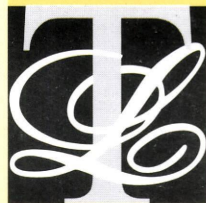

FORRÁS

BÁCS-KISKUN
M E G Y E I
ÖNKORMÁNYZAT

KÖZLEMÉNYEK

LEVÉLTÁRA

Kemény János

**Baja mezőváros szerepe
az 1848–1849. évi
szabadságharcban**

(1. kötet)

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK
XI.

Kiadja a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára

**BAJA MEZŐVÁROS SZEREPE
AZ 1848–1849. ÉVI SZABADSÁGHARCBAN**

I. kötet

Összeállította, jegyzetekkel ellátta, a bevezető tanulmány írta,
a német nyelvű dokumentumokat fordította, szerkesztette:

Kemény János

A kutatás lezárva 2001. december 31-ével.

Kecskemét, 2008

A kiadvány megjelenését támogatták:

nka

Nemzeti Kulturális Alap

BÁCS-KISKUN MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT

Lektor: Dr. Hermann Róbert

Korrektúra: Erdélyi Erzsébet

Tipográfia: Mudri Andor

Összefoglalót fordította:
Bögös Ágnes (angol), Kőfalviné Ónodi Márta (német)

ISSN 1219-8412

ISBN 978-963-7236-63-1 Ö

ISBN 978-963-7236-64-8

BÁCS-KISKUN
M E G Y E I
ÖNKORMÁNYZAT

LEVÉLTÁRA

Kiadja a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára

Felelős kiadó:
Dr. Gyenesei József
levéltár-igazgató

BEVEZETŐ

A közelmúltban emlékeztünk meg az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc 150. évfordulójáról. Ennek kapcsán tudományos ülések zajlottak, kiállítások nyíltak, és sok, a témával behatóan foglalkozó publikáció látott napvilágot. Az ilyen kerek évforduló mindig a számvetés ideje: Vajon kellőképpen ismerjük-e megyénk, városunk, községünk 1848–1849. évi történetét, vajon a témáról eddig megjelent publikációk kellő mélységben és részletességgel tárták-e fel az akkori eseményeket?

Baja esetében ezekre a kérdésekre nem lehet igennel felelni, hiszen mind a mai napig nem készült összefoglalás a város 1848–1849. évi forradalomban és szabadságharcban betöltött szerepéről. Az eddig megjelent kötetek jó esetben is csak néhány oldalt szenteltek a témának, elsősorban a katonai vonatkozásokra figyelve. A mindennapok eseményei és hősei nemigen kaptak bennük helyet. Ezért gondoltuk úgy, hogy szükség lenne egy, az élet minden területére kitekintő munkára, amely segítséget nyújt a helytörténeti ismeretek tanításához, hasznos a helytörténészek számára, és irányt mutat a további kutatáshoz. Mindezek mellett emberközelbe hozza az akkori események szereplőit, akikben sok bajai az őseit tisztelheti. Közművelődési szempontból sem érdektelen egy ilyen munka, hiszen Baja olyan ismert közéleti szereplőket mondhat a magáénak, mint: Mészáros Lázár altábornagy, az első felelős magyar minisztérium hadügyminisztere, 1849 júliusában a honvédsereg főparancsnoka, 1848–1849-ben a népképviselői országgyűlésben Baja város képviselője; Tóth Kálmán költő, aki a forradalom és szabadságharc idején haditudósítóként számolt be az országos lapok hasábjain a délvidéki harcokról; Szentgyörgyi Horváth Antal, aki ekkor a város földesura, egyben Bács-Bodrog vármegye főispánja és kormánybiztosa; Pilaszanovics József 1848–1849-ben a város főbírája, 1849-ben a szabadkai véisztörvényszék elnöke, mindvégig Kossuth és a szabadságharc tántoríthatatlan híve, aki forradalmi tevékenységéért 10 évi várfogságot szenvedett Josefstadtnban.

Forrásközlő kötetünkbe 618 dokumentumot válogattunk be, időrendi sorba helyezve őket. Az irat sorszáma után megadjuk a keletkezési helyét, amennyiben ez hiányzik, zárójelben a vélhető kiállítási helyét. A dátumot az akkor használatos németes forma helyett a ma szokásos módon írjuk. A dokumentumokat mai helyesírással közöljük: Elhagytuk a ma nem használatos betűkettőzéseket, kitettük a hiányzó ékezeteket, a ts helyett cs-t, a cz és a tz helyett c-t írtunk. Kivételt csak személynevek, a földrajzi nevek és a címek esetében tettünk, ezek eredeti írásmódját megőriztük. A mai helyesíráshoz igazítottuk a mondaton belüli pontációt, ugyanígy a szavak egybe- vagy különírását. Mondaton belül a nagy kezdőbetűt csak következtelen használat esetén javítottuk ki. A hiányzó betűket, névelőket, igekötőket, ragokat, kiha-

gyott szavakat zárójelbe téve beleírtuk a szövegbe, ha a megértés úgy kívánta. A több mint százötven éves szöveg könnyebb megértése érdekében dönttünk az iratok ilyen, szöveg híven átirat formában való közlése mellett.

A dokumentum dátumát, címzettjét, küldőjének aláírását és rangját azon a helyen közöljük, amelyen a dokumentumok tartalmazták. Minden esetben megadjuk az adott irat típusát, (tisztázat, fogalmazvány, nyomtatvány, másolat). Ha az irat felzetén írás vagy pecsét található, azt a jelzet után feltüntetjük. Ha szükséges, akkor a dokumentum után a szövegben említett eseményekhez, személyekhez, dátumokhoz kiegészítést fűzünk. A német nyelvű dokumentumokat magyar fordításban közöljük. A kötet végén megadjuk az egyes dokumentumokban szereplő rövidítések, az előforduló mértékegységek feloldását, az idegen és régi magyar szavak mai megfelelőit. A kötetben való eligazodást személynév-, tárgy- és helynévmutató, míg az eseményekben való tájékozódást időrendi tábla segíti.

A kötet anyagát a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltárában, a Magyar Országos Levéltárban, a Hadtörténelmi Intézet Levéltárában, a Hadtörténelmi Múzeum Kézirattárában, az Országos Széchényi Könyvtárban és a Csongrád Megyei Levéltárban fellelhető dokumentumokból válogattuk. Az iratok gyakran száraz közléseit a *Közlönyben*, a *Kossuth Hírlapjában*, a *Pesti Hírlapban*, a *Márczius Tizenötödikében*, a *Nemzeti Újságban* majd *Nemzeti Politikai Hírlapban* megjelent, Bajával és Bács-Bodrog vármegyével foglalkozó újságcikkekkel színesítettük. 1849. február eleje és április eleje között, amikor Baja császári és rác kézre került, az újságokon kívül más forrás szinte nem is állt rendelkezésünkre.

A szerző ezúton mond köszönetet mindazoknak a kollégáknak, akik munkájukkal, tanácsaikkal segítették a kötet elkészítését, köztük mindenekelőtt Hermann Róbertnek, a Hadtörténelmi Intézet igazgatójának, és F. Kiss Erzsébetnek, a MOL tudományos főmunkatársának.

Kecskemét, 2001. december 31.

Kemény János

TANULMÁNY

A CIVIL ÉLET ESEMÉNYEI BAJÁN 1848/49-BEN

Baja mezőváros, Istvánmegye és Bajaszentistván község az 1848. márciusi forradalom előestéjén

Baja a forradalom előtt szabadalmas mezőváros, egyben Bács-Bodrog vármegye felső járásának székhelye. Lakóinak száma 1847-ben 15 076, köztük sok a kézműves és a kereskedő. A kézművesek közül legtöbbször a csizmadia, a szűcs, a bocskoros és a szűrszabó, akik termékeikkel ellátták a környék nagy részét. Híres sertés- és szarvasmarhavásárait pesti, sőt bécsi kereskedők is látogatták. A legjelentősebb mégis Baja gabonakereskedése volt. A Sugovica kikötőjében évente több száz hajót rakodtak meg búzával, zabbal, kukoricával. A bajaiak kereskedtek emellett még baranyai borokkal, sárközi tűzifával, gyapjúval, bőrrel. A komáromi fakereskedőknek a Sugovica mentén számos lerakatak volt.¹ A város kereken 2000 házának majd mindegyike egyszersmind magtár is volt, ahol a vidékről behordott árukat tárolni tudták, ha nem keltek el rögtön a piacon.²

Baja áruközvetítő kalmárai és hajósai a Tisza-vidék, a Bácska és a Bánát búzájával, az Al-Duna fájával, a Szerémség borával, a sárközi gyapjúval messzi vidékekre eljártak, de Szegedről, Győrből és Komáromból is szép számmal jöttek hajók Bajára, hogy a város igen széles vonzáskörzetéből behordott gabonaféléket felvásárolják és elszállítsák. A bajaiaknak több mint száz hajója járta ekkor a Dunát, többségükben 2500–8000 mázsa közti hordképességű evezős dereglyék. Pestig 5, Győrig 9–10 napig hajóztak. A 19. század közepén 300 kereskedő és 250 hajós élt a városban. A Sugovica partján, a farakodóhelyek és a téglavetők szomszédságában egymás mellett sorakoztak a hajó- és malomépítő műhelyek. Az itteni, tölgyfából készült hajók még a gőzösök konkurenciáját is állták.³

Baján országos vásárt április 24-én, július 22-én, szeptember 21-én és december 6-án tartottak.⁴ Egy-egy vásáron több tízezer ember is megfordult. Évi átlagban csaknem egymillió szekér forgalmával számoltak.⁵

A város legnevezetesebb épülete a Grassalkovich-kastély, a városháza és az egyemeletes, 14 szobás *Arany Bárány* vendégház. A város hét vendégházadója közül, a főtéri *Arany Bárány* mellett, a *Fehér Hajó* és az *Orosz-*

¹ FÉNYES Elek, 1847. II. rész 223, 226, 228. és 231.; RAPCSÁNYI Jakab dr., 1934. 141.; KISS Z. Géza, 1989. 240.; KEMÉNY János, 2000. 5.

² ANTALFFY Gyula, 1982. 105.; KEMÉNY János, 2000. 5.

³ ANTALFFY Gyula, 1982. 103–104. – A városban a fent említett épületek mellett van még: katolikus templom, Szent Ferenc-rendi zárda, görögkeleti és református templom, zsinagóga, katolikus gimnázium, só- és postahivatal. – I. FÉNYES Elek, 1851. I. k. 69.

⁴ FÉNYES Elek, 1851. I. k. 69.

⁵ ANTALFFY Gyula, 1982. 105.

lán a legforgalmasabb. A *Fehér Hajó* törzsvendégeit a komáromi fakereskedők és a győri gabonaalkuszok, a hétszobás *Oroszlán* vendégfogadóét a felvidéki kereskedők adták.

A város egészségügyi intézményei közül említést érdemel az 1797 óta *Remete Szent Pál Kórintézete* néven működő városi kórház,⁶ az 1780-ban felállított *Üdvözítőhöz* és az 1844 óta működő *Szentháromság*hoz címzett gyógyszerárak.⁷

A város tanügyét 1757 óta a *Bajai Főgimnázium*,⁸ a pénz- és hitelügyet az 1847-ben alapított *Bajai Takarékpénztár* szolgálta.⁹

A kulturális intézmények közül az 1803 óta működő *Bajai Polgári Céllovész Társulat*, az 1827 óta fennálló *Úri Kaszinó*, 1841-től a *Polgári Egylet*,¹⁰ az 1837-ben alapított *Asszonyi Egylet* jótékonyági egyesületként működött a városban az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc idején.¹¹

A városban három nemzetiség élt: magyarok, akiknek a többsége Istvánmegyén lakott és gabonakereskedéssel foglalkozott; németek, akik többnyire kézművesek voltak, valamint az itt rácoknak nevezett szerbek, akik két csoportot alkottak: az óhitűekét (másképpen vadrácokét) és a katolikus rácokét (másképpen bunyevácokét).¹² A lakosság vallás szerinti megoszlása a következő: az 1847. évi 15 076 fős lélekszámból 2000 görögkeleti (nem egyeült óhitű), 300 református, 808 zsidó, a többi katolikus.¹³

A város határa homokos, 12 871 kat. hold kiterjedésű (1200 négyszögöllel számítva), amelynek részletezése a következő: 90 telek után úrbéri szántó 2772, rét 1388, jó legelő 1160, homokos legelő 2330, szőlő 2822, uradalmi föld 37, tölgyerdő 1504, mocsár 98, utak 260 kat. hold.¹⁴

Baját az 1841-ben bekövetkezett haláláig III. Grassalkovich Antal herceg bírta. A felesége örökölt utána, aki a bajai uradalmat zálogba adta Szentgyörgyi Horváth Antalnak. 1848–1849-ben is ő a város földesura.¹⁵ Az ura-

⁶ RAPCSÁNYI Jakab dr., 1934. 353.

⁷ Uo. 361.

⁸ LEMBERGER Ármin, 1900. 58.

⁹ Uo. 60.

¹⁰ Uo. 62–63.

¹¹ Uo. 64.

¹² SZOKOLY Viktor, 1866. 19.; KEMÉNY János, 2000. 5–6.; – Baja népessége a mohácsi vérszig tiszta magyar volt. 1686–1690 között Dohija–Tuzla vidékéről kevés bosnyák, bunyevác nemzetiségű lakos költözött Bajára. 1687-ben a főhaditanács utasítására a szegedi várparancsnok többek között Baja palánkvárába is szerbek elhelyezését rendelte el. Az 1720. évi bácskai összeírás szerint Baján magyarok és németek is laktak. 1780–1786 között tótok is telepedtek le a városban. A 19. század elején Komáromból református magyarok is költöztek Bajára. – I. CSETRI Károly, mezőbándi, 1936. 12., 18., 24., 58. és 59.

¹³ FÉNYES Elek, 1851. I. k. 69., – Fényes 600 zsidót említ a fenti munkájában! – A bajai lakosság vallás szerinti megoszlására l. még: KÖHEGYI Mihály, 1999. 208. – A szerző itt a következő adatokat közli: a lakosság összlétszáma 1847-ben 15 800 fő, ebből katolikus 14 324, görögkeleti 544, evangélikus 70, református 125, zsidó 737. 1848-ban a lakosság összlétszáma, 16 020, ebből katolikus 14 524, görögkeleti 544, evangélikus 70, református 125, zsidó 757.

¹⁴ FÉNYES Elek, 1851. I. k. 69–70.

¹⁵ EMBER Győző, 1951. 120.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 14.; KEMÉNY János, 2000. 6.

dalomhoz Baján kívül Bátmonostor, Bikity, Gara, Mélykút, Felsőszentiván, Tataháza és Vaskút község; Mátéháza, Borota, Zside és Rém puszta, valamint Mateovich puszta 7/13 része tartozott.¹⁶

Istvánmege Bács-Bodrog vármegyében fekvő, Bajával összefüggő község. Lakosainak száma 1847-ben 1252 fő. Vallásukra és nemzetiségükre nézve katolikus magyarok, akik többnyire a bajai gabonás házakban és hajókon dolgoztak. A község földesura a kalocsai érsek.¹⁷

Bajaszentistván Pest-Pilis-Solt vármegyében fekvő, magyar és délszláv lakosságú község. Bajától nem egészen 1 km-re, a sárközi őrjégségben, homokdombos tájon található. Lakosainak száma 1847-ben 2580 fő, közülük 18 zsidó, a többi katolikus vallású. 1782-től hozzá tartozik Pandúr, 1805-től pedig Kákony község. A határa 4214 kat. hold kiterjedésű, ebből uradalmi föld 168 kat. hold. Bajaszentistván földesura is a kalocsai érsek.¹⁸

A márciusi események fogadtatása a városban

Az 1848. március 15-i pesti események híre villámgyorsan terjedt szét az országban. Baja a hajóforgalom révén közvetlen kapcsolatban állt a fővárossal, ezért itt már másnap értesültek a történekről.¹⁹ A *Pesti Hírlap* és a *Nemzeti Újság* tudósítása szerint március 19-én a közgyűlés, a városi tanács és az összegyűlt nép egyhangúlag fogadta el a pesti 12 pontot a városháza udvarán. Az esemény méltó megünneplésére aznap estére ünnepélyes kivilágítást rendeltek el a város vezetői, március 27-ére pedig tedeum tartását. A közrend fenntartására a polgárőrség kapott megbízást.²⁰

A lakosság a város kivilágítására szóló felhívást olyan lelkesen teljesítette, hogy nem volt ablak, amelyben legalább két mécses ne hirdette volna a forradalom dicsőségét. Az ünneplés nemzeti ünnephez méltóan, a legnagyobb rendben és nyugalomban folyt le.²¹

A közgyűlés az 1848. március 22-i ülésén szintén egyhangúlag fogadta el a pesti 12 pontot és annak jelszavait, úgymint: *Éljen a Király!, Éljen a haza, az alkotmányos reform, szabadság, egyenlőség, béke és rend!*, valamint a polgárőrség tisztelgése mellett kítűzette a városházára a nemzeti színű zász-

¹⁶ FÉNYES Elek, 1851. I. k. 70.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 14.

¹⁷ FÉNYES Elek, 1851. I. k. 138.

¹⁸ FÉNYES Elek, 1851. II. k. 100.; BÁRTH János, 1975. 241.

¹⁹ BOROVSZKY Samu, (1909) II. k. 197–198.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 34.

²⁰ PESTI HÍRLAP (Bp.), 1848. március 31. 15. sz. 279. – Vidéki mozgalmak; NEMZETI ÚJSÁG (Bp.), 1848. április 2. 42. évf. 670. sz. 1082. – Vidéki hírek

²¹ NEMZETI ÚJSÁG (Bp.), 1848. április 2. 42. évf. 670. sz. 1082. – Vidéki hírek

lót.²² Március 24-én néhányan kérték, hogy fessék át a helyi élelmezési raktár kapuit, ajtóit és karfáit, mert ez által eltűnnének az épületről a császári felségjelek.²³

Joannovics Ignác, Baja város főbírája az 1848. március 25-i közgyűlésen arról számolt be, hogy Kardos János és Szakáll József népképviselők aznap délelőtt köztanácskozás tartására hívták fel. A gyűlésen, amelyen ő elnökölt, a következők teljesítésére kérték a várost:

1. Minden királyi közhivatalban és épületen a kettős sasos címer helyett a magyar címert függeszték ki!
2. Az eddigi fekete-sárga császári színek helyett a magyar veres-fehérvörös színeket alkalmazzák minden közhivatalban!
3. A városházára, a városi katonai laktanyára és minden királyi hivatali épületre függeszték ki a nemzeti színű zászlót!
4. A márciusi események szent és felejthetetlen emlékének megörökítésére a piactéren, ahol az első szabad igék elhangzottak, emlékoszlopot kell állítani!

A közgyűlés ígéretet tett a kérések teljesítésére, örömeinek és elégedettségének is hangot adva. A nép kívánságainak végrehajtását Joannovics Ignác főbíróra, Paukovics János szószólóra, valamint Sándor Józsefre és Decsi Károlyra bízta.²⁴

Az 1848. április 9-i közgyűlésen felolvasták Rottenbiller Lipót és Irányi Dániel levelét, amelyben a pesti március 15-i események megörökítésére emlékoszlop felállítását szorgalmazták. A költségeket gyűjtésből kívánták fedezni, ezért a levélhez gyűjtőíveket is mellékeltek. A közgyűlés örömmel fogadta a javaslatot, és az emlékoszlop felállítására 10 pengőforintot utalt ki a városi közpénztárból. Egyúttal felhívta valamennyi tagját és a városi tisztviselőket, hogy ők is adakozzanak. A gyűjtőívekből küldött a helyi polgári társulatoknak, a Kaszinónak, az Olvasókörnek, a céheknek és más közintézeteknek.²⁵

A város képviselői közgyűlése 1848. április 9-én Nagykanizsa város példájára maga is pontokba foglalta a polgári átalakulással kapcsolatos elvárásait. A 9 pontba foglalt kívánságok a következők:

1. A törvény előtti egyenlőség minden honpolgárra terjedjen ki, a büntető törvénykönyv és az esküdszék intézménye mielőbb lépjen életbe!
2. Az úrbéri viszonyok és a papi tized után szűnjenek meg az úri cím alatt gyakorlott kisebb királyi haszonvételek, a regálék, a dézsmáltás és az egyedáruság!

²² BKMÖL IV. 1101 Baja Város Tanácsközség-üléseinek (A továbbiakban: Közgy. jkv.) jegyzőkönyve 1847–1849. 114/1848.; NEMZETI ÚJSÁG (Bp.), 1848. április 2. 42. évf. 670. sz. 1082. – Vidéki hírek; KERÉKES Zoltán, HK Bp., 1971. 18. évf. 4. sz. 617. – Kerekes szerint a nemzeti színű zászló 1848. március 27-i kitűzését a városházára a városi tanács rendelte el.

²³ BÖHM Jakab, HK Bp., 1976. 23. évf. 2. sz. 262.

²⁴ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 115/1848.

²⁵ Uo. 134/1848.

3. A magyar katona esküdjék fel az alkotmányra is, az idegen katonaságot pedig vonják ki az országból!
4. A papi javak váljanak nemzeti javakká, amelyből javítsanak a kisebb papság sorsán, mozdítsák elő a népnevelés ügyét, és alakítsanak nemzeti közintézeteket!
5. A tanítói szabadság alkotmányos szellemben legyen megállapítva!
6. Erdély egyesüljön Magyarországgal!
7. Nemzeti bank létesüljön!
8. A papválasztás valláskülönbség nélkül a helyhatóság joga legyen!
9. Baja városát, mint önálló helyhatóságot, különítsék el Bács megyétől!

A közgyűlés a fenti pontokat kinyomtatatta és elküldette István nádornak, gróf Batthyány Lajos miniszterelnöknek, továbbá pártolás végett valamennyi megyének, királyi és rendezett tanácsú városnak.²⁶

Az 1848. április 9-i közgyűlés levélben köszöntötte gróf Batthyány Lajos miniszterelnököt az első felelős magyar kormány megalakulása alkalmából, kérve őt és minisztereit, hogy vegyék pártfogásukba Baja városát, mint Alsó-Magyarország gabonakereskedésének fő pontját.²⁷

Tömegmozgalmak a forradalom győzelme utáni hónapokban

Április 13-án, a nemzetőrség által tartott fegyvergyakorlat után ünnepélyt rendeztek a piacon. Ezen számos földműves vett részt, akik a közējük vegyült középosztálybeli lakossággal együtt népgyűléssé alakították át az ünnepélyt. Itt több olyan szónok lépett fel, aki – a közgyűlés értékelése szerint – a jogelvek félremagyarázásával és bujtogatással ingerelte a vagyontalan és a törvény által megrovott lakosokat. Gyanúsítgatások, sértések és mocskolódások hangzottak el, amelyekkel a városi tisztviselőség hivatali működésének megszüntetését célozták. A tömeg nagyobb része végül széteszlott, egy kisebb rész azonban folytatta a gyűlésezést. A közgyűlés veszélyesnek ítélte a helyzetet, és jelentette Rudics Máté járási főszolgabírónak, a közbelépését kérve. Erre kapott is ígéretet, ennek dacára még két ilyen népgyűlés zajlott le a városban anélkül, hogy beavatkozás történt volna.

Az egyik gyűlésen előbb Baja földesurát, Szentgyörgyi Horváth Antalt illették szidalmakkal, majd pedig feltörték a városi szabadalomleveleket, a földesúrral kötött örökös szerződést és más fontos köziratokat tartalmazó ládát, amelyet a városi levéltárban három zár alatt őriztek.²⁸

²⁶ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 135/1848; RAPCSÁNYI Jakab dr., 1934. 151–153.; VARGA János, 1971. 332.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 30. és 162–165.; Ö. KOVÁCS József, Halasi Téka 1988. 8. sz. 23. és 29.; KEMÉNY János, 2000. 6.; JÁROLI József, 2001. 39. és 188–190.

²⁷ MOL H 2 OHB ir. 16/e/1848.

²⁸ EMBER Győző, 1951. 119–120.

Az 1848. április 16-án délutántól estig tartó népgyűlésen újabb fenyegetések hangzottak el, de a résztvevők ezúttal nem maradtak meg a szavaknál. Egy zsidó lakost megvertek és téglával dobáltak meg, többeket szorult helyzetükből békésebb bajai polgárok mentettek ki. Támadást intéztek a városháza ellen, a már törvényesen átvizsgált számadásokat akarták elvinni. A békétlenkedők megtagadták a városi hatóság iránti engedelmisséget, minden intézkedésnek ellenszegültek. Csak erőteljes fellépéssel sikerült véget vetni a megmozdulásnak. Rudics főszolgabíró a város többszöri felhívására sem lépett erélyesen közbe, ezért a közgyűlés a miniszterelnöktől kért segítséget. Mivel a nép a közelgő húsvéti ünnepek idejére újabb gyűléseket szervezett, a miniszterelnöktől olyan rendelet kiadását várta, amely az ünnepnapokon megtiltja a gyűlésezést.²⁹

A zsidó lakosok elleni fellépés nem bajai sajátosság. Ezt támasztja alá az Országos Miniszteri Ideiglenes Bizottmány 139. számú, április elején hozott rendelete, amely a zsidó lakosok ellen fellépő és nekik kárt okozó személyeket kártérítésre kötelezte. A rendelkezést Bajára eljuttató Rudics Máté főszolgabíró utasította a tanácsot, hogy gondoskodjon az izraeliták vagyoni és személyi biztonságáról, és figyelmeztesse őket, hogy kerüljenek mindent, amivel maguk ellen ingerültséget idézhetnek elő.³⁰

A következő népgyűlésre április 19-én került sor, ugyancsak a piacon. Ezen nemcsak a városi tisztviselőket támadták, hanem a közgyűlés ellen is felléptek, és kísérlet történt a rend és a béke megbontására. A közgyűlés úgy látta, joggal lehet tartani attól, hogy a törvénytelen és lázító kifejezések miatt esetleg bekövetkező események veszélyeztetik a vagyonos és becsületes lakosság életét és vagyonát, ezért ismételten a miniszterelnökhöz fordult. Azt kérte, hogy rendelje el a törvényes rend és csend fenntartását.³¹

Ilyen körülmények között sürgette a bajai uradalom 1848. április 20-án a város által Szent György napkor fizetni szokott haszonbért és árendát. A közgyűlés leszögezte, hogy nem akar szembeszegülni az urasággal, jöllehet az 1848. évi IX. tc. megszüntette az úrbért és az azt pótló szerződések alapján fizetni szokott járandóságokat, de az adott körülmények között nem meri kivetni a haszonbéri illetőséget. A nép jelenleg nem hajlandó semmiféle fizetést teljesíteni, de pénzhiány miatt nem is képes a haszonbéri járandóság megfizetésére. Ezt a problémát szerinte felsőbb fórumnak kell rendeznie.³²

A pénz- és kereskedelmi forgalom nehézségei

Bács-Bodrog vármegye alispánja 1848. április 2-án arról értesítette a Miniszteri Bizottmányt, hogy a kereskedelmi forgalom az egész megyében megakadt. Baján az átlagosnál is nagyobb a fennakadás, mivel az itteni kirá-

²⁹ EMBER Győző, 1951. 119–120.

³⁰ BKMÖL IV. 1101 Közgy. ir. 139/1848.

³¹ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 145/1848.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 167.

³² BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 149/1848.

lyi sóhivatal megtagadta a bankcédulák felváltását. Emiatt a közrend és a közcsend megzavarásától tartottak a város vezetői. Az alispáni jelentés nyomán a Miniszteri Bizottmány 1848. április 5-én felszólította a Kamara elnökét, hogy sürgősen küldjön a bajai királyi sóhivatalnak 30 000 ezüstforintot a zavar elhárítása érdekében.³³

A máshol is tapasztalható nehézségek miatt a Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány úgy döntött, hogy a bankjegyek beváltásával – azok ezüstpénzzel történő kicserélésével – nemcsak a királyi só- és harmincadhivatalokat bízta meg, hanem az országban található bankfiókokat is. A szükséges pénzmennyiségnek az ország különböző részeibe való elszállítása azonban a nagy távolságok és a közlekedés nehézségei miatt sok időt igényel. Baján erről a rendelkezésről április 13-án értesültek Rudics Máté főszolgabírótól.³⁴

A Kamara alelnöke, gróf Almásy Móric április 9-én jelentette a Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmánynak, hogy az április 11-én induló gőzhajóval 20 000 forintot küld ezüsthúszasokban a bajai királyi sóhivatalnak az ott igényelt bankjegyek beváltására.³⁵

Az április 9-i közgyűlésen is több bajai lakos panaszolta az ezüstpénz hiányát. Azt mondták, hogy nemcsak a kereskedelmi forgalom szűnt meg miatta a városban, hanem már élelmiszert sem tudnak beszerezni. A közgyűlés a helyzet rosszabbodásának megakadályozása érdekében elrendelte a bankók összeszedését és ezüsthúszasokra történő beváltását.³⁶

Kossuth Lajos pénzügyminiszterként 1848. május 24-én bocsátotta ki a kamatos kincstári utalványokról szóló rendeletét. Ebben arra szólította fel a polgárokat, hogy a rendkívüli szükség miatt kölcsönrel segítsék az államot. A pénzügyminisztérium ennek kivitelezésére 2 millió pengőforint értékig 50 és 100 pengőforint névértékű, készpénzéért megvásárolható 3, 6 és 12 hónapra szóló 5%-os kincstárutalványokat bocsátott ki. A rendelet a polgárok által felajánlott készpénz és a bankjegyek átvételére többek között a bajai sóhivatalt is kijelölte.³⁷ Ezt a rendeletet a bajaiak csak az 1848. június 20–26-án és július 1-jén folytatólagosan tartott tanácsülésen ismerhették meg, mert ekkorra kapták meg a megyei bizottmányon keresztül.³⁸

A Tábori Bizottmány Vegyes Osztályának 1848. szeptember 7-i, újverbaszi ülésén Beöthy Ödön országos királyi biztos szóvá tette, hogy Bács megye lakosai félreértik a 2593/1848. számú pénzügyminiszteri rendeletet,

³³ URBÁN Aladár, 1999. I. k. 255–256.

³⁴ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 139/1848.

³⁵ MOL H 1 Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány ir. 237/1848.; URBÁN Aladár, 1999. I. k. 282–283.

³⁶ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 136/1848.

³⁷ KLÖM XII. k. 1957. 181–184.; PAP Dénes, 1868. I. k. 154.; PESTI HÍRLAP (Bp.), 1848. május 25. 65. sz. 473. – Hivatalos rovat; NEMZETI POLITIKAI HÍRLAP (Bp.), 1848. május 25. 42. évf. 15. sz. 55. – Pénzügyminiszteri rendelet; MÁRCZIUS TIZENÖTÖDIKE (Bp.), 1848. május 24. 60. sz. 240–241. – A pénzügyminiszter rendelete a kamatos kincstárutalványok kibocsátása ügyében

³⁸ BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsörvényezékének jegyzőkönyve (A továbbiakban: Tan. törv. jkv.) 1847–1848. 870/1848.

amennyiben nem akarják elfogadni a Bécsi Bank által kibocsátott egy- és kétforintos bankjegyeket. Emiatt súlyos zavarok keletkeztek a pénz- és kereskedelmi forgalomban. A tábori bizottmány utasította a szolgabírókat, tegyék közhírré, hogy a Bécsi Bank által kibocsátott egy- és kétforintos bankjegyek teljes értékűek, az országban mindenütt forgalomban vannak, tehát azokat a magánszemélyek is kötelesek elfogadni.³⁹

A pénzügyminiszternek az ötforintos magyar bankjegyek kibocsátásáról szóló körrendeletéről a bajai városi tanács 1848. szeptember 17-én értesült. A rendelet szerint ezeket a bankjegyeket valamennyi közpénztár tartozik elfogadni akár adóba, akár bármilyen más fizetésnél, mégpedig teljes értékben, azaz öt ezüstforint gyanánt, egy forintra 3 húszast számítva.⁴⁰

A pénz- és kereskedelmi forgalomban mutatkozó gondok később sem szűntek meg. Ezt bizonyítja Szentgyörgyi Horváth Antalnak, Bács-Bodrog megye főispánjának 1848. szeptember 26-án gróf Batthyány Lajos miniszterelnökhöz küldött jelentése, amelyben arról számolt be, hogy Merzsei Ferenc, a bajai állami sóház pénzszedője szeptember 25-én nem fogadta el a kétforintos magyar bankjegyeket. Amikor emiatt a város főbírája kérdőre vonta, nem tudta igazolni az eljárását. Akármi okból is történt azonban, a bajai köznépben igen rossz hangulatot idézett elő. A főispán a nagyobb bajt megelőzendő arra kérte a miniszterelnököt, hogy fenytse meg és utasítsa rendre a bajai állami sóház pénzszedőjét.⁴¹

Az ezüstpénz forgalma is tovább akadozott. Az ezüsthúszasok hiánya a köznépnek és a katonaságnak egyaránt gondot okozott. A megye vezetői szerint a baj oka nem az, hogy nincs elegendő mennyiségű pénz forgalomban, hanem inkább az, hogy sokan maguknál tartják – és ezáltal a forgalomból kivonják – az ezüstpénzt. Ezért a megyei választmány közhírré tette, hogy azokat, akiknél nagyobb számú ezüstpénzt találnak húszasokban vagy kétforintosokban, rögtönítélő bíróság elé fogják állítani.⁴²

Ez a probléma később is jelentkezett. A közgyűlés 1849. május 20-i ülésén például úgy vélekedtek a résztvevők, hogy az aprópénz hiánya már nemcsak a kereskedést, hanem az ipar és a kenyérkereset minden ágát megnehezíti, sőt lehetetlenné teszi, ezért meg kell oldani a nagyobb bankjegyek kisebbekre történő beváltását. Gyurinovics Mátyás és Volarics Antal tanácsnokot Debrecenbe menesztették, hogy onnan hozzanak aprópénzt.⁴³

³⁹ BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának ir.; Körlevelek jkve (A továbbiakban: Körlevelek jkve) 1848–1851. sz. n./1848. 23–25.; BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség ir.; Körlevelek jkve (A továbbiakban: Körlevelek jkve) 1848–1850. sz. n./1848. 91–93.

⁴⁰ BKMÖL IV. 1102 Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 28–29.

⁴¹ MOL H 15 BM Rendőri osztály ir. 1. kútfő 661. tétel 10 608/B/1848.

⁴² BKMÖL IV. 1101 Közgy. ir. 78/1848.

⁴³ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 57/1849. – A közgyűlés a fenti feladat mellett még az árvtatári iratok visszaszállításával is megbízta Gyurinovics Mátyás és Volarics Antal tanácsnokokat. Melléjük napi 30 pengőkrajcár zsolddal néhány nemzetőrt rendeltek ki, és az utat fuvaroskocsin tartoztak megtenni.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 125. és 424.

A szabadságharc leverése előtti hetekben más módon került a pénzváltás a figyelem középpontjába. 1849 júliusának közepén Pilaszanovics József főbíró panaszt tett Haczell Márton kormánybiztosnál amiatt, hogy a katonatisztek a magyar bankjegyeket németre igyekeznek átváltani, mégpedig nem ritkán erőszakosan. Amellett, hogy kereskednek vele, ami magában is méltatlan hozzájuk, nyilvánvalóan csökkentik a magyar pénz hitelét. A kormánybiztos azzal továbbította a panaszt a belügyminisztériumhoz, hogy ha az ügyben nem történik intézkedés, lemond, és vele együtt le fog mondani a bajai tanács is. A belügyminiszter a katonatisztek eljárását túrhetetlen és botrányos kihágásnak minősítette, és felkérte a hadügyminisztert, hogy azonnal bízza meg Haczell kormánybiztosot az ügy nyomozásával.⁴⁴

A pénzforgalomban mutatkozó gondokat úgy is igyekezett csökkenteni az állam, hogy a lehetőségekhez képest növelte a kifizetőhelyek számát. Ez bajai viszonylatban azt jelentette, hogy a sóhivatal működési köre egyre jobban bővült. Ez a folyamat a kincstári utalványokról szóló 615/1848. számú pénzügyminiszteri rendelettel kezdődött, amely neki is jogot adott az utalványok forgalmazására. Később újabb területek nyíltak meg előtte: 1848. október 30-án pl. Latinovics Dávid nyugdíjazott kapitány a maga és tisztársai – valamennyien bajai lakosok – nevében azzal a kéréssel fordult a hadügyminiszterhez, hogy a jövőben a szabadkai városi pénztár helyett a bajai sóhivatalnál vehessék fel a nyugdíjukat.⁴⁵ A *Közlöny*ből tudható, hogy nemzetőr-tisztek is a bajai sóhivatal közbejöttével kaptak fizetést.⁴⁶

Beöthy Ödön országos teljhatalmú biztos 1848. november 30-án Verbászról jelentette az OHB-nek, hogy a Bács megyében lóvásárlásra kijelölt helyeken nincs mindenütt pénztár. A gondot úgy oldotta meg, hogy Újvidéken és Baján a sóhivatalt, Zomborban az állami javak igazgatóját, Verbászon a tábori pénztárt, Szabadkán pedig a polgármestert bízta meg a kifizetésekkel.⁴⁷

A *Kossuth Hírlapja* 1848. december 8-i száma egy pénzügyminisztériumi tudósítást tett közzé, amelyben az OHB felszólította a haza polgárait, hogy ágyúöntéshez való önt ajánljanak fel a haza számára, vagy fontját 1 pengőforintjával váltsák meg a kijelölt főharmincad- és sóhivataloknál. A minisztérium 42 sóhivatalt bízott meg ezzel a feladattal, köztük volt a bajai is.⁴⁸

Szentgyörgyi Horváth Antal, Bács megyei főispán és kormánybiztos 1849. január 7-én jelentette Kossuthnak, hogy a pénzügyminisztérium a bajai sóháznál 40 000 forint hitelt biztosított a részére, amelyből eddig 13 500 forintot használt fel.⁴⁹

⁴⁴ MOL H 9 BM Elnöki ir. 506/BE/1849.; SZEMERE Bertalan, 1990. 564.

⁴⁵ MOL H 82 HM Biztossági (polgári-gazdasági) osztály ir. 31. kútfő 407. tétel 8195/1848.

⁴⁶ KÖZLÖNY (Bp.), 1848. november 18. 161. sz. 769.

⁴⁷ MOL H 2 OHB ir. 4588/e/1848.

⁴⁸ KOSSUTH HÍRLAPJA (Bp.), 1848. december 8. 138. sz. 601. – A Közlöny után

⁴⁹ MOL H 2 OHB ir. 312/e/1849.

Kossuth az 1849. február 12-i nyílt rendeletében arról értesítette a pénzügyminisztériumot, hogy azt a 200 000 pengőforintnyi hitelt, amelyet a szegedi és a bajai sóhivatalnál Hunkár Antal kormánybiztos részére nyitott az állam, gróf Batthyány Kázmér kormánybiztosra – aki egyben Bács-Bodrog megyei főispán is – ruházta át.⁵⁰

Ezek az adatok jelzik, hogy a sóhivatal milyen fontos szerepet játszott a szabadságharc pénzügyeinek lebonyolításában, másrészt viszont látványosan hívják fel a figyelmet arra, hogy a pénzügyi rendszer mennyire kiépítetlen, milyen elmaradott volt még ekkor az országban.

A földkérdés

Baján is, mint az országban még számtalan helyen, kevés volt a föld, és sok a nincstelen. Az 1848 áprilisában ismétlődő népgyűlések legfontosabb mozgatója is a föld, pontosabban a földnélküliség volt. A város április közből az igazságügy minisztériumhoz fordult az elégedetlenség csillapítása érdekében. A folyamodványban azt kérte, hogy az örökös szerződés szerint az uradalom által a városi lakosoknak szánt, később azonban városi közkezelésbe került bajai, mátéházi és rémi földeket feloszthassa a város lakosai között. A minisztérium április 25-én a megyei választmányt bízta meg azzal, hogy vizsgálja meg az ügyet és mondjon róla véleményt.⁵¹

Ezzel tárgyalások és levélváltások kezdődtek, érvek és ellenérvek ütköztek, amelyek következtében fontos és kevésbé fontos intézkedések történtek. Azt, hogy mi történt az ügyben, a város június 27-i közgyűlésén foglalták össze a résztvevők. Az egyik legfontosabb dolog az volt, hogy a közgyűlés – figyelemmel a lakosság kívánságaira – megfogalmazta a földek kiosztására vonatkozó alapelveket, amelyek a következők:

1. A bajai és a mátéházi szántóföldeket a házzal vagy telekkel rendelkező családfők, apák vagy tulajdonosok sora és rendje szerint kell felosztani úgy, hogy a vagyonosabb, több telekkel rendelkező tulajdonosok csak egy földdarabot kaphatnak. Ha ugyanis minden házhoz és telekhez járna föld az új osztásból, tág tér nyílna a szegényebb lakosság kijátszására.
2. A kiosztandó földeket a háztól vagy a háztelektől elválasztani, elidegeníteni, eladni nem szabad.
3. Azok, akik földet kapnak, kötelesek viselni a város fenntartásához szükséges igazgatási és más költségek terheit, és hozzá kell járulniuk a városi adósság törlesztéséhez is.
4. Azok a zsidó lakosok, akik a városi hatóság intézkedéseit eddig sem ismerték el és nem járultak hozzá a város súlyosabb közterheihez, nem kaphatnak földet.

⁵⁰ MOL H 2 OHB ir. 1919/e/1849.; KLÖM XIV. k. 1953. 412. és 423.

⁵¹ MOL H 70 IM Urbéri osztály ir. 10. kútfő 1. tétel 47/Ig./1848. – Az IM válasz mellől hiányzik a város folyamodványa.

5. Azok a ház- és telektulajdonosok, akik nem kapnak földet, mentesek a katonatartási és vontatási közterhek alól.
6. A földeket terhelő adókat negyedévenként kell beszedni, adótartozást egyik évről a másikra átvinni nem szabad.

A fenti alapelveket elfogadó közgyűlésen jelen lévő Skultéty János uradalmi ügyész tiltakozott a rémi földek kiosztása ellen. Rém pusztát jogi tekintetben a közgyűlés is különbözőnek tekintette a másik kettőtől, ezért azt nem szándékozott felparcellázni. Az uradalmi ügyész később írásban óvást emelt a bajai és a mátéházi földosztás ellen is. A közgyűlés erre ellenővással válaszolt.

Közben a vizsgálattal megbízott megyei bizottmányi választmány is igyekezett megfelelően tájékozódni, ezért adatokat kért a várostól a régi és az új földjövendelmek nagyságáról, a város állandó és biztos jövendelméről, az adósságairól és a várost megillető követelésekről.⁵²

A földkérdéssel érdemben legközelebb az 1848. augusztus 27-i közgyűlés foglalkozott. Ekkor nyújtotta be a jelentését egy korábbi közgyűlés által kiküldött bizottság, amely megvizsgálta a bajai és a mátéházi földek kiosztásával kapcsolatos problémákat. A jelentés szerint ezeket a földeket a város több régi – köztük az uradalom és a város közötti viszonyt szabályozó 1783. évi – szerződés szerint minden úrbéri tehertől megváltotta, tartozásai nincsenek. A földek tehát úrbéri eredetűek voltak, de már nem azok. Ahogy a jelentés fogalmaz: *a város az úrbéri bánlás alól örökre felszabadult*. Baján a hasznavehető szántóföld mennyisége 2655, Mátéházán 3896, összesen 6551 hold. Ebből le kell vonni 1902 holdat, amely kukoricaföldnek van kiosztva, marad tehát 4649 hold. Ezt kellene úgy felosztani, hogy a város is és a lakosság is megtalálja a számítását.

A város lakosai ezeket a földeket 1841-től nyilvános árverés útján bérlik, az ebből származó jövedelem emelkedik. Amíg a bérbeadás árverezés nélkül történt, évi 7536 váltóforintot jövedelmezett. Az első, 1841-ben tartott árverésen 10 043, 1844-ben 16 075, 1847-ben 27 601 pengőforint volt az éves haszonbér összege. Éves átlagban ez 17 900 pengőforintot jelent. A város évi összbevétele 29 400, összkiadása 35 500 pengőforintra tehető. Az éves hiány tehát 5900 pengőforint. A városnak emellett tetemes tartozásai vannak, ezek összege 70 000 forint.

Ha a földet egyenlően osztanák fel az 1902 háztulajdonos között, a bajiából 475 négyszögöl, a mátéháziból 2 lánca 77 négyszögöl jutna egy-egy háztulajdonosra. A város jelenlegi bevételeivel és kiadásaival számolva egy holdra évi 5 forint 17 dénár haszonbért kellene számítani. Ez azonban csak a dolog egyik része. Mivel a város által felvett kölcsönnek ez a föld a fedezete, a 70 000 forint tartozást is a bérlőknek kellene törleszteni, ami egy lánca földre évi 15 forint 6 dénár terhet jelentene.

A küldöttség mindent egybevetve nem javasolta a városi földek felosztását. Nemcsak azért, mert a bérlőknek igen nagy terheket kellene viselniük általa, hanem azért sem, mert ha a föld kikerül a város kezeléséből, nem lesz

⁵² BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 24/1848.

fedezet, amire hitelt vehet fel. Szerinte a földek felosztása ellen szól az is, hogy az ilyen kicsiny, nem azonos minőségű, a várostól távolabb eső földek művelése nem gazdaságos.

A közgyűlés egyetértett az elhangzott érvekkel, és úgy határozott, hogy nem osztatja fel a városi földeket. Mivel emiatt számolnia kellett a lakosság elégedetlenségével, utasította a tizedek képviselőit, hogy minden érdeklődőnek mondják el a döntés okát.⁵³ Egyidejűleg elrendelte a város előző 10 évi pénzkezelésének megvizsgálását. A munkát egy 14 tagú bizottságra bízta azal, hogy a számadásokat alaposan vizsgálja meg, és az észrevételeiről tegyen jelentést.⁵⁴

Ugyanezen az 1848. augusztus 27-i közgyűlésen rémi és mátéházi bérlők egy csoportja azt kérte, hogy a város szüntesse meg a szerződésüket, és bocsássa a földeket új árverésre. A kérelemben elmondták, azóta, hogy a földeket kivették, alaposan megváltozott a helyzet. A legutóbbi országgyűlésen alkotott törvények következtében megszűntek az úrbéren és az azt pótló szerződéseken alapuló szolgáltatások. A földesurak, akik eddig jobbágyi és roboterővel műveltették földjeiket, most elegendő munkaerő híján bérbe adják a majorsági földeket. Emiatt jelentősen csökken a föld értéke, a kézi erő értéke és a napszámber pedig emelkedik. Mindebből az következik, hogy a földművesek nem akarnak földet bérelni. Tovább rontja a helyzetet, hogy az ellenség megzavarta az ország békéjét. A honvédelem nemcsak pénzbeli áldozatot követel, hanem személyes szolgálatot is. Ez is sokakat visszatart attól, hogy hosszabb időre szóló üzletbe bocsátkozzanak. Akik pedig, mint ők is, régebben kötöttek bérleti szerződést, csak ráfizetéssel tudnak gazdálkodni. Kijelentették, hogy ha a közgyűlés nem teljesíti a kérésüket, önként fognak elállni a szerződéstől.

A közgyűlés úgy látta, hogy az 1848. évi IX. tc. nyomán a földesúri dézsma valóban megszűnt, de a folyamodók által kibérelt földek értéke nem-hogy nem csökkent, hanem éppen e terhes adó megszűnése miatt jelentősen emelkedni fog. Az ország és a megye megzavart békéje pedig sem általában Baja város lakosságát, sem pedig a folyamodókat nem sújtotta mértéken felüli csapással, nem kényszerítette sem az ipar, sem a földművelés abbahagyására, és az anyagi erejüket is csak annyira vette igénybe, amennyit az ország békéjének megvédése kívánt. A város és a folyamodók között kötött szerződések megszüntetése újabb, előre nem látható bajokkal járna, káros kihatással lenne a városi közpénztárra is. A közgyűlés szerint a már megkötött szerződéseket megmásítani egyébként sem tanácsos, ezért a kérelmet elutasította.⁵⁵

Az 1848. évi IX. törvénycikkből egyéb problémák is adódtak a városban. Rudics Máté főszolgabíró 1848 júniusában közölte a tanáccsal, hogy az úrbéri terhek valóban megszűntek, de a kisebb királyi haszonvételek – a regálék – nem, így a bormérés joga továbbra is az uraságot illeti. Ezért hát intézkedjen a tanács a kurtakorcsmárosok naponta növekvő számának csök-

⁵³ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 54/1848.

⁵⁴ Uo. 55/1848.

⁵⁵ Uo. 59/1848.

kentéséről, nehogy kár érje az uraságot. A tanács ennek megfelelően az 1848. június 15-i ülésén kihirdette, hogy a magánszemélyeknek nincs bormérési joguk, a kurtakorcsmárosokat tettenérés esetén boruk elkobzásával fogják büntetni, ellenállás esetén pedig fegyveres erővel fognak érvényt szerezni a törvény előírásainak.⁵⁶

Pilaszanovics József főbíró az 1848. június 19-i közgyűlésen bejelentette, hogy a város földesura követeli a város által meg nem fizetett haszonbéri illetőséget. A közgyűlés leszögezte, hogy az 1848. évi IX. tc. megszüntette az úrbért és az azt pótló szerződések szerinti fizetéseket, a robotot és a dézsmát, ezért ezekért nem kell fizetni. Jogosnak ítélte viszont azoknak a tartozásoknak a kifizetését, amelyek a bajai és a mátéházi földek után járó haszonbéri illetőségből a törvény kihirdetése előttől származnak.⁵⁷

Ugyanezen a június 19-i közgyűlésen merült fel az a kérdés, hogy miután az 1848. évi IX. tc. megszüntette a dézsmaadóztatást, a földhaszonbérlok megvehetik-e az alhaszonbérlokon az ezen földek termése után járó dézsmát. A közgyűlés szerint az biztos, hogy a földesúrnak dézsmafizetés nem jár. Az pedig, hogy a haszonbérlok és az alhaszonbérlok között milyen szerződési kikötések vannak, magánjogi kérdés, független a törvénytől. A bajai, mátéházi és rémi földek esetében a város és a haszonbérlok között korábban megkötött szerződések mindaddig érvényben maradnak, amíg azokat törvény újra nem szabályozza.⁵⁸

A régóta szokásos kukoricaföld-osztás sem volt problémamentes 1848-ban. A június 19-i közgyűlés változtatni akart a régi gyakorlaton, hogy elkerülhetők legyenek a kukoricaföldek évenkénti változtatásával járó kellemetlenségek. Emellett úgy látták, hogy a kialakult szokásjog is ellentétes az osztó igazsággal, mert nem minden adózó házas lakosnak ad kukoricaföldet. Hivatkoztak arra, hogy a felsőbb rendeletek is a szegényebb házas lakosok helyzetén kívántak javítani. A közgyűlés az olyan ház mellé adott volna ház-sor szerint egy-egy hold kukoricaföldet, ahol családfő, apa vagy tulajdonos lakott, de úgy, hogy a több háztelekkel bírók csak egyszer voltak rá jogosultak.⁵⁹

Közteherviselés

Már az 1848. április 5-i közgyűlésen szóba került, hogy a vidékiek közül sokan vonakodnak megfizetni a hetivásári és a területi vámdíjakat, mivel félremagyarazzák vagy nem értik a város szabadalmi jogait. A haszonbérloknak ebből káraik keletkeztek, ezért jogorvoslatért fordultak a közgyűléshez. A közgyűlés Knézy Antal Bács megyei első alispánt kérte, hogy erősítse meg a várost szabadalmi jogában, és ezzel hárátsa el a tapasztalható kellemetlen-

⁵⁶ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 845/1848.

⁵⁷ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 6/1848.

⁵⁸ Uo. 7/1848.

⁵⁹ Uo. 8/1848.

ségeket.⁶⁰ Az alispán április 13-án közölte a tanáccsal a Miniszteri Országos Bizottmány 139. számú rendeletét, amely szerint a vámdíjakat meg kell fizetni az országos és hetivásárokon. Utasította a járási főszolgabíró, hogy a vásári kiváltsággal bíró községeket és uradalmakat tartsa meg a szabadalmi jogaikban.⁶¹

Baja 1848. július 2-án folyamodványt intézett Bács-Bodrog megye bizottmányához, amelyben az eddig használatban lévő vámjegyzék korrekcióját kérte, mivel haszonbérbe kívánta adni a vámjavadalmaikat. Ez alkalommal néhány konkrét kérdést is feltett:

1. Vajon az élő marhákkal megrakott kocsik esetében csak a terhet szállító kocsi után kell vámdíjat fizetni, vagy minden egyes marha után külön-külön?
2. Kocsin eladásra beszállított áruk után kell-e külön helypénzt fizetni, ha az árut nem a kocsin árulják, hanem lerakják a térre?
3. Hogyan lehet a közteherviselést megállapító 1848. évi VIII. törvény-cikket a kiváltságos osztály érdekeinek sérelme nélkül alkalmazni?

A kérdésekre a megyei bizottmány július 13-i ülésén a következő válasz született:

1. Minden olyan kocsi tulajdonos, aki élő marhát hoz a városba, tartozik megfizetni az üres kocsi után fizetendő vámot, a kocsin lévő marhák után pedig darabonként fizeti az újonnan kivetendő vámdíjat. A helypénzt ezek mellett, külön kell megfizetni.
2. Mindazok, akik a kocsijukon behozott árut a térre lerakják, a meghatározott jegyzék szerint fizetik a helypénzt.
3. Jóllehet az 1848. évi VIII. tc. kimondta a közteherviselést, de nem született meg a törvény, amely eltörölte volna a kiváltságos osztályok szabadalmait, ezért a korábbi gyakorlat fenntartandó. A megye vámdíjakra vonatkozó további elképzelései szerint a város lakosai a jövőben csak a városhatárból behozott áruk vámdíjfizetése alól nyerne felmentést, minden egyéb, a városon kívülről jövő áru után vámdíjat kell fizetniük.⁶²

A város nem nyugodott bele abba, hogy a kiváltságok megmaradnak. Pilaszanovics József főbíró 1848. október 29-én a belügyminiszterhez fordult az ügyben. Levelében az 1848. évi VIII. tc.-re hivatkozott, amely kimondta, hogy 1848. november 1-jétől az ország minden lakosa egyenlően és arányosan tartozik viselni minden közterhet. A törvény hatályba lépését Baja város vezetői és lakosai örömmel várták, és hittek abban, hogy a jövőben nem lesznek kivételek az adóztatásnál. Bács-Bodrog megye 1848. július 13-i, 205/1848. számú bizottmányi határozata azonban a november 1-jei határidőn túl is fenntartja a kiváltságos osztály szabadalmait. A polgármester kérte a

⁶⁰ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 133/1848.

⁶¹ BKMÖL IV. 1101 Közgy. ir. 139/1848.

⁶² MOL H 14 BM Közigazgatási osztály ir. 1848. 72. kútfő 68. tétel 11 799/B/1848.

belügyminisztert, hogy tartassa be az 1848. évi VIII. törvénycikket, a vámadóztatást annak megfelelően szabályozza, és módosítsa az ezzel ellenkező megyei bizottmányi végzést.⁶³

A város az 1848. november 1-jei országgyűlésen történektekben a saját álláspontját látta igazolva. Ott az hangzott el, hogy a közteherviseléshez az ország minden lakosa tartozik hozzájárulni, a közterhek fajtáiban semmilyen különbség sincs megállapítva, éppen ezért az egyenlő és arányos közteherviselés alól senkit sem lehet felmenteni. A közteherviselés alatt nem csupán a közvetlenül közadóban lerovandó részvételt kell érteni, hanem a közterhek minden fajtájához, így a vámterhekhez való hozzájárulást is.⁶⁴

Az 1848. december 6-án tartott megyei bizottmányi ülés tárgyalta arról, hogy Baja a vámszedést a kiváltságos osztálytól megtiltó megyei végzés ellen a belügyminiszterhez fellebbezett. A miniszter a kérelmet visszaküldte a megyei bizottmánynak, amely új, de a régivel megegyező tartalmú végzést hozott: megtiltotta, hogy a város vámot szedjen a kiváltságos osztálytól.

Baja az 1848. december 10-i közgyűlésén ennek ellenére továbbra is úgy vélte, hogy a megyei határozat ellentétes a törvénnyel és a képviselőház 1848. november 1-jei határozatával is. Ezen túlmenően az újabb megyei végzés Baja városának nemcsak anyagi kárt okozna, hanem gyűlöletet és súrlódásokat is előidézne, amit a város szeretne elkerülni. Mindezek alapján másodsorra sem fogadták el a megye döntését. Azt akarták, hogy felsőbb helyen dőljön el az ügy. Mivel a belügyminisztériumot már megjárták, az OHB-hez küldték el két társukat, Szakáll József és Ott Márton képviselőt. Az volt a feladatuk, hogy mutassák be a vámkérdéssel kapcsolatban eddig született iratokat, és próbálják elérni, hogy az OHB tartsa meg a várost törvényes jogában mindaddig, amíg a vámkérdésben végleges döntés nem születik.⁶⁵

A megye 1848. december 6-i ülésén történektekről Bács-Bodrog vármegye főispánja, Szentgyörgyi Horváth Antal is beszámolt a belügyminiszternek. Ebben, mint érdekes folyamodványt említette több bajai nemes birtokosnak azt a panaszát, hogy Baja város tőlük vám- és helypénzt szed, jöllehet a megyében lévő szabad királyi városokban ezt nem kell fizetniük. Ezért a megye az egyöntetűség elérése érdekében feliratot intézett a minisztériumhoz, Baja város tanácsát pedig a járási főszolgabíró útján arra utasította, hogy mindaddig, amíg a kormány a tárgyban végleges rendeletet nem hoz, a további panaszok és zavarok elkerülésére a korábban alkalmazott vámfizetési szokáshoz tartsa magát.⁶⁶

A belügyminisztérium 1848. december 18-án reagált a Bács-Bodrog vármegye december 6-i bizottmányi ülésén történektekre. Abból kiindulva, hogy a közteherviselés elvét megállapító 1848. évi VIII. tc. teljes egészében még nem lépett életbe, helyesnek találta a Baja város vámdíjai tárgyában hozott határozatot.⁶⁷

⁶³ MOL H 14 BM Közigazgatási osztály ir. 1848. 72. kútfő 55. tétel 11 222/B/1848.

⁶⁴ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 104/1848.

⁶⁵ Uo. 113/1848.

⁶⁶ MOL H 14 1848. 2. kútfő 61. tétel 11 914/B/1848.

⁶⁷ Uo.

Baja városnak a közteherviseléssel kapcsolatos küzdelme országos nyilvánosságot kapott. Bács-Bodrog vármegye bizottmányának 1848. december 6-i és 10-i üléséről a *Közlöny* és a *Kossuth Hírlapja* is beszámolt. Mint írták, a Baja mezőváros által több nemesen megvett vám vitára adott alkalmat. A résztvevők egyik fele szerint a vámfizetés nem következik a törvényileg megállapított közteherviselés elvéből, míg a másik fele szerint a vám is olyan teher, amelyet a nemesek máris mindenhol viselni tartoznak. A kérdést eldöntésre felterjesztették az OHB-hez, ám az onnan érkező válaszig a megye a járási főszolgabíró útján eltiltotta a várost attól, hogy a nemesektől vámot szedjen.⁶⁸

Az OHB 1848. december 25-én kapta meg a város folyamodványát. Ebben amellet, hogy ismertették az ügy eddigi állását, kitértek arra, hogy miként fogadta az intézkedéseket a lakosság. Azt írják: a nép között egyre szélesebb körben terjed az a vélekedés, hogy a vám is közös teher, hiszen ez a hírlapok útján a tudomásukra jutott. Ismerik az alsóház határozatát is, amely szintén közös tehernek nyilvánította a vámterheket. A nép így egyre sűrűbben és hangosabban beszél arról, hogy a kiváltságos osztálynak is fizetnie kell. Amikor november 1-je lett, a közvélemény a közteherviselési törvényt az alsóház értelmezése és határozata szerint követelte hatályba léptetni. A törvény képviselői közgyűlés tartását rendelte el, amit Baján 1848. november 19-én ténylegesen meg is tartottak. A közgyűlésen nagy számban jelentek meg a városi képviselők, közöttük számosan olyanok, akik korábban a kiváltságos osztályhoz tartoztak. Nem szótöbbséggel, hanem közös akarattal foglalták határozatba, hogy a vámbér közteher, és mint ilyen, a kiváltságos osztályra is kiterjed.

Ez után született meg a megyei bizottmányi döntés, amely érvénytelennek nyilvánította a bajai képviselői közgyűlés vámkérdésben hozott határozatát, egyszersmind eltiltotta a várost attól, hogy a kiváltságos osztálytól vámot szedjen. A városvezetés nemsokára tapasztalta, hogy a vámkérdésben született megyei tiltó határozat a nép között Paris almája lesz, szakadást, gyanúsítgatást és gyűlölködést idézhet elő. Ezért döntött úgy, hogy az OHB-hez fordul.⁶⁹

Az OHB álláspontját nem ismerjük, nincs nyoma sem a városi, sem az OHB-irattárban. Tény, hogy ebben az ügyben nem kellett illetékesnek éreznie magát, a belügyminisztérium pedig már döntött.

⁶⁸ KÖZLÖNY (Bp.), 1848. december 13. 186. sz. 879–880. – Belföld; KOSSUTH HÍRLAPJA (Bp.), 1848. december 23. 151. sz. 655.

⁶⁹ MOL H 14 1848. 72. kútfő 72. tétel 11 843/B/1848.; – Ott Márton és Szakáll József képviselők az 1848. december 30-án és folytatólag több ezutáni napon tartott közgyűlésen kérték az OHB-nél történt eljárásukért járó költségeik, napidijaik, utazási költségeik megtérítését, azaz 62 pengőforint 9 xr kiutalását. – I. BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 116/1848.

Baja más területen is komolyan vette a közteherviselés elvét A pénzügyminisztérium 1503/1848. és Bács-Bodrog vármegye 1064/1848. számú rendelete alapján az 1848. évi november és december hónapra megállapított 300 pengőforint házi adót is arányosan, a nemesekkel nem kivételezve vette ki a város lakosaira.⁷⁰

Az 1848. november 12-i közgyűlés a bordézsnaváltságpénz-szedés körül támadt bonyodalomról tárgyalt. Megállapította, hogy a dézsmát az 1848. évi IX. tc. megszüntette, ezért a város lakosai sem tartoznak azt fizetni, és elrendelte a már befizetett összegek visszafizetését.⁷¹

Tisztújítás, tisztviselői állások

A belügyminiszter az 1848. április 20-án kiadott rendeletével újrászabályozta a tisztújítást. A rendelet kimondta, hogy a városok eddig fennállt igazgatási módja megszűnik, új rendszer lép életbe, mert a régit sem a közvélemény nem támogatta, sem a polgáriasodás követelményeinek nem felel meg.⁷²

Baján a közgyűlés 1848. április 29-i ülésén foglalkoztak először a tisztújítás kérdésével. Tisztújítási elnöknek egyhangúlag Bayer Mihály tímármestert választották meg. Ezt követően sor került a középponti választmány kinevezésére, majd négy kerületre osztották fel várost a választók összeírásának végrehajtására. Az első kerületbe az 1–3. tized, a második kerületbe a 4–5. tized, a harmadik kerületbe a 6–9. tized, a negyedik kerületbe a 10–12. tized, Szentjános, Réms és Mátéháza tartozott. Az első három kerületbe 6, a negyedikbe 7 főt küldött ki a közgyűlés az összeírás teljesítésére. Az összeírás elvégzésével megbízott kiküldötteknek már május 2-án meg kellett kezdeniük a munkát. Ennek során figyelemmel kellett lenniük az 1848. évi XXIII. tc. 11. és 22. §-ában, valamint a belügyminiszteri utasításban előírtakra. A tisztújítás központi helyének a városi tanácsházát jelölte ki a közgyűlés, napjának május 22-ét. Elrendelte, hogy a tisztújítással kapcsolatban minden intézkedését nyilvánosságra kell hozni. Ezzel a feladattal Mikosevics Alajos levéltárnokot és tiszteletbeli jegyzőt bízták meg. A középponti választmány, a kiküldötteknek és a megbízott jegyzőnek egyaránt feladata volt, hogy az 1848. évi XXIII. tc. 6. §-ában előírt választói képességet igazoló adatok bemutatására mindenkit előre figyelmeztessen.⁷³

Mikosevics Alajos a kapott utasítás szerint publikálta az 1848. április 29-i közgyűlésnek a városi tisztújításra vonatkozó rendelkezéseit. Ebben a közgyűlésen elhangzottakon túl közzétette, hogy az összeíró küldöttség a választási joggal bíró választók összeírását, sőt a város népességének összeírását is teljesíteni fogja, és az elsőt 3 napra ki fogja függesztetni közszem-

⁷⁰ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 1328/1848.

⁷¹ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 86/1848.

⁷² MOL H 12 BM Közösen kezelt ált. ir. 1442/B/1848. 7. melléklet

⁷³ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 151/1848.

lére. Az ezt követő 3 napban lehet rá észrevételeket tenni.⁷⁴ A szavazni kívánó lakosok május 9-e és 13-a között naponta reggel 8 órától délelőtt 11-ig, délután pedig 2 órától 6 óráig élhetnek a jogukkal. A voksolók összeírását végző kerületi választmányok a következő helyeken fognak működni: Az első kerületben Hirman Márton fésűs háza előtti fabódében; a második kerületben a Kiskaszárnya melletti bordézsalmó fabódében; a harmadik kerületben a Szent Antal utcában fekvő T. Mihalovics József karavukovai plébános és Keszei Péter háza között felállított fabódében, míg a negyedik kerületben a Homokvárosban fekvő Szeremlei utcában, Kreszeovics Dömötör háza előtt felállított fabódében. Az összeírásra kitűzött 5 nap letelte után, azaz május 14–16-át követően közszemlére teszik az összeírást a városházán és a kerületekben. Május 17–19-én a városházán összeülő középponti választmány meghallgatja az észrevételeket, határozatot hoz, majd a választók névjegyzékének véglegesített példányát felterjeszti a belügyminiszternek. Ezután kerül sor május 22-én a tisztújításra.

Baján, amely a népességösszeírás szerint a középvárosok kategóriájába esett, az 1848. évi XXIII. tc. 6. §-a szerint azok rendelkeztek választójoggal, akik:

- a) A város határához tartozó telekkönyvezett, saját vagy hitvesük nevére beírt olyan házat vagy telket birtokolnak legalább egy év óta, amelynek értéke 700 pengőforint.
- b) A város határában mint kézművesek, bejegyzett kereskedők, gyárosok egy év óta laknak, műhellyel, kereskedői teleppel vagy gyárral bírnak, ha kézművesek, akkor állandóan legalább egy segéddel dolgoznak.
- c) Tudósok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, akadémiai művészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, akik egy év óta a városban élnek, és 60 pengőforint házbért fizetnek.
- d) A fentiekén kívül mindazok, akik a városban két év óta laknak és 400 pengőforint biztos jövedelmet képesek kimutatni.
- e) Azok, akik eddig városi polgárok voltak, ám a fentebbi pontokban leírt képességgel nem rendelkeznek.⁷⁵

Imrédy József és 167 társa április 30-án óvást jelentett be az április 29-i közgyűlés határozatai ellen. Az óvás alapja a közgyűlés nyilvánosságának kérdése volt. Az 1848. évi XXIII. tc. 11. §-a nyilvános közgyűlés tartását írta elő, a belügyminiszteri körrendelet ugyanúgy. Bács-Bodrog vármegye az új törvények meghirdetését 1848. május 1-jére tűzte ki, a városi tanács azonban ezt már április 29-én megtette, vagyis megsértette a törvényt. A gyűlést pedig úgy tartotta meg, hogy előzőleg nem függesztette ki a városháza kapujára a gyűlés időpontját. Az emiatt megbomlott közcsend visszaállítása érdekében

⁷⁴ MOL H 12 1442/B/1848. 4. melléklet

⁷⁵ Uo. 1442/B/1848. 3. melléklet

az óvást benyújtók kérték a közgyűlési határozat visszavonását, egészen pontosan azt, hogy az elnök és az összeíró választmány megválasztását nyilvánítsák semmisnek, és tüzzék ki újból a törvény kihirdetése utáni napokra.⁷⁶

Ugyanilyen tartalmú panaszlevelet kapott Rudics Máté főszolgabíró is május első napjaiban. A megyét kérte, hogy hozzon döntést az ügyben. Knézy Antal első alispán válasza az volt, hogy mivel Baja városa rendezett tanáccsal bír, annak intézkedését a miniszteri rendelet értelmében fel nem függesztheti. A városi tanács határozatával elégedetlen félnek viszont jogában áll a kormányhoz folyamodni.⁷⁷

A járási főszolgabíró nem értett egyet a kifogásolt közgyűlési határozattal, és felfüggesztette annak hatályát. A felfüggesztő nyilatkozatot az 1848. május 6-i közgyűlésen olvasták fel. A közgyűlés, noha meg volt győződve eljárása helyességéről, 24 órai időtartamra felfüggesztette a tisztújításra vonatkozó intézkedéseit. Ettől a kedélyek lecsillapodását várta. Ugyanakkor a megyei első alispánhoz fordult azért, hogy intézkedjen a népingerlők felelősségre vonásáról.⁷⁸

Az ügyről Bács-Bodrog vármegye bizottmányi közgyűlése is tárgyalt. Az 1848. május 9-én, Zomborban tartott ülés a panasz kivizsgálásával Rudics Máté főszolgabírót és Milassin Zsigmond megyei esküdtet bízta meg. Ők a Bajáról, 1848. május 13-án keltezett jelentésükben arról számoltak be, hogy a panaszban foglaltak igazak, ezért a kapott megbízatás értelmében a városi tanács eljárását megsemmisítették. Elrendelték, hogy a tanács az egész eljárására vonatkozóan tüzzön ki új határidőt, és a fennálló törvények előírásai szerint járjon el.⁷⁹

A felfüggesztés a következőképpen zajlott le: A jelentéstétel megelőző napon, 1848. május 12-én a délutáni órákban Rudics Máté néhány népmegbízottal megjelent az éppen tanácskozó közgyűlésen. Ott anélkül, hogy bármilyen megyei végzést felmutatott volna, felfüggesztette a közgyűlés intézkedéseit, és eltiltotta a további működéstől. A közgyűlés a főszolgabíró intézkedése ellen óvást emelt, és elhatározta, hogy a belügyminisztériumhoz fordul jogorvoslatért.

Közben Decsy Károly és 22 panaszos társa szintén a belügyminisztériumhoz fordult az ügyben, és az általuk írt kérvényt 1848. május 16-án kapta meg Szemere Bertalan belügyminiszter. A kérvény mellett, hogy leírta a már sok fórumon kifogásolt eljárást, általában is támadta a városi tanácsot. Azt állította, hogy a tanács elvesztette a nép bizalmát. A tisztújítási programban olyan jogot ruházott a városi lakosok egy részére, amely nem illette meg őket, ugyanakkor a városi lakosoknak az 1848. évi XXIII. tc. 7–10. §-ában előírt jogait nem vette figyelembe, és ezzel sokakat a törvény adta jogaiktól megfosztani törekedett. A saját tagjait választotta meg az összeírók közé, akik részrehajlók voltak a tanács pártján álló német és rác népesség irányá-

⁷⁶ MOL H 12 1442/B/1848. 5. melléklet

⁷⁷ Uo. 1442/B/1848. 1. melléklet; az említett panaszlevelet l. a 6. mellékletben!

⁷⁸ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 157/1848.

⁷⁹ MOL H 12 1442/B/1848. 2. melléklet

ban, ugyanakkor a magyarok választói képességének csorbítására törekedtek. A kialakult helyzetben a városi tanács határozatainak megsemmisítését kérték a belügyminisztertől, valamint azt, hogy a tisztújítás ellenőrzésére küldjön ki megyei bizottmányi tagokat.

A belügyminiszter egyszerre válaszolt a két folyamodványra. Válaszában így értékelte a történeteket: A városi tanács folyamodványához mellékelt főszolgabírói bizonyítványból kitűnik, hogy a tanács az 1848. évi XXIII. és XXIV. tc. foganatosítására tartott gyűlés határidejét sem a városháza kapujára nem függesztette ki, sem a tizedekben nem hirdette ki, és más módon sem hozta azt a lakosok tudtára. Leszögezte, hogy az olyan gyűléseket, ahol a tanácskozás alkalmával kinyitják az ajtókat és az ablakokat, nem lehet olyan nyilvános gyűlésnek tekinteni, amit a törvény előír. A kérdéses tanácsülés előzetes meghirdetésére azért lett volna szükség, mert a lakosok csak akkor tudnak élni városi gyűléseken való megjelenési jogukkal – amit az 1848-as törvényhozás biztosított a számukra –, ha tudnak róla.

Mindezek alapján a belügyminiszter a városi tanács 1848. április 29-i ülésén hozott határozatait és intézkedéseit megsemmisítette. Elrendelte az április 20-i belügyminiszteri rendelet pontos végrehajtását, és kötelezte a tanácsot új, előre meghirdetett gyűlés tartására. Figyelmeztetett azonban arra, hogy a lakosok a nyilvános üléseken magatartásukkal nem léphetik át a törvény korlátait. Büntetés terhe alatt tartózkodniuk kell minden olyan lépéstől, ami a rendet megzavarhatná. A hallgatóság a tanácskozás munkájában nem vehet részt.⁸⁰

A miniszteri döntést az 1848. május 21-i közgyűlésen olvasták fel. A testület úgy határozott, hogy május 23-án a reggeli órákban fogja meghozni az elnökválasztásra és a voksolók összeírására vonatkozó intézkedéseket. A közgyűlés idejét és tárgyát hirdetmények kifüggesztésével és dobszó útján tették közzé.⁸¹

A május 23-i közgyűlésen a korábban az elnöki tisztségre megválasztott Bayer Mihály lemondott, helyére Horváth József ügyvédet választották meg. Ezt követően a népesség, valamint a szavazati joggal bírók összeírására vonatkozó intézkedések kerültek szóba. Az előbbit a város már pontosan végrehajtotta, ellene észrevétel nem merült fel. A szavazati képességgel rendelkezők összeírására kinevezett választmányt fiók- és kerületi választmányokra osztották fel, amelyeknek négy kerületben kellett összeírniuk a szavazókat. A fiók- és kerületi választmányok jelentéstételi kötelezettséggel tartoztak a közgyűlésnek, a közgyűlés pedig a belügyminisztériumnak. Az összeírást május 25–29-e között kellett elvégezni, és június 2-án közszemlére tenni. Az összeírással kapcsolatos észrevételeket a városházán üléselő közlésekre a választmányoknál június 3–5-e között lehetett megtenni. A tisztújítást és a képviselők megválasztását június 8-án a reggeli órákban szándékoztak megejteni.⁸²

⁸⁰ MOL H 12 1442/B/1848.; BKMÖL IV. 1101 Közgy. ir. 173/1848.

⁸¹ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 173/1848.

⁸² Uo. 176/1848.

Május 24-én Horváth József ügyvéd lemondott elnöki tisztéről, ezért a május 25-i közgyűlésnek új elnököt kellett választani. Három jelölt közül Szevics Döme ügyvéd kapott bizalmat.⁸³

A már az előírások szerint összehívott és tartott május 28-i közgyűlésen szóba került, hogy a még rendszeresítetlen nemzetőrség nem alkalmas a tisztújítás alkalmával előfordulható zavarok és rendbontás elhárítására, ezért a vármegye első alispánjától katonaság kirendelését kell kérni.⁸⁴ Hogy a közgyűlés félelme nem volt alaptalan, Csernovits Péter királyi biztos belügyminiszternek címzett jelentése bizonyítja. A királyi biztos 1848. június 1-jén érkezett Bajára, ahol a közelgő tisztújítás miatti mozgalmakat és könnyen kitörhető ingerültséget tapasztalt, amelynek lecsillapítására megette a szükséges intézkedéseket. A mozgalmak főbb vezetőit és szítóit megleckéztette, a csend fenntartására pedig bizottmányt nevezett ki.⁸⁵

A tisztújításra végül 1848. június 9-én került sor. A főbíró Pilaszanovics József; a rendőrkapitány Imrédy József; a főjegyző Gergics Imre lett; a tanácsnokok pedig a következők: Grünvald Ferdinánd, Joannovics Ignác, Gyurinovics Mátyás, Simics Pál, Petrovác József, Jilk Sándor, Harlikovics Benjámin, Volarics Antal, Petrovics István és Vojnics Imre. Ugyanekkor választották meg a városi képviselőket is, összesen 88 főt. Az új vezetést örömmel fogadta a lakosság, tevékenységüktől sokat vártak.⁸⁶

Az új vezetés hamarosan változtatásokat hajtott végre a hivatalnoki kar és segédszemélyzet létszámában és összetételében. Pilaszanovics József főbíró már az 1848. június 19-i közgyűlésen napirendre tűzte a tisztújítás alkalmával közakarattal elhatározott városi tisztügyi hivatal felállításának ügyét. A közgyűlés szerint a városi szabadalmak megőrzése és az új törvények feltétlenül szükségessé teszik a hivatal felállítását. A tisztügyi díjazását a városi főjegyzőével azonosan állapították meg.⁸⁷

A belügyminisztérium az erre vonatkozó előterjesztést 1848. július 31-én azzal küldte meg Bács-Bodrog vármegyének, hogy szólítsa fel Baját annak igazolására, vajon rendelkezik-e a hivatal felállításához szükséges pénzügyi háttérrel.⁸⁸ A minisztérium a város felé is jelezte, hogy mielőtt meghozná döntését a város által felállítani szándékozott tisztügyi hivattal kapcsolatban és megállapítaná a tisztügyi fizetését, tájékozódni kíván a város anyagi helyzetéről és kimutatást kér a városi hivatalnokok fizetéséről. A tanács 1848. augusztus 27-én terjesztette fel a kért adatokat.⁸⁹

⁸³ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 177/1848.

⁸⁴ Uo. 178/1848.

⁸⁵ MOL H 9 396/B.E./1848.; THIM József, 1930. II. k. 351.; PESTI HÍRLAP (Bp.), 1848. június 17. 84. sz. 560. – Hazai mozgalmak

⁸⁶ PESTI HÍRLAP (Bp.), 1848. június 17. 84. sz. 560. – Hazai mozgalmak; NEMZETI POLITIKAI HÍRLAP (Bp.), 1848. június 18. 42. évf. 33. sz. 127. – Vidéki mozgalmak.; Mindkét hírlap Gergics Imre főjegyző keresztnévét tévesen Antalnak írja.

⁸⁷ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 5/1848.

⁸⁸ MOL H 14 1848. 10. kútfő 96. tétel 6384/1848.

⁸⁹ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 66/1848.

Hamarosan úgy fordultak a dolgok, hogy a forradalom vívmányait katonai erővel kellett megvédeni. Az átutazó katonaság ellátása szükségessé tette a piaci biztosi és a kasznári teendők szétválasztását. Korábban egy ember látta el a két feladatot, a kasznári feladatok megsokasodása miatt azonban változtatni kellett. A közgyűlés 1848. november 12-i ülése Lipovcsevics Dániel képviselőt választotta meg piaci biztosnak.⁹⁰ A kasznári hivatal betöltésére a következő, november 19-i közgyűlésen került sor. Hat jelentkező pályázott, akik közül Hankovszky József képviselő kapta a legtöbb szavazatot, így ő lett a város kasznárja.

Ugyanezen a közgyűlésen a Joannovics Ignác halálával megüresedett tanácsnoki hely betöltésére is sor került. Hat képviselő pályázott, akik közül Sándor József ügyvédre szavaztak a legtöbben. Ugyanez a közgyűlés Kőműves Mihályt és Jilk Józsefet megerősítette a kvártélymesteri állásában.⁹¹

Az 1848. december 30-i közgyűlésen két újabb kvártélymester megválasztására került sor. Erre azért volt szükség, mert az egyre nagyobb számban érkező katonaság miatt jelentősen megnövekedtek a teendők. A közgyűlés felsővárosi kvártélymestereknek Jilk Józsefet és Lipovcsevics Dánielt, alsóvárosi kvártélymestereknek pedig Liszka Györgyöt és Beok Istvánt választotta meg.⁹²

1849 elején vége szakadt a békés fejlődésnek. Február 13-án az ellenség kezére került a város, ekkor mind a lakosság, mind a tisztviselők nagy része elmenekült. A szabadságharc erői április elején foglalták vissza a császáriaktól. Pilaszanovics József főbíró az 1849. április 12–13-án tartott közgyűléssel tudatta, hogy visszatér Bajára, és átveszi főbírói hivatalát Jilk Sándor helyettes főbírótól.⁹³

Ugyanezekben a napokban gróf Batthyány Kázmér Bács-Bodrog megyei vezérfőispán és teljhatalmú országos biztos a városból eltávozott Simics Pál tanácsnok helyére Kanyó Alajos képviselőt nevezte ki tanácsnökká. A kinevezést szívesen fogadta a közgyűlés, mert Kanyó Alajos köztisztletnek örvendett a városban,⁹⁴ Simics Pál nemcsak tanácsnoka, hanem adószedője is volt a városnak. A városi tanács az április 13–17-i ülésén Kanyó Alajos tanácsnokot adószedőnek is megválasztotta.⁹⁵

Sándor József tanácsnokot Mészáros Lázár hadügyminiszter 1849. április 1-jei hatállyal a hadügyminisztérium polgári-gazdászati osztályára segédfogalmazóvá nevezte ki, ezért a tanácsnoki hivataláról 1849 májusában lemondott. Helyére Haczell Márton Bács-Bodrog megyei teljhatalmú kormánybiztos Ott Mártont nevezte ki.⁹⁶

⁹⁰ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 89/1848.

⁹¹ Uo. 103/1848.

⁹² Uo. 125/1848.

⁹³ Uo. 10/1849.

⁹⁴ Uo. 11/1849.

⁹⁵ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 81/1849.

⁹⁶ KÖZLÖNY Debrecen, 1849. április 17. 81. sz. 295. – Kinevezések; BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 55 és 56/1849.; MOL H 115 Görgey Artúr ir. 22/G/1849.

1849 nyarán, ahogyan egyre aggasztóbbá vált a helyzet, a város életébe is egyre többször avatkoztak be kívülről. A közgyűlés az 1849. június 1-jei ülésén szót emelt a városi tanács tekintélyét és bírósági hatáskörét csorbító hivatali gyakorlat ellen. A megyei kormánybiztos által kiadott rendeletek nyomán a járási főszolgabíró és mások is olyan intézkedéseket tettek, amelyek a város hatáskörébe tartoznak. Ilyen volt a helyi óhitű rációk rendkívüli összeírása és javaik zár alá vétele, a nemzetőrség alakításába és a kórházzal kapcsolatos ügyekbe való beavatkozás. A közgyűlés ezek miatt panaszos folyamodványt nyújtott be Haczell Márton kormánybiztoshoz.⁹⁷

Követválasztás

Az országgyűlési követeknek a népképviselési elvek alapján történő megválasztásáról az 1848. évi V. tc. rendelkezett. Ez az aktív és a passzív választójog megadását egyaránt cenzushoz kötötte. Nem kaptak választójogot azok a parasztek, akik a negyed telekkel egyenlő (kb. 6 kat. hold) földbirtokkal nem rendelkeztek, vagyis a telkes jobbágyoknál nagyobb létszámú zsellérek, gazdasági cselédek, földmunkások. Hasonlóképpen nem gyakorolhatták a választójogot a gazdai hatalom alatt állók sem. Ebbe a kategóriába pedig mindenki beletartozott, aki vagyoniilag nem volt független. Kizárták a választójogból azokat az iparosokat, akik segéd nélkül dolgoztak, a segédeket és a munkásokat is, hacsak vagyonnal és a törvényben helységkategóriánként különféleképpen megállapított jövedelemmel nem rendelkeztek.

A nemesség mellett mégis jelentősebb képviselőre tett szert a városi polgárság, jóllehet az összes városok követeinek szavazata mindössze egy megye szavazatának számított az országgyűlésben. A városi lakosságnak kb. 6–8 %-a kapott választójogot.⁹⁸

Az 1848. évi V. tc. az országot 377 választókerületre osztotta fel, ehhez járult még Erdély 69 kerülete. A követek választása részben városonként (községenként) történt, úgy, hogy egyes városokat a törvény követválasztási joggal ruházott fel, részben pedig megyénként határozta meg, hogy melyik megye hány követet küldhet. A városokban és a megyéken belül még kerületeket különböztet meg a törvény. A legtöbb város egymaga képez egy kerületet, a nagyobb városok és megyék több kerületre oszlanak. Baja István-megyével együtt küldhetett 1 követet.⁹⁹

Baján az 1848. május 28-i közgyűlésen olvasták fel István nádor május 20-i rendeletét, amelyben V. Ferdinánd nevében Pestre, 1848. július 2-ára összehívta az országgyűlést. A rendelet felhívta a várost, hogy az 1848. évi V. tc. értelmében válassza meg az országgyűlési követét.¹⁰⁰

⁹⁷ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 81/1849.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 431.

⁹⁸ BEÉR János, 1954. 13–15.

⁹⁹ CSIZMADIA Andor, 1963. 67–68.

¹⁰⁰ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 179/1848.

Az 1848. május 30-án tartott nyilvános közgyűlésen újra felolvasták István nádor rendeletét, valamint a belügyminiszternek a követválasztást szabályozó 1960/B számú rendeletét. A közgyűlés a szavazók összeírását a piactéren felállítandó bódéban, teljes nyilvánosság mellett kívánta végrehajtani. Minden tizedben és a követválasztási tekintetben Bajával összekapcsolt Istvánmegyében is középponti választmányt alakított. A választmányba 63 tagot választottak, akik a közgyűlés előtt ünnepélyesen letették a választási törvényben előírt esküt. A közgyűlés közhírré tette – kinyomtatatta és az utcák sarkaira több példányban kiragasztatta – a belügyminiszteri rendeletet, emellett a helyi egyházak a szószékekről is ismertették mind a nádor rendeletét, mind pedig a belügyminiszternek a követválasztást szabályozó rendelkezését.¹⁰¹

A nádor Pestre, 1848. július 2-ára szóló országgyűlési meghívólevelét, továbbá Szemere Bertalan belügyminiszternek az országgyűlési követválasztás lebonyolítására vonatkozó rendeletét Baja Város Középponti Választmánya 1848. május 31-én kapta meg. A választmány a határidő közelsége miatt úgy határozott, hogy az eskü letétele után haladéktalanul összeül, és megteszi az országgyűlési követválasztás körüli intézkedéseket.¹⁰²

A középponti választmány első ténykedésére 1848. május 31-én került sor. Előbb négy jelölt közül titkos szavazással megválasztották a választmány elnökét, aki Bayer Mihály tímármester lett. Jegyzővé egybehangzó felkiáltással Petrovics Istvánt, Mikosevics Alajost, Gyurinovics Mátyást és Zsubori Antalt választották, akik azt az utasítást kapták, hogy hivatalos teendőiket egymást felváltva teljesítsék.¹⁰³

A középponti választmánynak ezen az ülésén döntöttek arról, hogy a szavazati képességgel bírókat egy helyen vagy kerületenként írják össze. Úgy látták, hogy az összeírást a legcélszerűbb egy helyen végrehajtani. Az összeírás helyéül a piactéren felállítandó bódét, időpontjául pedig az 1848. június 3–16-a közötti 14 napot jelölték ki.¹⁰⁴

A középponti választmány az összeírást egy választmánnyal kívánta elvégeztetni, amelybe – okulva a városban korábban tapasztalt mozgalmakból – nem kívánta beválasztani a városi közönség tagjait. Nem akarta őket az ügyeiktől elvonni, mivel a kereskedelem és az ipar fennakadása miatt úgyszólván jelentős károkat szenvedtek. A saját soraiból állított fel egy öttagú választmányt, amelynek összetétele az összeírás során mindennap más lesz.¹⁰⁵ A vá-

¹⁰¹ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 180/1848.; MOL H 12 3235/B/1848. és annak 1. számú melléklete

¹⁰² BKMÖL IV. 1103 Baja Város Középponti Választmányának jegyzőkönyve (A továbbiakban: Középponti Vál. jkve) 1/1848.

¹⁰³ Uo. 2/1848.; – A Középponti Választmány 1848. május 31-i ténykedéséről hirdetményt is közzétett a városban. – 1. MOL H 12 3235/B/1848. 2. melléklet

¹⁰⁴ BKMÖL IV. 1103 Középponti Vál. jkve 3/1848.

¹⁰⁵ Uo. 4/1848.

lasztás levezetésére Koller Istvánt elnökké, Petrovics Istvánt jegyzővé, Ott Mártont helyettes elnökké, Mikosevics Alajost helyettes jegyzővé választotta meg a választmány.¹⁰⁶

A középponti választmány által kinevezett öttagú választmány 1848. június 17-én mutatta be az országgyűlési követválasztási képességgel rendelkezők összeírását. Jelentette, hogy az összeírára kiszabott 14 nap alatt a munka szakadatlanul folyt, eredményeképpen 706 személy összeírása történt meg. A középponti választmány az összeírás első példányát elküldte a belügyminisztériumba, a másodikat levéltárba tétette, a harmadikat pedig az 1848. évi V. tc. 18. §-ának rendelkezése szerint közszemlére tette ki a városházán.¹⁰⁷

Baja 15 076 lakosából az 1848. évi V. tc. alapján összeírt választók száma tehát 706 fő, ez a lakosságszám egészére vetítve 4,68%. Zenta 13 653 lakosából az összeírt választók száma 1308 fő, ez 9,58%, Zombor 22 886 lakosából 1673 fő, ami 7,31 %. Az ország városainak lakossága 1 018 733 fő, ebből az összeírt választók száma 61 736 fő, vagyis 6,06 %. A Baján összeírt választók száma tehát alatta maradt mind a Bács-Bodrog megyei városok, mind az ország összlakossága 6,07%-os értékének.¹⁰⁸

A középponti választmány az 1848. június 22–23-i ülésén megvizsgálta az országgyűlési képviselőválasztókról készített összeírás mindhárom példányát, és azokat rendben lévőnek találta. Megállapította, hogy ellene észrevételt senki nem tett.¹⁰⁹

Baján az országgyűlési követválasztásra 1848. június 23-án került sor. Reggel 8 órakor a városháza udvarán megjelent a választási elnök, Koller István, aki a választást az 1848. évi V. tc. 27. §-a értelmében ünnepi beszéddel nyitotta meg. Az összegyűlték előtt felolvasták István nádor meghívólevelét és a belügyminisztérium 1930/1848. számú rendeletét. Ezután az elnök bejelentette, hogy a legutóbban Mészáros Lázár hadügyminisztert ajánlják országgyűlési követnek. Az összegyűlt tömeg a követjelölt nevének elhangzásakor többször éljent kiáltott. Ekkor az elnök az 1848. évi V. tc. 30. §-ára hivatkozva azt a kérdést intézte a megjelent választókhoz, hogy Mészáros Lázár megválasztásába közakarattal megnyugszanak-e. A jelenlévők egyhangúan őt kívánták Baja és Istvánmegye országgyűlési követének, és kitörő öröm közepette meg is választották.

A választási jegyzőkönyv az 1848. évi V. tc. 44. §-a szerint megbízólevélként szolgál. Mivel Mészáros Lázár a választáson nem volt jelen, nem tudták neki átadni. Pilaszanovics József városi főbíró és Koller István követválasztási elnököt bízták meg, hogy utazzanak Budapestre, és adják át a hitelesített választási jegyzőkönyvet, valamint tolmácsolják neki a város szencsekívánatait, és ajánlják figyelmébe, pártfogásába a város ügyeit.¹¹⁰

¹⁰⁶ BKMÖL IV. 1103 Középponti Vál. jkve 5/1848.

¹⁰⁷ Uo. 7/1848.

¹⁰⁸ CSIZMADIA Andor, 1963. 326. és 329.

¹⁰⁹ BKMÖL IV. 1103 Középponti Vál. jkve 8/1848.

¹¹⁰ BKMÖL XV. 33 Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) (A továbbiakban: Múz. gyűjt.) sz. n./1848. 7076. ksz.; BKMÖL IV. 1103 Középponti Vál. jkve 9/1848.; Mészáros

A *Közlöny* Mészáros Lázár hadügyminiszter Baja város országgyűlési követévé történt választásával kapcsolatban a következő mondatot idézte: „Közös volt az öröm, a lelkesedés szerencsés választásunk felett, mert bizton reméljük, hogy a tisztelt hazafi elfogadandja azon bizodalmat, melyet Baja város közönsége e napon iránta nyilvánított.”¹¹¹

A város a követének az alábbi kívánásokat fogalmazta meg:

1. Mielőbb lépjen életbe a törvény előtti egyenlőség egyik alapja, a büntető törvénykönyv, és képviselője, az esküdtszék.
2. Az úri viszonyok megszűnte miatt az úri cím alatt gyakorolt kisebb királyi haszonvételek (regálék) és a bármilyen címen szedett szőlő-dézszmáltatás szűnjön meg. Az egyedárusítás kellemetlen zsarolásai, hatóságilag sem korlátozható mivoltuk miatt végképp enyészzenek el.
3. Magyarországon a tanítói szabadságot alkotmányos szellemben állapítsák meg, és mind a polgári képzőintézeteket, mind a katonai nevelőintézeteket ilyen szellemben rendezzék. Hasonlóképpen a politechnikai, valamint a Ludovika katonai intézetet is ebben a szellemben alapítsák meg és rendezzék.
4. Baját, mint Magyarország jelentős gabonakereskedési helyét és mint jelentős Bács megyei várost, amely az országgyűlésen képviselői joggal rendelkezik, vegyék ki Bács megye hatósága alól, minden hivatali levelezést egyenesen hozzá intézzenek. Illesse meg a várost a mértékekre való felügyelés joga.
5. A nemzetőrseregről szóló 1848. évi XXII. törvénycikket kéri a város büntetőjogi tekintetben is értelmeztetni.
6. Bajánál a Sugovicának és az anyafolyamnak a rendezetlensége miatt a Sugovica ki szokott apadni. A baj orvoslására eddig tett intézkedések meghiúsultak. Ezt az országos kereskedelmi problémát a város országos felügyelet mellett, országos költségen kívánja megoldatni.
7. A magvaszakadási (caducitási) jog az uradalmaktól el lett véve, tartozzon az ezentúl a városi jogok közé.
8. A papválasztás, vallásra való tekintet nélkül, a helyhatóság joga legyen.
9. Baja város pártolja Szeged, Nagykőrös és Nagykanizsa kívánati pontjait.¹¹²

Lázár Baja és Istvánmege országgyűlési követévé történt megválasztásáról beszámolt a PESTI HÍRLAP (Bp.), 1848. június 27. 92. sz. 592. – Nem hivatalos rész. Követválasztások; NEMZETI POLITIKAI HÍRLAP (Bp.), 1848. június 28. 42. évf. 41. sz. 159. – Követválasztások; MÁRCZIUS TIZENÖTÖDIKE (Bp.), 1848. június 29. 91. sz. 364. – Követválasztások; JÁROLI József, 2001. 47. és 279–281.

¹¹¹ KÖZLÖNY (Bp.), 1848. június 28. 19. sz. 75. – Belföld

¹¹² BKMÖL XV. 33 Múz. gyűjt. sz. n./1848. 7076. ksz. – A 9. pontban említett három város kívánati pontjait tartalmazó nyomtatványok Baja város levéltárában nem maradtak fent. Szeged kívánati pontjait az 1848. március 18-án tartott népgyűlésen elhangzottak alapján, amelyen a a pesti 12 pontot is figyelembe vették, a következőképpen rekonstruálhatjuk: 1. Szüntessék meg a cenzurát, amely alól a sajtót szabadítsák fel. 2. A tanácsi, választott községi, gazdasági és elegyes üléseket teljes nyilvánosság mellett tartsák meg. 3. A nemzeti ör-

Pilaszanovics József főbíró és Koller István képviselő, országgyűlési választási elnök az 1848. július 9-én tartott közgyűlésen jelentette, hogy a város országgyűlési képviselőjévé választott Mészáros Lázár hadügyminiszternek átadták a követválasztási jegyzőkönyvet. Felolvasták Mészáros Lázár július 1-jén kelt levelét, amelyben kifejezte megválasztása feletti örömét, megköszönte a megtiszteltetést, és elfogadta a követi megbízatást. Kifejezte azt a törekvését, hogy a város hasznát, boldogulását, gyarapítását minden lehetséges módon előmozdítani igyekszik, és védeni fogja a város törvényes érdekeit. A közgyűlés tagjai *éljen* kiáltásokkal fogadták a hírt. Arra kérték, hogy képviselőként további fontos törvények alkotásában vegyen részt. A kívánati pontokat tartalmazó közgyűlési nyilatkozatot azzal a kéréssel küldték el hozzá, hogy törvényekbe foglalásukat igyekezzen elősegíteni.¹¹³

serget szabad institutio (intézkedés) mellett rendezzék. 4. A közcsend és közbátorság fenntartására állandó bizottmány alakuljon, amely hivatott legyen intézkedni ezek fenntartásáról. 5. Végzéseiről jelentést tenni tartozik a népgyűlésnek. 6. Minden követi jelentést, és az országos állapotokról történő tudósítást ezentúl mindig a népgyűlés elé kell terjeszteni, amelynek jegyzőkönyveit az állandó bizottmány hitelesíteni tartozik. 7. Kossuthnak az országgyűlésben kifejtett tevékenységéért a városi lakosság részéről hálás elismerést szavazzanak meg és nyilvánítsanak. 8. Az ország békés átalakításának megünneplésére március 19-én világsítsák ki a várost. 9. A népgyűlés határozatait az azokra alkalmat szolgáltatott a fővárosi megállapodásokkal (kívánati pontokkal) együtt nyomtassák ki. Közli: OLTVAI Ferenc, 1968. 122–123.; SZÁNTÓ Imre, 1987. 32–33. – **Nagykőrös** kívánati pontjait Tanárky Geodeon főjegyzőnek a városi tanács 1848. március 19-i ülésen tett indítványából a következőképpen rekonstruálhatjuk: 1. A Tekintetes Karok és Rendek mondják ki az országgyűlésen a törvény előtti teljes egyenlőséget. 2. Szüntessék meg a nemesi kiváltságokat. 3. Szüntessék meg a testületi, városi kiváltságokat. 4. Végleg töröljék el a királyi városi kiváltságot. 5. Dolgozzanak ki egy községi rendszert minden megváltakozott, és megváltakozandó község számára. 6. Minden várost „önkőrében” felsőbb felügyelet alatt álló, független helyhatósággá alakítsanak. 7. Szüntessék meg a közvetlen megyei befolyást. 8. Minden városban nemzeti őrsereg alakuljon, amelyet azonnal fegyverezzenek is fel. 9. Az országgyűlés hozzon olyan szabályt, hogy a megyében minden megváltakozott hely, képviselői útján a megyei közgyűlésen, és minden közügyet érintő megyei választmányba két szavazati joggal rendelkező egyént választhasson. Közli: NOVÁK László, 1987. 60.; NOVÁK László, 1998. 22–23. – **Nagykanizsa** kívánati pontjait az 1848. március 20-i népgyűlés fogadta el, amelyek a következők: 1. Az évenkénti országgyűlést Budapesten. 2. Óhajtjuk, hogy a népképviselő törvényének kidolgozása első legyen az országgyűlési teendők közül. 3. Óhajtunk minden vallás és polgári tekintet nélkül, minden honlakosra nézve törvény előtti egyenlőséget. 4. Óhajtjuk, hogy az úrbéri viszonyok, ideértve a szerződéses helyeket is, úgyszintén a regalék, papi tizedek minél előbb végképp megszüntessenek. 5. Óhajtunk Nemzeti Bankot. 6. Óhajtjuk, hogy a katonaság esküdjék az alkotmányra, az idegen katonák küldessenek ki országunkból, katonapolgártársaink pedig adassanak vissza hazánknak. 7. Óhajtunk esküdtiszteket egyenlőség és képviselőlet alapján. 8. Óhajtjuk, hogy a politikai statusfogyók szabadon bocsátassanak. 9. Óhajtjuk, hogy a papi javak nemzeti javakká fordíttassanak, ezek jövedelmiből a kisebb clericus sorsa javíttassék, a népnevelés előmozdítottassék, és egyéb közhasznú intézetek létesíttessenek. 10. Óhajtjuk, hogy a tanítói szabadság alkotmányos szellemben megállapíttassék. 11. Óhajtjuk, hogy Erdély hazánkkal egyesüljön. 12. Végre óhajtjuk, hogy a kis lotteriák eltörültsessenek, mint ugyanannyi metyei a szerény életremények- s munkaszeretetek. Közli: VAJDA László–VAJDA Lászlóné, 1974. 15–16.; HERMANN Róbert–MOLNÁR András, 2000. I. k. 13–16.

¹¹³ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 27/1848.; Mészáros Lázár eredeti válaszlevelét l. BKMÖL XV. 33 Múz. gyűjt. 27/1848. közgy. ir. 7076. ksz.; Mészáros Lázár bajai mandátumvállalásáról l. még: GRACZA György, (1895). II. k. 6.

Mészáros Lázárhoz, mint Baja város országgyűlési követéhez 1848. augusztus 13-án azzal a kéressel fordult tíz istvánmegyei lakos, hogy a legközelebbi országgyűlésen szorgalmazza Istvánmegye és Baja egyesítését. Indoklásként felhozták, hogy az 1848. évi V. tc. követválasztási tekintetben már egyesítette a két helységet, és a község az egyesítés ügyében 1848 tavaszán már folyamodott a belügyminiszterhez.

Mészáros Lázár 1848. augusztus 18-án kérte Szemere Bertalan belügyminisztertől Istvánmegye egyesítését Bajával. Kifejtette, hogy mind a község fekvése, mind pedig az országgyűlési követválasztási jog gyakorlása tekintetében már megtörtént egyesítés indokoltá teszi a két helység közigazgatási egyesítését, amely csökkentené a község költségeit. Az egyesítéssel Baja város szabadalmainak hasznai az istvánmegyei lakosokra is átháramlanának.

A belügyminiszter 1848. augusztus 21-én Bács-Bodrog megyéhez küldött leiratában emlékeztetett rá, hogy május 5-én már utasította a megyét, tárgyalja le Istvánmegye Baja városához történő csatolási kérelmét. Mivel erre eddig nem került sor, kérte a jelentés mielőbbi felküldését.¹¹⁴

A bajai posta szerepe a szabadságharcban

A bajai posta 1848 előtt az eszéki főhivatal alá tartozott. Eleinte csak egy kiadó működött a postamester mellett. Naponta lovasposta jött Szabadkáról és ment Bajáról Zomborba. Gyorskocsi delizsánsz is járt, ez hetente egyszer érintette Baját.¹¹⁵

Tolna megye középponti választmánya 1848. június 16-án levélben fordult Baja város tanácsához, amelyben kifejtette, hogy az ország déli részeit ámítók, csalók, bujtogatók árasztották el, akik a nép között zavart idéztek elő. Ezeknek Tolna megyétől való távol tartása érdekében elrendelte az utasok úti levéllel történő ellátását. Egyúttal arra kérte Baja város tanácsát, hogy a támadással fenyegető közös ellenség mozdulatairól sebes postán időnként tudósítsa.¹¹⁶

Baranya megye védelmi bizottmánya 1849. január 7-én értesítette a városi tanácsot, hogy Pestre és olyan helyekre, ahol a hírek biztos kútforrásból szerezhetők meg, továbbá a nemzeti kormánnyal való összeköttetés megteremtésére és biztos hírek szerzésére Antal János alügyészt küldte ki futárként. Készpénzfizetés melletti szekerезések kiszolgáltatásában és a levelek továbbításában kért támogatást a futárnak. A város felajánlotta, hogy a futár sürgönyeit és leveleit a saját emberével Szekcsőre küldi, ahonnan a posta továbbítani tudja Pécsre.¹¹⁷

¹¹⁴ MOL H 13 BM Országglászati osztály ir. 8. kútfő 33. tétel 8309/B/1848.; MOL H 75 HM Általános ir. 4777/377/1848.

¹¹⁵ RAPCSÁNYI Jakab dr., 1934. 332.

¹¹⁶ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. és ir. 884/1848.

¹¹⁷ Uo. 1849. 19/1849.

Az első rendszabály, amelyet az OHB a Debrecenbe történő költözése után, 1849. január elején életbe léptetett, a császári hadsereg által megzavart postai összeköttetés helyreállítása volt. Madarász László az új postai forgalomra nézve igen szigorú rendeletet bocsátott ki. Ennek 3. pontja szerint a postai küldeményeket a dunántúli megyékből nem Pest felé kell irányítani, hanem Pécsen át Bátaszékre. A bátaszéki postahivatalnak a bajaival kell összeköttetésben lennie, és innen Szeged érintésével viszik a küldeményeket Debrecenbe.¹¹⁸

Szentgyörgyi Horváth Antal, Bács megyei főispán és kormánybiztos 1849. január 18-án jelentette az OHB-nek, hogy Sztankovánszky Imre Tolna megyei főispánnal egyetértésben megnyitotta a Bátaszék és Baja közti postavonalat.¹¹⁹ Kossuth január 22-én értesítette erről Madarász Lászlót.¹²⁰

Sztrikinác Antal, Bajaszentistván bírása 1849. január 23-án Baja város főbírájának címzett levelében közölte, hogy a község huzamosabb ideje nem kapott semmilyen rendelet az OHB-től sem postán, sem a megyei tisztviselőkn keresztül. Arra kérte a főbíró, hogy ha ő kap ilyet, küldje át hozzá.¹²¹

A városi tanács a 439/1849. számú kormányfelhívásnak eleget téve, az 1849. január 26-i ülésén elrendelte a bajai postaállomásra érkező levelek megvizsgálását. Erre az ellenséggel való levelezés megakadályozása érdekében volt szükség.¹²²

A solti járásba tartozó Sükösd, Csanád, Bajaszentistván és Szeremle helységek bírái és előjárói 1849. február 2-án azzal a kéréssel fordultak az OHB-hez, hogy a rendeleteit a bajai postahivatal útján küldje hozzájuk. Január 6-a óta, amikor a kormány Debrecen város lakosaihoz proklamációt intézett, és ezt a bajai posta útján megkapták, semmilyen országos rendelet nem jutott el hozzájuk.¹²³

A bajai védelmi bizottmány az 1849. február 5–10-i ülésén úgy határozott, hogy a Szabadka és Zombor közti állomásokon lovas postát állít fel, mert csak így lehet biztos hírekhez jutni az ellenséges rácokról. Arra kérte Szabadka és Zombor polgármesterét, hogy tájékoztassák a futárokat az ellenség mozgulatairól.¹²⁴

Baja február 13-án az ellenség kezére került, és csak április elején szabadult fel. Az 1849. április 12–13-i közgyűlésen felolvasták gróf Batthyány Kázmér vezérfőispán 363/p. számú utasításának 22. pontját, amelyben elrendelte a postajáratok rendbehozatalát és megindítását.¹²⁵

¹¹⁸ GELICH Rikhard, é. n. II. k. 209–210.

¹¹⁹ MOL H 2 OHB ir. 882/e/1849. – Az OHB elnöke Kossuth 1849. január 22-én tudatta Madarász Lászlóval az OHB tagjával, hogy a Bátaszék–Baja közti postavonal megnyílt, így Tolna és Baranya megye felé a közlekedés helyreállt.

¹²⁰ KLÖM XIV. k. 1953. 195.

¹²¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. ir. 53/1849.

¹²² BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 61/1849.

¹²³ MOL H 2 OHB ir. 1344/e/1849.

¹²⁴ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 69/1849.

¹²⁵ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 36/1849.

Nyáry Pál, Pest megye alispánja 1849. június 26-án nyílt rendeletet bocsátott ki a postaszolgálat fenntartása érdekében. A rendkívüli körülményekre hivatkozva, azért, hogy Pesttől Bajáig a levelek és a futárok szállítása minél gyorsabb legyen, utasította többek között Bajaszentistván előljáróit is, hogy naponta két négylovas fogatú kocsit és két lovas éjjel nappal tartsanak készenlétben.¹²⁶

Tolna megye állandó bizottmánya 1849. július 16-án, Szekszárdon tartott üléséből arról tájékoztatta a belügyminisztériumot, hogy miután a kormány Szegedre tette át a székhelyét, a gyorsabb kapcsolattartás érdekében elrendelte a bátaszéki postának a bajaival való közvetlen összeköttetésbe hozását.¹²⁷

Gyűjtések a haza javára

A forradalom- és szabadságharc időszakát végigkísérte a pénztelenség. Mindig mindenből kevés volt, folyamatosan szükség volt a lakosság áldozatkészségére. Ezért egymást érték a gyűjtések Baján is.

A középponti választmány 1848. május 31-i ülésén olvasták fel Pest város levelét, amelyben hazafias gyűjtésre szólított fel. A választmány megértéssel fogadta a felhívást, és engedélyezte a gyűjtést.¹²⁸ Bayer Mihály, a középponti választmány elnöke, a választmány 1848. június 22–23-i ülésén számolt be a gyűjtés eredményéről. Kölcsönként 1090, ajándékként 3191, azaz összesen 4281 pengőforint folyt be. Emellett néhány arany ékszert (két kis gyűrűt és 50 aranyat), valamint 375 5/8 lat súlyú ezüstöt is felajánlottak a haza javára.¹²⁹

Horváth Antal, Bács-Bodrog megye főispánja, 1848. augusztus 14-én az alsó bácskai tábor betegei és sebesültjei számára kért minél több ágyneműt és szalmazsákot.¹³⁰

A Bárány vendéglőben 1848 novemberében zeneestélyt rendeztek, amelynek bevételét a felvidéki tábor megsegítésére szánták. A rendezvényen az 1. számú huszárezred zenekara lépett fel. Az estély nyeresége 74 pengőforint volt.¹³¹ Jilk Sándor tanácsnok az 1849. január 2–4-én tartott tanácsülésen

¹²⁶ BKMÖL V. 307 Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve (A továbbiakban: Másolati könyv) 1848–1850. sz. n./1849. 98.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 442.

¹²⁷ MOL H 9 566/BE./1849.

¹²⁸ BKMÖL IV. 1103 Középponti Vál. jkve 6/1848.

¹²⁹ Uo. 10/1848.; KÖZLÖNY (Bp.), 1848. június 28. 19. sz. 75. – Belföld; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 76. – Iványosi helytelenül 4165 ft 30 kr-ról tesz említést. Az összegyűjtött segélypénz valójában csak 4065 pengőforint 29 4/5 krajcárt tett ki.

¹³⁰ BKMÖL IV. 1102 Kőrlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 14–15.

¹³¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 1239/1848.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 105.; KEMÉNY János, 2000. 38–39.

köszönetet mondott azoknak a honfiaknak és honleányoknak, akik a 74 forintért vásárolt vászonból fehérműt varrtak a katonáknak. Összesen 57 ing, 57 gatyá és 24 sebkötő készült.¹³²

Simics Pál, Vojnics Imre, Grünvald Ferdinánd, Volarich Antal, Jilk Sándor, Imrédy József, Petrovics István, Petrovác István és Harlikovics Benjámintanácsnok az 1848. december 30-i közgyűlésen arról számolt be, hogy a négy hétre táborba küldött nemzetőrök zsoldpótlékát a lakosságtól beszedték. A benyújtott 12 tizedbeli jegyzék szerint ez összesen 1046 pengőforintot tett ki.¹³³

Az 1849. január 2–4-i tanácsülésen beszámoló hangzott el a műkedvelő honfiak által 1848. december 31-én, Verb József vendéglőjében adott hangversenyéről. A rendezvény haszna 83 pengőforint volt, ezt is fehérmű-be-szerzésre szánták.¹³⁴

Baja város a sebesült és beteg katonák ápolására alakult nőegylet pénztárába 1849. május 3-án 245 forintot fizetett be.¹³⁵

Az 1849. június 1-jei közgyűlésen arról számoltak be, hogy a Budavár bevételénél megsebesült honvédek segélyezésére táncvigalmat rendeztek a városban, amelynek eredménye 245 forint és 1 db arany volt.¹³⁶ Balázs József városi levéltárnok ugyanezen a közgyűlésen jelentette, hogy két lovas felszerelésére önkéntes adakozás útján 73 forint 32 krajcárpengő folyt be a városi pénztárba.¹³⁷

Jilk Sándor helyettes főbíró az 1849. június 6-i tanácsülésen arról számolt be, hogy a Killinger Zsigmond és tüzértársai részére 250 pengőforint gyűlt össze. A gyűjtést azért kezdeményezte a városi tanács, mert ebből kívánta megjutalmazni Killinger Zsigmond tüzérmestert és társait, amiért a Baját 1849. május 6-án megtámadni szándékozó gőzöst harcképtelenné tették.¹³⁸

Aulich Lajos hadügyminiszter 1849. július 17-én a *Közlönyben* mondott köszönetet annak a magát megnevezni nem kívánó, V. W. névjelű bajai polgárnak, aki egy felszerelt lovat, két pisztolyt és egy lőfegyvert adományozott az államnak.¹³⁹

A városi főbíró az 1848. december 30-i közgyűlésen arról beszélt, hogy az ágyúk öntéséhez szükséges ércanyag pótlására több város felajánlotta a harangjait. Baja is kötelességének érezte a haza megsegítését, ezért felajánlotta a templomaiban nélkülözhető harangokat. A parókiális templom tornyában lévő nagyharangot és az óraütéshez szükséges harangot akarta a város

¹³² BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 7/1849.; KEMÉNY János, 2000. 39.

¹³³ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 117/1848.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 371.

¹³⁴ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 8/1849.; KEMÉNY János, 2000. 39.

¹³⁵ GELICH Rikhárd, é. n. III. k. 465.

¹³⁶ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 68/1849.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 432.

¹³⁷ Uo. 70/1849.

¹³⁸ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 188/1849.

¹³⁹ KÖZLÖNY Szeged, 1849. július 19. 153. sz. 568. – Adakozások

megtartani, a többit – vagyis a lélekarangot, két rókusi, egy kálváriai és egy külső temetői harangot – lehetővé tette az ítélet a képviselők. A Vodicán egy harangot hagytak a toronyban. A közgyűlés elrendelte a ferences rendfőnök értesítését is annak érdekében, hogy ők is mielőbb intézkedjenek. A helyi görög nem egyesült egyházat is felhívták a példa követésére.¹⁴⁰

A bajai görög nem egyesült hitközségnek a felhívással kapcsolatos nyilatkozatát, amely szerint egy harangját ágyúöntésre felajánlja, az 1849. január 2–4-i tanácsülésen olvasták fel. A hitközség vezetői azt kérték, hogy ha majd a római katolikus templomok tornyaitól felajánlott harangok helyett a városi közpénztár költségén másikat öntenek, kapjon új harangot az ő hitközségük is.¹⁴¹

Bartók Mátyás plébános az 1849. január 3-i közgyűlésen tiltakozott a római katolikus hitközség két harangjának ágyúöntésre való felajánlása miatt. Elmondta, hogy az ügyben az OHB-hez folyamodott. Arra kérte a közgyűlést, hogy addig ne vesse el a két harangot a toronyból, amíg a válasz meg nem érkezik. Eljárását azzal indokolta, hogy a kérdéses harangok magánalapítvány tulajdonában vannak.¹⁴²

Pilaszanovics József főbíró 1849. január 6-án írta Kossuthnak, hogy a város ágyúöntés céljára felajánlotta 9 harangját, amelyek súlya 2892 font. Azt kérte, hogy a belőlük öntendő ágyúkra írják rá Baja nevét, és a szabadságharc befejezése után ajándékozzák őket a városnak. Mivel a kormány Pestről Debrecenbe tette át a székhelyét, és a fegyvergyárat is elszállították a fővárosból, arra kérte Kossuthot, hogy mondja meg, hová kell vinni a harangokat.¹⁴³

Kossuth Lajos a 266/e/1849. számú, január 17-én kelt levelében mondott köszönetet a harangokért. A köszönőlevelet az 1849. január 21-i közgyűlésen olvasták fel. Az OHB elnöke elfogadta, hogy a 9 harangból öntendő ágyúkat *Baja* névvel jelöljék, és a harc befejeztével visszaadják a városnak. A harangokat Nagybányára kérte szállítani.¹⁴⁴

A főbíró 1849. január 24-én levélben tudatta Kossuthal, hogy küldi a harangokat. „Vegye a hon és méltó kormánya oly kedvesen csekély ajándékunkat, mily kedvesen adtuk azt. Ez leend lelkünk legfőbb jutalma.” – írta.¹⁴⁵

Eötvös Mihály, Szatmár megyei első alispán 1849. február 5-én jelentette Kossuthnak, hogy Baja város küldöttei megérkeztek Nagybányára a felajánlott harangokkal.¹⁴⁶ Jeney százados, hadügyminiszteri segéd 1849. feb-

¹⁴⁰ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 129/1848.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 105. és 370.; KISS Z. Géza, 1989. 253.; KEMÉNY János, 2000. 39.

¹⁴¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 15/1849.; KEMÉNY János, 2000. 39.

¹⁴² BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 1/1849.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 126.; KEMÉNY János, 2000. 39.

¹⁴³ MOL H 2 OHB ir. 266/e/1849.

¹⁴⁴ Uo.; BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 9/1849.; BKMÖL XV. 33 Múz. gyűjt. 7076. ksz. 9/1849. kgy-i irat; KLÓM XIV. k. 1953. 148.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 105.; KISS Z. Géza, 1989. 253.; KEMÉNY János, 2000. 39–40.

¹⁴⁵ MOL H 2 OHB ir. 1787/e/1849.

¹⁴⁶ Uo. 1646/e/1849.

ruár 13-án Nagybányáról küldött tudósítást, amely szerint a 9 bajai harangot február 9-én vitték el az öntőgyárba. Az öntésre 10 napon belül sor kerül. Ha elsőre sikerül, akkor négy 6 és egy 3 fontos ágyú lesz belőlük. Jeney százados közölte még, hogy az öntéshez szükséges 15 mázsa vöröszet már megvásárolta a felsőbányai állami rézolvastótól. Az ágyúöntés végül mégsem itt történt meg. Az OHB 1849. február 24-én Debrecenből arra utasította a nagybányai katonai parancsnokságot, hogy a Baja által ágyúöntésre felajánlott 9 harangot az ahhoz vásárolt 15 mázsa rézzel és a szükséges cinkkel együtt haladéktalanul szállítsák át Sztrimbulból Kabolapolyánára, ahol az ágyúöntéshez és a fúráshoz szükséges eszközök is rendelkezésre állnak.¹⁴⁷ Arról, hogy végül is sor került-e ágyúk öntésére Baja város harangjaiból, nem tesznek említést a források.

A városi lakosok bizonyítvány-kiállítási kérelmei

A város lakosai közül sokan fordultak bizonyítvány-kiállítási kérelemmel a városi tanácshoz. A kérelmezők egy része nemzetőri vagy katonai szolgálat teljesítésének igazolását kérte. A szabadságharc idején egy ilyen bizonyítvány a hazafias kötelesség teljesítésének volt a dokumentuma. A szabadságharc bukása után főként azért kérték ezeket, hogy a segítségükkel megpróbálják leszereltetni a császári hadseregbe büntetésből besorozott honvédeket. Emiatt ezek a bizonyítványok azt hangsúlyozzák, hogy a hadseregbe való beállítás kényszerből, a törvényi előírások miatt történt. Szövegeik sokat megéreztetnek abból, milyen idők is voltak ezek, és emellett fontos, máshonnan nem ismert tények is megőrződtek általuk.

Kaul Gedeon Szent Ferenc-rendi tanító a városi tanács 1849. április 20–30-i ülésén 11 éves tanítói pályájáról kért működési bizonyítványt. A tanács elismeréssel szólt a nevezettnek, mint középiskolai tanítónak az ifjúság körében végzett hazafias nevelőmunkájáról. Megemlítette, hogy 1848 nyarán részt vett a rácos elleni őrvonal kialakításában. Önkéntes táborigyelőként több alkalommal is táborba szállt.¹⁴⁸

Novák György mozgó csapatbeli lovas négy hónapi szolgálatáról kért magának igazolást a városi tanács 1849. május 30-i ülésén. A tanács megállapította, hogy nevezettet a város 1849 januárjában fogadta fel mozgó csapatbeli lovasnak. Négy hónapi szolgálati ideje letelt, a kért bizonyítvány kiadásának nincs akadálya.¹⁴⁹

¹⁴⁷ MOL H 2 OHB ir. 2114/e/1849.; BAKÓ Imre, 1942. 99.; KLÖM XIV. k. 1953. 543.; KISS Z. Géza, 1989. 253. – Baja város tanácsa 1849. október elején a III. császári hadsereg parancsnokságától visszaigényelte a harangokat. 1849. október 18-án a parancsnokság rendeletet küldött a magyarországi főhadbiztossághoz, amelyben közli: „Nincs kifogása az ellen, hogy Baja városnak a rebellesek által elvett harangjai visszaadassanak”. Csak pontos és a plébános, valamint a főbíró által hitelesített leírást kért a harangokról.

¹⁴⁸ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 104/1849.

¹⁴⁹ Uo. 161/1849.

Bernáth Lajos nemzetőrségi őrnagy Tassról, 1849. május 23-án a bajai városi tanácshoz címzett folyamodványában a városért tett katonai szolgálatait bizonyító igazolás kiállítását kérte. A levélből kiderül, hogy részt vett a Baját 1849. május 6-án megtámadó *Herkules* gőzös legénységének üldözésében.¹⁵⁰

Steininger Antal bajai lakos az 1849. szeptember 3-i tanácsülésen a magyar katonaságnál viselt szolgálatáról kért magának bizonyítványt. A tanács igazolta, hogy Baján tartózkodása alatt békésen viselkedett, a magyar forradalom élesztésében sem toborzás, sem egyéb, az ország zavarainak előmozdítására szolgáló nyilvános tettekben nem vett részt. Köztudott, hogy a magyar katonasághoz a házi körülményei miatt sorozták be.¹⁵¹

Alföldy Ferdinánd a tanács 1849. szeptember 7–10-i ülésén kért bizonyítványt a magyar hadseregben tett katonai szolgálatáról. A tanács tudomása szerint Alföldy Ferdinánd 1849. február 1-je táján, amikor Baja városnak két lovas legényt kellett az ún. magyar védseregbe kiállítani, 4 hónapra besoroztatta magát. Tette ezt főleg azért, mert a legfiatalabb testvérét, aki az akkor fennállt törvény értelmében katonáskodott, ki akarta váltani a szolgálatból. Később az édesatyja kérte is ennek a fiának a katonáskodás alóli felszabadítását. A kérelmet 1849. május 11-én, a 130. számú határozatával a városi tanács is támogatta, és a testvérét még májusban, kb. 3 hónapi szolgálat után hazabocsátották.¹⁵²

Popovics János bajai bognármester ugyanezen a tanácsülésen arról kért bizonyítványt, hogy Péter nevű fiát a legutóbbi újoncozáskor a magyar katonasághoz besorozták. A tanács igazolta, hogy a folyamodó Péter nevű fia a legutóbbi újoncozáskor abban a korban volt, amelyet az akkori magyar rendelkezések a katonai szolgálat teljesítésére kítűztek. Nevezettet 1849. május 22-én a városra kivetett újoncjárandóság lerovására a magyar katonaság újoncainak sorába bevették, és el is vitték.¹⁵³

Ugyanezen a tanácsülésen kért arról igazolást Németh Mihály nyugalmazott bajai uradalmi tiszt, hogy Ignác nevű, tüzértiszt fia milyen körülmények között került a magyar hadseregbe, és hogy neki csekély nyugdíja és előrehaladott kora miatt szüksége van a fia segítségére. A tanács előtt ismert volt az, hogy a folyamodó fia 14 évig szolgált a cs. kir. hadseregben. Leszerelése után két évig Baján békés polgárként élt. 1848-ban a magyar hadsereg szolgálatába lépett. Ez akkor történt, amikor Baján a kormány lovakat vásároltatott. A vásárló tiszt kecségtetésére hozzá segédként katonának állt, és eltávozott a városból. Később a magyar hadi parancsnokság vette igénybe a szolgálatait. A szolgálat vállalására az akkori körülmények kényszerítették. A tanács tanúsította azt is, hogy a folyamodónak szüksége lenne a fia segítségére.¹⁵⁴

¹⁵⁰ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. ir. 155/1849.

¹⁵¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 288/1849.

¹⁵² Uo. 298/1849.

¹⁵³ Uo. 300/1849.

¹⁵⁴ Uo. 302/1849.

Özvegy Radulovics Györgyné, született Athanáczkovics Mária az 1849. szeptember 28–29-i tanácsülésen a forradalmi magyar kormány által kivégeztetett férje erkölcsi magaviseletéről és előljáróként Baja városnak tett szolgálatairól kért bizonyítványt. A tanács elismeréssel szóló Radulovics Györgyről, és hasznosnak minősítette a városnak éveken át tett szolgálatait.¹⁵⁵

Tronner Vencel nyugalmazott cs. kir. kapitány a bajai városi tanács 1849. október 15–16-i ülésén arról kért magának bizonyítványt, hogy neki 1849. februárjában, a szerb erőnek Bajához való közeledése alkalmával a helyi cs. kir. élelmezési raktárat az akkori főbírónak a raktár elpusztítására vonatkozó felhívása ellenére sikerült a pusztulástól megóvnia. Ennek következtében az 1849. márciusában a városba bevonuló császári hadsereg tekintélyes élelmiszermennyiség birtokába került, amit azután az el is szállított. A tanács tudott róla, hogy Tronner Vencel erről jelentést tett a város közigazgatását akkor vezető szószólónak, és ennek alapján meg is tették a szükséges intézkedéseket. Hozzátette azonban, hogy a helyi magtár épületét fegyveres városi szolgák és jó érzelmű polgárok őrizték, megvédve azt minden erőszakos támadástól.¹⁵⁶

Schwarcz Gyula az 1849. október 21–24-i tanácsülésén azt kérte, hogy tegyenek esküt a tanács előtt azok a szentanúk, akik látták testvére, Schwarcz Eduárd honvéd elesését az 1849. április 19-i a nagysallói ütközetben. A tanács Czizglédy Mihály, Csernyanszky Ferdinánd és Paucsek Mihály szentanúkat a fentiekre megeskette.¹⁵⁷

Gergics Mátyás, Baja város egykori írnoka az 1849. október 30-i tanácsülésen annak igazolását kérte, hogy ő kényszerből állt a honvédek közé. A tanács szerint az összeírásból megállapítható, hogy Gergics Mátyást a honvédújoncok közé besorozták, így tehát valóban kényszerítve volt a katonáskodásra.¹⁵⁸

Gyurity Ferenc az 1849. november 9-i tanácsülésen arról kért igazolást, hogy a fiát az újoncszedés alkalmával, a magyar forradalmi kormány rendeltére, mint alkalmas személyt írták be az újoncok közé.¹⁵⁹

Katona István tanácsnok ugyanezen a tanácsülésen kért Pál nevű fia számára bizonyítványt arról, hogy Baján, az 1848-ban történt összeírás során bejegyezték az újoncok lajstromába. Kérte azt is bizonyítani, hogy neki nincs több fiúgyermeke.¹⁶⁰

¹⁵⁵ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 372/1849. – Radulovics Györgyöt a szabadkai vegyes katonai és polgári törvényszék (vésztörvényszék) 1849. május 19-én lövette agyon fegyverrejtegetés és lázítás vádjával. – I. A cs. kir. politikai összeíró bizottság 1850. augusztus 27-én Bécsben kelt kimutatását. Hivatalos melléklet a *Magyar Hírlap* 1850. 283. számához. „Jegyzéke a Magyarország forradalmi kormánya alatt vésztörvényszékek, vagy rögtön ítélő bíróság által kivégzett, vagy minden ítélet nélkül meggyilkolt egyéneknek.” 6. o. No. 91.

¹⁵⁶ Uo. 436/1849.

¹⁵⁷ Uo. 473, 476 és 477/1849.

¹⁵⁸ Uo. 506/1849.

¹⁵⁹ Uo. 523/1849.

¹⁶⁰ Uo. 539/1849.

Szentgyörgyi Horváth Antal, Baja város földesura az 1849. december 3–14-én tartott tanácsülésen a forradalom alatti magatartásáról kért magának bizonyítványt. A tanács szerint köztudott, hogy az uraság 1848. augusztus közepétől 1849. február elejéig Bács-Bodrog megyét főispánként kormányozta. Ragaszkodását a cs. kir. házhoz kinyilvánította, a törvényekhez ragaszkodva nemcsak a népet nem ingerelte soha a törvényes kormány ellen, hanem inkább azt mindig a törvényes rend fenntartására serkentette tevékenységével. Magát a városi tanácsot is többször felszólította a törvényes rend és a béke fenntartására, amely cselekedete miatt üldözték. A magyar forradalmi kormány a bajai vagyónát összeíratta és zár alá vetette.¹⁶¹

Nemzetiségi problémák

Annak ellenére, hogy Baján viszonylag jelentős szerb és német népesség élt, a források nemzetiségi ellentétekről alig tesznek említést, de a politikai rokon- és ellenszenvet folyamatosan érezhetők.

A tábori bizottmány élelmezési osztályának 1848. augusztus 10-én kelt 26. számú határozata szerint a pártütökké vált, és a szerbek sáncaiba vonult görög nem egyesült vallású lakosok minden ingó és ingatlan vagyona az állam részére lefoglalandó, azokat haladéktalanul össze kell írni, zár alá kell venni, a lábas marháikat Verbászra kell küldetni.¹⁶²

A bajai szerbek közül senki sem ment el a szerb táborba, a magyarok mégis gyanakodva néztek rájuk. Előfordult, hogy titkos összeesküvéssel, az ellenséggel való cinkossággal, fegyveres felkelők bűjtatásával és támogatásával vádolták őket.¹⁶³ A szerbek igyekeztek ezt a helyzetet megoldani. Egyházuk, a bajai görög nem egyesült hitközség nyilatkozatot tett közzé, amelyben kijelentették, hogy a Magyarország alsó vidékein hitsorsosaik által előidézett lázas és vést hozó mozgalmakat elítélik. Ők a szeparatizmus gyűlöletes eszméjétől távol állnak, és ahogyan eddig, úgy ezután is fenn kívánják tartani azt a testvéri egyetértést, amely őket a hon minden ajkú és vallású népeivel a közös cél, a szeretett haza boldogulására irányuló haladásban összefűzi. A nyilatkozatot a városi tanács szeptember 1-jei ülésén olvasták fel. Szövegét a tanács elküldte a *Közlöny* című hivatalos kormánylap szerkesztőségének.¹⁶⁴

Baja város 1848. november 27–29-én tartott tanácsülésének Eszék városi nyelven írt levele okozott gondot. A tanács szerint az újabb törvények, így az 1840. évi VI. tc. és az 1844. évi II. tc. világosan elrendelik a hivatalos levelezés magyar nyelven való folytatását. Kivételt ez alól csak a

¹⁶¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 640/1849.

¹⁶² BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 1023/1848.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 268.; KEMÉNY János, 2000. 40.

¹⁶³ THIM József, 1887. 261.

¹⁶⁴ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 1056/1848.; KÖZLÖNY (Bp). 1848. szeptember 2. 85. sz. 440. – Alvidéki hírek ; THIM József, 1887. 261.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 288.; KEMÉNY János, 2000. 40.

kapcsolt részekre tesznek, de ott sem a rác, hanem a latin nyelv használatát engedélyezik. Eszék városa tehát hivatalosan csak magyar nyelven levelezhetne, ezért a rác nyelven szerkesztett levele a törvény világos sérelme nélkül nem tárgyalható. Az Eszéken működő teljhatalmú királyi biztost, gróf Batthyány Kázmért kérte a tanács, hogy utasítsa Eszék város tanácsát a törvény megtartására, és tiltsa el a rác nyelv használatától.¹⁶⁵

Az ügy azonban ezzel nem ért véget. Pilaszanovics József, Baja város főbírája 1848. december 27-én jelentette az ügyet a belügyminisztériumnak. A fentebb leírt előzmények után Eszék városa a kérdéses levelet magyar fordítással kiegészítve küldte vissza. Mivel a főbíró így sem találta tárgyalhatónak, a mellékleteivel együtt azzal a kéréssel terjesztette fel a minisztériumnak, hogy tegeyen intézkedéseket Eszék város ilyen törvénysértő tetteinek a megakadályozására, Baja városát pedig lássa el utasítással az ilyen esetekre.¹⁶⁶

A délvideki hadszíntér 1849 elején a magyar csapatok kivonása miatt, a rácok jóvoltából megelégnékült, nőtt a lakosságban a fenyegetettség érzése. A lélektani nyomás jelen volt a mindennapokban. Ezt bizonyítják a tanács 1849. január 26-i ülésén tárgyalt alábbi ügyek:

Matkovics Ferenc és Bertity Jakab részegen szidalmazta Kossuth Lajost és a városi tanácsot. Ők ezt tagadták, de a tanács öt egyformán valló tanú vallomásából megállapította, hogy január 23-án, a Vörös Ökör nevű vendéglőben szidták Kossuth Lajost, huncut névvel illeték. Szidalmazták a városi tanácsot is, sőt az ellenséges rácok eljövételével is fenyegetöztek. Büntetésképpen a tanács Matkovics Ferencet törölte a képviselők sorából, Bertity Jakabot pedig elbocsátotta a szőlőcsöszki szolgálatból. Ezen felül mindkettőjüket fél évi vason, közmunkán, és hetente kétszer kenyéren és vízen töltendő börtönbüntetésre ítélték.¹⁶⁷

Ugyanez a tanácsülés tárgyalta Pestalics Ágoston hasonló cselekedetét. Nevezett ittas voltával mentette magát a tanács előtt. Azt állította, nem emlékszik rá, hogy kikelt volna Kossuth Lajos ellen. A tanács azonban négy tanú elmondása alapján megállapította, hogy január 22-én Csendes István szőlőjében Kossuth Lajost Antikrisztusnak, népcsábítónak és néplázítónak nevezte, a jelen lévő tanúkat pedig azzal fenyegette, hogy rövid idő múlva bunyevácokká kell lenniük. A tanács enyhítő körülménynek ítélte a részeg-

¹⁶⁵ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 1269/1848.; MOL H 13 1848. 9. kútfő 227. tétel 10 995/1848.; KEMÉNY János, 2000. 40–41.

¹⁶⁶ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 1269/1848. – A bajai városi tanács által sérelmezett levél tartalmilag egy bagatell ügy, jogilag azonban igen provokatív célzatú volt azért, hogy azt szerb nyelven írták. Az eszéki városi tanács ugyanis megküldte Bonet Antal panaszát a bajai városi tanácsnak, amit a trieszti törvényhatóság ítélszékétől kapott. Tette mindezt azzal a céllal, hogy azt a bajai városi tanács kézbesíttesse Petrovics György helybeli lakosnak. Nevezett ugyanis a hajója miatt tartózkodott Eszéken, de időközben visszatért Bajára. A levelet azonban a fent említett törvények előírásai miatt olyannyira sérelmesnek találták a bajai eljárók, hogy a levélhez mellékelt fordításról sem voltak hajlandók tudomást venni. A BM-től a bajaiak a későbbiek során sem kaptak olyan utasítást, hogy ha ilyen esetek a jövőben felmerülnek, mit kell tenniük.

¹⁶⁷ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 57/1849.

séget és azt, hogy Pestalics Ágoston megbánta tettét és bocsánatot kért a tanúktól. Ezek figyelembevételével ítélte 3 hónapi vason és közmunkán, hente kétszer kenyéren és vízen letöltendő börtönbüntetésre.¹⁶⁸

Az 1849. február 5–10-i védelmi bizottmányi ülés rendelkezése értelmében az ellenséges rácok iránt rokonszenvvel viseltető bajai óhitű lakosoknak le kellett adniuk a fegyvereiket.¹⁶⁹ Arról, hogy ez a rendelkezés hány lakosra vonatkozott, nincs adat.

A bajai felkelőket Nemegyei Bódog őrnagy parancsára 1849. február 11-én Zomborba kellett indítani. A bajai bunyevác lakosok egy része nem kívánt a felkelőkhöz csatlakozni, mert mint mondták, ők sohasem voltak magyarok, és nem is lesznek azok, hanem rácok voltak és azok is maradnak. Ebből egy kisebb botrány keletkezett, amely Zombor elestének hírére szűnt meg.¹⁷⁰

Baja császári kézre kerülésével biztatást kaptak a forradalomellenes erők, és valóban akadtak olyan szerbek, akik csatlakoztak hozzájuk. Ezt bizonyítja például, hogy a városi tanács 1849. április 22-én bérbe adta Krajnovics Pálnak, az ellenséghez átszökött rácoknak az állam részére lefoglalt házát.¹⁷¹

Haczell Mártonnak, Bács megye teljhatalmú kormánybiztosának Szabadkáról, 1849. május 10-én Kossuthhoz írt jelentéséből tudjuk, hogy a Baja város ellen május 6-án támadást indító Herkules gőzöst két szökött bajai rác kalauzolta. Ők biztatták a katonaságot a város elleni támadásra, mert abban a hiszemben voltak, hogy Baján nincsenek ágyúk.¹⁷²

A *Márczius Tizenötödike* 1849. május 16-i számában Bajáról megjelent cikk szerint a hazaáruló rácok házait össze kell íratni és eladni. Addig, amíg ez megtörténik, lakjanak bennük a rablók miatt szerencsétlen sorsra jutottak.¹⁷³

A magyarok és a szerbek között 1849 május–júniusában béketárgyalás kezdődött, ami végül is zátonyra futott. A szerbek valóban megosztottak voltak a magyar szabadságharc ügyében. Nem kevés azonban köztük azoknak a száma, akik támogatták a célkitűzéseit. A bajai – és a budai, komáromi, győri, szabadkai, zombori stb. – szerbek között is sok hű katonája volt.¹⁷⁴

¹⁶⁸ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 58/1849.

¹⁶⁹ Uo. 249/1849.; KEMÉNY János, 2000. 40.

¹⁷⁰ KÖZLÖNY Debrecen, 1849. március 6. 45. sz. 158. – Belföld

¹⁷¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. és ir. 126/1849.

¹⁷² MOL H 2 OHB ir. 6918/K/1849.

¹⁷³ MÁRCZIUS TIZENÖTÖDIKE (Bp.), 1849. május 16. 23. sz. 91–92.

¹⁷⁴ SPIRA György, 1959. 561–562.

KATONAI ESEMÉNYEK

A nemzetőrség szervezése és alkalmazása

A polgárőrségnél szilárdabb alapokra helyezett nemzetőrség szervezetét a nemzeti őrseregről szóló 1848. évi XXII. tc. határozta meg. A törvénycikk szerint a nemzetőrség feladata a személyi és vagyonbiztonság, a közcsend és a belső béke biztosítása.

A törvény az ország 20–50 év közötti lakosainak egy részét kötelezte nemzetőri szolgálatra: a városban lakók közül azokat, akik legalább 200 pengőforint értékű házzal vagy egyéb ingatlannal bírtak, a más jellegű települések lakói közül azokat, akik ugyanilyen értékű birtokkal vagy 100 pengőforint évi tiszta jövedelemmel rendelkeztek.

A városokban nemzetőrség megszervezése a városi hatóság, a községekben a felettes megyei hatóság feladata volt. A nemzetőrök összeírásának elvégzésére a városi és a megyei hatóságok küldöttségeket neveztek ki. Az összeírtak jelentkezhetnek lovas nemzetőrnek, de ha oda nem feleltek meg, akkor kötelező volt számukra a gyalogos nemzetőri szolgálat.

A nemzetőrség felfegyverezhette a tagjait. Ha nem tudta megtenni, akkor az állami fegyverraktárakból kellett a részére fegyvereket kiszolgáltatni. A nemzetőrségben szolgálatot teljesítők rendfokozatai megegyeztek a katonaságéval. A törvény kimondta, hogy ha a nemzetőrök helyben teljesítenek szolgálatot, nem kapnak fizetést, a lakóhelyükön kívül viszont ugyanolyan díjazás illeti meg őket, mint az azonos rendfokozatú katonákat. Ha a nemzetőri szolgálat teljesítésére a lakóhelyen kívül, de a saját megye határain belül kerül sor, a fizetésüket a törvényhatóság házipénztára fedezi. A más megyében teljesített őrszolgálatért az országos pénztár fizet.¹⁷⁵

A nemzetőrség hatásköre békés időben csak a legszükségesebb rendőri feladatokra terjedt ki. Szabálysértések és kihágások esetén karhatalmi erőként nyújtott segítséget a hatósági rendelkezések végrehajtásához. Rendkívüli esetekben, főként a rend és a béke helyreállítása céljából, az alakulási helyétől távol is tartozott fegyveres szolgálatot teljesíteni. Fegyvert fogniuk azonban csak akkor volt szabad a nemzetőröknek, ha felszólítást kaptak az őrszolgálatra. Szolgálatételre csak polgári hatóság szólíthatta fel a nemzetőriséget. Erőszak alkalmazásához szintén csak polgári előljáró felszólítása esetén folyamodhattak. Szükség esetén kötelezhetők voltak katonai szolgálatra.¹⁷⁶

A nemzetőri egyenruháról 1848. május végén jelent meg az első értesítés, majd rövidesen a hivatalos szabályzat és a mintarajz alapján készült leírás is. Június elején az Országos Nemzetőrségi Haditanács 6 lovas és 14

¹⁷⁵ URBÁN Aladár, 1973. 55.; KOPASZ Gábor, 1973. 51–52.; – I. még az 1848. évi XXII. tc. 1–13. §-ait!

¹⁷⁶ KOPASZ Gábor, 1973. 52.; – I. még az 1848. évi XXII. tc. 18–31. §-ait!

gyalogos egyenruhát készítetett, és azokat az érdeklődő hatóságok rendelkezésére bocsátotta. Ezekben a napokban küldték el a hatóságoknak a „nemzetőri öltözeti szabályok”-at s a gyalogos és lovas nemzetőri egyenruhát bemutató színes könyvomatú rajzokat. Az öltözeti szabályzat tartalmazta a lovas nemzetőrség egyenruhájának leírását is.¹⁷⁷

A nemzetőrség öltözeti szabályzata szerint a gyalogos nemzetőrök fekete posztóból készült *csákót* hordtak, a karima alatt háromszínű nemzeti zsinórral, jobbról nemzetiszínű vitézkötéssel, elől címeres nemzeti rózsát szemellenzővel, a tetején kakastollas forgóval. A *nyakravaló* fekete színű, sima, egyenes volt. Az *atillájuk* búzavirágszínű, sötétkék teveszőrzsínórral díszítve. A *nadrág* világosszürke, kétoldalt a varráson vörös zsinórral. *Csizmájuk* fekete színű. A *tokmányt*, vagyis a katonaládácskát vállon hordták, fekete bőrszíjon. *Köpenyük* világosszürke. Fegyverzetük *szuronyos puská*. A *szuronytokot* a nemzetőr a derekán, fekete szíjon viselte. A fegyverzeten kívül a nemzetőrök felszereléséhez tartozott zászlóaljanként a *zászló* és századonként a *dob*. Az altisztek rangjelzése a galléron nemzeti színű szalagokból állt. A tisztek *kardot*, *kardbojtot*, *kardszijat* hordtak.¹⁷⁸

A nemzetőrségről szóló 1848. évi XXII. tc. 35. §-a kimondta: „A nemzetőrségi egész intézmény a minisztérium hatósága alá helyeztetik.” A Pesten 1848. április 16-án tartott első minisztertanácsi ülés úgy döntött, hogy a nemzetőrség felállítását Batthyány Lajos miniszterelnökre bizza.

A törvény azonban nem rendelkezett a nemzetőrség központi szervéről. Erre azonban feltétlenül szükség volt. Ezért Batthyány április 20-án létrehozta az Országos Nemzetőrségi Haditanácsot. A miniszterelnök a nemzetőrség szervezését a továbbiakban ezen az intézményen keresztül intézte, amely a miniszterelnöki hivatal kiegészítő része lett, és mellérendelt viszonyban állt a hadügyminisztériummal.¹⁷⁹

Az Országos Nemzetőrségi Haditanács 1848 júliusára kialakult, végleges osztályok szerinti felosztása a következő volt: 1. gyalogsági osztály, 2. lovassági osztály, 3. tüzérségi osztály, 4. fegyelmi (törvényügyi) osztály, 5. politikai osztály, 6. gazdasági (számvevő) osztály. Mindezek – a Haditanács elnökének irodájával egyetemben – ugyanott voltak elhelyezve, ahol a miniszterelnökség működött. A miniszterelnök szerint ez nem véletlen, mert hivatala kiegészítő részének tekinti a Haditanácsot.

Ez az összefonódás a miniszterelnöki hivatal és a Nemzetőrségi Haditanács között oly mérvű volt, hogy egy idő után indokolatlannak tűnt fenntartani a Haditanács mellett külön a miniszterelnök hadügyi és nemzetőri irodáját. Ezért a két irodát július közepén összevonták.¹⁸⁰

¹⁷⁷ URBÁN Aladár, 1973. 111–112.

¹⁷⁸ KOPASZ Gábor, 1973. 58.; A nemzetőrség öltözeti szabályzatát I. még BKMÖL V. 360 Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 57–60. – Ezt Bács-Bodrog vármegye 426/1848. sz. a. közölte Mélykút községgel.; A honvédszászlóalj és a nemzetőrség öltözeti szabályzatát I. BKMÖL XV. 33 Múz. gyűjt. 176/1848. 7076. ksz. (Az 1848–49-i évekből okmányok, falragaszok, nyomtatványok.)

¹⁷⁹ HERMANN Róbert, 1996. 61.

¹⁸⁰ URBÁN Aladár, 1973. 53.

A nemzetőrség minden vonatkozásban – kivéve annak harctéri alkalmazását – a Nemzetőrségi Haditanács hatáskörébe tartozott. A Haditanács feladatköre volt a honvédség felruházásának, felszerelésének és oktatásának megszervezése is. A HM feladata és hatásköre erősen korlátozott volt, amit bizonyít az is, hogy a nemzetőrség szervezéséhez nem volt köze, csak a tábori szolgálatra rendelt alakulatok tartoztak ideiglenesen alája.¹⁸¹

1848 ősztől tovább nőtt a ONöHt jelentősége, mert a tömegesen szervezett új zászlóaljok ügyeit is itt intézték. A HM csak a régi seregrei alakulatok irányításával foglalkozott.¹⁸²

A hadügyi igazgatás egységesítése érdekében az OHB 1848. november 1-jén elrendelte az Országos Nemzetőrségi Haditanácsnak a hadügyminisztériumba való beolvasztását. December elején a Haditanácsot ténylegesen is beolvasztották a HM-be. Ettől kezdve a HM rendelkezett a nemzetőrség felett. A Haditanács egy kisebb, a nemzetőrség ügyeivel foglalkozó részlege a szabadságharc végéig megmaradt a had-, illetve a belügyminisztérium osztályaként.¹⁸³

A Szemere-kormány 1849. május 2-án tartott első minisztertanácsi ülésén a nemzetőrséget a BM hatósága alá rendelte, de a tábori szolgálatot ellátó nemzetőrség irányítása továbbra is a HM hatáskörében maradt.¹⁸⁴

A nemzetőrség tényleges szervezése Pesten már 1848. március 15-én megkezdődik. A nagyobb városokban ezen és a következő napokban kezdtek meg a szervezését. A nemzetőrség a polgári forradalmak tipikus intézménye volt. A nemzetőrséget, mint azt feljebb már kifejtettük, az 1848. évi XXII. tc. helyi rendfenntartó szolgálatra szánta, de a rend tartós megzavarása esetén más helységben is alkalmazhatták. A nemzetőrség katonai alkalmazására ekkor még nem gondoltak, az később szükséghelyzetben alkalmazott kényszermegoldás volt.¹⁸⁵

1848 júliusában a délvidéki események és a horvátországi fejlemények hatására szükségessé vált az érintett megyék nemzetőrségének mozgósítása, táborba szállása. Ez azonban komoly problémákat vetett fel: a fegyverzetben, a felszerelésben és a kiképzésben mutatkozó súlyos hiányokat csak részben ellensúlyozta a lelkesedés, ugyanakkor a nyári mezőgazdasági csúcsmunkák idejére eső mobilizáció érzékenyen érintette a nemzetőrség zömét alkotó paraszti tömegeket.

A bajokon a Batthyány-kormány a nemzetőrség intézményének megreformálásával igyekezett segíteni. 1848. augusztus közepén elrendelte az önkéntes nemzetőrzászlóaljok toborzását. Mivel ezeknek a zászlóaljoknak a toborzása a vagyoni cenzus figyelmen kívül hagyásával és illetményfizetéssel történt, a mozgó nemzetőrzászlóaljok hadba szolítása tulajdonképpen bújtatott honvédtoborzást jelentett.¹⁸⁶

¹⁸¹ URBÁN Aladár, 1973. 54–55.

¹⁸² HERMANN Róbert, 1996. 61.

¹⁸³ Uő. 195–196.

¹⁸⁴ Uő. 319.

¹⁸⁵ Uő. 60–61.

¹⁸⁶ BONA Gábor, 1983. 17.

A nemzetőrség harctéri alkalmazásánál a legnagyobb nehézséget az egységek gyakori cseréje okozta. Alig sajátították el ugyanis a legegységesebb katonai ismereteket, máris újakkal váltották fel őket. A nemzetőrség szolgálati idejének meghosszabbításáért a kormány, de különösen a hadügyminisztérium hosszas vitákat folytatott a megyékkel, eredménytelenül. A kérdés végleges rendezését a nemzetőrség önkéntes mobilizációja jelentette, ami azonban csak 1848 szeptemberében hozott változást.¹⁸⁷

Az önkéntes mobilizáció tulajdonképpen az 1848. évi XXII. tc. 1. §-ának hatályon kívül helyezését, a census eltörlését és a korhatár leszállítását jelentette. A miniszterelnök 1848. szeptember 14-i, a nemzetőrségi törvény hiányainak pótlására kiadott rendeletében kimondta, hogy a hatóságok által a nemzetőrség soraiba korábban befogadott önkénteseket (vagyis a kvalifikációval nem rendelkező személyeket) nemcsak kötelezik a nemzetőri szabályok, de kötelesek legalább 3 éven át az őrseregben szolgálni. Szeptember 16-i nyilatkozatában maga Kossuth is helyeselte azt a nézetet, miszerint „a nemzetőri helybeli szolgálat ne szoríttassék ... azokra, kik törvény által erre hivatva vannak.” Ami tekintettel a rendkívüli állapotra, lényegében a törvény alkalmazásának felfüggesztését jelentette.¹⁸⁸

1848. december közepére az ország védelmére kiállítható honvéd-, mozgósított és mozgó nemzetőrhaderő mintegy 85–90 000 gyalogosból, 8–8500 lovasból, 4500–5000 tüzérből, azaz kb. 100–110 000 emberből állt.

Ezt a létszámot tovább lehetett emelni a közvetlenül fenyegetett vármegyék nemzetőrségének időszakos mozgósításával, a népfelkelés meghirdetésével, ahogy ez a délvidéki megyék nagy részénél szinte a szabadságharc egész ideje alatt szokásban is volt.¹⁸⁹

Gróf Batthyány Kázmér vezérőrnagy és teljhatalmú országos biztos Szegeden, 1849. február 21-én Bács, Csongrád, Csanád, Pest megye alsó része, a Kiskun Kerület, Szeged és Szabadka város közönségéhez intézett 31. számú rendelete a nemzetőrség mozgóvá tételéről intézkedett. Erre az itteni hadi helyzet miatt volt szükség, így kísérelték meg megállítani a szerb előrenyomulást. Ezt a célt ekkor sikerült is megvalósítani. A rendelet szövege pedig igen szemléletesen foglalta össze a nemzetőrség célját és feladatait: A legfontosabb pontjai a következők:

1. A mozgó nemzetőrség rendeltetése az, hogy a fent említett megyéket, az azokban található városokat és falvakat megvédje a rácok dúlásaitól.
2. A mozgó nemzetőrség mindaddig tartozik szolgálni, amíg a kitűzött cél, a béke be nem következik, utána azonnal fel fogják azt oszlatni.
3. A mozgó nemzetőrség katonai fenyegetés alatt áll.
4. Tisztjeinek kinevezése – a hatóságok által ajánlandó alkalmas személyek közül – a vezérőrnagy jogkörébe tartozik.

¹⁸⁷ BALÁZS József, HK. Bp., 1960. 2. sz. 30.

¹⁸⁸ URBÁN Aladár, 1973. 184.

¹⁸⁹ BONA Gábor, 1983. 18.

5. A fent említett helyek minden 18–30 éves férfi lakosa tartozik a mozgó nemzetőrségben szolgálni, kivéve
 - a) azokat a hivatalnokokat, akikre a rendes ügyvitel miatt feltétlenül szükség van, továbbá az orvosokat, sebészeket és gyógyszerészeket
 - b) azokat, akik testi hibájuk miatt alkalmatlanok a fegyveres szolgálatra
 - c) azokat, akiknek 12 éven aluli gyermekeik vannak, és nincs annyi anyagi értékük, amelyből a gyermekeik meg tudnának élni.
 - d) Szegeden és Szabadkán a már ott lévő nemzetőrség, mint helyőrség további intézkedésig a már ott lévő nemzetőrségbe az eddig be nem sorozott, de az 5. pont alatti képességgel bírókat kell besorozni.
 - e) A besorozás ellen panasz elintézése a vezérfőispán joga.
6. Mindazok a 18–30 év közötti férfiak, akiknek hátas paripájuk van, lovas szolgálatot tartoznak teljesíteni. A csatában elveszett lovat és lószerszámot az állam fogja pótolni.¹⁹⁰

Baján a nemzetőrség szervezése nem sokkal a pesti forradalom hírére megkezdődött. A Miniszteri Bizottmányhoz intézett jelentések szerint a bajai nemzetőrség létszáma 1848. március 31-én már 470 fő volt.¹⁹¹ A nemzetőri szolgálatra kötelezhetők összeírását az 1848. április 9-i közgyűlés rendelte el.¹⁹² Április végén a nemzetőrség létszáma 300 fő körül mozgott.¹⁹³

A nemzetőrség tehát igen gyorsan felállt a városban, lényegében még a vonatkozó rendeletek megjelenése előtt. Részben emiatt, főként pedig azért, mert pénz nem volt sem fegyverre, sem felszerelésre, nem kell arra gondolni, hogy ez egy egyenruhába öltöztetett, állandóan fegyverben tartott alakulat lett volna. A lelkesedés tette őket nemzetőrré, a saját ruhájukat viselték, általában fegyverük sem volt. Viszont jelen voltak, teljesítették a feladatokat, amelyekkel megbízták őket. Ezek eleinte nagyobb megerőltetést nem jelentő dolgok voltak, pl. őrzéstartozni kellett a városban, épületeket kellett őrizni. A megpróbáltatások később jöttek, amikor táborba kellett szállni és csatákban kellett részt venni. Akkor sem vált azonban állandó összetételűvé, a csapatok eleinte nyolcnaponként, később kéthetenként, majd havonként, végül 10 hetenként váltották egymást, és csak egészen a szabadságharc vége felé szűnt meg az időbeli korlátozás.

A nemzetőrség megszervezését feltétlenül siettetette Baján a szerb nemzeti mozgalom jelentkezése. Április 8-án az újvidéki szerb küldöttség Pozsonyban előterjesztette nemzeti és szociális kívánalmait. A magyar országgyűlés nyelvi engedményekre hajlandó volt, de a magyarországi szerbek politikai nemzetként való elismerésétől elzárkózott. A tárgyalások Kossuth és Stratimirović között végül is a kibékíthetetlen ellentétek jegyében zárultak.¹⁹⁴

¹⁹⁰ KÖZLÖNY Debrecen, 1849. március 3. 43. sz. 151. – Belföld

¹⁹¹ URBÁN Aladár, 1973. 27. és 41.

¹⁹² BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 138/1848.

¹⁹³ Uo. 385. – Június végére ez a szám 1100 főre növekedett.

¹⁹⁴ BONA Gábor, 1984. I. k. 457–458.

A szerbek 1848. április 14-i, karlócai gyűlésén hangzott el először az a követelés, hogy a Temesközből, a Bácskából, a Szerémségből és Baranyából alakítsanak különálló szerb vajdaságot, és azt egyesítsék a Háromegegy (Horvát–Szlavón–Dalmát) Királysággal.¹⁹⁵ A kialakítani szándékozott szerb vajdaság területét az újabb, 1848. május 13–15-én tartott karlócai gyűlésen hozott határozat még tágabbra szabta, ugyanis azt követelte, hogy „A Szerémség a határörvidékkel, Baranya, a Bácska a becsei kerülettel és a sajkás zászlóaljjal, a Bánság a határörvidékkel és a kikindai kerülettel szerb vajdasággá nyilváníttassék.”¹⁹⁶

Csernovits Péter királyi biztos 1848. június 3-án a szervezendő szabadkai és felsőjárású nemzetőrség ideiglenes parancsnokává nevezte ki Rudics Károly nyugalmazott huszárcapitányt.¹⁹⁷ Ennek célja az volt, hogy a különálló egységek működését össze tudják hangolni, szükség pedig azért volt rá, mert a Délvidéken megtörténtek az első összecsapások. Erről Baján Knézy Antalnak, Bács-Bodrog vármegye első alispánjának június 7-én és 9-én Verbászon keltezett, és a június 11-i tanácsülés elé került leveleiből értesültek. Az alispán ezekben elmondta, hogy a főként a Csajkások kerületéből származó elégedetlen zavargók Titelre rontottak. Az ott lévő ágyúk közül nyolcat elfoglaltak, majd így felfegyverkezve Óbecse felé vették az útjukat. Az alispán felhívott minden honpolgárt, hogy a saját személye, vagyona és a közös haza védelme érdekében éberem őrködjön, a nemzetőrség puskákkal, kaszákkal felfegyverkezve álljon készen, hogy egyesítse erejét az egész

¹⁹⁵ HERMANN Róbert, HK Bp., 1998. 111. évf. 1. sz. 31.; GYÖRE Zoltán, 2000. 63. – A különálló szerb vajdaságra vonatkozó követelés történelmileg nem volt új, a szerbek legelőször az 1694-ben Baján megtartott népgyűlésükön, majd az 1708-as krušedoli egyházi kongresszuson kérték különálló területen történő letelepítésüket. Az 1790. augusztus 26.–december 3. közt Temesváron megtartott szerb egyházi-nemzeti kongresszus fő politikai követelése a Torontál, Temes és Krassó megyéből létrehozandó külön szerb tartomány volt. – 1. GYÖRE Zoltán, 2000. 67. – Az 1848. április 14-i karlócai gyűlés az alábbi 16 pontban foglalta össze a szerb kívánásokat: 1. Dolgoztassék ki egy szabadságon és nemzetiségen alapuló constitutio (alkotmány) a hármaskirályságnak. 2. Engedtetessék meg, hogy válasszunk magunknak egy vajdát a katonai rendből, ki a keleti egyház híve legyen, régi törvényes jogainknál fogva, ezt őseink is bírták. 3. A szerb vajdaságba foglaltassék régi jogunknál fogva: Szerémség, a Bánát (kikindai districtussal), Bács megye (Becskekéri districtussal és a Csajkások kerületével), Baranya megye és a Határörvidék. (Baranya Icsiljanovics Istvánnak a tartománya volt). 4. A szerb ezután keleti rítust követő nemzet, nem pedig rács görög nem egyesült. 5. A mi vajvodánk szerb ortodox hitet követő legyen. 6. Az országgyűlésen bán választassék vallásra való tekintet nélkül. 7. Független felelős miniszteriumnak legalább a fele szerb ortodox keleti hitet követő legyen. 8. Szerb nemzeti gyűlés minden évben tartassék. 9. Ugyanezen gyűlés minél előbb nyitassék meg és tartassék Karlovicon, és álljon legalább 20 000 lélekből. 10. Ezen gyűlés elnöke jövőre a Vajvoda legyen. 11. A gyűlésnek legyen joga választani és kinevezni püspököt, érseket sat. 12. A zárdáktól elvett birtokok adassanak vissza. 13. A szerb nemzetgyűlésnek a hatásköre a három királyság gyűlésén dolgoztassék ki. 14. A jogtalanul elvett templomok adassanak vissza. 15. Egyházunkban a szerb nyelv uralma biztosíttassék. 16. Karlovicon kongresszus tartassék, itt Akadémia, semnarium, tanítóképző létesíttessék. Amint az a fenti pontokból kitűnik, a szerb vajdaság területi kiterjedésére vonatkozó elképzelést a 3. pontban fogalmazta meg a karlovici gyűlés. Közli: DEÁK Imre, 1942. 65–66.

¹⁹⁶ PÁL Tibor, 2000. 78.

¹⁹⁷ IVÁNYI István, 1886. 426.

vármegye, és a lázadókat, ha ez másképpen nem megy, fegyverrel megsemmisítse. Rudics Máté főszolgabíró az alispáni felhíváshoz hozzátette, hogy a nemzetőröket a veszélyeztetett helyekre kocsin, ingyen fuvarral fogják eljuttatni. Felhívta a figyelmet arra, hogy a nemzetőröket indulás előtt fel kell esketni.

A tanács úgy határozott, hogy a nemzetőröket 1848. június 12-én reggel 7 órára össze kell hívni, és az 1848. évi XXII. tc. 34. §-a szerint fel kell esketni. Döntött a tanács arról is, hogy az akkor 400 főben megállapított nemzetőrséget fel kell fegyverezni.¹⁹⁸

Knézy alispán fenti tájékoztatása nyomán 1848. június 10-én a város főbírája, Pilaszanovics József *Polgár Hazafiak!* címmel felhívást tett közzé. Ebben felszólította a férfiakat, hogy lépjenek be a nemzetőrségbe, fegyverezék fel magukat, és álljanak készen a haza védelmére.¹⁹⁹

Rudics Károly, mint Bács-Bodrog vármegye felső járásának ideiglenes nemzetőrségi főparancsnoka az 1848. június 11-én úgy rendelkezett, hogy ott, ahol a nemzetőrsereg összeírása még nem történt meg, ezt el kell végezni. Ha ez megtörtént, az összeírtakat osztályokba kell sorozni, és meg kell választani a fő- és altiszteket. Az eljárás a következő:

1. A nemzetőrséget osszák tizedekre, minden tized válassza meg a maga tizedesét (korábban káplárt), hat tized (vagyis 60 ember) egy hadnagyot. Négy ilyen hadnagyság alkosson egy kapitányságot. A fenti létszámon felüli tisztek kinevezése felsőbb rendeletről függ.
2. A nemzetőrség ünnepnapokon kétszer, máskor a körülményekhez képest többször is gyakorolja a fegyverforgatást, ügyelve azonban arra, hogy emiatt a munkásnép ne károsodjon. A fegyverek hiányát kiegyenesített kaszákkal, szuronyokkal pótolhatják.
3. A nemzetőrség legyen készen arra, hogy ha a szükség úgy kívánja, az első parancsra oda vonuljon, ahová azt a körülmények kívánják.

Figyelemmel az összeírtak számára és a főparancsnok fenti utasítására, a tanács a következőképpen rendelkezett a nemzetőrségről: Az első tizedből 91, a másodikból 86, a harmadikból 75, a negyedikből 108, az ötödikből 104, a hatodikból 85, a hetedikből 74, a nyolcadikból 105, a kilencedikből 117, a tizedikből 98, a tizenegyedikből 96, a tizenkettedikből 85, azaz összesen 1124 lakos tartozik a nemzetőrseregbe állni. Ezeket 5 osztályba kell besorozni úgy, hogy minden osztályban 22 tizedes, két dobos, két ács, 4 hadnagy és 1 kapitány legyen.

Az osztályok kialakításának napja 1848. június 14–15-e, a helyszíne a városháza volt. Az első osztály felállítását Simics Pál és Jilk Sándor kiküldött tanácsnokok jelenlétében 14-én reggel 6 órára, a második osztályt Imrédy József rendőrkapitány és Petrovics István tanácsnokok ellenőrzése alatt reggel 10 órára, a harmadik osztályt Petrovácz István és Harlikovics Benjámintanácsnokok irányításával délután 2 órára, a negyedik osztályt Gyurinovics

¹⁹⁸ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 837/1848.; KEMÉNY János, 2000. 7–8.

¹⁹⁹ HERMANN Róbert, 1996. 98.

Mátyás és Vojnics Imre tanácsnokok felügyelete mellett délután 5 órára, míg az ötödik osztályét Pilaszanovics József főbíró és Volarich Antal tanácsnokok vezetésével június 15-én reggel 6 órára tűzte ki a tanács.²⁰⁰

A nemzetőrség fő- és altisztjeinek megválasztására 1848. június 15-én került sor. Az első osztály tisztjei a következők: kapitány Ott Márton, főhadnagy Szohnleithner Ferenc, alhadnagy Jilk József, Paukovics Ernő és Fúró Sámuel. A második osztályé: kapitány Imrédy József, főhadnagy Grósz Dániel, alhadnagy Szücs József, Petrovác István és Schön János. A harmadik osztályé: kapitány Odry Gergely, főhadnagy Merl Ferenc, alhadnagy Gyurinovics Mátyás, Oravecz Ignác és Brigl József. A negyedik osztályé: kapitány Klenáncz János, főhadnagy Vargai István, alhadnagy Mitterman János, Bayer Mihály és Karnász Jakab. Az ötödik osztályé: kapitány Sándor József, főhadnagy Jilk Sándor, alhadnagy Stolics Simon, Petrovics István és Tiprovác György.²⁰¹

Szemere Bertalan belügyminiszter 1848. június közepén arról értesítette a vármegyét, hogy az ország déli határain a bujtogatóknak sikerült lázadást előidézni. A király tilalma ellenére megtartották a horvát tartományi gyűlést, a népet fegyverbe szólították, és kényszerítették, hogy a felszólításnak engedelmeskedjen. Ennek a veszélynek az elhárításához erő szükséges, ezért Szeged környékén nagyobb számú nemzetőrsereg és katonaság fog táborba szállni, amelyet a környező megyékben fognak bevetni. Csernovits Péter temesi gróf és Vukovics Sebő temesi alispán, mint királyi biztosok a csapatok szállításának és ellátásának biztosítására polgári biztosokat fognak kinevezni.²⁰²

Pilaszanovics József bajai főbíró kérdésére Rudics Károly, a felső járási nemzetőrség ideiglenes főparancsnoka 1848. június 18-án azt válaszolta, hogy a bajai nemzetőrség indulására vonatkozó parancsot nem kapott sem Csernovits Péter királyi biztostól, sem a vármegyétől. Így azt sem tudja megmondani, hogy hová kellene vonulni, sem azt, hogy honnét lehetne a nemzetőrsereg ellátását biztosítani. Azt tanácsolta, hogy parancs nélkül ne induljanak el semerre. A főbírónak arra a kérdésére, hogy milyen szolgálati szabályzat szerint működjön a nemzetőrség, azt felelte, hogy a Pesti Őrhadi Tanács (azaz az Országos Nemzetőrségi Haditanács) jóváhagyásával közreadott ideiglenes szolgálati szabályzatot használják mintaként mindaddig, amíg a hadügyminiszter állandó rendeleteket ki nem bocsát. A felső járási nemzetőrség is ezt a szolgálati szabályzatot fogja használni. Tudomása szerint ez a könyvecske mindenhol kapható, Baján is közkézen forog. Felhívta a figyel-

²⁰⁰ BKMÖL IV. 1101 Közgy. ir. 840/1848.; BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 840/1848.; THIM József, 1887. 259–260.; KEMÉNY János, 2000. 8–9.

²⁰¹ THIM József, 1887. 259–260.; – Az 1848. június 20–26-án és július 1-jén folytatva tartott tanácsülésen Pilaszanovics József főbíró, Petrovác István, Harlikovics Benjámin, Gyurinovics Mátyás, Vojnics Imre, Volarich Antal tanácsnokok, mint a nemzetőrsereg tisztjei választására a tanács által kiküldött felügyelők jelentették az 1848. június 15-i tisztválasztás eredményét. A teljes névsort l. BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 860/1848. szám alatt!; KEMÉNY János, 2000. 9–13.

²⁰² BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 843/1848.; KEMÉNY János, 2000. 14.

met arra, hogy egy század négy osztályból, minden osztály 45 közvitézből, vagyis 15 hármásával számított tagból (rotte) álljon. Az adott századot egy kapitány vezesse, egy főhadnagy, két hadnagy, két őrmester és tizenkét tizedes segítségével. Rajtuk kívül legyen még minden századnak két ácsa és két dobosa is. Minden osztályban még egy szabadost (Gefreiter) is ki kell nevezni. A nemzetőri esküvel kapcsolatos kérdésre azt válaszolta, hogy az esküt letenni vonakodók hazaárulást követnek el. A törvényhozás ilyen esetek előfordulását lehetetlennek tartotta, így arra büntetést sem szabott ki. Azt javasolta, hogy a főbíró egyenként szólítsa fel a bajai nemzetőrség vonakodó tagjait az eskü letételére. Szerinte nem lesz olyan nemzetőr, aki ha megértette a törvényt és az abból eredő kötelességeit, vonakodna azokat teljesíteni. Ha mégis előfordulnának ilyen esetek, a főbíró tudassa vele ezeknek a nemzetőröknek a neveit, hogy a hadügyminiszternek bejelenthesse és utasítást kérhessen a további teendőkre nézve.²⁰³

A *Nemzeti Politikai Hírlap* 1848. június 18-i tudósítása szerint Baján a nemzetőrsereg 1200 főből áll.²⁰⁴

A város közgyűlése, tapasztalva, hogy a legbuzgóbb nemzetőrök közül a szegényebbek nem képesek magukat fegyverrel ellátni, az 1848. június 19-i ülésén a közpénztár terhére száz darab szuronyos lőfegyver készíttetését rendelte el.²⁰⁵

Knézy Antal első alispán az 1848. június 17-i megyei bizottmányi közgyűlés határozata szerint értesítette a várost arról, hogy a Kárlovic (Karlóca) táján összegyűlt lázadók és az ezek megfékezésére Hrabovszky főparancsnok által Péterváradról kiküldött katonaság között 1848. június 11-én több óráig tartó véres csata keletkezett, amelyben ágyúkat és kartácsot is használtak. Kárlovic egy része megrongálódott a tűzharcban. A lázadók 300 főt veszítettek, a katonaság közül 1 tiszt esett el és 6 közlegény megsebesült. A lázadók száma Kárlovicnál 15 ezerre, a római sáncnál 6 ezerre tehető, de ez a szám naponta gyarapszik. Az ország déli részein egyre fenyegetőbb alakban kibontakozó lázadás elfojtására Szemere Bertalan belügyminiszter rendeletben hívta fel a megye lakosait arra, hogy a haza és házaik védelmére legalább négyezer polgárt állítsanak ki puskákkal és kaszákkal felfegyverezve, hogy a megye határszélein eredményesen őrködhessenek. Az örök fizetést fognak kapni, és a kormány időnként fegyvert és lőszert is fog küldeni.

A megyei bizottmány tagjai úgy határoztak, hogy a megyehatár őrzésére és a Kárlovicon összegyűlt sok ezer pártütő megyén keresztül történő élelmezésének a megakadályozására egy 20 ezer önkéntesből álló őrcsapatot állítanak fel. A cél az volt, hogy a csajkások határától kezdve egészen Futakig biztos őrvonal legyen kialakítva. Ennek érdekében valamennyi megyebeli hely-

²⁰³ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. és irat 22/1848.; BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 207/1848. és irat 917/1848.

²⁰⁴ NEMZETI POLITIKAI HÍRLAP (Bp.), 1848. június 18. 42. évf. 33. sz. 127. – Vidéki mozgalmak

²⁰⁵ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 9/1848.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 200.

ségben minden 50 lakos után 1 önkéntest kell kiállítani. Így mintegy 10 ezer fős csapat fog összejönni. A másik 10 ezer főt a megyei bizottmány a szomszédos törvényhatóságoktól szeretne volna megkapni.

Az önkénteseknek Jovics István tábornagy főparancsnoksága alatt Ókéren kell gyülekezni. A sereg egyes osztályainak vezetésére Rudics Károly, Czintula Antal, Bezerédy Miklós, Dedinszky Károly és Vojnics Bálint ideiglenes parancsnokokat rendelték ki, az élelmezési biztos Dévai Imre lett.

A helyzetismertetés után arra kérték a várost, hogy mielőbb küldjön annyi nemzetőrt, amennyit csak tud. A tanács azt válaszolta, hogy 1848. június 20-án 300 nemzetőrt indít Ókérré. Nyolc nap múlva újabb 300 fogja őket felváltani. A nyolcnapos váltás addig fog tartani, amíg a körülmények megkívánják.²⁰⁶

A bajai nemzetőrsereg kimozdításáról a kormány hivatalos lapja, a *Közlöny* is beszámolt. Mint írta, a Megyei Bizottmány rendelete értelmében a károliczi lázadók megfékezésére Baja város 1848. június 20-án 300 önkéntesét indította útba a kijelölt helyre, Ókérré Vojnics Bálint megbízott és Szentgyörgyi Horváth László önkéntes vezetése alatt. A nemzetőröket indulás előtt Bartók Mátyás plébános áldotta meg.²⁰⁷

A *Nemzeti Politikai Hírlap* is beszámolt az eseményekről. Elmondta, hogy Bács-Bodrog megye minden 50. lakosának fegyveresen Futakra kell mennie, ahonnét Temerinig kordont fognak húzni, és beszámolt arról is, hogy a megye 1848. június 17-i bizottmányi ülése felszólította Tolna, Pest és Csongrád megyét, valamint a Jászkun kerületet, hogy küldjenek segítséget. A bajaiakat ez a cikk is kiemelte. Megírta, hogy Bajáról 6 század nemzetőr szállt táborba június 20-án, és hogy csak egy hétre távoztak el, ennek leteltével új csapat fogja őket felváltani. Arról is írt, hogy a községeknek 8 pengőkracjár napidíj jár, amin felül mindegyikük kap elegendő kenyeret, fél font húst és egy icce bort.²⁰⁸

Az első csapat lecserélésére közben megtörténtek az előkészületek. Rudics Máté főszolgabíró az 1848. június 25-i körrendeletében intézkedett a bajai nemzetőrsereg táborba történő leszállításáról. Utasította a községi elöljárókat, hogy az ehhez szükséges kocsikat június 26-án hajnali három órára rendeljék ki.²⁰⁹

A Bács Megyei Bizottmány felhívása meghallgatásra talált a szomszédos törvényhatóságoknál. Temes vármegye bizottmányi ülése 1848. június 17-én 4000 főt ajánlott meg a védvonal védelmére. Hasonló határozat szüle-

²⁰⁶ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. és ir. 861/1848.; THIM József, 1887. 260.; OLCHVÁRY Ödön, 1901. 23. – Olchváry Karlóca megtámadásának időpontját 1848. június 12-ében adja meg.; VARSÁNYI Péter István, HK Bp., 1980. 27. évf. 3. sz. 463.; KEMÉNY János, 2000. 14–15.

²⁰⁷ KÖZLÖNY (Bp.), 1848. június 28. 19. sz. 75. – Belföld

²⁰⁸ NEMZETI POLITIKAI HÍRLAP (Bp.), 1848. június 25. 42. évf. 39. sz. 151–152. – Vidéki mozgalmak

²⁰⁹ BKMÖL V. 360 Kőrlevelek jkve. 1848–1850. sz. n./1848. 36.

tett június 18-án Torontál, június 19-én pedig Tolna vármegyében is. Ez utóbbi megye 2000 nemzetőr kiállítását vállalta. Knézy Antal jelentése szerint 1848. július 2-án Ókérén már 5600 nemzetőr állt fegyverben.

Mészáros Lázár hadügyminiszter 1848. június 21-én elismeréssel szolt a Bács megyei őrvonal felállításáról. Jelezte, hogy löszert tud küldeni, fegyvert azonban nem. Felhívta a figyelmet a következőkre: az őrsereget ne húzzák szét az őrvonal mentén, hanem lehetőleg egy táborba gyűjtsék a fegyvereseket. A védvonal megfelelő távolságra legyen az ellenségtől, nehogy váratlan támadás érje a védőket. A nemzetőröket csak a legnagyobb szükség esetén alkalmazzák, akkor is csak védelmi feladatok ellátására.²¹⁰

Pilaszanovics József bajai főbíró az 1848. július 6–7-én tartott tanácsülés jegyzőkönyve szerint jelentette Knézy Antal alispánnak, hogy a megye nemzetőrségéből Futak és a csajkások kerülete között felállított őrvonalhoz Baja városa június 20-án 360, ezek felváltására június 27-én 375, július 2-án pedig 416 nemzetőrt állított ki. A hadügyminisztérium által leküldött hadiszerek, puskapor és egyebek Ókérré szállításához a napokban 50 nemzetőrt rendelt ki a város. Így Baja hazafias kötelessége teljesítésében az első helyen áll, és a megye községeinek is buzdító példával szolgál. A városban lévő királyi sóház és magtár őrzése naponta további 30–40 nemzetőr kiállítását igényli. Ezekre hivatkozva kérte Knézy Antal megyei első alispánt, hogy a július 16-ra eső bajai vásár idején ne vonja el a kenyérkeresettől a napszám-ból, iparból és kereskedésből élő bajai lakosságot, vagyis adjon 10–12 nap haladékot a július 10-én az ókéri táborból visszabocsátandó bajai nemzetőrsereg felváltására.²¹¹

Knézy Antal alispán 1848. július 6-án úgy döntött, hogy a bajai őrsereg ezentúl a tábori pénztárból kapja a fizetését, és az így felszabaduló összeget a város szállításra, fuvarozásra fordíthatja. A tanács ezt úgy értékelte, hogy a tábori bizottmány méltányolta a város igyekezetét. Azt, hogy Baja a legelsők között hozott áldozatokat a haza megmentésére, minden tábori szállítmányt a legnagyobb készséggel szállítanak a kívánt helyre, és az otthon maradt nemzetőrség nemcsak a közbiztonság megőrzésén fáradozik, hanem a helyi sóházat és a magtárt is éjjel-nappal őrzi. Felhívták a figyelmet arra, hogy a nála népesebb városok kevesebb nemzetőrt küldenek táborba.²¹²

Szenttamás első ostromakor, 1848. július 14-én az ókéri táborból a reguláris erők mellett a bajai nemzetőröket másokkal együtt az ún. péterváradí hídfő elé rendelték. A csatában nem vettek részt, a Ferenc-csatorna jobb partján tétlen szemlélői voltak az északi oldalon folyó ágyúharcnak.²¹³

²¹⁰ VARSÁNYI Péter István, HK Bp., 1980. 27. évf. 3. sz. 463.; VARSÁNYI Péter István, 1993. 46.

²¹¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 895/1848.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 81. és 212–213. – Iványosi megállapítása szerint a bajai nemzetőrök szolgálati ideje rövidebb volt, mint a kalocsaiaké vagy a soltiaké. Harci cselekményekben ők sem vettek részt. l. Uo. 81.; KEMÉNY János, 2000. 16.

²¹² BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. és ir. 28/1848.; KEMÉNY János, 2000. 16–17.

²¹³ OLVHÁRY Ödön, 1901. 28–34.; KÖZLÖNY (Bp.), 1848. július 19. 40. sz. 177. – Bel-föld; NEMZETI POLITIKAI HÍRLAP (Bp.), 1848. július 21. 43. évf. 61. sz. 238–239.

Az 1848. július 16-i közgyűlés arról tárgyalt, hogy a nagy nyári dologidőben a nemzetőrsereg táborba szállítása nemcsak tetemes költségbe, de jelentős idővesztésbe is kerül. Ezért a városi tanács után a közgyűlés is úgy határozott, hogy Bajának elég lesz 150 nemzetőrt kiállítani. Úgy látta, hogy ezzel jelentősen könnyít a munkás néposztályon. Döntött arról is, hogy a zsoldon és a kenyéren felül még naponta 40 pengőkrajcárt ad a város a nemzetőröknek. Ennek fejében a 150 fős önkéntes nemzetőr csapat egy teljes hónapig lesz köteles az illető táborban szállásolni és a nemzetőri kötelességeit teljesíteni. A nemzetőröknek lehetőségük van helyettes állítására. A tisztelnél helyettesítésnek nincs helye, ők maguk között intézkedve váltják fel egymást. A közgyűlés feltételezte, hogy a táborban lévő nemzetőrök közül sokan fognak önkéntes szolgálatot vállalni. Pajha Pál és Herdlein György képviselőket azzal a megbízással küldte le hozzájuk, hogy kérjék őket erre.²¹⁴

A *Pesti Hírlap* 1848. július 28-i számában közölt haditudósítás szerint a bajai nemzetőrök 5 hét óta állnak fegyverben. Ott vannak mindenütt, ahol vesztély mutatkozik.²¹⁵

Rudics Máté főszolgabíró 1848. július 31-én közölte a városi tanáccsal István nádor rendeletét, amellyel Szentkirályi Móricot teljhatalmú királyi biztossá nevezte ki Bács, Torontál, Csongrád és Csanád megyére, valamint az ezekben fekvő szabad királyi városokra kiterjedő jogkörrel. Feladatköre: egyetértésben működik a tábori főhadparancsnokkal, gondoskodik a tábor szükségleteiről és eljár a feladatukat hanyagul teljesítő tisztviselőkkel szemben.²¹⁶

Az 1848. augusztus 2-i tanácsülés tárgyalta Szemere Bertalan belügyminiszternek a *Közlönyben* kiadott 618/B/1848. elnöki számú rendeletét, amely szerint a fegyverműveseket rendőri felügyelet alá kell vonni, és csakis hadi fegyverek készítésére kell szorítani. A kereskedőknél található lőpor, golyó és egyéb hadiszerek mennyiségét össze kell írni, és a nagyobb mennyiségben történő eladást hatósági engedélyhez kell kötni. A fegyver- és vasárú boltokat is rendőri felügyelet alá kell vonni, és a lőszer mennyiségéről kéthetenként jelentést kell küldeni. A rendelet végrehajtása során a rendőrkapitány jelezte, hogy a városi kereskedőknél lőpor csak kis mennyiségben található, ezért a tanács megtiltotta a hatósági engedély nélküli árusítását.²¹⁷

Az 1848. augusztus 8-án a tanács fegyverekről döntött. A kérdés azért került napirendre, mert a volt magyar egyenruhás polgárőrség, amely a helyi fegyverművesekkel 60 szuronyos puska készítésére kötött szerződést, feloszlott. A tanács úgy határozott, hogy mivel időközben a közgyűlés a nem-

²¹⁴ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 48/1848.; KEMÉNY János, 2000. 17.

²¹⁵ PESTI HÍRLAP (Bp.), 1848. július 28. 119. sz. 701–702. – Hazai mozgalmak

²¹⁶ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. és ir. 958/1848.; BKMÖL IV. 1102 Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 5–6.; PESTI HÍRLAP (Bp.), 1848. július 29. 120. sz. 703. – Hivatalos rovat; KEMÉNY János, 2000. 17–18.

²¹⁷ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 960/1848.; – A fenti belügyminiszteri rendeletet bemásolva 1.: BKMÖL IV. 1102 Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 7–8.; KEMÉNY János, 2000. 18.

zetőrség részére 100 puská készíttetését vállalta, a kérdéses 60 puskát ebbe a keretbe kell beleszámítani. A főbíróra bízták, hogy a puskákat egy hónap alatt készíttesse el a szerződött fegyverművesekkel.²¹⁸

1848 augusztusának elején hadügyminiszteri rendelet módosította a nemzetőri szolgálat időtartamát, a nemzetőrség 10 hétre történő kiállítását írva elő. Ennek megfelelően a városi tanács is 10 hétre emelte az eddigi egy hónapos tábori tartózkodási időt. Egyebekben is módosította az eddigi gyakorlatot: úgy határozott, hogy a legközelebbi, 1848. augusztus 16-án küldendő 150 nemzetőrt kizárólag önkéntesekből fogja kiállítani. Ezek a nemzetőrök is 40 pengőkrajcárt fognak kapni az állami járandóságukon felül naponként, de az ehhez szükséges összeget a nemzetőrök fogják összeadni. Minden nemzetőrnek napi 5 pengőkrajcárt kell erre a célra befizetni. Ha valaki nem tud, vagy nem akar fizetni, akkor maga tartozik a táborba elmenni. Az ilyen táborozó nemzetőr 35 pengőkrajcárt fog kapni naponta, mivel a rá eső 5 pengőkrajcárt a napidíjába be fogják számítani.²¹⁹

Azt, hogy ez valóban így volt, Gerencsér Ignác esete bizonyítja. Gerencsér nemzetőr, akit a tanács felszólított nemzetőri kötelességeinek teljesítésére, elmondta, hogy neki a nyugdíján kívül semmi vagyona nincs, így a minden nemzetőrrre kivetett napi 5 pengőkrajcárt nem tudja fizetni. Mivel azonban ő egyike a legutóbbi alkalommal Baja város részéről kiállított és táborba küldött 150 önkéntesnek, kész saját maga a táborba elmenni.²²⁰ Nem sokkal később kiterjedt azoknak a köre, akiknek a befizetéseiből fedezni kellett a nemzetőrök zsoldpótlékát. Az 1848. augusztus 27-i közgyűlés Lipovcsevics Dániel képviselő indítványára úgy döntött, hogy a 10 hétre táborba küldendő önkéntes nemzetőrök fejenként 40 pengőkrajczarra rugó napi zsoldját ne csak a személyes szolgálattal terhelt nemzetőrök viseljék, hanem a város minden egyes lakosa járuljon hozzá, mégpedig vagyoni helyzetének megfelelő mértékben.²²¹

Az alvidéki táborokba leküldött bajai nemzetőröknek 1848 augusztusában 6716 pengőforint 50 krajcár napidíjat fizetett ki a város.²²² Ekkor 10 heti szolgálatra 191 bajai nemzetőr ment Palánkára, akiknek a díjazására a közgyűlés fejenként és naponként 40 pengőkrajcárt szabott meg. A szükséges összeget a város lakosaitól kellett volna beszélni. Ezt közgyűlési határozat írta elő, és a személyenkénti kivetés meg is történt, a nagyobb rész mégis beszédetlen maradt, mivel a szegényebektől nem lehetett a tartozást behajtani. Az így előállt hiányt – összesen 3186 forintot, vagyis a kifizetendő összegnek majdnem a felét – fedezte a városi pénztár.²²³

²¹⁸ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 999/1848.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 61. és 65.; KEMÉNY János, 2000. 19.

²¹⁹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 1005/1848.; KEMÉNY János, 2000. 19.

²²⁰ Uo. 1020/1848.; Uo. 19.

²²¹ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 57/1848.; KEMÉNY János, 2000. 19.

²²² BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 673/1849.

²²³ Uo. 689/1849.

1848 augusztusának közepén a hadi helyzet – az alsó vidéken összegyűlt szerb lázadókkal szemben a napokban várható ütközet²²⁴ – miatt rendkívüli intézkedéseket vezettek be a városban. Ezek között az egyik leglényegesebb az őrség megerősítése volt. A tanács az örök számát augusztus 17-től kezdve mindaddig, amíg a rendkívüli körülmények megkivánják, a következőképpen szabta meg: A vaskúti kapuhoz 15, a Volf-féle kertnél 10, a borsódi kapuhoz 10, a szegedi kapuhoz 10, a szentistváni kapuhoz 10, a szeremelei kapuhoz 10, a monostori kapuhoz 10, a sóházhoz 12, a magazinhoz 12, a gőzhajóállomáshoz bajaiakból 5, istvánmegyeiekből 10 fő, összesen tehát 114 fő, napi 24 órában. Rajtuk kívül bent a városban este 7 órától reggel 4 óráig még 100 ór őröködik. Az örök fele nemzetörökből, a másik fele pedig a város más lakosaiból áll. A nemzetörök szolgálatra való kiállítását tisztjeikre bízták, a városi lakosokat a tizedenként kinevezett biztosok rendelték ki. A biztosok az éjjeli őröködéshöz a saját tizedükből a város nem nemzetör lakosaiból ötvenet tartoztak kirendelni. A kirendelteknek este 7 órakor kellett a városházánál megjelenni. Meg nem jelenés esetén a büntetés első alkalommal 1 pengőforint, másodszer 2 pengőforint és 6 napi fogság, minden további esetben pedig az előző büntetés kétszerese. Minden külső őrhelyen 1 tizedes áll szolgálatban, és két kapunként 1 tiszt tartozik felvigyázni. A belső éjjeli örök felügyeletét tizedenként 2-2 képviselőre bízták. A tanács rendelkezett arról is, hogy úti levél nélkül senkinek sem szabad a várost elhagyni, a plébániatemplom vagy a barátok temploma harangjának félreverésekor pedig mindenki fegyveresen tartozik a városházához sietni.²²⁵

Beöthy Ödön teljhatalmú országos biztos 1848. szeptember 17-én, Verbászon felhívást bocsátott ki, amelyben fegyverbe szólított minden polgárt, hogy védjék meg szülőföldjüket, családjukat, vagyonukat az ellenség pusztításaitól.²²⁶ Fegyver azonban nem volt elegendő. Az 1848. szeptember 24-i közgyűlés a háborús időre utalva kérte Mészáros Lázár hadügyminisztert, hogy legalább 4–500 szuronyos fegyvert, és ha lehetséges, néhány ágyút is rendeljen ki a város részére.²²⁷ Mészáros Lázár 1848. szeptember 26-án, Verbászon válaszolt a kérésre. Közölte, hogy ha a bajai nemzetörök tudnak bánni a gyutacsos fegyverrel, 400 szuronyos fegyvert tud adni. Az alkalmat megragadva felhívta a város vezetőinek figyelmét a dunai átkelés figyeltetésének fontosságára. Minthogy a bajai nemzetörök már begyakorolták a gyutacsos fegyverek kezelését, a város kérte az ígért fegyverek mielőbbi megküldését.²²⁸

²²⁴ Itt Szenttamás második ostromára történik utalás, amelyre 1848. augusztus 19-én került sor, és amely magyar szempontból sikertelenül végződött. A magyar csapatok közt bajai nemzetörök is szolgáltak. Az ő révükön lehetett előre tudomása Pilaszanovics József városi főbírónak a készülődő összecsapásról. – I. KOSSUTH HÍRLAPJA (Bp.), 1848. augusztus 23. 46. sz. 210.; KEMÉNY János, 2000. 19.

²²⁵ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 1008/1848.; KEMÉNY János, 2000. 19–20.

²²⁶ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 69/1848.; BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. ir. 1088/1848.

²²⁷ Uo. 70/1848.; KEMÉNY János, 2000. 20.

²²⁸ MOL H 76 HM Mészáros Lázár verbászi ir. 215/h.ü./ és 218/M/1848. – Kiadványok.; BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 73/1848.; KEMÉNY János, 2000. 20.; URBÁN

Pilaszanovics József főbíró 1848. október 3-án értesítette Piukovics Ágoston másodalispánt, hogy a hadügyminiszter által a bajai nemzetőrség számára kiutalt fegyverekből 20 és fél láda, azaz 492 db fegyvert kapott. A ládákat szeptember 28-án rakták kocsira Verbászon, és másnap érkeztek Bajára. A fuvarosok a kiutaláshoz képest egy ládával kevesebb fegyvert hoztak. Kérte, hogy a másodalispán számoltassa el őket a hiányzó puskákról.²²⁹

Ferdinand Mayerhoffer cs. kir. alezredes, belgrádi konzul 1848 októberének első napjaiban 2000 emberrel és 14 ágyúval Dállya és Erdőd között átkelt a Dunán, azzal a céllal, hogy Bogojeva és Karavukova közt a verbászi tábor ellen nyomuljon.²³⁰ Az OHB 1848. október 8-án Pestről utasította a szegedi, a tolnai, a szabadkai és bajai nemzetőröket, hogy induljanak Mayerhoffer ellen. Szegedről 1000, Szabadkáról 1200, Bajáról 500 nemzetőrt rendelt Verbászra. A szegedieknek 1000 darab fegyvert küldetett. A bajai nemzetőrök a szükséges keménytöltéseket és lőszeret Baján kapták meg, a gróf Batthyány Kázmér által az ellenségtől lefoglalt és Bajára küldött mennyiségből. Az utasítás értelmében a bajaiak vittek magukkal lőszert a többiek számára is.²³¹

Az 1848. október 19-én és 22-én tartott közgyűlésen felmerült, hogy mivel a városi nemzetőrség a rác és a horvát állami foglyok, valamint a bajai sóház és az állami magtár őrzésével jelentősen le van kötve, a külső táborozást erején felüli tehernek tartja. A közgyűlés arra kérte Beöthy Ödön teljhatalmú országos biztost, hogy mentesítse a bajai nemzetőröket a külső táborozás alól.²³²

Az 1848. november 12-i közgyűlés elrendelte a városban házról házra való örökdedést.²³³

A közgyűlés az 1848. december 3-i ülésen elrendelte a 10 hétre kiállított nemzetőrök zsoldpótlékának beszédését. Utasította a tanácsnokokat, hogy vegyenek maguk mellé egy-egy olyan képviselőt, akik ismerik a lakosokat. Velük együtt szólítsák fel az adósokat adósságuk törlesztésére, és törekedjenek a hátralék mielőbbi beszédésére.²³⁴ Sámuel István városi szószóló az 1848. december 30-i közgyűlésen számolt be a város által táborba küldött 150 nemzetőr 3161 forint 19 krajcárt kitevő zsoldpótlékának kifizetéséről.²³⁵

Aladár, HK Bp., 111. évf. 1998. 3. sz. 726. – Ui. Batthyány Lajos miniszterelnöknek 1848. szeptember 27-én küldött jelentésében Bajának 500 db fegyvert kívánt küldeni. - l. mint fent 727. o. és MOL H 76 HM 227/M/1848. - Kiadványok.; URBÁN Aladár, 1999. II. k. 1632.

²²⁹ IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 320–321. – A levél felzetéről kiderül, hogy a másodalispán Hoffmann Mihály szolgabíró szigorú vizsgálat tételére utasította a keresett puskák és a hivatalos levél iránt, valamint az érintett fuvarosok kihallgatására, és a vizsgálat eredményéről 1848. október 18-ig tartozott jelentést tenni.

²³⁰ KLÖM XIII. k. 1952. 131.; MOL H 2 OHB ir. 898/1848.

²³¹ MOL H 2 OHB ir. 895/e/1848.

²³² BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 79/1848.; KEMÉNY János, 2000. 20.

²³³ Uo. 102/1848.; Uo. 21.

²³⁴ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 109/1848.

²³⁵ Uo. 118/1848.; KEMÉNY János, 2000. 21.

Ugyanez a közgyűlés határozott az éjjeli őrség rendezéséről és választásáról. Megállapította, hogy az eddig a felügyeletet ellátó főéri rendszer nem vált be, ezért az őrséget ellátó alőrséget a 12 tizedbeli tizedes felügyelete alá rendelte. Az alőrök számát 24 főben határozta meg.²³⁶

1849 januárjának legelején Bács-Bodrog vármegye mozgó lovascsapat szervezésébe kezdett. Bajának két lovas felszereléséről és kiállításáról kellett gondoskodnia.²³⁷

Az 1849. január 21-i közgyűlésen a tábori bizottmány vegyes osztályának január 18-i rendelkezése volt napirenden, amely szerint az elvonuló katonaságot pótló őrséget nemzetőrökből kell megszervezni. Bács-Bodrog vármegyére 5000 gyalogos és 600 lovas nemzetőr kiállítását rendelte el. Kítűzte az őrvonal fő helyeit, és kinevezte ezek parancsnokait. Bajára 186 gyalogos és 21 lovas nemzetőr kiállítása jutott, amit 4 hónapon belül kellett teljesíteni. A közgyűlés ezt toborzás útján látta leginkább megvalósíthatónak. A toborzással Sándor József tanácsnokot bízta meg, aki vállalta a csapat vezetését is. Mivel nem tartották elképzelhetőnek, hogy anyagi ösztönzés nélkül ki lehet állítani egy ilyen nagy létszámú csapatot, minden nemzetőrnek fejéenként 40 pengőforint jutalmat tűzött ki. A kiadások fedezésére 20 000 pengőforint kölcsön felvételét határozta el.

A közgyűlésen lelkes fogadtatásban részesült Farkas József felajánlása, amely szerint ő a fiát kész önként, a saját lován kiállítani.²³⁸

A bácsi nemzetőrség parancsnokának, Bezerédy Miklós alezredesnek az irányításával mintegy 100 főnyi bajai nemzetőr is részt vett az 1849. február 1-jei torzsai ütközetben, Bachman százados parancsnoksága alatt. Bezerédy alezredes szerint a bajaiak az újvidéki önkéntesekkel együtt derekasan helytálltak. Az ütközet után Karassay és Czintula őrnagy vezetése alatt Bács-Bodrog megye felső részébe indultak.²³⁹

A január 21-i közgyűlésen szervezni kezdett bajai nemzetőr csapat, amit mozgó csapatnak is neveznek a források, napok alatt megalakult. A csapat tisztikara 8 fő, Sándor József százados vezénylete alatt: Reichl Benjámín százados, Kardos György és Radány Gyula főhadnagy, Horváth József és Gyöngyösi János hadnagy, továbbá Bogovics Mátyás és Schumacher Keresztély, akik csak később, február 7-étől kaptak tiszti illetményt.²⁴⁰ Egy február 10-i nyugtából kiderül, hogy a csapatnak orvosa nem volt.²⁴¹ A csapat kifejezés valószínűleg úgy értendő, hogy *bajai nemzetőr csapat*, amely két bajai száza-

²³⁶ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 133/1848.

²³⁷ Uo. 2/1849.; KEMÉNY János, 2000. 26.

²³⁸ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 6/1849.; – I. még BKMÖL IV. 1101 174/1848. Közgy. iratot! Az 5000 gyalogos és lovas nemzetőr felosztását, melyet Bács megye az őrvonalai védelmére az 1849. január 18-i bizottmányi ülésén a megyei helységekre kivetett, a következő: Baja 186 gyalogos, 21 lovas; Istvánmegye 20 gyalogos, 2 lovas; Csávoly 30 gyalogos, 4 lovas; Felsőszentiván 32 gyalogos, 4 lovas; Jankovác 90 gyalogos, 10 lovas; Mélykút 56 gyalogos, 7 lovas; Tataháza 20 gyalogos, 2 lovas; Bikity 39 gyalogos 4 lovas.; KEMÉNY János, 2000. 26.

²³⁹ MOL H 2 Kossuth Polizei-Akten sz. n./1849. 330–333. folio

²⁴⁰ Uo. 4. mell.

²⁴¹ Uo. 6. mell.

dot jelent. Más forrásokból kiderül, hogy két bajai század harcolt egymás mellett 1849 februárjában: az első vagy vörössipkás és a második vagy kaszás. Az első század századosa Sándor József, a másodiké Reichl Benjámín.

A bajai nemzetőrcsapat szerkezetére és állomáshelyeire vonatkozóan sok érdekes adat derül ki a csapat számára tett kifizetésekből. Innen tudhatjuk, hogy a bajai mozgó csapat első százada 210 főből állt. Az első század szerkezeti felépítése a következő volt: 1 százados, 1 főhadnagy, 2 alhadnagy, 1 zászlós, 2 őrmester, 12 tizedes, 12 őrvezető, 2 dobos, 2 ács és 175 közvitéz. A csapat 1849. január 28-án Csonoplán állomásozott.²⁴² A század létszáma gyorsan változott. Február 2-re a közvitézek száma 196 főre emelkedett, ezáltal a század létszáma 231 fő lett. Ezen a napon a század Sztanicicscon tartózkodott.²⁴³ A február 2-től 7-ig járó illetményüket Zomborban vették fel,²⁴⁴ ahol részt vettek a város védelmében. A szerbek 1849. február 11-én három oldalról támadták meg Zombort. A város védelmében Pál Antal vezetésével a bajai mellett a kiskunhalasi nemzetőrök és a felső-bácskai feketesapkások is részt vettek.²⁴⁵ A várost a támadás napján, február 11-én vették be a szerbek.²⁴⁶

A bajai mozgó csapat második, kaszás századának parancsnoka Reichl Benjámín százados volt. A század a parancsnokon kívül 12 tizedesből és 192 őrvitézből állt. Ez a csapat is Zomborban volt a szerb támadás alatt.²⁴⁷ A zombori vereség után mindkét bajai nemzetőrszázad és a Bács megyei mozgó csapat 4 százada is Szabadkára vonult.²⁴⁸

A bajai mozgó csapat első százada 1849. február 13-án már Katymáron tartózkodott. Oláh János őrmester itt vette fel és osztotta ki a február 8–13-a között teljesített szolgálatért járó illetményt.²⁴⁹ Az útjuk innen Szegedre vezetett, ahol Oláh János a február 19-én készített illetmény-kimutatásában a bajai mozgó csapat maradványáról beszél, amely az ellenség elől 16 hordónyi élelőtényt szállított Bajáról Szegedre. A csapat maradványa két századosból, egy főhadnagyból, két alhadnagyból, két őrmesterből, két tizedesből, egy dobosból és 27 közvitéből állt, vagyis a csapat összlétszáma a tisztekkel együtt 37 fő.²⁵⁰ A csapat február 23-án Szegeden kapta meg a február 23–28-a közti időre szóló járandóságát.²⁵¹ Február 22-én 35 őrvitéz csatlakozott hozzá.²⁵²

²⁴² MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 1. mell.

²⁴³ Uo. 2. mell.

²⁴⁴ Uo. 3. mell.

²⁴⁵ OLCHVÁRY Ödön, 1901. 140. – Olchváry a bajaiakat vörössipkás nemzetőr csapatként, míg a kiskunhalasiakat mozgó nemzetőrségként említi.; BOROVSKY Samu, (1909). II. k. 217.; RAPCSÁNYI Jakab, 1934. 154.

²⁴⁶ KÖZLÖNY Debrecen, 1849. március 6. 45. sz. 158. – Belföld

²⁴⁷ MOL R 306 sz. n./1849. No. 9. mell.

²⁴⁸ Uo. 10. mell.

²⁴⁹ Uo. 5. mell.

²⁵⁰ Uo. 13. mell.

²⁵¹ Uo. 14. mell.

²⁵² Uo. 8. mell.

Bajmok mellett is voltak bajai nemzetőrök. Gál László alezredes 1849. március 5-én 3000 emberrel és 5 ágyúval a rácok Bajmoktól északra eső táborára támadt. A szerbek azonban megfutamították a magyarokat. A völgy keskeny hídjánál a magyarok szuronyrohammal legyőzték a rácokat. A kaponyai csárdánál folyt ütközetben Pál Antal vezetése alatt kitüntették magukat a bajai feketesapkások is. A magyarok a csata során 3 ágyút is elfoglaltak, köztük volt a rácok által kedvelt 18 fontos ún. Csicsó is.²⁵³

Időközben Baja 1849. február 13-án az ellenség kezére került. Kossuth azonban még nem szerzett tudomást Baja elestéről, amikor Debrecenben, 1849. február 19-én kiadott, és gróf Batthyány Kázmérnak szóló utasításai 3. pontjában arra szólította fel a kormánybiztost, hogyha a népesebb városok valamelyikét, például Szegedet, Szabadkát, Baját támadás fenyegetné, ezeknek a városoknak a felfegyverzett nemzetőrsége siessen a másik város segítségére.²⁵⁴

A város visszavételét követő első, 1849. április 12–13-án tartott közgyűlésen olvasták fel gróf Batthyány Kázmér teljhatalmú országos biztos 363/p. számú rendeletének 8. pontját, amely a nemzetőrök kiállítását, rendeztetését és fegyveres gyakorlatoztatását, valamint mozgó nemzetőri csapatok védseregnek kiadandó rendszabályok szerinti alakítását írta elő. A rendeletben említett rendszabályok nem érkeztek meg a városhoz, ezért a közgyűlés úgy határozott, hogy a mozgó nemzetőr csapatok alakítását a rendszabályok beérkezéséig abbahagyja. Ugyanakkor azt is rögzítette a jegyzőkönyv, hogy Herdlein György és Reichl Benjámint folytatja a mozgó csapatok szervezését.²⁵⁵

A magyar városi önkormányzat működésének majdnem három hónapos szünetelése miatt csak az április 13-án és 17-én tartott tanácsülésen foglalkoztak gróf Batthyány Kázmér vezérőispán és teljhatalmú országos biztosnak a nemzetőrség mozgóvá tételéről szóló, február 21-én kiadott rendelettel is.

A városi tanács a nemzetőrség kiállítását és rendeztetését szent kötelességének ismerte el, amelynek a végrehajtásán a haza vésteljes bonyodalmaiban, a fenyegetett közös szabadság, belső béke és csend megoltalmazásán nemegyszer és nem egy helyen hazafiúi lelkesedéssel fáradozott. A nemzetőrök törvény szerinti kiállítását a tanács már több ízben is teljesítette, e téren nincs feladata. A rendkívüli idők miatt hiányossá válhatott összeírás kiigazításával és a pótlandók pótlásával az illető tizedbeli tanácsnokokat bízta meg.²⁵⁶

Ugyanez a tanácsülés tárgyalta gróf Batthyány Kázmér vezérőispán és teljhatalmú országos biztos mozgó védsereg felállításáról szóló 324. számú rendeletét is.

²⁵³ IVÁNYI István, 1886. 467–468.; BREIT József, 1897. II. k. A Tavaszi Hadjárat. 156–157.;

OLCHVÁRY Ödön, 1901. 146–152.;

KLÖM XIV. k. 1953. 488–489.

²⁵⁵ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 23/1849.; KEMÉNY János, 2000. 29–30.

²⁵⁶ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 78/1849.; Uo. 30.

A városi tanács a rendeletet tudomásul vette, egyúttal határozatot hozott arról, hogy a 18–30 éves lakosokat a család fenntartására multhatatlanul szükséges személyek kivételével összeírta és századba soroztatja. A század megalakításával Herdlein Györgyöt és Reichl Benjámint bízta meg. A mozgó század feladata a tanács szerint elsősorban a város belső békéjének biztosítása, de figyelemmel kell kísérnie a mutatkozó ellenséges mozgalmakat is, a tapasztalatait pedig jelentenie kell a tanácsnak.²⁵⁷

Ugyanezen a tanácsülésen merült fel a gondolat, hogy a nemzetőrség törvény szerinti összeírását meg lehetne gyorsítani, ha a Baján toborzó gránátos csapat parancsnoka a hozzá jelentkezők, Herdlein György százados és Reichl Benjámint főhadnagy pedig a mozgó nemzetőri csapatba soroltak névsorát közölné. A tanács ennek nyomán kérte a csapatok parancsnokait, közzöljék a csapataikba beállt és besorolt bajaiak névsorát.²⁵⁸

A városi molnármesterek ugyancsak ezen a tanácsülésen kérték a gabo-naórléshez feltétlenül szükséges egy-egy legény felmentését a mozgó csapatba való besorozás alól. A városi tanács elismerte, hogy a városi és a környékbeli lakosság részére a kellő lisztmennyiség előállításához minden malomban szükséges egy őrléshez értő személy. Ezért addig is, amíg a mozgó nemzetőrcsapatok alakításáról bővebb intézkedések történnek, az őrléshez feltétlenül szükséges egy-egy legényt valamennyi malomban felmenti a mozgó csapatba való besoroztatás alól.²⁵⁹

Sándor József az 1849. május 20-i közgyűlésen intézkedést kért arról, hogy mi történjen az egykor általa vezetett nemzetőrcsapat hátrahagyott fegyvereivel. A közgyűlés a kérés megvizsgálásával Kanyó Alajos és Gyurinovics Mátyás tanácsnokot, valamint Mikosevics Alajos főjegyzőt bízta meg.²⁶⁰

Haczell Márton Bács megyei teljhatalmú kormánybiztos 521. számú rendelete a június 11-i tanácsülés elé került. Mivel az ellenséges császári és rác erő a Csajkás kerületből kitört, arra utasította a várost, hogy a nemzetőreit és a népet tartsa készen, és az első felhívásra igyekezzen a haza megmentésében részt venni.²⁶¹

Kohlman ezredesnek a hadügyminisztériumhoz 1849. június 25-én küldött jelentéséből tudjuk, hogy Baján a nemzetőrök látták el az ör- és a futárszolgálatot.²⁶²

Az újoncállítás végrehajtása Baján

Kossuth az országgyűlés 1848. július 11-i ülésén az ország fenyegetett helyzetére hivatkozva 200 000 katonát és 42 millió forintot kért a haza védelmére. Az országgyűlés egyhangúlag megszavazta a kérést. A hadsereg

²⁵⁷ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. és ir. 89/1849.; Uo. 30.

²⁵⁸ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 79/1849.; Uo. 30.

²⁵⁹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. és ir. 1849. 90/1849.; Uo. 30–31.

²⁶⁰ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 61/1849.; Uo. 31.

²⁶¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 209/1849.; Uo. 33.

²⁶² GÖRGEY István id., 1885. II. k. 611.

200 000 főre emelésének konkrét módozatáról, arról, hogy miként és hogyan kerül majd sor az első 40 000 főnyi kontingens kiállítására, s hogy vajon ebből a magyar kormány alá rendelt magyarországi sorozású cs. kir. sorezredek kapnak-e kiegészítést, vagy pedig új honvédszászlóaljkat fognak képezni, az országgyűlés csak augusztus közepén kezdte meg a vitát.²⁶³

A katonaiállítási törvény képviselőházi vitája 1848. augusztus 16-án kezdődött meg. A törvényjavaslatot Mészáros Lázár hadügyminiszter még július 20-án benyújtotta. A javaslat a cs. kir. hadsereg sorkatonaságához kívánta bevonultatni az újoncokat: 40 000 embert a sorkatonasághoz, 4300 embert a huszárezredekhez. Ez az adott helyzetben a hadsereggel szemben egyre növekvő bizalmatlanság miatt a képviselőház többsége számára elfogadhatatlan volt. Hosszas vita után augusztus 26-án a képviselőház elfogadta a katonaiállítási törvényjavaslatot. Ez azt jelentette, hogy az újoncok egy részét a cs. kir. sorezredek kiegészítésére fordítják, a többségből azonban önálló honvédszászlóaljkat alakítanak ki.²⁶⁴

Az újoncozás megkezdését Szemere Bertalan belügyminiszter augusztus 30-i *Közlönyben* közzétett rendelete mondta ki a törvényhatóságok számára. A „szükséges utasítást a teendők iránt” az augusztus 31-i *Közlönyben* megjelentetett 8370. szám alatti belügyminiszteri rendelet tartalmazta.²⁶⁵

A politikai és a katonai helyzet azonban szeptember elejére gyökeresen megváltozott. Jellačić horvát bán főserege 1848. szeptember 11-én Varasdánál, Perlaknál és Légrádnál három hadoszlopban 51 117 emberrel, 1902 lóval és 48 löveggel átlépte a Drávát és megindult Buda-Pest ellen. 9000 fős tartalék hadteste Karl Roth vezérőrnagy vezetésével szeptember 21-én Sztáranál kelt át a Dráván és lépett magyar földre.²⁶⁶

Jellačić támadásának hírére a képviselőház szeptember 12-én forradalmi lépésre szánta el magát. Az augusztus 26-án elfogadott, de az uralkodó által nem szentesített határozatra hivatkozva döntést hozott az újoncozás megindításáról. Batthyány Lajos ügyvezető miniszterelnök szeptember 13-án elrendelte a honvédtoborzás újrakezdését. Szeptember 14-én pedig szétküldte az egyes törvényhatóságokhoz az erről szóló nyomtatványokat. Az eredeti újoncozási törvényjavaslattól eltekintve leszögezte: „Az ekként kiállítandó sereg egyenesen a már felállítani kezdett honvédszászlóaljok szaporítására lesz fordítandó, s új honvédszászlóaljakká alakítandó, melyeknél az ügyvezetési és vezényleti nyelv, zászló, ruha és jel magyar leendő.”

²⁶³ HERNANN Róbert, 1996. 114–115.

²⁶⁴ Uő. 138–139.

²⁶⁵ KISS Gábor Ferenc, 1999. 36.

²⁶⁶ HERMANN Róbert, 1996. 150–151. és 161.; HERMANN Róbert, 1998. 338., 346., Függelék: 362–364. A horvát hadseregről 1848. szeptember 27-én készített kimutatás 51 557 főben, ezen belül 48 234 harcra képes emberben állapítja meg a sereg létszámát. Ezzel szemben a magyar hadsereg létszámát kb. 17 500 főre, 2100 lóra és 44 lövegre tehetjük. I. Uo. 343.; – A régi szakirodalom Jellačić horvát bán seregének létszámát 30–35 000 főben adja meg, ami nem felel meg a valóságnak. I. LIPTAI Ervin, 1984. I. 463.

Szeptember 16-án a képviselőház elfogadta a 42 000 főre az újoncozási kulcsot, ez azt jelentette, hogy a törvényhatóságoknak minden 127 fő után 2 újoncot kell kiállítaniuk. Szeptember 18-án a miniszterelnök a fenti határozatot közölte a törvényhatóságokkal, s egyben értesítette őket, hogy „a belépendő újoncok a hatóságok által fizetendő 20 pft foglalópénzt kapnak, mely által a nemzet képviselői határozatához képest 4 évi szolgálatra köteleztettek.”

Ugyancsak 18-án a miniszterelnök elrendelte, hogy a hadfogadó parancsnokságok intézkedjenek a HM e tárgyban kelt rendeletei értelmében ezeknek az újoncoknak az átvételéről, beavatásáról és felszereléséről is.²⁶⁷ Az ONöHt 4679/1848. számon kiadott miniszterelnöki rendelet szerint „Az újoncok nemzeti ruhája a honvédek mintája szerint állandó: fekete csákóból nemzeti rózsával, szürke köpönyegből, barna atillából, sötétkék mellényből, foszlányból, tabor sapkából, magyar kék nadrágból, nyakravalóból, két pár fehér ruhából, egy pár topánkából és posztó kesztyűből, a felszerelés pedig borjúbőr tarisznyából, töltés táskából fekete szíjjazással, fekete vállszíjből, kard és szuronytokkal, és olyan fegyverszíjjal és kenyérszákból.” Az egész ruházat felszereléssel együtt, tökéletesen elkészítve, legfeljebb 30–40 pengőforintba kerülhet. Az újoncok felszerelésének költségzámóját, amennyiben a kiállító hatóság azt a kincstár igénye szerint fel nem tudná vállalni, okiratolva fel kell terjeszteni.²⁶⁸

Batthyány Lajos 1848. szeptember 19-i felhívásában értesítette a törvényhatóságokat az általuk kiállítandó újoncok számáról, akiket kor szerint, toborzással vagy sorshúzással kell mielőbb kiállítani, mégpedig a 19–22 éves ifjak közül. Ekkor már csak alternatív megoldásként ajánlotta a toborzást. Szeptember 20-án pedig a kormánybiztosokhoz és a törvényhatóságok elnökeihez intézett újabb, kiegészítő rendeletében már „némi kényszerítő módok” alkalmazására is felhatalmazta őket, ha az újoncállítás másképp nem eszközölhető; kivéve azt az esetet, ha fegyveres ellenszegüléstől lehet tartani.

Az új zászlóaljok tisztikarának kinevezésére szeptember 24-én, a gyülekező- és alakulási helyek kijelölésére szeptember 27-én került sor. Eközben szeptember 26-án Batthyány úgy intézkedett, hogy azokban a megyékben, ahol „jelenben népfelkelés organisáltatik, a honvédhez újoncokat nem állítanak.” A rendelet egyben utasította a törvényhatóságokat, hogy tegyék meg az intézkedéseket a második negyed, azaz a további 42 500 újonc kiállítására is.²⁶⁹

Helyi szinten a horvát betörés kényszerítő ereje adta meg a lökést az országszerte megindult újoncozás felgyorsulásához. Az újoncozás törvényhatóságokként folyt. Felelőse az illető törvényhatóság igazgatása, illetve helyenként az annak kebeléből alakult helyi honvédelmi bizottmány volt. Tevé-

²⁶⁷ HERMANN Róbert, 1996. 154.; URBÁN Aladár, 1999. II. k. 1430–1431.

²⁶⁸ URBÁN Aladár, 1999. II. k. 1431–1432.; KISS Gábor Ferenc, 1999. 38. – Kiss az 5468/1848. számú miniszterelnöki rendeletre hivatkozik!

²⁶⁹ HERMANN Róbert, 1996. 154–155.; URBÁN Aladár, 1999. II. k. 1449., 1481., 1627–1628., 1628–1629.

kenységéért a megyei vezetés (szeptember 27-e után) közvetlenül az OHB²⁷⁰-nek tartozott felelősséggel. A megyei vezetés és az OHB között az összekötő kapcsolatot gyakran az OHB által kinevezett kormánybiztos jelentette. Nem volt ez másként Bács-Bodrog vármegyében sem.

Beöthy Ödön teljhatalmú királyi biztos 1848. szeptember 17-i levelében minél nagyobb számú önkéntes kiállítására hívta fel a város közönségét, mivel a magyar hazát az ármány által félrevezetett idegen fajú s ajkú népek hálatlanul megtámadták és tüzzel-vassal pusztítják. A városi tanács a közgyűlés intézkedéséig elrendelte a haza védelmére ajánlkozó önkéntesek toborzás útján való kiállítását.²⁷¹ Az ügyet szeptember 24-én tárgyaló közgyűlés helyeselte a városi tanács intézkedését. Annak érdekében, hogy a toborzás minél sikeresebb legyen, minden újonc részére 20 pengőforint felcsapópénzt és négy év szolgálat után felvehető 80 pengőforintot ajánlott fel.²⁷²

A megajánlott 104 önkéntes kiállításához azonban a városnak nem volt elég pénze. A pénztár a tábori szállítások és az egyéb honvédelmi kiadások miatt teljesen kiürült. Az adott körülmények között a lakosság hátralékos tartozásai sem voltak behajthatóak, ezért a város egy 3000 pengőforintos kölcsön felvételére kényszerült.²⁷³

Szentgyörgyi Horváth Antal főispán 1848. szeptember 27-én Mészáros Lázár hadügyminiszternek tett jelentése szerint Baján és Ómoravicán éppen csak megkezdődött a toborzás, de máris 200 főre rúg az önkéntesek közé állottak száma. A főispán arra kérte a minisztert, hogy a megye újoncait ne vigyék Pécsre, hanem a növekedő veszély miatt hagyják őket Bács megyében. Az önkéntes újoncok felfegyverzéséről és a katonai gyakorlatok begyakoroltatásáról a megye gondoskodni fog.²⁷⁴

Bajára 1848. október 18-án jutott el gróf Batthyány Lajos miniszterelnök 9762/1848. számú rendelete, amely a hadsereget az önkéntesség elvének figyelembevételével rendelte kiegészíteni. A miniszterelnöki rendelet szerint Bács megye minden 127 fő után két újoncot számítva, összesen 6517 honvédet köteles kiállítani. Ezt a létszámot a megye helységei között a népesség

²⁷⁰ Kossuth Lajos még 1848. szeptember 15-én kezdeményezte a Batthyány honvédelmi intézkedéseinek parlamenti ellenőrzését szolgáló bizottság megalakítását. Az OHB tagjainak megválasztására azonban csak szeptember 21-én került sor. Maga az OHB szeptember 22-től működött. Közigazgatási stb. feladatokkal azonban szeptember 27-ig, Batthyáynak a fővárosból történő távozásáig nem foglalkozott. Az OHB-nek a 15–30. honvédszázaljak kiállításához még nem volt köze. Később azonban a Batthyány által megkezdett munkát az OHB folytatta. Szeptember 28-át követően egyszerűen a Batthyány korábbi rendeletei alapján beérkező erősítéseknek a táborba történő továbbküldésével foglalatalkodott. – I. HERMANN Róbert, 1996. 176–177.; HERMANN Róbert, In: Századok 1998 132. évf. 2. szám 347–348.

²⁷¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 1088/1848.; KEMÉNY János, 2000. 21.

²⁷² BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 69/1848.; Uo. 21.

²⁷³ BKMÖL IV. 1007 Tan törv. jkv. 1847–1848. 1128/1848.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 96. és 311–312.; KEMÉNY János, 2000. 21.

²⁷⁴ MOL H 76 193/h.ü./1848. – Beadványok

arányában kell felosztani. Az adott község a rá kivetett újonclétszámot a 19–22 évesekből sorshúzással vagy a saját határára szorítkozó toborzás útján is kiállíthatja.²⁷⁵

A megye hamarosan meghatározta az egyes helységek által kiállítandó újoncok létszámát, aminek az eredménye a városi tanácshoz csak kerülővel jutott el. Rudics Máté főszolgabíró 1848. október 18-án körrendeletben értesítette a bajai zsidóságot arról, hogy rájuk külön vetették ki az újonclétszámot. Bács-Bodrog megye felső járása 31 újonc kiállítására van kötelezve, ezért a főszolgabíró azt kérte, hogy október 22-én írják össze a 19–22 éves, katonának alkalmas zsidó ifjakat.²⁷⁶ A város vezetői ennek a rendelkezésnek a kapcsán, a zsidó hitközségtől szereztek tudomást arról, hogy az újoncjutalék kivetése megtörtént.

A városi közgyűlés október 22-én tartott ülésének jegyzőkönyve rögzítette, miszerint az újonclétszámról szóló végzést nem kapták meg, arról csak a bajai zsidóság megbízottjaitól szereztek tudomást. Tőlük tudják, hogy Baja városára 229 újonc van kivetve. Nem tartották elfogadhatónak a zsidó népességét kiszakítását a város összlakosságából. Úgy ítélték meg, hogy a megyei bizottnánynak ez az intézkedése ellentétes a fennálló szabályokkal. A kérdés eldöntése érdekében Beöthy Ödön teljhatalmú országos biztoshoz fordultak.²⁷⁷

A közgyűlés úgy döntött, hogy az újonclétszámból még hiányzókat helyettesítés útján fogja kiállítani. Ez úgy fog történni, hogy amíg a 229 fős létszám ki nem telik, sorsot húznak. Akik sorsot húztak és hajlandók maguk helyett helyettest állítani, 100 pengőforint és a netalán okozandó költségek előzetes lefizetése mellett a toborzás útján kiállítottakból egy főt a saját nevükre írathatnak át. Az így befolyó pénzből fogják fedezni a besorozandó újoncok 20–20 pengőforint felavatási díját. Ha a sorsot húzott személy nem akarna maga helyett helyettest állítani, magától értetődően személyesen tartozik megfelelni kötelezettségének.

Az újonclétszámot megállapító megyei bizottnányi ülés elrendelte az újoncok felruházását is. Ez újabb anyagi nehézségeket okozott a városnak. A katonai egyenruhák díját az államnak meg kellett volna térítenie, de ténylegesen csak egy elenyésző részét fizette ki. A város ennek ellenére el kívánta látni az újoncokat ruházattal. Ha a ruhák előállítás költségeit nem tudja fedezni, kölcsönt fog felvenni. A szükséges intézkedések megtételével egy 25 képviselőből álló bizottságot bízott meg a közgyűlés.²⁷⁸

Petrovics István tanácsnok az 1848. november 12-i közgyűlésen számolt be az első, szeptember végén tartott toborzás végeredményéről. E szerint a város részéről 80 pengőforint jutalom és 20 pengőforint beavatási pénzzel kiállítandó 104 újonc toborzását Fúró Sámuel és Oravecz Ignác véggezte. Négy nap alatt 115 fő állt be újoncnak. Közülük 8 megszökött a fog-

²⁷⁵ BKMÖL IV. 1101 Közgy. ir. 78/1848.

²⁷⁶ IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 335.

²⁷⁷ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 78/1848.

²⁷⁸ Uo. 80/1848.; KEMÉNY János, 2000. 22–23.

lalóval, a többiek elmentek Zomborba, az október 14-én tartott avatásra. Ott a 107-ből 98 főt találtak alkalmasnak, valamennyiüket be is sorozták. A toborzás anyagi vonzata a következő volt: toborzási költség 215 forint 45 krajcár, az újoncok egy heti tartása 166 forint 26 krajcár, a napi zsold 34 forint 40 krajcár, a zombori költség 7 forint 52 krajcár. A besorozottak mindegyike fejéenként 20 pengőforint előpénzt kapott, ez 4900 forint kiadás, a foglalópénzzel megszökött 8 fő, ez 50 forint 20 krajcár veszteség. A 9 alkalmatlannak minősített újonc 99 forint 20 krajcárt kapott. Mindent egybevetve az összes toborzási költség 5474 váltóforint 20 krajcárra rúgott. A jelentést a közgyűlés tudomásul vette. Elrendelte, hogy azok, akik a toborzásnál a fiaik helyett helyettést állítottak, viselni tartoznak a toborzásból eredő költségeket, ezért az 574 váltóforint 23 krajcárra rúgó apróbb kiadásokat közöttük egyformán felosztotta. A foglalópénzzel megszökött újoncok legszigorúbb ke-restetésére utasította a város rendőrkapitányát, Imrédy Józsefet. Úgy rendelkezett, hogy ha a szökevényeket elfogják, a beavatásig szigorú őrizet alatt legyenek. A testi hiba miatt alkalmatlannak talált egyénektől a vagyoni helyzetüktől függően rendelte beszédetni a kifizetett előpénzt.²⁷⁹

A jegyzőkönyv megörökítette, hogy Dienes Ferenc, Gozovics Tóbiás és Gergics Mátyás – mindhárman városi írnokok – az 1848. november 12-i közgyűlésen Baja városa helyett önkéntes újoncnak álltak be. A közgyűlés tettük és lelkesedésük méltánylásaként határozatban mondta ki, hogy szerencsés visszatérésük esetén hivatali alkalmazásukra gondot és figyelmet fog fordítani.²⁸⁰

Az 1848. december 3-i közgyűlésen olvasták fel Kossuth Lajosnak, az OHB elnökének azt a rendeletét, amely az újoncilletőség mielőbbi gyors kiállítását rendelte el. A közgyűlés ennek érdekében a következő intézkedéseket hozta:

1. Ki kell deríteni azoknak az ifjaknak a hollétét, akiket a távollétük miatt nem lehet besorozni
2. Össze kell állítani azoknak a névjegyzékét, akik a beavatás után mentek el Bajáról, vagy máshol soroztatták be magukat. Ezeket a városi újoncilletőségbe be kell számítani, és szorgalmazni kell a Bajára való áttételüket s átíratásukat.
3. Pontosan meg kell állapítani a már felavatott és átadott újoncok számát,
4. ugyanígy azokét is, akik az összeírás szerint a városi újoncilletőségbe betudhatók és besorozhatók. Mivel a rendelkezésre álló összeírás némely pontjában pontatlan, tizedenkénti összeírást rendelt el a közgyűlés. Kijelölte a város 12 tizedében az összeírást végző 3-3 tanácsnokot. Minden családfőnek vagy apának az élő fiúgyermekait kellett összeírniuk sor- és házsám szerint. Az elkészült össze-

²⁷⁹ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 88/1848.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 350–351.; KEMÉNY János, 2000. 23.

²⁸⁰ Uo. 85/1848.; KEMÉNY János, 2000. 23.; Gozovics Tóbiásra vonatkozóan l. még: BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 88/1848.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 351.

írást az újoncállítást intéző városi főbíró, Pilaszanovics József elnökelete alatt működő Grünvald Ferdinánd és Petrovics István tanácsnokból, Hechtl József, Schneider János, Dujmovics Mátyás, Kanyó Alajos és Szevics Döme képviselőből, valamint a jegyzői hivatal képviselőjéből álló küldöttségnek kellett átadni. A közgyűlés utasította a küldöttséget, hogy a hátralévő újoncokat minél előbb állítsa ki. Amennyiben a zsidóságnak a városi összeírásból történt kiszakítása miatt a várost sérelem érte, a megyei bizottmányhoz, ha ott a folyamodványaira orvoslást nem kapna, a kormányhoz folyamodjon.²⁸¹

Petrovics István tanácsnok 1848. december 10-én jelentette a közgyűlésnek, hogy a város részéről két ízben Zomborba szállított, és ott kiállított újoncok száma 122, kiállítandó még 107 fő.²⁸²

Gravogel György és Somossy Ferenc német légióbeli tiszteknek Kosuth 1848. december 8-án engedélyt adott, hogy az ország bármely részén toborozhatják a bécsi menekülteket és az országban ideiglenesen tartózkodó német ajkú külföldieket.²⁸³ A Német Légión tisztei azonban nem tartották be az OHB fenti rendeletét. Igen nagy számban toboroztak magyarokat és szlávokat is.²⁸⁴ Az 1848. december 11–13-i tanácsülési jegyzőkönyv bejegyzése szerint Baján is toboroztak.²⁸⁵

Bács-Bodrog megye 1849. január 8-án, Zomborban tartott bizottmányi gyűlésének 3. számú végzése szerint a Bajára kivetett újoncilletőséget megemelték. Az elpusztult megyei helyek újonckontingensének pótlása miatt Baja városára még 11 újonc jutott. A közlést a január 21-i közgyűlés tudomásul vette. Mivel azonban a megye többi helységéhez viszonyítva már e nélkül is aránytalanul magasnak tartotta a rá kivetett létszámot, a megyei főispánhoz és a kormánybiztosokhoz kívánt folyamodni.²⁸⁶

Petrovics István és Petrovácz István tanácsnok és Gergics Imre főjegyző az 1849. január 26-i tanácsülésen jelentette, hogy 1849. január 16–19-én és 23-án újabb 21 újoncot avattak fel, és így Baja eddig összesen 144 újoncot állított ki.²⁸⁷

Baja 1849. február 13-tól április közepéig előbb szerb, majd pedig császári kézen volt, ebből adódóan ez alatt az idő alatt az újoncozás szünetelt.

Gróf Batthyány Kázmér teljhatalmú kormánybiztos helyét 1849. április 18-án Haczell Márton foglalta el, de az ő megbízatása csak Bács megyére és a területén lévő szabad királyi városokra terjedt ki. A kormánybiztosok és országos biztosok legfontosabb feladata a hadfelszerelési, hadkiegészítési, hadszervezési és ellátási ügyek intézése volt, de különösen az országos biztosok,

²⁸¹ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 107/1848.; KEMÉNY János, 2000. 23–24.

²⁸² Uo. 111/1848.; Uo. 25.

²⁸³ BÖHM Jakab, HK Bp., 1970. 17. évf. 198.

²⁸⁴ Uő. 205.

²⁸⁵ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 1302/1848.

²⁸⁶ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 8/1849.; KEMÉNY János, 2000. 26.

²⁸⁷ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 60/1849.; Uo. 28.

politikai feladatokat is elláttak.²⁸⁸ Kossuth felhatalmazta Haczell Mártont, hogy egy segédbiztost és egy fogalmazót vegyen maga mellé, tekintettel Bács megye és a visszakebelezett Csajkás kerület nagy kiterjedésére, amelyen a reconstitutio munkája több ember működését is igényelheti. A segédbiztos személyére vonatkozóan Pilaszanovics volt bajai főbíró ajánlotta.²⁸⁹

Az 1849. május 25-i tanácsülés azt kérte Haczell Mártontól, hogy a városban összeírt és az újoncok közé sorozott, jelenleg különféle mozgó csapatoknál szolgáló újoncokat avassák rendes honvédekké, és számítsák be Baja városának.²⁹⁰ A kormánybiztos június 11-én azt válaszolta erre, hogy a mozgó csapatban lévő, sorshúzás alá eső bajaiak Szabadkára történő beküldésére és felavatására megtette a szükséges intézkedéseket. Ezeket az ifjakat azokkal együtt fogják felavatni, akiket Perczel Mór tábornok a mozgó csapatból a katonaság soraiba beavatott, és a város újonckontingensébe is be fogják őket számítani.²⁹¹

Haczell Márton 1849. május 26-i levele az újoncok minél teljesebb létszámában történő kiállítása érdekében a következőkre adott utasítást:

1. A megszökött vagy távollévő ifjak helyett szüleik vagy rokonaik rováására helyettest kell fogadni.
2. Ha a 19–23 éves korúak közül a kiállítandók száma nem telne ki, a törvényes kivételek szigorú alkalmazása mellett a 24–25 éveseket kell besorozni.²⁹²

Az 1849. június 1-jei közgyűlés önkritikusan állapította meg, hogy az újoncozást nem tudta végrehajtani. Mind a régi, mind pedig az újabb kivetés szerint 70 újonccal tartozik a város. A hátramaradás oka az, hogy az újoncozásra került ifjak önként beálltak katonának. Kihirdette, hogy az, aki a törvény szerint nem tartozik katonáskodni, de kész magát felavattatni, a felavatási 20 pengőforinton kívül egy belső háztelket és egy hold kukoricaföldet kap a várostól örök tulajdonjoggal.²⁹³

Petrovác István tanácsnok ugyanezen a közgyűlésen jelentette, hogy a város újabb 11 újoncot állított ki. Felavatásukra Szabadkán került sor.²⁹⁴

Balázs József levéltárnok ugyanezen a napon kérte magát a haza védelmére önkéntes honvédnek kiállítani és felavattatni. Mivel nem esett az újoncrotatba, a közgyűléstől megkapta a megajánlott kedvezményeket.²⁹⁵

²⁸⁸ HERMANN Róbert, 1998. 45. és 47.

²⁸⁹ MOL H 2 OHB ir. 5796/1849.; THIM József, 1935. III. k. 652–653.; KLÖM XV. k. 1955. 31.

²⁹⁰ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. és ir. 154/1849.; KEMÉNY János, 2000. 32.

²⁹¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. ir. 212/1849.

²⁹² BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. és ir. 156/1849.; KEMÉNY János, 2000. 32.

²⁹³ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 77/1849.; Uo. 32.

²⁹⁴ Uo. 76/1849.

²⁹⁵ Uo. 80/1849.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 431–432.; KEMÉNY János, 2000. 32.

A nemzetőri és katonai szolgálat alóli mentesítések

Baján a nemzetőrség felállításáról szóló 1848. évi XXII. törvényt nem mindenki fogadta egyöntetű lelkesedéssel. Voltak olyanok, akik különféle ürügyekkel kibúvót igyekeztek keresni a nemzetőri és a katonai szolgálat teljesítése alól, míg mások indokoltan pl. egészségügyi, gazdasági és üzleti, életkori, családi, hivatali és egyéb okok alapján kényszerültek felmentésüket kérni. Amíg 1848-ban a felmentést kérők általában személyesen fordultak kérésükkel a városi tanácshoz, addig 1849-ben, a katonai helyzet rosszabbra fordulásával és a megélhetési gondok növekedésével már inkább a szülők vagy a házasársak.

Egészségügyi okok miatt kevés bajai polgár kérte a felmentését. Ilyen volt Sebők József katymári uradalmi ügyész, aki 1848. június 16-án megromlott egészségi állapotára hivatkozva kérte, hogy mentsék fel a nemzetőri szolgálat alól. Mint írta, tizenegy évi főjegyzői szolgálata alatt a látása megromlott, és más betegségek is gyötrik. Emellett 14 évig szolgált becsülettel a gránátos polgárkatonaságnál, előbb mint hadügyész kapitány, később mint őrnagy. Kérését a városi tanács június 20-i ülése tárgyalta. Mivel az állításait orvosi bizonyítvánnyal igazolta, a tanács méltányolta a kérést, és felépüléséig felmentette a nemzetőri szolgálat alól.²⁹⁶

Herczog Ignác az 1848. július 11–12-én tartott tanácsülésen kérte betegség miatt a nehezebb nemzetőrségi szolgálat alóli felmentését. A tanács megállapította, hogy a folyamodó a város tehetősebb lakosainak egyike, aki a törvényes képességgel bír, és az egészségi állapota sem indokolja a felmentését, ezért minden nemzetőrségi szolgálatot tartozik teljesíteni. Ez annál inkább kötelessége, mivel az esküt letette, és már volt is Ókérén táborban anélkül, hogy az egészsége károsodott volna.²⁹⁷

Ugyanez a tanácsülés tárgyalta Juray Antal beteges állapota miatti felmentési kérelmét. A tanács szerint Juray Antal Baja város egyik vagyonosabb polgára, orvosi bizonyítványa szerint csak a szigorúbb feladatokra nem alkalmazható, így nem menthető fel a nemzetőrségi szolgálat alól. Ha a sor rákerül, köteles maga helyett helyettest állítani. Juray Antalt azért sem lehet felmenteni, mert a nemzetőrség szegényebb sorsú tagjai éberren figyelnek, és elégüetlen kitörésüktől méltán lehetne tartani.²⁹⁸

Kaisz György borkereskedőt, aki ugyanekkor kérte felmentését a nemzetőrségi szolgálat alól, a tanács szintén nem mentette fel, mivel bír a törvény megkívánta képességgel, és az egészségi állapota sem indokolja a felmentést.²⁹⁹

²⁹⁶ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. ir. 883/1848.

²⁹⁷ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 912/1848.; KEMÉNY János, 2000. 34.

²⁹⁸ Uo. 913/1848.; Uo. 34–35.

²⁹⁹ Uo. 916/1848.; Uo. 35. o.

Odry Gergely régebbi, de a táborozás után kiújult lábfájdalmai miatt 1848. július 18-án lemondott a nemzetőr kapitányi rangjáról. A tanács a lemondást elfogadta.³⁰⁰

Nem mentették fel Hirsch Fülöpöt sem, aki az 1848. július 21-i tanácsülés elé benyújtott kérelme szerint lágyéksérve miatt alkalmatlan a nehezebb munkára és az utazásra, ennek ellenére elment az ókéri táborba, ahol folytonosan betegeskedett. Az elutasítás oka az volt, hogy bír a törvény kívánta képességgel, így módja és lehetősége van maga helyett mást állítani.³⁰¹

Fúró Sámuel nemzetőr alhadnagy az 1849. január 8-án tartott tanácsülésen kérte felmentését a szolgálat alól, miután ő a koránál fogva nem lenne besorolandó a nemzetőrségbe, és betegsége miatt sem képes hivatala pontos teljesítésére, ellenben készséggel vállalkozik városi belső szolgálatok teljesítésére. A városi tanács méltányolta a folyamodó hazafias buzgalmát, és elfogadta a felhozott indokokat. Mivel azonban a bajai nemzetőrök az ellenséges betörések ellen örvonalat képezendő sorsot húztak, és a sors a folyamodót is érte, Fúró Sámuel nem menthető fel, ám egészségi állapotára való tekintettel a tanács megengedte neki helyettes állítását.³⁰²

Előfordul, hogy egy-egy kérelem kapcsán egy egész élet rajza bontakozik ki előttünk. Ez történik Karassay József esetében. A Baján szolgálatot teljesítő Karassay József nemzetőrségi őrnagy 1849. június 3-án egészségügyi okokra hivatkozva kérte a hadügyminisztertől a katonai szolgálat alóli felmentését. Mint írta, a nádor 1848. július 1-jén nevezte ki őrnaggyá. Még e hó 7-én megjelent az ókéri táborban, és később részt vett Szenttamás valamennyi ostromában. Az első futaki csatában 280 szabadkai nemzetőrrel, 37 dommiguellel (azaz a cs. kir. 39. Dom Miguel sorgyalozezred katonáival) és 42 huszárral szétvert egy több mint 600 fős rác hadat. A rácoknál az elesettek száma 331 fő volt. Ezért a tettéért a hadügyminiszter oklevéllel tüntette ki. 1848 decemberének végén Kiszácsra rendelték, ahol mikor egy éjjel lóháton rendezte a seregét, olyan szerencsétlenül ütötte be a mellét az egyik kerítésből kiálló gerendába, hogy azonnal vért köpött. Később ez a betegsége meghülés miatt tovább romlott. Emiatt 1849. január közepén nyugállományba helyezéséért folyamodott, de a kérése függőben maradt, és katonai szolgálatát betegen folytatta. Kula alatt, a torzsai ütközetben Bezeredy Miklós alezredes seregének jobbszárnyát vezényelte. Innen Petrovácsra húzódott vissza Bezeredy alezredes parancsára. A 350 főből álló bajai, mélykúti és jankováci nemzetőröket a rácok és a hodzsákiak által elvágott utak kikerülésével visszavezette Bajára. A rác betörés veszélye miatt innen Kalocsára húzódott. Ott Ács Károly helyettes országos biztos felszólítására ideiglenes őrnagyhi voltalt vállalt. Később gróf Batthyány Kázmér a Dunán járó ellenséges gőzösök hajózásának megakadályozását bízta rá. A hajók közül egyet az általa Szegedről kért ágyúkkal sikerült megrongálni. Ezután a véd- és nemzetőrsereg összeírására és rendezésére Bajára rendelték. Mikor Baját az ellenség

³⁰⁰ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. és ir. 928/1848.; KEMÉNY János, 2000. 35.

³⁰¹ Uo. 926/1848.; Uo. 35.

³⁰² BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. és ir. 23/1849.; KEMÉNY János, 2000. 35.

gőzhajói egyre jobban fenyegették, a szeremlei révnél és Bajánál sáncokat hányatott. A Herkules gőzöst Baja alatt megroncsoltatta és elfogta. Korára és egészségi állapotára való hivatkozással kérte a nyugdíjazását. Órnagyi nyugdíjjal Paksra kívánt nyugalmra vonulni.³⁰³

Folyamodványára azt a választ kapta, hogy adjon felvilágosítást a nemzetőrségi őrnaggyá történt kinevezése előtti polgári vagy katonai állásáról. Karassay őrnagy ezt egy Baján, 1849. június 27-én írott levelében tette meg. Mint írta, gyermekkorában egy katonai nevelőintézetben nevelték, majd 1805–1808 között közlegényként szolgált. Ezután saját költségén egy évig kadétként, majd 1809-től 1832-ig főtisztként szolgált a császári királyi hadseregben. Részt vett a francia, később az olasz háborúban. Az Afrénál kapott sebe miatt 1832-ben, mint öregebb századost 600 pengőforinttal nyugdíjazták. Ettől kezdve 1848-ig csendes magányban élt. 1848 közepén folyamodványt írt a hadügyminiszternek, amelyben felajánlotta katonai szolgálatait. Ekkor a minisztérium a Bács megyei nemzetőrség őrnagyává nevezte ki. Részt vett a verbászi, a futaki és más csatákban, ahol vezényelte a csapatokat és harcolt is. Már túlhaladta a 60. évét, erejét fogytán érzi, ezért folyamodott nyugdíjaztatásáért.³⁰⁴

Ulykor gazdasági és üzleti okok játszottak közre egy-egy felmentés kérelmének. Bozsek Józsefet 1848 júniusában a helyi nemzetőrség tagjai közé sorolták, mint mondta, kész is lenne az ókéri táborba vonulni, de a gyógyszer-tár, amit Paukovics Ernőtől bérel, megakadályozza az elmenetelben. A gyógyszer-tárat maga vezeti, az a helyi közönségnek éjjel-nappal a szolgálatára áll, ennek hibátlan kezelése és az orvosságok előírás szerinti kiszolgáltatásának a felelőssége az ő vállát nyomja, segédje nincs, így nem tud eleget tenni nemzetőri kötelességének. A tanács a június 23-i ülésén felmentette ugyan Bozsek Józsefet az ókéri táborba való elmenetel alól, de arra kötelezte, hogy fogadjon fel helyettesít maga helyett.³⁰⁵

A férfiak életkoruk és családi viszonyaik miatt is gyakran kértek felmentést. Krusecz József pl. azt panaszolta, hogy ő már elmúlt 50 éves, a tanács mégis beíratta a nemzetőrök közé.³⁰⁶ Herdlein Károly ugyanebből az okból kérte magát a nemzetőrök sorából törölni. A tanács a keresztlevele előmutatására utasította, és ennek kapcsán egyúttal közhírré tetette, hogy hasonló esetekben mindenkor keresztlevelet vagy orvosi bizonyítványt kell a kérelemhez csatolni.³⁰⁷

Monaszterli Simon egyenesen a hadügyminiszterhez fordult felmentésért. Mint a folyamodványában írta, Baján, a Nenádovics és Fia kereskedésben kereskedőségként dolgozik. Szerinte őt nem lett volna szabad a nemzetőrök közé sorozni, hiszen gazdai hatalom alatt áll. Ennek ellenére táborba

³⁰³ HL VII. C. 203 Az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc ir. 33/182. b./1849. – A nyugdíjazási kérelemhez mellékelve van Karassay József orvosi bizonyítványa is, amelyet Szohner József bajai orvos 1849. május 25-én állított ki. – I. HL VII. C. 203 33/182. c./1849.

³⁰⁴ HL VII. C. 203 35/156/1849.

³⁰⁵ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. és ir. 878/1848.;

³⁰⁶ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 842/1848.; KEMÉNY János, 2000. 34.

³⁰⁷ Uo. 847/1848.; Uo. 34.

kellett mennie. Három kiskorú gyermeket nevel, akiket erre az időre egyik pesti ismerőséhez volt kénytelen küldeni. Ismerőse azonban a gyermekek további tartását nem vállalja. A nemzetőri szolgálatot ellátni és a gyermekeit nevelni egyszerre nem tudja, ráadásul gyenge testalkata miatt sem alkalmas a katonáskodásra. Kérte, hogy engedjék hazamenni az Újvidék melletti nagykőrösi táborból.

A kérést az Országos Nemzetőrségi Haditanács áttette a városi tanácshoz, amely a július 7-i ülésén megállapította, hogy a folyamodó köztudomásúlag Nenádovicsnak a kereskedőtársa és segéde, és mint ilyen bír a törvény kívánta képességgel, emiatt a nemzetőrségi szolgálat alól fel nem menthető.³⁰⁸

Kollár Tamás 1849. május 29-én Antal nevű fia felmentéséért folyamodott Haczell Márton Bács megyei kormánybiztoshoz. Fia négy hónapra az ún. feketesapkás mozgó csapatba soroztatta magát. Azóta a szolgálati ideje letelt, mégsem bocsátják haza, hanem a Baja város által kiállítani rendelt újoncok közé írták be. A védsereg szabályainak 11. §. i) pontjára hivatkozott, amely a mesterségét két legénynél kevesebbel folytató iparosokat kiveszi a védsereg szabályai alól. Az ő fia is többnyire magányosan üzte a mesterségét, amit a nemzetőri szolgálat miatt sokszor kényszerült megszakítani. Nagy anyagi áldozatokkal taníttatta ki a fiút, a mesterségéhez szükséges szereket beszerezte, boltot haszonbérelt a számára. Ezek a körülmények késztetik arra, hogy fiát a védsereg soraiból kihagyni kérje. Haczell kormánybiztos Szabadkán, 1849. május 31-én azt írta a kérelemre, hogy ha a folyamodó állításai igazak, Kollár Antalt ne sorozzák be az újoncok közé.³⁰⁹

Az ügyet az 1849. június 4-i tanácsülésen tárgyalták. Megállapították, hogy Kollár Antal a könyvkötői mesterségét többnyire valóban magányosan üzte. Kollár Tamásnak azonban ezen a fián kívül van még két fia, ezért az Antal nevű nőtlen fiú a családfenntartásra szükségesnek nem tekinthető, így a rendes honvédi szolgálat alól fel nem menthető.³¹⁰

Bulyovszky Pál özvegye Pál nevű fiának a védseregből való kihagyását kérte. Mint írta, fiát a védseregi választmány felmentette a besorozás alól, Herdlein György százados ennek ellenére elvitte a csapatával. Neki vagyona nincs, ő csak házbéres zsellér, a fia keresetéből éltek. A tanács az 1849. június 6-i ülésén igazolta, hogy Bulyovszky Pál özvegye 1840-ben az egyik fiáért katonát állított, ezért Pál nevű fiát a védsereg alakításával megbízott választmány felmentette a katonáskodás alól.³¹¹

Bende József 1849. június elején azt panasolta, hogy noha súlyos holdkórban szenved, az újoncozási választmány a honvédek közé sorozta. Betegsége miatt a bajai uradalmi kádárságról is kénytelen lesz lemondani. Atyja elmúlt 63 éves és gyengén lát, alkalmatlan a munkavégzésre. Kérte a tanácsot, ezek okán mentse fel őt az újoncok közé sorozástól.³¹² A tanács

³⁰⁸ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. és ir. 906/1848.; Uo. 34.

³⁰⁹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. ir. 172/1849.

³¹⁰ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 172/1849.; KEMÉNY János, 2000. 35.

³¹¹ Uo. 189/1849.; Uo. 36.

³¹² BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. ir. 185/1849. – I. még a kérelemhez csatolt két mellékletet is!

1849. június 6-i ülése foglalkozott a kérelemmel. A mellékelt bizonyítványokból kitűnt, hogy a folyamodó állításai igazak, ezért megkapta a felmentést.³¹³

Hesz Fábiánt 1849. június elején felírta a védseregbe a felsőjárasi főszolgabírói kerületben működő összeíró választmány. Mentésítési kérelmében elmondta, hogy szülei halála után Mátyás nevű testvére elköltözött Bajáról, így a szülők után maradt ház és egy fél dunai malom kezelése, valamint két kiskorú leánytestvérének eltartása az ő vállát nyomja. Mint családfő, a bácsi védseregbe vonatkozó kormányrendelet 11. § d) és I. pontja értelmében kérte magát felmenteni. A tanács két tanú vallomása alapján igazolva látta a folyamodó állításait, és a június 11-i ülésén a védseregből kihagyni rendelte.³¹⁴

Dienes Ferenc és neje Osztheimer Katalin 1849. július 4-én három fiuk hazabocsátását szerették volna elérni. Két fiuk még 1848. szeptember végén a honvédek közé avattatta magát. József az 1849. április 4-i tápióbszkei ütközetben, Antal Buda várának bevételénél súlyos sebeket kapott. Az egyik a pesti, a másik a jászberényi kórházba került. A német légióból alakult 126. honvédszázalójban tizedesként szolgáló Ferenc fiuk hazabocsátását agg koruk és keresetképtelenségük miatt kérték.³¹⁵

Előfordult, hogy a lakosok foglalkozásuk gyakorlása érdekében kértek felmentést a nemzetőri szolgálat alól. Sándor György, a felsőjárasi törvényszék helyettes elnöke 1848. július 8-i levelében jelezte, hogy a megyei bizottmány által július 17-ére kitűzött törvényszéki ülésen a törvényszék tagjai közül néhányan nem tudnak részt venni, mert mint besorozottnak az ókéri táborba kell menniük. Kérte a törvényszék tagjainak felmentését, nehogy az igazságszolgáltatás menete hátrányt szenvedjen. Hozzátette, hogy az örállási szolgálatot a törvényszék tagjai készek a törvénykezés ideje alatti éjszakákon is ellátni. A tanács megállapította, hogy a törvényszék tagjai a törvény kívánta képességgel bírnak, így a nemzetőri szolgálat alól fel nem menthetők. A tanács nem tehet kivételt a törvényszék tagjaival sem, de az újabb miniszteri rendelet értelmében lehetőségük van helyettest állítani maguk helyett.³¹⁶

Oláh János és társai, bajai szíjgyártómesterek az 1848. december 11–13-án tartott tanácsülésen Dragics Dániel csatkészítő társuk felmentését kérték a katonáskodás alól. A tanács az életkoránál fogva katonai szolgálatot teljesíteni tartozó mesterembert nem mentette fel.³¹⁷

Kanyó Alajos tanácsnok, aki Bayer Jakab bajai szücsmester vagyoni helyzetének megvizsgálására lett kiküldve, hivatalos jelentését az 1849. június 18-i tanácsülésen nyújtotta be. A tanácsnok a helyszínen azt tapasztalta, hogy Bayer Jakab a mesterségébe több ezer forintot ruházott be, több helyi lakosnak a téli ruhái nála, az ő felelősségére bízva vannak letéve, mesterségét maga úzi, ezért a védseregből kihagyandónak véli. A jelentésben foglaltak

³¹³ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 185/1849.; KEMÉNY János, 2000. 36.

³¹⁴ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. és ir. 206/1849.; Uo. 36.

³¹⁵ Uo. 244/1849.; Uo. 36.

³¹⁶ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. és ir. 934/1848.; Uo. 35.

³¹⁷ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 1298/1848.

figyelembevételével Bayer Jakab szücsmestert a városi tanács a védsereg alkotására kiadott szabályok értelmében a védseregből kihagyandónak minősítette.³¹⁸

Csapatmozgások, fegyverszállítások Baján át; császári érzelmű tisztek gyülekezése Baján

A magyar kormány a szerbek mozgalmának megfékezésére a Délvidéken katonai táborokat állított fel. A szegedi táborhoz szállítandó hadsereget 30 000 főre tervezték bajai, ókéri, pécskai, makói, szegedi, majsai, óbecsei és kiskőrösi elhelyezéssel.³¹⁹

Knézy Antal, Bács megyei első alispán értesítette a bajai városi tanácsot, hogy 1848. június 27-én Tolna megyéből 2000 főnyi nemzetőrsereg fog a városon átvonulni az ókéri táborba, Perczel Miklós őrnagy vezérlete alatt. Az átvonulók számára szállítóeszközöket és élelmiszert kért biztosítani.³²⁰

Rudics Máté főszolgabíró 1848. június 25-én kelt levelében arról tudósította a városi tanácsot, hogy a tolnai nemzetőrsereg június 27-re kitűzött indulását Csernovits Péter királyi biztos rendeletére elhalasztották.³²¹ A *Nemzeti Politikai Hírlap* az 1848. június 30-i számában megütközéssel közölte, hogy Csernovits Péter királyi biztos a Tolnából érkező 2000 főnyi nemzetőri segínyt visszautasította. Az intézkedés a bajaiakat is meglepte, mert már minden előkészületet megtettek a tolnai nemzetőrök fogadására. Kijelölték a szállásokat, megsüttették a kenyeret, megrendelték a csapat továbbszállításához szükséges szekereket. A lap szerint a bácskaiak kérvényezni fogják Csernovits leváltását.³²²

A hadügyminiszter 1848. június 28-án báró Philipp Bechtold altábornagyot nevezte ki a szeged–szabadkai táborba vezényelt sorkatonaság főparancsnokává. Utasította az érintett megyéket, hogy készítsék fel a nemzetőrseregeiket, vonják össze őket, és tegyenek erről jelentést Bechtoldnak, akitől további utasításokat fognak kapni. Tolnának 2000 embert kell Bajára szállítani, és más fegyveres nemzetőregységekkel együtt Bechtold rendelkezésére bocsátani.³²³

A Bácskába kijelölt mobilizált Tolna megyei nemzetőrseregnek 1848. július 2-3-án kellett Tolnán gyülekeznie. Az „összesterkesztésükre” július 4-én került sor, és a csapat július 5-én indult el. Az útba indított sereg létszámáról, ellátásáról és az indulás időpontjáról Augusz Antal, Tolna megyei alispán sürgönyben értesítette a bajaiakat. A város főbírája, Pilaszanovics József

³¹⁸ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. és ir. 231/1849.; KEMÉNY János, 2000. 36.

³¹⁹ KLÖM XII. k. 1957. 319–320.

³²⁰ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 876/1848.; VARSÁNYI Péter István, 1993. 47.; KEMÉNY János, 2000. 15–16.

³²¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. és ir. 889/1848.; KEMÉNY János, 2000. 16.

³²² NEMZETI POLITIKAI HÍRLAP (Bp.), 1848. június 30. 42. évf. 43. sz. 166. – Hivatalos rovat

³²³ URBÁN Aladár, 1973. 147.

postafordultával közölte, hogy a 2190 főnyi tolnai nemzetőrsereg fogadására, ételmezésére és elszállásolására a szükséges intézkedéseket megtette, egyúttal értesítette Rudics Máté főszolgabíró, hogy gondoskodjon a tolnai nemzetőrsereg továbbszállításáról.

Tolna megye azonban csak 500 fegyvert tudott adni a nemzetőreinek. Ezért a hadügyminisztertől 500 szuronyos puskát kértek, a miniszter azonban csak 2000 nyeles kaszát tudott küldeni. Ugyanakkor elrendelte, hogy a seregnek csak a jól felfegyverzett részét indítsák útba.³²⁴

A Bácskába induló tolnai nemzetőrsereg két zászlóaljából állt, egyiknek Forster Antal, a másiknak Perczel Miklós őrnagy volt a parancsnoka. Az egész sereg felett Forster alezredes parancsnokolt.³²⁵ Bajáról Verbászra mentek tovább. Feladatuk a bátai és a batinai rév, illetve a Bata–Baja, valamint a Batina–Bezdán–Zombor útvonal biztosítása volt.³²⁶

A mostoha ellátási viszonyok, a gyakori riadók és a rosszul szervezett július 14-i szenttamási támadás miatt, amelyben a tolnaiak is részt vettek, Forster Antal alezredes július 16-án közölte Hrabovszky altábornaggyal, hogy másnap hazaindul az embereivel. Július 17-én minden előkészület, és így megfelelő előfogatok nélkül kezdtek meg a hazaköltözést. Az 1100 nemzetőr a Kerya községtől erőszakkal kikényszerített előfogatokkal nagy keservesen ért Bajára, ahonnan július 19-én gőzhajóval mentek tovább.³²⁷

Az ókéri táborban maradt tolnai sereg 260 főre apadt, Tolna megye állandó bizottmánya hamarosan elrendelte a kiegészítését. Az útba indítandó nemzetőröket ugyanakkora számban és ugyanolyan módon kellett a községeknek kiállítaniuk és Tolnára küldeniük, ahogyan az az első alkalommal történt. A nemzetőröknek 1848. augusztus 2-ig kellett Tolnára megérkezniük, hogy másnap gőzösön tovább indulhassanak Baján át a verbászi táborba. Ennek az újonnan összetoborzott 2160 főnyi seregnek Csapó Vilmos nemzetőr őrnagy lett a parancsnoka. A Csapó őrnagy vezette sereg Perczel Miklós parancsnoksága alá került.³²⁸

A hadügyminiszter 1848. július 11-én arról tájékoztatta az érintetteket – köztük Bács-Bodrog vármegyét –, hogy a 34. Porosz herceg gyalogezred Selmeceen és környékén tanyázó 4 századát Vácra, onnét vasúton Pestre, majd július 16-án gőzhajón Bajára és végül Zomborba fogják szállítani. Arra kérte a csapat útjába eső hatóságokat, hogy gondoskodjanak a csapat szállításáról, elszállásolásáról és ételmezéséről. A csapat az értesítés szerint Bajáról szárazon fogja az útját folytatni, és július 18-án érkezik meg Zomborba.³²⁹

³²⁴ MOL H 13 10. kútfő 89. tétel 6635/B/1848.; HORVÁTH Árpád, 1968. 94.; URBÁN Aladár, 1973. 161. – A Tolnán összegyűlt 2190 nemzetőrt 1848. július 5-én gőzhajóval szállították Bajára. – l. még 172.

³²⁵ HORVÁTH Árpád, 1968. 96.

³²⁶ Uo. 98.; URBÁN Aladár, 1973. 161. és 205.

³²⁷ URBÁN Aladár, 1973. 173.

³²⁸ HORVÁTH Árpád, 1968. 106–107. és 109.

³²⁹ MOL H 82 10. kútfő, 397. tétel, 1596/Hü./1848.

Ugyancsak a hadügyminiszter 1848. július 27-én küldött értesítést arról, hogy a Sándor császár gyalogezred komáromi várban szállásoló 3 századát július 29-én gőzhajón Bajára szállíttatja. Bajáról a csapat szekereken fog továbbutazni Zomboron keresztül Futakra.³³⁰

A Mészáros hadigőzös 1848. július 30-án Pálóczy László százados parancsnoksága alatt indult el Pestről Péterváradra. A miniszter a hadihajót Hrabovszky János altábornagy, szerémségi főhadparancsnok rendelkezése alá kívánta helyezni. Ha a péterváradi erődöt nem tudja – az első útja alkalmával valóban nem is tudta – elérni, akkor a parancs szerint a Dunán feljebb kell cirkálnia, és ebben az esetben a bázisa Pest lesz. A hadigőzös július 31-én ért Bajára, ahol sok csodálója akadt.³³¹ A hadihajó bajai kikötéséről a *Nemzeti Politikai Hírlap* is beszámolt.³³²

A *Közlöny* 1848. július 31-i cikke szerint a katonaság folyamatosan vonul a megye alsó része felé, részint Baján keresztül, részint egyenesen le a Dunán Futak felé. Bajáról július 30-án indult el a 2. Sándor gyalogezred 600 katonája, míg további 60 főt a Porosz herceg-féle ezredből július 31-én gőzös szállított új délvidéki állomáshelyére.³³³

A Győrből Komáromba áthelyezett 5. honvédszászlóalj is a Délvidékre vezényelték. 1848. augusztus 3-án indultak, és a terv szerint Bajáig hajón mentek volna, onnan kocsin tovább Óbecsére. Az utat azonban augusztus 4-én, Pesten megakasztotta a zászlóalj zendülése. Augusztus 5-én késő este értek Bajára.³³⁴ Itt két napot pihentek. A harmadik nap hajnalán gyalog indultak az időközben megváltozott úti cél, Verbász felé.³³⁵ A csapat 1600 főből állt.³³⁶ Négy nap alatt értek Verbászra. Ők őrizték a Duna partját Bajától egészen Titelig. Az örök pár száz lépésnyire voltak egymástól felállítva.³³⁷

³³⁰ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 10. kútfő, 526. tétel, 2298/Hü./1848.

³³¹ URBÁN Aladár, HK Bp., 1987. 4. sz. 675–676.; A belügyminiszter 1848. július 21-i rendelete szerint a „Mészáros hadigőzös feladata örködni a Dunán és a Tiszán, és segítségnyújtás a délvidéki zavargások elnyomtatásában.” – I. még KLÖM XII. k. 1957. 677.; – A 604/1848. számú belügyminiszteri rendelet arra utasította a Duna mentén fekvő városok és községek elöljáróit, hogy a Mészáros hadigőzös számára, ahol az kiköt, jó és elegendő mennyiségű tüzifát tartsanak készen. Ha a hajó kapitánya valamelyikükkel megbeszélést kíván folytatni, az alsóbb rangúak személyesen, a magasabb rangúak pedig biztosaik útján tartoznak megjelenni a hajó fedélzetén, és megadni a hajó kapitányának a kért felvilágosítást. – I. BKMÖL IV. 1102 Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 3–4.; BKMÖL V. 307 Másolati könyv 1848–1850. sz. n./1848. 20.

³³² NEMZETI POLITIKAI HÍRLAP (Bp.), 1848. augusztus 8. 43. évf. 76. sz. 298. – Vidéki mozgalmak

³³³ KÖZLÖNY (Bp.), 1848. augusztus 6. 58. sz. 278. – Belföld

³³⁴ URBÁN Aladár, 1973. 321.; KÖZLÖNY (Bp.), 1848. augusztus 11. 63. sz. 308. – Belföld

³³⁵ NOVÁK László, 1998. 67. és 100.

³³⁶ IVÁNYI István, 1886. 440–441. – Iványi szerint az 5. zászlóalj továbbszállításához 360 kocsira volt szükség. Ez ellentmond a Szalay József nagykörsi vadászfőhadnagy visszaemlékezésében fent leírt állításnak, miszerint a zászlóalj gyalog indult tovább. – BOROVSZKY Samu, (1909). II. k. 207.; RAPCSÁNYI Jakab dr., 1934. 154.; HERMANN Róbert, 1998. 102–103. – A seregnek pihenőnap tartása nélkül kocsikon, 1848. augusztus 8-ra kellett Verbászra érkeznie.

³³⁷ NOVÁK László, 1998. 101–102.

Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök 1848. augusztus 13-án utasította a Dunagőzhajózási Társaság igazgatóságát, hogy két olyan gőzhajó, amely a Dráva vizén minél feljebb tud menni, menjen Bajára, és ott várja báró Bechtold altábornagy rendeleteit.³³⁸ Bechtold altábornaggyal augusztus 14-én közölte, hogy mivel az események alakulása szükségessé teheti tetemes katonai erő szállítását a Dunán át, vagy a Dráván fel Eszékig, úgy intézkedett, hogy két gőzhajó vontatóhajókkal ellátva augusztus 14-én induljon Bajára, és mindaddig maradjon ott, amíg az altábornagy nem rendelkezik velük.

A Dunagőzhajózási Társaság 1848. augusztus 14-én jelezte, hogy a Sámson gőzhajó még aznap, az Erős pedig másnap reggel 4-4 vontatóhajóval indul Bajára.³³⁹

Kossuth 1848. augusztus 14-én Csány László országos biztost tájékoztatta, hogy Baja mellett két gőzhajó fog cirkálni azért, hogy segítséget szállíthasson át a Dunán, ha támadás érné a gondjaira bízott területet.³⁴⁰

Berecz Mihály, a Borsod megyei nemzetőrség őrnagya jelentette a hadügyminiszternek, hogy a szeptember 7-i rendelete értelmében a 10 hétre kiállított, 1200 főnyi mozgó nemzetőrseregével szeptember 11-én elindult Mezőkövesdről Vácra, ahonnan a szeptember 13-ára és 14-ére megrendelt gőzöskökkel Bajára mennek.³⁴¹ A hadügyminiszter Verbászon, 1848. szeptember 14-én nyílt rendeletében adott parancsot Berecz őrnagynak arra, hogy az önkénteseivel Bajáról Zomboron, Szivácon, Kulán keresztül szekéren szállítsa le az embereit a verbászi táborba.³⁴² Az alakulat végül mégsem a Délvidékre került. Szeptember 14-én érkezett Pestre, és 16-án indult tovább Gyúron át Székesfehérvárra, ahová szeptember 21-én érkezett meg.³⁴³

Beöthy Ödön teljhatalmú országos biztos 1848. szeptember 15-én jelentette Szemere Bertalan volt belügyminiszternek, hogy a borsodi önkéntesek valószínűleg még aznap megérkeznek Bajára. A csapat egy részét Futakra vagy Palánkára kívánta vezényelni, Mészáros Lázár beleegyezésével. Felmerült a Bánátba vezénylés gondolata is, az ottani tábornok erősítendő. A jelentésre szeptember 18-án az OHB részéről gróf Batthyány Lajos miniszterelnök válaszolt, válaszlevelét Jászay Pál miniszterelnöki titkár fogalmazta meg. Közölte, hogy a borsodi önkénteseket nem Bajára, hanem a veszprémi táborba utasította, mivel ott elkerülhetetlen szükség volt rájuk.³⁴⁴

Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök 1848. szeptember 13-án, amikor lemondása után ismét kezébe vette az ügyek intézését, Jellačić betörésének hírére az aradi tábornok is Baja felé rendelte.³⁴⁵ Mészáros Lázár hadügyminisz-

³³⁸ URBÁN Aladár, 1999. II. k. 1058.

³³⁹ Uo. 1069–1070.

³⁴⁰ KLÖM XII. k. 1957. 722–724.

³⁴¹ MOL H 76 121/M/1848. – Beadványok. – Bajáról a csapat két részletben indult tovább Verbászra. 600 fő indult 1848. szeptember 15-én, további 600 pedig szeptember 16-án.

³⁴² MOL H 76 102/M/1848. – Kiadványok

³⁴³ VÖRÖS Károly, 1966. 68.; MOL H 83 Számvevőség iratai 2. doboz 20. tétel; BISZTRAY Gyula-KOMLÓS Aladár, 1961. 487. (tévesen szeptember 15-ét ír)

³⁴⁴ MOL H 2 OHB ir. 656/e/1848.; URBÁN Aladár, 1999. II. 1440.

³⁴⁵ URBÁN Aladár, 1973. 187.; URBÁN Aladár, 1999. II. k. 1295.

tert arról tájékoztatta, hogy szeptember 14-én a budavári gránátosok egy zászlóalját gőzhajón Bajára, onnan Verbászra fogja szállíttatni.³⁴⁶ Erről báró Hrabovszky János főhadi kormányzót is értesítette. Közölte, hogy a Dunagőzhajózási Társaságnál ez iránt már megtette a megfelelő intézkedéseket.³⁴⁷

A miniszterelnök 1848. szeptember 14-én értesítette a hadügyminisztert, hogy a korábbi szándékát megmásítva a Hunyadi-csapatot szállíttatja 15-én gőzhajón Bajára, az átjött gránátosokból feleslegként fennmaradt 121 főt pedig egy honvéd tüzérsízt vezénylete alatt a Drávára fogja elindíttatni, az ottani két honvédzászlóalj kiegészítésére. Egyúttal utasította a Dunagőzhajózási Társaság igazgatóságát, hogy a szeptember 14-ére kért, Bajára leküldendő gőzhajó szükségtelenné vált, ellenben 15-ére annyi hajót tartson készen, amennyi képes az 1600 főből álló Hunyadi-csapatot Bajára levinni.³⁴⁸ A parancs értelmében a Hunyadi-szabadsereg 1848. szeptember 15-én indult el Szenttamásra. A csapat Szalay László alezredes vezetése alatt szeptember 17-én reggel érkezett Bajára.³⁴⁹ A város főbírája és a rendőrkapitány fogadta a csapatot, a nemzetőrség zenekara zenével, a város lakosai éljenzéssel köszöntötték őket. Szeptember 18-án a lövölde előterén ünnepélyes zászlószentelésre és a csapat tagjainak felesketésére került sor. Ezen részt vett Szalay László, a csapat parancsnoka, Latinovics Móríc felesége, mint zászlóanya és Bartók Mátyás prépost-plébános, aki lelkes beszédben figyelmeztette a csapatot Hunyadi szellemére. Hasonlóképpen cselekedett a református lelkész is. Az ünnepélyt követően a tisztikar ebédet adott a résztvevők tiszteletére. Szeptember 19-én a város lelkes lakosai a Kaszinóban vendégelték meg a Hunyadi-csapat tisztikarát. Este a csapat fáklyás zenével tisztelgett a zászlóanya előtt. Ezen az eseményen Szalay alezredes és Meszlényi őrnagy is részt vett. Itt újabb buzdító szónoklatok hangzottak el. A Hunyadi-csapat 1848. szeptember 21-én indult tovább. Az eseményről Rosenman Pál Baja város tiszti főorvosa számolt be a *Kossuth Hírlapja* szerkesztőségének. A levélből kiderül, hogy a bajaiaknak még nem volt tudomásuk az 1848. szeptember 21-én lezajlott harmadik szenttamási ütközetről. Annyit tudtak, hogy szeptember 17-én elmaradt, és híre járt, hogy szeptember 21-én vagy 22-én kerülhet rá sor.³⁵⁰

A bajai tartózkodás alatt is folyt a Hunyadi-lovasságnál a csapatszervezés. Szalay László, aki elégedetlen volt a toborzás eredményeivel, lépéseket tett a lovasság kiállításának meggyorsítására. 1848. szeptember 17-én Baján találkozott Ferenczy Albert vasas ezredbeli századdal, aki ekkor még nem tudta, hogy a szabadkai nemzetőrséghez nevezték ki őrnagynak. Szalay élt főtiszteket kinevező jogával, és Ferenczyt kinevezte a lovasság őrnagynak. Szervezéssel és kiképzéssel bízta meg, alárendelt neki a lovak beszerzésével,

³⁴⁶ MOL H 76 116/M/1848. – Beadványok.; URBÁN Aladár, 1999. II. k. 1297.

³⁴⁷ URBÁN Aladár, 1999. II. k. 1302.

³⁴⁸ URBÁN Aladár, HK Bp., 1988. 35. évf. 4. sz. 660.; URBÁN Aladár, 1999. II. k. 1313. és 1322.

³⁴⁹ KLÖM XII. k. 1957. 972.; HERMANN Róbert, 1996. 158.

³⁵⁰ BKMÖL XV. 33 Múz. gyűjt. sz. n./1848. 7076. ksz.

továbbá az önkéntesek felruházásával foglalkozó két tisztet. A megbízás végül nem nyert megerősítést, és Ferenczy maradt a szabadkai nemzetőrség-nél.³⁵¹

Szalay László ugyancsak szeptember 17-én levélben kérte a hadügyminisztert, hogy küldjön neki két század lovasságot és fél üteg (3 db) ágyút. Ezekre azért lett volna szüksége, hogy a Baranyába Mihályevácnál betört két zászlóalj horvát határőr ellen fordulhasson. Szalay, mint a veszély helyéhez legközelebb lévő egység parancsnoka ajánlkozott a horvát hadoszlop elleni fellépésre. Mészáros azonban nem támogatta ebben, mivel neki is minden erőre szüksége volt a Szenttamás ellen szervezett harmadik támadáshoz. Azt válaszolta Szalaynak, hogy nem tud adni sem lovasságot, sem tüzérséget, és inkább jöjjön az ő segítségére.

Közben a miniszterelnök ugyancsak szeptember 17-én futárt küldött a táborba Mészáros Lázárhoz, és tudatta vele, hogy a megváltozott erőviszonyok miatt nem küldheti le hozzá sem Szalay zászlóalját, sem a borsodi önkénteseket. Mészáros Lázár szeptember 19-én utasította Szalayt, hogy ne Verbászra, hanem Ercsénybe és onnan Székesfehérvárra vonuljon, ahol további parancsot fog kapni.³⁵² Az Erős gőzös kapitánya Batináról, 1848. szeptember 20-án jelentette a hadügyminisztériumnak, hogy 4 vontatóhajóval Bajára indult a sereg Ercsénybe való szállítására.³⁵³

Khlayberel Ferenc 1848. szeptember 26-án jelentette a miniszterelnöknek, hogy a 761/E/1848. számú miniszterelnöki rendelet értelmében szeptember 26-tól megszüntette a hajózást az alsó-dunai részen. Utasítást kért, mi legyen az állam által a rendelkezése alá bocsátott, és jelenleg Baján 7 vontatóhajóval veszteglő Sámson, Erős és Friedrich nevű gőzösekkel.³⁵⁴

A miniszterelnök Budapestről 1848. szeptember 26-án arról tájékoztatta Görgeyt, hogy a Baján lévő Friedrich gőzöst, mint futárhajót és a Sámson gőzöst, mint vontatóhajót 7 uszályal együtt Földvárra, az ő rendelkezése alá bocsátotta. Egyúttal figyelmeztette, hogy ügyeljen a gőzhajók kapitányaira, mert nem megbízhatók.³⁵⁵

Szeptember 28-án a hajnali órákban a pécsi és a mohácsi nemzetőrök Perczel Antal őrnagy vezetésével Oroszlónál rajtaütöttek a Karl Roth vezérőrnagy hadtestének utánpótlását szállító szekéroszlopon, s foglyul ejtették azt. A magyarok a lőszerküldeményt lefoglalták, a horvátokat pedig lefegyverezték. Az óriási hadizsákmányból a hadügyminiszter javaslatára 168 000 töltést Bajára szállítottak, a többit és a fegyvereket a baranyaiak megtartották maguknak. A 80 horvát foglyot is Bajára vitték.³⁵⁶

³⁵¹ URBÁN Aladár, HK Bp., 1988. 35. évf. 4. sz. 665.

³⁵² MOL H 76 125/M/1848. – Beadványok.; MOL H 76 136/M és 146/M/1848. – Kiadványok.; URBÁN Aladár, HK Bp., 1988. 35. évf. 4. sz. 661.; URBÁN Aladár, HK Bp., 111. évf. 1998. 3. sz. 721.; URBÁN Aladár, 1999. II. k. 1466.;

³⁵³ MOL H 76 164/M/1848. – Beadványok

³⁵⁴ MOL H 2 Kossuth Polizei-Akten 33/Pz/1848.

³⁵⁵ URBÁN Aladár, 1999. II. k. 1617–1618.

³⁵⁶ MOL H 2 OHB ir. 2119/e/1848. – Gróf Batthyány Kázmér Baranya megye főispánja és kormánybiztos ebben a miniszterelnökhöz intézett jelentésében 80 horvát fogolyról, 28 hordó

Mészáros Lázár hadügyminiszter 1848. október 14-én Budapesten jelentette az OHB-nek, hogy a Bánátban, Kumándon szállásoló Woroniecki herceg vadászcsapatát utasítása értelmében Pestre szállíttatja fel. A csapatot Kumándról Bajáig tengelyen, onnan gőzhajón fogják Pestre vinni.³⁵⁷

Kossuth Lajos előbb október 12-én, majd október 15-én is tájékoztatta Kiss Ernő tábornokot, hogy Görgey ezredes 6–700 jól rendezett emberét, azaz a jászkun önkéntes mozgó nemzetőrzászlóalját 12-én Bajáról útnak indította Nagybecskerek felé.³⁵⁸ Az OHB egy másik, 1848. október 15-én szintén Kiss Ernő tábornokhoz küldött utasításában közölte, hogy Kőkényessy Szaniszló őrnagyot, mintegy 700 emberrel Bajáig gőzhajón leszállítva a rendelkezésére bocsátotta.³⁵⁹

A nyugati határszélen állomásozó feldunai hadseregnek erősítésre volt szüksége, ezért a verbászi táborban lévő hadsereg egy részét oda irányították.³⁶⁰ A haderő zavartalan felszállításának biztosítása érdekében az OHB Allaga Imre nemzetgyűlési képviselőt 1848. november 6-án Budapesten nyílt rendezettel látta el, amelyben felhatalmazta, hogy Tolnán, Baján, Apatinban, sőt ahol talál, foglalja le a búzaszállító hajókat. Ha a hajók tulajdonosai vonakodnának átadni hajóikat, erővel is el kell venni tőlük, de közölni kell ve-

lőszerről, mindegyiket 6000 keménytöltéssel számítva, összesen 168 000 kész töltés Bajára szállításáról tesz említést. A többi 26 000 töltést és a fegyvereket megtartották maguknak.; 2123/e/1848. – Horváth Antal Bács-Bodrog megye főispánja az OHB-hez küldött ezen jelentésében 70 horvát fogolyról, 20 hordó lőporról, több ezer patronról, egy hordó pénzről tesz említést, amelyet Bajára szállítottak.; 2218/e/1848. – Gróf Batthyány Kázmér Baranya megye főispánja az OHB-hez intézett ezen jelentésében 80 határőrvidéki katonáról, 26 hordó lőszerről, egyenként 6000 töltéssel, összesen 168 000 keménytöltésről tesz említést, amit a hadügyminiszter javaslatára szállíttatott Bajára. – Ezt a jelentést l. még: BARANYA Margit, BEZERÉDY Győző, FÁNCSY József, KARDHORDÓ Kálmán, KISASSZONDY Éva, KOPASZ Gábor, SÁNDOR László, SZITA László, TEGZES Ferenc, 1973. 353–354.; MOL H 2 Kossuth Polizei-Akten 671/Pz/1848.; VARGA János, 1953. 160–161.; KOPASZ Gábor, 1973. 77. – Kopasz szerint Batthyány Kázmér a zsákmányolt lőszerszállítmányt egyelőre Mohácsra szállíttatta.; SZÜTS Emil, 1973. 32–33.; KÖZLÖNY (Bp). 1848. október 4. 116. sz. 589. – A Közlöny a fenti adatok közlése mellett 28 hordó lőszert említ, valamennyit 6000 keménytöltéssel, azaz összesen 168 000 töltést szállítottak a baranyaiak Bajára. A többi, mintegy 26 000 töltést és a fegyvereket megtartották maguknak.; KÖZLÖNY (Bp). 1848. október 7. 119. sz. 603. – Belföld; KÖZLÖNY (Bp). 1848. október 8. 120. sz. 608.; KOSSUTH HÍRLAPJA (Bp.), 1848. október 6. 84. sz. 379. – A Közlöny után.; NEMZETI POLITIKAI HÍRLAP (Bp.), 1848. október 5. 43. évf. 125. sz. – Hivatalos rovat.; – A Nemzeti Politikai Hírlap az Oroszlónál elfogott 80 horvát határőr és 26 000 töltés Bajára szállításáról tesz említést.; SZEREMLEI Samu, 1867. I. k. 225. – Szeremlei a hadizsákmányt 189 600 puskatöltény, 80 fegyveres határőr és 16 kétlovas szekér elfogásában adja meg.; CSERNA Anna, 1999. 359–360. – Batthyány Kázmér Mohácsról, 1848. október 1-jén Sztankovánszky Imre Tolna megyei főispánhoz küldött levélben közel 200 000 töltésről szól, ebből a feleslegeseket 28 hordóval és a foglyokat Bajára szállíttatta. – HERMANN Róbert, 1998. In: Századok 1998 132. évf. 2. szám 346. helytelenül Perczel Gyula őrnagyot említ Perczel Antal helyett, aki mint a baranyai nemzetőrök vezetője, Oroszlónál embereivel elfoglalta a horvátok lőszerszállítmányát.

³⁵⁷ MOL H 2 OHB ir. 1052/e/1848.

³⁵⁸ KLÖM XIII. k. 1952. 176. és 200.; A fentieket az OHB ugyancsak 1848. október 12-én közölte Kiss Ernő tábornokkal. – I. MOL H 2 OHB ir. 1002/e/1848.

³⁵⁹ MOL H 2 OHB ir. 1092/e/1848.

³⁶⁰ Uo. 2312/e/1848.

lük, hogy amint a szállítás befejeződik, visszakapják a hajóikat.³⁶¹ Az OHB még aznap Beöthy Ödönt is értesítette az intézkedésről, sőt Beöthyt magát is utasította, hogy teljhatalmánál fogva Baján és Baja környékén a hajótulajdonosoktól maga is szerezzen búzahordó hajókat, amelyeken a lovasság is könnyen, pihenten szállítható felfelé.³⁶²

Sztechlo János, bács–szerémi ágostai evangélikus főesperes, petrováci lelkész 1848. november 29-i leveléből tudjuk, hogy 400 bácskai honvédújoncot 1848. november 14-én Zomborból gyalog Bajára, onnan november 17-én vontatóhajón, rettenetes körülmények között szállítottak fel Pestre.³⁶³

Kossuth 1848. november 24-én a hajók katonaszállításra történő igénybevételeivel kapcsolatban írta Hajnik Pál országos rendőrigazgatónak, hogy az 1. Császár huszárezred egy része november 15-e óta hajóhiány miatt csak most érkezhettek meg Bajáról, a másik része pedig 17-e óta Baján vesztegel. Felszólította Hajnikot, intézkedjen, hogy a fenti eset többet ne forduljon elő, és mielőbb gondoskodjon a Baján veszteglő Császár huszárok felszállításáról.³⁶⁴

A fenti eset nem volt egyedi. Kossuth 1848. december 2-án a katonaság Pestre történő szállításának lassúsága miatt rendeletben utasította a hadügyminisztériumot annak meggyorsítására. Mint írta, „a világ minden türelmét kimeríti azon lassúság, mellyel alulról a katonai szállítás történik.” Ugyanis a 4. honvédzászlóalj és a Sándor gyalogság 3. zászlóalja, amely már november 20-án Baján volt, még mindig nem érkezett meg. Utasította a minisztériumot, hogy haladéktalanul jelentse a mulasztás okát, egyúttal tegyen hathatós intézkedéseket, hogy a kérdéses zászlóaljak még december 2-án Pestre érkezzenek.³⁶⁵ Mészáros Lázár hadügyminiszter azt válaszolta, hogy sürgönyöztet Bajára. Véleménye szerint a késlekedés okát a már több napja uralkodó ködös időben kell keresni.³⁶⁶

Eszék várából 1848. december végén jelentős mennyiségű fegyver érkezett Bajára. A fegyverszállítmány nagyobb részét vágószuronyokkal ellátott vadászfegyverek tették ki, amelyeket a Mészéna-vadászcsapat kapott meg, ebből fegyverezte fel magát.³⁶⁷

Baja város nemcsak a forradalmi erők, de a császári érzelmű tisztek számára is gyülekező helyként szolgált, amit az alábbi esetek is bizonyítanak.

Beöthy Ödön kormánybiztos kívánságára Heinrich Hentzit, Pétervárad parancsnokát 1848. október 18-án őrizet alá helyezték, és Budapestre szállították. A tisztkarnak szabad választást hagytak a nemzeti és a fekete-sárga császári lobogó között. A császári érzelmű tisztek egy része ekkor Bajára vonult vissza.³⁶⁸

³⁶¹ MOL H 2 OHB ir. 2452/e/1848.

³⁶² Uo. 2308/e/1848.

³⁶³ Uo. 4638/e/1848.

³⁶⁴ Uo. 3544/e/1848.; KLÖM XIII. k. 1952. 545.

³⁶⁵ Uo. 4250/e/1848.; KLÖM XIII. k. 1952. 626.

³⁶⁶ Uo. 4321/e/1848.

³⁶⁷ Uo. 652/e/1849.

³⁶⁸ GROSSCHMID Gábor, 1886. 2. évf. 4. füzet 113.; BOROVSZKY Samu, (1909.) II. k. 214.

Kossuth 1848. december 12-én Haczell Márton újvidéki kormánybiztos jelentésére adott válaszában kifejtette, hogy dr. Kuhot, Kodics főhadnagyot és Dozsik Pétert volt városi tanácsnokot, akik árulással, a rácokkal való konspirációval vádolhatók, el kell fogatni, és Bajára őrizet alá küldeni, majd inquiráltatni.³⁶⁹

Az OHB 1849. január 23-án arra utasította gróf Vécsey Károly tábornokot, hogy figyeltesse a magyar zászlóhoz hűtlenné vált gróf Esterházy Sándor tábornokot és Baján gyülekező tisztjeit. Felhatalmazta gróf Vécseyt, hogy amennyiben bármelyikükkel szemben bebizonyosodna az árulás, a hűtlenség, a bujtogatás, a hűtlen pénzkezelés, vagy az állami vagyon eltulajdonításának vádjai, személyre való tekintet nélkül azonnal állíttassa őket hadbírótság elé.³⁷⁰

Kossuth 1849. január 25-i utasításában meghagyta Hunkár Antal teljhatalmú Bács megyei kormánybiztosnak, hogy ő is kísértesse figyelemmel a Baján gyülekező, tisztí állásaikról leköszönt tiszteket, akárcsak gróf Vécsey Károly tábornok, aki korábban már kapott ilyen utasítást. Amennyiben ezek a tiszték bármilyen vétkes ármánykodással vagy bűnös szándékkal gyanúsíthatók, azonnal hadi törvényszék elé kell állítani őket.³⁷¹

Baja a császári és a szerb csapatok fenyegetésének árnyékában

Az 1849. január 2-i pesti haditanács Csány László elnökletével úgy döntött, hogy a Délvidéket feladják, és az összes haderőt a Tisza mentén, Tokaj és Szeged között egyesítik. A Tisza vonalának biztosításával egyrészt lehetővé vált a kormány nyugodt szervezőmunkája Debrecenben, másrészt az összes erő döntő ellentámadásra való összpontosítása.³⁷² A haditanácson Vetter Antal és Klapka György terjesztette elő a HM által még 1848. december 31-én kidolgozott haditervet, amelynek a Délvidéket érintő része a következő volt: meg kell kezdeni a magyar hadseregnek a Felső- és Közép-Tiszánál történő összpontosítását. Ennek érdekében ki kell üríteni a Bácskát és a Bánságot, csupán egy gyenge hadtestnyi erőt kell hagyni Szeged és Szabadka térségében.³⁷³

A pesti haditanács döntése értelmében a magyar csapatok beszüntették a szerbek elleni harcokat. A bácskai és a bánsági hadtest 1849. január 16-án parancsot kapott, hogy vonuljon ki a Délvidékről és csatlakozzék a főszereghez. A Délvidék védelmét a kormány gróf Esterházy Sándor tábornok január 16-i lemondását követően gróf Hadik Gusztáv ezredesre bízta. A bácskai hadtest élére gróf Vécsey Károly került, aki a kapott utasítás értelmében ja-

³⁶⁹ KLÖM XIII. k. 1952. 716–717.

³⁷⁰ MOL H 2 OHB ir. 932/e/1849.; KLÖM XIV. k. 1953. 201.

³⁷¹ KLÖM XIV. k. 1953. 228–229.

³⁷² SZÁNTÓ Imre, HK Bp., 1982. XXIX. évf. 3. sz. 484–485.; SZÁNTÓ Imre, Szeged, 1987. 106.

³⁷³ HERMANN Róbert, Bp., 1996. 245.

nuár 17-én csapatait Szegedre útnak is indította, ahová azok január 25-én meg is érkeztek. A tábornok két honvédszászlóalj, két és fél huszárszázadot és két úteget hagyott Hadik ezredes parancsnoksága alatt hátra, akinek feladata a visszamaradt csapatokkal a Szabadkától Szegeden át a Makóig nyúló vonal védelme volt.

Az összpontosítást előíró rendelet teljesítését gróf Esterházy Sándor tábornok és tisztikarának egy része, mintegy 30–40 császári tiszt megtagadta. Kijelentették, hogy a szerbek ellen készek harcolni, de Windisch-Grätz seregére fegyvert fogni pártütés.³⁷⁴

Nádossy Sándor ezredes az OHB-hez küldött jelentésében tudatta, hogy január 2-án felmentette a pétervárad 5. serezed tüzérszázadának tisztjeit, és Bajára utasította őket. A várban a rend helyreállt. Megállapította, hogy a Duna mindenütt be van fagyva, ami nehezíti a magyar csapatok védelmi helyzetét. Úgy látta, hogy a sereg bízik gróf Esterházy Sándor tábornokban. Megszemlélte a hosszú védvonalat és megállapította, hogy az egész itteni táborozás nem egyéb, mint néhány jó szellemű bácsi helység őrzése. A csekély számú őrség a nagyobb létszámú rác csapatok betörését szétszórtsága miatt nem képes megakadályozni. Ha a kormány a bácsi és a bánáti tábornok egyesítene, akkor egy harcedzett sereg jönne létre. Szerinte az elszigetelt Péterváradra egy honvédszászlóalj és egy század lovasságot kellene küldeni. Baja, Szabadka és Szeged közt két század lovasság és egy egy-két részre osztott, szekerekkel járó erős gyalogszászlóalj, továbbá két mozgó és 4 könnyű ágyúkkal ellátott mozgó csapat kellene. Ezeknek a feladata a Szabadka–Baja és a Szabadka–Szeged közötti szüntelen cirkálás lenne.³⁷⁵

Szentgyörgyi Horváth Antal kormánybiztos és Bács-Bodrog vármegye főispánja Baján az 1849. január 3-i közgyűlésen közölte, hogy a megye védelmére az alsó-bácskai részekre kell utaznia, ezért családját Baja város közönségének gondoskodására bízta.³⁷⁶

Az OHB 1849. január 16-án felszólította Baját, hogy vesse alá magát a kormánynak. Az e tárgyban január 23-án tartott közgyűlés határozatát és hazafias nyilatkozatát Pilaszanovics József főbíró Kossuthnak küldött jelentéséből ismerjük. E szerint a „Debrecenben január 16-án 439. szám alatt kelt rendeletét vettük, mindenek előtte az irántunk tanúsított bizalmát legdrágább kincsnek tekintjük és ezért forró köszönetet szavazunk.” A közgyűlés a legszentebb kötelességének tartja a kormány és Kossuth intézkedéseit teljesíteni.

³⁷⁴ SZÁNTÓ Imre, HK Bp., 1982. 486.; BONA Gábor, 1983. 26. – Bona szerint Esterházy és Nádossy példáját 1849. január közepén a bácskai és a bánáti hadtest 15 törzstiszteje és több tucat főtiszt is követte. – HERMANN Róbert, Bp., 1996. 254–255. – Megjegyezzük, hogy az újabb kutatások szerint a Délvidék feladásáról nem az 1849. január 2-i pesti haditanács döntött, hanem Mészáros Lázár január 4-i kassai vereségének hírére véve, Vetter Antal helyettes hadügyminiszter tartotta ezt tanácsosnak, és január 9-én Debrecenből – a Kossuthral történt egyeztetés után – ment ki a délvidéki erőkhöz a részleges kiürítésre vonatkozó parancs; majd január 17-én a Maros vonalára történő visszavonulással kapcsolatos utasítás. – SZÁNTÓ Imre, Szeged, 1987. 107.

³⁷⁵ MOL H 2 OHB ir. 608/e/1849.

³⁷⁶ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 3/1849.

Rendeleteiket a város a legpontosabban igyekszik végrehajtani, a kormány iránti bizalmuk határtalan, nincs olyan rendelet, amelynek feltétlenül ne engedelmessé válnának.³⁷⁷

Knézy Antal alispán Zomborban, 1849. január 21-én keltezett levelében arról tudósította a várost, hogy a Szenttamásról kitört és Verbászon pusztító, rabló, gyilkoló csoport megfékezésére Bács-Bodrog megye általános népfelkelést rendelt el. A népet a helybeli bírák vezetésével puskákkal, pisztolyokkal, kaszákkal felfegyverezve Zomborba kérte irányítani. A közelgő vész nagysága miatt a bajai városi tanács meghagyta az egyes tizedbeli tanácsnokoknak, hogy tizedeikben minden fegyverforgatásra alkalmas személyt írjanak össze, és az összeírtakat 3 napi élelemmel ellátva küldjék a rabló ellenesség megfékezésére.³⁷⁸

Baja város közönsége az OHB-hez intézett, 1849. január 24-i nyilatkozatában kijelentette, jóllehet a Pest felől és az alsó vidékekről is egyre fenyegetőbbben közeledő rablócsoporthoz aggodalmat kelt a város lakosaiban, mégis a veszély növekedésével hazafias érzésük is erősödik.³⁷⁹

A *Közlöny* egy Bácsból, ugyancsak 1849. január 24-én keltezett jelentést tett közzé, amely szerint a verbászi magyar tábor széteszlott. Január 20-án a katonaságot kivonták a megyéből és Szegedre rendelték. Péterváradot 5 havi élelemmel látták el. A szenttamási rácok január 21-én kitörtek sáncaikból és még aznap elfoglalták Verbászt. A kezükre került Óbecse, Ada és Kér is. A nem várt fejlemények Bács-Bodrog megye lakosságát rémületbe ejtették, mindenfelé poggyással megrakott szekerek, menekülő családok láthatók. A nép dühös a megye tisztviselőire, amiért nem rendelték ki az elvonuló katonaság helyébe azonnal a megye egész mozgó őrseregét. Néhány napon belül anarchia üt ki a megyében. Az első alispán népfelkelést rendelt el, ennek eredményét majd a jövő fogja megmutatni.³⁸⁰

Hasonlókat fogalmazott meg Szentgyörgyi Horváth Antal, Bács-Bodrog megye főispánja is 1849. január 28-án az OHB-hez küldött jelentésében: „A nép egyedül a civilisált osztálynak s illetőleg a tisztviselőségnek tulajdonítja, hogy a katonaság megyénkből kivonult, bosszút forral ennek irányában, s minden igyekezetét annak kiirtására fordítja. Kettős ellenség közepette állunk, a dühöngő rác ellenség, s a felingerült nép között. Nincs vezérünk, nincs fegyverünk, nincs municionk.” Jelentette, hogy gróf Esterházy Sándor tábornok 1849. január 25-én hazaindult a bakonyszentlászlói birtokára, és január 27-én Nádossy Sándor ezredes is elhagyta a posztját. Arra kérte az OHB-t, hogy a Szegeden lévő katonaság egy részét irányítsák át a Bácskába.³⁸¹

³⁷⁷ MOL H 2 OHB ir. 3594/e/1849.; THIM József, 1887. 261–262.; KLÖM XIV. k. 1953. 393.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 111–112.

³⁷⁸ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 52/1849.; THIM József, 1887. 261.

³⁷⁹ Uo. 393.; KÖZLÖNY Debrecen, 1849. február 10. 24. sz. 85. – Hivatalos rész

³⁸⁰ KÖZLÖNY Debrecen, 1849. február 2. 17. sz. 60–61. – Belföld

³⁸¹ MOL H 2 OHB ir. 1343/e/1849.; – A fenti jelentésből részleteket közöl: IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 389–390.

1849 januárjának végére a Szegeden maradt Hadik-hadosztályon kívül Bezerédy Miklós alezredes 3–4000 nemzetőrrel Pétervárad környékén állt, a várban Csuha Antal tábornok irányításával 4 gyalogzászlóalj és egy szárny huszár képezte az őrséget. Aradnál a körülzáró erők állomásoztak. Mindez azonban kevésnek bizonyult azon a hadszíntéren, ahol eddig két hadtest harcolt, így a szerb erők szinte az egész Délvidéket az ellenőrzésük alá vonhatták. A magyar csapatok ebben az időszakban csak passzív védelemre szorítkozhattak.³⁸²

Január 28-án Pilaszanovics József bajai főbíró is beszámolt Kossuthnak Bács megye állapotáról. Mint írta, azóta, hogy a katonaság kivonult a megyéből, a rácok meggyeszerzte dúlnak, rabolnak, kegyetlenkednek. Kirabolták Verbászt, ahol az állami élelmezési javak odavesztek, kirabolták és felgyűjtötták Magyarbecsét, Szikicsét, Feketicset és Hegyest. A magyar ajkú lakosság ébredszik abból a mámból, amelybe némely rosszlelkű személyek ringatták, és tömegesen igyekeznek a vést megakadályozni. A főispán kivételével a megyei tisztviselőkben kevés az erély, sokan nincsenek a szabadság ügye mellett. Általános vélekedés szerint közéjük tartozik Latinovics Károly és Rudics József is. A nép, de csak a magyar ajkú, semmi áldozattól sem kíméli magát, minden a haza védelmét szolgáló felszólítást szívvel-lélekkel fogad. Ha mégis csügged, annak a kaputosok lélektelensége az oka, ezek nagyobb része ugyanis kételkedve néz a jövőbe. Elmondta még, hogy Pest megye alsó részének helységei, így Szeremle, Bajaszentistván és Csanád Baja város hatósága alá adta magát mindaddig, amíg róluk az OHB nem rendelkezik, ugyanis a tisztviselők elhagyták őket.³⁸³

A Szerb Vajdaság középponti kormánya által teljhatalommal felruházott kulai bizottmány nevében Pavel Nikolić, Matvej Nenadović és Aleksandar Kostić január 26-án felszólította Jankovácot és Baját, hogy 48 órán belül küldjenek hozzájuk küldöttséget, nyilvánítsák ki előtte a hódolatukat, és engedelmességedjenek a szerb katonai és polgári hatóságoknak. Ha a kiszabott időn belül nem tesznek eleget a felszólításnak, és továbbra is a Kossuth-féle lázítókkal tartanak, hazaárulóknak fogják őket tekinteni, és az osztrák–szerb sereg fegyvert fog használni ellenük.³⁸⁴

Perczel Miklós képviselő Baján, 1849. január 30-án kelt, Kossuthhoz intézett levelében a megyei tisztviselők árulása, a rácok Bács megyei kegyetlenkedései és Horváth Antal főispán élnélensége miatt ajánlkozott a rác lázadás elfojtására. Ehhez 3 zászlóalj gyalogságot, két divisio lovasságot és 12 ágyút kért.³⁸⁵

Pilaszanovics József főbíró a január 30-án, Kossuthhoz küldött jelentésében arról számolt be, hogy a rácok napról napra erősödve a megye felső részei felé közelednek. Verbász, Szikics, Feketehegy, Magyarbecse, Kula, Hegyes, Cservenka, Szivác, Kernya már megadta magát nekik. A Bajára mene-

³⁸² HERMANN Róbert, Bp., 1996. 254–255.

³⁸³ MOL H 2 OHB ir. 4145/e/1849.

³⁸⁴ Uo. 1869/e/1849.

³⁸⁵ Uo. 1369/e/1849.

kültek úgy hiszik, hogy holnap Zomborban, és utána pár nap múlva Baján lesznek. A megyének nincsenek tisztviselői, sem vezére, ezért a főbíró maga is úgy látta, hogy a megye és Baja is elveszik.³⁸⁶

Horváth Antal főispán az OHB-nek küldött 1849. február 1-jei jelentésében kitért arra, hogy a rácok a szözataikban békét és csendet ígérnek, ám ígéretüket nem váltják be, egyaránt kegyetlenkednek az ellenszegülő és a magukat megadó községekkel. A megyében nincs olyan erő, amely felléphetne ellenük. A segélyként érkezett népfelkelők rabolnak, és az első ágyúszóra megfutamodnak. Latinovics Károly korábbi másodalispán megbízhatatlanságára vonatkozó gyanú igazolódott, ugyanis ő áll a rácok élén.³⁸⁷

A katonai helyzet további romlásáról számolt be Horváth Antal az OHB-hez intézett, február 4-én keltezett levelében is. Elmondta, hogy a 200 000 pengőforintról szóló hitellevelet nem tudja használni, mert a bajai és a szegedi sóház pénztárai üresek, ugyanakkor mindenfelől pénzéért ostromolják. Zentát és Kanizsát elfoglalták a rácok, és fenyegetik Szabadkát. Sajnos, a nép gyáva. A nemzetőrség gyalázatosan viselkedik, már több tisztet is megöltek. Megtudta, hogy Esterházy Sándor és több tiszt árulásában Molnár Ferdinánd őrnagy és Stein Miksa alezredes játszották a főszerepet, katonai titkokat is tudtak a rácokkal.³⁸⁸

Pilaszanovics József főbíró az 1849. február 4-i tanácsülésen arról adott tájékoztatást, hogy elfogatta Németszeghy Jánost, aki az ellenség állásáról és erejéről álhíreket terjesztett. Eltúlozta a rácok erejét, Szabadka, Almás, Bikity és Baja nemsokára bekövetkező feladását jósolta, és ezáltal a jó érzelmű polgárok lehangolására törekedett. Mivel ezzel a bujtogató vétkét követte el, gróf Vécsey Károly 339/1849. számú rendelete szerint szigorú őrizet alatt a szegedi katonai parancsnokságra kísértette.³⁸⁹

Kossuthhoz címzett, 1849. február 5-i levelében Horváth Antal főispán jelentette, hogy Szabadkán a nép ingerült, magatartása olyannyira hazafiatlan, hogy a rend és a csend csak katonai erővel tartható fenn. Baján a rácoktól érkezett felhívólevél dacára sem csökkent a lelkesedés. Hunkár Antal újonnan kinevezett teljhatalmú kormánybiztos és Horváth Antal főispán február 5-én összehívta a lakosságot. A gyűlésen jelenlévők egyhangúan kijelentették, hogy minden módon ellenállnak. A lelkesedést csak fokozta a hír, amely szerint Baranyából Nemegeyi Bódog őrnagy vezetése alatt kétezer-

³⁸⁶ MOL H 2 OHB ir. 1370/e/1849.

³⁸⁷ Uo. 1467/e/1849.

³⁸⁸ Uo. 1587/e/1849.

³⁸⁹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 64/1849.; Molnár Pál szegedi kormánytudósító 1849. február 11-én Kornis Károly országos rendőri biztoshoz küldött jelentésében Németszeghyvel kapcsolatban a következőket írja: „Így mulat kényelmesen a várban egy Bajáról behozott lázító, s nép lehangoló, Németszeghy János, legközelebbi rokona a csongrádi és torontáli első alispánoknak Rónayaknak, világos bünténye megismertetését itt közlöm ./ alatt.” Mellékelve van hozzá a kormánytudósító által a tanúvallomásokból készített kivonat, másolatban. – I. MOL H 2 OHB ir. 2107/e/1849.

egynéhánszáz főből álló sereg és 10 ágyú érkezett a megye segítségére, sőt már be is vonult Zomborba. A rácok helységről helysére hódolatra felhívó leveleket küldenek, már számos megrémült helység meg is adta magát.³⁹⁰

Amint a fenti jelentésekből kitűnik, február elejére a rácok előzőnlőtték Bács-Bodrog megyét, és veszélyeztették az ott élők életét és vagyonát. A fenyegetettség érzése arra készítette a bajaiakat, hogy tőlük telhetően megpróbálják elhárítani a veszélyt. Figyelemmel a 439/e/1849. számú kormányfelhívás 3. §-ára és gróf Vécsey Károly tábornok 1849. január 31-én kiadott rendeletére, a tanács és a képviselőtestület egyesülésével védelmi bizottmány alakult a városban, amely fő feladatának a védelmi eszközök minél gyorsabb és célszerűbb alkalmazását tekintette.³⁹¹

A védelmi bizottmány a rácok közeledésének hírére, okulva más helységek példáján, ahol a szerb ajkú lakosság a lázadókhoz csatlakozott, elrendelte az ellenséges rácok iránt rokonszenvvel viseltető bajai óhítú lakosok fegyvereinek beszedését. A végrehajtást a nemzetőrség tisztjeire bízta.³⁹² Egy másik intézkedésével elbocsátotta a pesti, a vaskúti és a szeremlei vámkapuknál szolgálatot teljesítő rác vámosokat, és a helyükre saját, megbízható embereit állította.³⁹³ Végül pedig meghozta az általa hozható legnagyobb horderejű döntést, népfelkelést hirdetett. A segítségüket felajánló szomszédos Szeremle, Bajaszentistván, Csanád, Sükösd és Kalocsa elöljáróit is ennek megtételére hívta fel.³⁹⁴

A Baján kialakult viszonyokról képet kaphatunk Kopcsányi József kormánykiküldött február 14-ei, Paksról Kossuthhoz küldött jelentéséből. Azt írta, hogy figyelmeztette a bajai főbíró intézkedéseinek következményeire, ám ő kiállt azok mellett. Elmondta, hogy Horváth főispántól sok panaszt és elkeseredést hallott, különösen az OHB-nek az iránta tanúsított bizalmatlansága miatt. Néhány nappal később, február 13-án kapta a hírt Pakson, hogy Horváth főispán aznap hajnali fél négykor elmenekült Bajáról. Jelentette még, hogy Kalocsán február 13-án gyűlés volt, amelyen – valószínűleg a bajai zavarok miatt – nem jelentek meg a nádudvari, hajósi, csanádi, szeremlei, bajaszentistváni és sükösdi küldöttek.³⁹⁵

Baja város ideiglenesen az ellenség kezén

A rácok 1849. február 11-én foglalták el Zombort. A vármegyei tisztikar Bajára és Szabadkára menekült, a vármegyei védelmi bizottmány is Szabadkára tette át a székhelyét.³⁹⁶ Zombor elestéről Nemegyei Bódog őrnagy egy Szabadkáról, 1849. február 21-én keltezett jelentésben számolt be a 7.

³⁹⁰ MOL H 2 OHB ir. 1722/e/1849.

³⁹¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 66/1849.

³⁹² Uo. 67/1849.; THIM József, 1887. 262.

³⁹³ Uo. 76/1849.

³⁹⁴ Uo. 68/1849.; THIM József, 1887. 262.

³⁹⁵ MOL H 2 OHB ir. 2284/e/1849.

³⁹⁶ DUDÁS Gyula, 1896. I. k. 544.; BOROVSZKY Samu, (1909.) II. k. 222.

hadosztály parancsnokának, Hadik Gusztáv ezredesnek. Azt írta, hogy amikor elérte a bajai népfelkelés híre, a csapatokat 12-ére Zomborba és Bajmokra rendelte. Az előőrsöknél – amelyeket a várostól félórányira, a sztapári hídtól a csonoplai útig állított fel – helyezte el a Sándor kapitány vezénylete alatt álló bajai mozgó sereg egy divízióját, amelyhez még 30 huszárt is adott. Az ellenség február 11-én a köd leple alatt meglepetésszerűen támadott, és a bajai, többnyire kaszásokból álló, vörössapkás mozgósereg Sándor kapitány példáját követve gyáván megfutott. Csupán 2 tiszt és 20 ember maradt a közelében. A fenti jelentésben tehát a csatavesztés legfőbb okának Nemegyei a bajai mozgó csapat megfutamodását jelölte meg, noha az a magyar csapatok összlétszámához viszonyítva csekély erőt képviselt. Nemegyei állítása a csatavesztést illetően nem állja meg a helyét. A csatavesztés okai ennél sokkal összetettebbek voltak, nevezetesen: a rácok számbeli és tüzérségi túlereje, a meglepetésszerű támadás, a támadókhöz csatlakozó, fellázadt zombori rácok tevékenysége, és ezeken túlmenően Nemegyei őrnagy elővigyázatatlansága és katonai tapasztalatlansága.³⁹⁷

A zombori csatában Nemegyei Bódog őrnagy és gróf Niczky György csapatai mellett Pál Antal kapitány vezérletével a felső-bácskai feketesapkások, a bajai vörössapkások, valamint a kalocsai és a zombori nemzetőrség vett részt.³⁹⁸

Thim József szerint Zombor Nemegyei árulása következtében kardcsapás nélkül esett el.³⁹⁹ A város 1849. május 1-jei közgyűlése úgy fogalmazott, hogy Nemegyei őrnagyot „vitéz gyávaságáról, ha nem is árulásáról” ismeri.⁴⁰⁰ Nemegyei a várost vádolta árulással, Zombor pedig őt. Zombor a visszavételét követően az országos sajtóban, így a *Közlönyben*, a *Pesti Hirlapban* és a *Márczius Tizenötödikében* tette közzé az ezzel kapcsolatos véleményét.⁴⁰¹

Zombor rác kézre kerülése után ott azonnal rác komitő alakult Latinoics Károly volt alispán vezetésével. A komitő levelet küldött Bajára, amelyben 1000 pengőforintot, 300 fegyvert, 16 lovast és ágyúvontatásra alkalmas lovakat követelt. Emellett arra szólított fel, hogy a város lakossága fogjon fegyvert a magyarok ellen. A felszólítást követően a lakosság nagy része elhagyta a várost. Az otthon maradtok kinyilvánították, hogy a város megadja magát, csak bántódása ne essék. Másnap 200 fegyveres vonult be Bajára.⁴⁰² A város feladására 1849. február 13-án került sor. Ugyanezen a napon szűnt meg a védelmi bizottmány, minthogy a tagjai is eltávoztak a városból.⁴⁰³

³⁹⁷ MOL H 2 OHB ir. 2567/e/1849-es jelentés melléklete

³⁹⁸ THIM József, 1886. 2. évf. 1–2. füzet 31.

³⁹⁹ Uo. 32.

⁴⁰⁰ Uo. 32–33.

⁴⁰¹ Uo. 34–35.

⁴⁰² KÖZLÖNY Debrecen, 1849. február 27. 39. sz. 134–135. – Belföld

⁴⁰³ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 173/1849.; KEMÉNY János, 2000. 29.

Bartók Mátyás derzsi prépost és bajai plébános vezetésével küldöttség indult Bátára, Johann Burits vezérőrnagy seregéhez, jelenteni a város megadását, de végül Zomborba, az ottani rác komitéhez vette az útját. A követeléseket teljesítették, Baja alávetette magát a karlovici bizottmánynak. Kosztics Prokop cs. kir. nyugalmazott kapitány lett a térparancsnok, Szevics Döme volt megyei aljegyző pedig a bizottmányi elnök. Az ügyeket magyar nyelven intézték. Az új tanácsban sok nem kaputos polgár lett tanácsnok.⁴⁰⁴ A 10. huszárezred tisztje, Orosz főhadnagy Mélykútról, 1849. február 16-án írt jelentésében arról számolt be, hogy Bajáról 6 tagú küldöttség, a katolikus és az óhitű lelkész, továbbá négy városi lakos ment Zomborba. A rácok vezetőivel 10 000 pengőforint lefizetésében egyeztek meg. A rácok ennek ellenében megígérték, hogy a katonáik nem mennek be a városba.⁴⁰⁵

Baja város forradalomparti főbírája és tanácsa Szegedre menekült. A városi levéltár egy részét is magukkal vitték. Ez onnan tudható, hogy 1849. február 20-án felhatalmazták Volarich Antal tanácsost és Gyurinovics Mátyást, a városi árvák gyámját, hogy a bajai árvatári iratokat adják át megőrzésre a nagyváradi káptalan közhitelű országos levéltárának. Ez 1849. február 27-én meg is történt.⁴⁰⁶

Kossuth Baja rác kézre kerülésével egy időben, Debrecenben, 1849. február 12-én kiadott nyílt rendeletével Bács, Csongrád, Pest megye alsó része, a Kiskun terület, Szeged, Szabadka, Zombor városok közönségéhez fordult. Ebben többek között kifejtette, hogy „Szeged, Szabadka és Baja, a falvak lakóit és a népes csongrádi községeket nem is említve, elég volna arra, hogy minden rabló rácot kiirtson.”⁴⁰⁷

A Kalocsán állomásozó Karassay József nemzetőr őrnagy 1849. február 16-án jelentette gróf Vécsey Károly tábornoknak Szegedre, hogy délelőtt 11 óra után egy vontatógőzös tartott lefelé a Dunán négy hozzácsatolt üres hajóval. A hírek szerint Baranyából vagy Tolnából horvátokat fog Pestre szállítani. A gőzös egy fordulóval nem tudja felszállítani az egész horvát erőt, emiatt újból le fog jönni, és akkor el lehetne süllyeszteni. Ehhez azonban fél üteg ágyúra van szüksége.⁴⁰⁸

⁴⁰⁴ KÖZLÖNY Debrecen, 1849. március 3. 43. sz. 152. – Nyílt Rendelet.; KÖZLÖNY Debrecen, 1849. március 6. 45. sz. 158. – Belföld

⁴⁰⁵ MOL H 2 OHB ir. 2386/e/1849.

⁴⁰⁶ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. és ir. 82/1849. – A két megbízott 1849. április 13–17-i tanácsülésen számolt be a bajai árvatári iratoknak a nagyváradi káptalan országos hitelű levéltárába történt átadásáról, és mutatta be az arról szóló bizonyítványt.

⁴⁰⁷ KLÖM XIV. k. Bp., 1953. 409–413. – Kossuth ebben a nyílt rendeletében meglehetősen megkétszerezte meg a délvidéki seregek felrendelésének szükségességét és hasznos voltát. Egyúttal önvédelemre buzdította a déli megyék, városok és kerületek népét. Tájékoztatta egyúttal ezeket a helységeket arról is, hogy a szerb előrenyomulás által érintett területek teljhatalmú katonai fővezérévé és polgári kormánybiztosává gróf Batthyány Kázmért nevezte ki. – 1. még KÖZLÖNY Debrecen, 1849. február 14. 28. sz. 99. – Hivatalos rész

⁴⁰⁸ MOL H 2 OHB ir. 2387/e/1849.

Hadik Gusztáv ezredes február 18-án jelentette Kossuthnak Debrecenbe, hogy a Karassay őrnagy által jelzett hajók elsüllyesztésére 3 ágyút küldött Kalocsára.⁴⁰⁹

Ács Károly, a solti védelmi bizottság elnöke február 20-án jelentette Kalocsáról Kossuthnak, hogy Laval Nugent tábornagy seregének, a cs. kir. II. tartalék hadtestnek egy része átkelt Bajára, ahol egyesült a rácokkal, és valószínűleg a solti járás vagy Szeged ellen fognak támadást intézni.⁴¹⁰

Gróf Batthyány Kázmér vezérőrnagy és teljhatalmú országos biztos február 25-én azt jelentette az OHB-nek, hogy a Dunántúlon lévő császári sereg Tolnán és környékén tanyázik, és minden bizonnyal egyesülni fog a rác sereggel. Valószínű, hogy ehhez az előleges gyülekezési pont Baja és Zombor lesz.⁴¹¹

Hadik Gusztáv ezredes, a Szegeden állomásozó 7. hadosztály parancsnoka 1849. március 5-én Kossuthhoz küldött jelentésében kifejtette, könnyen visszafoglalhatná Baját és Zombort, de nem rendelkezik elegendő katonai erővel ahhoz, hogy meg is tarthassa őket, ezért a visszafoglalásukat egyelőre el kell halasztania.⁴¹²

Kossuth 1849. március 14-én Törökszentmiklósról azt írta gróf Batthyány Kázmér délvidéki országos biztosnak, hogy ha Perczel Mór tábornoknak biztos kilátása lenne Baját visszafoglalni és megtartani, akkor rendelje magához Pilaszanovics József bajai főbíró, aki most menekülteként tartózkodik Debrecenben. Pilaszanovics jeles és lelkes egyén, akit hely- és tájismereténél fogva segédbiztosként Baja környékén túl is alkalmazni lehetne.⁴¹³

Március elején már császári erők is állomásoztak Baján. Az egyik tisztjük, Slipchevich főhadnagy március 6-án azt írta a bajai bizottságnak, hogy a császári királyi katonaság egy szakasza díszőrségként jött Bajára, feladatuk a lakosság fegyveres szolgálatának megkönnyítése.⁴¹⁴

Korren alszázados, a varasdszentgyörgyi 6. határőrezred 4. zászlóalja báta századának tisztje Bátáról március 11-én jelentette a Duna-jobbparti megszálló parancsnokságnak Szekszárdra, hogy Baján rend és nyugalom van. Knézich János hadnagytól (Knezić Károly tábornok, a későbbi aradi vértanú öccsétől), aki a 19. magyar sorjalogezredből nemrég vonult nyugállományba, és aki most nála tartózkodik, úgy értesült, hogy Szabadkáról kettős támadás van kilátásban Zombor és Baja ellen. Utasítást kért Baját illetően, valamint gyors erősítést, mert anélkül a várost megtartani nem lehet.⁴¹⁵

⁴⁰⁹ MOL H 2 OHB ir. 2387/e/1849. – 51. számú jelentés a 7. hadosztály parancsnokságától.

⁴¹⁰ Uo. 2627/e/1849.

⁴¹¹ Uo. 3571/e/1849.

⁴¹² Uo. 2948/e/1849.

⁴¹³ KLÖM XIV. k. 1953. 651–652.

⁴¹⁴ HL VII. C. 203 16/185/1849.

⁴¹⁵ Uo. 16/528/1849.

A *Közlöny* értesülése szerint 1849. március 12-én 5 császári gőzös lefelé ment a Dunán, éjjel pedig felfelé, Baja alá jöttek. Baján a legénység kiszállt, és zsákkal a vállukon mindenfelé kenyérért futkostak. Bajai menekültek szerint ezek a katonák összefogdossák az embereket, és más országokba szállítják őket. A hírek szerint a császári csapatok kirabolták a Duna mentén fekvő helységeket. Március 13-án Putnik Béla és Pál Antal szabadcsapata bevonult Bajára. Az ott tartózkodó horvát katonák a rác bizottmány tagjaival együtt átszöktek a Dunántúlra. Putnik Béla 6730 pengőforintot, 34 mázsa cinket és nagy mennyiségű élelmiszert zsákmányolt. Március 16-án éjjel azonban egy zászlóalj császári katona érkezett gőzösről 4 ágyúval és 50 lovasval. Emiatt a magyar szabadcsapatoknak ki kellett vonulniuk a városból. A császáriak az élelmiszereket a Dunán álló hajóikra hordatták.⁴¹⁶

Szeles Lajos Pest megyei kormánybiztos március 16-án Kossuthhoz küldött jelentése megerősítette a *Közlöny* értesüléseit. Mint írta, március 12-én a gőzösökön érkező ellenség megtámadta és felgyújtotta Dunavécst. Másnap Ordast rabolták ki. A parton talált malmokat, hajókat, dereglyéket néhány kivételével felgyújtották. Szeremle alatt megálltak. A magyar szabadcsapatok, amelyek ekkor már elfoglalták Baját, erősen lötték a gőzösöket, amelyek célja hihetőleg az volt, hogy Bajáról élelmiszert vigyenek Pestre. Szeles Lajos úgy tudta, hogy az ellenségnek ez a szándéka azonban meghiúsult, mivel a magyar csapatok minden élelmiszert Szabadkára szállítottak.⁴¹⁷

A szabadkai szabadcsapatok Baja elleni támadásáról részletesen tájékozódhatunk báró Petrichevich Horváth János cs. kir. ezredesnek Bajáról, a gróf Schlick hadigőzsről 1849. március 17-én Windisch-Grätzhez küldött jelentéséből. Az ezredes elmondása szerint ő arra a hírre, hogy Bajára felkelő csapatok érkeztek, március 16-án még virradat előtt partra szállt a csapataival. A felkelők erejét 4–5000 főre becsülte, akik előző nap a bajai gabonátárházból jelentős lisztkészleteket és két foglyot, – a helyi plébánost és egy Csulak nevű megyei hivatalnokot –, magukkal vittek Szabadkára. Petrichevich Horváth elfogatta Ott kötélgyártómestert és még néhány katonai szolgálatra alkalmas embert, akiket a hajójára vitetett. A városra kirablással való fenyegetőzés mellett 30 ezer forint hadisarcot és 1000 pár csizmát vetett ki. Mivel a vagyonosabb polgárok már korábban elmenekültek a városból, a kivetett hadisarcból a város vezetői mindössze 6000 forintot és 328 pár csizmát tudtak csak összegyűjteni. Az összegyűjtött pénz túlnyomó része érvénytelenített bankjegyekből állt. Viszont a bajai gabonátárházból annyi lisztet és gabonát hordatott a hajója fedélzetére, amennyit sebtében csak tudott. Jelezte, a városban még nagyon jelentős gabona- és lisztkészletek maradtak. Ezek is, és a környék rác népessége is állandóan ki van téve a szabadkai magyar erők portyázásainak. A magyar csapatok fegyveres erejét Petrichevich Horváth a következőképpen adta meg: 1 reguláris zászlóalj, 2–3 honvédzászlóalj és a népfelkelők maradéka, a fegyverzetük egy hatfontos üteg és 2 egészen kicsi

⁴¹⁶ KÖZLÖNY Debrecen, 1849. március 24. 61. sz. 217. – Belföld; SPIRA György, 1959. 388. és 617.

⁴¹⁷ MOL H 2 OHB ir. 3702/c/1849.

löveg.⁴¹⁸ Sámuel István szószóló március 16-án a város nevében kérte a kivett sarc egészben vagy részben való elengedését. A kérvényre ráírták, hogy Baja a sarc egy részét március 16-án kifizette, 328 pár csizmával azonban még tartozik.⁴¹⁹

Bajáról a császáriak március 17-én gőzösön távoztak Kalocsa felé.⁴²⁰ Március 19-én érkeztek Kalocsára, amelyre szintén jelentős sarcot vetettek ki.⁴²¹

A magyar csapatok március 18-án éjjel ismét bent voltak a városban, amelyet a császári katonaság közeledésének hírére hagytak el.⁴²² Petrichevich Horváth vezérlete alatt március 19-én ismét mintegy 1200 fegyveres horvát és 150 lovas jelent meg Baján. Még aznap Bátára távoztak, csupán ellenőrizték, hogy nincsenek-e ott magyar csapatok.⁴²³

Szeles Lajos kormánybiztos úgy értesült, hogy március 22-én mintegy 2000 horvátot szállított az ellenség Bajáról Kalocsára. Soltról kocsin és gőzösön további 1500 fő érkezett ugyanoda.⁴²⁴

Milassin Zsigmond szolgabíró Kunbaján, március 25-én kiadott körrendeletében felszólította a községek bírúit, hogy tájékozódjanak a Dunán átkelt ellenség útjáról, és minden lehetséges módon gyengítsék. Bajáról az volt a véleménye, hogy az ottani lakosság ellenséges gondolkodású. Nem akarja elfogadni a magyar bankjegyeket, ha elfogadja, akkor azt egyesek megkárosításával teszi. A bajai lakosság kereskedői szellemű, felvásárolja a községek gabonáját, és hajlandó azt az ellenség hatalmába adni. Emiatt megtiltotta a községeknek a gabona Bajára történő szállítását. Az állam részére szállítandó gabonát Szabadkára irányította. A községek elfoghatták a Bajára tartó, gabonával terhelt kocsikat, és ha megtették, akkor a kocsikon talált gabona felét kapták meg jutalmul.⁴²⁵

A magyar csapatok nehéz helyzetét mutatja Spelletich Bódog kormánybiztos Szabadkáról, március 28-án írott levele, amely szerint egy hónap óta élelmez 10 000 embert requisitiókból, egyetlen garas nélkül. Bajáról és környékéről is rekvirált néhány ezer forintot.⁴²⁶

Windisch-Grätz 1849. április 8-án arra való tekintettel, hogy Baja nem szegült ellen a császári csapatoknak, elengedte a báró Petrichevich Horváth ezredes által kivett sarc hátralevő részét. Reményét fejezte ki, hogy ez a

⁴¹⁸ HL VII. C. 203 17/344/1849.; vö. THIM József, 1887. 262–263.; DUDÁS Gyula, 1896. I. k. 537.; BOROVSZKY Samu, II. k. (1909). 217.; RAPCSÁNYI Jakab, 1934. 154.; KISS Z. Géza, 1989. 255.; KÖZLÖNY Debrecen, 1849. március 27. 63. sz. 224. – Belföld; – A Közlöny szerint a bajaiak a sarcból 5000 forintot és 250 lábbelit tudtak március 16-ig előteremteni. Küldötteik Pestre mentek, hogy felmentessék a várost a súlyos teher alól.

⁴¹⁹ ANDICS Erzsébet, 1965. III. k. 61–63.

⁴²⁰ KÖZLÖNY Debrecen, 1849. március 27. 63. sz. 224. – Belföld

⁴²¹ BÁRTH János, 1975. 233.

⁴²² BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 337/1849.

⁴²³ KÖZLÖNY Debrecen, 1849. március 27. 63. sz. 224. – Belföld

⁴²⁴ MOL H 2 OHB ir. 4191/e/1849.

⁴²⁵ BKMÖL V. 342 Jánoshalma nagyközség iratai; Körlevelek jkve (A továbbiakban: Körlevelek jkve) 1848–1849. sz. n./1849.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 411–412.

⁴²⁶ MOL H 114 Különböző kormánybiztosok ir. sz. n./1848.

kegy a város lakóit a császár iránti hűség bizonyítására fogja serkenteni.⁴²⁷ Néhány nappal később a magyar csapatok visszafoglalták a várost, és a visszafoglalás ezúttal tartósnak bizonyult.

Baja ismét a forradalmi erők kezén

Gróf Batthyány Kázmér teljhatalmú országos biztos a város felszabadulását követő első, 1849. április 12–13-i közgyűlésen felolvasott levelében közölte, hogy a Bajára vezényelt gránátos csapat a városi belső béke és a rend biztosítására a városban marad.⁴²⁸

A veszélyhelyzet a visszafoglalással nem múlt el. Pilaszanovics József, Baja város főbírája április 15-én, Szabadkáról írta haza, hogy tud a várost fenyegető veszélyről. Bár Szabadkán is kevés a katonai erő, még április 15-én 130 puskást, két század lándzsást és egy szakasz lovascsapatot küldenek Bajára. Szabadkán ez az erő 2000 kenyeret kapott. Kérte a tanácsot, hogy gondoskodjon a csapat ellátásáról. Lehetségesnek tartotta, hogy a város ágyúkat is fog kapni Szegedről.⁴²⁹

Néhány nap múlva mégis katonaság nélkül maradt a város. Gróf Batthyány Kázmér április 22-én Szabadkáról azt írta a tanácsnak, hogy a fegyveres erő Bajáról történt elrendelése bizonyos elkerülhetetlen katonai terv kivitelezése miatt történt, abban változtatást nem tehetett. Jelezte azonban, figyelmet fog fordítani arra, hogy Baja ne maradjon védtelenül. Addig a városi tanács kövessen el mindent a belső béke és csend biztosítására.⁴³⁰

Gergics Imre főjegyző és Pajha Pál képviselő, akiket a tanács segítségért küldött Zomborba, beszámoltak az ellenség április 24-i, 11 gőzösön történt lefelé vonulásáról.⁴³¹

Haczell Márton kormánybiztos az április 30-i tanácsülés elé került levelében közölte, hogy a Dunáról fenyegető ellenséges támadások elhárításával Karassay őrnagyot bízta meg. Felszólította a várost, hogy iparkodjon az ellenséges mozgalmakat figyelemmel kísérni, és az áttörést minden fegyveres erejét összeszedve akadályozni.⁴³² Április 30-án jelentette Kossuthnak, hogy az ellenség Pestről 11 gőzessel és az általuk vontatott mintegy 20 hajóval vonult lefelé Földvár és Baja mellett Eszékre. Csekély számú katonaságot, de tömördek hadiszereket és poggyászt szállítottak. Nem sokkal később két gőzös és négy vontatóhajó haladt el Apatin és Baja mellett a Dunán felfelé, katonákkal megrakva. A hajók sehol sem kötöttek ki. A kormánybiztos szerint a gőzösöket a visszavonuló seregek szállítására használják. Tartani lehet at-

⁴²⁷ ANDICS Erzsébet, 1965. III. k. 63.

⁴²⁸ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 12/1849.

⁴²⁹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. ir. 83/1849.

⁴³⁰ Uo. 102/1849. – Az iratot közölte: HERMANN Róbert–PELYACH István, 1990. 525.

⁴³¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 110/1849.

⁴³² BKMÖL IV. 1002 p) Baja Város Tanácsának ir.; Főbírói ir. sz. n./1849.; – A két ellenséges gőzös Budapest felé vonulásáról a Pesti Hírlap is beszámolt. – I. PESTI HÍRLAP (Bp.), 1849. május 4. 280. sz. 33. – Belföldi hírek

tól, hogy ha élelmiszerekben vagy pénz dolgában megszorulnak, kiszállnak és kirabolják a part menti városokat és községeket. Mivel Jellačić április 18-án 10–12 000 emberrel Földvár felé húzódott, szerinte a két gőzös és négy vontatóhajó az ő rendelkezése alá sietett. Mindezekre tekintettel úgy intézkedett, hogy minden rendelkezésre álló fegyveres erő legyen talpon, megakadályozandó az ellenség kiszállását. A siker érdekében jó lenne Bajánál vagy Apatinnál egy ágyútelepet felállítani, mert azzal meg lehetne akadályozni a gőzösök szabad járását.⁴³³

A császári gőzösök Baja elleni első támadásáról a *Közlöny* számolt be. A császáriak május 1-jén délelőtt két gőzössel érkeztek a város alá. A bajaiak az 1840. május 1-jei tűzvész emlékére éppen istentiszteletet tartottak. Ezt zavarta meg az ágyúdörgés, amit a támadás kezdetének gondoltak. Ám a császáriak nem kötöttek ki, csupán három ágyúlövést tettek. Az első lövés egy csónakban ülő molnárra irányult. A csónak megrongálódott, a molnár megsérülést szenvedett. A második lövéssel a császáriak egy a Vajas folyó partján álló fabódét vettek célba. A harmadik lövés egy liszteszásokkal megrakott csónakot ért.⁴³⁴

A *Közlöny* 1849. május 4-i száma érdekes bajai vonatkozású eseményről számolt be. Pécssett április 24-én a császári katonaság Eszék felé vonulásra kapott parancsot, néhányan azonban Eszék helyett Bajára indultak. Ezek közé tartozott Vargay Mihály bajai születésű, az 52. számú Ferenc Károly ezrednél Olaszországban szolgált hadnagy is. Vargayt áprilisban néhány tiszttel Pécsre küldték, hogy újoncokat toborozzon a 3. zászlóalj számára Windisch-Grätz alattvalói közül. Sikerült is neki 21 főt – többnyire szerezdekből elfogott magyar katonákat – összegyűjteni. Április 25-én nyolcan megszöktek közülük. Számos viszontagság után érkeztek Bajára, hogy fegyvert fogjanak hazájuk védelmében.⁴³⁵

Amikor Jellačić értesült Baja visszavételéről, báró Geysau százados parancsnoksága alatt egy 4 századból álló különítményt és néhány röppentyű-ágyút küldött a város ellen. A különítmény május 6-án Mohácsról indult a Herkules gőzössel.⁴³⁶ Ugyanezen a napon estefelé érkezett Bajára a kért tüzérségi erősítés, a 18 fontos Csicsó és két háromfontos ágyú. A Duna-parton jóformán még alkalmas helyre sem sikerült helyezni az ágyúkat, amikor Eszékről felfelé tartott a Herkules gőzös két vontatóhajóval, rajta 42 tiszttel, 638 bécsi önkéntes vadász, 40 dragonyos lovas és 3 rakétavető, valamint 10 láda lőszer.

A Herkules először Szeremle alatt kötött ki, a csárda mellett. A dragonyosok és mintegy 400 vadász szállt ki a gőzösből. Körülvették a csárdát, azt hitték, hogy ott vannak az újonc gránátosok. Mivel ott semmit sem találtak, a falunak vették az útjukat. A Duna vonalánál felállított örök – mintegy 3000

⁴³³ MOL H 12 6509/K/1849.

⁴³⁴ KÖZLÖNY Debrecen, 1849. május 9. 100. sz. 371–372. – Belföld

⁴³⁵ Uo., 1849. május 4. 96. sz. 355. – Belföld

⁴³⁶ GELICH Rikárd, é. n. III. k. 450. – Más források csak 1 db 18 fontos ágyúról, a Csicsóról tesznek említést!

szeremlei és bajai népfelkelő – azonban puskatúzzal fogadták őket. Félrevertek a harangokat is, óriási volt a hangzavar. Erre az ellenség visszamenekült a hajóra. A népfelkelőknek sikerült egy bécsi vadászt elfogniuk.

A gőzös hajnali 3 óra körül ért Baja közelébe. Kalauza két szökött, áruló bajai rác volt, akik még nem szerezhettek tudomást az ágyúk érkezéséről. A tüzérek Killinger Zsigmond főtüzér irányításával a 18 fontos Csicsóból tüzet nyitottak a közelgő gőzösrre. A fedélzet a lövések következtében megrongálódott, a gépház azonban épségben maradt. Karassay őrnagy Szabó János őrmester vezetésével 52 önkéntes újonc gránátost küldött a hajó után, akiknek sikerült megtalálni az ellenség által elhagyott hajót. A gőzös használható állapotban került magyar kézre. Csupán a gépezet néhány darabját vitte magával az ellenség, hogy ily módon akadályozza az üldözést.⁴³⁷

Kossuth a május 12-i válaszában jelezte Haczell Márton kormánybiztosnak, hogy a Herkules gőzös hiányzó géprészei iránt azonnal ír Pestre, és intézkedik Jellačić további üldözéséről is. Elrendelte Szabó János és Killinger Zsigmond tisztekké történő azonnali kinevezését. Ígéretéhez híven gyorsan tájékoztatta a Herkules gőzös és két vontatóhajója visszakéréséről, valamint a Herkules gépházában az ellenség által okozott kárról Irányi Dániel pesti kormánybiztos. Utasította, hogy a hiányzó alkatrészeket késedelem nélkül szedesse össze, kerestesse meg Pesten a gőzös kapitányát, és adja át neki az alkatrészeket, hogy mielőbb Bajára siethessen a szükséges javítások elvégzésére.⁴³⁸

Irányi Dániel május 14-én jelentette Kossuthnak, hogy Görgey tábornok felszólította a Herkules használható állapotba hozására. Ezért a fővezér által erre a feladatra kijelölt Mándl századosnak nyílt rendeletet adott, amelyben felhatalmazta a hiányzó alkatrészek budai hajógyárból való pótlására.⁴³⁹

Mándl Mihály százados, kalocsai térparancsnok 1849. május 17-én jelentette Kossuthnak, hogy a Baja alatt megsérült Herkules gőzhajót Tolnánál elfoglalta. Állítása szerint nem igaz az, hogy a gőzöst 50 honvéddel egy bajai őrmester foglalta el. Mándl százados a Herkules gőzhajó kapitányának bizonyítványára hivatkozva állította, hogy Szabó János jelen sem volt a hajó elfoglalásánál. Ezzel szemben Leopold Pál őrmester és Preyszler László hadnagy elszántan követte őt a gőzhajóra, ezért kérte az őrmester hadnaggyá történő előléptetését. Elmondta, miután a gőzöst elfoglalta, értesítette Bernáth őrnagyot, hogy küldjön a hajóra őrizetet, mivel ekkor még legénysége nem

⁴³⁷ MOL H 2 OHB ir. 6918/K/1849. – Haczell kormánybiztos 1849. május 19-én Szabadkáról egy rövidebb jelentésben is beszámolt Kossuthnak a Herkules gőzös Baja elleni támadásáról.; KÖZLÖNY Debrecen, 1849. május 18. 108. sz. 403. – Belföld. A Közlöny beszámolója szerint a bajai gránátosok Szekszárd alól hozták el a sérült Herkulest.; MÁRCZIUS TIZENÖTÖDIKE (Bp.), 1849. május 16. 23. sz. 91–92. – A MÁRCZIUS TIZENÖTÖDIKE tudósítása szerint Tolnáról hozták Bajára a sérült gőzhajót, két vontatóval. – 1. még: THIM József, 1887. 263.; GRACZA György, 1898. V. k. 1380. – Gracza az 1849. május 6-i dátumnál 3000 népfelkelőt említ Bajánál, Geysau százados 1000 emberével szemben.; KLÖM XV. k. 1955. 295.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 121.

⁴³⁸ MOL H 2 OHB ir. 6918/K/1849.; KLÖM XV. k. 1955. 295.; MOL H 2 OHB ir. 7087/1849.; HERMANN Róbert, HK Bp., 1992. 105. évf. 4. sz. 127.

⁴³⁹ Uo. 7087/K/1849.; Uo. 296.

volt. Bernáth őrnagy 1 őrmestert és 50 embert küldött. Ő a birtokába került gőzös gépezetének egy részét elhozta, a hajóskapitányt pedig Pestre vitte. Jelentette továbbá, hogy az ellenség által elvitt alkatrészt beszerezte, a gőzöst helyreállíttatta és a Csepel-szigetre küldte.⁴⁴⁰

Közben Haczell Márton Bács megyei kormánybiztos jelentésére, miszerint Jellačić a haderejével Mohács felé vonult, Perczel Mór tábornok 1849. május 12-én közölte, hogy intézkedett: Bezdán felé egy pár ágyút rendelt gyalogsággal, Bajára 5 ágyút és 1500 gyalogost. Mint írta, többet nem tehet, mert a bácsi hadosztályaival a Csajkás kerület ellen és az Óbecsénél vert híd biztosítására kell manővereznie.⁴⁴¹

1849. május 6-án megépült egy fahíd Szentjánosnál a Vajas folyón.⁴⁴² Erre vonatkozóan jelentette Csány László közmunka- és közlekedésügyi miniszter július 13-án Kossuthnak, hogy Bajáról szóbeli értesítést kapott, amely szerint az ottani híd elegendő létszámú őrség nélkül előbb-utóbb a rácok kezére fog kerülni.⁴⁴³

1849 májusában kezdődött meg a 4. utászzászlóalj szervezése. Kiállításának befejezésére és tisztikarának kinevezésére 1849. július közepén Baján került sor.⁴⁴⁴

Perczel Mór tábornok 1849. május 15-én szeghegyi főhadiszállásáról jelentette Kossuthnak, hogy az irányítása alatt álló IV. hadsereg – a bács-bánati hadsereg – 12 876 gyalogosból, 1874 lovasból és 48 ágyúból áll. Ebbe a haderőbe tagozódott be a Baján állomásozó VI. dandár is, Karassay József őrnagy vezénylete alatt. Ez ekkor 1 század gránátosból (120 gyalogos), 1 zászlóalj bácsi védseregből (1000 gyalogos), 1 század bácsi lovasból (120 lovas) 1 db 18 fontos, 2 db 6 fontos és 5 db 3 fontos ágyúból, azaz összesen: 1120 gyalogosból, 120 lovasból és 8 ágyúból állt.⁴⁴⁵

Ugyancsak Perczel Mór tábornoknak Gyurgyevóról, 1849. május 31-én Görgy Artúr tábornokhoz írt leveléből tudjuk, hogy az irányítása alatti haderőt három hadosztályba sorozta. Ezek egyikének feladata volt a Dunának Bajától Orsováig való szemmel tartása. A védelem érdekében Bajától Futakig és Szegeden 25 ágyút helyeztetett el. Perczel úgy látta, hogy az ellenség Pétervárad és Baja közt csak demonstrál, az átkelési törekvése nem egyéb színlelésnél.⁴⁴⁶

⁴⁴⁰ MOL H 2 OHB ir. 7204/K/1849.

⁴⁴¹ Uo. 6919/K/1849.; BÖHM Jakab-FARKAS Györgyi, 1998. 136–137.

⁴⁴² BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 345/1849.

⁴⁴³ MOL H 2 OHB ir. 9259/K/1849.

⁴⁴⁴ BONA Gábor, 1988. 25.

⁴⁴⁵ MOL H 2 OHB ir. 7243/K/1849.; DUDÁS Gyula, 1896. I. k. 542–544.; OLCHVÁRY Ödön, 1901. 187.; BOROVSKY Samu, (1909.) II. k. 224. – Borovszky szerint a 6. dandár Karassay őrnagy vezetése alatt 1849. május 16-án foglalt állást.

⁴⁴⁶ BÖHM Jakab-FARKAS Györgyi, 1998. 148–149.

Vukovics Sebő igazságügy-miniszter a kormány megbízásából 1849. június 4-én Péterváradról arra szólította fel Perczel tábornokot, hogy egy 12 000 fős egységet indítson el a Duna felső részéhez, és vonuljon Bajáig vagy Bezdánig.⁴⁴⁷

Putnik Béla, Bács-Bodrog megye első alispánja 1849. június 9-én Garáról írta a Baján állomásozó Meszéna István alezredesnek, hogy Tomsdorf őrnagy a seregével Bajára vonul. Jelezte, amennyiben Zombor felé nem lesz támadás, a bezdáni erőket 300 magyar nemzetőrrel megerősíti. Úgy látta, hogy a zombori ellenséges erő fél a támadástól, ezért arra biztatta Meszéna alezredest, hogy ha teheti, támadja meg Zombort, mert még nem késő.⁴⁴⁸

A bajai katonai térparancsnokság a 11/1849. számú megkeresésében, amelyet a városi tanács a június 18-i ülésén tárgyalt, az álhíreket és a rációk beütését hirdető felelősségre vonását kérte. A tanács kihirdette, hogy mindenki óvakodjék az álhírek terjesztésétől. Az ilyen személyeket felelősségre fogja vonni, és a vétség fokozata szerinti büntetéssel fogja sújtani.⁴⁴⁹

Meszéna István alezredes nem támadta meg Zombort, helyette Jellačić támadott. Deák András szolgabíró 1849. június 18-án Bajaszentistvánról jelentette Nyáry Pál Pest megyei alispánnak, hogy az ellenség elfoglalta Kulát, és Zomborból tömegesen jönnek felfelé a menekültek. Az ellenség hatalmas sarcot vet ki a községekre. Több Bács megyei község meghódolt, kinyilvánítva, hogy a magyar kormány részére újoncokat nem ad. Putnik alispán mindenkit menekülésre szólít fel. A dunai vonalról a katonaság az ágyúkkal együtt Szegedre vonult. A bajaiak aggódnak a fegyver és a fegyveres erő hiánya miatt. Leginkább a Dunán felfelé jöhető gőzösöktől félnek.

A hírek vétele után, június 21-én a belügyminiszter elrendelte a Kalocsán állomásozó 450 katona helyben tartását, Bajára küldte a Német Légiót és egy üteg ágyút. A Baján tartózkodó Mészáros Lázár altábornagyot futár útján figyelmeztette, hogy Tolnában népfelkelést rendelt el a Duna-part körül. Nyáry Pál Pest megyei alispánt pedig arra kérte, intézkedjen gyorsan, hogy a megye veszélyeztetett részében a nép éber, készen és bátran legyen, mert az oda rendelő katonai erővel közösen csak így lesz képes megtenni a magáét.⁴⁵⁰

Szemere Bertalan miniszterelnök ugyancsak június 21-én számolt be Kossuthnak a tett intézkedésekről. A jelentés szerint egy gőzösön 5 ágyú és a Német Légió elindult Baja felé.⁴⁵¹

⁴⁴⁷ BÖHM Jakab-FARKAS Györgyi, 1998. 150–151.; GELICH Rikárd, é. n. III. k. 455. – Perczelnek az orosz beavatkozás miatt kellett a 12 000 embert a felső hadsereghez küldenie. A megmaradó, meggyengült csapataival pedig a Bácska és a Bánság védelméről kellett gondoskodnia.

⁴⁴⁸ MOL H 2 Kossuth Polizei-Akten 105/B/1849. – Meszéna a tudomására hozottakat jelentette Kmety tábornoknak, egyúttal jelezte azt is, hogy a mutatkozó jó alkalmat nem tudja kihasználni.

⁴⁴⁹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. és ir. 234/1849.

⁴⁵⁰ MOL H 9 288/BE./1849.

⁴⁵¹ MOL H 2 OHB ir. 8609/K/1849.; KLÖM XV. k. 1955. 562.; BÖHM Jakab, HK Bp., 1970. 17. évf. 2. sz. 215.

Kohlman ezredes Bajáról, 1849. június 25-i, hadügyminiszterhez küldött jelentése szerint június 24-én este megérkezett Bajára a Német Légión. A légiót, a 6 ágyút, valamint 3 helyi vaságyút Kohlman ezredes a következőképpen osztotta el: a Német Légión két századát és a 3 vaságyút a Szeremle és Bata közti révbe küldte, ahol ezeknek az erőknél kellett a révet megtartani. A védelem megerősítésére itt földerődöt kellett hányatni az ágyúk és a gyalogság számára. Az elgondolás szerint az ágyúk elzárják az itteni Duna szakaszt, és elsüllyesztenek minden ellenséges hajót. A többi 5 század a két 12 fontos és négy 6 fontos ágyúval a Bajától Vaskútra vezető úton szállt táborba, ahol további parancsra kellett várniuk. Az alispán feladata volt kémekeket küldeni Pécs, Zombor, Bonyhád környékére, hogy pontos értesülést szerezzenek az ellenség hollétéről. A szeremleieknek egy lovas őrszemet kellett kirendelni a parti üteghez, a bajaiknak pedig egyet a tábor mellett kellett tartani, a jelentések gyors továbbítása végett. Solt és Kalocsa környékéről egy század önkéntes lovast Bajára vontak, egy futárnak itt is állandó készütségben kellett állnia.⁴⁵²

Kohlman ezredes a Bajáról, 1849. június 25-én a hadügyminiszternek küldött jelentésében vázolta egy Baranya megyei beütés tervét. Pécszet az ellenség 2000 emberrel és 6 ágyúval megszállta. Bonyhád és Pécs között, Siklóson csak gyenge őrcsapatok vannak. Eszéket is csak egy zászlóalj őrzi. Ha néhány ezer kiváló gyalogos egy kevés, de jó lovassággal és egy lovassági üteggel Baján a rendelkezésére állna, akkor a Pécszet lévő csapatokat el lehetne fogni. Erős menetek révén Harsány és Miholác felé Eszék várát is meg lehetne rohanni, és az ott álló 17 gőzhajóból néhányat meg lehetne semmisíteni. Jellačić kénytelen lenne az erőt megosztani, ezáltal a IV. magyar hadtest offenzívát tudna ellene indítani. Ehhez azonban elengedhetetlenül szükséges a Bajára rendelt, báró Meszéna alezredes által vezetett csapat gyors megérkezése.⁴⁵³

Haczell Márton, Bács megyei teljhatalmú kormánybiztos június 28-i, Kossuthnak küldött jelentéséből is tudjuk, hogy ekkor már a Német Légión mintegy 700 emberrel Baján volt, június 27-e óta pedig a 104. újonczászlóalj 860 embere is ott állomásozott.⁴⁵⁴

Mihálovics Mihály dandárából 1849. június 19-én 2000 ember és 13 ágyú Baján volt.⁴⁵⁵ A dandár nagy része még június 25-én is Baján tartózkodott.⁴⁵⁶

⁴⁵² GÖRGEY István id., 1888. II. k. 611.

⁴⁵³ Uo. 610.

⁴⁵⁴ MOL H 2 OHB ir. 8828/K/1849.; MOL H 9 416/BE./1849.

⁴⁵⁵ DUDÁS Gyula, 1896. I. k. 548.

⁴⁵⁶ Uo. 548.o.; RAPCSÁNYI Jakab dr., 1934. 154.

A Tóth Ágoston ezredes parancsnoksága alatt álló IV. hadtest június 25-én, Óbecsénél ütközött meg Jellačić bán seregével, sikertelenül. A vereség következtében a Bezdánban állomásozó honvédszászlóalj 860 emberét Baja felé vonták vissza. Óbecse birtokában Jellačić lett az egész Bácska ura, Szegedig nyitva állt az út előtte.⁴⁵⁷

Kossuth 1849. június 25-én Pesten, Görgey Artúr tábornokhoz címzett levelében írja, hogy Jellačić Baja felé nyomul.⁴⁵⁸

Az óbecsei vereség után Guyon Richárd tábornok vette át a IV. hadtest feletti vezényletet. Guyon Kohlman ezredest Bajára küldte, hogy ott verjen hidat, és ezáltal segítse a Dunántúlról jövő Kmety 6000 emberének átkelését.⁴⁵⁹

Kmety György tábornok seregét az ihási ütközet – 1849. június 27. – következtében elvágták a feldunai hadseregtől, ezért július 5-én Székesfehérváron át Paksra vonult. Mivel a Budáról leúsztatott hajóhid nem érkezett meg, július 7-én Kalocsánál gőzhajókon átkelt a Duna bal partjára, hogy csatlakozzék a magyar déli hadsereghez. Az átkelést követően július 8-án folytatta menetét Hajóson, Baján, Katymáron át, és július 12-én érkezett meg Nemesmiliticsre. Hadosztályának létszámát, minthogy ütközben egyes különítményeket, így a bajait is magához csatolta, 7000–8000 főre és 20 lövegre becsülték.⁴⁶⁰

Majtényi József, Baranya megyei kormánybiztos Bajáról, 1849. július 1-jén keltezett levélben jelentette a belügyminiszternek, hogy június 28-án Eszék vidékéről mintegy 500 fős ellenséges csapat jelent meg Mohácson. Három hajót megrakattak borral, pálinkával, kőszénnel és Eszékre vitték. Ezenfelül még két hajót szándékoztak kőszénnel megrakadni és ugyancsak Eszékre szállítani. Ennek megakadályozására 270 honvédet egy ágyúval Bátán és Dunaszekcsőn át Mohácsra küldtek. A császáriak értesülhettek erről, mert 29-én elmentek Mohácsról, de még mielőtt a magyar különítmény odaért volna, június 30-án éjjel két gőzhajóval (ezek közül az egyik a Schlick, vagyis a korábbi Mészáros gőzös volt), katonasággal megrakott három schleppel és 14 ágyúval visszatértek. Emiatt a honvédek kénytelenek voltak Bajára visszavonulni.⁴⁶¹

⁴⁵⁷ GELICH Rikárd, é. n. III. k. 566. – Gelich a Baján állomásozó helyőrség létszámát 800 főben adja meg.; BREIT József, 1898. III. k. 129.; OLCHVÁRY Ödön, 1901. 204. és 207.; VIRÁG Gábor, 2000. 169.

⁴⁵⁸ HERMANN Róbert, 2001. 421.

⁴⁵⁹ ZOMBORCSEVITS György, 1887. 3. évf. 3. füzet 84. – Zomborcsevits Kmety hadosztályát 8000 főből és 20 ágyúból állónak adja meg, amely július 13-án már Keryaján és Szivácon táborozott.; DUDÁS Gyula, 1896. I. k. 548.; VIRÁG Gábor, 2000. 170.

⁴⁶⁰ OLCHVÁRY Ödön, 1901. 211–212.; RAPCSÁNYI Jakab dr., 1934. 154. HERMANN Róbert, 1993. 58–59.; HERMANN Róbert, 1999. 112. évf. 2. sz. 253–254.

⁴⁶¹ MOL H 9 431/BE./1849.; PESTI HÍRLAP (Bp.), 1849. július 8. 333. sz. – Hivatalos rovat; KÖZLÖNY Szeged, 1849. július 14. 149. sz. 554. – Haditudósítások; VASS László, 1998. 29.

A Szemere-kormány 1849. július 8-án fogott hozzá utolsó intézkedései foganatosításához. Ezek között beszüntették a gőzhajók közlekedését a Duna két partja közt, és a hajókat Bajára küldték.⁴⁶²

Vetter Antal altábornagy 1849. július 8-án Szabadkára tette át a főhadiszállását, ugyanekkor Kohlman József ezredest dandárával Bajára küldte.⁴⁶³ Kossuth július 7-én olyan nyílt rendelettel látta el Kohlman ezredest, hogy a bánási határvidék rendezése után menjen Bajára, és ott a helyi, a baranyai, a tolnai és a somogyi katonai erővel hajtson végre egy diverziót a Duna jobb partjára, az ottani a népet minden módon sanyargató horvátok ellen. Kellő óvatossággal és minden disponiblis erő felhasználásával törjön át a Dunán, de semmi olyan dispositioba ne bocsátkozzon, amely zavarná vagy hátráltatná a fővezér által elrendezett erőkoncentrációt és hadműveleti tervet.⁴⁶⁴

Kohlman ezredes keltezetlen levélben jelentette Kossuthnak, hogy megérkezett Bajára és megkezdte a baranyai beütés előkészítését. Erre a 126. honvédszászlóalj (a volt német légiót), két század lovasságot és 4 ágyút akart felhasználni úgy, hogy egyesíteni kívánta őket a baranyai csapatokkal és a népfelkelőkkel. Vetter altábornagy, a déli hadsereg parancsnoka azonban arra hivatkozva, hogy a diverzió zavarja az ő hadműveleteit, elutasította a tervet. Ezért Kohlman ezredes a baranyai beütést a déli hadseregtől függetlenül kívánta végrehajtani.⁴⁶⁵

A Baján működő Baranya megyei kormánybiztos, Majtényi József július 8-án tudatta Noszlopy Gáspár Somogy megyei kormánybiztossal Pécs felszabadítási tervét, amelyet Kohlman ezredes dolgozott ki. Majtényi arra kérte Noszlopyt, hogy a már felajánlott fegyveres erejével vegyen részt a hadjáratban. Kohlman haditerve a következő volt: Csapó ezredes ezer tolnai nemzetőrrel július 11-én hajnali 3 órakor megjelenik a pécsi marhavásártéren. Ugyanekkor a Baranya megyei nemzetőrök megszállják Pécs város északi kijárait. A somogyi nemzetőrök július 11-én hajnali 2 órakor a Rácvárost szállják meg, a netán ott lévő előőrsöket elfogják, majd lassan Pécs felé húzódvá, 3 órakor a város nyugati vámházához mennek. A Noszlopy által ígért 220 szuronyos puskás honvéd, a 80 vadász és a 120 megyei foglár július 11-én hajnali 2 órakor a kökényi csárdánál Kohlman ezredes seregéhez csatlakozik. Felhívta a figyelmet arra, hogy előzetes parancs nélkül tilos a puskaelövés és a dobszó. A rablás pedig szigorúan tilos, azért kemény büntetés jár.⁴⁶⁶ A támadás a tervezett időben elmaradt, és nem valósult meg később sem. Majtényi József 1849. július 24-én adott magyarázatot Pécs felszabadításának elmaradására. Értesülései szerint Kohlman ezredes kieszközölte a kormánynál, hogy Kmety tábornok egy divízió huszárt bocsásson a rendelkezésére. Kikötötte, hogy az akciót azonnal meg kell kezdeni, nehogy híre mehessen. A tábornok azonban csak 4 napra bocsátotta rendelkezésére a husárokat. Ennyi idő alatt kellett volna Pécsét felszabadítani. Majtényi szerint az

⁴⁶² GELICH Rikárd, é. n. III. k. 689.

⁴⁶³ BOROVSZKY Samu, (1909). II. k. 226.

⁴⁶⁴ MOL H 2 OHB ir. 9126/K/1849.; KLÖM XV. k. 1955. 678–679.

⁴⁶⁵ Uo. 9233/K/1849.; Uo. 713–714.; VASS László, 1998. 43–44.

⁴⁶⁶ ANDRÁSSY Antal, 1973. 283.

akció elmaradásával sem Kohlman ezredes, sem ő nem vádolható. Július 9-éről 10-ére virradóra Vetter altábornagy szigorú ellenparancsban tiltotta meg Kohlman ezredesnek a pécsi beütést. Ő futár útján azonnal tudatta Noszlopyval az ellenparancsot, és nagy megkönnyebbülést érzett akkor, amikor megtudta, hogy Noszlopy szerencsétlenség nélkül vissza tudott vonulni.⁴⁶⁷

Majtényi József, Baranya megyei kormánybiztos Bajáról július 9-én a belügyminiszterhez küldött jelentésében arról számolt be, hogy az ellenség a mohácsi sóházban lévő sót hajókon Eszékre szándékozik szállítani, sőt egy részét már el is szállította. A további szállítások megakadályozására Meszéna István alezredes Bajáról fegyveres erőt küldött Mohácsra, amelynek sikerült az egyik indulásra kész hajót 459 mázsa sóval elfoglalni és Bajára vinni. A sót a bajai sóházban helyezték el. Meszéna alezredes a mohácsi sópénztárban talált 225 pengőforintot is elhozta.⁴⁶⁸

A Nádor-huszárok 1849. július 9-én érkeztek Bajára.⁴⁶⁹ Mészáros Lázár ugyanezen a napon tudatta Görgeyvel, hogy nyugodtan elindulhat a Duna bal partján, mert az orosz előőrsek még csak Harsánynál állnak. Ha Görgey Bajának tartana, ott Wehle százados 24 óra alatt fel tudja állítani a hidat, amelyen egy nap alatt 15 000 ember ágyúkkal átkelhet.⁴⁷⁰ Mészáros utasította Wehle utász századost, hogy ne szedesse fel a paksi hidat, ha pedig ez már megtörtént volna, akkor úsztassa le Bajára.⁴⁷¹ Szabó Imre hadügyi államtitkár Szegedről július 15-én arról tájékoztatta Görgey tábornokot, hogy a paksi hidat Dembiński altábornagy parancsára előbb Bajára, majd onnan a csatornán Monostorszegre szállítják le.⁴⁷² Kossuthnak Szegedről, 1849. július 16-án Ivánkovics János Vas megyei kormánybiztoshoz küldött utasításából tudjuk, hogy a bajai átjárás a Dunán ekkor még biztos volt. A kormányzó arra utasította Ivánkovicsot, hogy hetente küldjön futárt a bajai parancsnokhoz, aki neki a híreket, eseményeket előszóval is elmondhatja.⁴⁷³

Meszéna alezredes Bajáról, július 9-én jelentette Kmety tábornoknak, hogy csapatával megkezdí az átkelést a Dunán. Híreket kapott arról, hogy a Zomborban lévő ellenséges csapat, amely a hegyesi összecsapás után erre szóródott szét, Batina felé szándékozik menni, ezért Bezdánt 3 db 12 fontos ágyúval és 2 század gyalogossal elfoglalta. Ily módon a Zombor és Batina közti összeköttetés helyreállt. Kérte Kmetyt, hadtestével színleg nyomuljon előre, ez fedezné a jobbszárnyat. A Katymár és Gara felé való előrenyomulásnál egy kisebb csapattal foglaltassa el ezeket a helységeket, ezáltal Baja és Bezdán is fedezve lenne. Szeremlénél egy parti útegánc van emelve, amelyben 2 db 12 fontos ágyú van elhelyezve. Meszéna itt a sánc fedezésére egy

⁴⁶⁷ ANDRÁSSY Antal, 1973. 289.

⁴⁶⁸ MOL H 9 525/BE./1849.

⁴⁶⁹ GÖRGEY István id., 1885. II. k. 657.

⁴⁷⁰ PAP Dénes, 1869. II. k. 506.; GELICH Rikárd, é. n. III. k. 673.; HERMANN Róbert, 1993. 64.

⁴⁷¹ GELICH Rikárd, é. n. III. k. 671–672.; HERMANN Róbert, 1993. 61–62.

⁴⁷² BÖHM Jakab–FARKAS Györgyi, 1998. 188–189.

⁴⁷³ MOL H 9 505/BE/1849.

század gyalogost hagyott vissza. Mivel csapata az említett műveletek miatt 3 századdal meggyengült, kérte Kmetyt, ha tud, csak 4 napra küldjön neki 3 század honvédet.⁴⁷⁴

Üchritz Emil alezredes 1849. július 10-én Bajáról jelentette Kmety tábornoknak Szentivánra, hogy aznap délután a 12. huszárezred mindkét osztálya bevonult a városba.⁴⁷⁵

Szökött katonák vitték hírül Jellačićnak, hogy Vetter altábornagy hadserege 1849. július 12-én a Bajáról, Szegedről és a Bánátból nyert erősítések folytán 20–25 000 főre emelkedett.⁴⁷⁶

A *Közlöny* július 15-i száma közölte, hogy a Tordán alakult, Benő őrnagy parancsnoksága alatt Bajára szállított zászlóalj a 134. sorszámot kapta.⁴⁷⁷

Kossuth július 14-én tudatta Mészáros Lázár altábornaggal, hogy Baján egy tekintélyes figyelő csapat (Observations Corps) összehívására kerül sor Kohlman ezredes parancsnoksága alatt. Jelezte, hogy július 13-án erre a célra már 2 zászlóalj gyalogságot és 450 főnyi lovasságot útnak is indított, és a közeli napokban még többet fog küldeni. A Kiskunságban, Pest megye solti járásában gerillacsapat alakításával bízta meg Gersei Károly századost, akit arra utasított, hogy folytonos érintkezésben legyen Kohlman ezredessel.⁴⁷⁸

Kohlman ezredes 1849. július 15-én jelentette Kossuthnak, hogy a tervezett baranyai beütést nem tartja megvalósíthatónak, mert a csapatot az egyre közeledő császári erők bekeríthetik és elfoghatják. Ha Kossuth ragaszkodik a pécsi diverzió végrehajtásához, bízta azt Meszéna alezredesre, akivel ő már ismertette eddigi intézkedéseit.⁴⁷⁹ Kossuth július 16-án, Szegeden válaszolt Kohlman ezredesnek. Közölte, hogy a bajai csapat parancsnokságát Farkas Károly ezredesre bízta. Kitért arra, hogy Baján nagyon számított Kohlman ezredesre, ezért a lemondása kellemetlenül lepte meg.⁴⁸⁰ Noszlopy Gáspár Somogy megyei kormánybiztos július 22-én jelentette Bajára Zám-belly Lajos ezredesnek, hogy a nagyatádi táborban, ahová a császáriak támadására számítva vonta össze erőit, 950 honvéd, 100 vadász, 100 huszár, 4 db 1 fontos ágyú felett rendelkezik, és a felszerelés Kaposváron készül, ahol a megyeházát műhelyekké alakították át.⁴⁸¹ Július 24-én értesítette Fördös István Tolna megyei másodalispánt Somogy megye súlyos katonai helyzetéről. Az volt a terve, hogy vereség esetén Tolnán át a Dunáig vonul. Zám-belly ezredestől, Bajáról várt segítséget Pécs bekerítésére. Mivel azonban ekkor már Kanizsán kb. 1000 fő, Pécs környékén 8–9000 fős császári katonaság

⁴⁷⁴ HL VII. C. 203 37/34/1849.

⁴⁷⁵ MOL H 116 Kmety György ir. 112/B/1849.

⁴⁷⁶ OLCHVÁRY Ödön, 1901. 214.; RAPCSÁNYI Jakab dr., 1934. 154.; VIRÁG Gábor, 2000. 174.

⁴⁷⁷ KÖZLÖNY Szeged, 1849. július 15. 150. sz. 557. – Rendeletek; GELICH Rikárd, é. n. III. k. 696–697.

⁴⁷⁸ MOL H 2 OHB ir. 9242/K/1849.; KLÖM XV. k. 1955. 730.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 130.; VASS László, 1998. 51.

⁴⁷⁹ KLÖM XV. k. 1955. 745.

⁴⁸⁰ Uo. – Kossuth németül válaszolt Kohlman ezredes levelére.

⁴⁸¹ DÁTÁN Cecília, 1998. 2. sz. 31.

tartózkodott, Szigetvár felé pedig 400 horvát katona tartott, a Duna mentén ugyancsak 10 000 fős császári sereg vonult lefelé, részben Baja elfoglalására is, Noszlopy Gáspár így Bajáról nem kaphatott segítséget.⁴⁸²

Mészáros Lázár 1849. július 19-én kérte Kossuthot és a hadügyminisztériumot, hogy Szeged fedezésében 10 napig ne számítson a tiszai hadsereg, hanem Vetter Baján állomásozó alakulataival és a népfelkelés erőivel oldja meg ezt a feladatot.⁴⁸³ Ugyanő a július 19-i jelentésében arra hívta fel a figyelmet, hogy Jellačić Titelre húzódott vissza, és itt egy újabb kibontakozást könnyen meg lehet akadályozni. A kormány előrenyomultathatna Vetter tábornok seregéből 12 000 főt. Ők és a Bajánál álló csapatok egy jelentős népfelkeléssel megtámogatva a szegedi sáncoknál addig feltartóztathatják az ellenséget, amíg a Perczel-hadtest a kormány segítségére nem siet.⁴⁸⁴

A hadügyminiszter július 22-én a Baján állomásozó hadosztályt Vetter parancsnoksága alá helyezte.⁴⁸⁵ Ugyanezen a napon utasította a miniszter Zám-belly Lajos bajai hadosztályparancsnokot, hogy jelentse, hány darab és milyen erejű gőzhajó található a bajai révben, és jelentést kért a Baján lévő hídkészletekről is. Egyúttal értesítette Zám-belly ezredest, hogy Sieh főhadnagy vezérlete alatt egy utászcsapat érkezett Kalocsára, amely a rendelkezésére áll. Az utasítás szerint az egységet a 4. utászszázalójba kell beosztani.⁴⁸⁶

Pilaszanovics József bajai főbíró 1849. július 22-én jelentette Haczell Márton Bács megyei kormánybiztosnak, hogy az ellenség Bátát felgyújtotta. A támadásra július 22-én délelőtt 9 és 10 óra közt került sor. Bátán ekkor csupán a 134. honvédszászlóalj egy százada tartózkodott, amely a támadás miatt visszavonulni kényszerült. Ugyanezt tette az ott tartózkodó 60 főnyi huszárcsapat is. A honvédek visszavonulását Hatos Gusztáv mohácsi járási főszolgabíró 40 baranyai hajdúval fedezte. Pilaszanovics József arra kérte a kormánybiztos, hogy küldjön utászokat, a 134. honvédszászlóaljat pedig, amely többnyire románokból áll, küldje máshová. Ágyúra feltétlenül szükség lenne, lehetőleg még kettőre, és minél előbb. A gőzhajóállomáson felüli Duna-kanyarnál lenne rájuk szükség.⁴⁸⁷

Wehle Károly vezérkari százados július 24-én jelentette Bajáról a főparancsnokságnak, hogy az ellenség Batinán kívül Mohácsot és Bátát is elfoglalta, sőt egy 400 főből álló horvát helyőrség hátrahagyásával Székesfehérvárt elhagyva Buda ellen vonult. A Baján állomásozó csapatok parancsnokságát Zám-belly ezredes vette át. Csapatok a 134. honvédszászlóaljból és a 12. huszárezred egy erős osztályából álltak. Zám-belly a gyalogság megerősítését és egy üteg küldését kérte Vetter altábornagtól, noha tudta, hogy az a kértnél kevesebbet tud küldeni, mivel a déli hadsereg egy részének észak felé kellett menetelnie.⁴⁸⁸

⁴⁸² DÁTÁN Cecília, 1998. 2. sz. 33.

⁴⁸³ HERMANN Róbert, 1993. 67.

⁴⁸⁴ BÖHM Jakab–FARKAS Györgyi, 1998. 190–191.; VASS László, 1998. 117.

⁴⁸⁵ MOL H 75 24.992/1849.

⁴⁸⁶ Uo. 24.994/1849.

⁴⁸⁷ MOL H 114 937/1849.;

⁴⁸⁸ MOL R 23 Dembinski Henrik tábornok ir. 1849–1852. 4. d. 237. folio

Zámbelly ezredes július 25-én azt írta Török Jánosnak, a zombori helyőrség parancsnokának, hogy a hadügyminisztérium 3853/B. számú parancsa értelmében neki Szabadkán át Szeged felé vissza kell húzódnia, ha az ellenség túlerővel Baja felé közeledne. Ebben az esetben katonai támogatásra nem lesz szüksége, a kincstári javakat azonban Zomborba fogja szállíttatni, amelyeket onnan Péterváradra kell majd továbbszállítani olyan gyorsan, amennyire ez csak lehetséges.⁴⁸⁹

Ugyanaznap Zámbelly ezredes újabb levelet küldött a zombori helyőrség parancsnokának. Ebben közölte, hogy az ellenség a legújabb hírek szerint Pest felé vonult vissza. Ennek ellenére feltett szándéka, hogy Baját nem hagyja el. Ezért a kincstári javak egyelőre még itt maradnak. Mivel a kívánt katonai segítségre mostanra már nincs szükség, így a 126. zászlóalj egyelőre még megmaradhat állomáshelyén. Jelezte egyúttal azt is, hogyha valami figyelemre méltó dolog merülne fel, azonnal a tudomására fogja hozni.⁴⁹⁰

Kossuth Cibakházáról, július 26-án azt írta Szemere Bertalannak, hogy az osztrákok előrenyomulása miatt Szegedre kénytelen vonulni a „bajai erőcske is,” különben az ellenség elvágja a magyar csapatoktól. Úgy számított, hogy Perczel és Lenkey hadteste, az alvidékről jövő erők, a szegediek és a bajaiak összesen mintegy 42 ezren lesznek.⁴⁹¹

Július 26-án Zámbelly ezredes vezérlete alá, Bajára egy megfigyelő csapatot helyeztek el, amelyet a kormány utasítására már július 27-én Szeged felé vezetett.⁴⁹²

Közben a császári hadsereg jobbszárnyát képező III. hadtest, amely Ramberg tábornagy irányítása alatt állt, Soroksáron, Kunszentmiklóson, Izsákon át Szabadkára indult. A feladata az volt, hogy Vetternek a titeli fennsík előtt álló csapatait a Tisza bal partjára szorítsa, és helyreállítsa az összeköttetést a horvát bánnal. Ezért küldték Althann ezredest is 1 gyalogezreddel, a 22. vadászzászlóaljjal, 4 század Wrbnachevauxlegers-sel és 1 lovassági üteggel Dunavecén át Bajára. Althann ezredes hadoszlopa július 21-én indult Pestről, és útközben megszerezve a Dunán a magyar csapatok által öszszegyűjtött hídanyagot, 27-én ért Bajára.⁴⁹³

⁴⁸⁹ MOL R 306 Török János 5. cs. 16–17. folio; – Magyar fordításban közli: IVÁNYI István–MAGYAR László, 1998. 212–213.

⁴⁹⁰ Uo. 5. cs. 10–11. folio; – Magyar fordításban közli: IVÁNYI István–MAGYAR László, 1998. 213.

⁴⁹¹ KLÖM XV. k. 1955. 781–782.

⁴⁹² OLCHVÁRY Ödön, 1901. 231. – Zámbelly katonai ereje Baján 2000 emberből és 4 lövegéből állt.; RAPCSÁNYI Jakab dr., 1934. 154.

⁴⁹³ THIM József, 1887. 263. – Thimnek az ellenség létszámára vonatkozó adatai pontatlanok. Ő ugyanis két zászlóalj gyalogosról és egy osztály lovasról tesz említést. Adatai szerint Baját ekkor Zámbelly parancsnoksága alatt a 126. zászlóalj védte.; BREIT József, 1898. III. k. A Nyári Hadjárat. 236.; GELICH Rikhard, é. n. III. k. 763–764. – Althann támadása előtt Zámbelly ezredes 2000 emberével Bajáról Szeged felé húzódott vissza.

Putnik Béla figyelmeztette Vetter altábornagyot az északról fenyegető veszélyre, és kérte a bajai helyőrség megerősítését. Vetter utasította Guyont, hogy Zámბelly ezredesnek küldjön 6 ágyút, azzal megakadályozhatja az ellenség előnyomulását. Zámбelly azonban már július 26-án elhagyta Baját. 27-én már Almáson volt, és csatlakozott Dembiński seregéhez.⁴⁹⁴

Zámбelly ezredes tudott a császári hadsereg közeledéséről. Már 1849. július 24-én értesítette Török János zombori térparancsnokot, hogy a Kalocsa felől közeledő császári had elől Zomborba fogja küldeni a bajai hídkészletet. Közben azonban a kormánytól azt a parancsot kapta, hogy vonuljon Szegedre. Zámбelly a parancsnak engedelmeskedve elhagyta Baját, július 28-án már Szabadkán volt.⁴⁹⁵ A hajóhíd Zomborba küldésére nem maradt ideje, de hogy ne jusson az ellenség kezére, kivonulása előtt a nagyobb részét elsüllyesztette.⁴⁹⁶

Ramberg tábornagy július 28-án Kiskunhalasról jelentette Kecskemétre, a III. hadtest főparancsnokságának, hogy hadtestével bevonult Halasra, ahol tábort ütött. A tábornagy gróf Althann ezredes bajai egységét július 29-én Mélykútra rendelte. Jelezte, hogy a bajai hadtesthez tartozó csapatok július 27-én a legnagyobb pánikban vonultak át Halason.⁴⁹⁷

A Haynau seregének jobbszárnyát képező III. hadtest Ramberg vezetésével július 29–30-án megszállta Szabadkát és Baját.⁴⁹⁸ Zámбelly szerint a Baját megszálló császári erő 1500 emberből és 6 ágyúból állt.⁴⁹⁹

A Zámбelly Lajos huszár ezredes parancsnoksága alatt álló bajai dandár július 31-én vonult be 2000 emberrel és 6 ágyúval a szegedi sáncok közé.⁵⁰⁰

Baja, mint a hadsereg élelmezési, szállítási és hadfelszerelési bázisa

Baja városnak a táborba vonult nemzetőrök és a városon átvonuló haderő számára kenyeret, lisztet, zabot, szénát, lovat és fuvarra kellett adni, szükség esetén ezen felül szállást is. Ezek mennyiségéről nincsenek pontos – főként pedig összesített – adatok, ezért az alábbiakban csupán néhány jellemző ilyen tartalmú iratból idézünk.

⁴⁹⁴ THIM József, 1887. 263.

⁴⁹⁵ Uo. 263.; THIM József, 1896. I. k. 551–552.; BREIT József, 1898. III. k. A Nyári Hadjárat. 231.; OLCHVÁRY Ödön, 1901. 231.; BOROVSZKY Samu, (1909). II. k. 231.; RAPCSÁNYI Jakab dr., 1934. 154.; KISS Z. Géza, 1989. 256.

⁴⁹⁶ BREIT József, 1898. III. k. A Nyári Hadjárat 237.

⁴⁹⁷ HL VII. C 203 40/321/1849.; IVÁNYI István, 1886. 478.; BOROVSZKY Samu, (1909.) II. k. 231.

⁴⁹⁸ IVÁNYI István, 1886. 478.; BREIT József, 1898. III. k. A Nyári Hadjárat 238.; NAGY SZEDER István, 1936. 154.; KLÖM XV. k. 1955. 806.

⁴⁹⁹ THIM József, 1887. 264.

⁵⁰⁰ GELICH Rikárd, é. n. III. k. 814.; VASS László, 1998. 248. – Vass szerint Zámбelly 1849. július 29-én ért Bajáról Szegedre.

1848. július 27-én Rudics Máté főszolgabíró felszólította a bajai városi tanácsot, hogy az Óverbázon táborozó katonaság és nemzetőrség ellátásához szükséges liszt, széna, zab stb. tartozását haladéktalanul szállíttassa le a zombori megyei raktárba.⁵⁰¹

Az utasítást Knézy Antal alispán Újverbáson, 1848. július 30-án megismételte. Ez a levél adatokat is tartalmaz, augusztus 14-ig járó 85 kenyér- és 17 lórészletet kér beszállítani a zombori megyei raktárba. A kenyérrészleteket lisztben kell szállítani, minden 64 részlet után 1 mázsa lisztet kell számítani. Baja város kasznárja, Ivánovics István a tanácsülésen elmondta, hogy a város a júliusra eső részleteket már leszállította, tartozása csak az augusztus első 14 napjára eső 85 kenyér és 17 lórészlet.⁵⁰²

Schvanda János baracscai állami ispán és élelmezési biztos 1848. augusztus 13-án Szentkirályi Móric királyi biztos utasítása alapján arra szólította fel a bajai városi tanácsot, hogy augusztus 14-én vitessen Bélapusztára 8 marhát, Zomborba pedig 102 mázsa lisztet, 42 pesti mérő zabot, valamint 510 köteg szénának az egyhatodát. A további hatodrészeket négynaponként szállítsa le. Az utasítás szerint a szállítandó liszt búzából való kenyérliszt legyen, se kukorica-, se árpaliszttal ne legyen keverve. A széna 10 ft-os részletekből álljon, és ez is és a zab is jó minőségű legyen. A tábori bizottmány határozata szerint a liszt mázsájáért 4 pengőforintot, a zab pesti mérőjéért 1 pengőforintot, a 10 ft-os széna kötegeért 6 pengőkrajcárt fizet a tábori pénztár.⁵⁰³

1848. szeptember 6-án döntés született arról, hogy a tábori élelmezési bizottmány Baján egy több ezer mázsa lisztet tárolni képes raktárt állít fel. Ebbe a Szentjánosnál lévő magtárba Csávolynek 307, Szentivánnak 322, Jankovácnak 938, Mélykútnak 668, Tataházának 217, Bajának 301 pesti mérő jól kirostált kétszeres búzát kell négy napon belül beszállítani. A községek a búzáért pesti mérőnként 7 váltóforintot kapnak.⁵⁰⁴

Lipovcsevics Dániel képviselő az 1848. december 30-i közgyűlésen jelentette, hogy a Baján megforduló katonák részére 13 183 kenyérrészletet adott ki.⁵⁰⁵

Egy megyei kimutatás szerint Baja város a megyében szállásoló és táborozó katonaság részére 1848. május 1-jétől 1848. október végéig 12 077 kenyérrészletet 886 ft 54 xr, 188 mázsa lisztet 752 ft, 3515 részlet zabot 351 ft 30 xr, 3604 részlet szénát 360 ft 24 xr, mindösszesen 2350 ft 48 xr értékben szolgáltatott ki. Emellett Baja város a megyében táborozó honvédeknek 448 ft 25 xr értékű fuvarozást is nyújtott. Ugyanekkor a Bajai Uradalom 825 mázsa lisztet 3300 ft, 10 350 részlet zabot 1035 ft és ugyanannyi szénát ugyancsak 1035 ft, mindösszesen 5370 ft értékben szállított.⁵⁰⁶

⁵⁰¹ BKMÖL IV. 1102 Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 4–5.

⁵⁰² BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. ir. 959/1848.

⁵⁰³ BKMÖL IV. 1102 Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 11–12.

⁵⁰⁴ Uo. sz. n./1848. 18.; BKMÖL V. 360 Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 80–81.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 77–78.

⁵⁰⁵ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 139/1848.

⁵⁰⁶ MOL H 2 OHB ir. 882/e1849.

Petrovác István tanácsnok az 1849. február 5–10-i tanácsülésen jelentette, hogy a katonaságnak nagy csapatokban a városban történt januári átvonulásakor 85 és fél mérő zabra volt szüksége, amelyet a városi főbíró megbízására 2 ft 36 kr-jával tudott megvásárolni.⁵⁰⁷

Baja város csak 1849. április elején került ismét magyar kézre. Az április 12–13-i közgyűlés megállapította, hogy a hadjáratok alatt az élelmiszereket vagy elfogyasztották, vagy elpusztították. Ugyanakkor a földművelőket a közszolgálatok miatt elvonták a termelőmunkától, sőt részben el is űzték őket a földjeikről. A közgyűlés az így kialakult helyzetben érdekelt az élelmiszerek minél nagyobb mennyiségben történő előállításában. Ezért úgy határozott, hogy a bajai és a mátéházi határban fekvő ugarföldeket ebben az évben minden birtokos bevetheti anélkül, hogy ennek az elkövetkezendő évekre vonatkoztatva bármi következménye lenne.⁵⁰⁸

Pál Antal főszolgabíró 1849. május 31-én arra szólította fel Baja város tanácsát, hogy tudósítsa őt a városban található gabonakészletekről. Az ennek kapcsán készült összeírás szerint Baja 12 tizedében ekkor 11 261 pesti mérő búza, 2546 pesti mérő árpa, 23 032 pesti mérő zab, 14 882 pesti mérő kukorica, továbbá 2787 pesti mérő köles volt található.⁵⁰⁹

Haczell Márton kormánybiztos Bohári Ignác élelmezési főbiztost az 1849. június 3-án Szabadkán kibocsátott nyílt rendeletben azzal bízta meg, hogy Zomborban és Baján zabot vásároljon. A kormánybiztos felhívta a lakosság figyelmét, hogy ha készpénzfizetés mellett vonakodnak a tulajdonukban lévő zabot átengedni az állam részére, le fogják foglalni a készleteiket. A bajai tanács az 1849. június 8-i ülésén azzal a kéréssel fordult Haczell kormánybiztoshoz, hogy intézkedjen az állam részére történő zabvásárlásról, vagy oldja fel a tilalmat.⁵¹⁰

Haczell Márton június 5-én Szabadkáról azt jelentette Kossuthnak, hogy Baján több ezer pozsonyi mérő zabot sikerült vásárolni. A Zomborban lévő 8000 pozsonyi mérőre rúgó zabkészletet a bajai állami magtárba szállították. Innen könnyen fel lehetne szállítani a felső táborba. A napokban a kereskedők 70 000 mérő zabot szállítottak Pest felé. Bács megyében zabot és gabonát készpénzért jutányosan lehet vásárolni, hitelbe azonban bajos, mivel az állam még 200 000 pengőforinttal tartozik Bács megyének az 1848. évi terményekért.⁵¹¹

1848 szeptemberében, Jellačić készülődésének hírére felgyorsult a torborzás folyamata, hiszen egyértelművé vált, hogy a katonai összecsapás nem lesz elkerülhető. Az egyéb terhek mellett a szállítás gondja is a lakosságra nehezedett. A tábori bizottmány már az 1848. szeptember 11-i újverbászi ülésén úgy látta, hogy enyhíteni kell a népre nehezedő fuvarozás terhét. Ennek érdekében Thurszky Ferenc megyei főszámvevő utazási tervet készi-

⁵⁰⁷ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 70/1849.

⁵⁰⁸ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 25/1849.

⁵⁰⁹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. és ir. 168/1849.

⁵¹⁰ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. ir. 194/1849.

⁵¹¹ MOL H 2 OHB ir. 7899/K/1849.

tett, amely 1848. szeptember 15-től lépett életbe. A tervben pontosan megszabták, hogy egy adott helység melyik másik helységig tartozik a katonai és egyéb szállításokat teljesíteni.⁵¹²

A városi tanács 1848. október 9-i ülésén olvasták fel gróf Batthyány Lajos miniszterelnök rendeletét, amely előírta, hogy az ellenség előtt álló táborok számára szükséges fuvarokat, kézi vagy szekeres munkákat a helységek szolgáltatassák ki, ugyanakkor megtiltotta az ellenség szállításokkal, munkával, tanácsokkal történő támogatását.⁵¹³

Különösen nagy nehézséget jelentett a menekített állami javak szállítása. Haczell Márton kormánybiztos 1849. július 14-én jelezte Szemere Bertalan miniszterelnöknek, hogy Bács megyében a fuvarosok a tábor számára szükséges élelmiszerek szállításával és egyéb szállításokkal igen el vannak foglalva. Emiatt csak 1000 szekeret sikerült a Pestről Bajáig hajón, onnan pedig tengelyen Szegedre szállítandó állami javak továbbszállításához kiállítani. Ez azonban kevés, további 1000 szekerre lenne szükség. Ezt a mennyiséget szerinte Pest megye alsó részéből és a Kiskunságból kellene kirendelni. A miniszterelnök még aznap utasította Pest megye alispánját a szükséges 1000 szekér kiállítására.⁵¹⁴

Szeles Lajos, Pest megye másodalispánja Soltvadkertről július 16-án jelentette a belügyminiszternek, hogy az állami javak Bajáról Szegedre történő szállítására a solti járás alsó részéről július 15-én 500 kocsit rendelt ki.⁵¹⁵

Amikor a Baján állomásozó Zámberk ezredes július végén azt tervezte, hogy Althann csapatai elől elmenekíti az értékeket, 1600 szekeret kért azok Péterváradra küldésére.⁵¹⁶

A hadfelszerelések készítéséből a bajai kézművesek is kivették a részüket:

Berkovics Benjámín és társai, bajai szürszabók, a szegedi tábor részére 1848. szeptember 5-ére 90 db szűrt készítettek, amelyekért Török Gábor, a tábor ellátási kormánybiztosa 432 ft-ot fizetett.⁵¹⁷

Oláh Antal bajai szíjgyártómesternek, ugyancsak Török Gábor kormánybiztos, 1848. szeptember 23-án a verbászi tábor ágyús loviaira készített 6 db hámért 60 ft-ot fizetett.⁵¹⁸

⁵¹² BKMÖL IV. 1102 Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 27–28.

⁵¹³ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 1181/1848.

⁵¹⁴ MOL H 9 489/BE./1849.

⁵¹⁵ Uo. 535/BE./1849

⁵¹⁶ DUDÁS Gyula, 1896. I. k. 551.

⁵¹⁷ MOL H 112 Török Gábor kormánybiztos ir. 6. d. sz. n./1848. – Számadás a „Szegedi” név alatt létező Alvidéki Tábor ellátására 1848. június 19-től egész ugyanazon évi december végéig felvett álladalmi pénzek hova lett fordításáról. Készült: Óaradon, 1848. évi december 31. 159. bejegyzés

⁵¹⁸ Uo. 6. d. sz. n./1848. Számadás I. mint fent a 223. bejegyzést

Bernáth József nemzetgyűlési képviselő és kormánybiztos 1848. október 29-én Pestről jelentette az OHB-nek, hogy a Bács megyei újoncok részére több mint 4000 főre kelméket készített a szabadkai, a zombori és a bajai szabókkal.⁵¹⁹

Kossuth 1848. november 10-én a hadfelszerelés problémáinak megoldására utasította a hadügyminisztériumot. A rendelet 3. pontja 9 várost jelölt ki a lovasság számára szükséges szerszámok és pokrócok előállítására. A kijelölt városok egyike Baja volt. A városban fellelhető valamennyi szíjgyártót és kézművest készpénzfizetés mellett kötelezték a megrendelt áruk előállítására.⁵²⁰

Noszlopy Gáspár Somogy megyei kormánybiztos 1849. április 18-án Baján egyenruhákat, veres hajtókás, kék pitykés dolmányt és veres zsinóros nadrágot varratott.⁵²¹

A város kórházai az egészségügy szolgálatában

A városi közkórház ingyen látta el a déli hadszíntérről ide szállított beteg honvédeket. Közvetlen adataink a közkórház működésére vonatkozóan nincsenek, de közvetett módon, a város vezető testületeihez, főként a városi tanácshoz intézett megkeresések bizonyítják az itt folyó gyógyító tevékenységet.

A városi tanács 1848. szeptember 4-i ülésén olvasták fel a Sándor nevű 2. gyalogezred 8. százada parancsnokának levelét, amelyben azt kérte a tanácstól, hogy a Baján megbetegedett Wischwader nevű közvitész, akit a helyi kórházban ápolnak, felgyógyulása esetén küldesse Verbászra.⁵²²

A Mészáros hadigőzös parancsnoksága 1848. október 25-én levélben kért tájékoztatást a városi tanácstól Philippe Károly gépfűtő állapotáról, akit főzúzással ápolnak a bajai kórházban.⁵²³

Rosenman Pál orvos a Baján keresztülutazott és itt betegen maradt honvédek haláláról tett jelentést a városi tanács 1848. december 11–13-i ülésén.⁵²⁴

Egy 1849. május 21-i jelentés szerint országos viszonylatban 64 régi és 18 új tábori kórház működött. Augusztusig száz fölé emelkedett a számuk, köztük volt bajai is.⁵²⁵

Németh Ferenc ténfőhadnagy, bajai katonai térparancsnok 1849. június 13-án jelentette Flór Ferencnek, a hadügyminisztérium egészségügyi osztályfőnökének, hogy térparancsnokká történt kinevezése, azaz június 1-je óta Baján, ahol eddig katonai kórház nem működött, Rosenman Pál városi főorvos

⁵¹⁹ MOL H 2 OHB ir. 1981/e/1848.

⁵²⁰ Uo. 1980/e/1848.; KLÖM XIII. k. 1952. 391.

⁵²¹ DÁTÁN Cecília, 1998. 2. sz. 23.

⁵²² BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1847–1848. 1070/1848.

⁵²³ Uo. 1203/1848.

⁵²⁴ Uo. 1309/1848.; – Rosenman Pált 1833. szeptember 1-jén választották meg Baja város rendes főorvosának. I. BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 564/1849. számon

⁵²⁵ VASVÁRI Jenő, 2000. I. k. 52.

közbenjárására sikerült az üresen álló lovas kaszányában katonai kórházat berendezni és a legszükségesebbekkel ellátni. Itt gyógyítják a katona betegeket, akiknek az ápolása nincs megoldva, tekintve, hogy ápolók fizetésére nincs pénz. A betegek számára szükséges gyógyszereket eddig a városi közpénztár fizette, a jövőben az állami pénztár fogja fizetni. Az orvosok és sebészek fáradozásaikért eddig semmit sem kértek, de ezentúl a szigorúbb felügyelet miatt fizetést igényelnek.⁵²⁶

A város császári kézre kerülését követő 1849. évi események

Baja 1849. július 27-én került végleg a császáriak kezére. A régi-új hatalom azonnal megkezdte a forradalom előtti rend visszaállítását és hatalma megszilárdítását. Ennek érdekében a városban állomásozó cs. kir. katonaság parancsnoka, a helyi térparancsnok, sőt olykor a megyei cs. kir. biztos és a cs. kir. katonai főparancsnokság is különböző feladatok végrehajtására utasította a városi tanácsot.

A végrehajtandó feladatok sorában elsőként az 1849. augusztus 21-i tanácsülés Josef Grobois őrnagynak, Baja város katonai parancsnokának rendelkezéseit tárgyalta. Arra utasította a várost, hogy az elfogott honvédeket kísértesse az eredeti állomáshelyükre. Ugyanakkor a városban szállásoló császári katonaság panaszára elrendeltette, hogy a városban mindenkinek el kell fogadni mindenféle német kincstári utalványt és jegyet, aki pedig megszegi ezt a rendelkezést, azt haditörvényszék elé fogják állítani.⁵²⁷

A városi tanács az 1849. augusztus 23–31. között tartott ülésén tárgyalta Haynaunak a magyar bankjegyek beadására és megsemmisítésére vonatkozó rendeletét. A tanács megállapította, hogy ha a bankjegyek megsemmisítésére tényleg sor kerül, akkor Baján a lakosság óriási inség elébe néz. Itt ugyanis a magyar katonaság folytonos szállásolása alatt minden adásvétel magyar pénzjegyekben történt. Az osztrák bankjegyek közpénztáraknál történő elfogadása egyenesen tilos volt. Mindennek az lett a következménye, hogy a város lakosainak nagyobb részénél a magyar bankjegyeken kívül egyéb pénz nincs, és ha ezt tőlük elveszik, akkor a közelgő tél miatt a legszükségesebb élelmiszerekkel sem tudják magukat ellátni, vagyis végső nyomor vár rájuk. Súlyos megpróbáltatások várnak a közintézményekre is, hiszen a városi pénztárban, az árvák tárában, a közkórházban sincs más pénz, sőt a város emiatt a városi cselédséget sem tudja fizetni, hasonlóképpen a Remete Szent Pálról elnevezett kórház 25 gyámoltját sem lesz képes eltartani. Mindezeknek a körülményeknek a figyelembevétele alapján a városi tanács arra kérte Latinovics Károly királyi biztost, hogy az 1840. évi tűzvész sebeiből még ki sem gyógyult Baja városát vegye hathatós pártfogásába. Addig is, amíg a

⁵²⁶ MOL H 75 20.933/2157 H/1849.

⁵²⁷ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. és ir. 259/1849. – Az irat mellett található Josef Grobois 7. és 12. számú német nyelvű rendeletei is.

magyar pénzjegyek más pénzjegyekre történő beváltására sor kerül, eszközje ki a város számára a császárnál, hogy legalább a kisebb címletű bankjegyek továbbra is forgalomban maradhassanak.⁵²⁸ A város folyamodványt intézett Haynau fővezérhez, amelyben a magyar bankjegyek használatban hagyását kérte, illetve azt, hogy eszközje ki a császárnál azok beváltását. Október elején vált világossá, hogy Haynau egyik kérést sem hajlandó teljesíteni.⁵²⁹

A városi tanács az 1849. szeptember 3-i ülésén Josef Fleischer bajai térparancsnoknak, a 7. brodi határőrezred századosának kezdeményezésére elrendelte, hogy a városi rendőrkapitány derítse ki, kik szervezték a városban a szeptember 2-i vörös lobogós gyermekmenetet. A térparancsnok azt is követelte, hogy a városi tanács tiltsa el a lakosokat a magyar forradalomra emlékeztető jelek viselésétől, vagyis távolíttassa el a sapkákról az ezüstös fehér és veres színű rózsákat a korona nélküli címerrel, vetesse le a kalapokról a veres szalagokat és a fekete tollakat. További elvárása volt, hogy tiltsa meg a tanács a városban az alapos ok nélküli lövöldözést, fordítson különös figyelmet a Baján tartózkodó vagy átutazó kétes személyekre, a hamis hírek terjesztőire. Fogassa el azt a 9 rabot, akik a helyi megyei fogházból fényes nappal megszöktek. Végül tudatta a városi tanáccsal, hogy a katonai parancsnokság éjjeli őrzőjáratot rendelt el a városban. Ennek végrehajtására szeptember 3-tól kezdve 18 megbízható helyi lakos kirendelését kérte, akik este fél hétkor fegyverrel tartoznak megjelenni a katonai laktanyában.⁵³⁰

Josef Fleischer rendelkezéseivel foglalkozott a tanács 1849. szeptember 7-én és 10-én tartott ülése is. Utasításának megfelelően a tanács falragaszok és dobszó útján meghirdetni rendelte, hogy mindazok, akik a magyar forradalmi katonaságnál szolgáltak és hazatértek, illetve akik ezután fognak hazatérni, kötelesek jelentkezni a városi tanácsnál és a helyi cs. kir. katonai térparancsnokságnál. Aki ezt elmulasztja megtenni, vagy eltitkolja a házában lévő hazatért katonákat, azt meg fogják büntetni. A hazatérő katonákat a császári királyi hadseregbe fogják besorozni. A városi tanács azt is a lakosság tudomására hozta, hogy akinél fegyver van, vigye be a városházára, mert szigorú büntetést kap az, akinél a tervezett házkutatások során fegyvert találnak.

A tanács megbízta a város 12 tizedére felügyelő tanácsnokokat, hogy írják össze a szabadságharc résztvevőit. Különösen figyeljenek azokra, akiket a város helyett soroztak be vagy önként álltak be, akár már hazajöttek, akár még nem. Minden fegyvert le kell adni a rendőrkapitányi hivatalnak. A személyesen végrehajtott házkutatások során talált fegyverekről jegyzéket kell készíteniük, amit kötelesek átadni a városi tanácsnak. A jegyzékbe csak azokat a fegyvereket kell felvenni, amelyekről a rendőrkapitányi hivatalnak még nincs tudomása.

⁵²⁸ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. és ir. 263/1849.

⁵²⁹ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 95/1849.

⁵³⁰ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 297/1849.

A rendőrkapitányi hivatalnak minden Baján tartózkodó vagy átutazó idegent figyelemmel kell kísérni. Azokat, akik szóval vagy tettel nyugtalanságot, izgatást idéznének elő a nép között, el kell fogni, és jelenteni kell a városi katonai térparancsnokságnak. Az olyan személyek, akik korábban a császári királyi hadseregben szolgáltak, majd a magyar forradalom kitörésekor a magyar hadsereg tagjai lettek, szintén elfogandók és átadandók. A közcsend és a közrend fenntartására a katonai parancsnokság minden tőle telhető segítséget meg fog adni.⁵³¹

Kaich Bálint főszolgabíró 1849. szeptember 15-én ismertette a város vezetőivel a Ludwig Welden tábornagy által május 20-án, Pozsonyban kiadott rendeletet, amely megtiltotta a magyar bankjegyek használatát. Elrendelte, hogy a Magyarország jövedelmeire szóló utalványokat általános fizetési eszközként, készpénz gyanánt kell elfogadni.⁵³²

Stanislaus Klodnicki térparancsnok, a Baján állomásozó 2. Schwarzenberg dzsizásézred századosa utasítására a városi tanács az 1849. szeptember 19-én és 21-én tartott ülésén elrendelte, hogy a lakosság szeptember 23-áig bezárólag haladéktalanul szolgáltatassa be a Kossuth-féle bankjegyeket, és a netalán még kint lévő fegyvereket. A pénz beszédésére a tanács bizottmányt nevezett ki, amelynek tagjai Simics Tivadar, Katona István, Petrovác István és Vojnics Imre.⁵³³

Friedrich Blomberg tábornok 1849. október 5-én keltezett levelét az október 7-i közgyűlésen olvasták fel. Ebben felszólította a városi előljáróságot, tegye közhírré, hogy a még be nem adott Kossuth-féle bankjegyeket kiki mielőbb beadni törekedjen. Akinél a közhírré tétel után ilyen bankjegyeket találnak, azt haditörvényszék elé fogják állítani. A közgyűlés köteles jelenteni a tábornoknak a kihirdetés megtörténtét és a beszolgáltatott bankjegyek mennyiségét.⁵³⁴

Kaich Bálint főszolgabíró 1849. október 5-én tárgyalta a bajai katonai térparancsnoksággal és hadbíróssággal. A tárgyalás eredményét október 6-án közölte a városi tanáccsal. Eszerint ő engedélyt kapott a lakosságnál még kint lévő magyar bankjegyek 8 napon belüli beszédetésére, de csak olyan feltétellel, hogy ha valaki az ezt meghaladó időben ilyen bankjegyet csak mutatni is merészel, rögtön katonai törvényszék elé fogják állítani. Ezért a városi tanács szoros kötelességévé tette a rendelkezés dobszó útján történő többszöri meghirdetését, a házkutatást és a magyar bankjegyek folyamatos beszédetését. Az ily módon összegyűlő bankjegyeket október 15-én kellett leadni a főszolgabírói hivatalban.⁵³⁵ A Kossuth-bankók begyűjtése nem történt meg október 15-ig. A kiküldött bizottmány a tanács október 21–24-i ülésén jelentette, hogy 1849. október 24-ig bezárólag 361 242 pengőforint 45 krajcárra rúgó Kossuth-bankót szedett be a lakosoktól.⁵³⁶ A bankók gyűjtése még ez-

⁵³¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 301/1849.

⁵³² BKMÖL IV. 1102 Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1849. 55.

⁵³³ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 339/1849.

⁵³⁴ BKMÖL IV. 1101 Közgy. jkv. 1847–1849. 86/1849.

⁵³⁵ BKMÖL IV. 1102 Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1849. 65.

⁵³⁶ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 472/1849.

után is folyt. Erre vall az, hogy Wilhelm Faber ezredes, a Baján állomásozó dzsidás ezred tisztje 1849. december elején felszólította a várost, küldje át neki az október 24-e óta beszedett Kossuth-féle bankjegyeket. A városi tanács a 337 pengőforint 15 krajcárt azzal a kéréssel küldte át Faber ezredesnek, hogy mind az 1849. október 24-éig beadott 361 242 pengőforint 45 krajcárról, mind pedig a mostaniról, azaz összesen 361 580 pengőforintról adjon nyugtatványt.⁵³⁷

Latinovics Károly 1849. október 12-én körrendeletben sürgette minden a magyar forradalomra emlékeztető jelnek az eltörlését, a fegyverek beadását és úti levelek kibocsátását.⁵³⁸ Ugyanekkor Piukovics Ágoston, Bács-Bodrog megye közigazgatási alispánja útján a következők pontos, szigorú és gyors teljesítésére utasította a megyebeli helységek előljáróit, köztük a bajai városi tanácsot:

1. Tegye közhírré, hogy Haynau táborszernagy által 1849. július 1-jén Győrött kiadott proklamáció értelmében Bács-Bodrog megyében is haditörvényszék alakult, amely Zombor városában folyamatosan működik. Akinél a pártütés alatt a javait elkobozták, lezárták vagy eladták, kérheti a haditörvényszéktől a kártalanítását.
2. A Komáromból vagy máshonnan hazatért honvédeket tiltsa el a honvédegyenruha viselésétől. Aki a tilalom ellenére ilyen ruhadarabot visel, azt fogassa el és állíttassa haditörvényszék elé. A nyomaint is semmisítsék meg azon intézkedéseknek és rendeleteknek, amelyek a pártütés emlékezetét visszaidéznék. Ezzel szemben a császári felségjeleket, mint a helyreállított béke és törvényes rend jelképeit mindenütt tüzzék ki.
3. A lakosságtól haladéktalanul be kell gyűjteni a fegyvereket. Akinél 8 napot meghaladóan fegyvert találnak, azt haditörvényszék elé kell állítani.
4. A magyar Kossuth-féle bankjegyeket, az egy- és kétforintosokat is beleértve, 8 napon belül szedessék be, és a cs. kir. katonai kerületi parancsnokságnak adják át. Akinél a beszédés befejezése után ilyen bankjegyeket találnak, azt állíttassák haditörvényszék elé.
5. A megyében utazók számára szükséges útleveleket a helyi előljárók bizonyítványok alapján és díjtalanul tartoznak kiállítani. Azoknak, akik az országhatárokon belül utaznak, a megyei alispánok állítanak ki útlevelet a járási tisztviselők vagy a helyi előljárók bizonyítványai alapján, szintén ingyen. Azok, akik az osztrák birodalom több koronatarományába szándékoznak utazni, útlevelüket a királyi kormánybiztosságnál szerezhetik be, ugyancsak díjtalanul.⁵³⁹

⁵³⁷ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 636/1849.

⁵³⁸ Uo. 457/1849.

⁵³⁹ BKMÖL IV. 1102 Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1849. 72–74.

Kaich főszolgabíró 1849. november 4-én álhírek megjelenésére hívta fel a tanács figyelmét. Ezek szerint Kossuth vezetése alatt török csapatok közelednek az ország felé. Mindenkit óvott az álhírek terjesztésétől, és leszögezte, hogy akit ilyenek kapnak, azt haditörvényszék elé fogják állítani.⁵⁴⁰

A cs. kir. katonai főparancsnokság hirdetményt tett közzé, amelyben felszólította mindazon községeket és magánszemélyeket, akik nyugták ellenében természetnyelket szállítottak a cs. kir. katonaság élelmezésére, nyugták hiteles másolatát terjesszék fel hozzá kifizetésre. A városi tanács 1849. november 30-i ülése tárgyalt az ezzel kapcsolatos teendőkről. Kiderült, hogy Baja városának is nagyobb követelése van. A kasznári hivatal által őrzött nyugták szerint 1849. július 18-tól október végéig a cs. kir. katonaság élelmezésére 50 634 kenyérrészletet, 9496 zabrészletet, 7860 szénarészletet, 7860 szalmarészletet, 20 db marhát, 64 akó bort, 83 öl fát és 83 font gyertyát adott ki a város.⁵⁴¹

A városi tanács összeírta a *pártütők*hez hatóságilag állított és önként beállt, a harcok befejezése után Bajára visszatért honvédeket. Az összeírást az 1849. december 28–29-i tanácsülés elküldte Piukovics Ágoston kormánybiztosnak.⁵⁴²

Bajaszentistván szerepe az 1848–1849. évi szabadságharcban

Bajaszentistván községnek egykorú, 1848–1849. évi iratanyaga nem maradt ránk, ezért a forradalomban és szabadságharcban betöltött szerepéről csak a Pest vármegyei jegyzőkönyvek és rendeletek 1848–1850. évi másolati könyvéből nyerhetünk képet.

A jegyzőkönyv néhány adata a közigazgatásban történt változásokról is tájékoztat. Pest megye az 1848. október 12-i kisgyűlés 6645/1848. számú határozatával az 1848. évi XXIV. tc. rendelkezésére hivatkozva utasította a szolgabírákat, hogy kerületeikben tartsák meg a bíró és esküdtválasztást. A választást a járási tisztviselő részvételével, annak elől ülése mellett kell lebonyolítani. A járási tisztviselő a lakosok meghallgatása után, azok ajánlása alapján jelöli a bírót és az esküdtet. A bajaszentistváni bíróválasztás elnöke Nagy Károly esküdt volt.⁵⁴³

A solti járást, ahová Bajaszentistván is tartozott, 1849. május 10-én 4 kerületre osztották. Az új felosztás szerint Bajaszentistván a 4. kerületbe, Deák András szolgabíró és Pethő Sándor esküdt igazgatása alá került. Rendőrségi tekintetben a solti járásban 8 kerületet alakítottak ki, Bajaszentistván a

⁵⁴⁰ BKMÖL IV. 1102 Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1849. 80.

⁵⁴¹ BKMÖL IV. 1007 Tan. törv. jkv. 1849. 632/1849.

⁵⁴² Uo. 755/1849. – A tanácstörvénykezési jegyzőkönyv az összeírásban szereplő honvédek számát nem tartalmazza.

⁵⁴³ BKMÖL V. 307 Másolati könyv 1848–1850. sz. n./1848. 35–36.

7. kerületbe, Deák András felügyelete alá tartozott. Ekkor jöttek létre az új csendbiztosi kerületek is. A solti járásban 2 ilyen kerület alakult, Bajaszentistván Baros Sándor csendbiztos kerületébe tartozott.⁵⁴⁴

Végh Ignác főszolgabíró 1848. július 11-én arról tájékoztatta Bajaszentistván község bíróját, hogy Pest megyének 4000 nemzetőrt kell a Kiskőrös alatti táborba küldeni, ebből 2000 fő jutott a solti járásra. Bajaszentistvánnak 50 nemzetőrt kellett kiállítani. A besorozott nemzetőrök 1848. július 16-án reggel 9 órakor kaszával vagy szuronnyal ellátva tartoztak megjelenni a községházánál. A főszolgabíró felhívta a községi bíró figyelmét arra, hogy a nagy dologidőre tekintettel csak olyan embereket küldjenek el a táborba, akiknek a házánál a gazdaság folytatására marad még otthon valaki.⁵⁴⁵

Hegedűs Sándor megyei esküdt 1848. szeptember 26-án tájékoztatta a község előljáróit arról, hogy Nyáry Pál kormánybiztos rendeletére a Duna bal partjára mintegy 6000 főnyi rendes és önkéntes katonaság fog bizonytalan időre érkezni. A kormánybiztos ezért meghagyta a járási szolgabírónak, gondoskodjanak a sereg élelmezéséről, nehogy a haza lelkes védelmezői szükségét szenvedjenek.⁵⁴⁶

Somogyi József őrnagy 1848. december 16-án közölte a bajaszentistváni előljárókkal Pest megye november 27-i, a nemzetőrség tárgyában hozott határozatát. Ez kimondta, hogy a megye nemzetőrségét kerületekre kell felosztani. Minden kerületre 4000 embert kell számítani. Somogyi őrnagy vezetése alá a 8. kerületet rendelték. Ebben a kerületben 6 század alakul, Bajaszentistván a 6. századba tartozik. Ezeket a századokat szükség esetén a községekből ki fogják mozdítani.⁵⁴⁷

Sükkösd, Csanád, Bajaszentistván és Szeremle bírái és előljárói 1849. február 2-án azzal a kéréssel fordultak az OHB-hez, hogy a nemzetőrök rendezésére minden községbe legalább két lelkes honvédtisztet rendeljen ki, Somogyi József nemzetőr őrnagyot pedig csapassa el, mivel sohasem jelent meg községeik nemzetőrei között, és kötelességét hanyagul teljesítette. A járás védelmére tízezer főnyi fegyveres erő kiállítását kérték, akikhez a fellelkesített nép is csatlakozna.⁵⁴⁸

Ács Károly, a solti járás védelmi bizottmányának elnöke 1849. március 8-án elrendelte a dunai őrvonalon őrszolgálatot teljesítő nép felváltását a portyázó csapattal és az országos biztos által kirendelt mozgó nemzetőrséggel. A rendelet értelmében Bajaszentistvánnak 1849. március 10-én délig Uszódra kellett szállítania a csapatokat.⁵⁴⁹

Mészáros Károly főszolgabíró 1848. szeptember 23-án közölte a község előljáróival, hogy a nemzetgyűlés a honvédelemhez szükséges fegyveres erő növelését határozta el. Utasította a községi bírót, hogy ha a községre kivetett újoncilletőséget önkéntesekből nem tudná kiállítani, akkor se toborozzon,

⁵⁴⁴ BKMÖL V. 307 Másolati könyv 1848–1850. sz. n./1848. 78–80.

⁵⁴⁵ Uo. 14–15.

⁵⁴⁶ Uo. 34.

⁵⁴⁷ Uo. 44–45.

⁵⁴⁸ MOL H 2 OHB ir. 1344/e/1849.

⁵⁴⁹ BKMÖL V. 307 Másolati könyv 1848–1850. sz. n./1849. 59–60.

hanem szólítsa fel kötelező megjelenésre az összeírásban alkalmasnak feltüntetett 19–21 éves fiatalokat. Amennyiben 19–20 évesek elegendő számban állnak rendelkezésre, a 21 évesek kihagyhatók. Bajaszentistvánnak a kivetés szerint 11 újoncot kell kiállítani.⁵⁵⁰

Pest vármegye 1848. november 28-i, 7324/1848. számú határozata szerint a megyére az országos újoncilletőségből, 127 fő után 1 katonát számítva, 6200 újonc esik. Ezt a létszámot a megye már kiállította, most azonban újólá 3000 főt kell kiállítania, amelyből még 1600 fő hiányzik. Minden újonc 4 évig köteles szolgálni. Az újoncok az eskütétel alkalmával 20 pengőforint felfogadási díjat kapnak. Ezt az összeget a község tartozik kifizetni a számukra. A község kötelessége a 20 pengőforint beszedetése a helyi lakosoktól. A felfogadási díj csak annak adható át, aki katonának alkalmas. Bajaszentistván községnek újólá 11 újoncot kell kiállítania, mégpedig toborzás útján és 1848. december 26-ig. Amennyiben ez nem sikerülne, akkor december 27-én sorshúzással kell a hiányzó létszámot pótolni.⁵⁵¹

Nyáry Pál kormánybiztos 1848. december 29-én arra hívta fel a községeket, hogy tartsanak népgyűlést, amelyen olvassák fel a *Közlönyben* közzétett kormányrendeleteket és magyarázzák meg azokat a lakosoknak. Erre azért volt szükség, hogy a Pest megyében alakítani szándékozott szabadcsapatokhoz minél többen jelentkezzenek. A haza védelmére Bajaszentistvánon 1848. december 31-én délelőtt 11 órakor a főszolgabíró kívánta felszólítani a község lakosait. Elrendelte, hogy a község valamennyi lakosa jelenjen meg a jelzett időpontban a községházánál.⁵⁵²

Vetter Antal tábornoknak a dunai átjárók örökkel való ellátására vonatkozó rendeletét Végh Ignác főszolgabíró 1849. január 3-án közölte a községgel. Azt kérte, azonnal jelentsék neki, ha az ellenség át akar kelni a jégen. Az őrseget úgy kellett megszervezni, hogy minden őrhelyen legalább két lovas legyen, akiknek kötelességük volt megvinni a hírt a községnek, a község pedig az illetékes őrnagynak tartozott jelenteni. Az örök kiállítása, napi élelmezése és a lovak szénarészletének kiszolgáltatása a község feladata volt.⁵⁵³

Somogyi József nemzetőr őrnagy 1849. január 4-én a szeremlei révhez egész napos őrseget rendelt ki. Az öröket naponta váltották. Bajaszentistvánnak és Szeremlének egyaránt 5 gyalogost és 1 lovast kellett kiállítania.⁵⁵⁴

Karassay József Bajáról, 1849. június 22-én közölte Bajaszentistván, Csanád és Sükösd községek előljáróival, hogy az ellenség újra beütött Zomborba. A veszélyhelyzet miatt a községek minden polgára tartozik talpon lenni és az ellenséget teljes erejével a helységek határaitól távol tartani.⁵⁵⁵

⁵⁵⁰ BKMÖL V. 307 Másolati könyv 1848–1850. sz. n./1849. 31.

⁵⁵¹ Uo. 41–42.

⁵⁵² Uo. 47.

⁵⁵³ Uo. 47–48.

⁵⁵⁴ Uo. 49.

⁵⁵⁵ Uo. 89.

A lovas örök kiállításával kapcsolatban Deák András szolgabíró 1849. június 28-án Bajaszentistván előjáróit a következők végrehajtására utasította:

1. A kiállítandó öröket a bajai térparancsnoksághoz, a kastélyba küldjék.
2. Az állam fogja élelemmel, pénzzel és lórészletekkel⁵⁵⁶ ellátni őket, úgy, mint a rendes katonaságot.
3. A kiállított lovasok szolgálati ideje 6 nap, ennek letelte után a községnek a régi öröket újakkal kell felváltani.
4. Minden lovas ör azzal a fegyverrel látja el a szolgálatot, amivel rendelkezik, nyergük, pisztolyuk, fokosuk lehetőleg legyen.
5. A község tartozik a lovasokat bemutatni a szolgabírónak.⁵⁵⁷

Deák András szolgabíró 1849. július 6-án tudatta a bajaszentistváni előjárókkal, hogy Pest megye július 2-i bizottmányi ülése a megye székhelyét ideiglenesen Kecskemétre helyezte át, addig, amíg a veszély meg nem szűnik. A fő- és alszolgabírák, esküdtek, csendbiztosok maradjanak a kerületeikben, örködjenek a közbiztonság és a rend fenntartásán. Ha az ellenség meglepetésétől kell tartaniuk, kövessék a megye székhelyét. Bajaszentistván, Csanád, Sükösd, Bogyiszló és Fajsz örködjön a Duna-vonalon, ügyeljen a dunántúli mozgalmakra, és azonnal jelentse, ha tud valamit az ellenségről.⁵⁵⁸

Nyáry Pál alispán nyílt rendeletét Deák András szolgabíró 1849. június 27-én közölte Bajaszentistván előjáróival. Ez arra utasította a községet, hogy vegyenek részt Pest és Baja között a levelek továbbításában. Erre a feladatra tartsanak készen naponta két négylovas fogatú kocsit és két lovat.⁵⁵⁹

Deák András szolgabíró 1849. június 27-én népfelkelést rendelt el. A népfelkelés vezetésére Galambos százados kapott megbízást. A községi bírónak minden fegyverre fogható lakost népfelkelésre kellett felszólítani. A rendelkezés szerint a gyalogosok felfegyverzendők kaszákkal, vasvillákkal és fejszékkel. A lelkészek diszruhában, keresztrel a kezükben, a nép élén vezessék a népet a megadott helyre. Június 28-án délig minden község állítson ki 10 lovat. Ha a községben lőfegyverből és kardból hiány van, akkor a lovasokat fokossal kell ellátni, és azonnal Bajára kell őket küldeni, Kohlman ezredes vezérlete alá.⁵⁶⁰

A bajai pont védelmére Deák András szolgabíró június 30-án ismét népfelkelést rendelt el. Közölte, hogy Bajaszentistvánnak 33 főt kell kiállítania. A solti járást népfelkelési tekintetben 5 kerületre osztották fel. Egyik kerületnek a másikat háromhetenként kell felváltani. A vész növekedése esetén általános népfelkelést kell hirdetni. Bajaszentistván a rá kirótt 33 főből 10 főt tudott kiállítani.⁵⁶¹

⁵⁵⁶ értsd: lóporciókkal

⁵⁵⁷ BKMÖL V. 307 Másolati könyv 1848–1850. sz. n./1849. 98–99.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 443–444.

⁵⁵⁸ Uo. 114–115.

⁵⁵⁹ Uo. 98.

⁵⁶⁰ Uo. 97–98.; IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 442–443.

⁵⁶¹ Uo. 101.

Szeles Lajos Pest megyei másodalispán rendeletére Deák András szolgabíró 1849. július 1-jén utasította Bajaszentistván község bíráját a 18–30 éves férfiak összeírására. Az összeírtakat el kellett látni fegyverekkel és készenlétben tartani. Arra is adott utasítást, hogy állítsanak ki lovasokat, tartsanak készen 3 hétre elegendő lisztet, zabot, szénát, és a fegyveresek szállítására kocsikat.⁵⁶² Ugyanakkor visszavonta az előző napi, népfelkelésre vonatkozó rendeletét. Szeremle bíráját átküldte Bátára azzal, hogy ha a bajaszentistváni, csanádi és süködsi lovasokat ott találja a Bajáról átment katonaság közt, az alispán rendelete értelmében hozza vissza őket, mert a Pest megyében elrendelni szándékozott általános népfelkelés során rájuk is szükség lesz.⁵⁶³

1849. július 5-re ismét népfelkelés hirdetésére került sor, amit azonban július 6-án ismét visszavontak.⁵⁶⁴

Szemere Bertalan belügyminiszter népfelkelésre buzdító felhívását Deák András szolgabíró 1849. július 17-én közölte kerülete községi előjáróival. A miniszteri rendeletet népgyűlésen kellett felolvasni, és fegyverfogásra kellett buzdítani minden községi polgárt.⁵⁶⁵

Bajaszentistvánt számos esetben kötelezték kocsik kiállítására. Amikor 1849 márciusában a császári csapatok közeledtek Baja felé, és az ott lévő magyar alakulatoknak ki kellett onnan vonulni, gróf Batthyány Kázmér országos biztos körrendeletben utasította Bajaszentistván előjáróit, hogy a rendelet kézhez vételétől számított két órán belül a község valamennyi kocsiját küldjék Bajára.⁵⁶⁶

A bajai pont védelménél a táborozáshoz számos kocsira volt szükség, ezért Deák András szolgabíró az 1849. július 9-i rendeletében a szolgálattételt kiterjesztette a Szeremlénél lévő bátai átjáróra is. Mivel Szeremle a rendelkezéssel a nagy aratási időben felettébb súlyos terheket viselt, a terhek könnyítése érdekében Bajaszentistvánnak és Csanádnak 3-3 kétlovas kocsit, Szeremlének pedig 4 kétlovas kocsit kellett naponta a szeremlei révhez küldenie.⁵⁶⁷

Hajós sem volt képes saját erejéből a napi előfogatokat kiállítani, ezért a főszolgabíró megbízásából Deák András szolgabíró 1849. július 14-én elrendelte, hogy július 21–23-ára Hajós segítségére Bajaszentistván, Csanád, Sükösd egyaránt 5 fél kocsit rendeljen ki, 3 napi élelemmel ellátva.⁵⁶⁸

Haczell Márton Bács megyei kormánybiztos Szabadkáról, 1849. július 14-én jelentette a miniszterelnöknek, hogy a Pestről Bajáig hajón, onnan pedig tengelyen Szegedre szállítandó állami javak továbbszállítására nagy nehézségek árán 1000 szekeret tudott kiállítani, jöllehet a Baján még visszamaradt javak elszállítására további 1000 szekérre lenne szükség. A miniszterel-

⁵⁶² BKMÖL V. 307 Másolati könyv 1848–1850. sz. n./1849. 107.

⁵⁶³ Uo. 106–107.

⁵⁶⁴ Uo. 114.

⁵⁶⁵ Uo. 118–119.

⁵⁶⁶ Uo. 63.

⁵⁶⁷ Uo. 116.

⁵⁶⁸ Uo. 116–117.

nők megbízásából Hajnik Pál állami rendőrségi igazgató utasította Szeles Lajos Pest megyei másodalispánt, hogy a még hiányzó 1000 szekeret Pest megye alsó részéből és a Kiskunságból rendelje ki, és irányítsa azokat Szegedre. Az alispán a rendelet másolatát megküldte Deák András bajaszentistváni szolgabírónak azzal, hogy Szeremle, Bajaszentistván, Csanád, Sükösd és Nádudvar községekből arányosan elosztva 500 kocsit rendeljen ki Bajára.⁵⁶⁹

A községek tehát a kapott utasítás értelmében a Bajáról Szegedre szállítandó állami javak fuvarozására 500 kocsit tartoztak kiállítani. A kocsikat az igavonó erő számához igazítva az alábbi megoszlásban kellett kiállítaniuk: Bajaszentistvánnak 330 igavonó erő után 90, Csanádnak 474 után 100, Sükösdnek 634 után 120, Nádudvarnak 474 után 100, Szeremlének 304 után 90 kocsit.⁵⁷⁰

Az 500 kocsi kiállítása a szolgabíró megítélése szerint lassan haladt. Ezért Deák András 1849. július 19-én arra utasította a községi bírakat, hogy a még hátralévő kocsikat a legnagyobb felelősség terhe mellett állítsák ki, és névjegyzék kíséretében küldjék Bajára.⁵⁷¹

⁵⁶⁹ IVÁNYOSI-SZABÓ Tibor, 1988. 458–459.

⁵⁷⁰ BKMÖL V. 307 Másolati könyv 1848–1850. sz. n./1849. 118. – A szolgabíró rendelete mellé bemásolták Hajnik Pál állami rendőrségi igazgató és Szeles Lajos Pest megye másodalispánjának e tárgyban kelt rendeletét is. – l. 118–119.

⁵⁷¹ Uo. 122.

Baja mezőváros címere

DOKUMENTUMOK

1.

Baja, 1848. március 22.

A bajai közgyűlés elfogadja a pesti 12 pontot

Előterjesztetvén, miként a jelenlegi alkotmányos mozgalmak, s az átalakulási polgárszabadság alapja a pesti 12 pont, mint a polgármemzet jobb létének fő szempontja a haza oltárára letéetett, s mint a polgár városi nemzetnépnek igéi országszerte felkaroltatott, kívántatik innét egyhangúlag miként a jelen események kifejlése, s az átalakulási percek fontossága tekintetéből egész terjedelmében a Tanács és Község, mint népképviselő testület által elfogadtassék.

Határozat

Ez indítvány a Tanács és Község által a magyar polgármemzet szívéből áradt forrás kiömlésnek tekintetvén, s ebbe a nemzetnép legforróbb óhajtása fűzöttnek lenni nyilvánítatván, e 12 pontot a Tanács és Község ünnepélyes egyhangúsággal magáénak fogadva felkarolja, s lakossága nevében hazafiúi érzellemmel a haza oltárára teszi, nemzeti zászlójára iratott jelszavaival, Éljen a Király! Éljen a haza!, alkotmányos reform, szabadság, egyenlőség, béke és rend. És miután a kebelbeli nemzetnép ez örömnepet az egész város kivilágításával megszentelte, s polgári szabadságának első örömét szerencsésen átélvezé, e nemzeti ünnep megörökítésére a városi Tanács-Község e békés átalakulás fő intézőjét a Magyarok Istenét szentegyházaiban dicsőíteni folyó hó 27-re ünnepélyes „Te Deumot” tartatni sietvén, e napon a polgárkatonaság díszelgése mellett a nemzeti zászlót a városházánál kitűzetni határozta. És hogy ez az örömnep a Magyar haza előtt emlékül kinyilvánítassék, e határozatát szabad kir. Pest Városa Tanácsával közöltetni, minden újságokban kinyomatni rendelte. Éljen a Király, virágozzon a magyar haza alkotmányos szabadságában, dicső legyen a magyar polgármemzet.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi közgyűléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 114/1848.

2.

Baja, 1848. március 22.

A Pesti Hírlap tudósítása a bajai márciusi eseményekről

Baja, 1848. március 22. Folyó hó 19-én a városháza udvarán számosan egybegyűlvén, az összeforrott városi tanács, község és nép, ünnepélyes egyhangúsággal a pesti 12 pontot elfogadta. Este az egész város kivilágíttatni, 27-én pedig „Te Deum” tartatni rendeltetett. A rendre és a közbátorságrai felügyelés a polgárőrségre bízott. S. J.

Pesti Hírlap (Bp.), 1848. március 31. 15. szám 279. - Vidéki mozgalmak

Baja, 1848. március 22.

Sebők József bajai főjegyző a Nemzeti Újság hasábjain számol be az olvasóknak a Baján történt márciusi eseményekről

Bajáról, 1848. március 22-én. Nyitva áll a polgári emlékkönyv, melynek első soraiban azon szent ígéket jegyzeté a bajai tanácsközség, melyet a nemzeti zászlójára íratott „éljen a király, éljen a haza, alkotmányos reform, szabadság, egyenlőség, béke és rend!”, s van-e magyar szív, mely e nagy szavaknál érzékenyen fõnn nem dobogna, hazafiúi érzelmében nemzeti adóját a haza oltárára letenni vonakodnék és polgári kezét egyesülésre nem nyújtaná?, hogy nagy légyen a haza, dicső annak fölcent királya, hatalmas a nemzet! Ezen eszmék egybeláncolva a polgári átalakulás mozgalmi pillanataival, s fõ teendőivel lelkesülésre ébreszték a rég polgáriasult bajaiakat is, kik folyó hó 19-én a nemzeti reform előörömeitõl fõnnbuzongva a városháza udvarán igen számosan megjelentek, hol lelkesítõ szavakban előterjesztetett, miként a jelen események kifejlése, s az átalakulási percek fontossága tekintetébõl a nemzet jobb létének fõ szempontja igényli, hogy a béke, rend és csend szentül fõnntartassék, s e fölött örökõ bajnokok gyanánt a kebelbeli egyesült polgárkatonaság hivatott fõl, elfogadván a városi tanácsközség és a nép ünnepélyes egyhangúsággal a pesti 12 pontot, ez a magyar nemzet szívébõl áradt forrás kiõmlésének kereszteltetett, s ebbe a nemzet legforróbb óhajta füzõttnek lenni nyilvánított, s e nagy nap, mint nemzeti örömnem az egész város kivilágításával megszenteltetvén, e buzgó fõlhívás oly lelkesülten teljesített, hogy nem vala ablak, melyben két mécses nem hirdeté a dicsõítést, s a legszebb rendben, nyugalmas csendben, méltólag a nemzeti ünnephez múlt el az újjászületési nagy nap, s az éjszaka, melyen a polgárkatonaság szép hivatásának dicsõleg megfelelve, a személy, s vagyoni közbátorságot tökéletesen biztosítá, s a nép szabadságának első örömeit szerencsésen átélvezé. E fenséges ünnepély, s nemzeti öröm megõrökítésére a városi tanácsközség, e békés átalakulás fõ intézõjét a Magyarok Istenét szentegyházában dicsõítendõ, az ünnepélyes „Te Deumot” folyó hó 27-re határozta, melyen a polgárkatonaság díszelgése mellett a nemzeti zászló a városházánál kitûzetni rendeltetett, polgári kezét nyújtja Baja minden rokonszenvű városoknak, hogy dicsõen egyesülhessen a polgári nemzeti testbe. Éljen a király!, virágozzék a magyar haza!, alkotmányos szabadságában dicsõ legyen a magyar polgárnemzet. Baja városa tanácsközsége határozatából. Közli Sebők József főjegyzõ

Nemzeti Újság (Bp.), 1848. április 2. 42. évf. 670. szám 1082. - Vidéki hírek

Baja, 1848. március 25.

**A bajai közgyűlés a nép nevében Pest és más városok példájára
a polgári átalakulás tiszteletére több rendelkezést tesz,
és emlékoszlop felállítását határozza el**

Felemlíté Baja Város Birája Joannovics Ignác úr, miképpen a mai délelőtti órákban a nép nevében felhíva vala Kardos János és Szakáll József Urak, és a polgári tisztség által arra, hogy köztanácskozást tartva, Pest és más Városok vezérpéldáját követve, a nemzeti közszabadság, s az átalakulási békekés reform ünnepélyes, s örömteljes felkarolása nyilvános jeléül:

1. A közkirályi minden hivatali helyeken, s épületeknél a kettős sas címere helyett, honunk kedves címere függesztessék ki és tartassék fenn.

2. Az eddigi sárga s fekete császári színek helyett Magyarhonunk, s Nemzetünk veres-fehér és zöld színei alkalmaztassanak minden közhivatali helyeken.

3. A Városházánál, a városi katonai laktanyánál, és minden királyi hivatali épületeknél, nemzeti színű zászlók függesztessenek ki, és végül

4. A március hónapi, honunkra nézve örök, s kiszámíthatatlan hasznosságú nemzeti jólét, boldogulás, s kivirágozást előteremtő események, szent és felejthetetlen emlékére a piaci köztéren, hol tudniillik az e részbeni tanácskozás első szabad igéi hallattak „emlékoszlop” emeltessék, és e részben intézkedés tétessék, elnöklő bíró úr e tárgyakbani határozatra hívta fel a jelen voltakat, mire nézve határozottatott, hogy,

Határozat

Miután az előterjesztett négy pontbeli kívánat teljesítése által Városunk Népe nem tesz mást, mint a jelen minden emberre közboldogítást, s örömet árasztó nemzeti intézkedések feletti örömét, s szíve mélyéből kitörő meglegedését tanúsítandja, s nem lehet népember, ki ezekben osztakozni nem akarhat, nem kívánhat, ezek teljesítését elhatározván; kebeléből Városi Bíró Joannovics Ignác, Szószóló Paukovics János, Sándor József és Decsi Károly polgártiszt urakat oly végből küldi ki, hogy az illető helyeken azonnal lépéseket tévén; a népnek e kívánatát fogamatba hozzák. Ugyanekkor e jegyzőkönyvi 114. szám alatti intézkedés tökéletesen helyeseltvén; e népgyűlés ezt magáévá teszi, és a pesti Választmányt, úgy a helyben kinevezettet erről értesíteni elrendeli.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 115/1848.

5.

Bács, 1848. március 26.

A Pesti Hírlap tudósítása a Bács megyében történt márciusi eseményekről

Bácsból, 1848. március 26-án. A roppant események örvénye magával sodorja Bács megyét is. A csak az imént tartott gyűlésen kimondatott, hogy e megye megsemmisíti az elébbi utasításait, az országos rendek felírásában foglalt elveket magokévé teszik, s a követeknek megíratik, hogy utasítás hiányában hasonló szellemben szavazzanak. A tisztess rendűek már e gyűlésen tetteleg szavaztak és szónokoltak. Bocsássuk meg a múltak bűneit, s üdvözzeljük a szabadelvű Bácsot! E megye községeiben is a nemzeti zászlók díszlenek. Baján a polgári örök száma naponként szaporodik, ma 300 esküszik. Minden csendes, óhajtjuk, hogy folyvást így legyen. K.

Pesti Hírlap (Bp.), 1848. április 1. 16. sz. 284. -- Vidéki mozgalmak

6.

Baja, 1848. március 28.

**Rudics Máté főszolgabíró közli a községek előjáróival,
hogy gróf Batthyány Lajos miniszterelnök helyhatósági közgyűlés
tartását rendelte el az új törvények megvitatására**

Isten áldja meg az Előjárókat!

Gróf Batthyány Lajos nemzeti miniszterelnök úrnak Pozsonyban folyó évi március 23-án 2. szám alatt kelt, s sebes postán érkezett kegyes levelében a közteherviselésről, a papi tized s az úrbéri viszonyok megszüntetéséről az országos Rendek által előterjesztett, s a kormány által már elfogadott törvénycikkek, úgy ez érdemben tett országgyűlési nyilatkozat iránt ezen fontos tárgy meghirdetése mellett haladéktalanul helyhatósági közgyűlést tartatni rendelvén, eme kegyes rendeletnek hódolólag a fent elősorolt tárgyak kellő tanácskozás alá vétele végett megyei első alispán Knézy Antal úr által folyó évi április hó 3-án Zombor szabad királyi városban rendkívüli közgyűlés tartása kitűzetett.

Mit is szokott módóni meghirdetés a helyben lakó nemes urak s tisztességekkel tudatás végett közölvén, maradtam Baján, 1848. március 28-án jóakarójok Rudics m. k. főszolgabíró.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztaát. BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 1.

7.

Zombor, 1848. március 31.

**Knézy Antal Bács megyei első alispán jelenti István nádornak
a bajai piacon 1848 márciusában eladott gabonafélék árát**

169.

Fenséges örökös Császári Királyi Főherceg,
s Nádor Úr, nagyméltóságú magyar Királyi Helytartótanács
Kegyelmes Uram, s legkegyelmesebb Uraim!

A bajai piacon eladott gabona árának pontosan elkészített jegyzékét folyó évi március hónapról szólót ide /. alatt alázattal hajlítva, midőn Császári Királyi Főhercegségednek és a Nagyméltóságú Királyi Helytartótanácsnak elküldeni szerencsém van: Kegyelmébe s Kegeyekbe ajánlott, alázatos mély tisztelettel maradok.

Zomborban, 1848. március 31-én

Császári Királyi Főhercegségednek és a Nagyméltóságú magyar Királyi Helytartótanácsnak

legalázatosabb Szolgája
Knézy Antal Bács Vármegye első Alispánja

Melléklet

./.

1848. évi 3. szám	Gabonaárjegyzék szabadalmas Baja városa piacán						
Heti- vásárok napjainak meg- nevezése	Búza	Rozs	Árpa	Zab	Kuko- rica	Széna	Szalma
	(1 pozso- nyi mérő ára)	(1 pozso- nyi mérő ára)	(1 pozso- nyi mérő ára)	(1 pozso- nyi mérő ára)	(1 pozso- nyi mérő ára)	(1 mázsa ára)	(1 részlet ára)
	ft xr	ft xr	ft xr	ft xr	ft xr	ft xr	ft xr
március 1-jén	9,00	6,00	4,40	2,24	2,50	2,30	0,06
március 4-én	9,00	6,00	4,40	2,24	2,50	2,30	0,06
március 8-án	8,20	6,00	3,00	2,20	2,40	2,30	0,06
március 11-én	8,00	5,20	3,20	2,80	2,30	2,30	0,06

A táblázat a következő oldalon folytatódik.

március 15-én	8,00	5,20	3,20	2,80	2,30	2,30	0,06
március 18-án	7,20	5,10	3,20	2,80	2,30	2,30	0,06
március 22-én	7,20	5,10	3,20	2,80	2,30	2,30	0,06
március 24-én	7,20	5,10	3,20	2,80	2,30	2,30	0,06
március 29-én	6,40	4,40	2,40	2,40	2,20	2,30	0,06

Kelt Baján, 1848. évi március 31-én

Almási Rudics Máté Főszolgabíró

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 15 BM Rendőri osztály 38. kútfő 4. tétel 7034/B/1848.

8.

Pest, 1848. április 5.

**A Miniszteri Bizottmány kéri a Kamara elnökét,
hogy gondoskodjon Baja és Szeged számára ezüst váltópénzről**

Arrúl értesíté Bács megye alispánja közelébb e Bizottmányt, miszerint a kereskedelmi forgalom a bankcéduláknak még a királyi sóhivataloknál is megtagadott felváltása miatt az egész megyében, jelesen pedig Baja városában annyira megakadt, hogy méltán lehet tartani a közrend és csend megzavarodásától. Miért is az alispáni jelentés nyomán arra szólítjuk fel Elnök Urat, miszerént a bajai királyi sóhivatalt a bankjegyek béváltása végett, 30 000 ft ezüstforinttal maga útján ellátatni szíveskedjék.

A Szegedrúl vett hírek szerint, nem kevésbé aggodalmas jelei mutatkozván ott is a pénzváltás miatti zavaroknak, szíveskedjék Elnök Úr figyelmét az érintett városra is kiterjeszteni, s amennyiben az ottani királyi sóhivatal kellő mennyiségű ezüstpénzzel ellátva nem lenne, annak mielőbbi ellátásárúl célszerűen intézkedni.

Eredeti fogalmazvány. Közli: Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Bp., 1999. I. k. 255–256.

A fogalmazvány mellett a Bács megyei alispán 1848. április 2-án kelt jelentése, valamint a Bizottmány április 5-én kelt válasza is megtalálható.

9.

Baja, 1848. április 5.

**A városi haszonbérlők kérik a közgyűlést, hogy a vámdíjat
megfizetni vonakodó vidékiekkel szemben járjon el**

Tapasztaltatván, hogy e jelen átalakulási időszakban sokan a vidékiek közül a szabadalmi engedmények félremagyarázása, s értetlenségi hiba miatt a hetivásári és területi vámdíjakat fizetni vonakodnak, e tekintetben a haszonbérlő urak kellő módon orvoslatozást szerezni könyörögnek.

Határozat

Nehogy a közeledő országos Szent György napi vásárkor netalán e tekintetben kihágások történjenek, Városunknak kár okoztassék, Tekintetes Nemes Megye első Alispánja Tekintetes Knézy Antal úr mély tisztelettel megkéretni fog, miszerint Városunkat szabadalmi jogaiiban fenntartani, és a szokott módoni köröztetés útján felvilágosítás által, minden bajt és kellemtelenséget elhárítani kegyeskedjen.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés. tisztaát. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 133/1848.

10.

Buda, 1848. április 9.

**Gróf Almásy Móric nemzetőrök kirendelését kéri
a Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmánytól
a bajai és a szegei sóhivatalnak kiutalt pénzüsszegek
fegyveres biztosítására**

a) 74.

Tisztelt Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány!

Folyó hó 11-én gőzhajóval a bajai királyi sóhivatalnak hússzezer forint ezüst húszasokban küldetik át, az ott igényelt bankjegyek beváltására, sietek tehát ugyanerről a tisztelt Bizottmányt folyó hó 5-én 168. szám alatt kelt becses izenetére azon megkereséssel értesíteni, miszerint ezen pénzküldeménynek nemzeti örök általi kísértetése miatt a kellő intézkedéseket megtenni szíveskedjék.

A fenti összeg holnap délutáni órákban a kebelbéli főfizetőhivatalból a gőzhajózási irodába átszállíttatni fog, szükséges tehát, hogy ezen pénzmenyiség a mondott fizetőhivataltól a pesti berakodó helyre elégséges nemzeti örök által elkísértessék, ugyanott az éjszakán át hasonló módon őriztessék, és az ezen pénzszállítmányt kísérő kamarai egyén melléje 2 nemzeti ör oldala-síttassék.

Egyúttal említeni szerencsém vagyon, hogy a szegedi királyi sóhivatal közelébb 100 000 ft-nyi összeggel ezüstpénzben ellátott, s további kellő ellátására figyelemmel leszek.

Budán, 1848. április 9-én.

Gróf Almásy Móric

Eredeti irat, tisztázat. MOL H I Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány 237/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 237. érkezett 1848. 4/9. du. Miniszteri Ideiglenes Bizottmány 1848.

b) 1848. április 9-én

1. Buda Város elnökének.

2. Rottenbiller Lipót Pest városi alpolgármester és nemzetőrségi ezredes parancsnoknak.

A magyar királyi kincstár folyó hó 11-én induló gőzhajóval a bajai királyi sóhivatalhoz, a bankjegyek beváltása végett 20 000 ft-ot ezüstpénzben szándékozván átküldeni; miután ezen összeg a budai királyi kamarai fizető főhivatalból a pesti gőzhajózási hivatalba holnap, folyó hó 10-én délutáni 2 órakor fog átszállíttatni, ezennel felhívjuk Önt, hogy a budai elnöknek ezen pénzmennyiségnek az említett fizetőhivaltól a pesti berakodóhelyig leendő kíséretéül, a kitett időre, a helybeli nemzeti őrségből legalább 6 biztos fegyveres egyént rendeljen ki, kik Pesten az itteni őrség által lesznek felváltandók. Olvashatatlan szignó.

A pesti ezredesnek ezen pénzmennyiségnek a fentebb érdeklött időben a pesti gőzhajózási irodába leendő megérkezéttével, annak kellő biztosításául a gőzhajózási hivatalhoz örökül az elindulás idejéig felváltva elegendő számú nemzetőr egyéneket rendeljen, a gőzhajóra pedig a rendelkezés helyéig adandó kíséretül, az illető kamarai ügyén mellé 2 nemzeti őrt állítson ki.

Olvashatatlan szignó.

Eredeti fogalmazvány. MOL H I Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány 237/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 237. 1848. április 9.; Közli: Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Bp., 1999. I. k. 282–283.

11.

Baja, 1848. április 9.

Baja város közgyűlési határozatban fogalmazza meg a polgári átalakulással kapcsolatos kívánságait

Felolvasott Nagykanizsa városának felhívólevele, mely szerint az általuk kívánatképp felterjesztendő kérelmi pontokat elfogadni és egyetértőleg hozzájárulás által a városi ügyet előmozdítani óhajtják.

Baja Városának lelkes népe örömmel veszi a felhívást, és az itt kifejtett pontokon kívül még többeket kívánván a teendők sorába fűzni, ily tartalmú választ szerkesztvén:

Tisztelt Polgártársaink!

Az átalakulási mozgalmak láncolatában a körülmények hatalma, az idő erénye vagy bűne irányozván a korszak eseményeit, célszerű engedmények, mielőtt a néptenger felháborodott, s azután kérlelhetetlen szigor a rend érdekében, e kettőben áll a békés forradalom titka. Hála a Magyarok Istenének, mert habár fölséges hazánk fölé március hónapban villámrejtő fellegek borulának, a nemzeti lét s nemlét terhes pillanataiban fönséges Nádorunk bölcs esze magyar szívével párosulva, s az országgyűlés hű jellemű, tántoríthatatlan nagy férfaival egyesülve, dicsően elháríták a politikai mennyköveket, s a nemzeti szabadság s törvényi egyenlőség oltára körül a szent béke zsámolyánál találkozván, szerencsésen átéltük a szabadság első örömeit. Itt forró érzelmeink örömtengerében buzgón üdvözölteték „a szabad sajtó”, a nemzet lelkiismerete, mely a hazai kincsek füzérében az első láncszem. Testvérültünk a századokig adómentes hazafiakkal, s kezet nyújtva a közös haza boldogságáért, leomlott a kiváltság sorompója, mely a nemest a honpolgártól évszázadok óta elválasztva, az irigység s rangharc keserű küzdelmeit annyiszor előidézé. Fenn dobogott szívünk a nemzeti függetlenség, a felelős minisztérium szentesítésével, s midőn honfiaink csillagait üdvözöljük a kormánykoszorúban, tisztán áll lelkünk előtt, hogy „a magyar nemzet” boldogsága felé indult e nagy férfiak vezérlete alatt. Lelkünk elmerült örömeiben, hogy az úrbéri viszonyok megszüntettek, s habár mi soha úrbéri bánlás nyöge alatt nem léteznék, a nagy hatalmú úri kapocs elég bilincse volt rég polgáriarsult szabad lelkünknek, s hála az égnek, mert ezutánra nehéz szorgalmának gyümölcseit mindenki osztatlanul élvezhetendi. Eltűnt örökre a papi tized, s e nemes áldozat egyik forrása lévén a nép boldogulásának, e kedvezetes nyemremény erősebb tiszteletkapcsot fűzend a tisztas rend s hívei közé. Megalapított a nemzeti őrsereg, s felállítva van a szabad kebleken a nemzeti védbástya, mert ki nem hitvány zsoldért, hanem édes hazájáért, szabadságáért, önléte s kedves családjának életéért lép a küzdőtérre, kész az életét feláldozva vérét ontani, hogy dicső legyen a harc, dicső a haza, melyért vív. Biztosított az évenkénti országgyűlés Buda-Pesten, nagy leend szíve a hazának s szabadabban dobog majd a külbefolyás titkaitól menekült kebel. Megadatott a népképviselő, s a szabad választás szent jogában részesítettek hangjai keblök koporsójából szabadon napfényre kerülendhetnek. Leromboltatott a szerencse ámitásain elszegényült népjáték kereke a lotteria, s az emberiség szent java győzelmet ül a nemtelen gazdagulás romjain. Alkotva lön a hitvallások közt létező jogi s kötelességi különbségek megszüntetése végetti törvényjavallat, s a vallásbéli különböző felekezetiük polgári egyenlősége ki-mondatván, a lelkiismeret szabadsága szentesítettett.

Ennyi nagyszerű polgárjogok, ennyi óriási változások kedvezései között elmerülve szívünk szabad örömeiben, a 15 ezer bajaiak keble március 27-én buzgó imába dobogott fel a földi sorsok leghatalmasabb intézője, az ég ura trónjához, s hogy örömünk kiegészüljön, azon lelkes Polgártársainknak, kik-

nek követői népképviselőkké alakulva e nehéz politikai csomót nagysándori ügyességgel bölcsen kettémetszék, polgári hálánk babérait tesszük a szabadság oltárára, kérvén, fűzzenek bennünket testvérileg jogkoszorújokba, szívörülve kiáltván „éljen a haza! éljen a Király! éljen a Nádor! éljenek hazánk dicső követői! legyen béke s áldás a nemzet fölött.”

Midőn azonban a nemzeti örömek közé merültünk, nem téveszténk el szemünk elől a drága percek fontosságát, a szünteleni éber munkálkodás fő célpontját, nemzeti erőnk feláldozását, hogy az óriási kezdet dicsően befejeztethessék.

Óhajtanánk innét, hogy a népboldogító törvények fonalán a következő nemzeti kívánatok is létesülést nyerhessenek.

1. A törvény előtti egyenlőség minden honlakosra kiterjesztessék, s ennek egyik alapja a büntető törvénykönyv, s képviselője az esküdtszék mielőbb életbe léptessék.

2. Az úrbéri viszonyok, s a papi tized megszünte vonalán az úri cím alatt gyakorlott kisebb királyi haszonvételek, regálék, s minden úrbéri bánlás alatt lévő helyeken is bármily cím alatti szőlődézsmlattatás mindenütt megszüntessenek, s ezzel az egyedáruság terhes szemtelenségei, kellemetlen zsarolásai, s hatóságilag soha eléggé nem korlátozható kinövései, s csalárdságai végképp elenyésztesse.

3. A magyar katona esküdjék fel az alkotmányra is, hogy hűsége törhetetlen legyen a haza iránt, úgy az idegen katonaság országunkból kiküldetvén, katona polgártársaink honunknak visszaadassanak, s polgártársaikkal testvérülhessenek.

4. A kincstári jószágok rendelkezési fonalán a papi javak nemzeti javakká fordíttassanak, s ezek jövedelmeiből a kisebb papság is valláskülönböztetés nélkül sorsjavítást nyervén, a népnevelés előmozdítottassék, s nemzeti közintézetek alakíttassanak.

5. A buzgalom s nemesszívűség a fiatalkornak fő tulajdonságai lévén, hogy a növendék hazafiak száma szaporuljon, a tanítói szabadság alkotmányos szellemben állapíttassék meg.

6. Erdély hazánkkal egyesíttessék, ezáltal a magyar nemzet politikai fensége, s önállási dicsősége az európai nemzetek sorában kiemeltetvén.

7. Nemzeti bank állíttassék, hogy a polgárnép vérét szopó csalárd uzsorások serege szétrebbentessék.

8. A papi választás valláskülönbség nélkül a helytartóság jogai közé számíttassék.

9. Baja városa, mely a koremelkedési haladásban Bács megye bármelyik királyi városával versenyezvén, mint Alsó-Magyarország gabonakereskedésének fő pontja, kereskedelmi kedvezetes Duna melletti állásával, mindeniktől elvitta az elsőséget, műveltségi, s korszerű kényelmezési tekintetből mérlegezve, egyiknek sem áll utána, jelenleg a nemzettestületbe békebelezetvén, s az országgyűlésen szavazatot nyervén, Bács megyétől elkülönöztessék, mint önálló Helyhatóság, minden törvényi joggyakorlatba részesítettvén, minden hivatali levelezés hozzá intéztessék.

Ezek azon életkérdési óhajtasok, s kívánatok, melyek teljesevéért velünk együtt millió polgártárs bizalommal, melynek forrása szent kapcsolata, „szeretet és ragaszkodás” és igaz tisztelettel, mely a polgári jutalom legszebbike, fohászkodik a kormány, s a törvényhozás bajnokaihoz. Karolják föl polgártársaink a haza boldogító kérhangjait, s pártfogolják azt magasztos közrehajtásukkal, hogy a diadal terén, melyet ernyedetlen küzdelem, s hazafiúi bátorság a nemzetnép szabadság terévé dicsőített, megannyi nemzeti színű oszlopok zászlóin lobogtassa nagy nevüket, s a nemzetnép áldása a földi legszentebb áldás fűzetethessék magasztalt emlékeikhez.

Hazafiúi óhajtasunkat hatályos pártfogásába ajánlva polgári tisztelettel maradván Baján, 1848. évi április 9. napján tartott képviseleti közgyűlésünk-ből.

Ezen, s ily tartalmú felhívólevelek által mindannyi megye, királyi és rendezett tanácssal bíró Városok pártolásra felhivatni rendeltettek, nemkülönben Főherceg Nádor Őfensége István, úgy Miniszterelnök Gróf Batthyány Lajos Őméltósága érzékeny tartalmú levél által üdvözöltetni, munkás és boldogításra célzó intézkedéseik méltó megősmeréséül leghálásabb köszönet nyilvánítatni határoztatott. A felhívólevelek Szabadkán kinyomatni rendeltetvén, ennek intézésére Sebők József főjegyző úr kiküldetett.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 135/1848.; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 162–165.; A fenti közgyűlési határozatot Szabadkán, Bitterman Károlynál „Tisztelt Polgártársaink!” címmel valóban kinyomtatták és megküldték a környékbeli szabad királyi városoknak és törvényhatóságoknak. I. még CSML IV. 1003 d) Szeged város tanácsának iratai 2074/1848.; G. Tóth Ilona: Az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc szegedi dokumentumai a Csongrád Megyei Levéltárban. In: Tanulmányok Csongrád megye történetéből XXVIII. Szeged, 2000. 38.; Járolí József: A rendszerváltás folyamata az 1848–49-i forradalom és szabadságharc első hónapjaiban. Budapest, 2001. 39. és 188–190. – A nagykanizsai körlevelet, illetve pontokat Közli: Hermann Róbert – Molnár András: Nagykanizsa és környéke 1848–1849-ben. Okmánytár. Nagykanizsa, 2000. I. k. 13–16.

12.

Baja, 1848. április 9.

**Baja város gróf Batthyány Lajos miniszterelnökhöz írt
felterjesztésében kifejezi a márciusi események feletti örömét,
és a miniszterelnök pártfogásába ajánlja magát**

16/E. 1848.

Méltóságos Gróf, Mélyen Tisztelt Miniszterelnök Úr!

Ki a márciusi mozgalmak nagyszerű eseményeit hazafiúi lelkesüléssel átgondolja, s a nemzetnép szabadság oltáránál polgártársaival találkozik, lehetetlen, hogy meg ne hajoljon azon nagy férfiak, azon országgyűlési bajnokok népmátda nevei előtt, kik a századokig sóvárogva várt polgárszabadság

s jogegyenlőség zászlóit rendíthetetlen küzdelmek között a magyar haza fölé dicsően kitűzni bátrak valának. E csillagkoszorúból Méltóságod s mélyen tisztelt pályatársainak dicsőített neve hozzánk is elszárgozván, kedves kötelességünkké választá szívünk, hogy Méltóságodnak, mint az első magyar minisztérium elnökének s jeles közügyér társainak tiszteleti hódolatunk s hála-szeretetünk zálogát üdvözleti betűinkben mutassuk föl, kiírván szívünk-ből buzgó érzelmeinket, hogy Méltóságodat s országos tiszteletű pályatársait az első magyar minisztérium főhivatalában a Magyarok Istene sokáig, igen sokáig éltesse, árássa mennyei malasztját azon nemzeti intézkedésekre, melyeket Méltóságod hatalmas eszű tisztársaival az imádott Fejedelem, a haza s a polgárnép szabadság érdekei emelésére életbe léptetend, könyörögvén főhajtással, méltóztassék Baja Városát, mint Alsó-Magyarország gabonakereskedésének fő pontját, s rég polgáriasult lakosait kegyelmeire s hivatali pártfogására méltatni, szentül fogadjuk, hogy miután a haladásban kitűnő Baja a képviseleti nemzet tett országgyűlési koszorújába béválasztatott Méltóságod s közügyér társainak a nemzet boldogítására áldozott erélyes intézvényei s iránytörekvéseit felkarolva, legbuzgóbb közremunkálással követni szent kötelességünknek tartandjuk.

Méltóságodnak s buzgón tisztelt közügyér társainak hazafi kegyeibe s pártfogási malasztiba ajánlottak, legmélyebb tisztelettel s főhajtással maradván

Baján, 1848. évi április 9. napján tartott közgyűlésünk-ből

Méltóságodnak alázatos szolgálí
Szabadalmas Baja Városa N. N. Bírája és Községe

Eredeti irat, fogalmazvány. MOL H 2 OHB 16/1848.

13.

Baja, 1848. április 9.

**Rottenbiller Lipót és Irányi Dániel felhívólevélben kérnek
anyagi támogatást a bajai közgyűléstől egy fővárosi
emlékoszlop felállítására**

Felolvastatott Rottenbiller Lipót elnök, Irányi Dániel helyettes jegyző urak felhívó becses levele, mely szerint, az e folyó évi március 15-i események örökkön fenntartandó emlékére, a szabadság terén emlékoszlopot állítani óhajtván, ez a nép és nemzet újjászületésének napja, díszes emléke költségei fedezését aláírás útján eszközözlendők, 12 ívet e tekintetből általküldenek.

Határozat

Forró örömmel óhajt a Tanács és Választott Község e jeles emlék felállításához hozzájárulni, minélfogvást a közpénztárból tíz pengőforint aláíratni és felküldetni rendeltetvén, Harlikovics Benjámin pénztárnok ezt kifizettetni, iktassa kiadási sorba. Egyéberánt a Tanács és Községi tagok, a Városi Tiszt-

viselőség ugyanarra felhívandó, miszerint külön erre adakozni készségeskedjenek, a többi ívek a polgári társulatok, a Kaszinó, az Olvasókör és más közintézeti helyekre, a Céhekhez átküldetni rendeltetvén, bíró úr e részben a lehetőségek szerint buzgóan eljárulni megkérettet.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 134/1848.

Ezen a közgyűlésen Joannovics Ignác városi főbíró elnöklete alatt a tanács és választott község tagjain kívül részt vettek a tizedbeli népképviselők, és mindkét osztályú polgári őrhad tisztjei is.

14.

Baja, 1848. április 9.

A bajai lakosok az ezüstpénz hiányának megszüntetését kérik a közgyűléstől

Több bajai lakosok folyamodására, mely szerint az ezüstpénznek hiánya miatt nemcsak a kereskedelmi forgalom megszűnt, sőt élelmi neműeket sem képesek megszerezni, határozatot:

Határozat

Nehogy ebből keserűbb kitörések történjenek, a bankópénz összeszedetni, és ennek ezüsthúszas pénzre leendő beváltása elrendeltetvén, Joannovics Ignác bíró és Petrovics István aljegyző urak e célból Budára kiküldetnek, eljárásukról szóló hivatalos tudósításuk elváratik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 136/1848.

15.

Baja, 1848. április 9.

A közgyűlés elrendeli az úrbéri terhek és a papi tized megszüntetéséről szóló törvénycikk kinyomtatását, valamint a nemzetőrség összeírását

A Közteherviselés, az Úrbéri terhek megszüntetése, nemkülönben a papi tized megszüntetéséről is szóló Törvénycikkek több példányban kinyomtatni és kiosztatni rendeltetvén, nemkülönben az őrsereg összeírására kellő ívek szükségeltetvén.

Határozat

E részben a jegyzőkönyv 135. száma szerint is kiküldött Sebők József főjegyző úr ismét megbízatik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 138/1848.

Baja, 1848. április 13.

**Rudics Máté főszolgabíró közli a városi tanácsal
a Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány rendeletét,
amely a zsidó vallású lakosok ellen fellépő, és azoknak kárt
okozó személyeket vagyoni kártérítésre kötelezi**

Érdemes Tanács!

A Miniszteri Országos Bizottmánynak 139. szám alatt kelt és folyó évi április 10-én megyei első alispán Knézy Antal Úrhoz küldött, és ugyanazon napon hozzám intézett ezen itt alább következő rendelvény:

Tisztelt Főszolgabíró Úr! A Miniszteri Országos Bizottmánynak a mai napon hozzám érkezett 139. számú kegyes rendelvénye kapcsában oda utasítottam, hogy mivel a hazának mózes vallású lakosai ellen némely városokban türelmetlen, erőszakos mozgalom mutatkozik, oda irányozzam a dolgot, miszerént az izraeliták elleni előítéletet, vagy ellenszenvet is elenyésztetvén, a törvények megoltalmazó erejének jótékonyágát ők is teljes mértékben érezhessék, s miután a vagyoni és személyi biztonsága mindenkinek a törvények pajzsa alá van helyezve, foganatosan eszközöljem azt, hogy az senki által meg ne sértessék, mindenki, aki e részben magát bűnössé teszi, az okozandó kárért egész vagyonának értékéig felelőssé tétetvén.

Ezeket előrebocsátván, Önnek tisztárs uram kötelességévé teszem, hogy az izraelitákat vagyoni és személyökre bátorságban tartsa fenn, és a netalán közbejövő eseményről ide rögtön jelentést tegyen, egyszersmind Ön az izraelitákat se mulassza el komolyan figyelmeztetni, hogy kivált a jelen körülmények közt mindent kerüljenek, ami által magok ellen ingerültséget idézhetnek elő.

Végül a jelen átalakulási időszakban nehogy a helytelen felfogás, és a köznépi értetlenség a szabadon és fizetésmentség ferde alkalmazása színe alatt a vámdíjakat az országos és hetivásárokon az illetőktől megvonja, oda utasítom Önt, miszerént a kerületi helyeken a köznépet e tárgyban felvilágosítván, a vásári kiváltsággal bíró községeket és uradalmakat ezen szabadalmi jogaiban tartsa fenn.

Kelt Zomborban, 1848. április 10-én

Tisztelt Főszolgabíró Úrnak legkötelesb szolgája Knézy alispán

Oly végre közöltetik Baja városa tanácsával, hogy azt a lakosság között közhírré tévén, őket annak szoros megtartására hathatósan felszólítsa, mindenestre pedig ezen kegyes miniszteri bizottmányi rendeletet bármely pontjának egyes vagy több általhágóját nékem azonnal feljelentsé. Az érdemes Tanácsnak

szíves jóakarója
Rudics Máté Főszolgabíró

Eredeti közgyűlési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja Város Közgyűlésének iratai 139/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Járásbeli Főszolgabírótól Szabadalmas Baja mezővárosa érdemes Tanácsának. Baján. Hivatali rájegyzés: Tanácsközségi lajstrom 39. sz. 1848. Az irat belső oldalán a szöveg alatt még ez olvasható: látta: Grünvald Ferdinánd Helyettes Bíró. I. még: BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 5–7.

17.

Baja 1848. április 13.

**Rudics Máté főszolgabíró közli a Miniszteri Országos
Ideiglenes Bizottmánynak a bankjegyek ezüstpénzre való
átváltására vonatkozó rendeletét**

Érdemes Tanács!

A Miniszteri Országos Bizottmánynak április 5-én kelt Tekintetes Knézy Antal megyei első alispán úrhoz a bankjegyeknek ezüstpénzekkel leendő hol s miképpeni kiválthatása eránt küldött és a tisztelt alispán úr által nékem másolatban közlött ezen kegyes rendelvény

Alispán Úr! A magyar királyi kincstár elnöke folyó hó 4-ről kelt levelében azt jelentvén, hogy a bankjegyeknek, amennyiben kívántatnék, ország-szerzte könnyebb beválthatása tekintetéből, azoknak ezüstpénzzel leendő kicserélése nemcsak a királyi só- és harmincadhivataloknak hagyatott meg, hanem általában oly intézkedések tétettek, miszerént az országban lévő fiók bankhivatalok elegendő ezüstpénzzel ellátandók, de a megkívántató pénzmennyiségnek az ország különböző részeibe leendő átszállítása, s távolság és a közlekedés nehézségei miatt, mindenesetre időt igényelne, az előrebocsáttottak nyomán felhívjuk Önt, hogy a bankjegyek beváltása iránt netalán keltezhető aggodalmat, ezen intézkedéseknek a közönség tudomására leendő juttatása, és kellő felvilágosítás által eltávoztatni igyekezzék.

Költ Pesten, 1848. április 5-én

a Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány
Klauzál Gábor, Szemere Bertalan, Pulszky Ferenc

Főszolgabíró Rudics Máté úrnak kötelességibe tétetik, hogy az Országos Bizottmánynak ebbéli levele tartalmát kerületében közhírül tévén, a közönséget az ezüstpénz irányában kellőleg felvilágosítván, ezen intézkedés iránt nyugtassa meg.

Kelt Zomborban, 1848. április 10-én

Knézy alispán

Oly végre közlöm a Városi Tanáccsal, hogy annak tartalmáról a Bajai Közönséget értesítvén, s kellőleg felvilágosítván, őket az ezüstpénz irányában egyszersmind nyugtassa meg.

Kelt Baján, 1848. április 13-án Címzett Tanácsnak

szíves jóakarójuk:
Rudics Máté Főszolgabíró

Eredeti közgyűlési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja Város Közgyűlésének iratai ad 139/1848. – Az irat felzetére a közgyűlési számot nem írták rá. Címzés: Járásbeli Főszolgabíró-tól. Szabados Baja városa érdemes Tanácsának illetőleg 1848-i április 13-án. Hivatalból. Felette sietve. Baján. Az irat belső oldalán a szöveg alatt még ez olvasható: látta: Grünvald Ferdinánd Helyettes Bíró. I. még: BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 6–7.

18.

Baja, 1848. április 14.

**A közgyűlésen felolvassák Rudics Máté főszolgabírónak
a papírpénznek ezüsthúszasokra történő beváltására,
illetve a zsidóság üldözésének megszüntetésére
vonatkozó két hivatalos levelét**

Felolvastatott járásbeli főszolgabíró Rudics Máté Úr által, a papíros-pénznek pengő ezüsthúszas pénzzel történendő beváltása, úgy a zsidóság nem üldözése tekintetében kelt kegyes minisztériumi parancs értelmében, szülő két hivatalos levele.

Határozat

A rendnek és a csendnek szentül fenntartandása tekintetéből e kelt kegyes rendelvény kifüggesztetni, és a városban dobszó mellett szerte hirdettetni rendeltetett.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város köz-ségi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 139/1848.

19.

Baja, 1848. április 14.

**Az összecsoportosult bajai nép erőszakkal feltöri
a városi iratokat tartalmazó ládát**

Főlemlítettvén, miképpen a tegnapi napon összecsoportosult nép kívánatára az örökös szerződés és más fontos iratokat magában foglaló láda kulcsa, a bíró úr itthon nem létében, erőhatalmasan feltörtetett.

Határozat

Miután a nép összecsoportosulását soha a Tanács és Község nem idézte elő, annál is inkább, minthogy a miniszteri kelt kegyes parancs szerint ez tiltatnék, nehogy a felelősség terhe bennünket terheljen, helyettes bíró Grün-

vald Ferdinánd, Kopper György kapitány, Gyurinovics Mátyás, Gyurikovics János, Paukovics János, Sámuel István és Mikosevics Alajos levéltárnok urak kiküldetnek, miszerint erről a járásbeli főszolgabíró Rudics Máté úrnál jelentést tévén; ez, és ehhez hasonló merények ellen óvásukat kijelentvén; tőle orvoslattól kérjenek, és a rend és a csend fenntartására tisztelettel felhívják.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 140/1848.

20.

Baja, 1848. április 14. és (19.)

A város piacán összecsoportosult nép kifakadásokat intéz a városi tisztviselők ellen, sőt megkísérli a rend és a béke megbontását is

Főlemlítettvén, miképpen e folyó hó 13-a folytán újabban 19-én a piarcon népcsoportozati gyülekezet tartatván, nemcsak a Városi Tisztviselőség ellen illetlen kifakadások és sértések tétettek, sőt a rend, s a béke megbomlására, és a tanácsközségi törvényes állás megsemmisítésére merényes fellépések intéztettek.

Határozat

Miután e zavaros időben méltán tarthatni attól, hogy e jelen előidézett némely egyesek törvénytelen lázító kifejezései szülte események a vagyonos és becsületes, szelíd lakosság élte és vagyona veszélyt idézhetnek elő, Miniszterelnök Öméltóságához érzékeny panaszú, e jelen körülményeket rajzoló folyamodvány gyorspostán felküldendő, megkéretni rendeltetvén Öméltósága, miszerint a törvényes rendet és csendet fenntartani, elrendelni legkegyelmesebben méltóztassék.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 145/1848.

21.

Baja, 1848. április 18.

Baja város közgyűlése a miniszterelnöktől kér intézkedést az ingerült helyi lakosság lecsillapítására

Április közepe táján Baja városában a forrongó nép gyűléseket tartott, fenyegetve ezzel a város földesurát, a városi hatóságot és a vagyonos lakosokat. A város vezetősége a fenyegetést elhárítandó, 1848. április 18-án levélben kért intézkedést a miniszterelnöktől.

Folyó 1848. évi április 13-án a magyar őrsereg által tartani szokott fegyvergyakorlás után intézett ünnepély alkalmával a piarcra gyűjtött igen számos földművesek s ezek közé vegyült középosztályi lakosság magát népgyűléssé alakítá, több szónokok fölléptével részint a fejtegetett jogelvek félremagyarázása, részint alattomos bujtogatás által felfingerlett szenvedély habozása között számosan, s ezek közül többen olyanok, kik semmi vagyonnal

nem bírnak, vagy törvényileg megrovattak, oly gyanúsító nyilatkozásokra s pizskolódásokra fakadtak, melyek a városi tisztviselőség törvényi hatásának s hivatali működésének elszüntetésére terveztettek. Szabadon sértve lett mindenki, s távolléte, vagy a veszélyeztető körülmények miatt, senki védelmére elő nem léphetvén, fenyegetés hangjai között oszlott el a sereg egy része, s azolta e piarconi népgyűlés, ámbár a tanács és község t. c. Rudics Máté járásbeli főszolgabíró úrnál a veszélyes irányt s népkedély ingerültségét komolyan előterjesztve hivatali közbejövételért könyörgött, s ennek eszközrendése megígértetett, mindezek dacára kétszer ismételtetett, s többszöri ismétlése nyilvánítottatott.

Mínthogy azonban e gyűlésezés minden ismétlésével nőttön-nő a veszélyes kifejlés, s egyik gyűlésben előbb a bajai ideiglenes földesúr t. c. Szentgyörgyi Horváth Antal úr személyes szóserelmekkel illetetvén, később a városi levéltárban elhelyezett láda kulcsai, melyben szabadalmi leveleink, örökös szerződésünk s más fontosb közirataink három zár alatt tartattak, erőhatalommal feltöretvén felnyittatott, e tettlegi kiszökések válták föl a merények sorozatát. Sőt az utolsó folyó évi április 16-án délutántól estvélig tartott gyűlésben több tisztosb lakosok, a tisztviselők ellen a legirtózatosb fenyegetések nyilvánítottak, majd ugyanekkor egy zsidó lakos megverettetvén, tégladobásokkal üldöztetett, mások e felekezetből békéeseb polgártársaink felügyelése alatt mentettek ki, mindenfelől erőszakos megtámadások s ellenszegülések intéztettek, a már törvényszerűleg hatóság által átvizsgált számadások erőszakosan elvétetni szándékoltnak, csak megfeszített föllépéssel semmisíttethetett el az éji csendháborítás s előre hirdetett merény kihágások. És mivel naponta búsitóbb veszélyfellegek vonulnak városunk fölé, s a törvényes városi hatóság iránti engedelmesség megtagadtatván, ellenszegülés várható minden intézkedések megghiúsítására, s a fenn tisztelt főszolgabíró úr többszöri érzékeny felhívásunkra sem lép elő teljes erényű közbejárulással, nem maradt egyéb hátra e vész napjaiban az alólírt tanácsközségnek, mint a törvényi hatalom forrásához, Méltóságodhoz, mint miniszterelnökéhez főhajtva folyamodni, hogy miután a húsvéti ünnepek napjaira újabb gyűlésezés terveztetik, s e körülmények között a tanács és község teljes biztosítást nem ígérhet a hozzá járult vagyonos polgárok törvényszerű mentesítésére, méltóztassék magas hatalmánál fogva oly hatós rendelvénnyel az érintett ünnepnepok előtt lebocsátani kegyeskedni, mely által az ily kedélyingerlő gyűlésezések megszüntessenek, s a csend és a rend fönntartásával a kebelbeli birtokos polgárság személyi s vagyoni bátorsága tökéletesen biztosíttassék.

Eredeti levél, tisztázat. Közli: Ember Győző: Iratok az 1848-i magyarországi parasztmozgalmak történetéhez. Bp., 1951. 119–120. A könyvhöz mellékelt: „Parasztmozgalmak Magyarországon 1848-ban” című térkép jelmagyarázata a fenti időpontban Baján hatóság elleni mozgalmat tüntet fel. – I. Uo. 263.

22.

Baja, 1848. április 20.

Az uradalmi főügyész és a számtartó szorgalmazták az uradalom részére a Szent György napi haszonbér és árenda lefizetését

Fölemlítettén, miszerint Tisztelt Uradalmi Főügyész és Számtartó Urak a Tekintetes Uradalom részére Szent György napi határidőre fizetni kellő haszonbéri, árendai illetőséget szorgalmazták lefizettetni.

Határozat

Az 1847/8. évi IX. törvénycikk értelmében az úrbér és az azt pótló szerződések alapján fizetni szokott illetőségek megszüntetésével számosan lakosaink közül fellépven; ennek fizetését nem helyeslik, és ámbár a Tanácsközség az Uraság irányában fennálló tiszteleti kötelekeket megszagatni korántsem hajlandó, mindazonáltal, e jelen zavaros, és csaknem rettegető körülmények közepette, saját vagyona és személye veszélyeztetése nélkül, nem bátor a haszonbéri illetőséget kirendelni, de egyéberánt is a nép e jelen időben semminemű fizetéseket tenni nem akarván, és vonakodván; a pénz hiánya miatt sem fedezheti a kellő haszonbéri illetőséget, jelenleg azonban e körülményt megfajtható felsőbbi parancsnak, annak idejében hódolva engedelmeskedni kész leend.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 149/1848.

23.

Baja, 1848. április 20.

Szeged város felhívása támogatását kéri a bajai közgyűléstől

Felolvasatott Szeged szabad királyi városának azon őszinte felhívása, mely szerint az európai több nemzet és népeknek elnyomatására célzólag intézett fellépések irányában; ellennyilatkozni, és felírás által ezt pártoltatni könyörögnek.

Határozat

Tudomásul vétetvén, annak idejében e részben mi is ezen ügyet pártfogolni szent kötelességünknek ösmerjük.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 150/1848.

24.

Pest, 1848. április 25.

Az IM kéri Bács-Bodrog megyét, hogy a bajai, mátéházi és rémi földek házhely szerinti kiosztását kérő bajai lakosok ügyét jogi tekintetben vizsgálta meg

47. szám

III. 1856/27

Bács-Bodrog törvényesen egyesült megyék közönségének!

Baja város közönségének folyamodása, melyben örökös szerződése mellett uradalmilag a városi lakosoknak szánt, de később a városi közkezelés alá került bajai, mátéházi és rémi földeket a lakosok között házhely szerint felosztatni kérik; a megye közönségével avégett közöltetik, hogy a folyamodásbeli esetet részrehajlatlan küldöttség által megvizsgáltatni, a kérdéses földeknek jog tekintetébeni minősége, az irántuk eddig közbejött törvényes tárgyalásoknak folyama, s az iránt is, hogy a folyamodásbeli kérelem tekintetében a város közérdeke mit kíván, ide tudósítását mielőbb felterjessze.

Pest, 1848. Szent György hó 25-én

Eredeti fogalmazvány. MOL H 70 IM Urbéri osztály 10. kútfő 1 tétel 47/Ig./1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 47/Ig. Bács Megyének Baja mezőváros folyamodása iránt. Baja 3. III. 20/4. 1. Urbéri 10.

25.

Baja, 1848. április 29.

A BM az alispáni hivatal útján megküldi a közgyűlésnek az 1848. évi XXIII. törvénycikk végrehajtására vonatkozó rendeletét, az összeírási mintákkal együtt

Felvétellett a belügyminisztériumnak folyó hó 20-i kelt, és a megyei Alispáni Hivatal útján ugyanezen hónap 25-én Városunk Tanácsa és Községével szoros alkalmazandás és megtartás végett közlött azon kegyes rendelvény, mely szerint meghagyatik az, hogy az 1847/8. évi XXIII. törvénycikk, amennyiben a Tisztújítást illeti, haladéktalanul eszközzésbe vétessék, felolvasztatott egyúttal a törvénycikket illetőleg leküldött felvilágosító, s a gyakorlati életben történendő, miképpen alkalmazásáról kelt kegyes miniszteriális rendelet, az összeírási mintákkal együtt.

Határozat

Szentül tiszteli a Törvényeket, s a miniszteriális kelt kegyes rendeleteket e Város Tanácsa és Községe annál is inkább, minthogy a jövőndő tisztválasztást illetőleg megelőzni kellő fontos teljesítendői lennének, és kettős összeírást teljesítenie kelletik, és a miniszteri kegyes parancs szerint e Törvény szentesítésétől számítva, hat hét alatt, ennek eszközzésbe vétele meg-

hagyatik, más oldalról tekintve, hogy ezáltal a köznépi felingerült kedélyek minél előbb lecsillapíttatni reménytetnek, a kelt kegyes rendelet folytán, nyitott ajtók melletti nyilvános tanácskozás után, a tisztújítást vezető elnökül a választók egyhangúlag Bayer Mihály helybeli lakost és tímármestert, ki is erről ez illető szabályi utasító pontok megküldése, és a kellő iratok és értesítések vele valói közlése mellett, hivatalosan értesítettetni rendeltetett. A város a teljesítendő összeírás tekintetéből négy kerületre felosztatván; Középponti Választmány kineveztetik, és az 1. kerület az 1., 2., 3., a 2. kerület a 4., 5., a 3. kerület a 6., 7., 8., 9., a 4. kerület a 10., 11., 12. tizedből állván; az elsőre nézve Daminics Ignác, Athanáczkovics Gábor, Radulovics György, Ott Márton, Jilk József, Petrovics István, a 2.-ra Simics Tivadar, Grünvald Ferdinánd, Gyurikovics János, Novák József, Kosztics Antal, Sebők József, a 3.-ra Gyurinovics Mátyás, Harlikovics Benjámin, Mitterman János, Sámuel István, Kőmíves Mihály, Mikosevics Aloiz, a 4.-re Kopper György, Girk József, Zsiga József, Benger János, Paukovics János, Simics Pál, Petrovácz István urak, oly értesítéssel kiküldetnek, miszerint a sokszor idézett kelt kegyes rendeletet szentül teljesítvén, az összeírást előbb azonnal május 2-án megkezdvén, a XXIII. Törvénycikk 22. §, s ezután a 11. §-ához képest eszközölje, és a nekik kiadandó miniszteriális parancsot, minden szavaiban megtartsa, és magát ahhoz alkalmazza, és eljárulásáról szóló jelentését a közgyűlésnek kettős példányával a Választók összeírásának, bemutassa. A választás helyéül a városi köztanácskozás háza jelettetik ki, és a tartandó Tisztújító szék napjaul folyó évi május hónap 22. napja kitűzetik, és valamint ezen eddigi, úgy a jövő, a tisztújítást illető, minden intézkedések és eljárások, nyomtatásban nyilvánosságra juttatni rendeltetvén; ennek teljesítésére Mikosevics Aloiz Levéltárnok és tiszteletbeli Jegyző úr megbízatik, megbízatván egyúttal a Középponti Választmány, és a most kiküldött és megbízott jegyző, hogy a XXIII. tc. 6. §. szabálya szerinti képesség igazoló okadat előmutatására mindenkit figyelmeztessen jó eleve, és hogy e munkálat akadálytalanul, s rendezebben haladhasson, az összeírási mintaívek szintén könyomatban elkészíttetni határozattak, egyéberánt a képviselőtestület választásának eszközözlendésére nézve meghatároztatik, hogy miután a képviselők az új tisztikar alakítása után; leendnek választandók, az új tisztikar hozzájárultával, a kijelölt négy kerületekben haladéktalanul, külön Választmány neveztessek ki, mely a képességgel bíró Választók egyénekenkénti szavazatát kivévén, az innéti jegyzék többsége mutatandja, a képviselők sorozatát.

*Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi köz-
ségi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 151/1848.*

A fenti közgyűlési jegyzőkönyvi bejegyzésben az említett összeírási minták hiányoznak. Az 1848. április 29-i közgyűlés érdekessége az, hogy nyitott ajtók mellett, nyilvánosan tartották.

26.

Baja, 1848. május 4.

Fratrisevics Ignác életházi biztos utasítja a Baja környéki helységeket, hogy az 1847/48. év első felére eső zabot, szénát és szalmát tüstént szállítsák Bajára

Isten vélünk!

A legnagyobb feleletnek terhe alatt kívül nevezett Mezővárosok és Helységek Bíráinak hivatalosan jelentetik és meghagyatik, hogy a Vármegye Pékjének a bajai és a vaskúti katonaság számára lisztje nincsen, azonnal minden hely ki mennyivel tartozik az 1847/48. évi első felére, utolsó áprilisisig kiszámítván, a kiadott repartíciónak értelme szerént esendő tisztán szítálva lisztet Bajára küldeni iparkodjon, egyszersmind amely hely az 1847/48. évi első felére zabot, szénát és szalmát tartozik, tüstént Bajára béküldeni köteleztetik. A bajai raktár egészen egy részletig üres, tudtára adom. Kelt Baján, 1848. május 4-én Fratrisevics Ignác Életházi Biztos m. k.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázata. BKMÖL V. 342 Jánoshalma nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1849. sz. n./1848.

27.

(Budapest), 1848. május 5.

Istvánmegye Baja városához való csatolását kéri a BM-től

Bács Megyének, 1848. május 5.

Istvánmegye helysége községének eredeti folyamodványa, melyben eddigi különállása megszüntetésével magát Baja Városához csatoltatni kéri, avégre tétetik át Önökhöz, hogy kebelökből azonnal nevezzenek küldöttséget, mely a helyszínére menjen ki és Baja Városának meghallgatásával a folyamodók kérelmének miképpen teljesülhetése, ha pedig e részben akadályok mutatkoznának, azok elhárítása iránt tegyen javaslatot.

A küldöttség ebbéli jelentése az Önök véleménye kíséretiben haladék nélkül ide lesz terjesztendő. Elbocsátva 5/10.

Eredeti fogalmazvány. H 12 BM Közösen kezelt általános iratok 445/B./1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 445/B. Bács Vármegyének csatolva Istvánmegye helység folyamodványa. Eredetben. 8309/országlászati osztály 1848, a folyamodvány mellékeltet.

28.

Baja, 1848. május 6.

A közgyűlés puskapor és ón beszerzését rendeli el

E jelen idő kedvetlen körülményei azon lépésre indítják a Tanács és Községet, hogy elegendő puskaporról és ónról gondoskodjon.

Határozat

Miután járásbeli főszolgabíró úr által is tett intézkedés szerint a puska-pornak és az ónnak egyedül az előljáróság, a Bíró és a Kapitány által adandó rendelvény előmutatása után lehetend szabad az árulása, nehogy Városunk e nélkül maradjon, kapitány úr, valamint a puskaporvétel, úgy a golyók önte-tése iránt intézkedjen, és elegendő mennyiségben megszerezze.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város köz-ségi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 156/1848.

29.

Baja, 1848. május 6.

A közgyűlés még a tisztújítás előtt elrendeli a népet izgatók felelősségre vonását

Felolvastatott a járásbeli főszolgabíró úr által tett, és e jegyzőkönyv 151. száma szerint intézett eljárást gátló felfüggesztési nyilatkozvány.

Határozat

Szentül hiszi e Tanács és Község, hogy e részbeni intézkedése, törvény és miniszteriális kegyes rendelvényen alapszik, ennél is fogva eljárását nem is annyira mint a törvénytelen intézkedést hagyja félbe, hanem hiszi azt, hogy némelyek felizgatott kedélyeit a szelídség korlátai közé hozandja, eljárását 24 órára abba hagyni kényszerítve érzi magát, panaszos folyamodvány szer-kesztetni, és a megyei első Alispán Úr, valamint a tisztújítást megelőző telje-sítendők iránt, úgy ez iránt is, hogy némely népingerlőket a felsőbbi kegyes parancsok szerint kérdőre és felelősség alá vonja, kegyesen intézkedni mél-tóztassék, mire nézve Sebők József főjegyző úr ezennel megbízatik és kikül-detik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város köz-ségi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 157/1848.

30.

Bács, 1848. május 9.

Jelentés Bács-Bodrog megye május 9-i bizottmányi ülésének határozatairól

Bácsból. A május 9-i bizottmányi ülés folytában, Szentgyörgyi Horváth Antal, kit e teremben legelőször láttunk, igen helyes indítvánnyal lépett fel, ti. a bizottmány felelős lévén, tudnia kell a régi KK. és RR-től mit vesz által a

kezelése alá. Tehát a pénztárakat megvizsgáltatni kíváná. Általános helyeslés nyilvánult valamint ezen, úgy az ülés folytán több ízben tett előadásra is. Mindenki azon óhajtás támadt, bárcsak minél többször lenne jelen a közügyek feletti tanácskozásokban. Egy szolgabíró és esküdt azonnal kiküldettek a pénztárak lezárására. Azok megvizsgálására pedig alispáni elnöklet alatt, küldöttség bízott meg. Egy másik a községek által tett fizetések nyilvánosítása, s tekintőleg összeszámolása végett küldetett ki. Ez folyó hó 26-án, s a következő napokban Zomborban fog megtörténni. A négy adószedői hivatal megszüntetett. Azok, az úri hatóság megszűntével, több számvevőre lévő szükség, számvevőkkel változtattak át. Az illető egyének azonban csak az említett számolás megtörténtével fogják új hivataloskodásukat megkezdeni. A megvizsgált pénztárakban összesen találtatott 12 011 forint 24 3/5 krajcár. A hátralevő adóbeli tartozások behajtása megrendeltetett.

E roppant kiterjedésű és népességű megyében szükségessé vált az úri hatóság megszűntével, öt törvényszéket felállítani. Oly helyeken állítottak fel, hol eddig uradalmi börtönök léteztek, úm. Baján, Apatinban, Bácsban, Kulán és Becsén. Ezenfelül az úriszékektől már fellebbezett, halomra gyűlt perek, úgy az alispáni, a szolgabírói és a rendezett első bíróságú tanácsoktól a fellebbezendők átvizsgálására Zomborban központi törvényszék alakított. A börtönöknek, a raboknak, úgy az úri hatóság előtt folyt polgári, s büntetőperek átvételére az illető törvényszéki elnök, a jegyző és az ügyvéd bízták meg. Az elnök a rabok biztos őriztetése, s élelmezése iránt, a házi-pénztár lehető kímélése mellett fog intézkedni. Oly rabok, kik 6 hónapnál többre vannak elítélve, a kerületi börtönökből a központiba szállítandók át. A 6 hónapnál kisebb büntetésűek a középpontból a kerületiekbe fognak áttétetni. Ugyan az illető törvényszékek elnökei a jegyző, az ügyvéd és a számvevő hozzájárultokkal a mezővárosi és a községi gyámtárakat mielőbb át fogják venni, s a községek kezelése alá átadatni fognak, hogy addig is, míg a törvény szerint rendezés fog történni, a gyámtárat az eddigi szabályok szerint kezeljék. Egyedül a felügyelés illetvén meg a szolgabírakat, kiknek a tudósításaik a bizottmányi ülésekre bevértatnak. E megye a tisztviselők számának szaporítását már 10 év óta szorgalmazá. De siker nélkül, jelenleg a szóbeli és a rendőri ügyek sokasága elkrülhetlenné teszik még 5 szolgabíró, 5 esküdt, 2 jegyző, 2 ügyvéd, s egy kiadó rendszeresítését. E végből a minisztérium meg fog kerestetni. Addig is a jóváhagyás reményében a választás megtörtént. A választás korteskedés nélkül hegy, völgy nélkül. Egyéb spectaculum nem is történt, minthogy elébb arról folyt a vita: miként történjék a választás, május 9-én délután egy ívre fel voltak írva a választandók nevei. A bizottmányi tagok a helyeslés jeléül felírták a neveiket. Május 10-én reggel a nevek felolvastattak, s a választás azonnal megtörtént. Eredménye ez: Szolgabírák: Pál Antal, Szarcsevics Boza, Branovácsky István, Gombos Károly és Mártonffy Károly; esküdtek: Milassin Zsigmond, Jakobey Sándor, Antunovics Fülöp, Radisics Kornél, Theophanovics Sándor és Kirilovics Péter; jegyzők: alulírt Kerekes Sándor és Szevics Döme; ügyvédek: Puntsmann Albert és Piukovics Ferenc; kiadó tiszteletbeli aljegyzői címmel: Fábián Ferenc. Minden járásban egy főbíró és két szolgabíró lesz. Azért a járások

újonnan kerületeztettek. A 6 törvényszék ítélőbírái is megválasztattak. Értendődik, hogy más elembeliek is vannak közöttük, mint hajdanában. A tisztelhetbeli aljegyzők leköszöntek. De a rendkívüli körülmények között hivataloskodásuk folytatására felszólítottak. E kivánságnak Latinovics Györgyön kívül engedtek, ő törvényszéki bírónak nevezetvéni ki. A nemzetőrségről szóló törvény nyomán az összeírásra választmány küldetett ki. Az e tárgyban kiadott miniszteri utasítás szerint fog eljárni. Valóban szükséges oly értelemben szólani a néphez, mint ezen rendelet szól. Ez ügyben köröztetni fog a megyében egy népszerűen szerkesztett felszólítás is. A volt úrbéri közösségekben történő adás-vevések szóba hozatván, határozatott, miszerint 1/4 teleknél kevesebbre ne legyen szabad a telket eldarabolni, sem a belső telket a külső földektől elszakítani. Ott, hol a rendezés, vagy a legelőelkülönözés még nem történt meg, a zsellérházak számát szaporítani hasonlóképpen tilos leend. A szerződések bejegyzése a községházánál levő jegyzőkönyvbe történjék stb. A szolgabíró tiszte leend minderre felügyelni. A sok rendeletekről, vízőzön előtti intézvényekről hallgattunk. Tanácskozási rendünk meglehetősen volt. Az első napon némely szónokok egy kissé túl is áradoztak, miért is az elnökség részéről valamivel több szigor nem ártott volna. Time is money, polgártársak!, le a süjtásokkal!, nem szóval, de tettel kell már segíteni a hazán. Kerekes Sándor

Pesti Hirlap (Bp.), 1848. május 20. 61. szám 458–459. – Vidéki mozgalmak

31.

Baja, 1848. május 13.

**Rudics Máté főszolgabíró felfüggeszti
a bajai közgyűlés intézkedéseit**

Felemlítettéven, miképpen e jegyzőkönyv 151. száma alatt történt, és a következő Tisztújítást megelőzni kellő intézkedéseket magában foglaló, a Törvény és a miniszteriális kegyes rendelet nyomán hozott végzeményt, annak ellenében, hogy e megyének Tekintetes első Alispánja Knézy Antal úr már a folyó évi május hónapban kibocsátott kegyes hátirati rendelvénnyel helybenhagyatott, újólág némely folyamodók, e Tekintetes megyei legközelebbi bizottmányi Közgyűlésen panaszlólag megtámadtatván; itt a Tanács és Választott Községet, és ennek intézkedéseit, illetőleg kedvezőtlen Végzemeny hozatott légyen, sőt a tegnapi nap délutáni óráiban a járásbeli főszolgabíró úr Rudics Máté, némely magukat népmegbízottaknak vallott egyénekkel csoportosan a tanácsterembe feljelenvén; anélkül, hogy az érintett megyei végzemenyt előmutatta és felolvasta volna, a tanács és községi intézkedéseket felfüggesztette, és megsemmisítette, hivatali eljárásától a továbbiakra nézve eltiltotta.

Határozat

A törvényt meghallgatatlanul senkit kárhozthatni nem engedvén; itt, és e jelen helyzetben a Tanács és Választott Község nemcsak meg nem hallgattott, felvilágosítása és védelme elő nem kéretett, sőt inkább az illető iratok vele kellőképp és annak idejében nem is közöltettek, üttetett ki, egyedül a Törvény és a felsőbbi hatóságtól függő törvényes hivatali állásából, minél fogva nehogy a felelősség terhe e Tanács és Községet illesse, a főszolgabíró úr intézkedése elleni óvását a jegyzőkönyvbe iktatja. Egyéberánt orvoslat-szerzés, és illetőleg a tett panasz tárgyában szerzendő felvilágosító kegyes utasítvány tekintetéből, a Belügyminisztériumhoz kérelem intézendő, minek az illetékes helyre történendő felvitele és bemutatása végett Grünvald Ferdinánd bel-, Ott Márton kultanácsnok és Sebők József főjegyző urak, Pestre kiküldetnek. E tárgy fonalán szóba hozatván az is, miképpen a legközelebb múlt április 22-én, némely főnökök vezetése alatt, egy nagy csoport néptömeg feljelenvén; mielőtt a szokott módon a Tanács és Község összehívattatott volna, csak némelyek a tanácsnok urak közül jelen lévén; egy, a Minisztériumhoz intézett, és magában olyatén kérelmeket és feladásokat foglaló panaszos folyamodvány iratott alá e Városi Bíró úr által, a Tanács és Község nevében, melynek a tartalmáról eleve nem is tanácskozhatott, ezen némiképpen erőszakolva kicsikart aláírás ezennel megsemmisítetik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 166/1848.

32.

Baja, 1848. május 13.

**Rudics Máté főszolgabíró közli járása községi elöljáróival
a megyei képviselői bizottmányi ülés 1848. május 9-én
Zomborban hozott határozatát, amely minden járásba
még egy szolgabíró és egy esküdt helyettesítését rendelte el**

Isten velünk!

Az Úri Törvényhatóságok megszüntetésével a megyebéli hivatalos teendőök megszorítása a Tisztviselői Kar szaporítandását igényelvén, e folyó hó 9-én Zomborban tartott megyei képviselői bizottmányi ülés határozatához képest minden járásba még egy szolgabíró s esküdt helyettesítettni rendeltett, mely határozat kapcsában a kormányzó Főispán Úr, és a bizottmányi ülés közegyetértésével ezen felső járásban szolgabírónak Pál Antal eddigi Esküdt Úr elváltatván, ennek helyébe Esküdtnek alól irt mellé Milassin Zsigmond, nevezett Pál Antal Szolgabíró Úr mellé pedig esküdtnek Jakobei Sándor Urak megválasztattak. Járásbeli Csendbiztos Vujevics István Úr naponkint súlyosbuló betegsége miatt eddig viselt hivatalát teljesíteni képes nem lévén, helyébe járásbeli Csendbiztosnak Alföldy István Úr helyettesítetett. Járásbeli tisztviselők számának ekkénti megszorításával minden járás három környékre osztatván, ennek kapcsában alólirt főszolgabírónak

tiszti köréhez tartozandnak: Baja, Istvánmegye, Csávoly, Felsőszentiván, Jankovác, Mélykút, Bikity, Borsód és Mateovich; Allaga Imre Szolgabíró Úr tiszti köréhez tartozandnak: Bátmonostor, Baracska, Csátalja, Dantova, Szántova, Béreg, Kolut, Gákova és Krusevka; Pál Antal Szolgabíró Úr tiszti köréhez tartozandnak: Vaskút, Gara, Rigyica, Sztanisics, Katymár, Madaras, Almás és Kunbaja helységek, tekintőleg Mezővárosok a közbe fekvő pusztákkal együtt, ehhez képest az ekként felosztott kerületekben fekvő községek lakosainak panaszaiak illető kerületi tisztviselők által lévén elintézendők, oda utasítom a kívül jegyzett helységek előjáróit, miszerént ezt a szokott meghirdetés útján mindenkivel tudósítsák.

Ezúttal a főméltóságú Császári Királyi Udvari Hadi Tanács határozatához képest Magyarhonban ez idén tartandó katonai lószedés eránti hirdetményt a szokott meghirdetés végett, s az illető lótenyésztők értesítése végett ./ ide mellékelem.

Kelt Baján, 1848. május 13-án

jóakarójok Rudics főszolgabíró

Eredeti körlevelek jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 9–10.

A jegyzőkönyvbe bevezették a katonai lószedésre vonatkozó hirdetményt is.

33.

Baja, 1848. május 13.

Rudics Máté főszolgabíró körlevélben tájékoztatja a felső járás községeit a rögtönítelő bíróság kinevezéséről

Isten velünk!

Bács-Bodrog megyének 1848. évi május hó 9-én Zombor szabad királyi városban tartott bizottmányi ülése jegyzőkönyvéből.

29. A Torontál megyében kiütött lázongás elfojtása tárgyában kinevezett teljhatalmú Királyi Biztos Temesi Gróf és főispán Csernovits Péter ebbeli felhatalmaztatását, kineveztetését érdeklő, s folyó május 1-jén tartott közgyűlésben meghirdetett királyi helytartói levél kapcsában, folyó évi április 30-án költ levele késéretében a rögtönítelő bíraskodásnak e jelen rendkívüli körülmények közt miként leendő gyakorlását tárgyzó rendszabályokat, melyekben ezen bíraskodási jog különösen azokra is, kik az Uradalmak, vagy Előljárók szántóföldjeit, kaszálóit, rétjeit, erdeit erőhatalommal elfoglalták kiterjesztetik, e megyével közölvén, azoknak nyombani meghirdetését s életbeléptetését rendeli, minek nyomán a kérdéses szabályoknak közlendése mellett, járásbéli Szolgabírák Uraknak meghagyatott, miszerént ezen egész a visszahívásig tartandó rögtönbíraskodási gyakorolhatási jogot megveszerte haladéktalanul, s legnyilvánosabban meghirdetvén, sőt minden hitfelekezetű

lelkészek által az egyházukban szószékekből is meghirdettétvén, erről az idézett szabályok értelmében lehető legrövidebb idő alatt első Alispán Úrnak küldjék meg.

Egyéberánt a rögtönítélő széke Bírakul ezek választattak meg, úgymint: *Felső járásban* Latinovics Benjámin elnökül, helyettes elnökül Kardos János, Közbírakul: Kovácsics Antal, Vermes Fábián, Scultéty János, valamelyikének akadályoztatása esetében Vojnics László, Sándor György.

Ezen kivonatot közlöm az Elöljárókkal, hogy azt minden haladék nélkül közhírré téve, dobszó mellett több helyeken, sőt a határookban található Csárdákban is kifüggeszék, eljárálsokról engemet azonnal tudósítsanak.

Kelt Baján, 1848. május 13-án

Jóakarójok Rudics főszolgabíró

Eredeti körlevelek jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 11–12.; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 174–175.

34.

Bács, 1848. május 14.

**A Pesti Hírlap beszámolója a Bács megyei
Központi Választmány üléséről**

Bácsból, 1848. május 14-én. A középponti választmány folyó hó 10-én ülést tartván, tagjai a törvényben foglalt esküt letették. A választók összeírását eszközlendő, a választmány tagjainak nevei Zákó István által felolvastatván, helybenhagyattak. Az összeírás jövő hónap június 5-én veendi kezdetét, azon megjegyzéssel, hogy a választmány helységről helysége fog menni. Piukovics Ágoston főjegyző indítványára, a bizottmányi ülések napjai most előre meghatározottak, minek folytán bizottmányi ülések lesznek május 29-én, július 2-án, s augusztus 1-jén; törvényszékek június 19-én, július 17-én, s augusztus 21-én. Szabadkán a folyó hó 23-án tartandó tisztválasztás élénken izgatja a polgárságot. Baját éppen úgy.

Pesti Hírlap (Bp.), 1848. május 21. 62. szám 464. – Vidéki mozgalmak

(Budapest), 1848. május 16.

Bajai lakosok Szemere Bertalan belügyminiszterhez folyamodnak, kérvén a bajai városi tanácsnak a tisztújításnál elkövetett törvénytelen intézkedéseit megsemmisíteni, a megyei határozatot fenntartani, és az egész városi tisztújítást megyei bizottmányi küldöttség útján ellenőrizni

Tisztelt Miniszter Úr!

Jóllehet azon bilincsek, melyek a városok szellemi működését és anyagi törekvését nehezíték feloldattak, s azon százados visszaélés, mely a községi igazgatás hatalmát kevésnek kezében örökítvén, az érdeklött nép üdvös befolyását kirekeszté, igazságos választási és tanácskozási rendszerré változtatott; mégis fájdalmasan kénytelenítették tapasztalni e napokban Baja Városának lakosai, miként a Városi Tanács félretétvén a XXIII. törvénycikk 11. szakaszának sérthetetlen szentségét, a városi tisztválasztás körüli működéseiben nem várván be a törvények kihirdetését, az Elnök s összeíró választmány ki-nevezésében zárt, nem pedig a törvények által parancsolt tanácskozással élt. Ezen sérelem s méltatlanság orvoslására, az 1. alatt idemellékelt folyamodásunk következtében hozott 2. alatti okirat szerint a Városi Tanácsnak eme törvénytelen téren mozgását maga a Megyei Bizottmány is megösmérvén, azt az eddigi eljárulása megsemmisítésével, a törvény szellemébeni működésre utalta.

De a városi nép előtt különben is bizodalját vesztett Városi Tanács, hogy a népnek ezen tette általi feszültségbe hozatalát méginkább öregbítse, következő rendbontó tényeket követett el.

1. A 3. alatt idemellékelt, s könyomat által közhírré tett tisztújítási programban, a lakosokra nézve az e) betű alatt olyatén kelléket ruházott, mely Városunk lakosira egyáltalán fogva nem alkalmazható, ellenben kihagyta eme programból a XXIII. törvénycikk 7., 8., 9. és 10. szakasziban megírt azon jogokat, melyekből terjedelmesebb választói képességünk körülményei fejlődhetnének ki; világos pártszellemét tüntetvén ki azáltal is a Városi Tanács, hol polgári jogokat ruházni kíván némely lakosinkra, kik még átaljában oda nem sorozhatók, ellenben a fentebbi törvényszakaszok értelmében jogosított képességektől bennünket megfosztani törekszik.

2. A Városi Tanács öt egész évekről szóló házi és községi számadásai-ban hátra van, nem bírván annyi időök során az Uradalmi Exactor által tett difficultások alól menekülni, hogy folyhat már most be az illetén Tanács a választói képességek összeírása s meghatározásába, mely a számadás nyomasztó terhe alatt áll, kiről ennél fogva szinte kétséges, ha vajon bír-e elegendő választói képességgel vagy nem?

3. A Városi Tanács önmaga testületéből választott összeírási működéseiben kitűnő pártszellemtől vezéreltetett, az értékek felbecsülésében önmaga választotta embereit használván fel, kik a Tanács pártján lévő német és rác elemre kedvező részrehajlással működnek a magyar rész képessége megbuktatására.

A dolog illetően feszültségében alázattal esedezünk, minthogy a Városi Tanács a Megyei Bizottmány határozata dacára is, törvénytelenül műbe vett intézkedéseire továbbra is makacsul ragaszkodik, hogy a törvény iránt kimutatott eme tiszteletlenség által felizgatott népkedélyek netalán vérengzéssé fajuljanak által, és a Városi Tanácsnak minden intézkedéseiben a Magyar elem elnyomására törekvő pártoskodás megszüntetessék, az egész Tisztújításnak, eleitől fogva annak utó végéig leendő pontos megtartására, ellenőrség szempontjából, megyei bizottmányi tagoknak kineveztetését kegyesen elrendeltetni, s a népnek feldúlt nyugalma által visszaadni méltóztassék. Mély tisztelettel vagyunk

Tisztelt Miniszter Úrnak

alázatos szolgálí
Decsy Károly (és még 22 társa)

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 12 BM Közösen kezelt általános iratok 1442/B./1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 1442/B. érkezett 1848. május 16. Tisztelt Szemere Bertalan Belügyminiszter Úrhoz alázatos folyamodás, melyben Baja Városa lakosai, a Városi Tanács által elkövetett tisztújítási törvénytelen intézkedéseit megsemmisítésére nyert megyei határozatnak a maga erejében fenntartása, s egyszersmind a bekövetkező Városi Tisztújításnak egész folyamára megyei bizottmányi küldöttségnek, ellenőrségképpen leendő kineveztetése elrendeltetéséért alázattal esedezik. 7. csatolmány.

Mellékletek

1) Tekintetes Első Alispán Úr!

Baja városa sokszámú lakosságának előmbé terjesztett, és ide /. alá mellékelt panaszlevelöket, úgy a városi tanácsnak ez érdemben velem közlött a), b), c) alatti okirataikat oly végre vagyon szerencsém átküldeni, hogy mivel a panaszló lakosság azt adván elő, hogy Baja városa tanácsa nem a most 1-jén májusban tartottt közgyűlés alkalmával kihirdetett törvények után, mint azt a XXIII. törvénycikk 11. szakasza első sorai parancsolják, hanem a gyűlési megelőző két nappal előbb, és ezt is, azon gyűlésöket, nem a város kapujára kifüggesztett rendelvény következtében tették, a gyűlésöket megtartották, abban a bizottmányi elnököt megválasztva, a tisztújításhoz szükséges összeírást és más szükségesekeket elrendelték; Baja városa tanácsa pedig a fentebb érintett okiratoknak általadása alkalmával az a) alatti belügyminiszteri rendelménynek Tekintetes Uraságod által megerősített azon soraihoz ragaszkodva, hogy haladéktalanul eszközöljék a kegyes rendelményt, magát igaz és pontos eljárásban képzelvén, vagyon szerencsém Tekintetes Uraságodat értesíteni, s egyszersmind megkérni, hogy mivel én magamat ezen panasz miképpi eldöntésében elhatározottan nem intézkedhettem, és a városi tanács

további működését a panaszló lakosság kérelmére 24 órára felfüggesztettem, méltóztasson nékem a fennebb érintett csatolmányok megtekintése után utasítást és irányt, ezen levelem hozója Kerekes József írnokom által elküldeni.

Ki is egyébiránt egész tisztelettel maradván Baján, 1848. május hó 3-án
Tekintetes első alispán úrnak

alázatos szolgálja
Rudics Máté főszolgabíró

A melléklet felzetén olvasható még: *Hivatali rájegyzés*: Baja városa rendezett Tanáccsal ellátva lévén, annak a c) alatt lévő miniszteri rendelvény nyomán megtett intézkedését fel nem függesztetem, szabadságában állván az elégületlen résznek nyerendő orvoslás végett a rendelkező Kormányhoz folyamodni. Kelt Zomborban, 1848. május 3-án. Knézy Antal első alispán. A kérelmezőkkel alkalmazandás végett közöltetik. 1848. május 4-én. Rudics Máté főszolgabíró. 1848. 1442/B. I.

2) Előleges Teljesítendő

Bács-Bodrog vármegyének 1848. május 9-én Zomborban tartott bizottmányi ülése jegyzőkönyvből.

209. Sándor György, Csernyánszky Lázár, Pál Antal, Sándor József, Alföldy István, Deesy Károly, Gunic Mihály, Báthory Tódor és több bajai lakosok ezúttal benyújtott folyamodványukban az iránt panaszolkodván, hogy Baja Mezőváros Tanácsa s Községe, a rendezett tanáccsal bíró községek tisztújításának megtartásáról rendelkező 1848. évi XXIV. illetve XXIII. törvénycikk 11. szakaszának nyilvános megszegésével, nem várva a törvényeknek a meghirdetését, tisztújítási elnököt választott, és a szavazók összeírására a törvény által megtartatni rendelt nyilvánosság teljes mellőzésével küldöttségeket nevezett ki, ily helyzetben tisztújítási elnök törvény parancsolta nyilvánosság melletti megválasztása és a szavazók összeírását teljesítendő választmányok kiküldendése végett újólagi közgyűlés tartandása iránt célszerű intézkedéseket tételni könyörögnek.

Ezen panasz megvizsgálására főszolgabíró Rudics Máté úr segéd Esküdtjével oly utasítással küldetett ki, miszerint azon esetre, ha az e tárgyban teendő vizsgálat alkalmával tapasztalná, hogy a Bajai Tanács fenn érintett intézkedésében a törvény szellemétől legkevésbé is eltért legyen, törvénytelen eljárásának azonnali megsemmisítése mellett ugyanazt a törvény szigorú megtartására utasítsa, eljárulásáról jelentése jövő bizottmányi ülésre mindenestre bevérván.

Kiadta Szevics Döme Aljegyző

Egyeztette: Kocsisa Lajos m. k. Eredeti folyamodvány 5 darab.

Az irat felzetén olvasható még: *Hivatali rájegyzés*: Alólírottak hitelesen bizonyítjuk, hogy mi a bent érintett bizottmányi meghagyásnál fogva Baja Városa Tanácsa és több kültanácsosai jelentésünkben a reánk bizott vizsgálatot megtévén, miután azt tapasztaltuk, hogy Baja Városa Tanácsa a Tisztújításra megválasztandó Választmányi Elnök és több törvény szabta szükséges rendszabályok elkészítése végett tartott Gyűlésüket a Megyén meghirdetett törvényeket két

nappal megelőzve, és az érintett Gyűlést nem közösen és nyilvánosan, és így nem dobszó mellett, vagy a határnapot a város kapujára kitűzve tette légyen közhírré, mi a fentebb is érintett megyei bizottmányi végzés következtében eddigi eljárásukat megsemmisítettük, és őket oda utasítottuk, miképpen ezen egész eljárásukra új határidőt szabva ki, a fennálló törvények világos értelmeként járuljanak el.

Kelt Baján, 1848. évi május hó 13-án

P. H. Rudics Máté Bács megye Főszolgabírája. P. H. Milassin Zsigmond a tisztelt Megye Esküdtje. Rudics Máté Főszolgabíró Úrnak. 1848. 1442/B. 2.

3) Baja város Tanácsa és választott Községe az 1847/8. évi XXIII. Törvénycikk nyomán intézendő városi tisztújítás tárgyában 1848. április 29-én tanácskozáskor, múlt hó 20-án kelt kegyes minisztériumi és az idézett törvényt alkalmazásban magyarázó és irányul szolgáló rendeletet az illető közönséggel itt alább közli:

Miniszteri rendelet

Amiért oly soká minden foganat nélkül és a többi.

1. Ennélfogva az 1848. XXIII. tc. foganatosítására rendelem, hogy a 11. § tartalma szerint nyilvánosan tartandó közgyűlés, melyben egyedül az eddigi tanács és választott polgárság bírtanácskozási és határozási joggal haladék nélkül összehívattassék.

2. - 3. - 4. - 5. - 6.

7. hogy ezen közgyűlés célszerű figyelmeztetést bocsásson ki aziránt, hogy a 6. § szerinti képesség igazolására megkívántató adatokkal magát mindenki kellőleg ellássa.

8. Ezek után a középponti küldöttség kerületek szerint feloszolván, az illető kerület összes lakosságát a 22. § teljesítése végett pontosan összeírja, mi megtörténvén, legfőllebb öt egymás után következő napot határoz és hirdet, melyeken az illető kerületben összeülvén, a választási jogot igénylőket személyesen elfogadja, a 6. § szerint kimutatandó képességet megvizsgálja, és az illetőket a mintául /. alá mellékelt lajstromba bejegyzi.

9. Ki legfőllebb öt napig terjedhető idő alatt magát az összeíró kerületi választmányok előtt nem jelentette, evégből a középponti választmányhoz már nem járulhat.

Itt fenn kitett pontokban kelt kegyes miniszteriális rendelet folytában eleve és ismét figyelmeztet e városi működő elöljáróság mindenkit, hogy az itt alább jegyzett törvényi XXIII. tc. 6. §-ban megkívántató és igazolásul szolgáló választói képességet kimutató okadatokkal magát kellőleg ellássa. Összeülend, elvárja és személyesen elfogadja az illető választmány a voksolni kívánó egyéneket folyó évi május hónap 9. napjától kezdve öt egymás utáni napokban, vagyis május 13. napjáig bezárólag, naponkint reggeli 8 órától 11, délután pedig 2 órától 6 óráig a Voksolók összeírása körül működő kerületi választmányok ülési helye:

Az 1., 2., 3. Tizedből álló 1. kerületben Hirman Márton fésűs háza előtti fabódében, a 4., 5. Tizedből álló 2. kerületben a Kiskaszárnya melletti bordézmáló fabódében, a 6., 7., 8., 9. Tizedből álló 3. kerületben a Szent Antal utcában fekvő T. Mihalovics József karavukovai plébános és Keszei Péter

háza között felállított fabódében, a 10., 11., 12. Tized Szentjános, Rém és Mátéházból álló 4. kerületben, homokon a Szeremlei utcában, Kreszeovics Dömötör háza előtt felállított fabódében.

Az összeírásra kitűzött 5 nap után, májusban 14., 15., 16-án az egész összeírás a Városházánál és a kerületenkint is közmegszemlélésre kitétetik, ezután május 17., 18., 19. napjaiban pedig a középponti, Városházánál összeülendő, Választmány a teendő észrevételeket meghallgatja, határozatot hoz, és ezután a választók megállapított jegyzéke egyik példánya a belügyi minisztériumhoz leendő hódolattal felterjesztendő.

Követi ezen eljárást május 22-én a tisztújítás, és haladéktalanul a képviselők választása.

1848. évi XXIII. Tc. 6. §

Választók

A városi közönségnek, a nőket kivéve mindazon tagjai, kik teljes korúak, sem atyai, sem gyámi, sem gazdai hatalom, sem pedig elkövetett hüségtelenség, csempészkedés, rablás, gyilkolás és gyűjtogatás miatt fenyíték alatt nincsenek, törvényesen bevett valláskülönbség nélkül választók, ha

a) A város határához tartozó, és a telekkönyvben tulajdon, vagy egyzersmind hitveseik nevére is különleg beírt házat vagy telket egy év óta bírnak, melynek értéke kisvárosban 300, középvárosban 700, nagyvárosban 1000, különösen Pest városában 2000 pengőforint, vagy

b) A város határában, mint kézművesek, bejegyzett kereskedők, gyárosok egy év óta telepedve vannak, tulajdon műhellyel vagy kereskedési teleppel vagy gyárral bírnak, és ha kézművesek, folytonosan legalább egy segédvel dolgoznak.

c) Tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, akadémiai művészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, kik a városban egy év óta telepedve vannak, és kisvárosban 40, középvárosban 60, nagyvárosban 80, Pest városban 100 pengőforint házbért fizetnek.

d) Ezeken kívül mindazok, kik a város kebelében két év óta telepedve vannak, és kisvárosban 200, középvárosban 400, nagyvárosban 600, Pest városban 800 pengőforint biztos jövedelmet, keresetük vagy tőkeértékük után kimutatni képesek.

e) Kik eddig városi polgárok voltak, ha a fentebbi pontokban leírt képességgel nem bírnak is, **Baja Városa** a teljesített népszemlézés szerint a középvárosok sorába esvén, a választandó új tisztikar hozzájárultával négy kerületi választmány leendő kinevezendő, mely a képességgel bíró választók egyénekenkénti szavazatát kivéven, a 19. § értelmében alábbíttatni és választatni így fog a képviselőség.

Tanács és Választott Község, úgy a középponti választmány rendeletéből felvilágosítás és tudomásul közli.

Kiadta: **Mikosevics Alajos** Levéltárnok és Tiszteletbeli Jegyző

1848. 1442/B. 3.

4) **Baja Város Tanácsa és Választott Községe** az 1847/8. évi XXIII. és XXIV. törvénycikk nyomán folyó hó 20-án kelt k. belügyminiszteri, megyei alispáni úton, vele közlött utasító szabályi rendeletnek szentül hódolván, és az abban kelteket megtartani kötelességül választván, a Törvény és a minisztérium által reáruházott, és az újabb törvények szellemében megtartandó Városi Tisztválasztást, illetőleg megelőzni kellő intézkedések iránt mai alulírott napon tartott nyilvános közgyűléséből e következőképp rendelkezett.

Tisztújítási elnökül választá: **Bayer Mihály** tímármester helybeli lakost.

A Várost, teljesítendő összeírás végett négy kerületekre osztotta fel.

Az összeírás intézésére küldöttséget nevezett ki.

Tisztújítás tartása középponti helyeül a városi köztanácskozás házáat jelelé ki.

Választási joggal bíró, s a minisztériumhoz is felterjeszteni kellő választók összeírását, nemkülönb a lakosság népességi számát magában foglalandó összeírást megelőzőleg teljesíteni, és az elsőt 3 napra közmegegyezéssel végett kifüggeszteni, és 3 ezutáni napokban az erre észrevételeket megtenni kelletvén, e fontos munkálatnak rendszeres véghezvitelére a minisztérium által elegendő törvényes idő is rendeltetvén, a Tisztújítás tartása napjául legközelebb jövő május hónap 22. napja tűzetett ki, továbbá:

Fennidézett kelt kegyes rendelet szerint, mindenekelőtt a XXIII. tc. 22. §-át kelletvén teljesíteni, a népességi összeírás jövő kedden május 2-án veendi kezdetét.

Amennyiben pedig a választási jogot igénylő, s törvényes kellékekkel bíró helybeli lakosokat, de azokat is, kik választói képességgel nem bírnak, szintén a minisztérium által leküldött minták szerint összeírni kelletik, mely napon és kerületi helyen ülend össze a kerületi választmány, annak idejében közhirdetmény által leend köztudomásra juttatva.

Eleve figyelmeztetvén minden bajai lakos aziránt, hogy a XXIII. tc. 6. §-a szerint választói képességet igazoló adatokkal magát addig kellőleg ellássa.

Költ **Baján**, az 1848. április 29-én tartott nyilvános Tanács és Választott Község üléséből, és ennek rendeletéből.

Közli és kiadta: **Mikosevics Alajos** m. k. Városi Levéltárnok s tiszteletbeli Jegyző 1848. 1442/B. 4.

5) Nagyerdemű Tanács!

A tisztújítás megtartásáról alkotott 1848. évi XXIII. törvény 11. §-nak az lévén a világos tartalma, miszerént ezen törvény kihirdetése után kellő törvényi rendelkezések nyilvánosan tartandó közgyűlésből haladék nélkül tétessenek, és ez a tisztelt tanácshoz leérkezett miniszteri körlevél is ugyanazon törvényre hivatkozván ugyanezt szigorúan parancsolná, annál fogva, minthogy Bács-Bodrog Vármegye részéről az új törvények meghirdetésére még csak ez idei május hó első napja tűzetett ki; a tisztelt tanács azonban e folyó 1848. évi április hó 29-én, tehát a törvény kihirdetése előtt a felhívott törvénycikk 11. §-ának rendeleteit anélkül, hogy legalább a városháza kapujára jó elevei kifüggesztés által, törvényi kellő nyilvánosságra hozatott volna, mégis foga-

natba venni méltóztatott, ezen törvény elleni eljárás ellen ezennel ünnepélyes óvást tevén, a tisztelt Tanácsot tisztelettel fölkerjük, miszerént e törvénytelen tett miatt felháborodott közcsend helyreállítása tekintetéből, az előbbi határozat visszavétele mellett, elnök és az összeíró választmány megválasztását a törvény kihirdetése utáni napokra elhalasztani, és a tartandó nyilvános közgyűlés határmapját jó eleve kifüggesztetni, mindenestre pedig ezen óvásunkat haladék nélkül tárgyalás alá véve, az eredményt velünk tudatni méltóztatásék. Illő tisztelettel maradván

Baján, 1848. április 30-án a Nagyérdemű Tanácsnak

alázatos szolgálai
Imrédy József (és 167 társa)

ad 3) Szabados Baja Város Érdemes Tanácsához intézett óvásos nyilatkozványa a bent írtaknak. 1848. 1442/B. 5.

6) Tisztelt Megyei Igazgató Bizottmány!

A legújabb időkben kifejlett átalakulási korszak nagyszerű eseményei a csend és béke fenntartását szükségelvén, múlhatatlannak látjuk a már meghirdetett törvények szigorú parancsát, úgy a közügyéri rendelet szoros tartalmát, az illető helyhatóságok által akként végrehajtani, miként azt a rendelet és törvény nyíltan értelmezi, nehogy ezek balmagyarázataival a lakosság jogélvezhetése kijátszatván, a törvény értelméhez híven ragaszkodó polgári kedélyek felhangoltassanak.

Méltó fájdalommal terjesztjük tehát elő, miszerint Szabadalmas Baja Mezővárosához érkezett, s ./ alá mellékelt, s a tisztújítás mikénti eljárásáról szóló közügyéri utasítás világos tartalma lévén, hogy az 1848. évi XXIII. törvénycikk 11. §-ának értelme szerint, a működés, a törvény kihirdetése után kezdessék meg. Mely miután az idézett törvénycikk értelme ellenére a ./ alatti melléklet szerint, Baja Mezővárosában minden eleve meghirdetett nyilvános gyűlés mellőztével, két nappal előbb, tudniillik április hó 29. napján kezdetet meg, a ././ alá zárt óvásunkat, számos polgárok aláírásával annak idejében megtettük.

Minthogy pedig Első Alispán Knézy Antal Úr ebbeli törvényes óvásunkra a Tanács és Község tisztújítás eránti intézkedését helyeselvén, bennünket sérelmünk orvoslása végett a közügyérhez utasított. Tudván pedig, miszerint a rendezett tanáccsal ellátott községek feletti intézkedés a Megyei Állandó Közigazgatási Bizottmány köréhez tartozik.

Ennélfogva legmélyebb alázattal esedezünk, miszerint a ././ alatti, s számos polgárok által aláírt méltányos óvásunk tartalmához képest, Elnök és Szavazatóösszeíró Választmány újabb megválasztására, a törvények értelmében nyilvános közgyűlés megtartása iránt kellő intézkedést megtétetni méltóztatásék, illő tisztelettel maradván

A tisztelt Közigazgatási Bizottmány

alázatos szolgálai
Sándor György (és társai)

Az irat felzetén olvasható még: *Hivatali rájegyzés*: 209. 1848. Tisztelt Megyei Igazgató Bizottmányhoz nyújtott alázatos folyamodványuk a belől irtaknak. 1848. 1442/B. 6.

7) Amiért oly soká minden foganat nélkül vívtanak az ország városai, és azok, kik a városi élet fejlesztésében egy osztály kiváltságos érdekén túl nemesebb, nagyobb eredmények után törekedtenek, az végre beteljesedett. Bételjesedett oly mértékben, milyenekben azt még kevéssel azelőtt alaposan remélleni teljességgel nem lehetett. Azon bilincsek, melyek a Városok szellemi működését s anyagi törekvését nehezíték, feloldattak, a válaszfalak, melyek azon egy község érdekegyesítését, az értelmességek összesítését gátolák, elegyeztettek. Azon százados visszaélés, mely a községi igazgatás hatalmát kevésnek kezében örökítvén, az érdekelt polgárok üdvös befolyását kirekeszté, igazságos választási és tanácskozási rendszerré változtatott. Íme, amely törvény után a városi lakosok régóta esengtenek, az most már kezeikben van. A törvény fentetlen tisztelése, pontos végrehajtása, valamint készség által fogják bebizonyítani, hogy az új életre érdemesek, mellyel a kölcsönös jog és közrend védelmére és fenntartására folyton közremunkálondának, nem tevén különbséget a megtámadók s a megtámadás iránya közt, hanem személy- és vagyonbiztosságát mindenkinek egyiránt védvén.

A városok eddig fennállott igazgatási módja megszűnik és a törvény értelmében újabb rendszerrel cseréltetik az fel, a régi rendszer a közvélemény támasza nélkül szűkölködött, nem volt az többé alkalmas arra, hogy a polgárisodásnak megfeleljen, befolyása alatt a szabad fejlődés és a rend egyképpen szenvedett.

Ennélfogva az 1848. évi XXIII. törvénycikk foganatosítására rendelem, hogy a 11. szakasz tartalma szerint nyilvánosan tartandó közgyűlés, melyben egyedül az eddigi Tanács és polgárság bír tanácskozási és határozási joggal, haladék nélkül összehívassék.

Hogy ezen gyűlés a Város lakosai közül Elnököt válasszon, ki a tisztújítást vezetendvén, képviselőiséget igen, de városi hivatalt nem vállal.

Hogy ezen gyűlés a várost lehetőleg egyenlő kerületekre ossza el.

Hogy ezen gyűlés válasszon egy középponti küldöttséget akképpen, miszerént minden választókerületre legalább öt tag jusson.

Hogy ezen gyűlés jelelje ki a választás napját, mely a törvény szentesítésétől számított hat hétnél későbbre ne essék.

Hogy a választás helye mind a választók számának, mind a nyilvánosságának megfelelő legyen.

Hogy ezen közgyűlés célszerű figyelmeztetést bocsásson ki aziránt, hogy a hatodik §-us szerénti képesség igazolására megkívántató adatokkal magát mindenki kellőleg ellássa.

Ezek után a középponti küldöttség kerületek szerént feloszolván az illető kerület összes lakosságát, a 22. § teljesítése végett pontosan összeírja, mi megtörténvén legfőljebb 5 egymás utáni következő napot határoz és hirdet, melyeken az illető kerületben összeülvén, a választás jogát igenlőket személyesen elfogadja, a hatodik § szerént kimutatandó képességet megvizsgálja, és az illetőket a mintául egy ././ alá mellékelt lajstromba bejegyzzi.

Ki a legfőbb 5 napig terjedhető idő alatt az összeíró kerületi választmányok előtt nem jelentette avégből a középponti választmányhoz már nem járulhat.

A képességi lajstromozás befejeztetvén, a választók névsora megtekintetés végett legalább három nap alatt a bejegyzettek iránti észrevételek a középponti küldöttség által elfogadtatván, irántok ez határoz és a választók megállapított jegyzékét a közgyűlésnek beadja, melynek egy példánya nekem beküldetik.

A Választók gyűlését a választási Elnök nyitja meg, a gyűlés pedig a 13. § értelmében a lakosság számához képest legalább 10, legfőbb 17 tagból álló kijelölési bizottmányt szerkeszt, mely az Elnökkel előtt a nyilatkozó közvéleményre is figyelve, egyenként minden tiszti állomásra három alkalmas egyént, bevett vallás különbsége nélkül jelöl ki, és egy avagy a körülményekhez képest több szavazást szedési választmányt küld ki, mely egy avagy több helyen a szavazásra ügyelvén, a szavazás eredményét a közgyűlésnek bémutatandja.

Az előkészületi ezen közgyűlést harmadnapra követi a tisztválasztási gyűlés, melyben a 15. §-ban elősorolt tisztviselők és a választott polgárság tagjai hivatalaikról lemondanak, a választási Elnök pedig a tanács alakulásáig Kapitányt, Tisztügyészt és Jegyzőt helyettesít. Mindenekelőtt a polgári mesteri állomásra történik a kijelölés és választás. A választás addig folytatatik, még a 15. §-ban említett állomások mind betöltetnek.

A választás teljesen bevégeztetvén, a többséget nyert egyének állomásaik szerint tiszti esküvel leköteleztetnek, és a törvény által kiszabott hatáskörbe lépnek.

Ezután kezdődik a képviselők választása, kik kijelölés és bevett vallás különbsége nélkül a közgyűlésileg már nevezett választmánynak a felügyelete alatt eleve meghatározott és kihirdetett számban választatnak meg a 21. és a 22. § rendelkezésének aránya szerint.

A választottaknak nevei szintén a választók nyilvános gyűlésében kihirdettetvén, azok is esküvel leköteleztetnek, és a Tanács tagjaival közgyűlést képezvén, a törvényhatóság minden jogait és kötelességeit a törvény értelmében átveszik és gyakorolják.

Fő vonalait érintvén csak ezen rendeleteimben a választási eljárásnak, hogy azokra nézve a Városokban egyenlőség divatoztassék, meg lévén győződve, hogy azon részletes intézkedések, miket a hely, a népesség száma, művelődési foka és egyéb viszonyok igénylenek, azon jó szándokú őszinteséggel fognak végzésileg elhatározatni és fogalomba vettetni, melyet a hon minden hú fiával feltenni jogom van.

A Haza jelenleg a Városok fejleményeit éber figyelemmel kíséri, mert érezi miképpen azoknak feladása, értelműségben, rendszeretben és a községi élet által fejlődni szokott áldozatkész szellemben példát tüntetni fel, mely követésre éppen úgy kecsegtetett, mind erkölcsi hatalma által kénytelenítő is, mert érezi, hogy ellenkezőleg, ha a háborgás, a rendbontás a váro-

sokból büntetlenül erőre kap, könnyen szerte harapódzik, és az ipar, a kereskedés, a forgalom megakasztása, megszüntetése által a polgárokat inségre és fejetlenségre juttatja.

Azért férfihoz illő józan határozottságot és szabadságot feltételező rend fenntartását ajánlom, mindenekelőtt ajánlom a Városnak összes, ajánlom minden egyes lakosnak külön érdekében, mely rend legfőbb támaszát bírja a folyton szaporítandó Nemzeti Őrseregben, melyek alkalmazását, további utasításig is, a városi Elnökre, a választás ideje alatt pedig a választási Elnökre bízni célszerűnek vélem.

A bölcsességgel és magasztos érzettel alkotott törvényeket tisztelni kötelesség, azokat rázkodtatás nélkül végrehajtani dicsőség, mely jutalma mindazoknak, kik a közös haza szent ügyének előmozdításában lelkiismeretesen fáradoznak. Az eredményekből ítélendem meg az akaratot, mely ha szilárd, mindég célt ér. Budapest, 1848. április 20. Belügyminiszter. 1848. 1442/B. 7.

1441-1442/B. Bács Megyéhez 1848. május 16.

Baja Mezőváros több lakosai /. alatt idekapcsolt folyamodványukban az ottani városi tanácsnak folyó évi április 29-én tartott gyűlésében a tisztújításra és követválasztásra nézve tett intézkedéseit megsemmisíteni kérik.

Ellenben a városi tanács //. alatti kéréseiben azon intézkedések fenntartásáért folyamodik.

A városi tanácsnak folyamodványában E. alatt mellékelt bizonyítványából a megyei főszolgabírónak az tűnik ki, hogy a tanács által az 1848. évi XXIII. és XXIV. törvények foganatosítása végett tartott gyűlés a Város lakosainak eleve sem a gyűlés határidejének a Városház kapujára való kifüggesztés, sem a tizedekbeni kihirdetés, sem egyébképpen tudtul nem adatott.

A megyei főszolgabírónak eme bizonyítványa a városi tanácsnak fentebbi folyamodványában nemhogy megcáfoltatnék, sőt azáltal, hogy a bizonyítványnak eme lényeges részét a tanács hallgatással mellőzi, tökéletesen igazoltatik.

A gyűléseket a tanács által felhozott azon szempontból, mivel a tanácskozás alkalmával az ajtók és az ablakok kinyitattak, oly nyilvános gyűlésnek, minőt a törvény rendel és megkíván, tartani egyáltalában nem lehet.

De hozzájárul még ezekhez az is, hogy a kérdéses tanácsgyűlésnek előleges meghirdetése még azért is szükséges lett volna, mivel a lakosoknak a városi gyűlésekbeni jelen lehetőség jogát csak az 1848. évi törvényhozás adván meg, ezen joggal a lakosok előleges meghirdetés nélkül nem élhettek, abból pedig őket kirekeszteni nem lehetett.

Az idézett okiratokat tehát azon meghagyással teszem át a Megyéhez, hogy a városi tanácsnak adja tudtára, miképp folyó évi április 29-én tartott gyűlésében hozott határozatai és azok folytán tett intézkedései általam ezenel megsemmisítettén, folyó évi április 20-ról kelt rendeletem foganatba vétele és annak nyomán teendő rendelkezés végett új, és a lakosoknak előre tudtul adandó gyűlés tartására köteleztetik.

Egyébiránt a lakosoknak is tétessék a Megye által szoros kötelességekké, hogy magokat a tartandó nyilvános ülés alkalmával a törvény korlátai között, melyek a hallgatóságnak a tanácskozásbani részvétét tilalmazzák tartóztassa, és minden oly lépéstől, mely a rendet megzavarhatná, felelet és büntetés terhe alatt óvakodjék.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 12 BM Közösen kezelt általános iratok 1441-1442/B./1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: Bács Vármegyének csatolt J. alatt a bajai lakosok folyamodványa //.. a tanács jelentése.

36.

Baja, 1848. május 19.

Rudics Máté főszolgabíró a bajai városi tanácsot a nemzetőrség és az adóhátralék összeírására, továbbá a sajtóvétségek felett ítélező esküdtszék felállítására kéri

Tisztelt Városi Tanács!

Az 1848. évi XXII. törvénycikk 2. szakasza szerint a nemzeti őrsereg összeírása Baja városában a tanácsot illetvén, azt, miután folyó hó 29-én tartandó megyei bizottmányban egész járásomból készen okvetlenül bevinni tisztemben állana, a tisztelt tanács folyó hó 27-ig elkészíteni, s nekem bemutatni igyekezzen. Mivel pedig ugyan a fentebb kitett 29-én tartandó bizottmányban az 1848. évi XVIII. törvénycikk értelmében kiadott miniszteri rendeletnél fogva a sajtóvétségek felett ítéendő esküdtszék alakítására a képességgel bíró egyéneknek ide /. alá zárt minta szerinti összeírás és bevitele, úgyszintén a miniszteri rendeletnél fogva e megyében be nem szedhető, mi okból be nem szedhető, és több évek óta restantiában maradt adómeny-nységnek a kipuhatólása az ide //.. alá csatolt 3 rendű minta szerint elkészítendő, és ugyancsak folyó hó 29-én a megyei bizottmányba viendő lenne, mindezeket a tisztelt városi tanács folyó hó 27-ig elkészítvén, nekem okvetlenül kimu-tassa, maradván illendően

Baján, 1848. május hó 19-én a tisztelt városi tanácsnak

lekötelezettje Rudics Máté Főszolgabíró

Eredeti közgyűlési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja Város Közgyűlésének iratai 174/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 1848. T. K. 174. Tanácsközségi lajstom 55/2/1848.

Az iratban említett minták nincsenek az irathoz mellékelve! Az 1848. évi XVIII. törvénycikk értelmében a sajtóesküdtszékekről 1848. április 29-én Deák Ferenc igazságügyi miniszter által kiadott rendeletet Közli: Molnár András: Deák Ferenc igazságügyi miniszteri irataiból. In: A Batthyány-kormány igazságügyi minisztere. Szerk.: Molnár András. Zalai Gyűjtemény 43. Zala Megyei Levéltár. Zalaegerszeg, 1998. 231–242.

37.

Baja, 1848. május 21.

A BM újra elrendeli Baján a tisztújítást

Felolvastatott a belügyminisztériumnak folyó hó 16-án kelt kegyes rendelete, amely a megyei Alispán és a főszolgabíró útján folyó hó 21-én érkezett, és a tisztújítást illetőleg április 29-ről e jegyzőkönyv 151. száma szerint tett intézkedések megszüntetnek.

Határozat

Az elnökválasztás, s a voksolók összeírását illetőleg teendő intézkedések tárgyalandásául folyó hó 23-a reggeli óráira hirdetmény kifüggesztés és kidobolás által nyilvánosságra juttatott Tanács és Községi gyűlés tartása határoztatik, és amennyiben április 29-ről nem így intéztetett, az sem a törvény, sem a miniszteri rendeletben foglalva, kifejtve és meghatározva nem lévén; e Tanács és Község a legjobb és legtisztább akarata, s szándéka mellett, egyedül óvatossági tekintetből tartván a Gyűlést nyitott ajtók mellett, a Népet csoportba csődíteni tanácsosnak nem tartván; hibátlan és kárhozzátást nem érdemlő intézkedését, az újabbi kegyes rendelvény nyomán intézendí.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 173/1848.

38.

Baja, 1848. május 21.

Szemere Bertalan belügyminiszternek a bajai tisztújításra és követválasztásra vonatkozó intézkedéseit közli Rudics Máté főszolgabíró a bajai városi tanáccsal

Másolat 1441-1442/B. Érkezett 1848. május 19-én

Bács vármegye Egyetemének. Baja város több lakosai /. alatt ide kapcsolt folyamodványukban az ottani városi tanácsnak folyó évi április 29-én tartott gyűlésében a tisztújításra és követválasztásra nézve tett intézkedéseit megsemmisíttetni kérik.

Ellenben a városi tanács ./l. alatti kérő levelében azon intézkedések fenntartásáért folyamodik.

A városi tanácsnak a folyamodványához E. alatt mellékelt bizonyítványából a megyei főszolgabírónak az tűnik ki, hogy a tanács az 1848. évi XXIII. és XXIV. törvények foganatosítása végett tartott gyűlés a város lakosainak eleve sem a gyűlés határidejének a városháza kapujára való kifüggesztés, sem a tizedekbeni kihirdetés, sem egyébképpen tudtul nem adatott.

A megyei Főszolgabírónak eme bizonyítványa a városi tanácsnak fentebbi folyamodványában nemhogy megcáfoltatnék, sőt azáltal, hogy a bizonyítványnak eme lényeges részét a tanács hallgatással mellőzi, tökéletesen igazolatik.

A gyűléseket a tanács által felhozott azon szempontból, mivel a tanácskozás alkalmával az ajtók és az ablakok kinyitattak, oly nyilvános gyűlésnek, minőt a törvény rendel és megkíván, tartani egyáltalában nem lehet.

De hozzájárul még ezekhez az is, hogy a kérdéses tanácsgyűlésnek előleges meghirdetése még azért is szükséges lett volna, mivel a lakosoknak a városi gyűlésekbeni jelen lehetőség jogát csak az 1848. évi törvényhozás adván meg, ezen joggal a lakosok előleges meghirdetés nélkül nem élhettek, abból pedig őket kirekeszteni nem lehetett.

Az idézett okiratokat tehát azon meghagyással teszem át a Megyéhez, hogy a városi tanácsnak adja tudtára, miképp folyó évi április 29-én tartott gyűlésében hozott határozatai, és azok folytán tett intézkedései általam ezenel megsemmisítettén, folyó évi április 20-án kelt rendeletem foganatba vétele, és annak nyomán teendő rendelkezés végett új és a lakosoknak előre tudtul adandó gyűlés tartására köteleztetik.

Egyéberánt a lakosoknak is tétessék a megye által szoros kötelességgé, hogy magokat a tartandó nyilvános ülés alkalmával a törvény korlátai között, melyek a hallgatóságnak a tanácskozásbani részvétét tilalmazzák, tartóztassa, és minden oly lépéstől, mely a rendet megzavarhatná, felelet és büntetés terhe alatt óvakodjék.

Kelt Buda-Pesten, 1848. május 16-án

Belügyminiszter Szemere Bertalan

E miniszteri rendeletnek tartalmáról Baja városa Tanácsát, főszolgabíró Rudics Máté Úr értesítse, s oda utasítsa, miszerint ahhoz magát szigorúan alkalmazva a teendőket a közcsend és a rend fenntartásával teljesítse.

Kelt Zomborban, 1848. május 20-án

Knézy Antal alispán

Alkalmazás és szoros megtartás végett Baja mezővárosa Tanácsának ezennel általtétetik.

Baján, 1848. május 21-én

Rudics Máté főszolgabíró

Eredeti közgyűlési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja Város Közgyűlésének iratai 173/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Megye Első Alispánja. Bács Vármegye Főszolgabírája Rudics Máté Úrnak. Hivatalból. Legsietősb. Baján. Hivatali rájegyzés: Tanácsközségi lajstrom 54. sz. 1848.

39.

Baja, 1848. május 21.

Rudics Máté járási főszolgabíró elrendeli a nemzetőrség és az esküdtszéki képességgel bíró helyi lakosok összeírását

Felolvastatván a járásbeli főszolgabíró úrnak azon rendelvénye, mely szerint a nemzetőrség, nemkülönben az esküdtszéki képességgel bíró helybeli lakosok összeírása elrendeltetik.

Határozat

Hogy a kellő határidőre a mindkét munkálat bevégezve lehessen, az illető tizedbeli tanácsnok, s bíró urak, maguk mellé vévén tizedenkint egy-egy kültanácsnok urat, Ott Márton, Jilk József, Simics Pál, Kőmives Mihály, Ivánovics István, Kosztics Antal, Tokajlics János, Novák József, Benger János, Sámuel István, Krausz Károly és Rokenstein György urakkal ezt azonos eszközöljék, a törvényes szabályt mindenben szentül megtartván; eljárásokról szóló jelentésüket ide bemutassák.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 174/1848.

40.

Budapest, 1848. május 22.

Szemere Bertalan belügyminiszter Baja Istvánmegyével egyesült város közönségével közli az országgyűlési képviselő-választásra vonatkozó 1960/B. számú rendeletét

1960/B.

Baja Istvánmegyével egyesült város közönségének!

A törvényhozás közigazgatási viszonyainkat lényegesen megváltoztatta. A szabadság és fejlődés világszerte divatozó biztosítékai a magyar korona alatt élő népek számára is megszerezettek. Amily rögtön és váratlanul lept meg a nemzetet e változás, oly mélyen és terjedelmesen hatott az alakítási mozgalom a társaság minden rétegeibe. Tanácsos vala, a szabadság, az egyenlőség, a testvériség magasztos érzetét eleve a családi körben, a községekben, a megyékben ébreszteni és ápolni; tanácsos vala a szokatlan érzelem első nehezkesebb mozdulatait figyelemmel kísérni ott, hol a végrehajtó hatalom a tévedéseket könnyebben igazíthatá, a túlsapongásokat könnyebben fékezheté, és hol mindkettő, habár magán vagy helybeli viszonyokon sérelmet ejthetett is, a nemzetélet irányára tartós kártékony befolyást nem gyakorolhatott.

A megyék, városok és kerületek átalakulása, kevés kivétellel és érezhető rázkódtatás nélkül, eszközölve van. A nemzet tanúságát adta, hogy a szabadságra érdemes, hogy azt gyakorolni képes is. Edzettebb erővel jelenik meg az első kísérlet után, az elégedettség az öntudat büszke örömeivel.

Azért megérkezettnek hiszem az idejét, hogy a legfőbb, a legszentebb jog érvényesítésére szólíttassék fel, ti. országos képviselőinek megválasztására.

Ha nem borulna is felettünk a politikai láthatár, szükséges volna mégis az országgyűlés minél előbbi egybehívása, mert a nemzet önlétszeresítését voltaképpen csak az országgyűlésben éri el, mely jogai felett örködni, és a veszély rohamainak diadalmasan ellentállani legalkalmasabb.

Ennélfogva, miután az országgyűlés kezdetének határnapja folyó évi július 2-ára van kitűzve, amennyiben a követválasztási előzmények eszközésbe még nem vétettek, rendelem:

1. A választás napja jelennek vétele után, az 1848. XXIII. tc. szerint szerkesztett közgyűlés által azonnal megállapíttatik, és közhírül adatik:

2. A város, ha egynél több követnek a választására jogosíttatik, a népszám arányos felosztása szerint az 1848. V. tc. 6. §. értelmében annyi kerületre osztatik fel, mint ahány követ választandó.

3. Mindegyik kerület, önálló választó, testület gyanánt, követét maga választja, azért egy választó több kerületben nem szavazhat.

4. A közgyűlés választja meg a középponti választmányt, ennek elnökét és jegyzőjét szavazattöbbség útján, oly számban, hogy ez a választók összeírását minél előbb bevégezhesse.

5. A középponti választmány alakítva levén, a hatóságnak, mint olyan-
nak, intézkedési joga megszűnt, egyedül a 7. §. értelmében szerkesztendő jegyzőkönyvet fogván nekem haladéktalanul megküldeni.

6. A középponti választmány külön 3 tagból állandó annyi választmányt küldend ki kebeléből, mint amennyit a helybeli körülményekhez képest szükségesnek ítélend.

7. Hogy jogától senki el ne ütéssék, a 13. §. értelmében előrebocsátandó szabatos figyelmeztetések után az alválasztmány előzetesen hirdetendő helyen legfőljebb 14 napig összeül, és a megjelenők bejegyzését, a törvény értelmében eszközzi.

8. Ezen alválasztmányok, a 15. §-ban említett polgári lajstromok, úgy céhbeli bizonylatok, birtoklevelek és egyéb hiteles okiratok nyomán, a kétségtelen választókat az 1. alá mellékelt minta szerint készítendő jegyzőkönyvbe beírandják.

9. Ha a jelentkező választónak képessége iránt kétség van, ez miben áll, az észrevételek sorozatában feljegyzendő.

10. A határidő eltelte után, az alválasztmányok összeírási jegyzőkönyveiket a középponti választmánynak azonnal átadják.

11. A középponti választmány pedig, az országgyűlési határidő közelsége miatt, tiszti feladásában a 21. §. rendelete szerint lelkiismeretesen, de egyszersmind lehetőleg gyorsan fog eljárni, teljes nyilvánosság mellett.

12. Bevégeztetvén a középponti választmány munkálata, a jegyzőkönyvek egy példánya nekem azonnal beküldendő.

13. A választók száma ilyképpen megállapítva levén, a középponti választmány a követválasztás napját meghatározza, és a 25. §. rendeletéhez képest közhírré teszi, egyszersmind, ha több követ választandó, minden kerületi választmányhoz elnököt és jegyzőt, előre nem látott esetekre pedig helyetteseket is nevez.

14. Megérkezvén a választás napja, az elnök a kitűzött órában és helyen a választási gyűlést megnyitja, és azon választókat, akik valakit követül ajánlani szándékoznak, és ebbeli szándékukat nékie előzetesen bejelentették, ajánlatuk ünnepélyes megtételére sorra felszólítja; a választmány és a csendtisztek segedelmével iparkodni fog, valamint az ajánlók, úgy az ajánlottak előadása alatt a csendet háborítatlanul fenntartani.

15. Az ajánlások megtörténnén, a választás a 3. §. rendeletének megtartása mellett, aszerint eszközöltetik, valamint ezt a 28–45. §-ok világosan elrendelik.

16. A választás befejeztetvén, a folyamáról vezetett, és egy példányban a megválasztottnak kézbesítendő jegyzőkönyvnek a másik példánya nekem haladék nélkül bemutatandó.

Bízom, hogy a városok tanúságot fognak adni, miképpen a míveltség, melynek kitűnően sajátjuknak kellene lenni, rendben, és az eljárás méltóságában nyilatkozni. Bízom, miképpen minden választó, öre lesz egyszersmind a csendnek, öre azon alkotmányos jognak, melyet most először gyakorol nem várt mértékben, öre a szabadságnak és egyenlőségnek, melyet csak akkor élvezünk biztosan, ha a jogot másban is tiszteljük, és a mindnyájunkat védő törvények sértetlen fenntartásában a testvériség érzetében közremunkálunk.

Kelt Budapesten, 1848. május 22-én

Belügyminiszter Szemere Bertalan

Egykori nyomtatvány, közgyűlési irat, eredeti címezéssel és aláírással. BKMÖL XV. 33 Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) 179–180/1848. lgy-i számú irat. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 1960/B. A Belügyminisztertől. Baja Istvánmegyével egyesült város közönségének. Hivatalból. Sürgöny. Baján. Hivatali rájegyzés: 1848. Tanácsközség 179., 1848. Tanácsközség 180. A felzeten még bélyegző látható, valamint az Országgyűlés felirat olvasható.

41.

Baja, 1848. május 23.

A BM megsemmisíti a bajai közgyűlésnek a városi tisztújítást megelőző intézkedéseit, és elrendeli annak nyilvános gyűlésen történő tárgyalását

E jegyzőkönyv 173. száma alatt a mai napra hirdetett nyilvános ülésben felolvastatt a belügyminisztériumnak folyó hó 16-ról 1441. és 1442. számok alatt kelt kegyes rendelvénye, mely szerint a városi tisztújítást megelőzni kellő, és a múlt április hó 29-ről tett intézkedések megsemmisítettvén, újabban kellőképp nyilvánosságra juttatott gyűlésben ennek a tárgyalása elrendeltetik.

Határozat

Mindenekelőtt a miniszteriális, április 20-ról kelt kegyes rendelvény szerint, Tisztújítási Elnök lévén választandó, miután e jegyzőkönyv 151. száma alatti határozat szerint elválasztott Bayer Mihály az elnökségéről nyílt szóval és ünnepélyesen lemondott volna, a városi bíró úr által, többek kiváratára Latinovics István, Horváth József ügyvéd, Mészáros Antal és Horváth Sámuel urak e jeles és fontos tisztre kijelöltetvén, kik közül a szavazatok többségével t. c. Horváth József ügyvéd úr, helybeli lakos tisztújítási elnöknek megválasztatott, és erről a most tisztelt elnök, valamint a miniszteriális rendelet, úgy a tisztújítást megelőző többi intézkedésekről, a kellő iratok megküldése által értesítetni rendeltetett. Ezután a népességi, és a vokssal bírók összeírása iránti intézkedés hozatván szóba, miután az első már pontosan eszközöltetett, és észrevétel alá nem is vonatott, meghagyatván, a voksolhatalmi képességgel bírók összeírandása tárgyában e jegyzőkönyv 151. száma alatt tett intézkedés, szintén meghagyatván, és illetőleg oly móddal is rendeltetvén, az ott kinevezett Választmány, fiók és kerületi Választmányokra eloszolván, a külön négy kerületekben a voksolók összeírását a felsőbbi kegyes rendelvény nyomán eszközölje, és ide a Minisztériumhoz leendő felterjesztés végett bemutassa, irány utasításul az idézett 151. számú végzeményt és a minisztériumi rendeletet szeméi előtt tartsa. E mai napon tett intézkedések célszerű közhírül tételére a mai és a holnapi nap hagyatván; május 25-től 29-ig bezárólag az összeírás intéztessék 30-án, 31-én, és (a közbejött ünnep miatt) június 2-án az összeírás közszemlére kitétetik, június 3-án, 4-én, 5-én a teendő észrevételek a Városházánál összegyűlendő középponti választmány által elintéztetnek, és ezután harmadnap, vagyis június 8-án a reggeli órákban kezdetik meg, és tartatni fog a Tisztújítás, és folyton a képviselők választása. Egyéberánt ezen a tisztújítást megelőző körülmények és intézkedések célszerű könyomatban eszközölnendő hirdetmények általi elkészítettése, s közönségsé juttatása Mikosevics Alajos Levéltárnok és Jegyző úrra bízotván.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 176/1848.

42.

Baja, 1848. május 28.

A városi tanács határozatot hoz a közrendnek a városi tisztújítás idején való fenntartásáról

Szóba hozatván, miképpen a jelen még rendszeresítetlen nemzetország a közcsend, a bátorság és a rend fenntartására nézve elő nem állhatlan, a jövő hó 8-án tartandó városi tisztújítás alkalmával netalán előfordulható zavarok, rendbontás esetében, a Város kellő biztosítékot nem talál.

Határozat

Mire nézve a megyei bizottmányi gyűlésre menendő követeink, Sebők József és Gyurinovics Mátyás urak oda utasítottak, hogy e Városi Tanács és

Község nevében szerkesztendő folyamodványt Bács megyei első alispán úrhoz benyújtván; szükséges számmal és mennyiségben, a mondott napra katonaságnak ide leendő kirendelését szorgalmazták és kikérjék.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 178/1848.

Az 1848. május 28-án tartott közgyűlést nyitott ajtók mellett tartották.

43.

Baja, 1848. május 28.

A bajai közgyűlésen felolvassák István nádor országgyűlési meghívóját

Felolvasatott Budapesten 1848. május 20-án kelt kegyes rendelet, mely szerint István Nádor királyi helytartó Öfensége, Felséges Királyunk Nevében, Hazánk sürgős körülményei közepette, az országgyűlést Szent Jakab hava második napjára eső, pünkösd utáni második vasárnapra Pest Városába összehívja, és e Várost az 1848. évi V. törvénycikk értelmében küldendő követválasztásra, törvényes büntetés terhe alatt felhívja.

Határozat

Ezen fontos kelt kegyes nádori rendelvénynek, a lehető legnagyobb nyilvánossággal összehívandó, gyűlésbeni tárgyalandása napjául folyó hó 30. napja kitűzetik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 179/1848. István nádor Szemere Bertalan által ellenjegyzett meghívólevelét Közli: Beér János–Csizmadia Andor szerk.: Az 1848/49. évi népképviselői országgyűlés. Bp., 1954. 119.

44.

Baja, 1848. május 30.

István nádor rendeletben utasítja Baja városát a követválasztásra, a közgyűlés pedig megteszi a tárgyra vonatkozó intézkedéseit

a) 730/1848. Lev.

Tisztelt Miniszter Úr!

Van szerencsénk folyó évi május hónap 22-ről 1960/B. szám alatt kelt kegyes rendeletének 5. pontja, és az 1848. évi V. törvénycikk 10. §. szabálya következtében a városi követválasztást illető, előintézkedések iránt kelt vég-

zeményünket ide ./. alárekesztve, ennek nyomán kelt, és az intézkedést nyilvánosságra juttató hirdetménnel együtt mély tisztelettel, eljárásunk igazolásául megküldeni.

Többnyire kegyeibe és kedvezéseibe ajánlottak, mély tisztelettel maradván.

Baján, 1848. évi május 30-án tartott nyilvános Tanács és Községülésünkől.

Tisztelt Miniszter Úrnak legalázatosabb szolgálí
Szabados Baja Városa Nemes Nemzetes Helyettes Bírája,
Tanácsa és Községe

Eredeti irat, fogalmazvány. MOL H 12 BM Közösen kezelt általános iratok 3235/B/1848. - Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Baja Város Tanácsa és Községe A Belügyminisztériumnak mély tisztelettel. Hivatalból. Budapest. A címzés át van húzva. Hivatali rájegyzés: 3235/B. Érkezett 1848. június 9. Tudomásul. Postai bélyegzők. P. H. Országlászati.

b) 1848. évi május 30-án Baján tartott nyilvános Tanács és Községülési jegyzőkönyvnek kivonatja.

N 180.

Felolvastatott István nádor, királyi helytartó Öfönségének, belügyminiszter Szemere Bertalan úr aláírása mellett hozzánk bocsátott kegyes rendelete, mely szerint azon legfontosb eseményeknél fogva, melyek Európaszerte mind kedves hazánk körül, mind annak kebelében naponkint változó, s napról napra aggasztóbb alakban mutatkozó, úgy a korona és az ország, s a kapcsolt részek épségben maradásának, mint a legközelebb múlt törvényhozás által megalapított szabadság biztosításának érdekében felmerült körülményeknek törvény útján elintézése végett, Öfölsége nevében, már e folyó 1848. évi július 2. napjára Pest városában országgyűlés hirdettetik, s Baja Városa, mint az 1848. évi V. törvénycikk által követküldésre képesített várososság, az országgyűlés tanácskozásaiban részt veendő képviselő választására, a köztörvényben megrendelt büntetés terhe alatt utasítatik.

Folytatólag meghirdettetett az ugyanezen tanácsközségi közgyűlés alkalmával érkezett folyó évi május 22-én költ, s a követválasztási intézkedést szabályozó miniszteri kegyes rendelvénnyel, melyek kapcsában nyilvános közgyűlés alkalmával a következő tanácsközségi határozványok keletkezének:

Határozat

Mindenekelőtt a Tanács és Község a szavazók összeírását a közpiarc téren felállítandó bódében a legnyilvánosabban teljesíttetni intézte, ezután pedig a választási ügynek a kezelésére és vezérletére nézve kellő tekintettel lévén, minden tizedre, s a Bajával egygyékapcsolt Istvánmegyére is, középponti választmányt alakított a következő számos tagokból: Athanaczkovicz Gábor, Ott Márton, Arnó András, Fúró Sámuel, Szabó István, Simics Tivadar, Jilk József, Kailbach József, Kerék Sándor, Radulovics György, Tokajlics János, Grósz Dániel, Bálint János, Petrovác István, Kőműves Mihály, Dunkity Péter, Nível János, Grünvald Ferdinánd, Simics Pál, Eder Mihály, Srohofffer Já-

nos, Horváth József ügyvéd, Czeiner Antal, Krausz Károly, Benger János, Utry György, Horváth Antal, Pastrovics János, Csilics Mátó, Hechtl József, Gyurinovics Mátyás, Gyurikovics János, Petrovác Márton, Dömötör István, Magyar András, Mitterman János, Merl Ferenc, Kois László, Tomcsányi Mátyás, Sámuel István, Koller István, Horváth Sámuel, Bajer Mihály, Mikosevics Alajos, Zsiga József, Hankovszki József, Borkovics József, Karnász Jakab, Girk József, Petrovics István, Rajcsics András, Bentze István, Beok István, Kosztics Antal, Theodorovics Gábor, Csoppor József, Csernyánszki András, Paukovics János, Simunovics György, Cserba Ferenc, Frejdig János, Kubényi Ádám, Zsubori Antal, a most nevezett választmányi tagok a törvényben foglalt esküvést ünnepélyesen letévén, a Tanács és Község a későbbben előfordulandó intézkedéseket e választmány kezeibe tette le, valamint a miniszteri utasító intézvényt a legnyilvánosb tudomásra juttatni törekedvén, kinyomtatni, az utcák szegleteire ragasztatni, s számos példányokban kiosztatni rendelte, végre minden vallásfelekezet egyházaiban a szószékekről mind a követválasztási kegyes rendelet, mind a miniszteri kegyes utasító intézvények ünnepélyes meghirdettetését eszközölni határozta, e tanácsközségi rendelkezés a belügyminisztériumhoz mielőbb felküldetni végeztetvén.

Kiadta: Mikosevics Aloiz levéltárnok és tiszteletbeli jegyző

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 180/1848.: MOL H 12 BM Közösen kezelt általános iratok 3235/B/1848. István nádor Szemere Bertalan által ellenjegyzett meghívólevelét Közli: Beér János-Csizmadia Andor szerk.: Az 1848/49. évi népképviselői országgyűlés. Bp., 1954. 119.

c) Hirdetmény

Nádor Ő császári királyi fensége, az ország teljhatalmú királyi helytartója, a legközelebb múlt törvényhozás által megállapított szabadság biztosítására, úgy a vészől környezett királyi koronának s hazánk díszes, szilárd és független fennállhatására szükséges eszközök kiállítása és megszerzése végett, Őfelsége nevében az országgyűlést már e folyó év július 2. napjára Pest városába sietve összehíván, és Baja városának Istvánmegyével egyesült közönségét képviselendő országgyűlési követnek megválasztandását és elküldendését a köztörvényekben megrendelt büntetés terhe alatt kegyesen megparancsolván, ennek fonalán:

Mindenekelőtt a tanács és község folyó május hónap 30. napján tartott közös és nyilvános ülésében, a szavazók összeírását egy helyen, jelesen a közpiactéren teljesíteni határozta, azután pedig a választási ügynek kezelése és vezérlétére számos tagból álló középponti választmányt, kellő tekintettel a város minden tizedeire és Istvánmegyére nézve alakítván, a törvényi esküvés után, a további intézkedést ennek a kezeibe tette le.

Az országgyűlési határnap közelsége miatt a középponti választmány folyó május hónap 31. napján haladék nélkül nyilvános ülést tartván, e következőket határozott:

1. A középponti választmány elnökéül Bajer Mihály kebelbeli lakost szavazattöbbséggel, jegyzökül pedig Petrovics István, Mikosevics Alajos, Gyurinovics Mátyás és Zsubori Antal közakarattal elvlasztá.

2. Szavazók összeírás helyéül a közpiarctéren fölállítandó bódét, határidőül pedig június 3. napjától kezdve ezen hónap 16. napjáig bészárolag terjedő időszakot rendelte.

3. A szavazati képességgel bírók összeírására öt tagból álló választmányt akképpen rendelt, hogy egyik választmányi tag mindég istvánmegyei lakos legyen.

4. A választók gyülekezete megnyitására, s nyomban utána tartandó követválasztás megkezdésére helyül a város köztanácsházát, határidőül pedig június 23. napjának reggeli 8 órát határozta.

5. A követválasztás vezérletére rendes elnökül Koller István helybeli lakost, jegyzöül Petrovics Istvánt, helyettes elnökül pedig Ott Mártont és jegyzöül Mikosevics Alajost választotta. Költ Baján, 1848. május 31-én tartott Középponti Választmány üléséből

Kiadta és közli: Mikosevics Aloiz m. k. választmányi jegyző

Eredeti hirdetmény. MOL H 12 BM Közösen kezelt általános iratok 3235/B/1848.

45.

Baja, 1848. május 31.

A nádor meghívja Baja városát a július 2-án Pesten tartandó országgyűlésre, és felolvassák a Középponti Választmány ülésén Szemere Bertalan belügyminiszternek a követválasztás végrehajtására vonatkozó rendeletét

Nádor Ő Császári Királyi Fensége, teljhatalmú királyi helytartó úrnak Baja Istvánmegyével törvényesen egyesített közönségéhez intézett kegyes meghívó rendelete, melyben a már e folyó évi július 2. napjára Pest városában kitűzött országgyűlésen ezen város közönségét képviselendő követnek a felhívott törvénycikk értelmében megválasztandását s felküldendését a köz-törvényekben megszabott büntetés terhe alatt szigorúan meghagyja, úgyszintén Szemere Bertalan belügyminiszter úrnak a követválasztás mi módoni eszközlésére vonatkozó utasító kegyes rendelete, mindenekelőtt ez alkalommal is felolvastatván, és „éljen” kiáltással üdvözlötven.

Határozat

Az országgyűlési határidőnek közelléte miatt az 1848. évi V. törvény-cikk 11. szakaszában foglalt eskünek a letétele után haladéktalanul összeülni, és a követválasztás körüli intézkedéseket megkezdenni, a választmány mulhatatlan kötelességének választván, ennek fonalán.

Eredeti választmányi jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1103 Baja Város Középponti Választmányának jegyzőkönyve 1/1848.

A fenti bejegyzés 1848. május 31-én 42 választmányi tag jelenlétében, az 1848. évi V. törvény-cikk értelmében, az országgyűlési követnek népképviselőt alapjáni választása körül szükséges intézkedések vezetésére alakított Középponti Választmány nyilvános ülésén történt. A jegyzőkönyvet Bayer Mihály választási elnök mellett még 32 választmányi tag írta alá.

46.

Baja, 1848. május 31.

A Középponti Választmány megválasztja elnökét és jegyzőjét

A középponti választmány elnökének és jegyzőjének megválasztandása szönyegre kerülvén, és az elnökségre Bajer Mihály, Koller István, Sámuel István és Joannovics Ignác kijelöltetvén, a választás pedig titkos szavazás útján foganatosíttatni határozatván.

Határozat

Szavazatok többségével a középponti választmány elnökéül Bajer Mihály tímármester elválasztatott, jegyzőkül pedig Petrovics István, Mikosevics Alajos, Gyurinovics Mátyás és Zsubori Antal egybehangzó felkiáltással elválasztatván, hivatalos foglalkozásaiknak felváltva leendő teljesítésére utasítottak.

Eredeti választmányi jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1103 Baja Város Középponti Választmányának jegyzőkönyve 2/1848.

47.

Baja, 1848. május 31.

A Középponti Választmány dönt a szavazati képességgel bírók összeírásáról

Felemlítettvén a szavazati képességgel bírók egy helyen, vagy kerületenként történendő összeírása.

Határozat

Ezen kérdés felett felmerült nyilatkozatoknál fogva szavazati képességgel bírók összeírását egy helyen foganatosítani a legcélszerűbbnek találtatván, s ez Istvánmegye részéről is helyeseltetvén, a szavazók összeírási helyéül a közpiarcz téren felállítandó bódé, határidőül pedig június 3. napjától kezdve ugyanezen hónap 16. napjáig bezárólag terjedő, s tizennégy napot magában foglaló időszak határozatott.

Eredeti választmányi jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1103 Baja Város Középponti Választmányának jegyzőkönyve 3/1848.

Baja, 1848. május 31.

**A Középponti Választmány a szavazati képességgel bírók
összeírásának teljesítésére egy választmányt nevez ki**

A szavazati képességgel bíró egyének összeírásának teljesítésére egy választmány kinevezése szükséges lévén.

Határozat

Nehogy a felmerült mozgalmak következtében a kereskedés és az ipar-üzlet fennakadása miatt úgy is tetemesen károsult városi közönségi választmányul kinevezendő tagjai tizennégy napok alatt magándolgáiktól elvonatván, ezáltal is károsíttassanak, a középponti választmány tagjainak soraiból a megrendelt összeírás véghezvitelére öt tagból álló, de mindennap más egyénekből alakulandó választmány e következőleg szerkesztetett össze:

június 3-ára	Paukovics János Dunkics Péter Beok István öreg Petrovác Márton Simonovics György
június 4-ére	Simics Tivadar Pastrovics János magyar Kois László Bencze István öreg Zsubori Antal
június 5-ére	Radulovics György Utry György Magyar András Bajer Mihály Cserba Ferenc
június 6-ára	Ott Márton Bálint János Dömötör István Girk József Fraidig János
június 7-ére	Tokalics János Hechtl József Merl Ferenc Rajcsics András Kubinyi Ádám
június 8-ára	Athanaczkovics Gábor Tomcsányi Mátyás Hankovszky József Strohoffer János Simonovics György

június 9-ére	Jilk József Eder Mihály Koller István Karnász Jakab Zsubori Antal
június 10-ére	Simics Pál Czeiner Antal Horváth Sámuel Csopor József Cserba Ferenc
június 11-ére	Kőműves Mihály Nivel János Horváth Antal Borkovics József Fraidig János
június 12-ére	Arnó András Petrovác Iztván Krausz Károly Theodorovics Gábor Kubinyi Ádám
június 13-ára	Mikosevics Alajos Fúró Sámuel Szabó István Csilics Mátyás Zsiga József
június 14-ére	Kerék Sándor Benger János Gyurinovics Mátyás Grósz Dániel Simonovics György
június 15-ére	Kailbach József Grünvald Ferdinánd Mitterman János Petrovics István Cserba Ferenc
június 16-ára	Kosztics Antal Sámuel István Gyurikovics János Dominics Ignác

Eredeti választmányi jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1103 Baja Város Középponti Választmányának jegyzőkönyve 4/1848.

49.

Baja, 1848. május 31.

**A Középponti Választmány meghatározza a választás napját,
kijelöli a választási elnököt és a jegyzőt**

Szóba hozattatván a követválasztás határnapjának és a választók gyülekezete megnyitása idejének meghatározási, úgy a választás vezérletére szükséges elnöknek és jegyzőnek megválasztási szüksége.

Határozat

A követválasztás határnapjául június hónap 23. napja oly módon tűzött ki, hogy ezen nap reggeli 8 órakor a követválasztást, a választók gyülekezetének megnyitása, szükségképpen megelőzze, a választás vezérletére rendes elnökül Koller István, jegyzőül Petrovics István, helyettes elnökül pedig Ott Márton, és jegyzőül Mikosevics Alajos közakarattal elválasztatott.

Eredeti választmányi jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1103 Baja Város Középponti Választmányának jegyzőkönyve 5/1848.

50.

Baja, 1848. május 31.

Pest város hazafias felajánlások gyűjtésére szólítja fel Baját

Ez alkalommal felolvastatván Pest városának ezen város közönségéhez intézett felhívólevele, melyben Baja városát is a veszélyben forgó hon oltására nyújtandó hazafiúi ajánlatok gyűjtésére felszólítja.

Határozat

A felhívás rokon érzelemmel fogadtatván, és az adakozásoknak tizenkenti gyűjtendése elrendeltetvén, az első Tizedre: Athanaczkovic Gábor, Szabó István, Arnó András és Ott Márton; a 2. Tizedre: Radulovics György, Jilk József, Kailbach József, Kerék Sándor; a 3. Tizedre: Tokalics János, Grósz Dániel, Bálint János és Petrovácz István, a 4. Tizedre: Kőmíves Mihály, Nivel János, Simics Pál és Czeiner Antal; az 5. Tizedre: Grünvald Ferdinánd, Eder Mihály, Strohoffer János és Krausz Károly; a 6. Tizedre: Utry György, Gyurinovics Mátyás; a 7. Tizedre: Horváth Antal és Kosztics Antal; a 8. Tizedre: Mitterman János, Dömötör István, Magyar András, Sámuel István; a 9. Tizedre: Girk József, Bajer Mihály, Tomcsányi Mátyás és Kois László; a 10. Tizedre: Merl Ferenc, Bencze István, Petrovics István, Mikosevics Alajos és Karnász Jakab; a 11. Tizedre: Horváth Sámuel és Rajcsics András; a 12. Tizedre: Hankovszky József, Beok István, Theodorovics Gábor és Csopor József, andandó tudósítás terhével kiküldettek.

Eredeti választmányi jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1103 Baja Város Középponti Választmányának jegyzőkönyve 6/1848.

51.

Pétervárad, 1848. június 6.

**Csernovits Péter királyi biztos jelentése
a belügyminiszternek a Bács megyei népmozgalmakról**

379. szám

Belügyminiszter Úr!

Június első napján Pestről gőzhajón elindulván, ugyanaznap Bajára jöttem, holott a közelgető tisztújítás miatt némely mozgalmakat, s könnyen kitörhető ingerültséget tapasztalván, ennek lecsillapítására a kellő rendelkezések megtettem, s miután a mozgalmak főbb vezetőit s élesztőit megleckéztettem volna, a csend fenntartására bizottmányt neveztem ki.

Innen másnap Almásra, Rudics József Bács megyei Főispánhoz, s vele június 3-án Szabadkára utaztam, melyet ugyan csendességben találtam, azonban a katolikus és óhitű lakosok között mindemellett egyes szóváltások történtéről értesítetvén, az általam kinevezett ideiglenes csendbizottmánynak szoros kötelességül tettem, hogy egyetértőleg a Tanáccsal, minden oly civódásokat, melyek a különböző hitű s nyelvű népek között a közcsendet veszélyeztethető kitörésekre adhatnának alkalmat, keményen eltiltsa, s az ez ellen vétkezőket szigorú megfenyítés végett törvényes bíró eleibe állítsa.

Június 4-én estére Zomborba jövén, itten nagy néptömeg s a kiállított, de még eddig minden fegyver nélküli nemzetőrség által fogadtattam; másnap a csend fenntartására szükséges rendelkezéseket megtevén, s ideiglenes csendbizottmányt nevezvén ki, június 6-án Újvidékre megérkeztem. Isten, micsoda állapotban találtam a dolgokat, arról holnap, mihelyt a dolgok valódi állásáról kiküldött embereim által értesülni fogok, azonnal tudósítani fogom sürgöny által Miniszter Urat.

Péterváradon, 1848. június 6.

Csernovits Péter

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 9 BM Elnöki iratok 396/1848. B. eln. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 267. szám Temesi Gróf Főispán Királyi Biztostól Magyarország Belügyminiszterének. Hivatalból. Budapesten. Az irat felzetén viaszpecsét található. Közli: Thim József: A magyarországi 1848–49-iki szerb fölkelés története. Bp., 1930. II. k. 351.

52.

Baja, 1848. június 9.

A Pesti Hírlap tudósítása a bajai tisztújításról

Bajáról tudósítottunk, a városi tisztújítás június 9-én fejeztetett be. Főbíró: Pilaszanovics József; kapitány: Imrédi József ügyvéd; tanácsosok: Grünvald Ferdinánd, Joannovics Ignác ügyvéd, Gyurinovics Mátyás ügyvéd, Simics Pál, Petrovácz József, Jilk Sándor ügyvéd, Harlikovics Benjámín, Volarics Antal ügyvéd, Petrovics István ügyvéd, Vojnics Imre ügyvéd; fő-

jegyző: Gergics Antal ügyvéd. Képviselők 88-an vannak. A 14 648 lakosból 553 szavazó íratta be magát, az őrsereg 1100-on felül van. Esküdtszéki képes lett: 230. Az új tisztviselőségnek mindenki örvend. Szilárdságától sok váratik. A régi tanács elleni gúnyos népgyűlések és ellenszenv a földosztási felizgatott vágyakból eredtek. Ezelőtt Bajának a földjei a lakosoknál voltak haszonbérben, igen csekély árért. Baján egy lánctól 20 váltókrajcár, a mátéházaktól 1 ft 30 kr fizettetett. Ezen bért is sokallván, öfölségéhez folyamodtak. A dolog úrbéri útra került. 1836-ban eldöntetett úgy, hogy a földek árverésre bocsáttassanak. Az utóbbi alkalmával Baján egy lánctól 7–9 váltóforint, Mátéházán pedig 13–14 váltóforint haszonbér adatott. Az önkéntes toborzás elkezdődött. Tegnap 8-án, majdnem az egész nemzetőrség felkészülve volt, szilárdul elhatározva a szerb rablók ellen indulni. Csak a felhívási parancs váratott magára, s rögtön elhagyandotta a várost, hogy a határszélekhez sietessen. A tisztválasztás előzményei némi ingerültséget mutatván, azok elfojtására királyi biztos Csernovits erélyesen működött. A fő izgatókat feleletre vonta, és csendbizottmányt nevezett ki.

Pesti Hírlap (Bp.), 1848. június 17. 84. szám 560. – Hazai mozgalmak

A szövegben helytelenül szerepel a megválasztott főjegyző neve. Helyesen Gergics Imre ügyvéd-ről van szó.

53.

Baja, 1848. június 9.

A Nemzeti Politikai Hírlap beszámolója a bajai tisztújítás eredményéről

Baján az új törvények értelmébeni tisztújítás június 9-én lön befejezve. A Főbíró Pilaszanovics József; a kapitány Imrédi József; tanácsnokok: Grünvald Ferdinánd, Joannovics Ignác, Gyurinovics Mátyás, Simics Pál, Petrovác József, Jilk Sándor, Harlikovics Benjámin, Volarics Antal, Petrovics István s Vojnics Imre; főjegyző Gergics Imre. Képviselő van 88. Szavazó volt 553. Az őrsereg 1200 emberből áll.

Nemzeti Politikai Hírlap (Bp.), 1848. június 18. 42. évf. 33. szám 127. – Vidéki mozgalmak

54.

Baja, 1848. június 10.

Pilaszanovics József bajai főbíró felhív minden hazafit, hogy soroztassák be magukat a nemzetőrségbe, és védjék meg vagyonukat, életüket az ellenségtől

Polgár Hazafiak!

A haza korábbi malasztteljes törvényei áldást árasztanak egyenlően minden hazafira, üdvös törvényeink adta jótékonyságot fájdalom, békében nem élvezhetjük, megyénk első Alispánjának értesítése szerint egy nagyobb

számú, vagyontalan emberekből álló rablócsoport összeseregelve, ezek száma nőttön nő, sőt e vad csoport Titelbe rohanván 8 ágyút ellentállás nélkül magáévá tett, és Óbecse felé vette útját, ellenségei támadtak a törvényes rendnek, bel ellenségei Hazánk szent érdekeinek, Vagyonunk, személy s életünket veszély fenyegeti, hogy a vészes óra tétlen, s hazafihoz nem illő részvétlenség közepette érjen bennünket, illő s szent kötelesség kedves hazánk, Koronás fejedelmünk, élet s vagyonunk biztosítása iránt kora gondoskodni, s tenni mindent mi buzgó hazafihoz illő s kötelesség, főleg kötelesség a Nemzetőrség rendei közé magunkat sorozni, magunkat felfegyverzeni, és ha kell, Királyunkért és Hazánkért el is vérezni, dicsőbb, szebb meghalni, mint renyhén bevárni s elnézni az önkény, s törvénytelen megtámadók, vad merényletű, istentelen kicsapongásait, és aki ezt nem teszi, aki ellenségének ellene állani, bátran a magát védeni nem kész és nem hajlandó, Városunkat netalán itt hagyni akarná, nem leendő méltó a haza szeretetére, nem méltó a bátrak és szembeszállók által kivívandó dicsőség babérkoszorújára.

Kelt Baján, 1848. június 10-én tartott rendkívüli Tanácsülésből

Pilaszanovics József Baja Városa Főbírája

Közl: Hermann Róbert: Az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc története. Budapest, 1996. 98.

55.

Baja, 1848. június 10.

**Rudics Máté főszolgabíró közli járása községi előjáróival
Knézy Antal első alispánnak a megye lakosaihoz intézett,
fegyverkezésre szólító felhívását**

Hazafiak!

Megyénk dús kerületében létező külön nemzetiségek több századokon keresztül béke, nyugalom áldást hintő malaszt közt, mint testvérek és valódi honfiak élni egyetértve a haza és önjavukra munkálódni képesek voltak. Azonban a legközelebbi időben némely vagyontalan és így mit sem veszthető korcs honfiaknak sikerült alattomos úton eme békés egyetértést felzavarni, a dolgot odavinni, hogy már most többé nem követelés ellen, igény igény ellen, hanem vagyonrablási vágy és szomj az ügyis könnyen hívó, és mégpedig fel nem világosított szegényebb sorsú köznép közt felingereltetvén elannyira, hogy eme fertelmes és minden nemzetiség különbség nélkül a vagyonos néposztályt vég elromlással fenyegető cél kivitelére külön vidékekről, de különösen a Csajkások kerületéből számos elégületlen zavargó egyesülvén, mint a torontáli alispán úrnak a mai napon hozzám érkezett hivatalos leveléből tudomásomra esett, előbb Titelbe berohanván, az ott lévő ágyúk közül nyolcat minden ellentállás nélkül elfoglalva, fegyverkezetten útjokat Óbecse felé gonosz szándékuk kivitele végett vették. Hogy tehát eme haza érdeke és így

minden honpolgár közösen fenyegető kárhozatos merény megsemmisítve visszatoroltassék, mint e megyének törvényes elnöke felhívok minden honpolgárt, hogy e vésteljes időben ki-ki a maga vagyona, személye, és így a haza közös érdekében éberem örködve, különösen a nemzeti őrsereget puskával, kaszákkal felfegyverkezetten készen tartsák, hogy a felsőbbség rendelkezésére minden percben készen állva, az egész megye nemzetőrseregét összesítse, és ezzel az úgyszólamig még eddig csekély számmal lévő felizgató népet lecsendesíthesse, s ha nem másképp, megsemmisíthesse.

Hazafiak, ütött a vészes óra, mely minden honfit a maga családja, vagyona és a közös haza védelmére fölhívja, és kötelezi és biztosan reményli, hogy megyénk minden lakosa feladatát felfogva, mindeneket elkövetend, hogy eme veszedelmes merény megérdemlett jutalmát elérve, semmiségbe düljön.

Éberem legyünk tehát hazafiak!

Kelt Újverbászon, 1848. június 7-én esti 8 órakor

(P. H.) Knézy Antal m. k. első alispán

Megyénk tisztelt első alispánjának ezen lelkes felszólítását oly végre közlöm az előljárással, hogy mindenütt dobszó mellett, sőt az egyházakban is az illető lelkes urak által meghirdetvén, lakosaikat felfegyverzettség, és amennyire a körülmények engednék, a lehető legnagyobb számmal szomszéd helyeikkel összeértekezve, és maguknak egy vezért választva, Óbecsére, mint a veszedelem helyére, hogy a harapódzó rossz még csirájában elfojtasson, sietni igyekezzenek.

Kelt Baján, 1848. június hó 10-én

Jóakarójuk Rudics Máté m. k. főszolgabíró

Eredeti körlevelek jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 25–26.

56.

Almás, 1848. június 11.

Rudics Károly közli Baja város bírájával, hogy Csernovits Péter királyi biztos őt Bács megye felső járása nemzeti őrseregének ideiglenes főparancsnokává nevezte ki, és jelentést kér tőle a bajai nemzetőrség állapotáról

4. szám

Baja Városa Bírájának!

Csernovits Péter Királyi Biztos Úr legfelsőbb helyről nyert meghatalmazás mellett engemet a Bács megyei felső járásbeli összes nemzeti őrsereg ideiglenes főparancsnokának nevezett ki.

E roppant felelettel, s mostani körülmények közt oly súlyos teherrel járó hivatalt ideiglenesen elfogadni kötelességemnek esmértem azért, mert szeretett hazám dicső láthatárát midőn ily borús felhők környezik, hitem szerint mindenkinek fel kell ajánlani személyét és vagyonát, mégpedig ott és akkor, ahol és amikor követeltetnek vagy szükségesek.

Mint kinevezett ideiglenes főparancsnok tehát, hivatalosan szólítom fel Bíró urat, hogy engem a bajai őrseregnek az állapotáról azonnal, s különösen arról értesíteni siessen:

1. Vajon megtörtént-e már az összeírás, és a törvény szerént kötelesek voltaképpen belesoroltattak-e már az osztályokba?

2. A fő- és altisztek ismét a törvény értelmében elválasztottak-e vagy sem?

Ha mindezek meg nem történtek volna, úgy szoros, és vállaimra legfelsőbb helyről tett, és Bajára nézve most Bíró Úr vállaira átruházott felelet terhe alatt feladom Önnek, hogy a bajai és istvánmegyei őrsereget a járásbeli Főszolgabíró Úrnak teendő rövid bejelentés mellett rögtön összeírassa, azok vezetésére alkalmas, és az illetők bizodalmát bíró egyéneket meghívjon, és a fő, meg az altiszteket hová hamarább megválasztassa, ezeknek pedig a neveit nekem ide Almásra minél előbb beküldje. Addig is rövid utasításul e következőket jegyezvén meg:

1. Az összes nemzetőrség tizedekre osztassék, minden tized saját maga választja a tizedesét (eddig káplárját), hat tized (vagyis 60 ember) választ egy hadnagyot, négy ily hadnagság egy kapitányságot képez, ezen felőli tiszteknek a kinevezése fensőbbi rendeletről függ.

2. Az őrség ünnepnapokon kétszer, különben pedig a körülményekhez képest minél többször gyakorolja magát fegyverben, mégis figyelemmel lévén arra, hogy a munkásnép pótolhatatlan kárt ezáltal ne szenvedjen. Fegyverek hiányát kiegyenesített kaszák és szuronyok, leginkább pótolhatják.

3. Az összes nemzetőrség készen legyen arra, hogyha szükség leszen az 1848-iki XXII. törvény értelmében kiadandó első parancsra felkészülve, oda vonulhasson, ahová azt a körülmények kívánják.

Én magam holnap Becsére lerándulok, személyesen kitudandó az eseményeket, de harmadnapra ismét ide Almásra visszajövök, Bíró Úrnak tudósító jelentését addig okvetlen elvárván.

Rudics Károly ideiglenes főparancsnok

Eredeti közgyűlési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja Város Közgyűlésének iratai 840/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. június 12-én. Tanácsülési 169. szám

Baja, 1848. június 11.

Rudics Máté főszolgabíró Knézy Antal alispán Verbászról küldött levelei alapján tudósítja a városi tanácsot a délvidéki eseményekről, és felhív mindenkit a személy- és vagyónbiztonság feletti örökösre, a városi tanácsot pedig a nemzeti őrsereg felállítására

Felolvastattak Bács megye Alispánjának Knézy Antal úrnak Verbászról június 7-én és június 9-én kelt s megyénk Főszolgabírája Rudics Máté úr által ezen tanáccsal közlött levelei, melyben előadván, hogy a vagyonosb osztályt végromlással fenyegető, s részint külön vidékekről, de különösen a Csajkások kerületéből számos elégületlen zavargók egyesülvén, Titelre rohantak, s az ott lévő ágyúk közül nyolcat minden ellentállás nélkül elfoglalva felfegyverkezten Óbecse felé vették az útjokat, felhív minden honpolgárt, hogy a maga személye, vagyona, s a közös haza érdekében éberem öröködjön, különösen a nemzeti őrsereg puskával, kaszával felfegyverkezettve készen álljon, hogy a többség rendelkezésére az egész megye nemzetőrségi erejét összesíthesse, s ha nem másképp, megsemmisíthesse. Mely felhívás megyénk tekintetes Főszolgabírája által oly hozzáadással közöltetvén, hogy a szükség esetében a veszély helyére küldendő nemzetőrsereg, ingyen fuvarokon, kocsin fog leszállíttatni, s továbbá az is meghagyatván, hogy a nemzetőrsereg, melyre az alkotmányos szabadság fenntartása bízott, s mely ugyan alakult is már, de hittel le nem köteleztetett; a törvényes esküt tegye le.

Határozat

A nemzetőrsereget mennyire lehet felfegyverkeztenni, s folyó évi június 12-én reggeli 7 órára összehívatni, s az 1848. évi XXII. törvénycikk 34. §-sa értelmében megesküdtetni rendeltetett. Egyszersmind pedig, miután magának a városnak bekövetkező veszélyek elhárítása végett önbátorságáról is kell gondoskodnia, s evégből nemzetőrségi ereje nélkülözhető nem lenne, határozatott, hogy jelenleg 400 főből álló sereg felfegyverkeztessek, s amennyire lehet felszólítás s toborzás útján önkéntesekből állíttassék ki, s amennyiben pedig ez úton ki nem kerülhetne, zöld és fehér golyók általi sorshúzással egészíttessék ki, akként, hogy aki fehér golyót húz, az tartozzék elmenni.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényességének iratai 837/1848. tan. törv. jkvi szám

Baja, 1848. június 12.

**Rudics Károly levélben közli Baja város főbírójával,
hogy a Bács megyei felső járás valamennyi nemzetőrserege
ideiglenes főparancsnokává nevezték ki, és közli
a nemzetőrseregre vonatkozó utasításait**

Rudics Károly úr e folyó évi 11-én 4. szám alatt kelt levelében e város főbírójának tudtára adván Csernovits Péter királyi biztos úr által a Bács megyei felső járásbeli összes nemzetőrsereg ideiglenes főparancsnokává lett ki neveztetését, egyszersmind azon esetre, ha a nemzetőrsereg összeírása még meg nem történt, a törvény szerint kötelesek a bele nem sorozottak az osztályokba, a fő- s altisztek meg nem választottak; felelet terhe alatt meghagyja, hogy a bajai és istvánmegyei nemzetőrsereget a járásbeli Főszolgabíró Úrnak teendő rövid bejelentés mellett rögtön összeírassa, azok vezetésére alkalmas, és az illetők bizodalmit bíró egyéneket meghívjon, a fő- s altiszteket minél előbb megválasztassa, addig is rövid utasításul e következőket jegyezvén meg.

1. A nemzetőrség tizedekre osztassék, hogy minden tized maga válassza meg tizedesét (eddig káplárt) hat tized egy hadnagyot, négy ily hadnagság egy kapitányságot.

2. A nemzetőrség ünnepnapokon kétszer, különben pedig a körülményekhez képest többször is gyakorolja magát fegyverben, mégis figyelvén arra, hogy a munkásnép ezáltal kárt ne szenvedjen.

3. A nemzetőrség készen legyen arra, hogy szükség esetére az 1848. évi XXII. törvénycikk értelmében kiadandó első parancsra oda vonulhasson, ahova azt a körülmények kívánják.

Határozat

Figyelve az összeírtak számára s a főparancsnok úr ezen utasítására, a nemzetőrsereg a következőleg fog rendeztetni.

Az 1848. évi XXII. törvénycikk rendeletéhez képest megtörtént összeírás szerint az első tizedből 91, a másodikból 86, a harmadikból 75, a negyedikből 108, az ötödikből 104, a hatodikból 85, a hetedikből 74, a nyolcadikból 105, a kilencedikből 117, a tizedikből 98, a tizenegyedikből 96, a tizenkettedikből 85, s így összesen 1124 lakos tartozván a nemzetőrseregbe állani, ezek öt osztályba fognak soroztatni, akként, hogy minden osztály 224 főből, s az ötödik 244-ből fog állani, minden osztály 22 tizedest (eddig káplárt), két dobost, két ácsot, négy hadnagyot, s egy Kapitányt fog választani: Az osztályok pedig a következőleg lesznek szerkesztendőek:

Az első osztályba jön	
Az első tizedből	91
a másodikból	86
Szent Jánosból	16
a harmadik tizedből	31
Összesen:	224

A második osztályba jön	
A harmadik tizedből	44
a negyedikből	108
Az ötödikből	72
Összesen:	224

A harmadik osztályba jön	
Az ötödik tizedből	32
a hatodikból	85
a hetedikből	74
a nyolcadikból	33
Összesen:	224

A negyedik osztályba jön	
A nyolcadik tizedből	72
a kilencedikből	117
a tizedikből	35
Összesen:	224

Az ötödik osztályba jön	
A tizedik tizedből	63
a tizenegyedikből	96
a tizenkettedikből	85
Összesen:	244

A tisztek választása június 14-én reggeli 6 órakor a városházánál fog tartatni. Éspedig az első osztály Simics Pál és Jilk Sándor kiküldött tanácsnok urak jelenlétében reggeli 6 órakor.

A második osztály Imrédy József Kapitány és Petrovics István tanácsnok urak jelenlétében reggeli 10 órakor.

A harmadik osztály Petrovácz István és Harlikovics Benjámín tanácsnok urak jelenlétében délutáni 2 órakor.

A negyedik osztály Gyurinovics Mátyás és Vojnics Imre tanácsnok urak jelenlétében délutáni 5 órakor.

Az ötödik osztály Pilaszanovics József Főbíró és Volarich Antal tanácsnok urak jelenlétében június 15-én reggeli 6 órakor.

Istvánmegye Baja város hatósága alá nem tartozván, az ottani nemzetőrsereg összeírása iránt a Tanács nem rendelkezhet.

Ezen intézkedés s annak eredménye a Főparancsnok Úrnak feljelengetni fog.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 840/1848. tan. törv. jkvi szám

59.

Baja, 1848. június 15.

Rudics Máté főszolgabíró közli a városi tanácscsal Szemere Bertalan belügyminiszter rendeletét, amelyben értesíti a város lakosságát az ország déli határain kitört lázadásról, és az annak elhárítására tett kormányintézkedésekről

Felolvastott Belügyminiszter Szemere Bertalan úrnak 1848. évi június 11-én 3613/B. szám alatt kelt, Bács megye egyeteméhez intézett, s a megye Főszolgabírája által Baja városa tanácsával közölt kegyes rendelménye, melyben a megyét arról értesíti, hogy az ország déli határain a bujtogatónak sikerült lázadást előidézni, hogy a Horvát tartományi gyűlés Őfelsége tilalma ellenére megtartott, a nép fegyverre szólított, s a felszólításnak engedelmeskedni kényszerítették. A veszély elhárítása végett tehát erő gyűjtése szükségeltetvén, Szeged táján nagyobb számú nemzetőrsereg, s katonaság fog táborba szállani, s a körül fekvő megyékben alkalmaztatni, hogy pedig annak ellátásáról kellőképp gondoskodva legyen, s az ellátás pontosan eszközöltesék, Krassó, Temes, Torontál, Bács megyékre, és az ezekben fekvő királyi városokra Csernovits Péter Temesi Gróf, és Vukovics Sabbas temesi alispán királyi biztos urak fogják a polgári biztosokat kinevezni. Arad, Csanád, Csongrád megyékre nézve pedig, s az azokban fekvő királyi városokra Török Gábor aradi polgármester úr neveztetett ki polgári biztosul, s ezek fogják a katonaság elszállítását és élelmezését vezetni.

Határozat

E kegyes rendelmény kellő tudomásul vétetvén, ahhoz a város Tanácsa előfordulandó esetekben már a nemzetörség kész lábra állítása iránti folyó évi június 11-én hozott határozatához képest is magát alkalmaztatni fogja.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 843/1848. tan. törv. jkvi szám Szemere Bertalan fent említett rendeletét Közli: Thim József: A magyarországi 1848–49-iki szerb fölkelés története. Bp., 1930. II. k. 384–385.

60.

Baja, 1848. június 15.

**Rudics Máté főszolgabíró felszólítja a városi tanácsot,
hogy rendelkezzen a kurtakocsmárosok számáraól,
mivel a bormérési jog az uraságot illeti,
nehogy az uraságot emiatt kár érje**

Rudics Máté Főszolgabíró úr felszólítván a Tanácsot, hogy miután az úrbéri javak megszüntetésével a királyi kisebb haszonvételek (regalék) meg nem szüntettek, s a bormérési jog az uraságot illetné, rendelkezzen az iránt, hogy a kurtakorcsmárosok naponkénti szaporodásával az uraság kárt ne szenvedjen.

Határozat

A Tanács már e részben megelőzőleg intézkedvén; kihirdettetni rendeltetik, hogy bort mérni magánosoknak joga nem lévén, a kurtakorcsmárosok rajtaérés esetében rendes törvényi eljárás útján boruk elkobzásával fognak büntettetni, mi az ellentállás esetében, fegyveres nemzetörseregi erő használásával fog végrehajtatni.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 845/1848. tan. törv. jkvi szám

61.

Baja, 1848. június 17.

**A Középponti Választmány által kinevezett küldöttség
jelentést tesz a szavazók számáraól**

E jegyzőkönyv 4. száma alatt kinevezett küldöttség a követválasztási képességgel bírónak három példányban vezetett összeírását bemutatván, jelentette, hogy az összeírára megrendelt 14 napok leforgása alatt az összeírás szakadatlanul folytatván, bevégzett munkálatának eredménye az lón, hogy összesen 706 szavazati képességgel bíró egyén összeíratott légyen.

Határozat

Tudomásul vétetvén, az összeírás egyik példánya a belügyminisztériumhoz hódolattal felküldetni, másik a város levéltárába tétetni, a harmadik

példány végül az illetők általi észrevételek megteendhetése végett az 1848. évi V. törvénycikk 18. §-ának rendelete szerint a városházánál, folyó június hónap 22. napjáig közszemléletre kitétetni rendeltetett.

Eredeti választmányi jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1103 Baja Város Középponti Választmányának jegyzőkönyve 7/1848.

Ez a bejegyzés a fenti időpontban Bayer Mihály elnökle és 45 választmányi tag jelenlétében az 1848. évi V. törvénycikk értelmében, az országgyűlési követnek népképviselőlet alapján leendő választása körüli intézkedések vezetésére alakított Középponti Választmány nyilvánosan tartott gyűlésén történt. A jegyzőkönyvet Bayer Mihály választási elnök mellett még 30-an írták alá.

62.

Budapest, 1848. június - (Baja, 1848. június 17.)
Honvédségi és nemzetőrségi öltözeti szabályok

Honvédi rendes zászlóaljok öltözetszabályzata

Gyalogság

Csákó fekete posztóból, elől 6", hátul 6 3/4" magasságú, felső karimájának átmérője félhüvelykkel kisebb alsó nyílásánál, amely a főnek nagyságához van alkalmazva. Fent a karima alatt félhüvelyknyire egy nemzeti háromszínű zsinór körül van varrva. Elöl van a nemzeti rózsza, ennek átmérője pedig 2", alatta 3 1/2 hosszú pakfongból készült honi címer, ez alatt pedig a szemernyő felett egy hüvelyk széles pakfongpánton római betűkkel „honvéd” és a zászlóalj száma. Így például:

HONVÉD I. A szemernyő leálló, és másfél hüvelyk szélességű. A rohamszíj egy hüvelyk széles fényes bőrből. Hátul semmi védbőr nem alkalmaztatik.

Nyakra való. Fekete egyenes sima, fehér szegés nélkül.

Atilla. Setétbarna színű, veres négyszeg zsinórral. Gallérja 2" széles; elől 6 pakfong hosszú tekert somgombok és ugyanannyi zsinór gombolóra, melyek közül a legfelső egyik oldala hossza 4 1/2", a legalsóé 2 1/2". Az alja hossza a leeresztett kar közép ujja végéig érő. Hátul egy szál zsinór fedezi a varrást és száraival együtt 7" hosszú vitézkötéssel végződik.

Nadrág: Szűk magyar nadrág búzavirág szín posztóból veres zsinórral s e mellé

Topánka a szerint, mint a magyar seregredeknél.

Közpönyeg szürke mint a seregredeknél.

Sipka kék posztóból veres szegéssel s rajta a század száma, szintén veres posztóból.

Foszlány fehérítetlen vászonymól.

Lőfegyver a gyalogság táraiból.

Tokmány, ennek ládája 14" hosszú, 4" széles, 5" magas, fedele pedig fekete bőrből készült, és egy hüvelykkel kisebb nyúló a lédánál, formája kü-

lönben mint a határőri gyalogságnál. A tokmány válltól függve 2 1/8" széles fekete bőrszíjon hordatik.

Szuronytok, melynek kapcsolata pakfongból, szintén vállról függve egy 1 1/3" széles, alant fekete csattal ellátott fekete szíjon hordatik.

Borjútárisznya akképp, mint a sorgyalogságnál, hanem fekete szíjjakkal.

Altiszt

Öltözetre nézve minden tekintetben a honvédhez hasonlít, csupán hogy csákóján oly nemű ezüst paszomántot visel, mint a seregredek altisztjei, hanem fekete szélei helyett világoszölddel hímzett veresekkel van beszegve, a káplár ezüst paszomántja közepébe fél hüvelyk tiszta ezüst, két szélein 1/4" veres-zölddel vegyes szövet van. Az örmesteré ily kettőből van összeállítva, úgy hogy a közepén összeérő szélek egyé forrva csak 1/4 hüvelyk széleségű, veres-zölddel hímzett vonalt képeznek.

Tokmány. Ugyanazon nemű, mint a seregredeknél, hanem a szíj fekete bőrből. Azonkívül az altisztnek sorgyalogi altishti kardja is van, s azon a kardbojt nemzeti színekkel kevert három színű selyemből, de a fekete szalag itt is veres és zölddel kipótolják. A bojt oldalán honi címer, a másikon V. F.

Főtiszt

Csákóján ezüst paszománt, mint a sorhadi tisztelnél, de a fekete vonalak helyett zölddel átszővött veres szélekkel. Az al- és főhadnagy paszomántjai veres-zöld széleik, és középső vonala 1/4', a két belső ezüst paszománt szélessége pedig 3/4' legyen. A századosé éppen ilyen széles, csak hogy a középső veres-zöld vonal kimaradván, a két ezüst vonal egy széles paszomántba olvad össze. A csákórózsza szintén ezüstműből, veressel keverve, a közepén pedig zöld bársonyon V. F. ezüstművel kivarrrva.

Az atilla arany-veressel kevert, vállig érő zsinórzattal, mint a törzstiszteknél 8 gombolóra.

Övszalag (Scharpe) veres, fehér, zöld selyem, oly nemű, mint a seregredebéli gyalog tisztéké, bojtja egyik oldalán V. F., a másikon a honi cím.

Nadrág búzavirágszín bő magyar nadrág, a száruk külső varrásán veres-arannyal kevert selyemzsinórzattal.

Kard, mint a seregredei főtiszteknél, hanem fekete fénymázás kardszíjjakkal.

Kardbojt aranyból a belső 2" hosszú, 1/8" vastag rojtok sodrott zöld-ezüst és veres zsinórból, az egyik oldalán honi cím, a másikon V. F. kivarrrva.

Törzstiszt (Stabsofficier)

Csákóján, a széles százados paszománt mellett, még az alantos tiszték paszomántjának fele van, hanem amint fennebb említett fekete helyett veres-zölddel hímzett selyem szélekkel.

Atillája veressel kevert arany széles vállakig érő zsinórzattal, mint a fő-tiszteké, olyképpen zsinórozva, mint a sorhuszárezredbeli tisztelnél, a két ujjai végén pedig paszománt a soredredi törzstisztek módjára.

Nadrágja szintén veressel kevert arany zsinórzattal ékesítve.

Kardszija veres bőrből arannyal hímezve, mint azt a soredredi törzstisztek viselni szokták.

Övszalagja, mint a főtiszteknél.

A törzstiszt fekete strucc tollforgót hord, szintén segéd főtisztje is.

Tüzérség (Artillerie)

Aszerint, amint a honvéd, azonban csákóján még egy 4" magas lófarkforgója van. Nadrágja búzavirágszín, bő magyar, veres zsinórral kapcsolatok nélkül.

Fegyverül a tüzér egy rövid kardot, mint a nemzetőri altisztek, fekete szíjon hord.

A tüzéri munkákhoz vászonfoszlánya és nadrágja van.

Egyébiránt minden fokozatú tisztjeik úgy öltözködnek, mint a honvéd fő- és törzstisztjei, csak hogy a csákójokon még a lófarkforgót is viselik.

Nemzetőrségi öltözeti szabályok

Lovas nemzetőr

Csákó világosveres posztóból, elől 6" hátul 6 3/4" magasságú, karimája felül mindenkor fél hüvelykkel kisebb alsó nyílásánál, amely a fejnek nagyságához van alkalmazva; fent fél hüvelyknyire a karima alatt egy nemzeti háromszínű zsinór van körülvarrva. Jobbról hason nemzeti színekkel kevert sodrott barátcsomós vitézkötés, mely egy hüvelykkel rövidebb legyen a csákó magasságánál.

Elöl fent nemzeti rózsa, ennek átmérője 2" alatta 3 1/2" hosszú pakfongból készült honi címer, ez alatt pedig a szemernyő felett egy hüvelyk széles pakfongpánton római betűkkel a megye neve és osztályszáma.

A szemernyő leálló és másfél hüvelyk szélességű. Hátul 3 1/2" magasságú fényes védbőr. Rohamszíj egy hüvelyk szélességű fényes bőrből.

Forgó alacsony, kötésében 3 hüvelyk hosszúságú fekete kakastollból, fent pillangókkal megrakva, felső karimája 6" átmérőjű.

Nyakravaló fekete, egyenes, sima; minden fehér szegés nélkül.

Atilla búzavirágszín, egészen setétkék négyzetű teveszörzsinórral. Gallérja 2" széles, 6 pakfong hosszú tekert somgomb, és ugyanannyi zsinór gombolóra, melyek közül a legfelső egyik oldala hossza 4 1/2", a legalsóé 2 1/2". Alja 10" hosszú, jobbról balról zsinórozott zsebbel. Hátul egy szál zsinór fedezi a varrást. Alján két szárával együtt 7" hosszú vitézkötés vagon.

Nadrág világosszürke, elől egy hasadékkal, felül alacsony és csak szíjjárású, alól bő, lovagló nemű, alul 12 hüvelyknyire fekete bőrral körülb-

rítva, kívül mindkét oldali varráson egy szál négyszegletű veres zsinór. A talpaló 1 1/2" szélességű.

Csizma fekete, sarkantyús, melynek 1 1/4" hosszú nyakában nyolcágú taréj van.

Öv négy zöld és fehérrel vegyes gombbal, különben világosveres teveszőrből, 1 3/4 hüvelyk szélességű, jobbról barátságos 2 bojtjal.

Kard mint a huszár seregredeknél a régibb neműek (kosármarkolat nélkül) fekete markolatszíjjal.

Lőfegyverei két pisztolyból állanak.

Kardszj 1" széles fekete bagaria, két karika és ággal, fehér csatokkal. Ez az atilla felett köttetik fel.

Tokmány 5 1/2" hosszú, 1 3/4" széles, 3" magasságú ládácskával, fedele fekete bőrből, ez egy fél hüvelykkel köröskörül nagyobb a ládácskánál, rajta 1 3/4" magas pakfongból készült honi címer. A tokmány vállról egy 1 5/8" széles fekete szíjon függ, rajta a mell közepén a honi címer, és fél hüvelyk szélességű szijacsánk függő két bokrába dugott vas töltővessző.

Altiszt

Éppen, mint a nemzetőr: a tizedes gallérján egy, az őrmesterén két 1/3" széles és 1 1/2" hosszúságú 3 színű nemzeti szalag van felvarrva.

Főtiszt

Szintén mint a nemzetőr, csak azon különbséggel, hogy csákó és atilláján levő zsinórzata és öve selyemből készült. A főhadnagy egy, a százados két fél hüvelyk széles és 1 1/2" hosszúságú háromszínű nemzeti szalagot visel gallérján.

Nadrág világosszürke, mint a lovas nemzetőrnél, de alól bőr nélkül.

Kardszj fekete zománcos bőrből.

Kardbojt ezüst, a belső 2" hosszú, 1/8" vastag sodrások zöld-ezüst és veres zsinórokból készítvék.

Tokmány mint a seregredei huszártiszteknél pakfongékesítéssel. A tokmány fedelén és szíján elöl szintén pakfong honi címer.

Forgó fekete strucctollból oly kötésű, mint a nemzetőröké.

Törzstiszt

Atilla mint a főtiszteké, hanem ezüst, vállakig érő széles zsinórzattal, a két ujján ezüst paszománt, mint a seregredei törzstiszteknél.

Nadrág ezüst zsinórzatú, különben mint a főtiszteknél, vitézkötés és öve fehér helyett ezüsttel keverve.

Kardszj veres bőrből ezüsttel hímezve, aszerint, mint azt a seregredei huszártörzstisztek viselik.

Lovassági köpenyeg általában világosszürke, ujjas, oly szabású, mint a dzsidásoké.

Gyalog nemzetőr

Csákó fekete posztóbútl, egyébiránt mint a lovasé, forgóval, de védbőr és vitézkötés nélkül.

Nyakravaló mint a lovasé.

Atilla olyan, mint a lovasé, csakhogy alja hossza a leeresztett kar közép ujja végéig érő.

Övet a gyalog nemzetőrök nem viselnek.

Nadrág mint a lovasé, bőr nélkül.

Tokmány 7 1/2" hosszú, 3" széles, 4" magasságú ládácska, fekete bőrfelele egy hüvelykkel szélesebb és hosszabb a ládácskánál, formája különben mint a sorgyalogságnál. A tokmány vállról függve 2 3/8" szélességű fekete bőrszíjon hordatik.

Szuronytok. Ezt a nemzetőr derekán másfél hüvelyk széles fekete szíjon, ennek két ágáról függve hordja, a tok különben pakfongkapcsolatú.

Lőfegyver. Mint a sorgyalogságé, vágó szuronnal.

Köpenyeg világosszürke, mint a sorgyalogságnál.

Altiszt

mint a nemzetőr, szintén atilla, gallérján nemzeti szalagokkal.

Főtiszt

mint a lovas nemzetőri főtiszt, csakhogy csákóján védbőr és vitézkötés nem alkalmaztatik és tokmánya sincs. A főhadnagy és százados ugyanazon megkülönböztető jeleket viselik gallérjukon, mint a lovasok. A főtisztek selem lovas főtiszti övet viselnek.

Törzstiszt

ez is szintén a lovas nemzetőri törzstiszt módjára, fennebb a gyalog nemzetőr főtiszténél említett különbözőség megtartásával öltözve. Tokmányt nem visel, kardszíja veres, ezüsttel kivarrrva; öve mint a lovas törzstiszté.

Megjegyzés. Az egyenlőség kedvéért ajánlható, hogy minden zászlóalj vagy századok a posztókat együtt, egy összegben rendeljék meg.

A hadseregnél használatban levő katonai posztók rőfinek ára 24 garastól pengőben 26-ig terjed.

30 pengőgarasért pedig már igen jó színű gyapjúban festett búzavirág-szín és szürke posztókat lehet venni.

Minthogy az öltözködés itten csak közönségesen van előadva, tehát a tisztább előadás kedvéért egy színezett rajz fog ezen szabályokhoz közzébocsáttatni.

A lovasok nyeregszerszámaik leírása is rövid idő múlva rajzokkal kiadatni fog.

Nyomatott Landerer és Heckenastnál.

Nyomtatvány. BKMÖL XV. 33 Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) 176/1848. 7076. ksz. (1848–49-ik évekből okmányok, falragaszok, nyomtatványok). – Az irat felzetén olvasható még: 176. Bemut. 1848. jún. 17. 49. sz. Közli: Urbán Aladár: Utasítások és tervezetek az 1848-as nemzetőrség szervezésére. In: Hadtörténelmi Közlemények 1956. 3–4. szám 338–340.

63.

Baja, 1848. június 18.

**Szevics Döme felső járási törvényszéki jegyző értesíti
a városi tanácsot a fenyítő törvényszéki ülések tartásának
új időpontjáról, valamint a polgári törvényszéki üléseknek
a folyamatos tartását előíró rendeletről**

Tisztelt Városi Tanács!

A Törvényszékeknek mindannyi kerületekbe leendő tartásául a Megyei Bizottmány által folyó június hó 19-e, s az ezt követő napok tüzetvén ki, minthogy az időközben meghirdetett Országgyűlés igényelte teendők, jelesül a követválasztások több törvényszéki tagot e Tiszttel elfoglaltatnának; ezen felső járási Törvényszék elnöke az ülések határnapját ugyancsak folyó hó 26. napjára, éspedig oly rendelkezéssel tűzte ki, hogy a Törvényszékek, amennyiben a körülmények igénylendik, huzamosb ideig, nevezetesen: az érintett június 26-tól július 1. napjáig fenyítő, e hó 3-tól pedig 8-áig polgári törvényszéki ülések folytonosan tartassanak. Mely ekként kitűzött törvényszéki időhatárokról a tisztelt Tanácsot a szokott meghirdetés eszközendése végett, a fenn érintett Elnök Úr rendelkezéséből értesíteni szerencséltetek.

Szevics Döme törvényszéki jegyző

Eredeti tanácsi irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 862/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Felső járási Törvényszéki Jegyzőtől Szabadalmas Baja Város Tisztelt Tanácsának. Hivatalból. Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. június 20-án. A közönség erről a rendelet kifüggesztése által értesítettetni rendeltetett. Kelt Baján, 1848. június 20. napján tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. A felzet alsó részén még ez olvasható: Tanácsülési 179. szám

64.

Almás, 1848. június 18. este 8 órakor

**Rudics Károly a nemzetőrség ideiglenes főparancsnoka
válaszlevelében közli a bajai főbíróval, hogy pontos utasítást
nem tud adni a bajai őrsereg kimozdítására**

Baja városa Bírójának!

Folyó hó 18-án, azaz ma két órakor kelt, és este 7 órakor vett levelére a következőekben pontosítom össze a válaszomat.

Én, mint Csernovits Péter Királyi Biztos Úr által kinevezett ideiglenes főparancsnok, se a most nevezett Királyi Biztos Úrtól, se a megyétől semminemű parancsolatot se kaptam, mely szerint a Nemzeti Őrsereg levonulása eránt intézkedhetnék, s bár hallottam, hogy a Megyei Választmány hozott határozatot, de se azt hová, se azt merre kellene vonulni, se pedig honnét ellátni az Őrsereget értésemre nem adta, így én minden utasító parancs hiányában csak azt felelhetem a Főbíró Úrnak, hogyha tán Megyei Rendelettel lenne a Bajai Őrsereg kimozdítása eránt ellátva, hatóságilag tessék intézkedni, mihez nékem természetileg semmi közbeszólásom se lehet, de én mindaddig, míg Egyenes Parancssal ellátva nem leszek, rendeléseket nem tehetek, s így a felelet terhét se vállalhatom el.

Ha később e részben valamely rendelést nyernék, azonnal fogok aszerint intézkedni.

Bajai Főbíró Úrnak
Nemzeti Ideiglenes Őrség Főparancsnoka Rudics Károly

Eredeti közgyűlési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja Város Közgyűlésének iratai 22/1848., 207/1848. tan. ülési, 917/1848. tan. számú irat. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Bács Vármegye felső járása Nemzeti Őrség ideiglenes főparancsnokától Szabadalmas Baja város főbírójának. Hivatalból. Sietős. Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam, 1848. június 19-én reggeli 1/2 7-re. A kellő intézkedés e tekintetben megtörténvén, tudomásul vétetett. Kelt Baja, 1848. évi július 12-én tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző.

65.

Almás, 1848. június 18.

Rudics Károly a felső járási nemzetőrség ideiglenes főparancsnoka közli utasításait a bajai főbíróval a nemzetőrség szervezetére, fegyelmzésére, valamint az istvánmegyei őrsereggel való érintkezés megteremtésére vonatkozóan

Főbíró Úr!

Kétrendbeli jelentései, és az azokban foglalt figyelmeztetései következtében sietek válaszolni, miként a Pest városi nemzeti őrseregnek ideiglenes szolgálati szabályzata, mely a Pesti Őrhadi Tanács jóváhagyásával bocsáttatott közre, legcélszerűbben fog általunk is ideiglenes zsinórmértékül használatni mindaddig, míg majd a hadi minisztérium útján az állandó rendeletek ki fognak bocsáttatni, ugyanazért előbbeni levelem értelmét annyiban módosítani sziveskedjék Főbíró Úr, amennyiben ezen ideiglenes szabályok attól eltávoznak.

Mint hogy ezen könyvecske mindenhol kapható, és tudom Baján is kézen forog, szükségtelen annak tartalmát elősorolnom, csak azt jegyzem meg, hogy aszerént egy század négy osztályból, minden osztály 45 kövitzézből, vagyis 15 hármásával számított tagból (rotte) áll, azt egy kapitány, egy főhadnagy, és két hadnagy vezérlik, két őrmester és tizenkét tizedes segítségé-

vel, ezenfelül minden századnak van két ácsa és két dobosa. Minden osztályban még egy szabados (Gefreter) nevezetik.

Amennyiben tehát előbbeni levelem nyomán a választások másképp történtek volna, célszerű lesz azokat ezen ideiglenes szabályzat szerint, mely csak e napokban került kezeim közé, módosítani; a feleslegesen választott tisztek ezen osztályozás által támadandó új században alkalmazhatók lennének.

Ami az esküdni nem akarókat illeti, ezekre nézve csak azt kell megjegyezni, hogy aki a törvénynek nem engedelmeskedik, Hazája ellen vétkezik, különösen ez esetben rossz példa által hazaárulást követ el, melyet oly gyalázatosnak tartott a múlt törvényhozás, hogy ily esetnek az előfordulását lehetőnek sem tartván, arra büntetést sem szabott, óhajtom tehát, hogy Főbíró Úr a Bajai Nemzetőrségnek a vonakodó tagjait, újabban egyenként szólítsa fel az eskü letételére, és én hiszem, hogy nem fog találkozni e honnak oly hűtlen fia, aki ha megértette a törvényt és az abból eredő kötelességeit, azoknak a teljesítésétől vonakodnék; mégis, ha gúnyára a hazafiúi érzelmeknek, találkoznának ily gyávák, ezek neveit tudassa velem mielőbb Főbíró Úr, hogy én azokat a Minisztériumnak bejelentsem, s erántuk további utasítást kérjek.

Végül Istvánmegye eránt: miután e helység oly tőzsomszédságában van Bajának, hogy a követválasztásban is ahhoz csatoltatott, tessék magát a járásbeli Főbíró Úrral értekezésbe tenni, és az istvánmegyei őrsereget is a bajai főbb tisztek befolyásával rendezni.

Nemzeti Ideiglenes Őrség Főparancsnok
Rudics Károly

Eredeti közgyűlési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja Város Közgyűlésének iratai 22/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Bács Vármegye felső járásbeli 72. őrség ideiglenes főparancsnoka Baja Város Főbírájának Pilaszanovics József Úrnak. Hivatalból. Sürgős. Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. június 19-én reggeli 1/2 7-re.

66.

Baja, 1848. június 19.

Rudics Máté főszolgabíró közli a városi tanáccsal Bács-Bodrog vármegye június 17-i jegyzőkönyvi kivonatát a szerb lázadók harci cselekményeiről, és az ellene foganatosított intézkedésekről

Másolat

Tisztelt Városi Tanács!

Bács-Bodrog vármegyének 1848. évi június hó 17-én Zombor Szabad Királyi Városban tartott bizottmányi ülésjegyzőkönyvének ezen kivonatját

Első alispán Knézy Antal úr a megye állapotáról jelentést tevén, előadta, miként Kárlovic körül összecsoportozott lázadók vakmerőségét Hrabovszky péterváradí főparancsnok tovább nem tűrhétván, folyó június hó 12-

én a várban tartózkodó katonaság egy részét avégre küldötte ki Károlicra, hogy a népet a feloszlásra erélyesen felszólítsa, és ez nem sikerülvén, szintén ott, fegyveresen szétoszlassa, az érkező katonaságot a Károloviciak lövéssel fogadták; minek egy tiszt áldozatául esett. Erre a katonaság is fegyverhez nyúlván, eredménye egy dühös csata, mely reggeli 7 órától 4 óráig tartott. Ágyúk és kartácsok használtattak, egy előváros leégett egészen; a belvárosban pedig mintegy négy ház, a katonaság az említett tisztén kívül hat sebesültet számol, a Károloviciak ellenben sebesültekben és halottakban összesen háromszáz körül vesztettek. A nép a hegyek közé, a katonaság pedig rendkívül kifáradva, a várba visszavonult; sem a csajkások, kik az úgynevezett római sáncok között csoportoznak, sem a Károloviciak a magyar minisztériumot megösmérni nem akarják. A horvát bán gróf Albert Nugentet küldötte, mint biztost Károlicára, és ez most alkudozásokban van Hrabovszkyval, kitől 14 napi fegyverszünetet követel a most említett főparancsnok, állításaként, mind a Károloviciak, mind a római sáncok közt levők tetemesen megszaporodtak; azoknak a száma 15 ezerre, emezeké 6 ezerre rüg; egyébiránt nevezett alispán úr jelentéseként a lázadók fékezése végett megkeresett Hrabovszky főparancsnok polgári háború következményeinek számításában azt tenni vonakodván; ily körülmények közt az említett alispán ez érdemben, e megye által célszerű intézkedéseket tétetni kér; ennek kapcsában felvetett Szemere Bertalan belügyminiszter úrnak folyó hó 13-án 3649. szám alatt kelt rendelete, melyben előterjeszti, hogy az ország déli részein naponkint fenyegetőbb alakban tör ki a lázadás. Az ámítók, a csalók, a bujtogatók serege a népet napról napra, inkább a zendülés örvényébe ragadja, és attól lehet tartanunk, hogy e fölbőszült sokaság a türelmet félelemnek, a higgadtságot gyengeségnek, a dolog törvényes ösvényre fordulásának várását tehetetlenségnek tekintvén, előbb összetódul, aztán rabol, azután öldököl, és ekképp talán akaratlanul is szédelegve vitetik a törvénytelen és jogtalan feltámadás feneketlen mélységébe; jelentvén ezúttal, hogy a kormány amit tehet, mindazt megteszi; Eszék mellett sorkatonaságból ágyúkkal ellátott tábort húz össze, és más tábort Szeged körül állít, és minden katonai erőt a déli megyékben pontosít össze, minden fegyvert oda szállít. Felhívja ez okból e megyét, tekintőleg annak lakosait, hogy házaik s a haza védelmére legalább négyezer polgárt állítsanak ki, két hét alatt fegyverezzék fel amint lehet, fegyvereket, s kaszákat hordja össze részükre a nép; akik nem állanak ki, azok otthon békében dolgozhatnak, a kiállítottak lesznek az ő és háznépök előbástyái; örködni fognak a megye határszélein, és ez esetben fizetéssel láttatnak el, ami fegyvert és lőszert küldhet nékik a kormány azt időnkint elküldendi sietve; az alkalmazás, elhelyezés és ellátás iránt parancsot Csernovits és Vukovics királyi biztos uraktól, és illetőleg Jovics István báró vezérőrnagy úrtól veend a megye.

Buzdítva felszólíttatni rendelt mindenkit, nyelv és valláskülönbség nélkül, jelszórúl hódolni a törvényeknek, hív lenni a királyhoz, és valláskülönbség nélkül egyenlően osztozni a jogokban, miként az 1848-i törvényhozás minden nyelvi részekre, a korona alatt egyenlően terjesztett ki.

Miután tehát a fegyveres készület az, mely e végett a csendet visszaállíthatja, miután a hadi készület nem hosszú állásra céloz, mert az ártatlan elámitottaknak kész a bocsánatra; hanem a célja a törvénynek engedelmességet szerezni, a királyi korona jogait épségben megőrizni, és az ifjú szabadságot rend által biztosítani, e megye a hazát védő és fenn kitett őrsereg kiállítására köteleztetik.

Az előterjesztettekből kétségtelessé válván, a bizottmány előtt a pusztító viharként fenyegető vész nagysága, miszerint nemcsak e megye, de általában az imádott hon, gonosz ármány rendkívüli martalékául tüzetett ki, nehogy e hon fiainak soha meg nem bocsátható hanyagsága úgy a nemzetnél eddig nem ismert gyávasága által az enyészet örvénye felé sodortatva szánandó sorsra jusson, megyei bizottmány tagjai aggály zaklatva kebellet, de őseikhez méltó eréllyel az alkalmazandó célszerű óvó szabályok létrehozása felett tanácskozáván, elhatározták, hogy a megye határán tanyázó, úgy a Kárlóvác táján egybegyűlt sok ezer pártütőknek e megyebeliek általi táplálása, nemkülönben az azokkai kölcsönös értekezés meggátolása tekintetéből egy, 20 000 önkéntesekből álló őrcsapat tüstént oly végből felállíttassék, hogy a csajkások határjátúl kezdve egész Futakig egy biztos örvonal képezve legyen, ennél fogva a megyebeli helységek mindegyike, minden 50 lakosra önkéntest szolgáltatand ki, mely úton mintegy 10 ezer fogván kiállíttatni, amely 10 ezernek a hasonló veszéllyel fenyegetett szomszéd katonaság általi kiállítását remélvén a bizottmány Pest, Tolna, Csongrád megyéket és a Jász-Kunságot, úgy Szabadka, Zombor és Szeged szabad királyi városokat sürgöny által tüstént felszólítandja, hogy a veszélyben lévő hon védelmére tehetséghez képest siessenek; megjegyevén, hogy a táborba gyülemlő seregnek fegyveresen kell megjelennie, hol mindenik a sereg tagjai közül legalábbis négy napra saját eleségén táplálandja magát, azután a községek költségén fog tartatni addig, míg a minisztérium éllemezése iránt intézkedni fog.

Jovics tábornagy főparancsnoksága alatt fognak az érdekllett önkéntesek hová hamarébb Ókérrre összegyülekezni, Rudics Károly, Czintula Antal, Bezerédy Miklós, Dedinszky Károly és Vojnics Bálint ideiglenes parancsnokok pedig a sereg osztályának kormányzására, és hazafiúi szent kötelességül lelkes teljesítésére felhívatni rendeltetnek. Az éllemezésre felügyelendő biztos úr Dévai Imre neveztetett ki, felhatalmaztatván, hogy a szükséghez képest járásokint magának segédekét válasszon; a teljesítendőök teljesítése mindannyi járásbéli szolgabíró urakra olyképp bíztatik, hogy mindenhol a kebelbéli lelkeszek segéllyével a népet haladék nélkül a legközelebből fenyegető és percről percre nevedő veszélyről értesítsék.

Oly végre közlöm a városi tanácsal, hogy a megyének ezen lelkes felszólítását hasonló lelkesedéssel fogadni, és az összeírt őrseregeiből amennyit csak lehet, és amennyit az illető parancsnok és tisztekkel értesülve elküldeni ez alkalommal jónak találandnak, azokat minden késedelem nélkül, sőt ha le-

het már a holnapi napon e megye végzésében kirendelt összejövetei helyre buzgóan, fellelkesülve elküldeni siessenek. Aki egyébiránt illő tisztelettel maradok

a tisztelt Városi tanácsnak szíves lekötelezettje
Rudics Máté főszolgabíró

Ui.: Ugyanezen bizottmányi rendelet Vojnics Bálint parancsnok úrral általam már közöltetett.

Eredeti tanácsi irat, tiszttázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 861/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Rudics Máté főszolgabíró. Tisztelt Szabadalmas Baja Városa Tanácsának. Hivatalból. Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. július 19-én. Baja Városa Tanácsa a nemzetőrsereg készen tartása iránt már előzőleg is rendelkezvén, jelenleg a megye végzésében kirendelt helyre Ókérrre 300 nemzetőrt folyó június hó 20-án útnak indított, kiket nyolc nap múlva más 300 váltand fel, folytatva mindaddig, még azt a körülmények fogják kívánni. Kelt Baján, 1848. július 20. napján tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. A felzet alsó részén még ez olvasható: Tanácsülési 178. szám – Szemere Bertalan belügyminiszter 3649. számú rendeletét Közli: Thim József: A magyarországi 1848–49-iki szerb fölkelés története. Bp., 1930. II. k. 397–399.

67.

Baja, 1848. június 19.

**A közgyűlés a tisztújítást követően felszólítja
a tanácsnokokat és a képviselőket a hivatali eskü letételére**

Szóba hozatván, miképpen a legközelebb történt városi tisztújítás alkalmával némely tanácsnokok és képviselő urak a kellő törvényes esküt még le nem tették.

Határozat

Amennyiben azok közül Petrovics István tanácsnok, Novák József, Albert Miklós, Radán Péter és Karnász Jakab jelen voltak, a szokott ünnepélyességgel tiszti esküvel leköteleztetvén, tisztük pontos teljesítése elváratik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 1/1848.

A városi tisztújítást követően a fenti közgyűlési jegyzőkönyvbe 1848. június 19-től újra 1-es sorzámmal vezették be a különféle ügyekben hozott közgyűlési határozatokat.

68.

Baja, 1848. június 19.

**Pilaszanovics József városi főbíró a fizetési írnokok számának
felemelését javasolja a közgyűlésnek**

Felemlíté Városunk főbírája, miképpen e jelen idő, s a körülmények okozta írászi munkálatok pontos és tökéletes véghez vitelére, a hivatalos teljesítendőök teljesítésére az írói kezek nem elegendők, minélfogva a fizetési írnokok számát megszorítottatni javallta.

Határozat

Csalhatatlanul igaz lévén az, hogy habár e jelen rendkívüli események szaporította írászi munkásság sokaságát figyelembe sem vennők, Városunk szembetűnőképp szaporodott népessége, s a törvény szabta tisztí eljárás felelősségi teherrel járván ezután, a teljesítendők teljesítéséhez pontosság igényeltetik, minélfogva a fizetéses írnokok száma kettővel szaporíttatni rendeltetik. E tárgy fonalán megemlítettén az, hogy a jövőre nézve a Marhás levelek kezelése, s kiszolgáltatása szintén szigorú felelősséggel és pontossággal járuland, minélfogva azoknak, valamint az Országos Vásárok, úgy más időbeni kezelése, ezutánra az írnokok kezei alul kivitetvén, a vásári bírósági küldöttség ügyelése alatt a jegyzői hivatal, napidíjak mellett járuland el e részben, és az innőt befolyandó jövedelem, annak idejében beadandó tudósítás kíséretében a városi közpénztárba leend bejuttatandó, az írnokok fizetése egyenlően, mind a négynek, évenkint Egyszáz pengőforintokban megállapítatik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 2/1848.

69.

Baja, 1848. június 19.

Szevics Döme képviselő javaslatára a haza megmentésére indított gyűjtőakció eredményeiről tesz jelentést a közgyűlésnek a kiküldött választmány

Szevics Döme képviselő úr indítványára, mely szerint a Haza e jelen vészes állapotában segélyadást elrendeltetni óhajt.

Határozat

Sohasem késett Baja Városának közönsége ott, hol a haza közjava kívánta erszényét megnyitni, e jelen körülmények és viszonyok között sem vala utolsó oda törekedni, miszerint szeretett honunk oltárára parányi áldozatát minél előbb megvinni siessen; e részben működött, segélypénz-gyűjtésre kiküldött Választmány jelentéseket készpénzül

Ajándékképp befolyt pengő 2975 ft 29 4/5 xr

kölcsön 1090 ft

összesen 4065 ft 29 4/5 xr

Aranynemükben 50 aranyig

Ezüstnemükben 375 5/8 lat

gyűjtetett, és ezeknek a kellő helyre való juttatása iránt intézkedések is tétettek, s ha Városunkat az 1840. évi felejtethetlen emlékből maradandó rettenetes tűzvész csaknem inséges sorsra nem juttatá, mit sem mulasztott volna e város, hogy a neve ott foglaljon helyet, hol az első segélyezőké tündökölt, oly bizalommal lévén, hogy a haza, hű fiainak áldozatait, ha szívből erednek azok, kedvesen veszi, bármily csekély legyen is az, ezennel a köz-

pénztárból szintén 1000 pengőforint kirendeltetik, és amennyiben a rendkívüli kiadásokkal terhelt pénztárunk ezt e jelen nem fedezhetné, a kint lévő tartozásoknak törvény útján beszédetése elrendeltetik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 4/1848.

70.

Baja, 1848. június 19.

**A közgyűlés a tisztújítás alkalmával javasolt városi
tisztügyiési hivatal felállítását határozza el**

Felemlítettvén az, miszerint e folyó hó 8-án tartott Városi Tisztújítás alkalmával közakarattal lön elhatározva, e Városi Tisztügyiési Hivatalnak a megállapítása.

Határozat

Városunk szabadalmi megőrzése, s különösen azon körülmény, mely szerint az újabb törvények Baját kiemeltebb polcra juttatták, az ügyési hivatal megállapítását csaknem multhatatlan szükségessé teszik, ezen, de több felhozható fontos okok tekintetéből is, ezennel szintén e Hivatal megállapítatik, oly megjegyzéssel, hogy évi díjaztatása a főjegyzői fizetési járulékkal egyforma leend, minélfogva, valamint e hivatal megállapítása, úgy a fizetést illetőleg nyeredő kegyes helybenhagyás végett, a Minisztériumhoz eziránt jelentés, s felfolyamodás intézendő.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 5/1848.

71.

Baja, 1848. június 19.

**Pilaszanovics József főbíró arról tájékoztatja a közgyűlést,
hogy a város földesura követeli a várostól
a meg nem fizetett haszonbért**

Felemlíti e Város főbírája, miszerint Uraságunk a meg nem fizetett haszonbéri illetőséget követeli.

Határozat

Az 1848. évi IX. törvencikk előszavai nyíltan meghatározták azt, miszerint „az úrbér, és azt pótló szerződések alapján gyakorlatban volt szolgálatok, robot, dézsma és pénzbeli fizetések, e törvény kihirdetésétől fogva örökösen megszüntetnek”, ennélfogva, amennyiben netalán Bajától és Mátéházától járó haszonbéri illetőségéből a törvény kihirdetése előtti időről valami tartozás maradt volna hátra, ennek a megfizetése elrendeltetik, magában értetődvén, hogy az uraság az idézett törvény kihirdetése utáni időre a haszonbért nem fogja követelhetni, Rém pusztát illetőleg a fennforgó hirdetés pedig nem lé-

vén az 1848. évi IX. törvénycikk tárgya, a haszonbérfizetés, kérdés és kétség alá sem vonathatik, pénztárnok úrnak e végzemény alkalmazási használat végett kiadandó.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 6/1848.

72.

Baja, 1848. június 19.

A közgyűlés arról dönt, hogy a földhaszonbérlok a dézsmával kiadott földek terméséből az alhaszonbérlokon megvehetik a dézsmát

Az 1848. évi IX. törvénycikk világos rendelete szerint, a dézsmaadóztatás megszüntetésével azon kérdés merült fel, vajon a földhaszonbérlok ezen földektől járó, és dézsmai teherrel kiadott földek terméséből azt, az alhaszonbérlokon megvehetik-e?

Határozat

Az csalhatatlanul igaz, hogy az Uraságnak ezentúl dézsmafizetés nem járuland, az pedig, hogy a haszonbérlok és az alhaszonbérlok között e tekintetben micsoda szerződési kikötések állanak fenn, magánkérdés lévén; s ennek az elintézése a törvény útját illetvén; tárgya e közgyűlésnek nem lehet. A mátéházi, a bajai és a rémi földeket illetőleg költ, s a kötött szerződések, e Város és a haszonbérlok között e jelen, más fontos körülmény s törvényi ok közbe nem jöttéig ezt kívánván a városi közérdek, épségben tartatni rendeltvén.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 7/1848.

73.

Baja, 1848. június 19.

A közgyűlés a kukoricaföldek tulajdonosainak évenkénti változtatása helyett inkább az örökös tulajdonba adást támogatja

Az úgynevezett „kukoricaföldek” változással egybekötött osztása, a Tanács és a lakosság között, kellemetlen jeleneteket idézvén elő, másrésről a gazdasági józan elvek szerint is, inkább az örökös tulajdon, mint az évenkénti változás alá eső földbirtoklás lenne elfogadható, mire nézve határozottat.

Határozat

Közönségesen tudottak azon okok és körülmények, melyek eddig a kukoricaföldek gyakortai osztogatási változtatásával kellemetlenségeket, és a lakosság közötti egyenetlenségeket idézték elő, ezt, valamint az osztóigazsággal ellenkezésben álló eddigi azon viszonyt, mely szerint nem minden adózó házas lakosnak adatott kukoricaföld, szintén megszüntetni óhajtván, és

megszüntetni igazságosnak találván; leginkább pedig, miután a kukoricaföldek osztását illetőleg kelt legfelsőbb kegyes intézmény is egyenesen a szegényebb sorsú házas lakosok helyzetin kívánt ezáltal némiképp javíttatni, annál fogva azon ház mellé, hol a családfő, az apa vagy a tulajdonos lakik, házsor szerint, egy-egy hold kukoricaföld a jövő tavaszra leendő kiosztandó, nyíltan megszabtatván, hogy a több háztelkekkel bíró tulajdonosok, szintén nem több, egyedül egy hold földet nyerendének, felmérés és más az e tárgyat illető intézkedések, s eljárulás, e városi tanácsra, annak idejében ide terjesztendő tudósítás kötelességével bízattván.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 8/1848.

74.

Baja, 1848. június 19.

Baja város rendelkezik a nemzetőrök felfegyverzéséről

Hazánk jelen békétlen, felháborított viszonyai nemcsak a hatóságok és a testületek, hanem minden hű polgár s hazafi éber figyelmét, s harcai készült-ségét komolyan igényelvén, ily körülmények között.

Határozat

Miután nyilván tapasztaltatott az, hogy a legbuzgóbb nemzetőrök szegényebbjei magukat fegyverrel ellátni nem képesek, fő gondjai közé számítja ezen Közgyűlés azt, hogy a közpénztár rovására száz darab szuronyos löfegyver rendeltessék és készíttessék. E részbeni eljárulási intézkedés ezen Városi Tanácsra bízattván, egyéberánt a Nemzetőrség törvényszerű összeszerkesztése után szükséges, hogy az illető osztályok dobbal is láttassanak el. A kapitányi hivatal, Volarich Antal Tanácsnok, Koller István és Hankovszky József Képviselő Urak kiküldetnek és megbízattnak, hogy e célra tíz dobot nyilvános árlejtés útján szerezvén, e részbeni eljárulásokról szóló hivatalos jelentésüket annak idejében terjesszék be.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 9/1848.

75.

Baja, 1848. június 19.

A közgyűlés orvosolja a városi cselédség panaszait

A cselédség által támasztott panasz és kérelem folytában.

Határozat

Oda utasíttatik a városi kasznárság, hogy a részükre járandó búza termesztvényi illetőséget tiszta szemben szolgáltatassa ki. A csizmadia pedig a csizmákat jó minőségben, kötelezettségéhez képest kiadni vonakodik, szintén kötelességül válassza, a rossz csizmák el nem vállalhatnak, ellenkező esetben

kár megtérítésnek leendő helye. Minthogy pedig bizonyosan igaz lenne az is, hogy a cselédség munkái és kötelességei tetemesen szaporodtak, mindenkinek, az udvaros cselédekét kivéve, évi fizetése 14 pengőforinttal megjavíttatik, és aránylag a mai naptól számítva kijuttattni rendeltetik. Harlikovics Benjámint pénztárnok úrnak e végzemény alkalmazási használatul kiadandó, magában értendővén, hogy a külső cselédség e kedvezésben nem részesíthetők.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 10/1848.

76.

Baja, 1848. június 19.

**A közgyűlés a nyilvános ülések tartásához
alkalmas helyről gondoskodik**

Az újabb törvények szerint a gyűléseknek nyilvánosan tartatni kellvén, ehhez pedig elegendő alkalmas hely nem lévén, határoztatott.

Határozat

A tanácsi terem a hajdúi eddigi szobával egyesíttetik, és egy részben a hallgatóság alkalmas helyéül sorompóval elkülönöztetik, a fészerből a hajdú és őrmesteri szoba idomíttatik, a kapitányi hivatal melletti bal oldali szoba a Tanácsnok Urak hivatali helyiül alkalmaztatik, az őrség a hajdúi téres szobában helyel elláttatik, a kasznári eddigi szoba pedig a főbíró úr hivatali szobájául átváltoztatik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 12/1848.

77.

Baja, 1848. június 19.

**Rudics Károly a felső járás nemzetőrségi főparancsnoka
hivatalosan kéri a közgyűléstől a nemzetőrség megszervezését,
valamint a törvényes esküt letenni vonakodók
névsorának a hozzá leendő felterjesztését**

Felolvastatott Bács megye felső járási nemzetőrség főparancsnokának Rudics Károly úrnak hivatalos kétféle levele, mely szerint a nemzetőrség összeszerkesztése és osztályozása iránt utasítás adatik, továbbá a nemzetőri képességgel bíró, magukat besorozni, s a törvényes esküt letenni vonakodó, hűtlen polgárok és hazafiak névsorát felsőbb helyre leendő felterjesztés végett megküldetni elrendeli. Végül a nemzetőrségnek hova, s mely pontra leendő küldendése iránti felsőbbi utasítás hiányáról a Tanácsot értesítvén.

Határozat

A Tanács köréhez tartozván e tárgy általtétetni rendeltetik.

78.

Baja, 1848. június 20.

Bács megye katonai lépéseket tesz a karlovici összeütés után

Baja, 1848. június 20. A június 12-iki karlovici összeütkezés után e hó 17-én bizottmányi ülésünk volt, melyben elhatároztuk, hogy a honvédelem tekintetéből a megyéből minden 50. lakosnak fegyverben kell menni Futakra, honnét Temerinig kordon húzatik.

Tolna, Pest, Csongrád megyék, és a Jászkun kerület fölszólítottak, hogy ők is gyorsan küldjék segélyüket. Bajáról 6 század nemzetőr szállt táborba. Összesen tehát az egész honvédsereg, mit Bács vármegye kiállított, 10 000 főre megy.

Általában a magyar helységekből lelkesen szállnak táborba. A bajaiak egy hétre távoztak el, amelynek az elteltével ismét új csapatok által fognak fölváltatni.

A közvitézek 8 kr pengőt húznak napidíjúl. Ezenfelül minden legény kap elegendő kenyeret, fél font húst, és egy icce bort.

Éppen most szárnyal a híre, hogy a szerbek ismét igen megverettek. Bizonyos-e ez, még nem tudjuk.

Június 17-én érkezett meg Csernovits királyi biztos Péterváradra. Ugyanekkor jött meg Innsbruckból a hadi kormányzó segéde. A király ismeretes manifesztuma ugyanekkor délután köröztetett, szerb nyelvre lefordítva.

A határőrvidék egészen fölbomlott. Az őrvonal föloszolva, s a határőrök mind Karlovicra gyűltek. Azon hír kering, hogy a határőrvidékiek a péterváradra várba menendének, a donmiguelek onnét eltávoznán.

Reményünk van, hogy ezek az emberek a fejedelmi szóra hajlani fognak, s elszakadnak a lázadóktól!

Nemzeti Politikai Hirlap (Bp.), 1848. június 25. 42. évf. 39. szám 151–152. – Vidéki mozgalmak

A fent említett királyi manifesztum V. Ferdinánd 1848. június 10-i kiáltványa volt a határőrökhöz, amelyben Jellačićot felfüggesztette báni, és azzal összefüggő valamennyi méltóságából. Németül Közli: *Thim József: A magyarországi 1848–49-iki szerb fölkelés története. Bp., 1930. II. k. 380–382.*, ugyanezt magyarul *Pap Dénes: Okmánytár Magyarország függetlenségi harcának történetéhez 1848–1849. Pest, 1868. I. k. 192–193.* Ezzel egy időben az uralkodó hasonló felhívást intézett Horvátország és Szlavónia lakosaihoz is. *Uo. 186–192.*

Baja, 1848. június 20.

**Sebők József katymári uradalmi ügyész megromlott
egészségi állapotára hivatkozva kéri a városi tanácsot,
hogy mentse fel a nemzetőri szolgálat alól**

a) Felolvastattott Sebők József katymári uradalmi ügyész úrnak azon kérelme, mely szerint egészségi gyengélkedése s tehetetlenség tekintetéből magát a nemzetőri szolgálat alól felmentetni könyörög.

Határozat

Tanács köréhez tartozván e tárgy, oda általtétetni rendeltetik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja Város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 23/1848. A fenti tárgy az 1848. június 19-i tanácsközség-ülés napirendjén szerepelt.

b) Tisztelt Tanács!

Értésemre esvén, miként a tisztelt Tanács engemet is a nemzetőrség sorozatába jegyeztetni méltóztatott. Miután azonban én születésem óta rövidlátással lennék meglátogatva, s e természeti bajom a Baja Városánál töltött tizenegy évi jegyzői hivatalom alatt, leginkább az 1840. évi borzasztó tűzveszély alkalmával éjjel-nappali megfeszített munkálkodásom időszakában annyira terhesült, hogy jelenleg a legrövidebb látás veszélyei közé jutottam, s így leginkább az éjjeli örökösre és cirkálásokra éppen alkalmatlanná váltam; továbbá a múlt évi szeptember 5-én forró epés hideglelésbe esvén, midőn a Nádor Őfőnsége Baja Városán átutazva, ennek üdvözlleti köszöntésére hivatali kötelességem fölhívásával az ágyamból kikénytelenítettem, terhes betegségembe visszasüllyedve, halálos küzdelmeim s fájdalmaim közül kiszabadított ugyan az Ég Ura, ámde hosszú fél évi nyavalygásom után oly májbetegséget, s mellbajt öröklöttem hivatali buzongásom emlékéül, mely síromig kínozand, s melynek betegági nyomorgásai közül jelen kérvényemet is írva, könyörgő vagyok a Tisztelt Tanácsnál, méltóztassék engemet, ki különben is Városom szolgálatában s hivatali ernyedetlen buzgalmamban öröklém földi szerencsétlenségi testi bajaim szenvedéseit, az ide A. alá csatolt orvosi bizonyítvány szerint is fegyverforgatásra, s katonai örököségi rendes szolgálatokra egyenesen nem alkalmatos, annál is inkább, mert én a Gránátos Polgárkatonaságnál tizenegy évekig mint előbb hadügyész Kapitány, majd Őrnagy Városom díszére s fényére úgyis elég rendkívüli szolgálatot s áldozati felajánlást tevék, a nemzetőrség sorából kihagyni, s a nem alkalmasak közé jegyeztetni.

Teljes tisztelettel maradván

A Tisztelt Tanácsnak alázatos szolgálója

Sebők József katymári Uradalmi Ügyész

Eredeti tanácsi irat, tisztazat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 883/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Baja Városa Tisztelt Tanácsához nyújtandó kérvénye a bent írtnak. Hivatali rájegyzés: Láttam 1848. június 16-án. A folyamodónak orvosi bizonyítvánnyal támogatott okai méltányoltatván, a nemzetőrségi szolgálattól mindaddig felmentetik, míglen egészségének helyreálltával erre alkalmazatos nem leend. Kelt Baján, 1848. évi június 20-án tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. A felzet alsó részén még ez olvasható: Tanácsülési 187. szám. Az irathoz A. alatt mellékelve van Dr. Roseman Pál tisztii főorvos bizonyítványa.

A fenti felmentési kérelmet rövidebb formában l. még a Baja, 1848. június 20, 23, 24, 26. és július 1-jei tanácstörvénykezési jegyzőkönyvében is, ugyancsak 883/1848. tan. törv. jkvi szám alatt bejegyezve.

80.

Baja, 1848. június 20., 23., 24., 26. és július 1.

Pilaszanovics József főbíró és tanácsos társai jelentik a városi tanácsnak az 1848. június 15-i nemzetőrseregi tisztválasztás eredményét

Beadván Pilaszanovics József főbíró, Petrovác István, Harlikovics Benjámin, Gyurinovics Mátyás, Vojnics Imre, Volarich Antal tanácsnok urak, mint a nemzetőrsereg tisztjei választására tanácsilag kiküldött felügyelők, az 1848. évi június 15-én történt tisztválasztás alkalmával választott fő- és al-tisztek névsorát, jelentik, hogy

Első osztály részéről

Kapitánynak: Ott Márton
Főhadnagynak: Szóhnleithner Ferenc
Alhadnagynak: Jilk József
Paukovics Ernő
Fúró Sámuel
Őrmesternek: Cseh Újvári József
Kailbach József
Tizedeseknek: Kopeczky Ferenc
Raniszávlyevics Antal
Grazl Károly
Kollár Antal
Drescher Gábor
Policzer Móric
Sámuel Ferenc
Hirman János
Veil János
Bagó József
Póth Antal
Hazics Konstantin
Becker Antal
Krajcsmer Ignác
Molnár Ferenc
Péczely János
Árpás András

Pinterics György
Kiegel József
Bogovics Mátyás
Galambos Péter
Burkovics Benjámin

Második osztály részéről:

Kapitánynak: Imrédy József
Főhadnagynak: Grósz Dániel
Alhadnagynak: Szűcs József
Petrovác István
Schön János
Őrmesternek: Kreiniker József
Kuluncsics Viktor
Tizedeseknek: Jung Mihály
Grósz János
Bolváry János
Bencsics Imre
Szalay Ferenc
Pfeil Sebestyén
Koch Vencel
Goldring Mátyás
Cseh Újváry Lajos
Nivel János
Jeger Ferenc
Gál Ferenc
Leb József
Prodán Miklós
Szedlák Ferenc
Beók Imre
Kuluncsics József
Verle József
Hekenszhoffer Alajos
Kiegl Ferdinánd
Szepp Ferenc
Dobosoknak: Fehér József
Fehér Antal
Ácsoknak: Dominics Ferenc
Vuics Bence

Harmadik osztály részéről:

Kapitánynak: Odry Gergely
Főhadnagynak: Merl Ferenc
Alhadnagynak: Gyurinovics Mátyás
Oravec Ignác
Brigl József

Örmesternek: Steininger Antal
Magyar András
Tizedeseknek: Fischer Sándor
Bauer János
Kopper József
Schwarcz Gyula
Manhold Pál
Eder József
Dikán Pál
Mihálovics Mátyás
Eperjesi Alajos
Gyurics András
Bene István ifjabb
Lipovcsevics Dániel
Agatics István
Topál Mátyás
Gemeiner György
Töröky Imre
Simonyi József
Hervanek György
Erlich Mátyás
Ott János
Morx András
Tóth Antal

Dobosoknak: Lenhard Gering
Kehln József
Kehln János

Ácsoknak: Lezsák Ferenc
Szabó István öregebb

Negyedik osztály részéről:

Kapitánynak: Klenáncz János

Főhadnagynak: Vargai István

Alhadnagynak: Mitterman János

Bayer Mihály

Karnász Jakab

Örmesternek: Fúró Dániel

Scherk János

Tizedeseknek: Repka János

Strázl Imre

Mihálovics András

Schönberger Endre ifjú

Tomcsányi Mátyás

Engl István

Kerekes László

Kardos János ifjú

Kovács József

Dovity István
Hirsch Lázár
Szabó Ferenc
Farkas György
Madár Antal
Ville János
Valek Imre
Herdlein József
Lingszfeld Ignác
Horanszky János
Ekkert Keresztély
Fehér János
Kopper Mihály
Ácsoknak: Bereczky Sándor
Muzika József
Dobosoknak: Podvinecz János
Grünfelder János
Ötödik osztály részéről:
Kapitánynak: Sándor József
Főhadnagynak: Jilk Sándor
Alhadnagynak: Stolics Simon
Petrovics István
Tiprovác György
Örmesternek: Németh Ignác
Bencze Alajos
Tizedeseknek: Repka József
Markó József
Kiss Elek
Sztukics Antal
Pulchard Károly
Gál György
Fekete Imre
Gergics Ferenc
Hekkenszhoffer Ferenc
Burkovics József
Liszka György
Cser Ferenc
Sztipics Dániel
Pilinszky Mihály
Gódár János
Komlosy Tamás
Odor Sándor
Lampl József
Karagics József
Rajcsics András

Mezei István
Novák Antal
Dobosoknak: Nagy Dániel
Dobry Ferdinánd
Ácsoknak: Nagy István
Stefanovics István

Határozat

Tudomásul vétetett, s levéltárba tétetni rendeltetett.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvénysekének iratai 860/1848. tan. törv. jkvi szám

81.

Baja, 1848. június 20., 23., 24., 26. és július 1.

**Bács-Bodrog vármegye értesíti a városi tanácsot, hogy István nádor
1848. július 2-ára összehívta az országgyűlést**

Bács vármegye 1848. évi május 29. s 30-án e város Tanácsával közöltt 268. szám alatti jegyzőkönyvi kivonata szerint István Nádor s Királyi Helytartó Úr, Belügyminiszter Szemere Bertalan ellenjegyzése mellett 1848. évi május 20-án 1930. szám alatt kelt rendeletében az országgyűlést folyó évi július 2-ára egybehíván, az 1848. évi V. törvénycikk értelmébeni teendőket kötelességül teszi.

Határozat

Baja Városának az országgyűlés határnapja külön miniszteri meghívólevél mellett tudtára adatván, a választók összeírása, s a követválasztási határnap iránt már intézkedett, azért az erre vonatkozó megyei végzemény tudatul vétetni rendeltetett.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvénysekének iratai 863/1848. tan. törv. jkvi szám – István nádor Szemere Bertalan belügyminiszter által ellenjegyzett meghívólevelét Közli: Beér János-Csizmadia Andor: Az 1848/49. évi népképviselői országgyűlés. Bp., 1954. 119.

82.

Baja, 1848. június 20., 23., 24., 26. és július 1.

**Bács-Bodrog vármegye értesíti a bajai városi tanácsot
a pénzügyminiszter által kibocsátott kamatos
kincstári utalványokról**

Bács megye 1848. évi május 29-én tartott bizottmányi ülése jegyzőkönyvének 335. száma alatt, pénzügyminiszter Kossuth Lajos úrnak folyó évi május 24-én 615. szám alatt kamatos kincstári utalványok kibocsátása iránt kelt rendeleteit s mellékleteit kihirdetés és eszközésbe vétel végett a város

Tanácsának megküldvén, annak sikeresítésére tett intézkedésekről adandó tudósítást köteleességévé teszi.

Határozat

Ezen rendelet s mellékletei kifüggesztés által meghirdetni, s annak sikeréről a megye tudósítani határoztatott.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvénysekének iratai 870/1848. tan. törv. jkvi szám Kossuth fenti 615. számú rendeletét a mellékletek nélkül Közli: KLÖM XII. k. Bp., 1957. 181–184.

83.

Baja, 1848. június 20., 23., 24., 26. és július 1.

Bács-Bodrog vármegye közli a bajai városi tanáccsal a megyei bizottmánynak azt a határozatát, amelyben elrendeli a megye helységei adó tartozásainak mielőbbi erélyes beszedését

A folyó május 29-én s 30-án tartott Bács megyei bizottmányi ülés 342. számú kivonata. A folyó évi május 9-én tartott bizottmányi ülés jegyzőkönyvének 2. száma alatt hozott végzés által Knézy Antal első Alispán Úr elnöklete alatt a megyebeli helységek adókönyvecskéinek a pénztári könyvekkel való összeegyeztetése és az érintett helységeknél kint lévő tartozásoknak kinyilvánítására kiküldött választmány eljárásáról jelentést tévén, előadja, hogy a helységek adókönyvecskéi, a megyei pénztári könyvekkel összeegyeztetvén, az a) és b) jegyzékek szerint kitűnt, hogy a kebelbeli helységek ez évi járandóságon kívül tartoznak:

A hadipénztárba 178 507 ft 41 1/8 kr

A házipénztárba pedig 62 314 ft 7 kr

240 821 ft 48 1/8 kr-ral, melyhez hozzáadván kiküldetése következtében a pénztárakban talált készpénzbeli mennyiséget, jelesen: a hadipénztárban 9548 ft 12 kr,

a házipénztárban pedig 149 ft 39 3/8 kr-t, mely készpénzbeli summákat az illető pénztári tartozási summákhoz hozzáadván, kitűnik a C. alatt mellékelt összeegyeztetési jegyzékből a hadipénztárnak a hiánya 39 ft 3/8 kr, a házipénztárnak pedig 34 ft 10/40 kr, és így mind a két pénztárt összevéve az egész hiány tészen 1 ft 13 35/40 kr-t.

Mely jelentés tudatul vétetvén, kerületbeli 15 szolgabíráknak meghagyott, miszerint a hátralévő mindkét adóbeli tartozásokat a megyebeli helységektől erélyesen beszedni iparkodván, a beszedendő pénzeket minden hónap első hétfőjén az illető megyei pénztárnoknak hozzák be.

Határozat

Ezen megyei végzemény ahhoz való alkalmazandás végett tudomásul vétetett.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvénysekének iratai 871/1848. tan. törv. jkvi szám

84.

Baja, 1848. június 20., 23., 24., 26. és július 1.

Bács-Bodrog vármegye értesíti Baját és Zentát az országgyűlés megnyitásáról, és felszólítja e két helységet a választók összeírására, valamint a képviselők megválasztására

Bács megye folyó évi május 29-én tartott bizottmányi üléséből 270. szám alatt Baja és Zenta városokat arról értesítetteti rendelvén, hogy miután a Belügyminiszter Úrnak folyó évi május 18-án 1600. szám alatt kelt levele szerint az országgyűlés megnyitása folyó évi július hó elején fogna történni, ehhez képest az 1848. évi V. törvencikk értelmében a választók összeírása, a képviselők választása iránt intézkedjenek.

Határozat

Baja város Tanácsa részéről a követválasztás iránti intézkedések megtételén, a megyének erre vonatkozó jelen végzése tudatul vétetik.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 872/1848. tan. törv. jkvi szám

85.

Baja, 1848. június 20, 23, 24, 26. és július 1.

Rudics Máté főszolgabíró három különböző tárgyú hivatalos rendeletet közöl a bajai városi tanáccsal

Bács megye főszolgabírája Rudics Máté úr e folyó évi június 16-ról e város tanácsával a következő három hivatalos intézkedést közölvén:

A földművelés, ipar és kereskedési minisztertől Bács megye elnökének!

A selyemnek Majlandban folyó évi Szent György hóban divatozott közép árához képest, mely a Hoffman és fiai című nagykereskedési házzal kötött szerződés szerint a magyarországi beváltási árnak alapul szolgál, ugyan e folyó évre akképp állapított meg, hogy nevezett haszonbérlok minden font első osztályú selyemgubáért 30 xr pp, a 2. osztályúért egy font selyemgubáért 22 xr pengő, a 3. osztályú gubáért 20 xr pengő, a 4. osztályúért 18 xr, az 5. osztályúért 13 xr pp, 1 font 7. osztályú selyemgubóért 8 xr, és középszámítással egy bécsi font selyemgubóért 18 xr pengőt fizetni lesznek kötelesek, mi is azonnali közhírré tétel végett Önnek ezennel tudtára adatik.

Budapesten, május 26-án 1848.

Klauzál Gábor m. k.

2. A Csendsbizottmány előterjesztésére szabad királyi Zombor Városánál azon rendelés tétel, hogy a megyebeli helységekből úti levél nélkül senkit sem bocsátanak be a városba, mely rendelést szerencsétlenek tisztelt alispán

úrnak azon alázatos kéréssel tudtára adni, miképp ezen rendeletet a megyében köröztetni méltóztatna, tisztelettel maradván
Zomborban június 10-én 1848.

Thurszky Ferenc Csendbizottmányi elnök m. k.

3. B 2163/704. **Knézy Antal** Bács megye első alispánjának a novoszeleői helység mellett a Dunán történt titkos fegyverszállítás iránt folyó hó 22-én 211. szám alatt kelt jelentése nyomán Önnek ezennel meghagyom, hogy minden fegyver s hadiszerek szállításokra szigorúan ügyeltessen, és a nem Magyar hadügyminiszteri rendelet mellett szállított fegyvereket vagy hadszereket tüstént lefoglaltassa.

Kelt Budapesten, 1848. május 30-án

Szemere Bertalan Belügyminiszter m. k.

Szigorú alkalmazandás végett felelősség terhe alatt Rudics Máté Főszolgabíró úrhoz áttétetik.

Verbász, június 12-én 1848.

Knézy Alispán m. k.

Határozat

Az első és második renden lévén intézkedés, tudomásul vétetvén, a 3. pont alattira: Szigorúan fog a város Kapitánya felügyelni, nehogy bármiképp a határon keresztül fegyverek akár kocsin, akár vízen szállíttassanak, az ily szállítások erőhatalommal letartóztatni, s a megye főszolgabírójának Rudics Máté úrnak feljelentetni rendeltetnek, magától értetődvén, hogy a magyar hadügyminiszter rendeletéből szállítandó fegyverek le nem tartóztathatók.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényszékének iratai 873/1848. tan. törv. jkvi szám

86.

Baja, 1848. június 20., 23., 24., 26. és július 1.

Knézy Antal Bács megyei első alispán levélben tájékoztatja a bajai városi tanácsot arról, hogy június 27-én Perczel Miklós őrnagy vezetése alatt 2000 főnyi tolnai nemzetőrség fog Baján átvonulni

Felolvastatott Knézy Antal első Alispán úrnak folyó június hó 21-én 201. szám alatt kelt levele, melyben jelentvén, hogy Augusz Antal Tolna vármegye első alispánjától június 20-áról az iránt értesítettett, miszerint a Bács Megyei Bizottmánynak folyó évi június hó 17-én 422. szám alatt Tolna megyéhez intézett felszólítása következtében 2000 főnyi őrsereg fog Perczel Miklós őrnagy vezérlete alatt az ókéri táborba június 27-én átvonulni.

Határozat

Ezen Főszolgabíró Rudics Máté úr által közlött rendelet következtében a 2000 tolnai lelkes harcfiak számára szükséges elszállásolás s élelmezés folyó június 27-re megrendeltetni határozottatott.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 876/1848. tan. törv. jkvi szám

87.

Baja, 1848. június 20., 23., 24., 26. és július 1.

Tolna vármegye Középponti Választmányának átírata a bajai városi tanácshoz, az úti levél bevezetéséről

Tolna megye középponti választmánya 1848. évi június 16-án Szekszárdon tartott üléséből 3. szám alatt jelenti, hogy miután Hazánk déli részei ámítókkal, csalókkal, bujtogatókkal elárasztva lennének, kik a nép közt máris zavarokat idéztek elő, ennél fogva az utasoknak úti levélleli ellátása iránt hozott határozatát oly végből közli, hogy kihíresztelés útján az utasok eziránt figyelmeztessenek.

Határozat

Ezen intézkedés tudomás végett kifüggesztetni rendeltetett.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 884/1848. tan. törv. jkvi szám

88.

Baja, 1848. június 20., 23., 24., 26. és július 1.

Bajaszentistván község bírása és tanácsa arra kéri fel a bajai városi tanácsot, hogy szólítsa fel a Baján lakó Khailbach József és Barakovics Alajos bajaszentistváni földbirtokosokat egy-egy fegyveres 5 napon belüli kiállítására

Szentistván helység bírása és Tanácsa folyó június hó 22-én kelt levelében e város Bírását felkéri, hogy miután Pest megye határozata szerint a solti járás, melyhez Szentistván is tartozik, az alsó vidéki lázongók szétűzésére 1500 fegyveres egyént kiállítani köteleztetik, szólítsa fel a Baján lakó szentistváni földbirtokosokat, Khailbach József és Barakovics Alajos urakat, hogy ezek egy-egy egyént fegyverrel ellátva öt nap alatt kiállítani kötelességüknek ismerjék.

Határozat

E megkeresés Khailbach József és Barakovics Alajos urakkal adandó nyilatkozat végett közölni rendeltetett.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 886/1848. tan. törv. jkvi szám

89.

Baja, 1848. június 20., 23., 24., 26. és július 1.

Rudics Máté főszolgabíró arról értesíti a bajai városi tanácsot, hogy a tolnai őrsereg június 27-ére Bajára tervezett szállítása elmarad

Rudics Máté Főszolgabíró úr június 25-én kelt levelében a városi tanácsot arról értesítvén, hogy miután a tolnai őrseregnek június 27-ére kitűzött Bajára szállítása Csernovits Péter királyi biztos úr rendeletéből elhalasztatott, a szállításra rendelt kocsik ki ne állíttassanak.

Határozat

Tudomásul vétetvén, határoztatott, hogy a tolnai őrsereg számára tett intézkedések fennmaradnak akkorra, ha majd netán újabb rendeletek következtében a nevezett sereg Baján átszállíttatni fognak.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztaát. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénykének iratai 889/1848. tan. törv. jkvi szám

90.

Baja, 1848. június 20., 23., 24., 26. és július 1.

Augusz Antal Tolna vármegye első alispánja értesíti a bajai városi tanácsot a július 5-i Bajára történő csapatszállításról, egyben kéri a csapatok elszállásolását, élelmezését és továbbszállítását, valamint a tett intézkedésekről tudósítást kér

Felolvastatván Tolna megye első Alispánjának Augusz Antal úrnak június 30-án 224. szám alatt e város Tanácsához intézett levele, melyben jelenti, hogy a Hadügyminiszter és Csányi Királyi Biztos urak sürgönyei következtében tartott megyei bizottmányi ülésben 2190 főnyi felkelő seregnek Bechtold Tábori vezér parancsnoksága alatti megindítása Bács vármegyébe elhatároztatván, ezen sereg július 5-én hajókon fog Bajára szállíttatni, minek következtében a Tanácsot hivatalosan felszólítja, hogy a megyei tisztviselő urakkal egyetértőleg ezen 2190 főből álló, s Baján július 5-én megérkezendő seregnek a fogadására, élelmezésére, s továbbszállítására nézve a szükséges rendeleteket tegye meg, s ezekről öt eleve is tudósítsa.

Határozat

A városi Tanács már Knézy Antal első Alispán úrnak folyó június hó 21-én 201. szám alatt kelt levele következtében 2000 főnyi tolnai nemzetőr-sereg elszállásolása eránt előzőleg rendelkezvén, most a többiekre nézve is a szükséges élelmezés s elszállásolás eránt intézkedett, valamint a megyei Főszolgabíró Rudics Máté urat ezen 2190 főből álló seregnek állomási helyére

való továbbszállíthatása végett a szükséges előfogatok, s kocsik megrendelése iránt felkérte. Mikről a tolnai Alispán Augusz Antal Úr eleve tudósíttatni rendeltetett.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 892/1848. tan. törv. jkvi szám

91.

Baja, 1848. június 22.

**Bozsek József kéri a városi tanácsot, hogy mentse fel
a nemzetőri szolgálat alól**

Tisztelt Tanács!

Tudomásomra juttatván, miként én is a Kebelbeli Nemzetőrsereg közé soroztattam. Hazámnak szolgálni életem feláldoztával is legkészebb vagyok, a Törvénynek hódolni pedig szent kötelességemnek tartom, ámde midőn oly nagy fontosságú akadályok vonulnak a kötelesség és tartozás közé, melyek a legjobb szándékot is lehetetlenné teszik; kivételt teend a törvény, kivételt az áldozati buzgalom; jelenleg e két szikla között állok én tisztelt tanács, mert midőn felszólítva vagyok, hogy a Bajai Nemzetőrsereggel az alsó vidékre vonuljak, azon gyógyszerárt, melyet én Paukovics Erneszt sógoromtól, mint tulajdonostól haszonbérbe terhes szerződés és felelet teher mellett általvettem, itt hagyni kényteleníttetnék, ezen összeütköző körülményekből miután az emberiség fenntartására és a bajai tisztelt Közönség életmentésére állna nyitva a gyógyszerártam, és ennek fontos s leghibátlanabb kezelése és az orvosok kiszolgáltatásának eltéveszthetetlen kiszolgáltatása felelettel egyenesen engemet terhel, s ettől függvén léte vagy nem léte ezen gyógyszerárnak, átlátni méltóztatik a Tisztelt Tanács, hogy ily nehéz felelősség mellett midőn különben is a közönség javára és hasznára szentelem éjjel-nappali szolgálatomat, leginkább most midőn okleveles segédem sem lévén, képes nem lehetek a törvények értelme szerint bárkire a gyógyszerárt kezelését bízni; imígy beáll az elmeneti lehetetlenség, teljes tisztelettel könyörgöm a Nagy Érdemű Tanácsnál, méltóztatnék ez igazságos és alapos előterjesztést kegyes figyelembe méltatni, annál is inkább, mert e gyógyszerárt tulajdonosa Paukovics Erneszt Úr úgyis a helybeli nemzetőrség sorába állván, e gyógyszerárt honvédelmi tekintetben képviselve vagyon, s engemet az eltávozási kötelességtől és a közönség részére nyitott gyógyszerártam felügyelő és kezelő nélküli itt hagyásától kegyesen felmenteni, törekvő leendek az ebbéli kedvezetes felmentést a közönségnek s a szenvedő emberiségnek áldozandó pontos és hű szolgálattal megérdemlenni. Teljes tisztelettel maradván a Tisztelt Tanácsnak

alázatos szolgálja
Bozsek József

Eredeti tanácsi irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 878/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Baja városa tisztelt Tanácsához nyújtandó folyamodványa a bent írtnak. Hivatali rájegyzés: Láttam 1848. június 23-án. Az előterjesztett fontos okoknál fogva folyamodó Bozsek József a táborba való meneteltől felmentetik ugyan, de maga helyett egy nemzetőrt, mint helyettest fogadni köteleztetik. Kelt Baján, 1848. évi június 23-án tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. A felzet alsó részén még ez olvasható: Tanácsülési 185. szám

Bozsek József kérelmét l. még a BKMÖL IV. 1007. 878/1848. tan. törv. jkvi szám alatt is!

92.

Ókéri tábor, 1848. június 22.

**Vojnics Bálint, a bajai nemzetőrség parancsnoka
jelentést tesz Pilaszanovics József bajai főbírónak
az ókéri táborban történt apróbb eseményekről**

a) Tisztelt Főbíró Úr!

Tegnap 10 óra felé a Táborba érkezvén, a magokat besáncoló Szerbek felül semmi különösen érdeklő híreket nem hallottunk. Újvidékről jött hírek-ből azonban jelen zavargós dolgaink békés kiegyenlítése remélhető. Nemzetőrségünk naponként szaporodván, az eddigi gyülekezetből kucsolhatni, hogy Nemzetőrségünk a Táborba igen szép számra növekedend. A múlt alkalommal küldött hivatalos tudósításom tartalmakint az elveszett 1 db puskát Hekkenszhoffer megtalálván, a küldött 11 db kaszával együtt átalvettem. Vukálovics botrányos kihágásai következtében Rigycán letartóztatván és lefegyvereztetvén, azon kérelemmel küldetik vissza, hogy legyen szíves tisztelt Bíró Úr az ilyen izágálgodó egyéneket el sem küldeni. Németszeghy János megérkezett.

Vojnics Bálint őrseregparancsnok

Eredeti tanácsi irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 881/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: A bajai Nemzetőrség Főparancsnokától az Ókéri táborból. T. c. Pilaszanovics József Úrnak Szabadalmas Baja Mezővárosa Birájának tisztelettel. Hivatalból. Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. június 23-án. Tudomásul vétetett. Kelt Baján, 1848. évi június 23-án tartott Tanács üléséből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. A felzet alsó részén még ez olvasható: Tanácsülési 186. szám

b) Baja, 1848. június 20., 23., 24., 26. és július 1.

Vojnics Bálint nemzetőrségi parancsnok az ókéri táborból június 22-én városunk Birájának írt levelében jelenti, hogy a magokat besáncoló szerbek-ről semmi érdekes híreket nem hallott, az újvidéki hírek azonban dolgaink békés útoni kiegyenlítését reménylhetik, a nemzetőrsereg naponkint szaporodik, s hogy az elveszett puska Hekkenszhoffer által megtaláltatott, a 11 kasza megérkezett, s hogy Vukálovics nemzetőrt kihágásai miatt lefegyvereztet-

vén oly kérelemmel küldi vissza, hogy az ily izgága egyéneket el ne küldje, egyszersmind tudtul adván Németszeghy János nemzetőr megérkezését.

Határozat

Tudomásul vétetett.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 881/1848. tan. törv. jkvi szám; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 202.

93.

Bajaszentistván, 1848. június 22.

Markó Gáspár bajaszentistváni bíró arra kéri a bajai főbíró, hogy Khailbach József és Barakovics Alajos földbirtokosokat szólítsa fel, miként maguk helyett öt napon belül egy-egy fegyverest állítsanak ki

a) Tisztelt Bíró Úr!

Khailbach József és Barakovics Alajos Urak határunkban földbirtokosok lévén, most midőn a Haza veszélyben van, kötelesek mindazon szolgálásokat viselni, melyeket többi lakostársaink, miután pedig jelenleg Pest Megye határozatánál fogva az alsó vidéken lázongó rablócsapatnak szétoszlatására a Solti Járás egyezeröttszáz fegyveres egyént, kikhez Szentistván is tartozik, küldeni köteles, teljes bizalommal kérjük Tisztelt Bíró Urat, miszerint fent nevezett két földbirtokosainkat arra felszólítani, s a felszólításokról térítvényt küldeni szíveskedne, hogy ők a kívántató szolgálattételre egy-egy egyént öt napok alatt állítani kötelességüknek ösmerjék, szíves indulatiba ajánlottak vagyunk

Tisztelt Bíró Úrnak hivatalos szolgálái
Markó Gáspár Bíró és a Tanács

Eredeti tanácsi irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 886/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Kiváltságolt Baja Város Bírójának illetőleg hivatalos Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. június 23-án. E megkeresés Khailbach József és Barakovics Alajos urakkal adandó nyilatkozat végett közöltetni rendeltetett. Kelt Baján, 1848. június 24. napján tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. A felzet alsó részén még ez olvasható: Tanácsülési 190. szám.

b) Baja, 1848. június 20., 23., 24., 26. és július 1.

Szentistván helység bírása és Tanácsa folyó június hó 22-én kelt levelében e város Bíróját felkéri, hogy miután Pest megye határozata szerint a solti járás, melyhez Szentistván is tartozik, az alsó vidéki lázongók szétűzésére 1500 fegyveres egyént kiállítani köteleztetik, szólítsa fel a Baján lakó szentistváni földbirtokosokat, Khailbach József és Barakovics Alajos urakat, hogy

ezek egy-egy egyént fegyverrel ellátva öt nap alatt kiállítani kötelességüknek ismerjék.

Határozat

l. mint fent.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvénysekének iratai 886/1848. tan. törv. jkvi szám; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 201.

94.

Baja, 1848. június 22. és 23.

A Középponti Választmány ülésén megvizsgálják a követválasztási képességgel bírók összeírását

A követválasztási képességgel bíró egyéneknek a jegyzőkönyv 4. száma alatt kiküldött összeíró választmány által három példányban vezetett összeírása a kiigazítandók kiigazítása, s a netalán tett észrevételek megvizsgálása végett elővételten és felolvastatván.

Határozat

Az összeírásnak mind a három példánya helyesnek találtatván, és az ellen észrevételt senki nem tévén, ezen körülmény imitten kedves tudomásul feljegyeztetik.

Eredeti választmányi jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat, BKMÖL IV. 1103 Baja Város Középponti Választmányának jegyzőkönyve 8/1848.

95.

Baja, 1848. június 22. és 23.

A Középponti Választmány ülésén közakarattal Mészáros Lázár hadügyminisztert választják meg Baja város országgyűlési követévé

A középponti választmány által a jegyzőkönyv 5. száma alatt a választók gyülekezetének megnyitására és a választás vezérletére kinevezett elnök Koller István és jegyző Mikosevics Alajos urak, a követválasztás folyamáról három példányban vezetett jegyzőkönyvet bemutatván, jelentették, hogy a mai nap reggeli 8 órakor a választási elnök a városháza udvarában, mint kitűzött s egész nyilvánossággal meghirdetett helyen és időben a választási elnök Koller István úr a választók gyülekezetét megnyitván, a jelen volt összes választók egybehangzó felkiáltásban nyilvánult közakarattal ezen város közönségének országgyűlési követéül Hadügyminiszter Mészáros Lázár úr elválasztatott legyen.

Határozat

A választás ily szép eredménye a választmány keblét örömmel eltöltvén, és a megválasztott Követ Úr éljen kiáltással üdvözöltetvén, a választás folyamáról vezetett jegyzőkönyv egyik megbízólevél gyanánt szolgálendő példánya tisztelettel Követ Úrnak Budapesten haladék nélkül leendő kézbe szolgáltatása Pilaszanovics József városi főbíró és Koller István követválasztási elnök urak, mint kiküldöttek által teljesíttetni, a jegyzőkönyv másik példánya a Belügyminisztériumhoz felküldetni, harmadik példánya pedig a város levéltárába betéttetni rendeltetett.

Eredeti választmányi jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1103 Baja Város Középponti Választmányának jegyzőkönyve 9/1848.

96.

Baja, 1848. június 22. és 23.

A Középponti Választmány ülésén Bajer Mihály elnök jelentést tesz az adakozásokból összegyűlt adományokról

Bajer Mihály elnök úr jelenté, hogy a jegyzőkönyv 6. száma alatt a haza jelen veszedelmében, a hon oltárára teendő adakozások gyűjtésére kiküldött választmányok munkálataikat bevégezvén, a hazafias érzelmű adakozók összeírásait az adományokkal együtt nékie általadták légyen.

Határozat

Az előmutatott összeírásokból kitűnván, hogy kölcsönképp pengő 1090 forint, ajándékképpen pedig pengő 3191 forint 29 4/5 xr-ok és így összesen pengő 4281 forint 29 4/5 xr-ok, készpénzben a haza oltárára tétettek, az imitten kellő irányzatul feljegyeztetni határozatván, hogy az érintett adakozási pénzüsszegekből pengő 216 ft-ok az előmutatott nyugtatóvány szerint Bajer Mihály elnök úr által Pesten az ottani segedelmet szedő kiküldöttségénél miután már lefizetvén, ennek levonásával a haza oltárára felküldendő pénzüsszeg pengő 4065 forint 29 4/5 xr-rokat tétszen, az aranyérték két kis gyűrűből, és 50 arany nehézségű szerekből áll, végül az összegyűjtött ezüstneműek 375 5/8 latot tesznek ki, mind az arany- és ezüstérték, mind pedig a készpénzbeli összeg, a város Tanácsához, a Minisztériumnak leendő felküldés végett általtéttetni rendeltetvén, ennek teljesítésére Elnök Bajer Mihály úr kiküldetett.

Eredeti választmányi jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1103 Baja Város Középponti Választmányának jegyzőkönyve 10/1848.

Baja, 1848. június 23.

Baja város követválasztási jegyzőkönyve

Baja Városában

1848. évi június 23. napján tartott követválasztási Gyülekezet Jegyzőkönyve

Az 1848. évi V. törvénycikk Baját azon Városok sorába emelvén, amelyek alkotmányos képviselőt útnak a közös törvényhozásban közvetlen befolyással részt veendnek, s tulajdon polgári jóléte, szerencséje s emelkedése, valamint szeretett magyar honunk nagyszerű teendői felett tanácskozáván, üdvöző közjólét, s malasztteljes jövőjét előmozdíthatják, Fenséges István Nádor Királyi Helytartó, s a Belügyminisztériumnak folyó évi május 20-án 1930. szám alatt kelt kegyes azon „rendelete”, mely szerint e magyar honban szerte vészes, s aggasztó alakban mutatkozó események iránti intézkedés, nemkülönb a Koronaország s a kapcsolt részek épségben maradása, s törvényes szabadságunk biztosítása érdekében folyó esztendei július 2. napjára kitűzött Országgyűlés összehívatik, és az abban részt veendő képviselőnek pontos beküldését, a köztörvényekben megrendelt büntetés alatt kegyesen meghagyatik, folyó évi május 30-án a jegyzőkönyv 180. szám alatt felolvasatván; magasztos örömrzettel véve, és hallá közönségünk ezen a városi élet kifejlesztése Honunk közboldogabbítására téres mezőt nyújtott törvényes szabadalmi kiemeltetést, és amely örömlépte kebellet véve ezt, olyannyira nem késett mindent mit a törvény és a kegyes királyi rendelet parancsol megtenni, és a követválasztást megelőző intézkedéseket, a törvény szent szavain sikeresíteni, ez intett napon és jegyzőkönyvi szám alatt az országgyűlési követ választása határnapjául június 23-a reggeli 8 óráját jó eleve tűzvéni ki, a lehető legnagyobb nyilvánossággal ki is hirdette, továbbá az 1848. évi törvénycikk 26. §. rendeletéhez képest, az illető középponti választmány a követválasztás vezérletére Elnökül Koller István, jegyzőül Petrovics István, helyettesekül pedig Ott Márton és Mikosevics Alajos Urakat választván meg, és miután a választói képességgel bíró, magukat jelentő egyének a fiók küldöttség által a törvényes határidő alatt összeíratk, és az e részbeni munkálat befejeztetett volna, a középponti választmány az illető összeírást, és az e tárgyat illető iratokat az érintett megválasztott Elnök kezeibe letette. Ezután

1. Elérkezvén azon dicső nap, június 23. napja, midőn Baja Városa Istvánmegyével egyesített közönsége, a polgári élet hosszú soron leélt idői után; először üli azon ünnepet, midőn törvényes kívánatain érzelmei tolmácsát, bajainak panaszlóját, ügyeinek hű előterjesztőjét, pártolóját, Országos Követét, képviselőjét választja, és általa a haza közintézendői, közboldogság előmozdításában közvetlen részt veend, nemzetünk alkotmányos, törvényes szokásaihoz képest, törvények teremtésében közreműködhet, elnök, a város ház közudvarán összegyűlt nép között, a kitűzött órában feljelenvén; az V. törvénycikk 27. §. rendeletéhez képest, a követválasztás gyülekezetét ünnepléses beszédben megnyitván; teendőnk fontosságát velős, értelmes fenn-

hangon kijelentette, egyúttal a jogosan ehhez járulandókat, a törvény adta szabadság gyakorlatára, s rend szerint választandó követválasztásra felhívta; előzetesen kijelentvén: miszerint, egyetlen egy egyén találta olyan, kit a legtöbbek városi követül ajánlani és megválasztani óhajtanák, ez pedig jeles hazánk fia, Mars mezején babért aratott Hadügyminiszter Mészáros Lázár legyen, alig mondá ki az elnök e szavakat, az összegyűltek nagyszámú tömege egyhangúlag riadó „Éljen” s többszörözött éljen kiáltások között, Mészáros Lázár Hadügyminiszter úr Baja Istvánmegyével egyesített közönsége által országgyűlési követnek felkiáltással elválasztani kívántatott, Elnök a sokszor idézett V. törvénycikk 30. §. szavai szerint újabban, vajon az általa megnevezendő egyén megválasztásában közakarattal megnyugszanak, e kérdést intézven a közönséghez, nem volt hang, mely nyílt örömmel fakadva újabban Mészáros Lázár Hadügyminiszter Urat Országos Követnek nem óhajtotta, nem választotta volna, eszerint Mészáros Lázár Hadügyminiszter Úr, Baja Város Istvánmegyével egyesített közösség, közakarattal és bizalommal elválasztott országgyűlési követének „éljen” kitörő örömmel elválasztatott.

Szó emeltetett továbbá az iránt, hogy miután az elválasztott követ nem kebelünkben lakik; az 1848. törvénycikk 44. §. világos rendelete szerint pedig a választási jegyzőkönyv megbízólevélként szolgálend ennek, a Tisztelt Követ Úr kezeibe leendő juttatása küldöttség által eszközöltessék, s ha szeretett hazánkat ily vészes fellegek, szomorító bajai és nehézségei, mindegyik hű fiát egy iránt vérző, s aggodalmas fájdalommal nem illetnék, mindegyik hű polgár, s hazafi munkássága a haza által nem igényeltetnék, ha egyúttal a szeretettel elválasztott követ, s Hadügyminiszter Úr a haza közös vész okozta töménytelen bajai, s munkásság által leginkább el ne foglaltatnék, szerencsésnek éreznék magát közönségünk, a legünnepélyesebb, s legtöbb számban felmenő küldöttsége által szerencsekívánatait és üdvözlését kijelentvén, egyúttal a jegyzőkönyvet követválasztási határtalan bizalmuk jeléül kezeibe letenni, az érintett fontos, s mentségül felhozott okok tekinteténél fogva azonban egyedül a Város Bírája Pilaszanovics József és Koller István Urak ezennel kiküldetnek és megbízatnak, miszerint ők Budapestre utazván; a kellő módon hitelesített jegyzőkönyvet és az illető iratokat a Követ Úrnak kézbesítsék, összes közönségünk nyílt örömét legforróbb szerencsekívánatát Nekie megvigyék, e város ügyeit, kedvezési figyelmébe és ügyelésébe bizalomteljesen ajánlják, kedvezési pártfogolását kikérjék.

Koller István, Baja Istvánmegyével egyesített Város közönsége által választandó országgyűlési követválasztási elnök

Mikosevics Aloiz követválasztási jegyző

Eredeti követválasztási jegyzőkönyv, tisztazat. BKMÖL XV. 33 Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) sz. n./1848. 7076. ksz.; Közli: Jároli József: A rendszerváltás folyamata az 1848–49-i forradalom és szabadságharc első hónapjaiban. Budapest, 2001. 279–281. – István nádor Szemere Bertalan által ellenjegyzett meghívólevelét Közli: Beér János-Csizmadia Andor szerk.: Az 1848/49. évi népképviselői országgyűlés. Bp., 1954. 119.

A fent említett két hitelesítő neve mellett ott található vörös viaszpecsétjük is!

Baja, 1848. június 24.

**Tolna megye Középponti Választmánya átiratában arra kéri
Baja város tanácsát, hogy az utasokat lássa el úti levéllel,
és az ellenség mozdulatairól adjon tájékoztatást**

a) Tolna Vármegyének 1848. évi június 16-án Szekszárdon tartott Középponti Választmányi Ülése Jegyzőkönyvéből.

3. Az ország déli részeit elárasztott ámitók, csalók, bujtogatóknak, kik a nép között máris zavarokat idéztek elő a Megye kebelétől távoltartása, és a Megyebéli lakosságnak eddigi békés viselete megőrzése tekintetéből járásbéli Főszolgabíró Urak utasítatnak, hogy valamint mindenkor, de leginkább a jelen bonyolódott időkben szigorúan intézkedjenek, s az illető helységek előljáróinak felelősekké tétele mellett felügyeljenek arra, hogy a békeszerető polgárok ezen legnagyobb ellenségei az ámitók, csalók, s bujtogatók, ti. a Megyében meg ne jelenhessenek, és ha ez mégis megtörténne, az ily gyanúba esett személyeket, ha csak magokat úti levéllel vagy egyéb hiteles adatokkal igazolni nem tudnák, rögtön elfogassák, és az illető kerületi Törvényszékek elibe állíttassák.

Egyébként pedig, ha a dunai réveken és Szekcső felől az ily veszélyes személyek át, s be ne jöhessenek, a szükséges intézkedések megtétele végett Perczel Béla középponti Főszolgabíró Úr ezennel a Duna menti vidéknek e tekintetbeni kormányzójául kineveztetik, néki a következő utasítás adatván:

1. A bátai révhez az úti levelek megvizsgálására s a jövőknek, menőknek szemügy alatti tartására felelősség kikötése mellett egy felügyelő biztost nevezend, akinek a folytonos örökösön kívül kötelességül teendő a túl dunai mozgalmaknak éber figyelemmel kísérését, és azt, hogy hetenkint legalább egyszer Bajára átránduljon, és magának az ottani körülményekről tudomást szerezvén, mindezekről, mind pedig a révnél történt hetenkint egyszer szombaton, rendkívüli esetekben pedig azonnal a törvényhatósági elnöknek jelentést tegyen. A magokat úti levéllel, vagy egyéb hiteles módon igazolni nem tudó, gyanúba vett személyek azonnal őrizet alatt Szekszárdra, a Megyeházához késérendők lesznek.

2. Ezen biztosnak díjúl naponkénti 1 pengőforint fog a Megyei Pénztárból fizettetni.

3. Kormányzó Úr a dunai révszeket az egész Duna mentében felelősekké teendő az átkelőkrei felügyeletre nézve, és ahol szükségesnek találandja, az illető helységbeli előljárók közül is e végből egyet kiállít; továbbá a paksi és a zibskói révekrei felügyelést Eötvös László esküdt úrra bízandja, a Tolnai Előljárók által az ottani révhez, valamint a gőzhajó kijáráshoz egy-egy biztos személyt állítand ki, a gőzhajó ügynökeit Tolnán, Pakson és Földváron szintén a gyanús utazókra örökösre figyelmetessé teendő.

4. Hogy pedig a Dunán átkelők a rendes réveket használni kénytelenítenek, s így a felügyelés annál inkább könnyebbíttessék, a Fajsi Malmok és a Gerjeni Csárdánál csolnakon történni szokott átjárások megszüntetése mellett, Kormányzó Úr a dunai molnárokat, halászokat és minden hajó s

csónakkal bírókat eltiltandja, hogy a Dunán ha bárki ismerős személyt is csónakon átszállítani ne merészeljenek, mert a jelen rendeletet megszegő szigorúan, és kihágása fokozatához képest még fogsági büntetéssel is fenyítettetni fog.

Végezetül Bács és Baranya megyék úgy Baja Város Tanácsa ezen végzés megküldetése mellett hivatalosan felszólítatnak, miképp kebelökben hasonló intézkedéseket tévén, azt is közhírré tegyék, hogy az utasok magokat úti levéllel ellássák, továbbá a tisztelt hatóságok arra is felkéretnek, hogy a jelen rendkívüli időkben közös elleneink mozdulatairól bennünket időszakonként tudósítani, ha pedig a szükség úgy hozná magával, mindenkor kész szomszédi segédkezésünk nyújthatása végett azonnal is sebes postán felhívni szíveskedjenek. K. m. f.

Olvasta és kiadta:
Ujfalusy Imre tiszteletbeli aljegyző

b) Baja Városának

Tisztelt Városi Tanács!

Hazánk déli részeit elárasztott ámitók, csalók s bujtogatóknak, kik a nép között máris zavarokat idéztek elő, Megyéink kebeléből távoltartása tekintetében hozott határozatunkat hasonló intézkedések tétele, és az utasoknak kihíresztelés útján az iránti figyelmeztetése végett, hogy magokat úti levéllel ellássák oly bizodalmas kéréssel közöljük, hogy a jelen rendkívüli időkben mindannyiunkat megtámadással fenyegető veszélyes elleneink mozdulatairól bennünket időszakonként tudósítani, ha pedig a szükség úgy hozná magával, mindenkor kész segédkezésünk nyújthatása végett, azonnal sebes postán felhívni szíveskedjenek.

Kelt az 1848. évi június 16-án, Szekszárdon tartott Középponti Választmányi Ülésünkből

Tolna megye Középponti Választmánya

Eredeti tanácstörvénykezési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 884/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 3. Tolna Vármegyétől Baja Város Tanácsának. Hivatalból. Baján. Baja jún. 23. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. június 24-én. 1848 Tanácsi 884. Ezen intézkedés tudomás végett kifüggesztetni rendeltetett. Kelt Baján, 1848. június 24. napján tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. P. H. Tanácsülési 188. szám

99.

Baja, 1848. június 25.

**Rudics Máté főszolgabíró tájékoztatja a bajai városi tanácsot,
hogy Csernovits Péter királyi biztos rendeletére a tolnai
őrsereg átszállítása elmarad, de a bajai őrsereg továbbra is
álljon készenlétben**

Érdemes Baja Mezővárosi Tanács!

Előrebocsátván azt, hogy a bajai őrseregnek leszállítása tekintetéből, a tisztelt Tanács holnap reggeli három órára okvetlen megrendelje; tudtára adatván egyébiránt a tisztelt Tanácsnak, hogy a tolnai őrsereg Csernovits Királyi Biztos s Temesi Gróf Őnagysága rendeletéből, kedden hozzánk átutazni nem engedtetvén, az ottani őrsereg csak készen állani rendeltetett, mi okból az ezek számára megrendelt kocsikat ki ne állítsák.

A tisztelt Tanácsnak köteles szolgálja
Rudics Máté főszolgabíró

Eredeti tanácsi irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 889/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Rudics Máté Főszolgabírótól Baja Szabadalmazott Mezővárosa Érdemes Tanácsának. Hivatalból. Nagyon sietős. Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. június 25-én. Tudomásul vétetvén, határozatott, hogy a tolnai őrsereg számára tett intézkedések fennmaradnak akkorra, ha majd netán újabb rendeletek következtében a nevezett sereg Baján átszállíttatni fogna. Kelt Baján, 1848. június 26-án tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. Tanácsülési 192. szám

100.

Baja, 1848. június 25.

**Rudics Máté főszolgabíró utasítása a községi elöljáróknak
a kocsik be, illetve be nem rendeléséről Bajára**

Isten velünk!

Előre bocsátván azt, hogy a bajai őrseregnek leszállítása tekintetéből, az illető elöljárók, Bajára holnap reggeli három órára a kocsikat okvetlen megrendeljék. Tudtára adatván egyébiránt a községek elöljáróinak, hogy a tolnai őrsereg felsőbbi rendeletnél fogva, kedden hozzánk átutazni nem engedtetvén, ez okból az azok számára megrendelt kocsikat be ne rendeljék.

Baján, 1848. június 25-én

Rudics Máté főszolgabíró

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai: Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 36.

Baja, 1848. június 25.

A Közlöny tájékoztatása a bajai követválasztás lefolyásáról

Baja, 1848. június 25-én. A legújabb törvényhozás, városunkat is a követküldés jogával látván el, néhány nap óta, mind magán, mind társas körökben a választás volt közbeszédeink és tanakodásunk tárgya. És végre egyező akarattal, oly férfiú felé fordulánk, kinek míg a nemzet általános bizodalma őt kormányra emelte, sikeres hazafiúi működése iránti reményünk csak erősödött. Követválasztásunk június 23-ára volt kitűzve. Eljött a nap, anélkül, hogy magunk között a legkevésbé is meghasonlottunk volna. Koller István, a választást vezető bizottmány elnöke, fontos beszéddel üdvözölte a választókat, s felhívta őket a választásra. Mintha megtestesült volna azon egy érzés, azon egy bizalom, mely mindnyájunk kebelében helyt fogott, egyetemes rivalgással éltettük országgyűlési követünkül, erélyes hadügyminiszterünket Mészáros Lázárt. Az elnök kimondá a végzést. Közös volt az öröm, a lelkesedés szerencsés választásunk felett, mert bizton reméljük, hogy a tisztelt hazafi elfogadandja azon bizodalmat, melyet Baja város közönsége e napon iránta nyilvánított.

Városi tisztviselőink lélekismeretesen működnek a rend, s közbátorság fenntartásában. Rendőségünk szoros vizsgálat alá vesz minden idegent, nehogy öngondatlanságunk miatt egy vagy más, a lázadás tüzét ébresztgesse közöttünk. Tegnap is hat görög nem egyesült vitetett a városházához, mint mondják, sztanisici lakosok, s négy pengőforint napidíj ígéretése mellett próbáltak köztünk harcosokat szerezni, hova?, kinek a részére?, még eddig ki nem puhatoltatott. Sztanisicon, mely Bajától 3 1/2 órányira esik, a görög nem egyesült lakosok báró Redl vetéseit és kaszáloít elfoglalván, nagy zavart idéztek elő. A tényen rajtakapottak közül három, a múlt hónapban, rögtönítélés útján felakasztatott, a többiek szintén elvették vétkök súlyához mért büntetésüket.

Megyei bizottmányunk rendelése szerint a karlovici lázadók fékezésére, őrseregünkből minden ötvenediknek le kellett vén menni, június 20-án 300 lelkes polgár indult el Vojnic Bálint megbízott, és Szentgyörgyi Horváth László önkéntes vezérkedése alatt. Bartók Mátyás plébános áldotta meg őket. Lelkesítő zene harsogott útkonban, diadalra vezető fegyver villogott a kezökben, és a mi buzdító szavaink mellett, jókívánatunkat küldöttük utánok. A szomszéd helységek egymásután követik a példát, közöttük általános a lelkesülés, mindenki öröme fog fegyvert hazája védelmére, az a kár, hogy minden feszülő karba nem jut fegyverünk. Holnap ismét 300 nemzetör fog útnak indulni, holnapután pedig Tolnából 2500-an, kiket szintén várunk, az alvidékekre vonulnak.

Magántudósítások útján arról értesültünk, hogy a karlovici zendülök táborában a „scorbut” kiütött, s már eddig is számosan lőnek martalékává.

A haza oltárára ajándécul begyűlt 4281 forint 29 4/5 kr. Ezüst 375 1/8 lat. Arany ékszerekben 50 arany.

Közlöny (Bp.), 1848. június 28. 19. sz. 75. – Belföld

102.

Baja, 1848. június 27.

Baja város közgyűlésének határozata a városi kezelésbe került bajai, mátéházi és rémi földek kiosztásáról

Felolvastott Piukovics Ágoston megyei főjegyző úrnak, mint választmányi elnöknek folyó hó 22-én kelt azon levele, mely szerint Baja Városa községének a magas minisztériumhoz terjesztett azon folyamodvány kitételei, miként az Örökös Szerződés mellett uradalmilag a városi lakosoknak szánt, de később a városi közkezelés alá került bajai, mátéházi és rémi földek a lakosok között házhely szerint felosztatni kérettek, e tárgyban kelt igazságügyminiszteri április 25-én 47. szám alatt költ rendelet folytán tartandó vizsgálattétel bizottmányi ülési végzés által elrendeltetvén, Thurszky Ferenc megyei főszámvevő, Györy János, Jankovics Mihály, Huntzman Albert tisztii alügyész, Rudics Máté főszolgabíró és egy segédesküdt urakbül kirendelt választmány, vizsgálati eljárulását teljesítendő, a mai napra képviselői gyűlés egybehívatása a megyei választmány eljárulhatására segédül szolgálendő, elrendeltetik. Felolvastott egyúttal a városi nép nevében a tisztelt igazságügyminisztériumhoz a Városi Tanács és Község, úgy a tizedbeli megválasztottak által aláírt, a fentebbi tárgyban kelt folyamodványi kérelem és az erre keletkezett kegyes igazságügyminiszteri április 25-én 47. szám alatt költ rendelet, melynek folytán.

Határozat

Mielőtt a tisztelt megyei bizottmányi küldöttség vizsgálati eljárulását megkezdendő, tanácskozmányát megnyitná, az összegyűlt képviselői közgyűlés, ügyelve a városi lakosság felterjesztett kívánataira, ügyelve egyúttal arra is, hogy a nép által lévén megválasztva, s így ennek kívánatai s jobb létere törekvő igyekezetének ellenében szándéka, s a legkisebb oka annál is inkább, mert e tisztviselőség szintén a nép egy részét tévén, s ha a jótékonyság malasztjai a népet éltetni fogják, éltetni fog ezáltal maga a Városi Tisztviselőség is, ennélfogva terhesítő gátokat előgördíteni célja nem lehet, továbbá miután e tárgy bővebb felsőbb és legfelsőbbi vizsgálati szemügy alá kerülve a tiszta igazság útján onnét leend az e részbeni vég s eldöntő rendelet várandó, a földek elosztását illetőleg határozatott:

1. A bajai és a mátéházi szántóföldek házzal vagy telekkel bíró családfő, apa vagy tulajdonos sora s rendje szerént osztassanak fel oly nyiltan megszabott feltétel alatt, hogy miután némely hatalmasabb lakosaink a Városunk körünkben több telkeket bírnak, s méltán félhetni attúl, hogyha minden házhoz s telekhez egyenlő osztályú, egyenlő mennyiségű föld juttatnék, a szegényebb sorsú lakosságunk kijátszására nyílt mező s tág tér nyíttatnék,

ennek kikerülésére, ha bármennyi telke vagy háza legyen is Baja Városa lakosságának, egyedül egy számhoz fog a föld kijuttatni s illetőleg nékiek kiosztatni.

2. A kiosztandó földek azon ház vagy háztelektől elváthatatlanul fenntartatni rendeltetvén, elidegeníteni, eladni a háztúl elválasztva szabad nem leend.

3. Azok, kik földet nyerendenek, a Város fenntartására igazgatási rend, s bármi néven nevezendő évi költségek s kiadások kivetési összegét s terheit viselni kötelesek leendenek, nemkülönben amennyiben Baja Városát illetőleg ezt szenvedő terhek találatnának, hasonlóan egyforma kivetési arányban s mennyiségben viselni, s az adóssági terheket leróni köteleztetnek.

4. A héber vallásúak, mind akik sem a városi hatóság intézkedéseit elősmerni nem akarták, sem a városi súlyosabb közterheket viselni nem köteleztethettek, földnyerési kedvezésben nem részeltettek.

5. Oly házak s házi telkek, amelyekhez föld nem fog juttatni, katonatartási, vontatási közterhek viselésére nem köteleztetnek.

6. Minden, a földeket terhelőleg illető adóztatások évnegyedenként leendnek beszedendők, és e tekintetből egyik évről a másikra semmi szín alatt tartozás nem vezethetik.

A rémi földek iránt szó emeltetvén, a jelen lévő Uradalmi Ügyész, Skultéty János úr, a rémi földek elosztandása iránt ünnepélyes óvását vetvén közbe, a képviselő közönség azonban itt és e jelen a Rém pusztát jog tekintetbeni minőségére a Bajaitól és a Mátéházától különbözőnek tekintvén, elosztása tárgyalás alá sem vétetik.

Óvását veté közbe továbbá a fentebbi Ügyész Úr Baja és Mátéházára nézve, és ezt írásban előterjeszteni óhajtván, és a megyei bizottmányi választmányt ennek elfogadására megkérvén, a Városi Közgyűlés részéről ugyanitt és e jelen alkalommal ellenóvás tétetvén, a jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetett, és igazságos s jogosnak találatván az, hogy a városi közügyek s érdekek ellen benyújtandó írásbeli óvás szintén írásbeli ellenóvással részünkről is megcáfoltathassék, az illető tisztelt megyei bizottmány vélünk leendő közlésére tisztelettel megkéretvén, ezáltal e kívánat helyesnek is találatván, szintén a jegyzőkönyvbe iktattatik.

Minthogy pedig az igazságügyminiszteri rendelet értelmében a földosztást megelőzőleg legelőször a földeknek jog tekintetbeni minősége, másodsor az irántok eddig közbejött törvényes tárgyalásoknak folyama, és harmadszor a közérdek mit kíván, okadatolva a küldöttség magát felvilágosíttatni kívánta, és e körülmények megfejtésére s kellő felvilágosítására, a régi jelen földjövdelmek mennyisége, továbbá a városi állandó és biztos jövdelmek, nemkülönben a városi szenvedőlegi adóssági terhek, s végül a Várost illető követelési összeg mennyisége és minősége iránt okadatolt felvilágosítás kívántatván, és ezeknek a bemutatására a jövő hónap 19. napja határnapul kitűzetvén, elkészitendése, s leendő bemutatása imitten elrendeltetett.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 24/1848.; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 204–206.

103.

Baja, 1848. június 27.

**Barakovics Alajos bajaszentistváni negyedtelkes földbirtokosnak
a városi tanácshoz intézett nyilatkozata a személyét
helyettesítő nemzetőrállításra vonatkozóan**

Másolat

Érdemes Városi Tanács!

Szentistván helységének velem bíróilag közöltt abbeli hivatalos megkeresésére nézve, miszerint, mint ottani földbirtokos a Nemzeti Őrsereg közé személyem helyett egy Egyént helyettesítsek, egész tisztelettel van szerencsém nyilatkozni:

1. a legutóbbi törvények XXII. törvénycikkelynek első szakasza rendelkezésként én, mint csak 1/4, nem pedig féltelkes jobbágy arra nem köteleztethetek, de mégis mindemellett

2. Hazám eránt vonzó buzgalmam engem mindemellett jó korán felébrésztvén, erről jól eleve rendelkeztem akkor, midőn mind a házi lakosomat, ki 70 váltóft házbért, mind a földhaszonbérletet, ki 90 váltóftot fizet szerződésileg lekötélteztem, hogy minden terhek viselése kizárólag az övék legyen, vezérelje tehát őket a Magyarok Istene szerencsésen, én szülötte földemet elhagyni isteni és emberi törvények elleni vétéknek tartanám, s kívánom nékik, hogy épp most mikor szülötte földemről Bajáról én hasonlólag köteletségemet teljesítendő, indulófélben vagyok, ha szükség kívánná az összejöttközést, diadalmasan térjenek vissza a Harcmezőről, úgy, mint én is Hazámért s szülötte földemért testileg s lelkileg áldozok, s úgy hiszem, hogy a Magyarok Istene segítségével borostyánkoszorúval térendek vissza. Alázatos nyilatkozásomat az illető Elöljárósággal bíróilag közöltetni rendelni kérvén, maradok az érdemes Tanácsnak alázatos szolgája

Barakovics Alajos m. k.

Másolat hitelül: Mikosevics Aloiz aljegyző. Szentistván helysége Érdemes Elöljáróságával ezen nyilatkozat kellő értesítés végett közöltetni rendeltetett.

Tanácsi irat, másolat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 901/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Szabadalmas Baja Városa Érdemes Tanácsához intézett Nyilatkozata a bent írtnak. Hivatali rájegyzés: Láttam 1848. július 7-én. Kellő értesítés végett Szentistván helysége érdemes Elöljáróságával közöltetni rendeltetett. Kelt Baján, 1848. évi július 7-i Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. Tanácsülési 198. szám – 1. még BKMÖL IV. 1007 901/1848. tan. törv. jkvi szám alatt.

Baja, 1848. június 29. – július 31.

**Sándor József ügyész kérelme a városi közgyűléshez
törvényes főjegyzői nyugdíja megítélése iránt**

a) Másolat

Nagyratisztelt Városi Tanács és Képviselőtestület!

Az 1847/8. évi XXIV. törvénycikk 1. §-a szerint a szabad királyi Városokról rendelkező XXIII. törvénycikk, mennyiben a választásokról, választókról és képviselőkről szól, azon községekre is kiterjesztetvén, melyek elsőbírósági hatósággal ellátott rendezett tanáccsal bírnak, s így e törvényi kedvezésben Baja Városa is kiemeltetést nyervén, a felhívott törvénycikkek fonalán, folyó 1848. évi április 20-án költ s ugyan e hónap 29-én tartott tanácsközségi gyűlésben meghirdetett kegyes belügyminiszteri szabályrendelevénynél fogva, az e törvények szellemében tartandó városi tisztválasztás elhatároztatott, határnapul előbb május 22., majd közbejött akadályok miatt június 8. napja tűzetvén ki. Az utasító kegyes miniszteri rendelvényben előírt szabályzati intézkedések befejezésével, ez utóbbi határnapon, június 8-án a városi Tisztválasztás törvény kívánta módon megkezdetvén, s másnap ünnepelesen be is végeztetvén, történt, hogy én alólírt, ki a jelen törvények kihirdetése előtt éltem fogytáig rendszerint újítás alá nem esett főjegyzői hivaltalt hosszú tizenegy évekig szakadatlanul híven és pontosan viseltem, mint azt az ide A. alá csatolt hiteles bizonyítvány csalhatatlanul tanúsítja, szavazati kisebbségben maradván, imigy eddigi hivatali állásomat elvesztettem.

Mínthogy pedig a tisztválasztásokról szóló, országgyűlésileg egybenkapcsolt 1847/8. évi XXIV. és XXIII. törvénycikk 16. §-ának nyilvános rendelet szavai szerint „A városokban létezett tisztviselők közül azon egyének, kik oly hivaltalt viseltek, mely e jelen törvények kihirdetése előtt éltek fogytáig rendszerint újítás alá nem esett, fizetésüket éltek fogytáig megtartánák.” Köztudomásra lenne pedig s az A. alatti hiteles bizonyítvány és kétségtelenül tanúsítaná, miként Baja Városában félszázadon túl, a felsőbb s legfelsőbb helyeken királyilag is szentesített úri utasítvány szerint évenként tartatni szokott tisztválasztások alkalmával soha a főjegyzői hivatal újítás alá nem esett, hanem ezt mind Kubitska János, mind Kuluncsics József főjegyző, elődeim, éltek fogytáig viselvén, valamint ök, úgy én is tizenegy évekig soha kijelölés és szavazás alá nem estem.

Ennélfogva, az alkotmány eszméjével vele születvén azon alapigazság, hogy a törvény az uralkodó, s mint ilyen „az szent és sérthetlen” lenne, a felhívott szent és sérthetlen törvény nevében könyörgő vagyok a Nagyratisztelt Tanács és Képviselőtestület előtt, méltóztassék részemre az élő törvény betű szerinti értelmében az eddigi fizetésemet pengő 320 forintokat, úgy a szokás vonalán természetben vagy folyó árban fertályévenként mindig kijuttatott élelemdíjnak, váltságösszegét az ide B. alá csatolt jegyzék s eddigi mód szerint a városi pénztárnál törvényes nyugpénz gyanánt kegyesen kirendelni, s annak rendszerinti kijuttatását törvénytörvényesül elhatározni.

Nehogy azonban csak éppen kegyelemdíjnak tekintethessék e törvény rendelte nyugpénz kihatározása, szabad legyen a szerénység fátyola közül hivatali érdemeim füzéréből néhány tényeket a Nagyratisztelt Tanács s Képviselőtestület eleibe terjeszteni, ugyanis:

1. Mindjárt hivatalrai választásom első időszakában azon küzdelmi zivatarok közé lettem állítva, melyek az 1836. évi törvény némely cikkeinek, jelesen az előljáróság-választás módjának balramagyarázatából keletkezvén, Bács Vármegye s Baja Városa Tanácsközsége között keserű harcokat támasztottak, s a Városi Tanács és Község győzelmével intéztetének el. Itt találkoztam az úgynevezett „nagy pörrel”, mely a nemes s nem nemes bajai lakosság címe alatt a Tanács és Község ellen indított, s melyben Baja Városa minden szabadalmi jogainak vitatása kemény ostrom alá vonatván, roppant éjjel-nappali munkámba került a száz és száz ívekre növekedett iratcsomagból az alapzati pontokat rendbe állítani, s a tiszta egészet kivonatban előterjeszteni, hogy az úri s megyei törvény, úgy a főkormánysszékek a rendezett munkából ítélkezhessenek; és bátran merem állítani, miként ezen pör szolgált alapul Baja Város közigazgatási újjászületésének, s jogi szempontból jelenlegi törvényi független önállásának; és én mit műveltem s mennyit fáradoztam e nagy fontosságú ügy szerencsés előmozdításában, a jegyzőkönyvek, a pörtest, s a volt Tanácsközség tisztos tagjai tanúbizonyságaim.

2. A tanácsi törvényszék azon kitűnő jogának megtámadásában, mely szerint a Tanács a tanúk meghitelesítésének minden más hatósági befolyás nélküli gyakorlatában megyei törvényszéki ítéletnél fogva korlátoztatván, a tanúk hitelesítése járásbeli Szolgabíró s esküdt jelenlétében intéztetni határozottat, mily buzgalommal mily tántoríthatatlan küzdelemmel vívtam a kemény sziklák ellen, mutatta azon szerencsésen kinyert kegyes udvari határozvány, melynek hatós tartalmánál fogva a Tanácsi Törvényszék gyakorlati jogába diadalmasan visszahelyeztetett.

3. A szóbeli pörök följobbvitelének feszegetett vitakérdésében a bajai Úriszék, és a városi Tanács között mérges surlódás emelkedvén, oly kellemtlen összeütközések fejlődének ki, melyek a városi törvényhatóság körének korlátozására irányoztatván, gyökeres orvoslandás csak Ő Császári Királyi Főlségénél, mint a törvények főmagyarázójánál vala reményelhető, és ismét szerencsés valék ernyedetlen közremunkálásom által a Tanács hatóságát törvényi állásába egy kedvezetes kegyes udvari határozvány kinyerésével eszközölni.

4. A borzasztó 1840. évi tűzvész által romba dült utcák szabályozására kiküldött választmánynak egyik tagja és segédtoollnoka lévén, buzgó befolyásom és szorgalmazásom által e szakban is oly kedvező, a Városi Tanács joghatóságát érdeklő helyhatósági intézvények s udvari kegyes rendelvények érkezének, melyek a jövődre alakítandó szépítési választmány alapszabályaiul választandatván, Baja Város emelkedési csinosbulására utasítási eligazulást nyújtandának.

5. Midőn a városi korcsmáltatási jog, az úgynevezett kurtakorcsmárosok által titkos befolyások mellett csaknem nyilvánosan bitoroltatott, s a Városi Tanácsközség e tilalmazott kihágásokat törvény szabta módokkal korlá-

tozni indult, a megyei közgyűléseken a városi szabadalmi jogok fenntartása végett oly vitákat kénytelenítve levék vívni, melyek sokban hasonlítanak a kakasviadalhoz, és Sámuel István jelenlegi Szószóló Úr ünnepélyesen tanúsíthatandja, miként én a feltornyosult harcüzdelmek között rendületlenül csatázva győztem, a Tanácsközség megyei végzeménynél fogva gyakorlati jogaiba visszaállított, s a Városi Tanácshoz sűrűen bocsátani szokott alispáni, szolgabírói s esküdti ukázparancsok megszüntetve levének.

Egyszóval, én főjegyzői hivatalomon kívül, mint az ide C. alá kapcsolt oklevél mutatja, városi felvallott ügyvéd is lévén, mindég oda valának törekvéseim irányozva, hogy Baja Városának szabadalmi jogait rendíthetetlenül védelmezve, nemcsak hogy bármelyik azokból elvitáztathassék, sőt azok minél tágasb gyakorlata eszközöltethessék, s bátor vagyok szerényen állítani, miként hivatali időszakom alatt járt le az úri s megyei, alispáni s szolgabírói törvényen kívüli hátiratok vaskora, melyek által főjegyzői hivatalomba történt belépésem előtt a tanácsi ítéletek s végzemények kénykedvűleg felüggesztetve, a végrehajtás s a törvényszolgáltatás hatalmasan akadályoztatott, s megszüntetvén a lealacsonyító törvénytelenység iránti szolgálai engedelmeskedés, a Tanács minden igazgató külbefolyás nélkül szabadon állott törvényszolgáltatási függetlenségében s közigazgatási önállóságában; ámde, mert a törvény s igazság terén a közérdekért magánérdekeket kellett megtámadnom, s mert férfiasan mertem, és győztem, innét támadának elleneim, kik a tisztújításnál hamis rágalomokkal, cselszövényes mesterfogásokkal fosztának meg a népkegyektől, s igazságtalanul vádolának, hogy a földészek használati birtokából kiírt földet elvesztésének én valék okozója, ámbár mint a tanácsközségi jegyzőkönyvek lapjai napfénynél világosabban előderítendik, éppen ellenkezőleg, harcoltam azon pörben, hol a földészek önmagok ellenében erőszakolták a kérdéses földet árvereztetését, s habár elleneimnek a gyanú volt a fegyvere, s így nemtelen eszköze, mégis szavazati kisebbségben maradtam, s áldozata levék hivatali buzgalomnak s győzelmemnek. És kérde talán a Nagyratistzelt Tanács és Képviselőtestület, milyen tiszteletdíjat nyertem tántoríthatatlan küzdelmeim jutalmául? rövid a felelet „semmit, egy fillért sem”, ki nem hinné, annak nyitva állanak a városi jegyzőkönyvek lapjai.

De nemcsak jogi szempontból, hanem pénzügyi tekintetben is hasznosan viseltem tizenegy évi főjegyzői hivatalomat, mert

6. Midőn az első pontban érintett nagy pör legfelsőbb helyről leérkezve, az abban üdvös rendelvények foganatosításba vétettek, az új rendszer életbe léptetése a Városi Pénztár jövedelmi öszletét az előbbinél csaknem még egyszer annyira emelte, s így fáradoalmi közremunkálásom sikerrel koszorúztatván, a városi pénztári jövedelem tetemes évenkénti haszonnal szaporult.

7. A kövezeti vámjövedelem az általam buzgón előmozdított folyamodások, személyes közrehatással is a megyei közgyűléseken fölemelt vámbér által tetemesen emelkedvén, szabadon áll megtekinteni mindenkinek a városi pénztári könyveket, miként hivataloskodásom ideje alatt jelentékeny öszszeggel szaporult ebből a közjövedelem, s tisztársaim nyilván bevallhatják, miképpen megfeszített buzgalommal törekvő valék e nagy jövedelmű forrás szakadatlan fenntartásában.

8. Mennyit s mily áldozatos fáradozással működtem ama gyászos emlékü 1840. évben, midőn Baja Városa a borzasztó lángok martalékává esvén, romba dülve az enyészet szélére süllyedett, nyíltan áll a Nagyratistelt Tanács és Képviselőtestület előtt, midőn én mindazoknak a bajai elszerencsétlenülült lakosok segedelmezését intéző választmánynak, roppant károsulásom fájdalmai között is, éjjelt nappallá téve, szerkesztém elnyomorult lakostársaim segedelmezésére érzékenyen felhívó számtalan leveleket, s szétküldvén azokat, mely siker koszorúzta a választmány buzdító felszólalását, a választmányi jegyzőkönyv tanúsítandja, mely szerint közel másfél százezer forint segedelempénz osztatott ki a tűzkárosult lakosság között. E terhes időszakban, a közel nyolcszáz számra menő jegyzőkönyv pontos szerkezete, összeírási s pénzosztási lajstromok készítése, s ezer meg ezer levelek s felírások írászati munkálata között levének szemeim megfeszített fáradozhatatlan hivataloskodásom áldozatai, itt szerzém anyagát mell- és májbajaimnak, mely veszteségeim hihetőleg a sírig kísérendnek.

9. Elhamvadván e gyászos alkalommal majd minden városi középületek, az ezek fölépítésére szükségelt kölcsönösszegeből, mint az ekkori jegyzőkönyvek tanúsítandják, én közel százezer forintot keresgettem össze, s szerzék a Városnak. És talán tudni kívánja valaki, mily tiszteleti díjjal valék jutalmazva pénzszerzési fáradozómért s közbejárulásomért, itt is rövid a válasz „semmivel”.

10. Mikoron a királyi iskolák szerződése iránt a Szent Ferenc-i szerzet s a Tanácsközség között keletkezett fizetési különbségek vitatkozása forgott szőnyegen, bátor vagyok hivatkozni volt tisztársaimra, de leginkább Almási Rudics József főispán s akkori Királyi Biztos Úr Óméltóságára, miként én buzgalmas közrehatásom s munkálati alapos észrevételeim által sokat eszközlék arra, hogy az új szerződés kedvezetesb pontokban állapíttatnék meg, melyek szerint évenként néhány száz forinti kiadás takarított meg a Városi Pénztárnak.

11. Az országos vásárok legjövödelmezőbbike a Máté-i Vásár egész az 1846. évig az Uraság tulajdona lévén, többszöri kérelmezés után sikerült végtére, hogy Herceg Grassalkovics Antalnő Ófömméltósága az átengedés iránt alkuba bocsátkozva, azt pengő 12 ezer forintért a Városi Tanácsközségnek örökös birtokába átadni kegyelmeskedett. Mily buzongó eljárással fáradozék e kedvezetes nyeremény létrehozásában, lelkiismeretesen tanúsíthatják volt tisztársaim, s nekem jutván azon szerencse az ez iránti szerződés alakításához s a kiegyenlített alkuösszeg átadásához járulni, itt is a Városi Pénztár jövödelmeinek szaporítását buzgón előmozdítottam.

12. Bátor vagyok szerényen megemlíteni, miként én minden bajai közintézetek alapítványi tőkéjének növelését önáldozásimon kívül segélyszerzésekkel emelni mindig buzgón törekedvén, a bajai kórháznak Rosenman Pál főorvos úr barátom és én, összevetett vállal valánk alapítói, mert mi szerkesztvén az alapszabályokat, s mi indítván meg azon forrásokat, melyek az addig álomban sem létező kórház alapítványi tőkéje fenekéül szolgálnak, mi rendezénk a táncvigalmakat, mi alakítottuk a Jótékony Asszonyi Egyesületet, mint a Kórházalapító Társulatot, mi vezettünk minden intézkedéseket, mi

használtuk az újévi köszöntések megváltási forrását, egy szóval minden kitelhető igyekezetünk oda vala szentelve, hogy e jótékony közintézet a szenedő emberiség ápolására örök időkre megalapíttassék, s Isten kegyelmével a semmi alapon nem feneklett közintézetet jelenleg közel 25 ezer forint alapítványi tőkével fennáll, a Város dicsőítésére, sőt e kórháznak évi egy nagybecsű remek képet „Remete Szent Pált” ábrázolót ajándékozván, címerét is én alapítottam.

Ezek és ennyik azon tények, melyeket csak azért valék bátor a Nagyratisztelt Tanács és Képviselőtestület elejbe alázattal terjeszteni, hogy kitűnjék, miként én hosszú tizenegy évi főjegyzői hivatalom időszaka alatt nemcsak egyedül szoroson tisztí kötelességem teljesítésére szoritkoztam, hanem a Városi Közjó eszközlésére is szenteltem életnapjaimat, s hogy érdemdíjam alapítókéjét napfényre derítve, ezt a Nagyratisztelt Tanács s Képviselőtestület a méltányosság, igazság, s törvény alapjául választhatva, törvényi kérelmem törvényes kedvezést nyerhessen, és valamint legkészebb voltam eddig minden áldozatra, melyet Baja Városa díszére, fényére, emelkedésére, virágzására, szabadalmi jogainak fenntartására szentelhettem, úgy szentül fogadom, miként ezentúl is utolsó lehelletemig mindezeket áldozattal is eszközteni, s Bajának híve lenni soha meg nem szünendek.

Teljes tisztelettel maradván

Baján, 1848. évi június 29. napján

A Nagyratisztelt Tanácsnak és Képviselőtestületnek

alázatos szolgálja

Sebők József s. k. ügyész, mint volt városi főjegyző

Másolmány hitelül Mikosevics Aloiz aljegyző

Egykorú másolat. MOL H 14 BM Közigazgatási osztály 1848 I. kútfő 88. tétel 6752/B/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Cimzés: Baja Városa Nagyratisztelt Tanácsához s Képviselőtestületéhez nyújtandó folyamodványa a benn írtnak. Hivatali rájegyzés: Láttam 1848. július 9-én ; 1848. közgyűlési 33. I. szám; 1848. 6752/B. Az iratban említett A., B., C. mellékletek az irat mellett találhatók.

A melléklet

Másolat

Mi királyi szabadalmú Baja városa N. N. Bírája és Tanácsa e jelenvaló levelünk rendeiben valljuk, és mindeneknek akiket illet, tudtára adjuk, hogy amidőn az alulírt napon, esztendőben és helyen némely a közjót és Városunk boldogságát tárgyazó dolgok elintézése végett összegyülekezhvén, rendszerinti Tanácsülést tartottunk volna, akkoron t. c. Sebők József főjegyző úr könyörgött előttünk, hogy miután tőle szerencséje előmozdítása tekintetéből viseleti s hivatali állásáról hiteles oklevél kívántatnék, részére ajánlati bizonyítványt szolgáltatnánk ki, mely kérelem folytában, minthogy az igazságos kérelmet törvényileg senkitől se lehetne megtagadni, ezennel hivatalosan bizonyítjuk, miként fenn tisztelt Sebők József főjegyző úr 1837. évi május 23-án tartott Tanács és Község határozványa szerint városi jegyzői tisztvise-

lőségre szavazati többséggel megválasztván, ez időtől fogva magát nemcsak becsületes viseletével kikülönböztette, hanem jegyzői hivatalát dícséretes ügyességgel csaknem tizenegy évekig, rendszerinti tisztválasztás alatt soha nem lévén, szakadatlanul viselt, valamint felvallott Városi Ügyvéd lévén, a Várost érdeklő mindennemű peres ügyekben erélyesen eljárult, bátrak vagyunk innét ötet a t. c. Törvényhatóságok pártfogási kegyeibe, kedvezéseibe méltán ajánlani.

Költ Baján, 1848. évi április 19-én tartott Tanácsközségi ülésünkből

P. H. Szabadalmas Baja Város N. N. Bírája, Tanácsa és Községe
Másolmány hitelül
Mikosevics Aloiz aljegyző

Egykorú másolat. MOL H 14 Közigazgatási osztály 1848. I. kútfő 88. tétel 6752/B/1848. A. melléklet

B melléklet

Másolat

Kir. Szabadalmú Baja Városa tisztviselőinek díjfizetését kimutató Táblás Jegyzékének „Schema” kivonatja

Sebők József főjegyző	Pénzbeli illetőség (pengőforint)	Óbor (akó)	Búza kétszeres (pozsonyi mérő)	Túzifa kemény (öl)
	320	12	60	18
	Széna (mázsa)	Marhahús (font)	Gyertya (font)	Só (font)
	120	300	18	150

Költ Baján, 1848. évi április 28-án

Harlikovics Benjámin m. k. városi pénztárnok
Másolmány hitelül
Mikosevics Aloiz aljegyző

Egykorú másolat. MOL H 14 Közigazgatási osztály 1848. I. kútfő 88. tétel 6752/B/1848. B. melléklet

C melléklet

Másolat

Tekintetes Nemes Bács-Bodrog Vármegyének 1837. évi szeptember hó 25. napján Zombor sz. kir. városban tartatott közgyűlés jegyzőkönyvéből

3948. Első Alispán Pacséri Odry József Úr tudósítást tészen, hogy Paukovics János Baja Mezőváros bírája előtte személyesen megjelenvén, Baja

Mezővárosának minden pöreiben ügyvédek közönségesen, nevezetesen pedig Sebők József Fő- és Petrovics István Aljegyző Urakat Ügyvédjének vallotta.

Mindezen teljeshatalmú biztosi és ügyvédi vallásról Bizonyítványok az illető részeknek hiteles alakban kiadatni rendeltetnek. P. H. Kiadta M. László Tekintetes Bács-Bodrog megye hites Levéltárnoka

Másolmány hitelül
Mikosevics Aloiz aljegyző

Egykorú másolat. MOL H 14 Közigazgatási osztály 1848. 1. kútfő 88. tétel 6752/B/1848. C melléklet

b) Az 1848. évi július hónap 9. napján Baján tartott Tanács és Képviselői közgyűlés Jegyzőkönyvének Kivonata.

33. Felolvasott Sebők József ügyész úrnak, mint volt városi főjegyzőnek a folyamodványa, mely szerint az 1848. évi XXIII. és XXIV. törvénycikk értelmében június 8-án véghez vitt városi tisztújítás törvény kívánta módolni foganatosításával szavazati kisebbségben maradván, s hivatali állását elvesztvén, minélfogva méltányoltatván főjegyzői hosszú 11 évi szakadatlanul híven viselt hivataloskodásának érdemei, a tisztválasztásról szóló 1847/8. évi XXIII. és XXIV. törvénycikk 16. §-ának nyilvános szavai nyomán, mely szerint a városokban létezett tisztviselők közül azon egyének, kik oly hivatalt viseltek, mely e jelen törvény kihirdetése előtt éltük folytáig rendszerint újítás alá nem esett, fizetésük éltük folytáig megadatni rendeltetik, részére elősorolt több okok tekintetéből, de különösen azért, mert a főjegyzői hivatal Baján újítás alá nem tartozott, s e minéműségben már elődei Kubicska János és Kuluncsics József éltük folytáig, valamint folyamodó is kijelelés és szavazás alá nem esett, a B. alatti fizetési lajstromban kitett készpénzbeli 320 pengőft s természetményi illetőségeket folyó árban megváltva és negyedévenként a városi közpénztárból törvényes nyugpénz gyanánt kegyesen kirendeltetni, s annak rendszerinti kijuttatását törvényszerűleg elhatároztatni könyörög.

Határoztatott:

Mellőzvéen e jelen a folyamodó által több pontokban foglalt hivataloskodási érdemeinek taglalását s érdemleges boncolgatását, miután az 1848. évi XXIII. törvénycikk 16. §-a világos rendelete szerint: csak oly hivatalnokok nyugdíjazandók, kik oly hivatali minéműségben állottak, amely rendszerint éltük folytáig újítás alá nem esett s nem eshetett, Baja városa főjegyzői állása az idézett törvény előtt nem ily hivatalnak tekintethetett, hanem a Tanács és Község által szabadon választott alárendelt állásnak vétetett, de a város és az Uradalom között 1782. évről kötött, s legfelsőbb helyen is szentesített örökös szerződésen alapuló úri utasítvány első pontja szerint a városi eddigi tisztviselőség évszakos újítása megszabtván, s ezen pont folytán a jegyző s az írnokok választása, s szabadon leendő elmozdítása, s elbocsátandása egyenesen a városi jogai közé számítottatott és ennek kezeibe letéttetett, és amenny-

nyiben valamint folyamodó elődei, úgy maga a folyamodó is több éveken által főjegyzői állásban meghagyattak, ez egyenesen a választóközönség szabad tetszése s akarától függvén, törvényen vagy bármily felsőbbi rendeleten alapuló örökös hivatalnak a főjegyzőség sohasem vétethetett, minélfogva folyamodó, mint nem oly hivatalnok, aki rendszerint újítás alá nem eshetett volna, az 1848. évi XXIII. törvénycikk 16. §. szabályi kedvezése alá nem eshetvén, s kérelmének, mint nem törvényesnek hely nem adathatik.

Kiadta: Mikosevics Aloiz m. k. aljegyző

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi kivonat, tisztázat. MOL H 14 BM Közigazgatási osztály 1848. 1. kútfő 88. tétel 6752/B/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 1848. közgyűlési 33. II. szám. 1848. 6752/B.

c) Nagyratisztelt Belügyminiszter Úr!

Folyó 1848. évi június 29-én költ, s ide I. szám alá csatolt folyamodványomat, az ahhoz oldalasított okiratokkal együtt Baja Városa Tanácsa s Képviselőtestülete elejbe terjesztvén, a törvény nevében könyörögtem, hogy miután az 1847/8. évi XXIV. törvénycikk 1. §-a szerint a szabad királyi Városokról rendelkező XXIII. törvénycikk mennyiben a választókról, választásokról s képviselőkről szól, azon községekre is kiterjesztett, melyek első bírósággal ellátott rendezett tanácscsal bírnak, s e törvényi kedvezésben Baja Városa is kiemeltetést nyervén, s a tisztválasztás e törvény szellemében is intéztetvén, a törvényi nyugpénzre képesített tisztviselők közül egyedül én volnék, ki mint a jelen törvények kihirdetése előtt éltem fogytaig rendszerint újítás alá nem esett, hosszú tizenegy évekig híven s pontosan viselt főjegyzői hivatalomat, éppen azért, mert rendíthetetlen erélyességgel, tántoríthatatlanul bátor valék a közérdekére a magánérdekeket törvényszerűleg megtámadni, a felhívott törvények szerint intézett tisztválasztáskor elvesztettem, s tisztí buzgalmamnak, s törvényi győzelmemnek áldozatja levék, a tisztválasztásokról szóló, országgyűlésileg egybekapcsolt 1847/8. évi XXIV. és XXIII. törvénycikk 16. szakaszának nyilvános rendelet szavainál fogva, az I. számhoz B. alá kapcsolt okirat rovataiban foglalt eddigi egész fizetésem törvényi nyugpénz gyanánt javamra kirendeltetnék, s annak koronkint szokás nyománi kijuttatása elhatározatnék. És bár a Városi Tanács és Község törvényszerű önállásának s függetlenségének diadalmas kivívására, s a Város közjáva, dísze, fénye s emelkedési virágzása eszközlésére áldozott fáradhatatlan szorgalmam s iparkodásom érdemfüzéréből 12 pontokat főlemlíttem, hogy imígy ne éppen kegyelemdíjnak tekintethessék e törvényi nyugpénz kiszolgáltatása; mindezek dacára azonban figyelemre se méltattatván a törvény szentsége, s egyenesen elmellőztetvén a városi közjó s szabadalmi jogok kivívására felszánt hivatali érdemeim, bár e hálátlan bánásmódra távolról sem valék érdemes, az A. alatti hiteles bizonyítvány ellenére találékony s egyenesen alaptalan okoskodás s balmagyarázati szójáték ürügyei alatt az itt II. szám alá kapcsolt határozvány tartalmánál fogva törvényszerű kérelmemtől elmozdítottam.

Nem akarom hosszas fejtegetés által napfényre keríteni azon ármányos fondorkodás s nemtelen bosszúállási szövetkezés corteskedési tényeit, melyek fonalán előbb hivatalomat elvesztettem, most pedig ugyanazon cortescsoport főnökei, mint képviselők által kérelmezésemtől elűtettem, egyedül röviden bátor vagyok Nagyratisztelt Belügyminiszter úrnál, mint föllebbi hatóságnál a törvény s igazság szent nevében mély alázattal esedezni, hogy miután az 1848. évi III. törvénycikk szerint általában minden polgári tárgyokban Őfölsége a végrehajtó hatalmat kizárólag csak a minisztérium által gyakorolná, a tisztviselői törvényes nyugpénz megállapítandási vitás kérdésének pedig azon esetben, ha az illető Városi Tanács azt a törvény világos rendeletének elmellőzésével megtagadná, föllebbezési útoni eldöntése Nagyratisztelt Belügyminiszter Úr főhatalmi intézkedése alá tartoznék, méltóztatásék törvényi jogsérelem orvoslandását kegyesen elhatározni, Baja városa Tanácsát s Képviselőtestületét a fölemlített törvény világos rendeletének megtartására, eddigi egész fizetésemnek törvényes nyugpénz gyanánt a B. alatti okirat szerint koronkinti kijuttatására utasítani, s így félretéve minden alaptalan s puszta ürügyű kifogásokat, s ferde magyarázatú szójátékot a törvény szentségének példaszzerű tekintélyét s hatalmas foganatát, az A. alatti tanácsközségi ünnepélyes bizonyítvány vonalán nagykegyűleg eszközteni.

Legmélyebb tisztelettel s főhajtással maradván

Baján, 1848. évi július 12. napján

Nagyratisztelt Belügyminiszter Úrnak

alázatos szolgája

Sebők József ügyész s Bács megyei bizottmányi ülnök,
mint volt bajai főjegyző

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 14 BM Közigazgatási osztály 1848. I. kútfő 88. tétel 6752/B/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Nagyratisztelt Szemere Bertalan Belügyminiszter Úrhoz nyújtandó folyamodványa. Hivatali rájegyzés: 6752/B érkezett július 28. 1848. 1848. 88. közigazgatási I. 6752/B. Az 1848. évi XXIII. tc. 16. §-ának rendelete kirekesztőleg a Szabad Királyi Városok tisztviselőiről szólván, folyamodó kérelme nem teljesíthetetik. Kelt Budapesten, 1848. július 31. A belügyminiszter meghagyásából: Ábrányi Emil (olvashatatlan tisztség)

105.

Budapest, 1848. június 30.

A Nemzeti Politikai Hírlap tudósítása Csernovits Péter kormánybiztos délvidéki működéséről

Az alvidékről érkező számos polgártársaktól hallottuk azon véleményt, miképpen megfoghatatlan Csernovitsnak a magaviselete és politikája a lázadók irányában.

Legújabbán Csernovits a Tolnából érkezett 2000 főnyi nemzetőri segílyt visszautasítá. A bajaiak a biztos ezen intézkedése által igen meglepettek, mert midőn ez történt, a tolnai nemzetőrök számára már minden szükség előkészületek megtétettek.

Az illő szállások megrendelve, a kívántató kenyerek megsütve valának az érkezendők számára. Sőt a szekerek is megrendeltek.

A temerini kordonnál összevont bajai* 10 000 nemzetőr alig várja a pillanatot, hogy megütközhessek a lázadókkal.

De Csernovits ezt mindenáron ellenzi, sőt azokat, kik a kordont a nemzetőrök közül átlépni merészelik, a kihirdetett statáriummal fenyegeti.

Csernovits maga, mint mondják, a lázadók fejeivel barátságos érintkezésben van. Gyakran pezsgőzik is velök.

Az eddigi eljárásból nagyon bajos kiokoskodni bármit is. A bácskaiak petítiót készülnék a minisztériumnak benyújtani, hogy Csernovits helyett más biztost küldjenek.

Hitelt érdemlő hír szerint 8 nap múlva fog megindíttatni a 40 000 főből álló tábor, közte 8000 rendes katonaság, a szerb lázadók ellen.

* bácskai

Nemzeti Politikai Hírlap (Bp.), 1848. június 30. 42. évf. 43. szám 166. – Hivatalos rovat

A temerini kordonnál összevont 10 000 bajai nemzetőr tévedés, a cikkíró nyilvánvalóan bácskai nemzetőrt akart írni.

106.

Szekszárd, 1848. június 30.

Augusz Antal Tolna vármegye első alispánja közli a bajai városi tanáccsal a hadügyminiszter és Csányi László királyi biztos sürgönyei miatt megtartott megyei bizottmányi ülésnek a felkelő seregre vonatkozó határozatait

Tisztelt Városi Tanács!

Hadügyminiszter és Csányi Királyi Biztos Úrnak két óra előtt érkezett sürgönyeik következtében a Megye bizottmányi ülését megtartván, abból megrendeltetett, és végrehajtás végett az illetőknek köteleességül tétetett:

Először, hogy a Dráva mentében Csányi biztos Úrnak parancsai alá rendelt s 2168 főből álló felkelő sereg július 3-án Bonyhádon, Bács megyébe pedig Bechtold vezérhadnagy tábori vezér parancsnoksága alá rendelt 2190 főből álló felkelő sereg szintén július 3-án Tolnán összevonuljon, és miután ott helyben felfegyvereztetett, és katonailag szerkezült, július 5-én a tolnai sereg hajókon Bajára, a bonyhádi sereg pedig kocsikon Pécsre beszállíttatnak.

Másodszor, élelmezéssel a két sereg Tolnán és Bonyhádon akképp látatnak el, hogy arra Bajáig, és illetőleg Pécsig szükség fenn ne forogjon.

Harmadszor, mindegyik felkelő sereg négy és négyszer összesen 8000 pengőftokat viend magával, mely pénzüsszeget egy tábori pénztárnok és egy ellenőr kezelik.

Ennek következtében hivatalosan a tisztelt Városi Tanácsot arra kéri, hogy az illető Megyei tisztviselő Urakkal egyetértőleg, a Baján július 5-én megérkező, s 2190 főből álló felkelő seregnek az elfogadására, élelmezésére, és az illető helyre való továbbszállítására nézve a szükséges rendelkezéseket azonnal következtetni, és ezek soráról az alólírtat eleve tudósítani ne terheltezzék.

Augusz Antal tolnai első alispán

Eredeti tanácsi irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 892/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 224. Tolna Vármegye első Alispánjától Baja Városa Tanácsának. Hivatalból. Sürgöny. Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. június 30-án éjfél előtti tizenegy órakor. A városi Tanács már Knézy Antal első Alispán Úrnak folyó június hó 21-én 201. szám alatt kelt levele következtében 2000 főből álló tolnai nemzetőrsereg elszállásolása eránt előzőleg rendelkezvén, most a többiekre nézve is a szükséges élelmezés s elszállásolás eránt intézkedett, valamint megyei főszolgabíró Rudics Máté Urat ezen 2190 főből álló seregnek állomási helyére továbbszállíthatása végett szükséges előfogatok, s kocsik megrendelése eránt felkérte. Mikről Tolnai Alispán Augusz Antal Úr eleve tudósíttatni rendeltetett. Kelt Baján, 1848. évi július 1-jén tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. Tanácsülési 194. szám

107.

Budapest, 1848. július 1.

Mészáros Lázár hadügyminiszter köszönetet mond Baja városának azért, hogy országgyűlési követének választotta

933/h.ü.m.

A hadügyminiszter
Baja városa Közönségének!

Hazaszeretben, műveltségben és iparban magas polcon álló egy mezővárosnak azon, reám nézve most nagy, de másképp csekély igénynél, ottani születésemnél fogva képviselőjévé közakarattal kineveztetnem, oly meglepő kiténtetés volt, melyet kevés, vagy semmi szolgálatom tételével a hazának, amint nem érdemeltem, úgy nem igényelhettem és nem is várhattam, s így valódilig meg sem is köszönhetem.

Midőn tehát ezen nagy megtiszteltetésemért, s ha lehet, szorosabb hozzájoki kapcsolataimért legszivesebb és legérzettebb hálámat kimondanám; bocsássanak meg, hogyha halmozott, s a közhazát érdeklő dolgaim miatt, azt, amit érzettem, csak most mutathatom be. Engedelmet kérek pedig kijelenthetnem, hogy amint hálával tartozom szíves és határtalan bizalomért, úgy másrésztől szinte kötelességemnek tartom mindazt eszközölni, s előmozdítani, mely megbízóimnak maguknak, s székhelyöknek javát, s hasznát úgy tárgyazza, hogy közös anyánknak, szeretett hazánknak java, s haszná vele együtt gyarapuljon.

Minden igaz és jó tisztelőjét, s előmozdítóját találja bennem, és akkor fogom legszerencsésebbnek érezni magamat, bár mindjárt önfeláldozással legyen is összekötve, ha közös hazánk, és képviselt városomnak igaz és törvényes érdekeikben működhetem.

Vegyék ezen, szívem mélyéből eredett nyilatkozatomat oly kegyesen, amint barátságos hajlamukba ajánlottan vagyok

tisztelt uraim s polgártársaim lekötelezett szolgálók

Mészáros Lázár hadügyminiszter

Eredeti közgyűlési irat, tisztázat. BKMÖL IV. XV. 33 Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) 27/1848. 7076. ksz. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. július 4-én. 1848. Közgyűlési 27. szám. Címzés: 933. hadügyminiszter Baja város közönségének. Hivatalból. Baján. A felzeten még a feltört vörös viaszpecsét maradványai, postai dátumok láthatók.

108.

Budapest, 1848. július 2.

**Mészáros Lázár hadügyminiszter elrendeli a felfegyverzett
Tolna megyei nemzetőrök Bajára küldését**

A Hadügyminiszter
Tolna megye közönségének!

Miután a lőfegyvereknek több helyekre lett kiosztások miatt a megyében alakult nemzetőrség részére több fegyvereknek a kiszolgáltatása lehetetlen, ezennel felhívom Önöket, hogy a legközelebbi rendeletemben érdekelt Bajára küldendő 2000 főnyi nemzetőrseregnek, ha mindnyája felfegyverezve nem volna, csak azon részét indítsák rendeltetésük helyére, kik fegyverekkel jól ellátva vannak.

Budapest, 1848. július hó 2-án

Hadügyminiszter Mészáros Lázár

Közl.: Dr. Dobos Gyula: Tolna megye 1848–1849-ben. Forrásgyűjtemény. Szekszárd, 1998. 69.

109.

Tolna, 1848. július 6.

**A Közlöny tudósítást közöl a tolnai nemzetőrségnek
Baján át a Délvidékre történő vonulásáról**

Tolnából, 1848. július 6-án. Megyénkből, többrendbeli felsőbb rendelet következtében, Forster Antal alezredes parancsnoksága alatt 2000 főnyi nemzeti őrsereg indult el tegnap Bajára, úgyszintén egy kétezernyi őrsereg Szekcsőre szállítatot, mindkét ponton bevárandók újtók s alkalmaztatásuk iránt az illető biztosi rendeleteket. Mindkét sereg szuronyos puskákkal, a me-

gyében összeszedett lőfegyverekkel, dzsidákkal és kaszákkal van ellátva, és 8000 ezüstforinttal, mi a hadiadóba léssen betudandó, indíttatott útnak, mely őszlet a kormánybiztos további rendelkezéséig, fedezendi bizonyos ideig Tolna megye őrseregeinek szükségleteit.

Közlöny (Bp.), 1848. július 13. 34. sz. 142. – Belföld

110.

Baja, 1848. július 6. és 7.

**A bajai főbíró beszámol a városi tanácsnak
a nemzetőrök kiállításáról**

E város Főbírája előterjesztvén, hogy miután Baja városa az 1848. évi június 17-én Zomborban tartott bizottmányi ülés 422. szám alatti végzeménye, s az ezen végzeményt a városi Tanáccsal közölt Rudics Máté Főszolgabíró úr által, a megye határán tanyázó, úgy Kárlovic táján egybegyűlt sok ezer pártütőknek e megyebeliek általi táplálása, nemkülönb az azokkal kölcsönös értekezés meggátlása tekintetéből e megye nemzetőrseregéből Futak és a Csajkások kerülete közt állíttatni rendelt őrvonalhoz, s különösen az ókéri táborba folyó évi június 20-án 360, s ezek felváltására ugyancsak június 27-én 375, s július 2-án harmadízben 416 nemzetört, lakosai nagy terheltesével állíttott ki, nemkülönb a minisztérium által küldött hadserekek, puskapor s egyebeknek Ókérrre leszállítására e napokban ismét 50 nemzetört rendelt, s így hazafiúi kötelessége teljesítésében az első helyen állva, e megye egyéb községeinek is eme polgári tartozásuk lerovásában buzdító vezér gyanánt lépett elő, ezekhez járulván még az is, hogy kebelében a királyi sőház s magtár őrzése naponkint 30–40 nemzetör kiállítását igényli.

Ezeknél fogva tehát a megye első alispánját Knézy Antal urat felkéretni kívánná, miszerint e folyó július hó 16. napjára eső bajai vásár idejére, a napszámmunkából, a műipar mesterségből s a kereskedésből élő bajai lakosság ez alkalommal kenyerkereseti módja el nem vonása tekintetéből, a jövő hétfőn, vagyis július 10-én az ókéri táborból visszabocsátandó bajai őrseregnek, más újakkali felváltásától, elküldetésétől 10 vagy 12 napra Baja városát felmenteni kegyeskedjék.

Határozat

Ennek folytában első Alispán Knézy Antal úr ez érdemben felkéretni, s az eziránti hivatalos levél nekie azonnal elküldetni rendeltett.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvénysekének iratai 895/1848. tan. törv. jkvi szám; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 212–213. Bács megye fent említett 422. számú határozatára l. az 1848. június 17-én Szabadka városhoz intézett felhívását, Közli: Iványi István-Magyar László: Szabadka és vidéke 1848/49-ben. Levéltári dokumentumok. Szabadka, 1998. 67–68.

111.

Baja, 1848. július 6. és 7.

Az Országos Nemzetőrségi Tanács elnöke a bajai városi tanácsot vizsgálat lefolytatására utasítja Boscovics Sámuel ügyében, aki hibásan tette le a nemzetőrségi esküt, és kéri annak az eredményét az ONT-hez felterjeszteni

Felolvastatván az Országos Nemzetőrségi Tanács Elnökének 947/n.ö.t. szám alatt kelt levele, melyben Boscovics Sámuel bajai lakosnak Ő Császári Királyi Főhercegségéhez a Nádor Királyi Helytartóhoz nyújtott abbeli folyamodását, mely szerint magát a hibásan letett nemzetőrségi esküben foglalt kötelezettségek alól felmentetni kéri, e Város Tanácsával oly hivatalos megkeresés mellett közli, hogy e tárgyban vizsgálatot tévén, annak eredményét az Országos Nemzetőrségi Tanácsnak mielőbb terjessze fel.

Határozat

E tárgyban teendő vizsgálat végett Jilk Sándor Tanácsnok Úr, annak eredményéről mielőbb adandó tudósítás kötelességével kiküldetik.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvénykének iratai 899/1848. tan. törv. jkvi szám

112.

Baja, 1848. július 6. és 7.

Monaszterli Simon bajai lakos a nemzetőri szolgálat alól a felmentését, az Újvidék melletti nagykőrösi táborból pedig az azonnali hazabocsátását kéri a hadügyminisztertől

a) Miniszter Úr!

Több szerencsétlen csapások után, melyek családommal együtt értenek vala, oda jutottam előrehaladott koromban, hogy ismét mint szolga kényteleníttem keresni kenyeremet.

Bajai kereskedő Nenádovics és fiaimál foglalkozom kereskedői segédképpen.

És ámbátor, mint ilyen, az 1848. évi XXII. törvénycikk értelmében a nemzetőrök sorába nem iktattathattam volna, mert gazdai hatalom alatt vagyok; mégis nemcsak nemzetőrré tettem, hanem kevéssel ezelőtt Újvidék mellé, a nagykőrösi táborba is elküldtettem.

Három még teljesen nevetlen árvám, gyermekeim vannak, kikre nézve egyebet nem tehettem, mint azokat Pestre egyik ismerősömhöz küldeni; azonban e nyomban vettem értesítését barátomnak arról, hogy amennyiben a mostani idők terhes viszonyai reája is kimondhatatlan súlyosan hatottak, gyermekeimet visszaküldeni kénytelen.

Hová lesznek tehát gyermekeim, ha nem leendek hon, ki fogja gondjukat viselni? Valóban ezen gondolat mindinkább a kétségbeesés rettentő kínjaival áztatja el keblemet!

Azért mély alázatossággal esedezem Miniszter Úr előtt, méltóztatssék ezen rendkívüli körülményeket kegyes figyelmére méltatni, s engemet nemcsak a fenti, de még azon okból is, mert beteges testalkotásom illetén foglalkozás mellett életet veszélyezteti, a nemzetőrségi kötelességek alúl feloldani, s illetén azt is megengedni, hogy a nagykőrösi táborból mielőbb Bajára visszatérhessek.

Monaszerli Simon bajai lakos

Eredeti tanácsi irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 906/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Magyarhon Hadügyminiszteréhez Mészáros Lázár Úrhoz. Majd külön piros tintával: Baja városának tárgyalásra és elintézésre. Alatta újra fekete tintával: Monaszerli Simon esedezik, hogy a benti nyomós okoknál fogva a nemzetőrségi kötelességek alúl feloldoztassék, s illetén az esedezőnek megengedtesék, hogy az Újvidék melletti nagykőrösi táborból azonnal Bajára, gyermekeihez visszamehessen. Hivatali rájegyzés: Érkezett 1848. június 28. Alatta pirossal: 1105/n.ö.t. 1848. A felzet alsó részén még ez olvasható: Tanácsülési 202. szám. Az irat hátoldalára van írva a tanácsi elintézés alábbi szövege: A folyamodó Monaszerli Simon köztudomásra Nenádovicsnak kereskedői társa és segéde lévén, s mint ilyen a törvény kívánta képességgel bírván, a nemzetőrségi szolgálattól fel nem menthető. Kelt Baján, 1848. évi július 7-én tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. Az irathoz, mint az ügy előzményéhez a következő szövegű melléklet tartozik: 1105/n.ö.t. Baja városa közönségének. Monaszerli Simon abbéli folyamodására, hogy ő a nemzetőrségi szolgálattól házi viszonyai miatt fölmentessék, tárgyalás és elintézés végett a város tanácsának idemellékelve áttétetik. Az Országos Nemzetőrségi Tanács üléséből. Pesten, 1848. június 30-án. Baldacci. A melléklet felzetére irt hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. július 7-én.

b) Felolvastatott a Nemzetőrségi Tanácsnak 1105/n.ö.t. szám alatt kelt levele, melyben Monaszerli Simon bajai lakos abbéli folyamodását, mely szerint magát a nemzetőrségi szolgálattól házi viszonyai miatt felmentetni kéri, tárgyalás és elintézés végett a város tanácsához átteszi.

Határozat

I. mint fent!

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényességének iratai 906/1848. tan. törv. jkvi szám

113.

Baja, 1848. július 9.

A közgyűlés több városi tisztviselőt a tisztí eskü letételére szólít fel

Folyó évi június hónap 8-án és folytatólag tartott városi tisztújítás alkalmával elválasztott tanácsnok Grünvald Ferdinánd és Vojnics Imre képviselő, Latinovics Benjámin, Horváth József és Szakáll József urak a szokott tisztí esküt le nem tévén.

Határozat

Ezennel ünnepélyesen hivatali tisztük pontos teljesítésére tiszti esküvel leköteleztetvén, a jegyzőkönyvbe iktattatik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttzat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 25/1848.

114.

Baja, 1848. július 9.

A közgyűlés határozatot hoz a köz- és más gyűlések jövőbeni tartására vonatkozóan

A városi köz- és más gyűlések a jövőre nézve.

Határozat

A teljes nyilvánosság tekintetéből az illetőknek a városi hajdúk általi meghívásával tartatni határozattak.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttzat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 26/1848.

115.

Baja, 1848. július 9.

A követválasztási közgyűlés által kiküldött Pilaszanovics József főbíró és Koller István képviselő beszámol pesti kiküldetésének eredményéről

a) Felvetették a Város főbírája és képviselő Koller István urak, miszerint ők a követválasztási közgyűlés általi kiküldetés következtében elválasztott országgyűlési képviselő, hadügyminiszter Mészáros Lázár úrnak a követválasztási jegyzőkönyvet, megbízólevél (credentionalis) gyanánt szolgálandót, Pesten általadták legyen, felolvastatott egyúttal e jelentés folytán Tisztelt Hadügyminiszter, s Városi Országgyűlési Követünknek Mészáros Lázár úrnak, folyó évi július hónap első napján 933. szám alatt kelt nagybecsű levele, mely szerint követté történt elválasztatása feletti örömét kijelentvén, e megtiszteltetést méltányolván, azt elfogadja, és nemeskeblűleg oda irányzandja törekvését, miszerint közös anyánk szeretett Honunk, közös java, úgy nemkülönbén Városunk közhaszna, s boldogabbítása előmozdítottassék és gyarapítottassék, részről minden igaz ügyek előmozdítandását önfeláldozásával is hajlandó lévén eszközölni, Városunk törvényes érdekeit védeni meg nem szünend, közönségünk barátsági vonzalmi kedvezéseibe magát ajánlja.

Határozat

Valamint tisztelt Főbíránk, s küldöttségi társa Koller István urak jelentése, úgy a mélyen tisztelt Hadügyminiszter, országgyűlési követ úrnak nyájas tartalmú őszinteségteljes nagybecsű levele örömmel vétetvén, „éljen” szavakban tanúsított nyílt örömünk legyen követünknek, bár csekély, s ér-

dektelen, de hazafiúi tiszta kebel szülte igaz hálája. Ennek fonalán, midőn esemény szülte változások, s nemzeti életünk kifejlesztése, s Hazánk közjö-léte előmozdítandására a legújabb, s különösen az 1848. évi V. Törvénycik-kek alkottattak, felhivatva lett városi közönségünk, képviselője által a hazai üdvös törvények alkotásával a közjó előmozdításában tetteleg részt venni, minélfogva polgári szent kötelességének eleget tenni akarván, részint a hazai közös, részint a városi közélet, s tapasztalás tanúsította súlyos bajokon segíteni törekedni kívánna, a jelen felolvasott kérelmi, s kívánati pontokat tárgyazó nyilatkozványa e közgyűlésnek, a városi képviselő és országos követ úrnak olyatén kérelemmel felküldetni rendeltetett, miszerint ezeket hathatós közremunkálásával előmozdítani, és e kívánati pontjainkat törvényesíteni igyekezni méltóztassék.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város köz-ségi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 27/1848.

b) Az 1848. június 23-án kelt követválasztási jegyzőkönyvhöz, amelyet a fenti tanácsközség-ülési jegyzőkönyv tanúságaként Pilaszanovics József főbíró és Koller István képviselő megbízólevélként Mészáros Lázárnak Pes-ten átadott, Baja városa kiegészítésként még az alábbi szövegű, aláírás nél-küli, kívánati pontokat tartalmazó nyilatkozványt küldte:

Tisztelt Hadügyminiszter Úr, Országgyűlési Képviselőnk!

Folyó hó július 1-jén kelt nagybecsű levelét vévén, képviseleti közgyű-lésünkön felolvastatott, értettük ebből, miszerint magas lelkű önfeláldozásá-val hazánk s szülőtte helyünk Baja Városa közérdekeire s törvényes igazaira ügyelni, s közjölétünket előmozdítani törekedni meg nem szünend, akkor midőn szerencsések valánk Hadügyminiszter Urat képviselőnkkel elválasz-tani, felette örvendettünk Városi Közönségünk egyhangulatú lelkes eljárásán, kettős öröm lepte keblünket a mai nap, midőn nyílt tanúsággal dicsekedhe-tünk azon, hogy lelkesült buzgósággal megválasztott követünk felkarolta s méltányolta Baja Városa Közönségének benne tanúsított legszebb bizalmát Bajának lelkes szószólója lenni fog, s szerencséje emelkedése népes váro-sunknak egyik lelkes hazafia által fog kivirágzani, ily reánk nézve remény, s kedvezésteljes körülmények között szívünk dagasztó szabad örömeiben Tisz-telt Hadügyminiszter Úrnak idézett napon 933. szám alatt kelt levelébeni nyilatkozatát közönségünk őszinte öröm éljenzése többszörözve koszorúzta. Midőn eseményszülte változások, s nemzeti életünk kifejlesztését, s jólétün-ket előmozdítandó hongyűlési legutóbbi törvények alkottattak, örömeink közé merült lelkünk, nem téveszténk el azonban szemeink elől a drága percek fontosságát, a szünetleni éber munkálkodás fő célpontjait, kívánataink s te-endőink lévén bátrak vagyunk e kívánati pontjainkat, mint lelkünk buzgó ki-folyását Tisztelt Miniszter Úrral alább jegyezve tiszteletteljesen közleni:

1. A törvény előtti egyenlőség minden honbeli lakosrai kiterjesztésével, ennek egyik alapja a büntető törvénykönyv, s képviselője az Esküdtszék, mi-nél előbb életbe léptessék.

2. Az úri viszonyok megszűnte vonalán az úri cím alatt gyakorlott ki-sebb királyi haszonvételek (regálék) nemkülönben a bármily cím alatti szőlő-dézmáltatás mindenütt megszüntessenek, ezzel az egyedáruság kellemetlen zsarolásai, s hatóságilag sem korlátozható kinövései végképp elenyésztesse-nek.

3. Magyarhonban a tanítói szabadság alkotmányos szellemben állapít-tassék meg, és valamint a polgári képzőintézetek, úgy a katonai növeldek is ily szellemben rendeztessenek. És felsőbb mívekbeni vagy mesterségre tanító intézet politechnika, úgy a Ludovika katonai intézet is az alkotmányosság szellemében alapíttassanak és rendeztessenek.

4. Baja városa Magyarhonnak gabonakereskedési tekintetben jelenté-keny helye, mely a Duna mellett kereskedelmi kedvezetes állásával Bács Megye minden városai felett csaknem kivívta az elsőséget, műveltségi, értelmiségi, s koremelkedési tekintetből mérlegezve, egyiknek sem áll utána, jelenleg pedig képviseleti joggal is törvényesen kiemeltetvén, az országgyű-lésen szavazatot nyert, Bács Megye hatósága alul elkülönöztessék, s mint önálló helyhatóság minden törvényeni joggyakorlatban részesíttessék, min-den hivatali levelezés egyenesen hozzá intéztessék, különösen pedig a mérté-kekre való felügyelés is Baja Városát illesse, a kedvezetes kívánati pontok kivívásával Baja városa virágzása, csinosbulása, polgári jóléte emelkedni, s lelkes népe a hazának hasznos, s hú polgári érzetében tiszta híve lenni, s a haza közboldogságát emelni mindinkább törekedend.

5. Az 1848. évi XXII., a nemzetőrseregről szóló törvénycikket bővítve, egyszerűen, valamint kedvező, úgy büntető tekintetben értelmeztetni.

6. Baja, mint a 4. pontban érintve lön, Bács megye gabonakereskedésé-nek kulcsa lévén, a kereskedés, s az ipar nem kis megakasztásával történik az, hogy a város alatt elfolyó Duna mellékága, a Sugovica folyam magának az anyafolyamnak a rendezetlensége miatt kiapadni szokott, s e baj orvoslan-dására eddig tett intézkedések meghiúsultával ezen országos közkereskedési bajok, s gátló hiányokon segítve nincs, a Sugovica folyamnak Baja alá inté-zendő vezetését országos ügyelés, s országos költségen intéztetni kívánnánk.

7. Magvaszakadási, caducitási jog az Uradalmaktól elvétetvén, a városi jogok közé számíttassék.

8. A papi választás valláskülönbség nélkül a helyhatóság jogai közé soroztassék.

9. Szeged, Nagykőrös és Nagykanizsa Városok /. ./. ./. alatti kívánati pontjai általunk pártoltatnak.

Fentebbi pontokban foglaltattak Baja Városa Közönségének lelkéből ki-folyó kívánatai, s úgy hisszük, miszerint Tisztelt Hadügyminiszter Úr és az Országos Képviseleti Hongyülés Városunk érdekeit, s törvényes kívánatait bölcs figyelemmel kísérve, minden a közboldogítás előmozdítására célzó üd-

vös törvények, s rendeletek által városunkra szebb jövőt deríteni kegyeskedendnek. Többnyire kedvezéseibe ajánlottak tisztelettel maradván
Baján, 1848. július 9-én tartott képviseleti közgyűlésünkől

Tisztelt Hadi Miniszter Úrnak alázatos Szolgái

Eredeti közgyűlési jegyzőkönyvi irat, fogalmazvány. BKMÖL XV. 33 Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) sz. n./1848. 7076. ks.; Közli: Jároli József: A rendszerváltás folyamata az 1848–49-i forradalom és szabadságharc első hónapjaiban. Budapest, 2001. 279–281.

Mészáros Lázár hadügyminiszter fent említett, 1848. július 1-jén kelt, 933. számú levelét lásd a 107. dokumentumban! Megjegyezzük, hogy a fent közölt kívánati pontokat tartalmazó nyilatkozvány egyúttal válasz is Mészáros július 1-jei levelére. A 9. pontban említett Szeged, Nagykőrös és Nagykanizsa kívánati pontjait tartalmazó nyomtatványok hiányoznak az irat mellől!

116.

Baja, 1848. július 9.

Knézy Antal alispán arról tájékoztatja a közgyűlést, hogy a bajai őrsereg ezentúl a tábori pénztárból kapja a fizetését, és az eddig élelmezésre fordított költségeket inkább fuvarozásra fordítsa a város

a) Ókér, 1848. július 6.
Az Ókéri Tábori Bizottmánytól
Érdemes Tanács!

A Megye által folyó évi július 3-án kiküldött Tábori Bizottmány július 5-én tartott ülésében elhatározatott, miszerint Önök szólíttassanak föl arra, hogy tekintve a nagy dologidőt, a tolnai őrsereg terhes szállítását, és azt is, miként ezentúl a bajai őrsereg a tábor pénztárából nyerendi fizetését, az eddigi élelmezésre fordított pénzt inkább szállítási fuvarozásokra fordítsák. Mely határozatról hozzá alkalmazkodás végett Önöket ezennel értesítem.

Knézy Antal alispán

Eredeti közgyűlési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja Város Közgyűlésének iratai 28/1848. Az iratot az ókéri táborban állították ki. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Az első alispáni hivataltól. Baja Mezővárosa érdemes Tanácsának. Legsebesebben, felelőség terhe alatt. Hivatalból. Baján.

b) Felolvastatt Tisztelt Címzett Knézy Antal Bács megyei Alispán úrnak folyó hó 6-án az ókéri táborban kelt levele, mely szerint, tekintve a dologidőt, a tolnai őrsereg terhes szállítását, és azt is, miként ezentúl a bajai őrsereg a tábori pénztárból nyerendi a fizetését, az eddigi élelmezésre fordított költségeket inkább a szállítási fuvarozásokra fordítsa Baja Városa.

Határozat

Ezen kelt kegyes rendelvény tudomásul vétetik, egyéberánt oly hiedelemben lévén ezen közgyűlés, hogy a Bajára kivetett 300 egyénből álló nemzetőrseregi csapatnak folyton leendő kiállítását, s leküldendése különösen akkor, midőn a fuvarozást drágán fizetni, s a nemzetőrség zsoldját toldani kelletik, e Város erején fölötti kívánat, és szentül hisszük azt, miként a tábori bizottmányi gyűlés méltányolván azon reánk nézve terhesítő körülményeket, mely szerint Baja Városa azon szerencsétlen perctől kezdve, midőn a lázongó csapatok a fejüket felüték, elsőbbek közé tartozott mindazon áldozatokkal előállani, melyek szeretett Honunk megmentésére, a törvényes rend és a béke helyreállítására vezettek, minden tábori szállítmányokat, lőszereket, fegyvereket a legbuzgóbb készséggel kísérte, és szállította a kellő táborozási helyre, itthon nemzetőségünk nemcsak a közbátorság biztosításában szorgalmasan fáradozik, de sőt a helybeli királyi Sőházat és Magtárt éjjel és nappali folytonos őrködésével biztonságban és bátorságban fenntartja, és megőrzi, ily körülményeknél fogva, a jövőre nézve 150 főből állandó csapatot kiállítani elégségesnek vélvén, leginkább akkor, midőn más, sokkal népesebb városok aránytalanul kevesebbet állítottak ki, mint Baja Városa, e részben felhozott mentő okok és körülmények, a tábori bizottmányi gyűlés figyelmébe ajánlatni, és az e részben hozott határozat helybenhagyása alázattal kikérteni rendeltetvén. Minthogy pedig a szállítási fuvarozás ezután e Várost illetné, és erről gondoskodni kellene, nehogy a kocsik kiállítása miatt a legkisebb fennakadás és helytelenség történhessen, minden helybeli lakos, különbség és kivétel nélkül köteles a kocsiját és a lovait e célra, ha a sor reá kerülend előállítani, fuvaroskocsik kiállítása pedig az első tizedi első számnál kezdetvén, így renddel végig folytatattik, tekintvén pedig e jelen terhebb munkai időszakot, minden kocsitól, mely 5 nemzetőrt le, és ugyanennyit visszazállítand, 10 pengőforint ezennel kirendeltetik, a jövőre lemenendő nemzetőrök iránt így lévén intézkedve, a jelen táborban lévőkre nézve kiterjesztendőnek várjuk, a tisztelt bizottmányi üléstől azon kegyeskedő gondoskodást, miszerint a Hon közös bajai eloszlatásában fáradt, buzgó őrseregünket még ez imént megyei közfuvari kocsikon a kellő helyre szállíttatni kegyeskedend.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 28/1848.

117.

Baja, 1848. július 9.

Sebők József volt városi főjegyző, élete végéig nyugdíj folyósítását kéri a közgyűléstől egykori hivatala után

Felolvastatott Sebők József ügyész úrnak, mint volt városi főjegyzőnek a folyamodványa, mely szerint az 1848. évi XXIII. és XXIV. törvénycikk értelmében június 8-án véghez vitt városi tisztújítás törvény kívánta módoni foganatosításával szavazati kisebbségben maradván, s hivatali állását elveszt-

vén, minélfogva méltányoltatván főjegyzői hosszú, 11 évi szakadatlanul híven viselt hivataloskodásának érdemei a tisztválasztásról szóló 1847/8. évi XXIII. és XXIV. törvénycikk 16. §-ának nyilvános rendelet szavai nyomán, mely szerint a városokban létezett tisztviselők közül azon egyének, kik oly hivatalt viseltek, mely e jelen törvény kihirdetése előtt éltük folytaig rendszerint újítás alá nem esett, fizetésük éltük folytaig megadatni rendeltetik, részére az elősorolt több okok tekintetéből, de különösen azért, mert a főjegyzői hivatal Baján újítás alá nem tartozott, s e minéműségben már elődei, Kubicska János és Kuluncsics József éltük folytaig, valamint a folyamodó is kijelelés és szavazás alá nem esett, a B. alatti fizetési lajstromban kitett készpénzbeli 320 pengőforintot, s természetényi illetőségeket folyó árban megváltva évnegyedenként a városi közpénztárból törvényes nyugpénz gyanánt kegyesen kirendeltetni, s annak rendszerinti kijuttatását törvényeszerűleg elhatározatni könyörög.

Határozat

Mellőzvéen e jelen, a folyamodó által több pontokban foglalt hivataloskodási érdemeinek taglalását, s érdemileges boncolgatását, miután az 1848. évi XXIII. törvénycikk 16. §-a világos rendelete szerint csak oly hivatalnokok lennének nyugdíjazandók, kik oly hivatali minéműségben állottak, amely rendszerint éltük folytaig újítás alá nem esett, s nem eshetett, Baja Városa főjegyzői állása az idézett törvény előtt nem ily hivatalnak tekintetethet, hanem a Tanács és Község által szabadon választott alárendelt állásnak vétetett, de a Város és az Uradalom között 1782. évről kötött, s legfelsőbb helyen is szentesített örökös szerződésen alapuló úri utasítvány első pontja szerint a városi eddigi tisztviselőség évszakos újítása megszabatván, s ezen pont folytán a jegyző, s az írnokok választása, s szabadon leendő elmozdítása, s elbocsátandása egyenesen a város jogai közé számíttatott, és ennek kezeibe letéttetett, és amennyiben, valamint a folyamodó elődei, úgy maga a folyamodó is több éveken által a főjegyzői állásban meghagyattak, ez egyenesen a választóközönség szabad tetszése, s akaratától függvén, a törvényen vagy bármily felsőbbi rendeleten alapuló örökös hivatalnak a főjegyzőség sohasem vétetett, minélfogva a folyamodó, mint nem oly hivatalnok, aki rendszerint újítás alá nem eshetett volna, az 1848. évi XXIII. törvénycikk 16. §-a szabályi kedvezése alá nem eshetvén, s kérelmének, mint nem törvényesnek hely nem adathatik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés. tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 33/1848.

A fenti dokumentumban hivatkozott B. alatti fizetési lajstrom hiányzik, mivel itt jegyzőkönyvről van szó.

118.

Baja, 1848. július 9.

**Máramaros megye felirata pártolását kéri Baja városától
a Lenkey-féle század ügyében**

Felolvastatott Máramaros megye Közönségének a levele, mely szerint a „Württemberg Király” nevét viselő huszárezred a galíciai Máriampolban szállásolva volt egy százada, a honszeretet és annak tudata által vezetettve, hogy a Haza veszélyben van, állomási helyét elhagyván, tisztjeinek kényszerítve történt vele jövetelét elhatározva, Lenkey János kapitány vezérlete alatt Máramarossziget városába érkeztek, ezen a fegyelmi katonai szabályok elleni vétségnek a Nádor Őfensége teljhatalmú királyi helytartó általi legkegyelmesebb elengeszteléséért esedezvén, felírásukat pártolni könyörögnek.

Határozat

Hazaszeretetből eredett vétség lévén a bűne a nevezett lelkes századbeli katonaságnak, oly bűn egyéberánt, mely Hazánk jelen helyzetében nem is a bűnök, hanem a dicsőítendő jeles tettek közé sorozható, annál fogva Máramaros megyének e részben felterjesztett felírása pártolatik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 34/1848.

119.

Baja, 1848. július 9.

**Eger városa feliratának pártolását kéri a bajai közgyűléstől
az állomáshelyét elhagyó Lenkey-féle huszárszázad
büntetlenségére vonatkozóan**

Felolvastatott Eger Városa Közönségének folyó év június 13-án tartott közgyűlésből költ azon levele, mely szerint a Württemberg király nevét viselő huszárezredi egy csapatnak engedelem nélkül állomási helyéről történt kilépte miatt netalán érendő súlyosabb fenyték elengesztelése tekintetéből, azon oknál fogva, minthogy a nevezett derék huszárcsapat veszélyben forgó honunk megmentésére sietett, a Nádor Őfenségéhez és a Hadügyminisztériumhoz terjesztett felírásukat és illetőleg a lelkes huszár katonai csapatot pártoltatni könyörögnek.

Határozat

E jegyzőkönyv 34. száma alatt e tárgyban már hozott határozatnál fogva is a felírás és illetőleg szeretett honunk segélyére sietett lelkes katonacsapat pártoltatni elrendeltetvén, előbbeni végzemény szellemében imitten Eger Városa Közönségének megkereső levele pártolandó.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 35/1848.

120.

Baja, 1848. július 9.

**Baja város kifizeti az ókéri táborba rendelt
nemzetőr csapat zsoldját**

Előmutatván Baja Városa részéről az illető ókéri táborba rendelt nemzetőrseregi csapat zsoldja kifizetendése tekintetéből az erről szóló jegyzékek 1., 2. és a 4. csapat nemzetőrei részére 104 ft 45 kr, tisztsége számára 66 ft 40 kr Odry kapitánysága alatti őrcsapat tisztjei és a köznemzetőrök részéről 66 ft 37 kr, s végül az első osztályi kapitány Ott Márton úr számadása szerint 500 ft előbb előlegeztetvén, az álladalmi pénztárból 75 ft 54 kr nyerve lévén, az összes csapati költség 833 ft 30 $\frac{3}{5}$ kr pengő tökéletes kielégítéséül még 257 ft 36 kr igényeltetik.

Határozat

Harlikovics Benjámín pénztárnok úr az 1., 2., 4. osztály köznemzetőrei számára 104 ft 45 kr-t, tisztsége részére 66 ft 40 kr-t, az Odry kapitánysága alatti osztály embereinek 66 ft 37 kr-t, végül Ott Márton kapitány úr számadási követelésére 257 ft 36 $\frac{3}{5}$ kr-t fizessen ki, és összevéve ezen 495 ft 38 $\frac{3}{5}$ kr-t az előlegezett 500 ft-tal mind összevéve pengő 995 ft 38 $\frac{3}{5}$ kr-t iklasson számadásának kiadási sorába.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 46/1848.

121.

Pest, 1848. július 11.

**A HM a Porosz herceg nevét viselő gyalogezred négy századát
Pestről gőzösön Bajára, onnan szárazon
Zomborba szállíttatni rendeli**

1596/H.ü.

1848. július 11.

A Magyar hadi főkormányznak!

A Porosz herceg nevét viselő gyalogezred Selmecen, s környékén tanulmányozott négy századának Vácra, s onnét vaspályán Pestre leendő érkezése iránt folyó hó 9-éről kelt iratomra hivatkozólag e hadi főparancsnokságot felszólítom, hogy a részben intézkedni szíveskedjék, miszerint e négy század gyalogság megérkezése után másnap, azaz folyó hó 16-án gőzhajóra szállíttatván, még azon nap Bajára érkezék, onnét Zomborba költözendvén, mire nézve mind a Gőzhajótársaságnál, mind a Bajátóli továbbszállítás és alkalmazás iránt a magok helyein kellőleg rendelkeztem.

K.

A Gőzhajótársaságnak.

A Porosz herceg nevét viselő gyalogezred folyó hó 15-én Vácról vaspályán Pestre érkezendő négy százada másnap Bajára lévén szállítandó, a Dunai Gőzhajótársaság főügyvivőségét ezennel megkeresem, hogy ez átszállításra kívántató hajókat részéről készen tartatván, e katonaság Bajára szállításának folyó hó 16-án pontos eszközlése iránt akképp rendelkezék, miszerint a katonaság még aznap továbbköltözhessek.

K.

Bács Vármegyének.

A Porosz herceg nevét viselő gyalogezred négy százada rendelkezésem szerint folyó hó 16-án Pestről gőzösön Bajára érkezendvén, ugyanazon nap Gara, 17-én Gákova, 18-án pedig Zomborba lesz szállítandó, mire nézve a Megye közönségét felszólítom, hogy részéről Bajára tisztviselőt rendelvén, ki ott ezen katonaság szállással és étellel fogadása iránt előre megkívántató készületet tegyen, az említett helységekből is, további átkelési rendelkezés iránt gondoskodjék.

K.

Zombor város közönségének.

A Porosz herceg nevét viselő gyalogezred négy százada rendelkezésem szerint e folyó hó 18-án Zomborba érkezendvén, e város közönségét felszólítom, hogy addig, míg e katonaság további alkalmazása iránt Báró Bechtold altábornagy, kit e mai nap kellőleg értesíték, rendelkeznek, annak e városbani alkalmazása iránt kellő intézkedést tegyen.

K.

Török Gábor kormánybiztosnak.

A Porosz herceg nevét viselő gyalogezred négy százada rendelkezésem szerint e folyó hó 18-án Zomborba érkezendvén, addig, míg annak további alkalmazása iránt Báró Bechtold altábornagy intézkednek, azon városban maradand, miről kormánybiztos urat azzal értesítem, hogy annak élelmezése iránt kellő rendeleteket tegyen.

K.

Tisztázta Tóthfalussy 1848. július 12.

Báró Bechtold altábornagy úrnak.

A Porosz herceg nevét viselő gyalogezred közelebbi napokban Pestre érkezendő négy százada rendelkezésem szerint innét folyó hó 16-án gőzhajón Bajára, s onnét szárazon 18-án Zomborba fog megérkezni, miről Altábornagy Urat azzal értesítem, hogy Zombor városánál akképp rendelkezem, miszerint e katonaság addig, míg annak további alkalmazása iránt Altábornagy Úr intézkednek, ottan alkalmaztassék.

K.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 82 HM Biztossági (polgári-gazdászati) osztály 10. kútfő 397. tétel 1596/h.ü./1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 1596/h.ü. 1848. július 11. A bent írtaknak a Porosz herceg gyalogezredbeli négy századnak Pestről Bajára gőzösön, és onnét Zomborba szárazon szállítása iránt. Előleges. 1848. 397 Hadügy. 10. Az irat belső oldalán: Kiadta aznap. Olvashatatlan szignó.

A báró Bechtold altábornagnak küldött utasítást a magyar mellett németül is kiadták.

122.

Dunapataj, 1848. július 11.

**Végh Ignác főszolgabíró közli Bajaszentistván község bírójával
a kiskőrösi táborba küldendő nemzetőrök számát**

Minden jót a Bíráknak!

Miniszteri rendeletnél fogva nagyobb veszély elhárítása tekintetéből Pest megye Kiskőrös alá négyezer nemzetőrt köteles kiállítani táborba, ezen négyezerből kétezeret a solti járásból, ezen kétezerből pedig esik Csanád helységire 40, Szentistvánra 50, Szeremlére 30 nemzetőr kiállítása, s ezen kiállításnak az eszközzésbe vételére én folyó július 16-án vasárnap, vagy még szombaton estére hálásra Csanádon meg fogok jelenni, azért is a besorozott nemzetőrök 16-án vasárnap reggeli 6 óraker, Szentistvánon reggeli 9 óraker, Szeremlén szintén ez nap délután 2 óraker mindnyájan minden kifogást, vagy okot félre tévén okvetlen, és már a megrendelt kaszával, vagy szuronnal el látva a helység házánál megjelenjenek, itt fogjuk a többi helyekhez képest a felírt nemzetőrökből a megkívántató mennyiséget akképpen kiállítani, hogy a parancsolatnak is eleget tegyünk, de azért ezen nagy dologidőben amennyire lehet, senkinek kárt ne okozzunk, azaz olyan embereket fogunk elküldeni, akinek a házánál a gazdaság folytatására még azért marad valaki odahaza is, azért eziránt jó előre értekezhetnek együtt, hogy odajövéen a kiállítás annál könnyebben menjen, végül is megjegyzevén, hogy senki el ne maradjon, büntetés terhe alatt.

Költ Dunapatajon, 1848. július 11-én a Bíráknak jóakarója

Végh Ignác m. k. Főszolgabíró

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL V. 307 Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848–1850. sz. n./1848. 14–15. Rájegyzés a margón: Nemzetőrök a kiskőrösi táborba állíttatnak.

123.

Baja, 1848. július 11. és 12.

**Herczog Ignác betegsége miatt kéri magát
a nemzetőri szolgálat alól felmenteni**

Herczog Ignác beteges állapotja miatt, s mivel állítólag vesekőben szenved, a nemzetőrseregi nehezebb szolgálattól magát felmentetni kéri.

Határozat

A folyamodó, mint e város tehetősb lakosainak egyike, törvény kívánta képességgel bírván, de különben egészségi állapotja sem olyan lévén, miért is

öt felmenteni lehetne, nemzetőrségi minden szolgálatokat tenni tartozik, anynyival is inkább, mivel a törvényes kötelező esküt letette, s már az ókéri táborban is volt anélkül, hogy egészsége valamit szenvedett volna.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényességének iratai 912/1848. tan. törv. jkvi szám

124.

Baja, 1848. július 11. és 12.

**Juray Antal betegségére hivatkozva kéri magát
a nemzetőri szolgálat alól felmenteni**

Az Országos Nemzetőrségi Tanács Elnöke folyó évi július 5-ről 1258. szám alatt kelt hivatalos levelében Juray Antalnak abbéli folyamódását, mely szerént beteges állapotja miatt a nemzetőrségi kötelességek alól magát feloldadni kéri, e város Tanácsához végelintkezés végett átküldvén.

Határozat

A folyamódó Juray Antal, mint városunk egyik vagyonosb polgára, törvény kívánta képességgel bírván, a nemzetőrségi szolgálattól fel nem menthető, különben orvosi bizonyítványa szerént, csak szigorúbb nemzetőri fardalmakra alkalmazható nem lévén, ha a sor reá kerülend, maga helyett helyettest állíthat, s állítani köteles annyival is inkább, mert Juray Antalnak a nemzetőri szolgálatok alóli felmentésével az anélkül is reá éber figyelemmel levő szegényebb sorsú bajai nemzetőrség tagjai kitörésétől méltán tarthatni.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényességének iratai 913/1848. tan. törv. jkvi szám

125.

Baja, 1848. július 11. és 12.

**Rudics Károly a felső járás nemzetőrseregeinek
ideiglenes főparancsnoka módosításokat javasol
a nemzetőrség szerkezetére vonatkozóan, egyúttal közli,
hogy nincs utasítása a nemzetőrsereg útnak indítására**

Felolvastatott e város Közgyűlésének folyó évi 22. szám alatt hozott határozata következtében Rudics Károly Úrnak, a megye felső járásbeli nemzetőrsereg ideiglenes főparancsnokának a Tanácshoz áttett, folyó június 18-án kelt, s városunk főbírájához intézett két rendbeli levele, melyekben a nemzetőrség szerkezetére nézve némely, különösen a Pest városi nemzetőrseregnek ideiglenes szolgálati szabályzata szerénti módosításokat tétetni javall, s azok neveit, kik a törvényes nemzetőrségi esküt letenni nem akarják, magának felküldetni kéri; nemkülönben azt jelenti, hogy a nemzetőrsereg útnak indítása iránt sem Csernovits Péter Királyi Biztos Úrtól, sem a megyétől utasítása e tekintetben nem lévén, a felelősséget magára nem vállalhatja.

Határozat

A kellő intézkedés e tekintetben megtörténvén, tudomásul vétetett.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvényezékének iratai 917/1848. tan. törv. jkvi szám

126.

Szenttamás, 1848. július 14.

A Nemzeti Politikai Hírlap beszámolója Szenttamás első ostromáról

Szenttamás alatt, 1848. július 14.

Szenttamás ágyúzása mai reggeli 6 órakor megkezdett, s mintegy háromnegyed órai ágyúzás és bombázás után több épület lángba borult. Az ágyúzás ezután percenként tovább húzódtott, s Turia táján hosszabb ideig hallatszott, mire a tüzelés mintegy reggel 9 1/2 órakor Turia táján is megszűnt. Szenttamáson azonban a füst mindig emelkedett, míg végre tíz óra tájon ez is megszűnt. A csata eredményét nem tudjuk, minthogy az ókéri, jelenleg már Överbász alá, Szenttamással egyvonalba visszavont tábornak kirendelt egy rész, kik között a tolnai, szabadkai, bajai, zentai, almási, s több helységekbeli számos nemzetőrség, egy osztály Császár huszár, s egy újonckal átvonuló, 30–40 emberből álló Este ezredbeli gyalogsapat is volt, az ágyúzás alatt a Ferenc-csatorna jobb partján tétlenül állani kénytelenített, miután a Ferenc-csatornáról a hidak föl voltak szedve, s az átmenet ekkint megakadályozva. Az Este ezredbeli gyalogság néhány vitéze a csatorna hídfője felé kémleltek, de puska, sőt ágyúlovással fogadtatván a zendülők által, megállapodni, s a felállított nemzeti zászlóaljához visszatérni kényszerítettek. Több nemzetőrök, kik a csatornára vízért csapatosan ugyan, de többnyire fegyvertelenül mentek, a nádasokban rejtve volt zendülők által tüzeléssel fogadtattak, miből következtetjük, hogy a szenttamásiak a római sáncokból érkezettekkel, s ágyúkkal erősbülve, s magokat erősen elsáncolva, makacs elenszegülésre vannak elszánva.

Amennyire én tudom, a Ferdinánd huszárezred csatázott az ágyúk segítségével gróf Kollowrath ezredes vezérlete alatt. Az ezredes, ezrede utolsó osztályával és az ágyúkkal Hegyesről, mintegy 3 óra távolságra Szenttamástól, 13-án délelőtt érkezvén, már este 8 órakor ismét útnak indult, s azon éjjel érkezvén Szenttamás alá, a támadást tüstint reggel, mint fentebb érintém 6 órakor, tehát minden pihenés nélkül megkezdé, s útközben is, Topolyán s Hegyesen magát a lakosságot szintén folyton bátorította, s lelkesítette. Ez szolgáljon tehát felvilágosításul, s cáfolatul ama Ceglédről, a nevezett ezredes ellen közelebb hírlapilag terjesztett méltatlan gyanúsításra, mintha Kollowrath ezredes tisztjeit maga unszolta volna a fellázadt illírek elleni csata kerülésére.

Az ágyúzásnak Szenttamásról Turia, s a római sáncok felé vonulásából azon következtetést vonom le, hogy a szenttamási lázadók Turia felé vonultak, s haderőnk által üldöztek, melynek fényes sikere, Szenttamás bevétele is, minden ellenállás mellett okszerűen bekövetkezendett, ha a Ferenc-csatorna jobb partján felállított Császár huszárok osztálya, s nagyszámú nemzetőrség a Ferenc-csatornán átkelhet, s a megtámadásban tetteleg részt vehetett volna. K

Nemzeti Politikai Hírlap (Bp.), 1848. július 21. 43. évf. 61. szám 238–239.

127.

Baja, 1848. július 16.

**Szakáll József és Szevics Döme képviselők a föld elosztására vonatkozó
24. számú közgyűlési határozat ellen óvást nyújtanak be**

A június 27-én tartott képviseleti közgyűlés jegyzőkönyve, és illetőleg ennek a 24. számú, a föld elosztását tárgyazo végzeménye felolvastatván, Szakáll József és Szevics Döme képviselő urak e tárgy érdemében fontos észrevételeiket a jövő alkalommal előterjeszteni kívánván, e részben tett óvásukat a jegyzőkönyvbe iktatni kérik.

Határozat

E jegyzőkönyv 24. szám alatt kelt határozatként, egyéberánt is arról, hogy az elosztandó földek birtokolási jogi, továbbá gazdasági tekintetben, s végül arról, hogy a városi közérdek mit kíván, a tisztelt Megyei Választmányának véleményes jelentést tenni kellett, nemkülönben a jelen felhozott kérdésnél fogva, vajon a bajai és a mátéházi földek után hadidót fizettek-e, okszerűleg megfjéetni kellett, Petrovics István, Gyurinovics Mátyás tanácsnok, Sándor György, Szakáll József, Szevics Döme képviselő és Mikoszevics Aloiz aljegyző urak kiküldetnek, miszerint az érdeklött kérdések iránt vizsgálatot tevén, kimerítő véleményes javaslatukat ide bemutatassák.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 47/1848.

128.

Baja, 1848. július 16.

Baja városa az ókéri táborba 150 nemzetőrt rendel ki

Hazánk vészteljes helyzete hozatván szóba, és felemlítettén, miképpen e rendkívüli munkaidőben a nemzetőrseregnek az illető táborbani szállítása nemcsak tetemes költségbe kerül, de sőt az odameneti és a visszajöveti napokat figyelembe véve, a táborban lévő, s az odameneti úttal elfoglalt nemzetőrök elfoglalásával kettős idővesztés lenne nyilvánvaló, minélfogva a bajai nemzetőrseregnek az illető táborba leendő kirendelése, s időkímélés tekintetből határozottatott.

Határozat

Baja Városa részéről 150 nemzetőrnek az illető helyre leendő rendelése elegendőnek találtatván, és miután tapasztaltatott az, hogy sok nemzetőrök tetemes önköltséggel állítanak helyetteseket, és sokan az önkéntes segély adakozásra nagylelkűen ajánlatokat tenni igenis hajlandók lévén, e városi közgyűlés az önkéntes nemzetőrökből alakítandó 150 főből álló nemzetőri csapat kiállítását saját ügyének tekintvén, és miután szentül hiszi azt, hogy a munkás néposztályon ezáltal felette könnyítettetni fog, részint az önkéntes ajánlati adakozásokból, s amennyire innőt ki nem kerülne, a városi közpénztárból az illető zsoldon és kenyéren felül, naponként a nemzetőrnek 40 pengőkrajár innőt fizettetni rendeltetik, oly érintéssel, hogy ezen önkéntes nemzetőri csapat állandóan egy hónapig az illető táborban szállásolni és nemzetőri kötelességét teljesíteni a törvények értelmében iparkodván, városunk díszére válni igyekezend. Ami pedig a nemzetőri fő és alsóbb osztályú tiszt urakat illeti, e részben helyettesítésnek helye nem lehetvén, maguk között intézkedve egymást felváltandják, kiküldetnek imitt és elvárja a tiszt uraktól e városi közgyűlés azt, hogy a 150 főnyi csapatnak aláírás, vagy bármely legcélszerűbb kiállítása iránt intézkedni és a haza szent ügye kívánta buzgóságot megtagadni nem fogják. Az adakozások beszédése és az aláírás útjani eszközése, az illető Tizedbeli Tanácsnokok hozzájárulása és intézkedése alatt, az első tizedben: Pollerman Ferenc, Jónitz Ferenc, a 2. tizedben: Kailbach József, Malik Lukács, a 3. tizedben: Bálint János, Kreiniker József, a 4. tizedben: Cseh Újváry Lajos, Busics Lajos, az 5. tizedben: Horváth József ügyvéd, Orovetz Ignác, a 6. tizedben: Pastrovics János, Agatics István, a 7. tizedben: Dömötör István, Lipovcsevics Dániel, a 8. tizedben: Passzer József, Forstinger Antal, a 9. tizedben: Bajer Mihály, Radán Péter, Katona István, a 10. tizedben: Jerkovic Antal, Matkovic Ferenc, a 11. tizedben: Krausz Károly, Girk József, a 12. tizedben Szentjánosnál Tiprovatz György, Liszka György képviselő urakra bízotván, e fontos ügy különös buzgalmukba ajánlatatván, pontos eljárásukat s intézkedésüket ezen közgyűlés az említett kiküldött uraknak hazafiúi érzelmeiktől elvárja. Minthogy pedig méltán várni lehetne azt, hogy e jelen táborban lévő nemzetőrökből sokan önkéntes szolgálatot vállalni óhajtanak, Pajha Pál, s Herdlein György képviselő urak kiküldetnek és megbízotnak, miszerint ők a tábori helyre leutazván, nemzetőrségünk tisztségét és nemzetöreinket, s netalán szükség esetében a tábori parancsnokságot is erről értesítvén, az önkéntes nemzetőri szolgálatnak imitten megszabott mód, s feltételek alatti elvállalására a haza s városunk nevében, a táborban lévő őrseregünket felhívják, s kellőképp intézkedjenek.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 48/1848.

Baja, 1848. július 16.

**A városi tisztviselők szót emelnek a terményjárandóság ellen,
fizetésüket inkább készpénzben kérik**

A városi tisztviselő urak természetményi illetősége iránt szó emeltetvén.

Határozat

A mai kor szellemével, s az idő kívánataival összeegyeztethető nem lévén, hogy a tisztviselő különböző nemű, s évenként sokféle változások alá eshető árkülönbségű, a számadást nehezítő természetményi neműekkel nyerje ki a fizetését, s ehelyett a megszabott tiszta pénzbeli fizetés inkább lévén elfogadható, minélfogva Petrovics István tanácsnok, Koller István, Latinovics Benjámín, Bálint János és Lipovcsevics Dániel képviselő urak ezennel kiküldetnek és megbíztatnak, miszerint a búza, a fa és más, a tisztviselőket eddig illető természetmények közepárát, a múlt 10 évi piarci árkülönbözésekből kiszámítván, a természetményi illetőség helyett ily módon kiszámított évi somma, s pénzmennyiség illetmény iránt, amely rendszer egyéberánt e folyó évi november hó első napjától számítva leendő életbe léptetendő, kimerítő jelentésüket ide terjesszék.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés. tiszttázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 50/1848.

Baja, 1848. július 16.

Mitterman János lemond adószedői hivataláról

Felolvasatott Mitterman János úrnak a kérelme, mely szerint előterjeszti azt, hogy ő a múlt rendszer szerint január 1-jétől királyi és honi adószedőnek elválasztatván, történt, hogy a legközelebb megtartott újabb törvényes tisztújítás alkalmával beltanácsnoknak meg nem választatván, e hivatal, amelyet egyéberánt is a városi beligazgatási szerkezet szerint beltanácsnoknak viselni kelletik, ünnepélyesen letéshzi, kérvén maga helyett mást választani, s őtet a számadási teher alól, miután e tisztet érette eddig mint segéd, Simics Pál tanácsnok úr teljesítette, magát felmentetni.

Határozat

Folyamodó Mitterman János úrnak a lemondása elfogadtatván, helyébe királyi és honi adószedőnek, az e tiszt kötelességet eddig is teljesítő Simics Pál tanácsnok úr megválasztatik, kiküldetvén imitten Petrovácz István tanácsnok, Sámuel István szószóló, Tiprovácz György képviselő és Mikosevics Aloiz aljegyző urak, miszerint a pénztárt kellő módon általvén, egyúttal az újonnan elválasztott adószedőnek általadják, eljárásukról szóló jelentésük beváratik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 51/1848.

Baja, 1848. július 17.

**Rudics Máté főszolgabíró utasítja járása községi előljáróit,
hogy a közteherviselésről szóló 1848. évi VIII. törvénycikkkel
kapcsolatban mihez tartsák magukat**

Isten velünk!

A legközelebb múlt országgyűlésen a közös teherviselésről alkotott VIII. törvénycikk világosan rendeli, hogy Magyarország és a kapcsolt részek minden lakosai minden közterheket különbség nélkül egyenlően és aránylagosan tartoznak viselni.

Mint tapasztaltam, a kormányom alatt lévő némely helységek az idézett törvény gyakorlati alkalmazásában a terheknek illetén egyenlő és aránylagos kivetését egészen mellőzik, némely lakosokra arányon túl, másokra pedig arányon alul vetvén ki a közös terheket.

Mínthogy pedig az ily aránytalan kivetést a közös terheknek világosan az idézett VIII. törvénycikkbe ütközik, és a lakosok között békétlenségre és megalégedetlenségre adna alkalmat, mindezeknek elhárítása tekintetéből felelet terhe alatt szoros kötelességül teszem a helységek illető előljáróinak, miszerint magokat a közös teher kivetésében az annyiszor hivatkozott VIII. törvénycikk rendeletéhez tartsák, és a közös terheket nemkülönbén a helységeknek a lakosok részéről kiszolgálendő helybeli munkát és egyéb gyalog vagy vonómarhával teljesítendő dolgokat a lakosok között birtokaránylag olyképp iparkodjanak kivetni és felosztani, hogy abban minden helybeli birtokos, sőt házas és házatlan zsellérek is ingó javaikhoz arányban kellő részt vegyenek, úgy hozván azt magával a részrehajlatlan igazság is.

Ellenkező esetre minden oly közös terhet vagy a község részére leszolgált ígás vagy gyalog napszámot, mely nem a birtok és a javadalmak arányában vettetett a lakosokra ki, és általuk valósággal teljesített is, a helység előljárói fogják a munka vagy a dolog leszolgáltatásának idejében divatozó napibér szerint minden okozott kárról egyetemben az illető túlterhelt helység lakosának megtéríttetni. Meghagyván egyszersmind, hogy ezen törvényes rendeletemet jegyzőkönyvükbe bevezetvén, azonnal tovább, és elvégre hozzam ide Bajára visszaküldjék.

Kelt Baján, 1848. július 17-én

Jóakarójok Rudics Máté m. k. főszolgabíró

132.

Baja, 1848. július 18.

**Odry Gergely betegsége kiújulása miatt lemond
nemzetőrkapitányi rangjáról**

Tisztelt Városi Tanács!

Vagyon szerencsém tudatni, hogy régi nyavalyám, mit több évekig gyógyítottam, különösen lábaimat, tehetetlenné tették a szolgálatra. A múlt-kori táborozás alkalmával megújultak, s így nemhogy reménységem volna a gyógyulásra, hanem súlyosodnak nyavalyáim. Erre való nézve, nehogy a közjó és a közönség ily viszonyos időben kárt szenvedjen ily egyén által, tegnap délután a Nemzeti Örkapitányságról tisztelettel leköszöntem, és ezt miután egész alázattal a tisztelt városi Tanácsnak sietek feljelenteni, magamat további kegyeikbe zárt maradok.

A Tisztelt városi Tanácsnak engedelmes szolgája
Odry Gergely

Eredeti tanácsi irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 928/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Tisztelt városi Tanácsnak mély tisztelettel Baján. Hivatali rájegyzés: Láttam 1848. július 15-én. Városunk Főbírája abbéli eljárása, miszerint Odry Gergely leköszöntével a körülményeknél fogva sürgetett kapitányi választást meghagyta, helyeseltetvén, tudomásul vétetett. Baján, 1848. július 21-én tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. Tanácsülési 210. szám. – l. még BKMÖL IV. 1007 928/1848. tan. törv. jkvi szám alatt.

133.

Baja, 1848. július 21.

**Hirsch Fülöp bajai nemzetőr kéri a városi tanácsot, hogy egészségügyi
okokból mentse fel a nemzetőri szolgálat alól**

Tisztelt Városi Tanács!

Ismételve előterjeszteni kénytelenítettek, miképpen én néhány évek előtt ágyéksérvet kaptam azáltal, hogy szerencsétlenül egy hordó pálinka az oldalomra esett volt, és azóta az A. betű alá alázattal idezárt orvosi bizonyítvány szerint is ezen betegségemben sínylődök, olyannyira, hogy fájdalom következése nélkül valamely nehezebb munkát, avagy utazást véghezvinni képes nem vagyok, ez történt vélem az ókéri táborba volt utazásom alkalmával, hogy az oda és visszafelé tett utat a kocsiban fekvé folytathattam, és a táborozásban többnyire betegeskedtem, miket is a vélem egy kocsiban volt utazó három nemzetőrtársaim is bebizonyíthatandják.

Mínthogy pedig miniszteri rendelet által a tisztelt Tanács az egészségtelen egyéneknek a nemzetőri szolgálatok viselése alóli felmentendésére feljogosítva lévén.

Azért alázattal folyamodom a tisztelt Tanács igazságos színe elébe, mi-
képpen engem, mint orvosilag is egészségtelennek, és a nemzetőri szolgálatra
tehetetlennek találtatott egyént a nemzetőri szolgálat alól felmenteni méltó-
tatna.

Mely alázatos kérésemet midőn megújítván, igazságos pártfogásába
ajánlottan, illő tisztelettel maradok

A tisztelt Tanácsnak alázatos szolgálja
Hirsch Fülöp bajai nemzetőr

Eredeti tanácsi irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 926/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Királyi Szabadalmú Baja Városa igen tisztelt Tanácsához intézett alázatos folyamodványa a bent irt esedezőnek. Hivatali rájegyzés: Láttam 1848. július 21-én. A folyamodó a törvény kívánta képességgel bírván, a nemzetőrségi szolgálat alól fel nem menthető, azonban az újabban kelt miniszteri rendeletnél fogva helyettest állíthat. Baján, 1848. július 21-én tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. A felzet alsó részén még ez olvasható: Tanácsülési 209. szám. Az irathoz A. alatt az alábbi „Orvosi Bizonyítvány” van mellékelve: Hirsch Fülöp kebelbeli lakos mindazon nemzetőrségi szolgálatoktól, amelyek nagyobb vagy hosszabb testmozgást igényelnek, felmentendő; képtelen lévén azoknak ágyéksérve végett megfelelni. Költ Baján, 1848. június 30-án. P. H. Olvashatatlan aláírás. – l. még BKMÖL IV. 1007 926/1848. tan. törv. jkvi szám alatt.

134.

Baja, 1848. július 21.

**Fischer Jakab és Cseh Újváry József nemzetőröket sóházi
örhelyük elhagyása miatt meginti a városi tanács**

Fischer Jakab és Cseh Újváry József nemzetőrök a sóháználi örhelyük
elhagyásával vádoltatván.

Határozat

Ezen tettük a Tanács által rosszaltatván, törvény parancsolta nemzetőri
kötelességük jövődöbeni pontos teljesítésére komolyan megintettek, az el-
mulasztás esetében keményen lesznek fenytendők.

*Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Ta-
nácstörvénysekének iratai 931/1848. tan. törv. jkvi szám*

135.

Baja, 1848. július 22.

**Sándor György a felső járási törvényszék helyettes elnöke
a bajai városi tanácstól a törvényszék tagjainak
felmentését kéri a nemzetőri szolgálat alól**

a) 12. szám

Tisztelt Városi Tanács!

A megyei bizottmányilag e folyó július hó 17-ére határozott Törvény-
székeket annál inkább, mivel a legközelebb lefolyt országgyűlésen alkotott

Törvények következtiben beállott átalakulás percétől fogva e mai napig az igazság kiszolgáltatás egyesek vagyonának, személy- s vagyonbátorságának ama nélkülözhetetlen palládiuma csaknem átaljában megcsökkent, okvetlen megtartani kellettén, amennyiben az ország déli részén kiütött lázadás elfojtása tekintetéből az Ókérén táborozó nemzeti őrséghez Baja város részéről éppen akkor netán küldendő csapathoz a Törvényszék Tagjai közül is némelyeknek, mint sor szerintieknek csatlakozniok kellene; ugyanazok a kötelességek ily összeütközésben kettős szolgálatra egy időben nem alkalmaztathatandnak. Mit is a Tisztelt Városi Tanáccsal, mint az Őrsereg rendezésével törvényileg megbízott helyhatósággal oly megjegyzés mellett tudatjuk, hogy a Törvényszék Tagjai, kik tiszta hazafiúságuk érzetében, a törvénykezés ideje alatt is éjszakákon át a tőlük igényelendő őrállási szolgálattól magokat el nem vonják, fenn érintett napon kezdetét veendő ülések végeztével, amennyiben e jelen állapotnak netaláni meg nem változásával akkoron kívánatni fog, táborozási kötelességüknek is sor szerént teljes készséggel megfelelelndnek. ... Baján tartott törvényszék üléséből

Sándor György helyettes elnök

Eredeti tanácsi irat, tiszttázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 934/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Felső járási Törvényszéktől Szabadalmas Baja Városa Tisztelt Tanácsának. Hivatalból. Baján. Hivatali rájegyzés: Láttam 1848. július 22-én. A városi hatóság senkit, ki a törvény kívánta képességgel bír, a nemzetőrségi szolgálat alól fel nem menthet, s így a törvényszék tagjait sem; miniszteriális rendelet következtében azonban mindenki helyettest állíthat. Kelt Baján, 1848. július 22-én tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. Tanácsülési 211. szám.

b) Sándor György törvényszéki helyettes Elnök Úr hivatalos levelében előadván, miként a megyei bizottmány által július 17-ére határozott törvényszéki ülés tagjai közül, ha tán éppen akkor némelyeknek, mint sors szerintieknek az ókéri táborba menniök kellene, nehogy ezáltal az igazság kiszolgáltatása hátráltassék, az odamenetel alól szabadíttassanak fel a törvényszék tagjai, egyéberánt készek lévén a törvénykezés ideje alatt is éjszakákon a tőlök igényelendő őrállási szolgálatokat megtenni.

Határozat

I mint fent!

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénykének iratai 934/1848. tan. törv. jkvi szám

136.

Baja, 1848. július 22.

Ország Sándor közvitéz a bajai nemzetőrök kiképzésére ajánlkozik

Ország Sándor közvitéz a bajai nemzetőrségnek fegyverbeni betanítására ajánlkozván, magát erre felfogadtatni, s az illető Minisztériumtól ezredétől elbocsátását kikéretni könyörög.

Határozat

A folyamodó oda utasítottak, hogy ezredétől arról szóló bizonyítványt szerezzen, hogy ő a fegyvergyakorlatokban jártas, s hogy ennél fogva a bajai nemzetőrségnek a tanítására alkalmas, mely esetben nemzetőrségünk fegyverbeni betanítására alkalmaztatni, s a Minisztériumtól erre nézve kikéretni fog.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvénysekének iratai 935/1848. tan. törv. jkvi szám; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 238.

137.

Baja, 1848. július 22.

A Pesti Hírlap tudósítása a Bács-Bodrog vármegyében történt eseményekről

Baja. A P. Z. magántudósítása szerint a csatatérről folyó hó 22-ről, leríttak Tiszaföldvár megszállása. Itt részünkről néhányan, az ellenféltől pedig igen számosan hullottak, s fogattak el. A város a mieinktől felgyújtott. Ez történt Mohollal is, hol a lázadó rácok az ott lakó magyarokat kiűzték. Ezeknek a segítségökre ment az adai felfegyverkezett nemzetőrség. A moholiak elibök menván, kérték őket, hogy engesztelődjenek ki, s fegyver nélkül jöjjenek be a faluba. Nem hittek az adaiak nekik, s jól is tették, mert a faluban mindjárt a pópa és két fia által lövésekkel fogadtattak. Ezért a mieink bosszút állottak, a helységet megszállották, s a lázadókat szétriasztották.

A futaki ütközetben egy szabadkai nemzetőr, egy katolikus rác, midőn a tűzben előnyomulva az ellenség zászlóját elvevé, a huszároktól ellenségnek nézetvén, leváगतott. Szenttamás holnap fog ostrom alá vétetni. A rácok embertelen kegyetlenségeket követnek el, s a mieink mindamellet nagy önmérsékletet tanúsítanak, s ritkán élnek visszatöréssel. A bajaiak, bárha 5 hét óta állanak fegyverben, még nem kedvetlenek, ott vannak mindenütt, hol veszély mutatkozik. Fájdalom, a szomszéd megyék, különösen Pest, bárha felszólítottuk is, a segélyadásban igen késedelmesek. Bács, noha minden helységben találkozik ellenséggel, következképpen minden falu síkra ki nem kelhet, 5 hét alatt mégis valami 6 ezer nemzetőrt állított ki. Tolna 2190 nemzetőrt küldött, de ezek a legelső alkalommal elfutottak, csak 500 maradván nálunk. Azt mondják, tisztjeik egymás közt meghasonlottak, s így vezetőjük nem lévén, hazamenni voltak kénytelenek. A bácsiakból még egy sem szökött meg. Tegnap érkezett 2500 jászkun. Mi, ha magunk maradunk is, vitézül meg fogunk állani. Könnyű Pesten politizálgatni; bárcsak azon urak idejőnének, hogy tetteleg kivigyék azt, ami felett ott oly sokat fecsegnek és firkálgatnak.

Pesti Hírlap (Bp.), 1848. július 28. 119. sz. 701–702. – Hazai mozgalmak

138.

Baja, 1848. július 24.

**Knézy Antal alispán körlevélben utasítja Rudics Máté főszolgabíró
a nemzetőrök kiállításában mutatkozó hanyagság megszüntetésére**

19. számú Körlevél

Isten velünk!

A megye első Alispánjától hivatalosan hozzám küldött tábori bizottmányi e következő végzés következtében.

Főszolgabíró Úr! Önnek meghagyatik, miszerint a nemzetőrök kiállító-jában mutatkozó hanyagságot őrszemmel tartva, ezeknek kellő számban elküldését megparancsolja s ellenőrizze, a vonakodni akarókat a Bíró vason küldje a Bizottmányhoz.

Kelt Verbászon, 1848. július 21-én

Knézy m. k. Alispán

Tudósítás azonnal teendő.

A legszorosabb felelet terhe alatt az Elöljáróknak meghagyom, hogy azonnal arról tudósítást küldjenek, vajon eddig melyik község mennyiben egészítette, s mennyiben nem, az Ókér alá küldendő, s reájuk mért nemzetőrsereg számát, a jövődre nézve pedig meghagyom a Bíróknak és az Elöljáróknak, hogy a községre kivetett őrseregi számot rendesen, s annak idejében a táborba leküldjék, és ha a soros nemzetőrök közül találkoznának olyanok, kik engedelmességet és a többiekkel lemenni nem akarnának, azokat a Bíró a táborba vason lekísértesse.

Kelt Baján, 1848. július 24-én

jóakarójok Rudics Máté m. k. Főszolgabíró

Eredeti körlevelek jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. I.

Zombor, 1848. július 24.

**Latinovics Károly alispán megküldi Rudics Máté főszolgabírónak
Szemere Bertalan belügyminiszter 604. számú rendeletét,
amelyben az a Mészáros hadigőzös támogatására utasítja
a Duna menti községek előljáróit**

604. szám

Bács vármegye egyetemének!

Az alsó vidékeken kiütött lázadás elnyomása tekintetéből a Dunán és a Tiszán ezután egy Mészáros nevű hadigőzshajó is fog jární; minél fogva ezenel felszólítom Önöket, hogy azon a helyeken, hol az említett gőzhajó kikötend, ennek számára jó tüzifát elegendő mennyiségben tartassanak készen, melyből a hajóskapitánynak nyugtatvány mellett annyi lészen átengedendő, mennyit szükségéhez képest kívánand.

Ezenkívül a Duna mentébe eső községek előljáróinak tegyék Önök szoros kötelességükké, hogy ha velük a hajóskapitány értekezni kívánand, az alsóbb rangúak személyesen, a felsőbbek pedig biztosuk által azonnal jelenjenek meg a hajó földvényén és a hajóskapitánynak azon tárgyokban, melyekben kívánandja, kellő felvilágosítást adva, neki mindenben segédkezeket nyújtsanak.

E rendeletem gyors végrehajtását Önöknek szoros kötelességükké teszem, mert az említett gőzös a napokban már meg fog indulni.

Kelt Budapesten, 1848. július 21-én

Szemere Bertalan belügyminiszter

Rudics Máté főszolgabíró úrnak meghagyatik, hogy addig is, míg ezen miniszteri rendelet a legközelebbi bizottmányi ülésben tárgyalatnék, a kormányzása alatti kerületnek Duna partján fekvő helyeiben haladék nélkül intézkedjék az iránt, hogy a községek jó tüzifával magokat azonnal elegendő mennyiségben ellássák, és a nevezett hadigőzös számára, midőn kívántatni fog, a hajóskapitány nyugtatványa mellett tüzifát szolgáltatassanak ki. Többnyire pedig a községek előljáróit a hajóskapitány által kívánandó felvilágosítások adására utasította.

Bács-Bodrog megye másodalispánja
Latinovics Károly

Eredeti tanácsi irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 954/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 48. 1848. Megyei Másodalispán Rudics Máté főszolgabíró Úrnak. Hivatalból. Sürgős. Baján. Hivatali rájegyzés: Alkalmazás és megtartás végett Baja város Tanácsának által teszi. Baján, 1848. július 25-én. Rudics Máté főszolgabíró. Ezen rendvény ahhoz való alkalmazás végett kellő tudomásul vétetvén, a gőzhajói állomáshoz azonnal hatól szifát kiállítatni s a hadigőzös kapitánya rendelkezésére készen tartatni rendeltetett. Baján, 1848. évi július 25-én tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. Tanácsülési 218. szám. – I. még BKMÖL IV. 1007 954/1848. tan. törv. jkvi számon és IV. 1102 Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 3–4.

Pest, 1848. július 25.

**Mészáros Lázár hadügyminiszter rendeletben utasítja
a törvényhatóságokat, hogy nemzetőrseregükről
a megadott szempontok szerint tegyenek neki jelentést**

Minden Törvényhatóságokhoz!

Az utóbbi időben kiindított Nemzetőrseregnek a felállításánál tapasztalatlanságból nem úgy jártak el némely hatóságok, amint az célravezető lett volna. Aggastyánok, beteges emberek, gazdasági, családi gondokkal terhelt egyének szintén a kiindulásra kényszerítettek. Hasznos hadi szolgálatokat főképp csak azoktól lehet várni, kik szintén testi erejökre, mint a hadgyakorlatban nyerendő kiképezésre az ily terhes kötelességek teljesítésére alkalmasok. Hogy tehát ne kellessen azon kellemetlen helyzetbe jönni, hogy a már kiindított nemzetőrseregeket, vagy egészen, vagy részlegesen haza kell küldeni, éppen akkor, mikor már néhány hetekig tartó táborozás által hadi szolgálatra elkészültek volna, ezennel rendelem, hogy azelőtt, mint a törvényhatóságok nemzetőrseregeiket kiindítanák, tegyenek ide sommás jelentést:

- a) Hány összeírt nemzetőr van a megyében vagy a városban?
- b) Mennyi van némileg kiképezve és felfegyverezve?
- c) Hányat lehetne önkénteseket (vagy már hosszabb szolgálatra alkalmasokat) kiindítani?

Ha majd ez a jelentés ideérkezik, innen fog kimenni a rendelet, mikor, mennyien és merre induljanak, ahol egyszersmind a szükséges intézkedések meg lesznek téve.

Még egyszer teszem figyelmesekké a hatóságok előljáróit, a kiindulásoknál kellő figyelmet fordítsanak arra, hogy ne mind a megyei, vagy más hivatalnokok, posta-, só-, uradalmi tisztek, lelkészek, orvosok stb. készítessenek az eljövételre, mert az ily nyilvános tisztviselőkre a hatóságokban, a kormányzás rendje, egészségi szempontból, lelkészeti stb. tekintetből nagy szükség van.

Mészáros Lázár hadügyminiszter

Eredeti tanácsi irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 961/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: Ezen Rendelet a nemzetőrsereg kapitányaival oly végre közzétetni rendeltetik, hogy a parancsnokságuk alatti nemzetőrséget haladéktalanul egybe-híva, a nemzetőrsereg száma, mennyire történt kiképzése, s felfegyverkezése, s valamint aziránt is, hányat lehetne mint önkéntest kiindítani, mielőbbi tudósításukat adják be. Baján, 1848. évi augusztus 2-án tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. Tanácsülési 224. szám. – I. még BKMÖL IV. 1007 961/1848. tan. törv. jkvi szám alatt. – Közli: Urbán Atadár: Gróf Bathány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Bp. 1999., II. k. 967–968.

Budapest, 1848. július 27.

**Augusz Antal Tolna megye első alispánja jelentést tesz
Szemere Bertalan belügyminiszternek és a pénzügyminiszternek
a Tolna megyei nemzetőr csapatok kiindításáról**

a) 239.

Miniszter Úr!

Amidőn hivatalosan jelentenem, hogy Hadügyminiszter Úrnak június 28-án 805. szám alatt a Megyéhez, úgy Csányi László Királyi Biztos Úrnak szintén aznap Kanizsáról alólírthoz intézett sürgönyeik következtében és teljesítésül Forster Antal Alezredes Úr parancsnoksága alatt kétezer főből álló Nemzeti Őrsereg tegnap, azaz július 5-én Tolnáról gőzessel Bajára, továbbá szintén kétezer főből álló Nemzeti Őrsereg Bonyhádról, hol összevonult, szintén tegnap Szekcsőre szállítottak, mind a két ponton veendővén illető Királyi Biztos Uraktól további újtjok és alkalmazások fölött rendeleteket, egyszersmind Miniszter Úrnak megnyugtatóására jelenteni kötelességemnek tartottam, hogy mind a két sereg szuronyos puskákkal, a megyében összeszedett lövő fegyverekkel, dzsidákkal és kaszákkal fejenként ellátott, mindegyik sereg négy és négy, összesen 8000 pengőft-tal a megye tárának hadiadójába bétudandóval indított útnak, mely somma addig is, még illető Királyi Biztos Urak e részben is szükséges további rendelkezéseiket következtetnék, némi időre Tolna Megye Nemzeti Őrseregeinek szükségait fedezni.

A seregek hadi felosztásáról, úgy az alkalmazott tisztek névsoráról készült jegyzékeket, mihelyt ezeket az illető parancsnokok alólírthoz béküldendik, azonnal felterjesztendem.

Költ Szekszárdon, 1848. július 6-án

Augusz Antal Tolna Megye Alispánja

Eredeti irat, tisztaát. MOL H 13 BM Országglásztati osztály 10. kútfő 83. tétel 6635/B/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 239. Tolna Megye Első Alispánjától Belügyminiszter Szemere Bertalan Úrnak. Hivatalból. Budán. Hivatali rájegyzés: 6635/B. Érkezett 1848. július 8-án. P. H. Töredezett vörös viaszpecsét. Statustitkár úrral közlendő, s visszaküldendő a Belügyminiszter Úrhoz. Visszavárolag közlendő a pénzügyminiszterrel. 83. Országglásztati 10.

b) 6635/B. Pénzügyminiszternek

Tolna megye alispánja folyó hó 6-ról kelt levelében értesítvén azon intézkedés felől, mi az ott már útnak indított őrsereg kellő költséggi ellátása iránt történt, e levelet szükséges tudomás végett, és mint visszavárandót, ./. alatt idezárva közlöm. Budapest, 1848. július 27-én. A levél eredetben küldetik. Elbocsátva 8/1.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 13 BM Országglásztati osztály 10. kútfő 83. tétel 6635/B/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 6635/B. Pénzügyminiszternek. Tolna megyei őrseregek költséggi történt ellátása iránt. A jelentés mellékelletve. 83. Országglásztati 10.

142.

(Budapest), 1848. július 27.

**A HM utasítja a Dunagőzhajózási Társaság főügynökségét,
Bács megyét, Zombor városát, báró Bechtold altábornagyot
és Török Gábor kormánybiztost a Sándor gyalogezred
gőzösön Bajára, onnan Futakra történő szállítására**

2298/H.ü. ad 434. 1848. július 27.

A dunai gőzhajótársaság főügynökségének!

Az illető katonai parancsnokságoknál részemről oly intézkedés tételvé, miszerint a Sándor császár nevét viselő gyalogezrednek jelenleg a komáromi várban szállásoló három százada e folyó hó 29-én gőzhajón Bajára szállítsák, ezek nyomán e gőzhajótársaság főügynökségét felszólítom, hogy arra nézve, miszerint az említett három század katonaságnak átszállítása végett kívántató gőzös az említett napra Komáromban készen tartassék, és a Bajáig való szállítás pontosan eszközöltessék, azonnal kellő rendelkezéseket tegyen. K.

Bács vármegyének, Zombor város közönségének.

Az illető katonai parancsnokságoknál részemről oly intézkedés tételvé, miszerint a Sándor császár nevét viselő gyalogezrednek jelenleg a komáromi várban szállásoló 3. százada e hó 29-én gőzhajón Bajára, onnan pedig szárazon kétszeres állomásokon Zomboron keresztül Futakra útnak indíttassék, ennek folytán

Bács vármegye közönségének.

E megye közönségét felszólítom, hogy e katonaságnak mind Baján megérkezte alkalmával, mind pedig a további útközben eső állomásokon leendő átkelési ellátása és alkalmazása iránt akképp rendelkezék, miként a gyors átszállítás végett kívántatandó előfogati szekerek is annak használására készen tartassanak.

Zombor városnak.

E város közönségét felszólítom, hogy e katonaságnak a városbani megérkezésével kellő átkelési ellátása és szabályszerű alkalmazása iránt célszerűleg előre intézkedjék. K.

Báró Bechtold altábornagy és Török Gábor kormánybiztosnak.

A magyar hadi fő, és a komáromi várparancsnokság, úgy a dunai gőzhajótársaság ügyvivőségénél részemről azon intézkedés tételvé, miszerint a Sándor császár nevét viselő gyalogezred jelenleg Komáromban tanyázó három százada e hó 29-én gőzhajón Bajára, onnan pedig szárazon kétszeres állomásokon Zomboron keresztül Futakra szállítsassék;

Báró Bechtoldnak.

Erről altábornagy urat kellő tudomás végett értesítem. K.

Török Gábornak.

Midőn Bács vármegye és Zombor város közönségeit is Bajától kezdve teendő átkelési rendeletek végett utasítom, ezekről kormánybiztos urat ezen katonaság további élelmezése iránt leendő intézkedés tekintetéből értesítem.
K.

Báró Bechtoldnak.

Eredeti irat, fogalmazvány. MOL H 82 HM Biztossági (polgári-gazdasági) osztály ir. 10. kútfő 526. tétel 2298/h.ü./1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 2298/h.ü. ad 434. 1848. július 27. A dunai gőzhajótársaság főügynökségének, Bács vármegyének, Zombor város közönségének, Báró Bechtold altábornagynak, Török Gábor kormánybiztosnak Komáromból Futakra szállítandó 3 gyalogszázad iránt. Előleges. 1848. 526. Hadügy. 10.

A báró Bechtold altábornagynak küldött parancsot külön németül is leírták, amely a felzetén folytatódik. Tartalma ugyanaz, mint a fent ismertetett magyar szövegé.

143.

Baja, 1848. július 27.

**Kerekes József esküdt utasítja a bajai városi tanácsot,
hogy a városi pénztárnok 1848. augusztus 1-jére
a városra eső adóval jelenjen meg Zomborban**

21. számú Körlevél

Isten áldja meg az Érdemes Tanácsot és az Elöljárókat!

A honi pénztár több időtül fogva majdnem üresen áll, a megye által elrendelt fizetések, mesterek kielégítése pénzhiány miatt akadályoztatnak, minek következtében folyó évi augusztus hó első hétfőjén volna az adói pénzek behozatalára Zomborba kitzúve, melynek folytán oly végből szólítom fel a címzett tanácsot és a községek előljáróit, hogy nem várván az első hétfői napot, adói pénzekkel a helységek kasszírjai megjelenjenek, annál is inkább, mivel a felső járási helységektől az múlt hónapra majd semmi pénzek bé nem hozattak.

Kelt Baján, 1848. július 27.

jóakarójuk járásbeli Főszolgabíró Úr megbízásából
Kerekes József m. k. Esküdt

Eredeti körlevelek jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 4.

144.

Baja, 1848. július 27.

**Rudics Máté főszolgabíró felszólítja a bajai városi tanácsot,
hogy az Óverbászon táborozó katonaság és nemzetőrség
élelmezéséhez szükséges természetményeket
szállíttassa le a zombori megyei raktárba**

Rendkívüli Körlevél

Isten áldja meg az Érdemes Tanácsot!

Tisztelt Főszolgabíró Úr! Miután a jelenleg Óverbászon táborozó katonaság és nemzetőrség élelmezésére megkívántató természetményeknek legnagyobb szükségben volnának az illető raktárak, az ebből keletkezendő zavarok elmellőzése tekintetéből sietek tisztelt Főszolgabíró urat megkérni, miszerint azon felső járási községeket úm. városi hatóságokat, melyek az e folyó hó 3-án Ókéren tartott táborig bizottmány által megállapított, s tisztelt Főszolgabíró úrral immár közölt repartitio szerint a táborig élelmezésre szükséges természetményeket Zomborba szállítani tartoznak, név szerint: Almás, Baja, Baracska sat. a lehető legnagyobb sebességgel felszólítani méltóztatson, hogy az július 1-jétől fogva 14 napról 14 napra járó tartozásait úm. liszt, széna, zab sat. minden halasztás nélkül tüstént Zomborba a megyei raktárba, hol az átvétel iránt egyúttal intézkedek, szállítani a legszigorúbb felelet terhe alatt köteleességüknek ismerjék, honnan ezen természetmények azonnal hajón Verbászra szállíttatni fognak.

Kelt Kulán, 1848. július 16-án

Kovacevics Alajos megyei élelmezési főbiztos m. k.

Az itt fentebb leírt levél értelme szerint Baja város Tanácsának a legszigorúbb felelet terhe alatt meghagyatik, miszerint a már közhírré tett kivetés értelmében a természetményeket, úgy az élelmezési szereket, jelesen liszt, széna, zab sat. részleteket Zomborba a megyei raktárba levinni köteleességöknek ösmerjék, ezen meghagyásomat jegyzőkönyvbe iktatván, annak utána tovább és visszaküldjék.

Kelt Baján, 1848. július 27-én

jóakarójuk Rudics m. k. Főszolgabíró

Az illető Községek Elöljárói, az eddig is miképp kiszolgált, úgy ezen-túlra a főbiztosi levél értelmében minden 14 napok után kiszolgálándó élelem és természetmények tárgyában hozzám szintén a legszorosabb felelet terhe alatt tudósítást küldendnek. Kelt m. f.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 4–5. – Hivatali rájegyzés: Tudósítás tétetett folyó havi 29-én.

145.

Zombor, 1848. július 27.

A Kossuth Hírlapja jelentése a zombori eseményekről

Zombor, 1848. július 27. Jelen zavaros időben Zombor s a szomszédos Baja az egyedüli szikla, mely a hajótörést szenvedetteknek menhelyt nyújt. Bács vármegye alsóbb vidékeiről naponként költöznek ide családok, életöket s vagyonukat megmentendők, s azt hiszik, hogy itt biztos helyen vannak. Isten adja!, de már itt is kezdenek mozogni, titkos tanácskozmányokat tartanak, az illír egyházi pénztárból a karlovici lázadóknak, mint állítják, Nikolics, volt helytartósági extitoknok által 10 000 pengőforint küldetett, azon kikötéssel, hogy a lázadók 500 embert segítségül ide küldjenek, kikkel aztán kezét fogva egyesülni akarnak. Városunkban számtalan illír nyelven írott gúnyiratok keringenek, szemtelenségök határt nem ismer, s tanúsítják, mily mélyen van süllyedve e népfaj. A csatatéren, a futaki ütközet óta nevezetes semmi sem történt, mint az, hogy e napokban 4 rác emissariust kötözve hoztak be Verbászra, kik közül kettő idevalósi. (P. Z.)

Kossuth Hírlapja (Bp.), 1848. augusztus 8. 33. szám 150.

146.

Baja, 1848. július 28.

Ott Márton bajai kötélgyártómester működési bizonyítvány kiállítását kéri azért, hogy megpályázhassa a hadügyminiszter által kötélgyártói munkákra kiírt pályázatot

Érdemes Tanács!

A *Közlöny* hivatalos lapban Mészáros Lázár hadügyminiszter úr által történt felszólításból, melyben a sorkatonaság részére megkívántató kötélgyártói munkák kiállítására nézve árlejtést hirdetvén, arra a vállalkozni kívánókat meghívja, értésemre esvén, miképp az érintett kötélneműek kiállítása végett kihirdetett vállalkozáshoz árlejtés útján hozzájárulhatnék, ezt tenni kívánva, hogy az illetőket megnyugtassam arról, miként a szükséges kötélneműek kiállítását rövid idő alatt, pontosan, jól elkészítve, teljesíteni képes vagyok; esedezem az Érdemes Tanács előtt, miszerint részemre arról, hogy Baja Városában több legényekkel az egész környéknek nagyobbszerű vállalkozásaimat pontosan teljesítem, s kötélgyártói munkáimmal a környéknek és városunknak hasznos szolgálatokat teszek, de különösen a közel létező kincstári Uradalmaknak, vagy 10 esztendő óta, a megkívántató zsákkötő spágétákat legnagyobb megelégedésükre készítettem, bizonyítványt kiszolgáltatni méltóztassék.

Tisztelettel maradván az Érdemes Tanácsnak alázatos szolgálója
Ott Márton kötélgyártómester

Eredeti tanácsi irat, tiszttáza. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 956/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Szabadalmas Baja Városa Erdemes Tanácsához intézett folyamodása a bent írtnak. Hivatali rájegyzés: Beadatott 1848. július 28-án. A kért bizonyítvány részére kiadatni rendeltetett. Baján, 1848. évi július 28-án tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. Tanácsülési 219. szám. – 1. még BKMÖL IV.1007 956/1848. tan. törv. jkvi szám alatt.

147.

Újverbász, 1848. július 30.

Knézy Antal alispán utasítja a városi tanácsot, hogy a haderő élelmezéséhez szükséges, augusztus 15-ig járó kenyér- és lórészleteket a város haladéktalanul szállítsa be a zombori megyei raktárba

Baja Mezővárosnak!

Miután a hadi erőnek az élelmezésre szükséges természetvények rögtöni szállítása olyannyira megkívántatnék, hogy nemcsak az, mi még július hóra hátra van, hanem az is, mi az illető szolgabírák által immár közlött repartitio szerint jövő augusztus hónap az első 14 napjára járul, minden haladék nélkül multhatatlanul a raktárakba bejőjön; meghagyom ezennel a Városi Tanácsnak a legnagyobb felelet súlya alatt, hogy minden legkisebb haladék nélkül az augusztus 15-ig járó kenyér- és lórészleteket Zomborba, a megyei raktárba szállítani siessen, az jegyeztetvén még imitten meg, hogy a kenyérrészletek lisztben szállítandók lesznek ti. minden 64 részlet után egy mázsa lisztet számlálva. Egyébiránt az e folyó hó 3-án Ókéren tartott táborig bizottmányi gyűlés által helybenhagyott repartitionak ./ kivonatja hozzá alkalmaztatás végett ide csatoltatik.

Knézy Antal alispán

./ alatti repartitionak kivonatja

Részletek Baja: kenyér - ló

85 - 17

Eredeti tanácsi irat, tiszttáza. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 959/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Megye első Alispánja Baja Mezőváros Tanácsának. Hivatalból. Igen sietős. Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. augusztus 1-jén. Miután Ivánovics István városunk kasznárja nyilváníta szerint, a folyó évi július hónapra eső részletek már leszállítottak, ennél fogva csak az augusztus hónap első tizennégy napjára eső 85 kenyér és 17 lórészlet, a kenyérrészletek lisztben, minden 64 részlet után egy mázsa lisztet számítva, leküldetni, s ezeknek augusztus 15-ig leendő leszállítása Kasznár Úrnak meghagyatni rendeltetett. Baján, 1848. évi augusztus 2-án tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. A felzet közepére hosszanti irányba a következő szöveget írták: Cservenka látta, 11 órakor látta és mindjárt elküldötte. Rigycza 1848. július 30-án du. 3 órakor kapta, s tüstént el is küldte. A felzet aljára: Tanácsülési 222. szám. – 1. még BKMÖL IV. 1007 959/1848. tan. törv. jkvi szám alatt.

148.

(Budapest), 1848. július 31.

**Baja város tisztiügyészi hivatal rendszeresítését kérő
folyamodványára válaszol a BM**

6384

1848. július 31.

Bács Vármegyének! Rác

31/7 vizsg. Sch.

Baja város közönségének kebelében ügyészi hivatal rendszeresítése iránt hozzámt tett előterjesztését az ./. alatt azon utasítással küldöm Önökhöz, hogy mivel a tervezett fizetés megszabásában a város jövedelmi és pénztári állapota, egyszersmind pedig többi hivatalnokai fizetésének mennyisége szolgálhatand zsinórmértékül; a nevezett községet annak kimutatására kötelezvéen, azon kimutatást, a kért hivatal szüksége és a városi község által annak részire tervezett fizetés mennyisége iránti saját véleményük kíséretében hozzámt mielőbb küldjék fel.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 14 BM Közigazgatási osztály 1848. 10. kútfő 96. tétel 6384/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 6384 július 1848. Bács Vármegyének Baja város tisztiügyészi hivatal rendszeresítését kérő folyamodványa tárgyában. ./. 3 darab melléklet 1848. 96 közigazgatási 10

A fenti iratban említett mellékletek hiányoznak a fogalmazvány mellől.

149.

Bács, 1848. július 31.

**A Közlöny tudósítása
a Bács-Bodrog vármegyében történt katonai mozgásokról**

Bácsból, 1848. július 31-én. Feszülten néz ki-ki a jövő elé, a borzasztó dráma kimenetelét várja mindenki. A katonaság folyvást vonul a megye alsó része felé, részint Baján keresztül, részint egyenesen le a Dunán Futak felé; jelesül tegnap indult Bajáról el a Sándor ezredbeli gyalogságból 600; a tegnap érkezett gözösön szállított mintegy 60 fő a Porosz herceg-féle ezredből, ezek is ma mentek tovább. A Pest megyei nemzetőrök mintegy 3500, folyó hó 28-án s 29-én vonultak keresztül Jankovácon Szabadkára, s onnét tovább.

E megye csak imént kinevezett főispánját, Szentgyörgyi Horváth Antalt, szentgyörgyi jószágán szerencsétlenség érvén, minthogy lovak elragadása következtében a keze súlyos sérelmet szenvedett; emiatt őt néhány hétig sajnosan kell nélkülöznünk, éppen e vészterhes napokban; ...

Közlöny (Bp.), 1848. augusztus 6. 58. sz. 278. – Belföld

Baja, 1848. augusztus 2.

Rudics Máté főszolgabíró közli a bajai városi tanáccsal Szentkirályi Móric királyi biztossá történt kinevezését, kéri annak támogatását, továbbá a rögtönítélő bíróságok megalakításának elrendeléséről tudósít

a) Tisztelt Tanács!

Főherceg István Nádor, s Királyi Helytartó Úrnak e Megye Egyeteméhez, onnan pedig Knézy Antal első Alispán Úrnak ezen rendeletét,

619. Bács Vármegye Egyetemének. Miután az ország alsó részeiben a lázadók a Törvény Szavára nem hajolván, az alkotmányos hatalomnak fegyverrel állanak ellent, miután a pártütők táborainak elnyomására hadi erőt kell alkalmazni, miután a rendkívüli viszonyok megkívánják, hogy ugyanott részint a tábor támogatására, részint lelkesítésére, részint a polgári intézkedések kellő vezérlésére rendkívüli polgári hatalom alkottassék. Bács, Torontál, Csongrád, Csanád Megyékben, s Zombor, Szabadka, Szeged Királyi Városokban, királyi biztossá Szentkirályi Móricot nevezem ki, adván neki rendkívüli hatalmat, egyrészt a tábori főhadiparancsnokkal egyetértőleges munkálkodásra, másrészt a polgári s büntető ügyekben minden olyan intézkedések tételére, jelesen, a rögtönítélő bíróságok megalakítására, melyek által a pártütés elnyomása, a béke helyreállítása biztosítatik, mely hatalomnál fogva nemcsak megrendelheti mindazt, ami a tábor szükségére és biztos munkálkodásaira okvetlenül megkívántatik; hanem a hanyagul teljesítő hivatalbelleket a hivataloktól is felfüggesztheti, és másokat helyettesíthet, úgy és akképpen, amint jónak, célszerűnek és sikerre vezetőnek ítéli.

Minélfogva Önöknek ezennel meghagyom, és parancsolom, hogy a nevezett Királyi Biztosnak mindenekben engedelmeskedni hazafiúi, és tartozó kötelességüknek esmérjék, különben sem cselekedvén.

Kelt Budapesten, 1848. július 24-én

István Nádor m. k. s Királyi Helytartó
Szemere Bertalan Belügyminiszter m. k

Főszolgabíró Rudics Máté Úrnak szigorú kötelességévé tétetik, hogy a Nádor és Királyi Helytartó által teljhatalommal kinevezett Királyi Biztos Szentkirályi Móric Úr ebbeli felhatalmazását ünnepélyesen kihirdetvén, a rögtönítélő bíraskodást az egész járásában aszerént, mint itt foglaltatik rögtön közhírré tegye, a község házain, a szentegyházon felfüggesztesse, és a történt ünnepélyes meghirdetésről haladéktalanul jelentést tegyen, minden lázadásról, vagy a közcsendet legkevésbé is háborító esetekről tudósítása bevérván.

Kelt Verbászon, 1848. július 29-én

Knézy m. k. alispán

Oly végre közlöm a Városi Tanáccsal, hogy azt egész kiterjedésében pontosan és a legszigorúbban teljesítvén, miképpí teljesítettetkről pedig engem haladéktalanul, de kétszer 24 óra alatt okvetlen tudósíttassanak.

Tekintetes hivatalnak
Rudics Máté főszolgabíró

*Eredeti tanácsi irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 958/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: A Járás főszolgabírója Szabados Baja Mezővárosa Érdemes Tanácsának. Hivatalból. Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. július 31-én. Ezen rendelvénny tudomásul vétetvén, városunk kebelében kifüggesztés, s dobszó mellett közhírré tétetett. Baján, 1848. évi augusztus 2-án tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. Tanácsülési 221. szám. – I. még BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 5–6. – István nádor fenti, 1848. július 24-én kelt rendeletét Közli: Pap Dénes: *Okmánytár Magyarország függetlenségi harczának történetéhez 1848–1849. Pest, 1868. I. k. 325.*; Thim József: *A magyarországi 1848–49-iki szerb fölkelés története. Bp., 1930. II. k. 561–562*; A Szabadka városnak küldött példány alapján Közli: Iványi István – Magyar László: *Szabadka és vidéke 1848/49-ben. Levéltári dokumentumok. Szabadka, 1998. 79–80.**

b) Felolvastatott István Nádor s Királyi Helytartó Őfenségének belügyminiszter Szemere Bertalan Úr ellenjegyzése mellett Bács Megye Egyeteméhez 619. szám alatt intézett s Megyéink főszolgabírója Rudics Máté Úr által e város Tanácsával közlött rendelete, mely szerint Bács, Torontál, Csongrád, Csanád Megyékre, s az ezekben fekvő Királyi Városokra nézve teljhatalommal felruházott s kinevezett Királyi Biztos Szentkirályi Móric Úr iránt kellő engedelmesség parancsoltatik, nemkülönben rögtönítélő bíróság felállítása elrendeltetik.

Határozat

Ezen rendelvénny tudomásul vétetvén, Városunk kebelében kifüggesztés s dobszó mellett közhírré tétetett, s az ekként történt meghirdetésről járásbeli főszolgabíró úr azonnal értesítetett.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysszékeének iratai 958/1848. tan. törv. jkvi szám

151.

Baja, 1848. augusztus 2.

**Szemere Bertalan belügyminiszter elrendeli a fegyverművesek,
a fegyver- és vasárus boltok rendőri felügyelet alá vételét,
továbbá kéthetenkénti jegyzék felküldését írja elő
a lőszeres mennyiségéről**

Felolvastatott belügyminiszter Szemere Bertalan Úrnak a *Közlöny* kormányi hivatalos lapban kiadott folyó évi július 24-i rendelete, mely szerint a fegyverművesek rendőri vigyázat alá vétetni, s csak a hadi fegyverek készítésére szoríttatni, nemkülönben a kereskedőknél található lőpor és golyó, s egyéb hadiszerek időnként összeírtni, s e szereknek a hatóság engedelmé

nélküli eladása nagyobb mennyiségben eltiltatni, a fegyver és vasáros boltok rendőri felügyelés alá vétetni, s a löszerek mennyiségéről jegyzék minden két hétben felküldetni rendeltetik.

Határozat

Ezen rendelet a kapitányi hivattal oly végre közöltetik, hogy a fegyverműveseket, a fegyver- és vasáros boltokat rendőri felügyelés alá vétén, az ezekben található fegyvereket, hadiszereket, lőport, golyót összeírja, s általjában jelen miniszteriális rendelet minden pontjaira nézve szigorúan járjon el. Mielőbbi tudósítása beváratván. Egyébiránt miután Kapitány Úr előleges jelentéséből kitűnnék, hogy kereskedőinknél a lőpor kevés mennyiségben található, ennek a hatóság engedelmé nélküli árulása megtiltatott, s ennek az eszközlése szintén a Kapitány Úrra bízott.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvényezékének iratai 960/1848. tan. törv. jkvi szám; a BM-nek a fenti tárgyra vonatkozó 618/B/1848. eln. számú rendeletét – 1. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 7–8. – Szemere Bertalan belügyminiszter fenti, 1848. július 24-én kelt rendeletét Közli: Pap Dénes: Okmánytár Magyarország függetlenségi harczának történetéhez 1848–1849. Pest, 1868. I. k. 329–330.; A rendelet intézkedéseit Közli: Urbán Aladár: A nemzetőrség és a honvédség szervezése 1848 nyarán. Bp., 1973. 100.

152.

Baja, 1848. augusztus 3.

A Nemzeti Politikai Hírlap tudósítása a Mészáros hadigőzös Bajára történt megérkezéséről

Bácsból. Baja, 1848. augusztus 3-án. Július 31-én érkezett meg állomásunkhoz a „Mészáros” hadigőzös, s a városunkhoz félórányi távolságra fekvő állomás naponkint nagyszámú közönségtől látogatott, hogy e ritka szerkezetű, s rabló, vad elleneink fékezésére készült gőzművet megláthassák.

Megérkezését ágyúdurrogás hirdeté.

Dacára a sűrűn hulló esőnek, mindenki sietett az állomáshoz.

A visszatérők szerencsés sikert kívántak leendő működéseinek, csak néhány rác meré gúnyal megjegyezni „ez sem fog többé visszatérni, s jó lesz a mieinknek”, mi pedig kacagánk e merész állításon.

A miniszteri rendelet megvan, mely a rácok lefegyverkeztetését elrendeli, de ki által, s mikor lesz végrehajtva, azt aligha érjük meg.

A nyilvánosságot mindenben szeretjük, csak e rendelet közzétételében nem, mert meg vagyunk győződve, hogy a rác lakosoknál nagyszámú fegyvereikből egyet sem találtunk.

A bajai rácok is részt venni látszanak az al-dunai mozgalmakban, mert a metropolita, és Szuplikác lakát, kik hitők szerint itt fognának lakni, már kijelölték, de lassan uraim, ehhez még mi is szólunk!

Nemzeti Politikai Hírlap (Bp.), 1848. augusztus 8. 43. évf. 76. szám 298. – Vidéki mozgalmak

153.

Baja, 1848. augusztus 4.

**Milassin Zsigmond esküdt közli a bajai városi tanáccsal
Knézy Antal alispánnak az alsó vidéki tábor
ellátására vonatkozó rendeletét**

Isten megáldja az Érdemes Tanácsot!

Knézy Antal első Alispán úr által Újverbászról a főszolgabírói hivatalhoz intézett következő tartalmú hivatalos levél nyomán.

Főszolgabíró úr az alsó vidéken egybegyűjtött tábor élelmezésére folyó hó 15-től fogva, háromezeröttszáz mázsa kenyérliszt és 30 000 lórészlet szükségeltetvén, ennek megszerzését a tábori bizottmány árlejtés útján megszerezni legcélszerűbbnek véli, mihez képest főszolgabíró urat oda utasítom, hogy járásában, ideértve a szolgabíróit is, közhírré tegye úgy, hogy a vállalkozni kívánók folyó hó 8-án Újverbászra, mint árverésül kitűzött helyre reggeli 10 órára megjelenjenek.

Megjegyzendő, hogy a kívánt lisztmennyiségből 3/4 rész Cservenkára, Kulára és Újverbászra, 1/4 rész pedig a csébi raktárba, úgy a zab- és szénarészletekből fele az újverbászi, fele pedig a csébi raktárakba, a vállalkozók önköltségén szállítani köteles leszzen, a vállalkozó száztól 5 pft-ig ellátva jótállólag magát lekötni köteles leszzen.

Költ Újverbászon, 1848. augusztus 2-án

Knézy Alispán m. k.

Meghagyom az illető községek Elöljáróinak és a Város Érdemes Tanácsának, miszerint az élelmezés kiszolgáltatandása tárgyában, folyó hó 8-án Újverbászra kitűzött árlejtési határidőt kebelükben meghirdetvén, ezen körlevelemet a jegyzőkönyvbe iktassák, úgy annak tartalmát leírva, szabad helyekre, falra kifüggeszék, hogy ekként a népnek még inkább a dolog tudomására jöhessen.

Kelt Baján, 1848. augusztus 4-én

Milassin Zsigmond Esküdt

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 8–9.

154.

Baja, 1848. augusztus 5.

**Horváth Dániel őrnagy jelentése Baldacci Manó ezredesnek,
az Országos Nemzetőrségi Haditanács elnökének
az 5. honvédzászlóalj Bajára érkezéséről**

Miniszteriális rendelet következtében, kötelességemnek tartom jelentést tenni, hogy e zászlóalj folyó hó 5-én gőzössel Baján megérkezett, másnap 6-án útját Óbecse felé szekereken folytatja; indulási időnek reggeli óra 2/4 négyre tűzetett ki.

E zászlóaljlétszám az utasítás szerint	1094
Ebből a komáromi kórházban van	42
Győrött beteg és ápoló	6
Pesten kimaradt mintegy	18
Baján hátramaradand egy hadnagy, egy zászlós és 40 szabó	42
Nagyszögön (komáromi megyében) őrhelyen	13
Pesten, kik az hátramaradandókat lehozandják utánunk	4
Összesen	125
A valóságos állományból hiányzanak	7

132

Maradt szolgálatra 962

2/4 11-kor estve. A mozgó sereg főkormánytól érkezett tudósítás szerint nem Óbecsére, hanem a 6. Garáncsnak, Stanicsra, a 7. Szivácsra és a 8. Verbászra kocsikon minden nyugnaptartás nélkül haladjunk.

Közlí: Hermann Róbert: Győr város és megye hadtörténete 1848–49-ben. Győr, 1998. 102–103.

155.

Baja, 1848. augusztus 8.

**Horváth Dániel őrnagy kéri a városi tanácsot, hogy Sterba József
elítelt honvédet az ítélet végrehajtására adja be dologházba**

Felolvastatván Horváth Dániel Őrnagy Úrnak a honvédsereg 5. zászlóalja parancsnokának hivatalos levele, melyben a szolgálat nem teljesítés, pajtásági lopás, s különösen szünteleni részegeskedés miatt a honvédzászlóaljkabani szolgálatra érdemtelennek talált, s az álladalom által reá fordított minden költségek, jelesen: pengő 20 ft beállítási díj, egy ing, egy gatyka, két hónap s hat napra kikapott 8 kr-os zsold, s fél kenyér ledolgozandására elítelt Sterba József Nógrád megyei születésű, 5. zászlóalj 2. századbeli honvédet ezen ítélet végrehajtása végett dologházba beadatni kéri.

Határozat

Nem lévén Baja városának dolgozóháza, Imrédy József Kapitány Úrnak meghagyatik, hogy az Országos Haditanács rendelete következtében a zász-

lőaljra ruházott elítélési hatalomnál fogva a megítélt Sterba Ferencet, a reá fordított költségek ledolgozandása végett a pesti dolgozóházba biztos őrizet mellett felkísértesse.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 982/1848. tan. törv. jkvi szám

156.

Baja, 1848. augusztus 8.

**Pilaszanovics József városi főbíró előterjesztése
szuronyos puskák készítésére**

Városunk főbírája Pilaszanovics József Úr előterjesztésére.

Határozat

Miután közgyűlésünk e város részére úgyis 100 puska készíttetését elrendelé, melyek azonban mind ez ideig el nem készültek, annál fogva a volt magyar egyenruhás polgárság feloszlásával az ezen társulat által az itteni fegyverművesekkel 60 szuronyos puska készítése iránt kötött, s e város Tanácsára átruházott szerződés elvállaltatván, imént nevezett városunk főbírájára az arrai felügyelés bízatik, hogy ezen puskák legfeljebb egy hónap alatt szerződött fegyverművesek által elkészíttessenek.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 999/1848. tan. törv. jkvi szám

157.

Baja, 1848. augusztus 12.

**Tóth Kálmán költő tudósítása a pécsi püspöki líceumról
a Márczius Tizenötödike hasábjain**

Szerkesztő!

Remélem szabadelvű lapjába szíves leendő felvenni „a pécsi főtanoda hű tükrét”, azon tanodának, melynek okos tanárai az ifjúságtól minden szellemi műveltséget tenyészítő társulatokat eltiltottak úm. a bált, a színházat stb. (hott ez Pesten megengedetett) azon tanodának hű tükrét, melynek csókolni való tanárai az ott tanuló ifjúságnak megparancsolták, hogy az 1847. évi baranyai követválasztáskor az ellenzéki színeket feltenni ne merészeljék.

Hogy tehát az oktatás legfontosabb ügyét ily kezekre ne bizzák, e gyönyörűségteljes valódi mákvirágokat egyenként eléállítom.

Első legyen a kolompos Prodirector. Neve Nagy János, rangja kanonok.

Ezen emberben azt csudálom, hogy lehetett pap, annál inkább Prodirector, mert tudománya egyenlő a nullával, hanem egy igazi papi characteristica van benne ti. a fősvénység, mert noha 200 ezer pengővel bír, mégis meg-

mondta a tanulónak, mit felel 1 ft az egy font tubakért. Szónoklati tehetsége demoszthenészi; egyszer így szólt hozzánk: „aki itt van, és felolvastatik a neve, kiáltson itt vagyok, aki pedig nincs itt az hallgasson!”

A műveltséget is szereti, egyszer így végzi beszédjét, édes öcsém én nem jártam színházba, se bálba, mégis kanonok vagyok, és mégpedig kántor.

Igazsága van, nem is való az olyan másnak, mint kanonoknak.

Schneider Gáspár természettanár és táblabíró. Előadása elandalító volt, hogy testjeiket a tanulók a legkellemesebb álomnak bocsátják, kedves pusizni való tanárjuk éneklő előadásának miatta, minek következtében a tanulók mihelyt a derék tanárjuk előadása közelget, az ablak redőit behúzták, nehogy alvásukban nékiek alkalmatlankodják. Tekintélye nagy volt, mert aprószenetek napján ugyancsak megsuprikázták a tanítványai.

Plisztner Lőrinc bölcsészettanár és táblabíró, tudománya csak volna, csakhogy ő maga neveletlen, kinek nevelni kellene ... Goromba, ez is leütötte az ellenzéki jelt egy tanuló kalapjáról, de most már ministerialis.

German József történettanár.

Három ember meg egy fél,
Csuhájában majd elfér.

Ez ám csak a gyönyörűségteljes mákvirág! Termete vastag, esze vékony. Martinovicsot és társait vízesűnek nevezte, még ön mer valakit vízesűnek nevezni, oh ön agnus Dei! Előadása a könyvhöz ragaszkodó, történelmi ismerete nincs, szóval ki kell adni rajta.

Egyébaránt jó tulajdonságai is vannak: Excellens sörivő, minek következtében majd mindig rekedt volt, és sokszor egy hétig nem volt előadási órája ... A tanulók szerették, kedvelték, mert macskazenével tisztelték meg őt, és a gorombaságban hü életpárját Plitzner tanár urat. Par nobile fratrum.

Tesztl Károly mennyiségtanár.

Úgy beszél, mintha prédikálna, szórul szóra a könyvből. Olyan embert, ki egy év alatt a könyvből felolvas valamit, száz bankóforintért is kaphatni.

Liebhart Lukács hittanár.

Ennek is volna tudománya, még azt is be tudja bizonyítani, hogy a római katolikus anyaszentegyházon kívül nincsen üdv, minden előadásában a reformátusok ellen papol!

Rudics Dienes magyar nyelv tanár.

Talpig becsületes, őszinte magyar ember, ki száraz tanját is kedvessé tette előttünk. A színházba való járást számtalanszor ajánlotta, szóval, szabadelvű, tudós ember. Meg lehet győződve, hogy tanítványai hálás emlékét magának biztosította.

Jónás József politikatanító, címzetes kanonok és ideiglenes igazgató.

Ezen polgártárs midőn kérték a tanulók, hogy engedné a délutáni órákat fegyvergyakorlatra, és látá, hogy az összes ifjúság kívánatainak engednie kell, azt mondá „én tehát nem bánom játszanak katonásdit.”

Ad vocem katonásdi, ha mindenik így gondolkodnék, mint ön drága nagysád, akkor csakugyan hamar innának a rácok a bécsi jó borból, és kedves nagysád hasacsakájáról a vörös övet leoldoznák, s az arany kereszt helyett, aligha mást nem tennének a nyakacsakájára!!!

Radnics Ferenc honi magán jogtanár. Növendékei ha korrepetálnak, rendszeren eminensek.

Most tehát pá kedves madaraim! Isten veletek, azon jó szándékotokért, hogy bennünket midőn a kávéházai járásért azzal mentetetőtztünk, hogy ott újságokat olvasunk, ti kedves mákvirágok (nemhiába papok vagytok), a köpenyforgató Budapesti Híradó olvasására, no de pardon, hisz csak az elveiteket akartátok belénk csepegtetni, melyeknek az ideje, valamint a táblabíráké elvégre eljárt!!

Adieu, ne haragudjanak önök rám, egykori tanítványukra, ki már nem az önöké, hanem a márciusé.

Tóth Kálmán

Márczius Tizenötödike (Bp.), 1848. augusztus 18. 134. sz. 539–540.

Tóth Kálmán az 1847/48-as tanévben volt a pécsi püspöki liceum bölcsészhallgatója. Pécs város 1848. március 20-i 1476/1848. számú közgyűlési jegyzőkönyvi bejegyzése szerint Tóth Kálmán is tagja lett a tanulók választmányának, amely ekkor 8 tagból állt. A politikai fejlemények okozta aggodalom megszüntetésére a városban nemzetőrség felállítására került sor, amelyhez a pécsi liceumi ifjúság is csatlakozni kívánt. A liceumi tanácsülés maga is helyeselte az ifjúság hazafias törekvését. Amint azt a fenti sorok is bizonyítják, Tóth Kálmán kiválóan ismerte tanárai szokásait és politikai beállítottságát, akik közül csak néhányan álltak a forradalom ügye mellé.

158.

Baja, 1848. augusztus 12. és 16.

**Pilaszanovics József főbíró tájékoztatja a városi tanácsot,
hogy az újabb miniszteri rendelet értelmében
a nemzetőrséget tíz hétre kell kiállítani**

Városunk főbírája a táborban lévő nemzetőrségünk felváltását szóba hozatván, megemlíti, hogy az újabb miniszteriális rendelet következtében ezentúl tíz hétre kell kiállítanunk a nemzetőrséget, melynek folytában az örsereg tisztjei meghallgatásával is, nevezett főbíránk véleménye nyomán határozottat.

Határozat

A legközelebb folyó évi augusztus 16-án felváltásra küldendő 150 nemzetőr önkéntesekből fog kiállítani, ezek naponként, az álladalom részéről járandóságukon felül 40 pengőkrajcárt fognak kapni, s az ehhez kívántató pénzösszeg kiállítására nézve, minden nemzetőr tartozik naponként 5 pengőkrajcárt fizetni, s ha pedig a fizetéshez járulni nem akarna; a táborba maga elmenni, az itt megjegyztetvén, hogy a táborozó nemzetőr 35 pengőkrajcárt fog naponként kapni, mivel a reá eső 5 pengőkrajcárnyi fizetés aapidijába fog beszámíttatni.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvényshékének iratai 1005/1848. tan. törv. jkvi szám

159.

Baja, 1848. augusztus 12. és 16.

**Baja város tanácsának határozata az izgatás vétségét elkövető
Decsy Károly, Gunics Mihály és Bárcki Károly ellen**

Folyó évi augusztus 10-én az Oroszlán című vendéglőben a Városi Tanácsot becstelenítő, s garázdálkodásaik miatt főbíránk által bekísértetett Decsy Károly Ügyvéd, és Gunics Mihály, úgy Bárcki Károly szentistváni Kasznár, mint e botrányos jelenet előidézője ellen kivett tanúvallomások.

Határozat

Királyi biztos Szentkirályi Móric Úrnak felterjesztetni, s Városunkban már a márciusi napok óta lázító szónoklataikról ismeretes Decsy Károly és Gunics Mihály megfenyítetése iránt nevezett biztos úr megkéretni, valamint a Kalocsai Érseki Uradalmi Igazgatóság is aziránt, hogy Bárcki Károlyt komolyan meginteni, s ily botrányos, a közcsendet veszélyeztethető jelenetek előidézésétől eltiltani szíveskedjen, megkerestetni rendeltetett. Egyébiránt városi főbíránk azon tette, miszerint Decsy Károly Ügyvédet s Gunics Mihályt, az említett időben véghez vitt féktelenségeik miatt, s a csendet, a rendet veszélyeztethető botrányos viseletükért a hely színéről eltávolíttatta, s biztos óvalom alá helyezte; helyeseltetvén, azt a Tanács magáévá teszi.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvényezékének iratai 1006/1848. tan. törv. jkvi szám; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 259–260.

Tanúvallomások hiányában nem tudjuk, hogy a fent említett személyek mivel vádolták a városi tanácsot, s az sem derül ki, miben merült ki az izgatás.

160.

Baja, 1848. augusztus 12. és 16.

**Pilaszanovics József főbíró rendkívüli intézkedések bevezetését kéri
a városi tanácstól, a felmerülhető zavarok megelőzésére,
a közeli napokban a szerb lázadókkal történő ütközet miatt**

Felemlítettvén Városunk főbírája által, hogy a rendkívüli körülmények, s jelesen az alsó vidéken összecsoportosult szerb lázadókkal e napokban történendő ütközet következtében minden netán felmerülhető zavarok megelőzése tekintetéből rendkívüli intézkedések szüksége forogna fenn.

Határozat

Mely előterjesztés nyomán Városunk területében nagyobb számú örök kiállítása szükségesnek találtatván, ezek folyó évi augusztus 17. napjától kezdve, mindaddig, míg azt a rendkívüli körülmények kívánni fogják, részint az itteni Nemzetőrségből, részint pedig a város egyéb lakosaiból következő számmal felállíttatni rendeltettek.

A vaskúti kapuhoz	15
A Volf-féle kertnél	10
A borsódi kapuhoz	10
A szegeói kapuhoz	10
A szentistváni kapuhoz	10
A szeremlei kapuhoz	10
A monostori kapuhoz	10
A sóházhoz	12
A magazinhoz	12
A gőzhajóállomáshoz bajaiakból	5
Istvánmegyeiekből	10

Míndezenek szolgálatai ideje 24 óráig fog tartani.

Ezeken kívül bent a városban a holnapi naptól kezdve, naponként estve 7 órától reggeli 4 óráig teendő éjjeli őrök végett 100 óra fog kiállítatni, s ezek fele része nemzetőrökből, a másik fele része pedig a Város más lakosaiból fog állani.

A nemzetőrök szolgálatai kiállítása tisztjeikre bízatik, az 50 városi lakosokat pedig a tizedenként kinevezett biztosok fogják megrendelni.

Minden külső őrhelyen egy tizedes fog lenni, s minden két kapunál egy tiszt tartozik felügyezni.

A városi belső éjjeli őrökre nézve a felügyezés a következő Képviselő Urak kötelességéül tétetik:

Az első tizedben	Pollerman Ferenc és Kerék Sándor,
A másodikban	Kraczl Mihály és Malik Lukács,
A harmadikban	Bálint János és Juhász Ádám,
A negyedikben	Székelyi József és Gyurakovics Ferenc,
A ötödikben	Strohoffer János, Pukl Ferenc, Latinovics Benjámin,
A hatodikban	Pastrovics János, Agatics István,
A hetedikben	Dömötör István, Albert Miklós,
A nyolcadikban	Pajha Pál, Forstinger Antal,
A kilencedikben	Kopper György, Katona István,
A tizedikben	Jerkovics Péter és Antal,
A tizenegyedikben	Repka Ignác, Bencze István,
A tizenkettedikben	Tiprovác György és Majvald Alajos Urak.

Az itt nevezett biztos urak a magok tizedeiből, éjjeli őrök végett, a város nem nemzetőr lakosaiból 50-et tartoznak kirendelni.

A kirendelt nemzetőr, vagy más városi lakos estve 7 órakor tartozik a városházánál megjelenni, a meg nem jelenés esetében először egy pengőforint, másodszer két pengőforint, s hat napi fogsággal, és így tovább, mindég kétszeresen fog büntettetni.

Senkinek e város lakosai közül úti levél mellett sem szabad a város határából kimenni.

Dobszóra a plébániatemplomban, vagy a barátok templomábani harang félreverésre, minden városi lakos fegyveresen tartozik a városházához sietni, s megjelenni.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 1008/1848. tan. törv. jkvi szám

161.

Pest, 1848. augusztus 13.

**Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök csekély merülésű gőzhajókat
rendel Bajára, amelyek képesek a Dráván megfelelő
magasságba felhajózni**

A Gőzhajótársaság Igazgatóságának!

Legközelebb bekövetkezhetik, hogy nagyszámú katonaságot kell a Dráván felfelé szállítani.

Tegye Ön meg tehát a szükséges rendelkezést, hogy 2 oly gőzhajó, mely a Dráva vizén *minél feljebb* járhat, vontatóhajókkal ellátva, ha lehet még holnap Bajára menjen, ott báró Bechtold altábornagy rendeleteit várandó.

Erre vonatkozó jelentését még ma elvárom, úgy azt is, hogy amint a hajók Bajára érnek, megérkezésökrül báró Bechtoldot sürgönnyel értesítsék.

Eredeti fogalmazvány. Közli: Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Budapest, 1999. II. k. 1058.

162.

Baja, 1848. augusztus 13.

**Schvanda János állami ispán és élelmezési biztos közli a bajai
városi tanáccsal a Baja városára eső marhák, természetmények stb.
mennyiségét, a szállítás időpontját és helyét**

Nagyérdemű Városi Tanács!

Méltóságos Szentkirályi Móric Királyi Biztos Úr által az ide ./. alá másolatban csatolt hivatalos levél tartalma szerint a hadi tápszekereknek összeszedésére biztosnak kinevezve lévén, szerencsém van a ./.. alá csatolt utalványi, illetőleg megbízás következtében az érdemes Tanácsot hivatalosan megkeresni, miszerént a Baja Városa által kiszolgálandó marhákat Bélára, az élelmezési természetményeket s tápszereket pedig Zomborba, az úgynevezett apatini nagy hidi raktárba átszállíttatni méltóztassék, mely átszállításoknak folyó hó 14-én esteli órájáig megtörténni okvetlenül kelletvén, Bélán a mar-

hákrúl az ottani ispán, Zomborban pedig a tápszerekrúl Horváth Ignác Kasznár Úr adandanak nyugtatványokat. Egyéberánt tisztelettel vagyok

Baján, 1848. augusztus 13. a nagyérdemű tanácsnak

alázatos szolgálja Schvanda János
Álladalmi Ispán s Élelmezési Biztos

./.

Minekutána a tábori élelmezési bizottmány által lett jelentésbül az világlik ki, hogy a megszaporodott hadi erőhöz képest az eddig fennálló természetényi felosztás szerént az élelemszerek a Tábor számára nemcsak elégtelenek volnának, hanem azok az illető községek által egyszersmind rendetlenül szállíttatván, emiatt az élelmezés máris akadozik. Annálfogva a bizottmány által a megyei községekre a hadsereg számához aránylagosan kidolgozott újabb felosztás szerént az illető raktárokba beszállítandó élelemszerekre nézve a bécsi álladalmi igazgatóságához az uradalmi hivatalnok alkalmazása iránt az élelmezési bizottmány által immár intézett felszólítás következtében Schvanda János álladalmi ispán általam legszorosabb felelet terhe alatt megbízatik, hogy a túllapon megnevezett községekbul a járandóság szerént reájuk kivetett mennyiségnek egy hatodrésztét folyó hó 14. napjáig, kitisztított, jó minőségű kenyérlisztben és egyebekben, minden hatalommal, melyre nézve az illető járásbeli szolgabírák kellő erőt adni kötelesek, a hátralévő illetőséget pedig 4 napok elfolyása után azonnal és folytonosan a kijelölt raktárakba múlhatatlanul beszállíttassa, ebbeli működésének idejére nézve a tábori pénztárbul fizetendő rendszeres napidíjak hivatalbeli állásához képest járandók lévén.

Kelt Újverbászon, 1848. augusztus 9-én

Szentkirályi Móric királyi biztos

././.

Schvanda János baracscai álladalmi Ispán szállíttott egy hónapi öszlet

A szállító helység neve	Mit hova szállítand	Marha	Liszt	Zab	Széna
Baja	Marhát Bélára, az élelmiszereket Zomborba	8	102	42	510

Kiadta Tinos István bizottmányi jegyző

Kivonat. Az élelmezési bizottmány az 1848. augusztus 10-i Újverbászon tartott ülésnek jegyzőkönyvéből:

28. A marhára nézve rendeltetik, hogy azok egészséges marhák legyenek, s minden helység által kiállítandó daraboknak két egyenlő párba készült jegyzékbe, mint passusokba szokás, ideje, formája, nagysága, billege az alábbi formula szerént leírva légyen, s az egyik jegyzék a küldő helység előljárói

által aláírassék, s a marhával együtt általadassék, a másik jegyzéket pedig az általvevő belápusztai Ispán fogja aláírni, mi a beküldött község kezébe marandó lesz. És ezek azért, hogy a későbbi összeszámolás alkalmával a levá-gott marhából bejött egész pénzösszeg a tulajdonosnak kifizetethessék, a Tá-bori Pénztár által, vagy ugyanannyi értékbe az adóba beszámíttathassék.

A liszt jól kiszitált kétszer búza kenyérliszt, de semmi esetre kukorica vagy árpaliszttal keverve ne legyen, a zab kirostált, tiszta zab, a széna 10 ft-os részletekbe szintén jó széna legyen, melyektől a beszállító község előljá-rói szintén név szerinti jegyzéket készítvén, mind az annak idejébe vagy készí-tendő, vagy az adóba a kiállítás javára beszámolandó léssen. Mégpedig a tá-bori bizottmány határozata szerint a liszt mázsánsként 4 pengőforintjával, a zab pesti mérőnként 1 pengőforintjával, a széna 10 ft-os kötegenként 6 pen-gőxr.

A szállítás a lehető legrövidebb idő alatt történjék, mégpedig akképp, hogy a kített mennyiségnek 1/6-a már augusztus 14-én estére, a második és a többi hatodrészek pedig legalábbis négy-négy nappal egymás után szállítas-sanak. És ekként ezen egy hónapra kivetett mennyiség szeptember 10-ig ki-szolgáltatva legyen.

Kiadta Tinos István m. k. Bizottmányi Jegyző

Jegyzéke azon szarvasmarháknak, melyeket N. N. községe a tábor élel-mezésére kiszolgáltattott.

Sorszám	A marha minősége	A marha kora	Ismertető jegye és billyege	A tulajdonos neve	Észrevétel

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Kör-levelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 11–12.

163.

Pest, 1848. augusztus 14.

**Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök rendelkezései
a déli táborból Eszékre szállítandó katonaságról**

*a) A bácskai tábor parancsnokához intézett előzetes értesítés
Báró Bechtold altábornagy úrnak!*

Mivel az események szükségessé tehetik, hogy tetemes hadi erőt a Du-nán át, vagy pedig a Dráván fel Eszékiig kellend szállítani, célszerűnek tar-tottam úgy intézkedni, hogy két gőzhajó vontatóhajókkal ellátva mindjárt ma Bajára induland, ott mindaddig időzvéen, még altábornagy úr vélek rendel-kezni fog.

Sietek erről kegyedet értesíteni, hogy annak idejében ezen hajókkal bölcs belátás szerént intézkedhessék.

Eredeti fogalmazvány. Közli: Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Budapest, 1999. II. k. 1069.

b) A gőzhajótársasághoz intézett utasítás

A gőzhajótársaság igazgatóságának!

Tegye meg tehát Ön mindjárt a tegnapi napon 786. szám alatt kelt rendeletem folytán a szükséges intézkedést, hogy 2 gőzhajó vontatóhajókkal el látva még ma Bajára induljon, és amint odaért, ebbeli jelentését báró Bechtold altábornagy úrnak tegye, kinek rendeletei alá fognak tartozni, és ott addig időzni, még vagy innen, vagy a nevezett altábornagytúl más utasítást veendenek.

Erre vonatkozó jelentését elvárom.

Eredeti fogalmazvány. Közli: Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Budapest, 1999. II. k. 1069–1070.

A fogalmazvány mellett van a gőzhajótársaság ügyvivőjének 1848. augusztus 14-i, az előző napi felszólításra adott válasza, amely szerint a Sámson gőzhajó még aznap, az Erős pedig másnap reggel indul meg 4-4 vontatóhajóval Bajára, ahol báró Bechtold altábornagyt értesíteni fogják.

164.

Baja, 1848. augusztus 15.

Rudics Máté főszolgabíró főispáni utasításra ágyneműk és szalmazsákok gyűjtésére szólítja fel járása községeit az alsó-bácskai tábor betegei számára

Isten megáldja az érdemes Tanácsot s az Elöljárókat!

4. másolat

Tisztelt Főszolgabíró Úr! Az alsó-bácskai táborunkban a betegek és sebesültek már eddig is tetemes számra növekedvén, és szaporodásuk a nagyobb ütközetek nemsokára maradható bekövetkezésével valószínűleg még inkább váratathatván, bocsásson Ön azonnal a felső járási helységek községeihez egy szívhez szóló körlevelet, melyben hathatósan felszólíttassék mindenki a tábori betegeink számára minél több ágyi neműek, felebaráti s hazafiúi adakozásra, különösen pedig szalmazsákokra legtöbb szükség lévén és leendvén, ezeknek a gyapjús zsákokból készíttetésére és szolgáltatására a zsidó községek kiváltképpen felszólíttassanak.

Baján, 1848. augusztus 14-én

Horváth Antal m. k. főispán

A fentebb leírt másolatbeli hivatalos intézkedés nyomán hiszem nem lesz nagyobb szükség lelkesíteni a kerületembeli népességet, mert a felszólítás maga lelkiületet ad, kötelességemnek érzvén egyébiránt meghagyni mind-

annyi községek lelkes jegyzőinek és bíráinak, hogy azonnal e levelem vételével, házankint eljárván, maguk igyekezzenek beszedni az ágyneműeket, és különösen a Zsidókat felszólítsák, hogy a gyapjús zsákokból könnyen készíthető szalmazsákokat adjanak, reményelvén, hogy községeinkbeli mindannyi Elöljárók és Jegyző Urak a dolog szentsége részvételéből eleget lelkesedetten vannak, s tőlem többet nyerni nem várnak.

Kelt Baján, 1848. augusztus 15-én

Rudics főszolgabíró m. k.

Ui. E körlevelet, minden sorbeli községek, a legsebesebben azonnal tovább mozdítsák, és a sikerről rögtön tudósítást adjanak.

Kelt mint feljebb

ugyanazon főszolgabíró m. k.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 14–15.; BKMÖL V. 342 Jánoshalma nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1849. sz. n./1848. 4. számú másolat

Megjegyezzük, hogy a V. 342 fondhoz tartozó Körlevelek jegyzőkönyve 1848–1849. lapokban, sőt a lapok is hosszanti irányban kettévágvá maradtak fenn, így oldalszáma itt nem lehet hivatkozni!

165.

Pest, 1848. augusztus 18.

Mészáros Lázár hadügyminiszter beszámoló az országgyűlésnek a délvidéki hadszíntéren szerzett tapasztalatairól

Az országgyűlés napirendjén „Az ország védelmére szükséges katonai erő kiállításáról szóló hadügyminiszteri javaslat” szerepelt. A képviselőházi ülés a fenti napirendet 1848. augusztus 16-án tárgyalta. Mielőtt azonban a hadügyminiszter a fenti újoncosági törvényjavaslat indoklásába fogott volna, jelentést tett a parlamentnek délvidéki szemleútjáról.

Mészáros Lázár. Mielőtt a tárgyhoz szólanék, valamit előre kell bocsátanom. Nem mondhatom, hogy megjártam Tolnát, Baranyát, de megjártam Torontál és Bács megyét. Itt sokat találtam, mi későbbi időre jó reményt nyújt. Úgy tapasztaltam, hogy a katonaság, bármi fajú, s nyelvű legyen is, kötelességét lelkesedve tölti be, s még eddig mindig nagyobb erőt vert vissza. Azonban tán azért, folytatá a szóló, mivel az életéről gondoskodtak, vagy előbb, vagy később történt is valami, mint ott jártam, de a mai újság már közölni fog tudósításokat Neuzina, Járek és Verbászról. A katonaság tehát mint említém, a kötelesség terén áll. A nemzetőrségre nézve ezen rövid táborozás katonai szempontból felette jó hatással volt, mert azonkívül, hogy némely süvöltő bogarakat megszokván, nekibátorodtak, sokat nyertek abban is, mi a táborozásnál szintén szükséges, ti. rendben és engedelmességben. Kiemelendő főképpen az aradi tüzéség, kik mintha rendes katonák volnának, nem

azt nézik, mennyi ellenség van előttük, hanem azt, hogy hol van. A békési lovas nemzetőrség közül többen kinyilváníták, hogy továbbra is a táborban maradnak. A tolnaiak megesküdtek, hogy utolsó csepp vérig küzdenek. A jászkunok derék emberek, jó katonák, s eddig is sokat tettek már; kár, hogy Bács megyében oly nagyra nőtt a kukorica, mert még többet is tettek volna. Az önkéntesekről csak jót és szépet lehet mondani; s ha van is köztük még némi emberi gyöngeség, ezt a szóló nem akarja feltakarni. Bács megyéből megdicséré a szóló a bajaiak és a szabadkaiak derekas magokviseletét, s ha valamelyiket kifeledte volna, kéri az általános dícséretbe belefoglaltatni. A szóló a katonai játékot ugyan a szerencsejátékhoz hasonlítja, de amennyire számítani lehet a győzelemre, 100 hihetőségi ok közül 70 a mi részünkön áll. Ezenkívül megdicséré a szóló Szeged és Baja városok hazafiúi készségét, melyet kivált az előbbi a betegek és a sebesültek ápolása körül tanúsít (éljenzés). Végül személyeket nevez a ház, sőt a haza köszönetére érdemeseknek, köztük első helyen Szentkirályi Móricot, ki a nemzetőrségre nézve is a legjobb hatást gyakorolja, Török Gábort, s a Temesben működő királyi biztost, kinek a neve nem jut eszébe, Horváth főispánt, ki kötésben hordja most is a karját, de ahol szükséges mindenütt jelen van stb. Mindezeket a ház kitörő éljenekkel fogadá. ...

Pesti Hírlap (Bp.), 1848. augusztus 18. 137. szám 772. – Országgyűlés; Közlöny (Bp.), 1848. augusztus 18. 70. sz. 340. – Nemzeti gyűlés; Kossuth Hírlapja (Bp.), 1848. augusztus 18. 42. sz. 188. – Országgyűlés; Nemzeti Politikai Hírlap (Bp.), 1848. augusztus 19. 43. évf. 86. sz. 338. – Nemzetgyűlés; Részleteket közöl belőle: Szokoly Viktor: Mészáros Lázár élettörténete, külföldi levelezései és emlékiratai. Pest, 1866. 63–64.; Gelich Rikárd: Magyarország függetlenségi harca 1848–49-ben. Budapest, é. n. I. k. 105.; Gracza György: Az 1848–49-iki magyar szabadságharc története. Budapest, (1895) II. k. 96.

166.

Szenttamás, 1848. augusztus 19.

A Kossuth Hírlapja jelentése a második szenttamási csatáról

A csatáról. Augusztus 19-én de. 8 órakor. Midőn e sorokat írjuk, Szenttamás a mieink által reggeli 4 óra óta folytonosan lövetik. Hogy e napon történik a megtámadás, már ezelőtt egy pár nappal gyaníthattuk. Szentkirályi királyi biztos úr rendelkezéséből* a magyar érzelmű helységek fegyverbe állíttatván, oly utasítással rendeltettek el Szenttamás alá, hogy annak határan környös-körül őrvonalat vonva, a menekvő rácokat az egészben felkoncolják.

A még békességet színlelő rác helyek pedig magyar nemzetőrökkel körülvéttetvén, örököndnek, hogy ki s be, senki ne mehessen; arra az esetre pedig, ha az egész helység fellázadna, azt felgyújtván, a lázadók fegyverrel lesznek kiirtandók.

E napot már igen türelmetlenül vártuk, s az elérkezett.

Az idő kellemes, egy kevés szél is lengedez.

Bízunk a magyarok istenében, hogy az ütközet részünkre kedvezően fog kiütni.

Az elfogott rablócsoporth közöl 160 ma vitetik át Verbászról Bajára, Horváth Bács megyei főispán úr börtöneibe. Közöttük van az adai pópa,** két falusi jegyző, s a koronai kerületbeli csendbiztos. Meg nem állhattam, hogy a pópának ne tegyek egy kis szemrehányást, mondám neki, midőn panaszkodott, miként fájnak a kezei a szoros megkötés miatt, hogy jobb volna most puha párnákon (mert éjjeli 2 óraker beszéltem véle) heverni, mint zsi-negekkel a kocsi oldalához kötözve, jajgatások között utazni a bűzhödtt szagú odúba, mint jövő lakása helyére; egyszerű válasza csak az volt, ha ő akkor így gondolkodott volna!

Ha megtekintettük a foglyoknak sápadt arcait, a szájalom néma fohásza tört ki ajkainkból, de lehetetlen is nem szánni őket, mint embertársainkat, és nem kárhoztatni azokat, kik őket, mint értelmetleneket tévutakra vezérelték.

Voltak köztök nők is, s fiatal legénykék, kiknek a szemeiből bárgyúság tűnik ki, de voltak közöttük magyarok is, kik, általok kényszerítettvén, velők egyesülve, ellenünk szöveteztek.

Fél 12 óraker az ágyúk szakadatlanul dörögnek.

A bács megyei önkéntes seregnek némely tagjai az összeütközés határnapját eleve kitudván, ott betegekké színelve magokat, a harc elől elvonultak. Ők voltak azok, kik felfegyverkezve ajánlották fel magokat a haza védelmére, s most elhagyják a csatahelyet! Vannak magyarjaink közt derék, lelkes vitézek, de vannak aztán gyávák és nyúlszívűek is. Victor Géza.

* Egy főszolgabírónak szóló rendelet eredetije történetesen kezeimbe jutván, tartalma így szól:

„A P. Főszolgabíró úrnak. Ezennel kinevezem Önt az Ó...i és B...i nép által ez alkalomra kiállítandó fegyveres közérő parancsnokának, oly utasítással, hogy folyó augusztus hó 18-án alkonyatra Ó... és B... községekből, amabból 450, emebből 350, és így összesen nyolcszáz fegyveres embert, kiknek egy része célszerűen lovas is lehet, Feketehegy alá kiállítson, honnan a Feketehegyen nyerendő utasításhoz képest őrvonalra állandának ki. Az őrség ötnapi eleséggel hazulról fogja magát ellátni, mint szinte löporral, s golyókkal is. Jogában álland Önnel ez alkalommal néhány segédtszert a szolgálát gyorsítására maga mellé kinevezni. Utasítása pedig abból áll, hogy az őrvonalon senkit sem be, sem ki nem bocsátand, s a lázadókat, mint ellenséget lelöveti vagy elfogatja, ha pedig az egész helység támadna fel ellenségesen, azt felgyújtván, a lázadókat fegyverrel fogja leverni. Ezen rendeletem mind Önt, mind Ó... és B... községeit a legszigorúbb felelet alatt kötelezi, a kívánt közérő haladéktalan kiállítására. Kelt Újverbászon, 1848. augusztus 15-én. Szentkirályi Móric s. k. királyi biztos.”

** Ki csakugyan megérdemelte volna a kötelet. V. G.

Kossuth Hírlapja (Bp.), 1848. augusztus 23. 46. sz. 210. – 1. még: Közlöny (Bp.), 1848. szeptember 1. 84. sz. 433. – Alföldi hírek. A Közlöny szerint 1848. augusztus 18-án 150 rác foglyot szállítottak Bajára.

167.

Baja, 1848. augusztus 21.

**Rudics Máté főszolgabíró rendkívüli körlevélben utasítja járása
községi elöljáróit, hogy lássák el úti levéllel községeik lakosait**

Rendkívüli körlevél

Isten áldja meg az Elöljárókat!

Hogy a mostani veszélyes körülményekben ismeretlen lázítók vagy bujtogatók, minden irat nélkül a helységekben, jelesen Bajára is megjelenhessenek, vagy szökevény szerbek a helységekben el ne rejtezhessenek, meghagyom az Elöljáróknak, hogy bárkit is helységek határaiba úti levél nélkül ne bocsátassanak, de magok a helybeliek is anélkül határaikból ki ne menjenek, különben visszautasíttatni fognak, hogy pedig ezáltal a jegyzők a sok pecsétetes passus írással ne terheltesse, és az adózó nép is megkíméltesse, hogy a passusokért járó díjat többször fizetni ne legyenek kénytelenek, azoknak, kik Bajára bármi dologban utazandnak, elegendő lesz ha a helybeli jegyző minden olyan utazónak ily forma cédulát ad.

P. o. Kozmánovics István, N. helység lakosa utazik Bajára és onnand vissza, minden pecsét nélkül.

Hogy pedig a sorompókon felállított biztosok ezzel megelégedhessenek, szükséges, hogy minden község minél előbb hozzám három-négy általam a sorompóknak kiosztandó ilyes cédulát küldjön. p. o.

Bikity helység jegyzőjének aláírása ilyen Veszeli János m. k.

Úgyis értetődvén, hogy a jellemekről ismeretes becsületes egyéneket, kiket az elöljárók ismernek, vagy a sorompós maga is ilyes cédula nélkül elereszthetnek, minél előbb tudósításaik az aláírásokkal elvárattván.

Kelt Baján, 1848. augusztus 21-én

Rudics m. k. főszolgabíró

Eredeti körlevelek jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 74.

168.

Baja, 1848. augusztus 21. és 25.

**Gerencsér Ignác a városi tanács felszólítására
nemzetőri szolgálatot vállal**

Gerencsér Ignác a Tanács eleibe rendeltetvén, s a nemzetőrségi szolgálatok teljesítésére felszólíttatván oda nyilatkozott, hogy mivel önekie nyugdíján kívül semmi vagyona nincsen, ő, az utolsó alkalommal Baja városa részéről kiállított, s táborba küldött 150 önkéntes napidíja fedezésére, minden nemzetőrrre kivetett naponkénti 5 pengőkracjárt nem fizetheti, hanem kész a táborba elmenni.

Határozat

A Tanács elvárja a nyilatkozótól, hogy itt nyilvánított szándékát, mint egyébként törvény parancsolta kötelességét, mielőbb teljesíteni fogja.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV.1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 1020/1848. tan. törv. jkvi szám

169.

Baja, 1848. augusztus 21. és 25.

Schvanda János élelmezési biztos a verbászi tábor részére szállítandó zab árának felemeléséről tájékoztatja a városi tanácsot

Felolvastatott Schvanda János álladalmi ispán és élelmezési biztos úrnak a hivatalos levele, mely szerint e város tanácsát értesíti, hogy a tábori bizottmány vegyes osztályától érkezett hivatalos tudósítás folytán, a tábor szükségére ezentúl kiszorgálandó zabmennyiség nem egy, hanem 1 ft 12 krajával pengő pénzben, nem jövőrei beszámítás, hanem készpénzfizetés mellett fog az illetőktől, a tartandó összeszámolás alkalmával átvétetni.

Határozat

Mely intézkedés kellő tudomásul vétetvén, jegyzőkönyvbe iktatni, s az errőlki kivonat, ahhoz való alkalmazás végett, a városi királyi adószedő, és kasznár Ivánovics István Uraknak kiadatni rendeltetett.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 1022/1848. tan. törv. jkvi szám; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 269.

170.

Baja, 1848. augusztus 21. és 25.

Baja város tanácsa tudomásul veszi a pártütökké vált görög nem egyesült vallású lakosok vagyonának zár alá vételét

Felolvastatott a tábori bizottmány élelmezési osztályának folyó évi augusztus 10-én 26. szám alatt kelt határozata, mely szerint a pártütökké vált, s a szerbek sáncaiba vonult görög nem egyesült lakosok minden ingó és ingatlan vagyonai, mint az álladalom részére elfogálandók, haladék nélkül összeíratni, zár alá vétetni, s minden lábasmarháik feljegyzés s leírás mellett biztos őrizet kíséretében Verbászra küldetni rendeltetnek.

Határozat

Ezen rendelet ahhoz való alkalmazkodás végett tudomásul vétetvén, Tanácsnok Uraknak oly utasítás mellett kiadatik, hogy tizedeikben szigorúan felügyelve; a netán előfordulandó ily nemű esetben, a hazaárulók minden vagyonát azonnal zár alá vegyék, tapasztalandókrólki tudósításuk elvártván.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 1023/1848. tan. törv. jkvi szám; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 268.

171.

Baja, 1848. augusztus 22.

Szentkirályi Mór királyi biztos jelentést tesz gróf Batthyány Lajos miniszterelnöknek az alvidéki katonaság hangulatáról, és kéri a hadügyminiszter sürgős lerendelését a táborba

565/E/1848.

Baja, 1848. augusztus 22.

A Királyi Biztostól
A Miniszterelnöknek!

E pillanatban jövök össze Perczel Miklóssal, kit, hogy Móric testvérétől homlokegyenest különbözik, ösmerni tanultam. Ez Pestre akart utazni, hogy Bechtold ellen egyenes vádat emeljen, felszólításomra mindazonáltal feltételivel felhagyott.

Tőle értettem azt, mit a Minisztertanácsban kifejeztem, tudniillik, hogy Bechtold minden bizalmát elvesztette nemcsak a nemzetörök, hanem a rendes katonaság előtt is, és ez indította Perczelt, hogy felutazzék Pestre, nem lármát ütni, de a Kormánytanácsban értekezni. Azonban felutazása mindenesetre lármát ütött volna. A sorkatonaságbeli tisztek hangosan és fennszóval mondják, hogy Magyar Commendáns nélkül semmire sem megyünk, sokan árulásról beszélnek, mindnyájan vastag tudatlanságról. Ha a Minisztérium a hadsereget, melynél több nincs, a hazát még egyáltalán meg akarja menteni, a Hadügyminiszter azonnal, de mindent abbahagyva jöjjön az Alvidékre, és vegye által a főparancsnokságot, ha három-négy nap alatt le nem jön, én mindent elveszetteknek tartok és magam is visszautazok.

Költ Baján, mint feljebb.

Szentkirályi Mór

Bakonyi kinevezése expediálva még nincs! Most már a dolgokat elsimítani nem lehet, a vélemény terjedni fog a táborból, ezt tessék figyelembe venni a Minisztériumnak.

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 OHB 565/E/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Cimzés: A Királyi Biztostól Miniszterelnök Gróf Batthyány Lajos Önagységának. Pesten. Hivatali rájegyzés: 565/E Érkezett 1848. augusztus 23. Elintéztetett, iratott Szentkirályinak, hogy mihelyt Melczer megjő, a hadügyminiszter tüstént lemegy a táborba. Az iratok közé. – Közli: Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Budapest, 1999. II. k. 1120–1121.

172.

Újverbász, 1848. augusztus 22.

**Knézy Antal Bács megyei első alispán jelenti a belügyminiszternek
a bajai piacon 1848 júliusában eladott gabonafélék árát**

Miniszter Úr!

Szabadalmas Baja Városa piacán folyó 1848. évi július hónapban tapasztalt gabonaárjegyzékét idecsatolva, midőn szerencsém volna Miniszter Úrnak megküldeni magas kegyeibe zártan vagyok Újverbászon 1848. augusztus hó 22-én

Miniszter Úrnak engedelmes szolgája
Knézy Antal Bács vármegye első alispánja

1848. évi 7. szám	Gabonaárjegyzék szabadalmas Baja városa piacán						
	Búza	Rozs	Árpa	Zab	Kuko- rica	Széna	Szalma
	(1 pozso- nyi mérő ára) ft xr	(1 pozso- nyi mérő ára) ft xr	(1 pozso- nyi mérő ára) ft xr	(1 pozso- nyi mérő ára) ft xr	(1 pozso- nyi mérő ára) ft xr	(1 mázsa ára) ft xr	(1 részlet ára) ft xr
július 1-jén	5,40	3,20	1,40	1,40	2,10	2,15	0,09
július 5-én	5,40	3,20	1,40	1,40	2,10	2,15	0,09
július 8-án	5,40	3,20	1,40	1,40	2,10	2,15	0,09
július 12-én	5,00	3,20	1,40	1,40	2,10	2,15	0,09
július 15-én	5,00	2,50	1,40	1,40	2,10	2,15	0,09
július 19-én	5,00	2,50	1,40	1,40	2,10	2,15	0,09
július 22-én	5,20	3,30	2,00	1,40	2,10	2,15	0,09
július 26-án	5,20	3,40	2,00	1,10	2,10	2,15	0,09
július 29-én	4,50	3,20	2,00	1,20	2,40	2,15	0,09

Költ Baján, 1848. évi július hónap 30. napján

Rudics Máté Bács vármegye Főszolgabírája

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 15 BM Rendőri osztály 62. kútfő 4. tétel 8531/B/1848.

Baja, 1848. augusztus 22.

A Nemzeti Politikai Hírlap tudósítása Szenttamás második ostromáról

Baja, 1848. augusztus 22. Azon előkészületek, melyek Szenttamásnál a rablók földvárai megtámadására tettek, még néhány nappal ezelőtt oda mutatának, hogy vad ellencinken teljes győzelmet vevén, nem leend vakmerő, ki békés nyugalmat igénylő hazánk jólétére égő üszköt szórni továbbra is bátor lenne, gondoltuk hogy ezen rác Karthágó eltörlése után a béke és egyetértés erős láncszemei füzendik össze honunk boldogságát és szabadságát. De csalatkozánk!

Folyó hó 19-én, midőn a felkelő nap bíbora ömlé el a látóhatárt, midőn győzelmet mosolygani látszott lelkesült táborunkra, egyszerre az elérzés komoly borongásai vonulának el táborunk között, mert ármány s bal eset csüggött népünk sorsa felett. Fél hatra a dobok támadást peregének, Szenttamás harangjai vést mormogának, az álgúyuk szakadatlan durrogtak, mindkét részről, de délutáni egy óráig tartó ostrom sikertelenül oszlott el.

Veszteségünk nagy, s annál fájdalmasabb, mert már másodszer kellett visszavonulnunk.

Ismét halasztás, hol győzni, vagy jót tenni lehete, és nem gondolják meg azon tábornok és parancsnok urak, hogy a halasztás, hol a bajt orvosolni kell, egyik rejtett horga a pokolnak, pedig nincs emésztőbb bánat, mint sülyedésünket látni saját szemeink előtt, nincs csüggesztőbb fájdalom, mint az ármány okozta vesztes önmagunkból.

A Sándor gyalogezredből 71 fő részint elhalt, részint halálosan megsebesült, 11 fő elfogatott, kik közt három menekülni szándékozó közül csak egynek sikerült a Ferenc-csatornán keresztül úszhatni, kettő a rablóktól agyonlövetett.

Tüzereink közül 4 meghalt, ugyanennyi halálos sebbe esett. Ferdinánd huszár 4 halt meg a csatatéren, 3 megsebesült. A Schwarzenberg huszárezredből 4 halott, 11 fő megsebesült. A Würtenberg jeles huszárjaink egyik tisztje Fiát agyonlövetett, könnyű sebbe van 3 közvitéz, 1 meghalt. Honvéd 3 meghalt, 5 megsebesült.

Két ágyútelep haszonvehetetlenné lövetett. A sáncokba leendő bemenetelre készült híd is a rablók kezébe került.

Hír szerint ismét kicsinyek voltak az ágyúink, de kérdjük, miért nem hoztak már rég akkorákat, melyekből valamennyi német tisztet a bécsi kamarillával együtt lehetne a rablók közé küldeni?

Uraim, nem kellene tán a szemeinket bekötni akarni, mert a sűrű szövétű kötőféken is keresztüllátjuk, hogy azon urak itt folyvást csak játszani szeretnek az ember életével.

A Pest megyei nemzetőrség egy része megszaladt, s hogy gyalázatos futásaikban ne akadályoztassanak, csizmáikat, szűrjeiket, sőt mi több fegyve-reiket is elveték. Ha e hazát véreiken szerző ósatyáink a sírjokból felébredének, mit mondanának, ha e csizmátlan, nyúlkint szaladókat látnák.

Turia is ugyanekkor ostromoltatott, s ez is sikertelen, harcosaink a helységet felégetvén, visszatértek.

Szenttamást felgyújtani nem lehetett, mert a rablók eleve gondoskodtak magukról, a nád- és szalmatetőket leszedvén, mintegy kétlábnyi magasságra földdel tömék meg a fedezetet.

Különös az is, hogy bombáink többnyire a levegőben pattantak szét, tehát kárt nem tettek, a szenttamási szúnyogokat azonban szétűzték.

Hír szerint Kerekes József Bács megyei almérnök úr a csata környékét, melyről tökéletes tájismerete van, térképezendeni fogja, hogy az e megyétől távolabb lakók is ismeretet szerezhessenek a magyar táborról, s a már itt történt csatákról, a térkép jegyzetekkel, s magyarázatokkal leend ellátva.

Nemzeti Politikai Hírlap (Bp.), 1848. augusztus 25. 43. évf. 91. szám 362. – Vidéki mozgalmak

174.

Budapest, 1848. augusztus 23.

Istvánmegye község Baja városhoz csatolását kéri

a) Méltóságos Hadügyi Miniszter Úr, Kegyelmes Urunk!

A legközelebb múlt országgyűlése által hozott törvény rendeleténél fogva nekünk jutott ama szerencse, hogy helységünk Istvánmegye az országgyűlési követ választhatására egyesítettvén, mélyen tisztelt Miniszter Úrban van valódi szerencsénk teljes bizodalomú követünket tisztelhetni, s mint ilyen, Kegyelmes Urunkhoz ezennel bátrak vagyunk legmélyebb alázattal könyörögve járulni, hogy miután helységünk Istvánmegye a követválasztásra nézve szabados Baja városával a törvény által egyesített; s miután mi a legközelebb múlt tavaszkor a mélyen tisztelt Magyar Minisztérium előtt nevezett helységünk nevében az iránt bátrak voltunk folyamodni, hogy helységünk szabados Baja városa Törvényhatóságával az ország gyűlése által, mint Bajától csak egy keskeny utca, s így vele tözsomszéd egyesíttessék; ezennel bátrak vagyunk Méltóságodat jobbagyi mély alázattal ismételve megkérni, hogy mi részünkről is követ, ezen törvényhatósági egyesülési szerény kívánságunkat a Tisztelt Belügyi Miniszter Úr előtt följelentvén, annak tökéletes teljesülését a hon atyái közgyűlésén szorgalmaztatni méltóztatna, legmélyebb tisztelettel maradván

Méltóságos Miniszter Úrnak (Istvánmegye), 1848. augusztus 13-án

Kubinyi Ádám (és 9 társa)

istvánmegyei részint Esküdtek, részint lakosok

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 13 BM Országglásztati osztály 8. kútfő 33. tétel 8309/B./1848. - Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: Méltóságos Mészáros Lázár Magyar birodalmi Hadügyminiszter és Vezérőrnagy Úrhoz nyújtott legalázatosabb kérelme Istvánmegye helység lakóinak, hogy helységük Bajával egyesíttessen.

b) 4777. szám E.

A Hadügyminiszter

Szemere Bertalan Belügyminiszter Úrnak!

Budapest, 1848. augusztus 18-án

Idecsatolva van szerencsém Istvánmegye helységének abbeli folyamodását, miszerint szabados Baja városával törvényesen egyesíttetne, oly bizalomteljes megkereséssel áttenni, hogy miután az abban felhordott okok, úgymint a kérvényes helységnek mind fekvése, mind követválasztási joggyakorlatára nézve Bajával-i összeköttetése, továbbá a most külön kezelt és súlyos, de a csatlakozás által egyé forrandó rendőri s egyéb házi költségek nevezetes kevesbülése, végül ezen egyesülés által a folyamodókra átháramlandó városi szabadalmak hasznai, igenis méltánylatot érdemlenének, szíveskedne Minisztertárs Úr e tárgy körül kedvezőleg rendelkezni. Mely szívességéért tiszteletteljes köszönetem előzőleg kimondván, a folyamodókéhoz kötött sajtát kérelmem teljesültét bizalommal elvárom.

Mészáros Lázár

*Eredeti irat, tisztázat. MOL H 13 BM Országglásztati osztály 8. kútfő 33. tétel 8309/B./1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 4777. szám 6 a hadügyminisztertől Szemere Bertalan belügyminiszter úrnak. Hivatalból. Budán. Hivatali rájegyzés: 8309/B. érkezett 1848. augusztus 19. 33. Országglásztati 8. l. még *Eredeti irat, fogalmazvány. MOL H 75 HM Általános ir. 4777/377/1848.**

c) 8309/B.

Bács megyének!

Folyó évi május 5-ről 445. szám alatt kelt rendeletem által utasítva voltak Önök, hogy Istvánmegye községének abbeli esedezését, minélfogva Baja városához leendő csatoltatását kéri, tárgyalják, és a kérelem miképpen teljesülhetésére nézve, az említett város kihallgatása mellett javaslatot tegyenek.

Miután pedig e rendelet sikerlését kimutató jelentésüket mind ez ideig fel nem terjeszték, annak minél előbbi felküldésére Önök ezennel emlékeztetnek. Budapest, 1848. augusztus 21-én. Letisztázta 1848. augusztus 23-án Bozóky. Elbocsátva 1848. 8. 29.

Eredeti irat, fogalmazvány. MOL H 13 BM Országglásztati osztály 8. kútfő 33. tétel 8309/B./1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 8309/B. Bács megyének Istvánmegye községének kérelme iránt sürgettetik a kívánt jelentés felterjesztése. 33. Országglásztati 8.

Baja, 1848. augusztus 26.

**Rudics Máté főszolgabíró közli a bajai városi tanáccsal
Szemere Bertalan 6628/B/1848. számú rendeletét, amellyel
a belügyminiszter Szentgyörgyi Horváth Antalt
főispánná nevezte ki**

Isten áldja meg az érdeemes tanácsot!

Bács-Bodrog megye bizottmányi rendkívüli ülésének jegyzőkönyvéből. Felolvasatott belügyminiszter Szemere Bertalan Úrnak idei július 24-én 6628/B. szám alatt kelt abbeli rendelvénye, miszerént Nádor s Királyi Helytartó Ófensége által Rudics József Úr főispáni hivatalal másképpen alkalmazásainak fenntartása mellett, kegyesen felmentetvén, e megye főispánjává Horváth Antal úr neveztetett ki, értesítetvén e megye, mikint a kinevezett Főispán Úr, minden ünnepélyes beiktatástól felmentetett, s megküldetvén az alkotmány szelleméhez módosított új eskü, miszerint a hit Főispán Úr által a közgyűlés, vagy az 1848. évi XII. törvénycikk értelméhez képest, a Bizottmány előtt bizonyosan leteendő.

Ennek folytatában meghirdettetett Szentgyörgyi Horváth Antal úr által előmutattatott István Nádor s Kir. Helytartó Úrnak idei július 24-én kelt rendelete, mely által imint nevezett Horváth Antalnak e megye Főispánjává lett kineveztetése emlékezetül adatván, nekie az alkotmány és király iránti hűség, a törvények iránti engedelmesség, részrehajlatlan s lelkiösméretes teljesítése, e megyének pedig a kinevezett, s esküvel lekötendő Főispán elesmérése, s minden jogos törvényszerű rendelése iránt tartozó engedelmesség meghatott.

Mely kegyes rendelet, bizottmányi joguk, őszinte öröm közt fogadtatván, legott Szentgyörgyi Horváth Antal úr a belügyminiszteri rendelvényhez, melléklet szerént, hitét nyilvánosan letévén, főispáni székét, a bizottmány hangos, s sokszorosán ismételt éljenzései között elfoglalá, rövid, de velős beszédében ünnepélyes fogadást tősz, miszerint alkotmányos, s nemzeti szabadságunknak, valamint koronás fejedelmünknek tántoríthatatlan hű bajnoka leend, kijelentvén, hogy e szeretett hon közös boldogságának előmozdításán túl, fő törekvése leend e kormányára bízott megye feldúlt békéjének, s a törvényes rendnek mielőbbi helyreállításán működni, polgári eme legfőbb kötelességének minél sikeresebb teljesítésére egyetértenének, de főleg a tisztikarnak bizalmas közzémunkálatát nyájás szavakkal, mit a jelenvoltak legszívesebb készséggel felajánlva személye iránti valódi tiszteletüket s bizodal-mukat, újonnan kitört, s többször ismételt éljenekből tanúsították, megtörténvén ekkint Szentgyörgyi Horváth Antal Úrnak a megye rendkívüli állapota

miatt főispáni hivatalába minden pompa nélküli ünnepélyes béiktatása. Kertületi szolgabíró uraknak kötelességül tétetett, miszerint erről a megyei lakosokat a szokott módon értesítsék.

Ünnepélyes meghirdetés végett az előljárókkal közöltetik.

Kelt Baján, 1848. aug. 26-án

Rudics m. k. főszolgabíró

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÓL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 85–87.

176.

Baja, 1848. augusztus 27.

A városi képviselői közgyűlés úgy határoz, hogy a bajai és a mátéházi földeket nem osztja ki

E jegyzőkönyv 47. száma alatt megbízott küldöttség Petrovics István, Gyurinovics Mátyás tanácsnok, Sándor György, Szakáll József, Szevics Döme képviselő és Mikosevics Alajos aljegyző urak beadván hivatalos tudósításukat jelentik, miképpen a bajai és a mátéházi földeknek el vagy nem elosztandása tekintetéből a közre nézve háruolandó hasznosság, továbbá a birtokulási címe, s jogi tekintetbeni minősége iránt vizsgálatot tartván, a szóban forgó földeket a bajai Uradalom és a Város között létezett több régibb kötések, de különösen az Uradalom és a Város közötti viszonyt szabályozó 1783. évi örökös szerződés 5. pontja nyilvános szavai szerint a készpénzbeli kikötött összegben e Városnak minden úrbéri kötelességei, adózásai és tartozásai megváltatván, s örökösen a város imigyen az úrbériségi bánlás alól felszabadítatván, világos, hogy e földek úrbéri természetűek valának. Továbbá ugyanezen földeknek gazdasági szempontból a városi közérdeket illetőleg szintén vizsgálatot tévén, Baján haszonvehető szántóvető 2655, mátéházi 3896, összesen 6551 holdat találtak, a rémi pusztá nem örökös szerződéses tulajdona lévén a Városnak, ide nem vétethetik, a fentebbi összegből ha levonatik mintegy 1902 hold kukoricaföld címe alatt használandó földmennyiség, nem marad több, mint 4649 hold használható szántóföld, és vajon a Magánosok és különösen a Város közérdekében eszközölhető-e a felosztás? Az 1841. évtől kezdve e jelen üdőig a bajai és a mátéházi földeknek nyilvános árverés útján történt kibérléséből fokként növekedő, s emelkedő jövedelmi haszon oly arányban találtatott, hogy amidőn a régi kezelési mód szülte jövedelem volt váltó 7536 forint, akkor 1841-ben tartott első árveréskor 10 043, 1844. évben 16 075, s végül az 1847. évben 27 601 pengőforintokra emelkedett, s középszámítást vonván ezen összegekből, 17 900 pengőforintra az innóti jövedelem kitétetik, végül a városi közpénztárba folyó minden más jövedelmezéseket is figyelembe vévén, ügyelve azonban ezeknek sok tekintetben az ingatag és változó természetére, az egész városi jövedelmet 29 400

forint, a kiadást 35 507 pengőforintokra rúgónak találván, terhelőleg fennálló hiányosság 5900 forint maradna fenn, és különösen e Város szenvedőleg tartozása 70 000 forint lévén, e körülményeket így találtók.

Folyton azon körülményre is ügyelvén, hogyha a jelen fennlévő mintegy 1902 háztulajdonos között egyenlő arányban e földek felosztatnának, a bajaiból 475 öl, a mátéháziból 2 lánca 77 öl jutna egy-egy háztulajdonosra, e magában csekély földrész azonban egybevetve a városi bevétel, s kiadási helyhezvetési állapotot, és a jövedelmek ingatag változhatóságát, holdankint évi teherül 5 forint 17 dénár, s netalán többet is róni kellene a 70 000 ft szenvedő tartozásnak, mint biztosítéki alapra a földre kelletvén felosztatni, 15 forint 6 dénár pengő jutna teherül egy lánca. Ily körülmények között a Város közérdekében azért nem véli tanácsosnak a földek felosztását, mert netalán kölcsönt igénylő esetben a föld, mint biztos alaptőke és kiegészítő eszköz nem lévén már a Város közkezelési kezeiben a kölcsönzés, s a hitel meggyengítetik. Egyes lakosokra nézve azért nem javallható a földfelosztás, mert nem lévén a Városnak mi fekvő birtok utáni jövedelme sem, a netalán idővel felmerülhető közköltségi tetemes terheket egyes polgárookra kéretni kelletnék, s ez esetben és körülmények között a magántulajdonnak tetemes terheltetésével ez végre a magántulajdonnak minden ismertetőjeleit megsemmisítené, továbbá a szenvedő tartozások biztosítéki alapja a föld lévén, akaratlanul is az eddig adósságtól mentes vagyonát a földeknek a házhoz való kapcsolása után adóssággal terhelni kellene, s végül részint a parányi mennyiségű, nem egyforma minőségű, és a várostól távolabb eső földnek gazdasági szempontból tekintett körülményei, részint pedig a kivetendő terhek, s a Város közszükségére kívántató költségek kezelése és beszedése igényelt nehézségek és más több felhozható fontos okok tekintetéből a kérdéses földeknek a felosztását nem javallván, az eddigi rendszer megtartásával véleményezik ezt továbbá is kezeltetni.

Határozat

E véleményes tudósítást gyámolító fontos okok és körülmények méltó tekintetbe vétele után ez egyhangúlag helyeseltetvén, a földeknek az el nem osztása elhatározatott. Egyéberánt, nehogy a jelen felhozott okokat és körülményeket nem tudó, avagy felfogni nem képes népek némely egyesei ezáltal izgatag érzésekre, s kellemetlen gondolatokra éledjenek, e közgyűlés oly módon is a legcélszerűbben hiszi őket felvilágosíttatni, hogy az illető tizedbeli képviselő urak a maguk tizedökben, ha a szükség úgy kívánandja, a jelentés másolatának velük való közlése mellett, az illetőknek minden körülményeket megmagyarázni, és e végzemény, s illetőleg a föld el nem osztatását gyámolító okokról a legcélszerűbben felvilágosítani iparkodjanak, és ez szerint a népképviselői hivatásuknak megfelelni szíveskedjenek.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 54/1848.

Baja, 1848. augusztus 27.

A közgyűlés a város földből származó jövedelmeinek csökkenése miatt elrendeli az előző tíz évi számadásoknak és a kamarális pénztár kezelésének a megvizsgálását

E jegyzőkönyv 54. száma alatt tárgyalt kérdés fonalán észrevétel, s nehézség támasztatott az iránt, hogy habár a földeknek a régi mód szerinti kezelése adta jövedelem a mostani fokoként növekedve szaporodó jövedelemmel amennyiben tudniillik e jelen bevétel a réginél felette nagyobb alig-alig lehetne, egybe is hasonlítható, mindamelllett az így kitűnően szaporodott jövedelem mellett az újabb években a várost szenvedőleg illető tartozások olyannyira növekedtek, hogy az ezektüli menekülés, s ezek letisztázása fontos feladatú tárgya ezen közgyűlésnek, egyéberánt pedig a kezelést illető, s a nép között szerteterjedt némely nem kis fontosságú észrevételek, s nehézségek, részint a kedélyek lecsillapítása, részint pedig az igazság s egyenesség parancsolta ok miatt nem lévén elmellőzhetők, tíz évi lefolyt számadások, s a kamarális pénztárnak a kezelése felett vizsgálat tétetni javalltatott.

Határozat

Petrovics István tanácsnok, Szakáll József, Sándor György, Bálint János, Lipovcsevics Dániel, Kanyó Alajos, Bencze István, Kerék Sándor, Pollerman Ferenc, Dikán Pál, Jerkovics Antal, Katona István, Puhl Ferenc képviselő, Mikosevics Alajos aljegyző urak ezennel megbíztatnak, s kiküldetnek, miszerint az 1838. évtől kezdve beadott kamarális számadásokat vizsgálat alá vévén, észrevételeiket, s a netalán tapasztalendő nehézségeket, s minden e főbeni eredmény iránt ide jelentést tegyenek.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 55/1848.

Baja, 1848. augusztus 27.

Lipovcsevics Dániel képviselő javasolja, hogy a táborba küldendő önkéntes nemzetőrök tartási költségeit ne csak a nemzetőrök, hanem a város valamennyi lakosa arányosan viselje

Lipovcsevics Dániel Képviselő Úr indítványára, mely szerint a felsőbb helyről érkezett azon rendelvény folytán, miként a kellő helyekről újabban tíz heti időszakra táborba küldendő önkéntes nemzetőrök költségei, s zsold fizetési pótléka, necsak az egyéberánt is személyi szolgálatokkal terhelt nemzetőrök, hanem e Város minden lakosai által aránylag viseltessenek, határoztatott.

Határozat

A Haza vészes helyzete minden honpolgártól erejéhez, s tehetségéhez képest mért áldozatot méltán igényelvén, s igazságosnak találatván az, hogy necsak az egyéberánt is személyi szolgálatok, s kötelességekkel naponként terhelt nemzetörök viseljék a hon megmentésére a törvényes rend, s a béke helyreállítására, s ekképp a Haza szabadságunk biztosítására szolgálendő e részbeni újabb terheltetéseket, s kiadásokat, hanem mindazok, kik Honunk, s törvényes szabadságunk malasztjait élvezik, viseljék a terheket, s mutassák be erejükhöz mért mérsékelt áldozataikat, s minélfogva a 150 nemzetörnek, az e jegyzőkönyv 48. száma alatt 40 pengőkr-ral fejenként pótolva megszbott napi zsoldja igényelte tetemes összegű kiadásai minden városi lakos által személykülönbőség nélkül, ügyelve azonban a lehetőségig a birtok, s az állás mivoltára, viseltetni s mindannyira kivettetni helyesnek, s igazságosnak találatván, szentül hiszi ezen képviseleti közgyűlés, miszerint Baja Városának Népe, amely azon perctől amidőn áldás- és malasztteljes törvényes szabadság karjai közé emeltetett állását, s hivatását méltólag felfogván, egyúttal mindazon áldozatokat, költségeket, melyek Honunk szabadságát, s törvényes állásunkat megrendíteni törekvő armány szülte merények elnyomására s fékezésére erejétől kitelhettek, megadni törekedett, annál inkább e jelen midőn a fejledező körülmények vészesebb alakban tűnnek elő, szintén ezen az egyéberánt is nem erején felüli költségeket buzgón viselni kész leend, minélfogva ezen költségeknak a fentebb említett szabályra ügyelve intézendő kivetése Petrovics István, Harlikovics Benjámín Tanácsnok, s Kanyó Alajos Képviselő Urakra bízatik. Minthogy pedig a jelen helyzet, s Honunk veszélyeztető állása rendkívüli, s haladéktalan intézkedést igényel, megbízatnak imitten az illető tizedbeli Képviselő Urak, miszerint egyetértőleg oda törekedjenek, hogy a fentebbi célból kivetett nemzetörsegi zsoldpótléki költségeket a lehető legcélszerűbb módon, minél előbb beszedeni törekedjenek, szívükre kötven, s honfiúi buzgóságukra bízatván, az e részbeni eljárulás bizalmasan nem más, hanem tisztí e körülmény kívánta buzgóság váratik el az innént kiküldöttek-től, közméltánylat, s dícséret leend a hálája erélyes eljárulásuknak, e részbeni tudósításuk annak idejében elváratik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 57/1848.

179.

Baja, 1848. augusztus 27.

**Bajai lakosok folyamodványa alapján a városi közgyűlés
az úrbéri terhek megszüntetésének következményeiről
hoz határozatot**

Felvétetett több bajai lakosok aláírásával benyújtott azon folyamodvány, mely szerint a legközelebbi országgyűlésen alkotott törvények azon következményeire, mely szerint az úrbér és az azt pótló szerződések alapján

eddig gyakorlatban volt szolgálatok örökrei megszüntetésével a földesurak, kik egyéberánt eddig jobbágyi és robotbeli erővel művelték földjeiket, azokat elegendő erő hiányában magánylag műveltetni megszünnvén, majorsági földjeiket bérbeadják, és ezáltal a föld becse is tetemesen alább szállván, a kézi erő s napszámber pedig aránytalanul emelkedvén, s a földművesek tőlök a kezeiken lévő földeket egyáltalán kibérelni nem akarván, tetemes károsodással fenyegettetnek. Továbbá az ország békéjének, s különösen e Megyének ellenséges úton történt megzavarása által egyesek békés állapota szintén megzavartván, a Hon védelmére tőlük nemcsak pénzbeli, de személyi szolgálati erő is igényeltetvén, a jövődő kétes reményű helyzetében hosszabb időre terjedő üzletbe bocsátkozni nem merészelkedvén, az általuk kibérlett rémi és mátéházi földek iránt fennálló szerződések megszüntetésével ezeket új árverés alá bocsátatni, és ekként magukat az ebből eredhető érzékeny károsodástól megóvatni könyörögnek, kijelentvén egyúttal a folyamodók, hogy ők ebbeli kérelmük nem teljesítése esetében a földhaszonbérleti vállalatától önként is elállani fognak, mely kérelem következtében határozatott:

Határozat

Az 1848. évi IX. törvénycikk által dézsma úri járandóságnak történt megszüntetésével a folyamodók által kihaszonbérlett földek legnagyobb része, amennyiben ti. ez idő előtt dézsmai adóztatással terhelve valának, e jelen nemcsak hogy értékükben alább nem szállottak, hanem az adónak e terhes neme megszüntetése után tetemesen emelkedni fognak, továbbá a hazai és különösen e Megyének megzavart polgári békéje Városunk lakosságát, s így a folyamodókat különösen és mértéken túl míg eddig a sors különös kedvezéséből sújtó csapással nem illetvén, az iparüzlet megakasztására s a földművelés abbahagyására éppen nem kényszerítvén, folyamodóknak ereje s pénzbeli áldozat amennyiben honunk békéje megvédésére kívántatott, mások felett igénybe vétetett, de egyéberánt is ezen a városi közpénztárra nézve legkárosabb következménnyel hatható kívánatnak annál is inkább, mert a közöttük és a Város között kötött szerződések megszüntetésével újabb és előre nem látható bajok és körülmények merülhetnének fel, a megtörtént kötések megmásítani tanácsos nem is lévén, azok a maguk épségében fenntartatni rendeltetvén, a folyamodók kérelmének hely nem adathatik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 59/1848.; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 280–281.

180.

Baja, 1848. augusztus 27.

A helyi borkereskedők kérései a közgyűléshez

Felolvastatott több helybeli borkereskedők neve aláírásával beadott azon folyamodvány, mely szerint azon szokás, s rend ellenére, annál is inkább, mert a borkereskedésektől már e Város kebelében adóznak, továbbá az illető Tekintetes Megyét kizárólag a vámszabályozás azon körülmény meg-

határozása pedig, vajon a helybeli lakosság fizessen-e vámot vagy sem, a kiváltságot bíró helybeli hatóság köréhez tartozván, magukat ezen az egyéb-
eránt is rögtönözve, nem kellő formasággal történt megállapított vámi teher
alól felmentetni, továbbá nékiek is, valamint a más cikkekkel kereskedőknek
a hajóiknak a part melletti maradását, s állandó ott tartását megengedni, s
végül a vidéki borkereskedőket a hetivásári 12 órán túl a kirakodótértől
elmozdítottatni, s azokat boraiknak pincében való tartandására szorítottatni, és
ekként az anyagi érdekeket elősegíttetni könyörögnek.

Határozat

A folyamodók kérelmének első része, mely szerint a vámfizetési teher-
től, mint helybeli lakosok magokat menten tartatni könyörögnek méltányol-
tatván, miután az e részben hozott Tekintetes Megyei Bizottmányi végze-
mény e város elegendő, s kellő meghallgatása nélkül hozatott volna, és e
városi közgyűlés csakugyan a helybeli adózó lakosokat a bajai parton a vám-
fizetés terhétől menten tartatni óhajtja, e Tekintetes Megye igen tisztelt Főis-
pánjához intézendő ajánlat, s kérelem kíséretében, valamint a folyamodók,
úgy netalán mások e részbeni sérelme orvosoltatni elhatározatott.

Folyamodásuknak azon része, mely szerint a parton hajóikkal való ál-
landó tartózkodhatást megengedtetni könyörögnek, miután a kelt kegyes sza-
badalmi levél szerint is minden vidékinek, aki ti. vámot fizet a part, s ennek
szabad használata elrendeltetik, s ezt az osztó igazság s egyenesség szerint
mások kizárásával a folyamodók részére kijelelve odaengedni nem lehetne,
nekik szintén úgy, valamint más kereskedőknek is csak oly időben, s eset-
ben, midőn a közlekedés akadályául egyáltalán nem szolgálандnak, a partnak
a használása engedtetik meg, s végül az egyedáruság káros terjesztése nélkül
senkit a maga cikkeinek az árulásától amennyiben a helyfoglalás által kár
nem okoztatik, gátolni nem lehetvén, e részbeni kérelmük nem méltányol-
tatik.

*Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város köz-
ségi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 60/1848.*

181.

Baja, 1848. augusztus 27.

A város válaszol a felállítandó ügyészi hivattal kapcsolatban kiadott belügyminiszteri rendeletben feltett kérdésekre

Felolvastatott a Város által a Belügyminisztériumhoz felterjesztett ügyé-
szi hivatal megállapítandását tárgyazó július 31-én kelt, s arra hozott bel-
ügyminiszteri azon rendelet, mely szerint mielőtt e hivatal megállapítatnék, s
ennek fizetése megszabatnék, először a város jövedelmi és pénztári állapota,
másodsor a többi hivatalnokok fizetésének a mennyisége kimutatatni kíván-
tatván.

Határozat

E kelt kegyes belügyminiszteri rendelet nyomán a kívánt pótló felvilágosítások felterjesztetni elrendeltettek.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttzat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 66/1848.

182.

Baja, 1848. augusztus 28.

A bajai görög nem egyesült hitközség hűségnyilatkozatot tesz közzé a Közlöny hasábjain a magyar állam mellett

A bajai görög nem egyesült vallású község a következő nyilatkozatot küldötte be hozzánk:

Hazánk alsó vidékein előidézett szerb lázas mozgalmak minden jó hazafi keblét égető fájdalommal, s indignatioval töltik el. Meg vagyunk győződve, hogy a lázadókat egyedül a kárhozatos ármány, és vétkes ámtítás képes vala tévútra vezetni; s a törvényhozás által a hazai minden polgárra egyenlően árasztott szabadság, egyenlőség és testvériség szent eszméjének, s az ország függetlenségének gyilkos kezekkel megtámadására, ezáltal pedig politikai közös érdekeink kockáztatására reábírni! A titokfátyol fellebbent, s mi irtózáttal szemléljük elámitott testvéreinket a haza, a nemzet, s önnön érdekük ellen, mint zsoldosokat harcolni. A tény azonban azoknak, kik nem tépték szét azon szent kapcsolatot, mely őket a királyhoz tartozó hívséggel, a közös magyar hazához háládatos szeretettel, és a magyar nemzethez tántoríthatatlannak lenni kellő ragaszkodással köti, nem lehet nem kárhozatni. Kötelességünknek ismerjük tehát ezennel kinyilvánítani, hogy mi, kik egyébként is tehetségünkhöz képest minden időben a haza oltárához járulni, s jelenleg is felesküdt nemzetőreink által a többi laktársainkkal a hon védelmére sietni nem tétováztunk, hitsorsosunk vést hozó lépteit határozottan, s állhatatosan mindig kárhoztattuk, s kárhoztatjuk; a separatismus gyűlöletes eszméjétől távol vagyunk, s őseink példájára azon testvéries egyetértést, mely minket a hon minden ajkú, s vallású népeivel a közös célra, szeretett hazánk boldogítására irányzott haladásban összefűzött, megbonthatatlanul fenntartani kívánjuk; jelszavunk lévén: A kivívott szabadságnak egyenlőség, s testvériség alapján minél előbbi megszilárdítása!

Kelt Baján, 1848. évi augusztus 28-án.

A bajai görög nem egyesült vallási község

Közlöny (Bp.), 1848. szeptember 2. 85. sz. 440. – Alvidéki hírek

183.

Baja, 1848. augusztus 28.

**Kerekes József esküdt fehéreneműk eladására hívja fel
a bajai városi tanácsot a táborozók részére**

Rendkívüli Körlevél

Isten áldja meg az Érdemes Tanácsot!

Az ide ./. alá mellékelt felette sietős megyei első alispáni hivatalos levélnek tartalmát oly végből közlöm a C. Tanáccsal, hogy azt kebeleikben azonnal meghirdessék, és annak mibeni sikeréről járásbeli tisztelt Főszolgabíró úrhoz tudósításaikat haladéktalanul megküldjék.

Kelt Baján, 1848. augusztus 28-án

szíves jóakarójuk, Főszolgabíró úr távollétében
Kerekes József Esküdt

./.

Főbíró úr! Meghagyom Önnek, hogy kerületében felszólítást körözteszen aziránt, miszerint mindazok, kiknek olcsóbb mineműségű fehérenemű ruháik, ingek, gatyák, lepedők sat. készletben vannak, a táborban vevőkre számolhatnak, sőt a tábor e részbeli szükségének fedezését emberi és hazafiúi kötelességének tartásák.

Újverbáson, 1848. augusztus 23-án

Knézy Alispán

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 15–16.

184.

Baja, 1848. augusztus 29.

**Sebők József a Kossuth Hírlapja rendes levelezője beszámol
a lap szerkesztőjének a Bács-Bodrog megyében történekről**

Bács-Bodrog, 1848. augusztus 28-án. Midőn politikai egünkre a harcnak borongós fellegét terjesztvén a sors istene, fegyvereink között hallgatnak a törvények, megyénk közigazgatási látkörén nagyszerű fordulatok eseményei váltják föl egymást. Rudics József főispánságától fölmentetvén s hatalmi mindenhatóságának csillaga letűnven, Rudics vármegye Bácsország térképéről elenyészett, beteljesülvén azon comikai jelenet, mely egy pár hónap előtt mulattatá a bácsi közönséget. Ugyanis Baján egy kötélhányó bohóc által kiosztogatott hirdetésnyelével festvényén azon álláspont ábrázoltatván, midőn a főművész „salto mortálét” csinál, egyik firkász azt jegyzé elmésen az ábra alá, „Metternich, Rudics és Bláskó”, e legutolsó Rudicsnál kamraszolga lé-

vén, mint kegyenc, megyei hivatalokat osztogatott, természetesen nem ingyen s így nem érdemileg. Ez az óriási bukás magával rántá a kis óriás Latinovics Károly másodalispán süllyedését is, ki hivatali visszaéléseinek tömkelegében menekülési fonalat többé nem találván, hogy ünnepélyes hivatalvesztésének örvényét kikerülje, kígyó okosan lemondását benyújtá, ami szívesen elfogadtatott ugyan, ne álmódja azonban a jó madár, hogy ámbár sem az augusztus 3-i, sem ugyanezen hó 10-i bizottmányi ülések meg nem tartattak, az első, mert a határnap kitűzése iránt kétség támasztatván, kevesen jelenénk meg, a második, mert az ütközet napjának közelsége, s lelkesebbjeinknek táborbani távolléte miatt királyi biztosunk által bizonytalan időre elhalasztatott, e két alkalommal panaszügyein átugrott, jelenlegi cseles mesterfogásával tisztí kiszökéseinek bűnhődését kikerülendi, ily coryphaeus fölött törvényi pálcát kellend törni a nyilvánosság ítélőszékének. Örömmel hallottuk továbbá, miként a rácpárt többi egyénei is követendik főnökük nyomdokait, lemondásukkal bosszulandnak meg bennünket magyarokat; sok szerencsét pályafordításukhoz, a lemondási napon ünnepet ülend az eddig tótnak gúnyolt s csak türelmezettnek tartatott magyar párt. A bukások ellenében kiemeltetések magosítják örvendezésünket. A tiszta jellemű, lelkes Szentgyörgyi Horváth Antal a főispáni székbe ültettetett föl. Bácsnak e zivataros napjaiban nehéz pálya nyílik elejbe, annál dicsőbb azonban a kitűnési diadal babérja, minél ernyedtelenebb buzgalommal tántoríthatatlan hazafisággal s szilárdabb áldozatkészséggel győzendete le a viharos küzdelmeket. Bácsnak a múltból áthatalmazott sorsállásában kényes jövődönkre a minisztérium jobb tapintatú választást nem teremthetett, földelülvén reményünk koránya, hisszük, hogy a magyar főispánt magyar szellemű tisztikar környezendi a nagy terjedelmű Bács politikai szerepét korszerű szellemben átalakítva, a nemzeti dicsőség koszorújában illő helyét foglalandja el. Adja a magyarok Istene, hogy bár a táborban, harc viharai között iktatva lett főispáni székébe, szelíd béke malasztjai között kormányozhassa megyénket. A megürült alispánságra Latinovics Móric helyettesítettett, szerencsés választás, ő egyenes lelkű népbarát, reményljük, hogy valamint eddig rendíthetetlen volt a törvény s az igazság sziklái s tövisei között, ezután is szilárdul leküzdendi a tekintélyi s rokon ostromok hatalmait. Fáj keblünknek, hogy az erélyes Szentkirályi Móric leköszönve királyi biztosi tisztéről, tőlünk azonnal búcsút veend, vigasztal azonban a helyette küldött, s ma hozzánk érkezett érceklű Beöthy Ödönnek választatása, mert a jelen harci időkben kitűnő hazafiak erélyében fekszik hazánk megmentése s a diadal, kik okosan tudnak merni, hogy nyerezjenek. Különben is Bácsnak ennyi veszélye egyenest onnét támadott, mivel a hadügyminiszter által kiszámítva rendelt, Szenttamáson keresztül viendő őrvonal helyett bizottmányi ülésben Zákó István túlbuzgó indítványára táborba szállás határozatván Ökérré, így a miniszteri intézvény figyelmetlenül elváltoztatott, majd a tábori erő kiállításával Knézy Antal első Alispán a szenttamási magyarok kérelmét, mely szerint az ottani rácok mozgásba indult forrongásának elszüntetésére községükbe katonaság beszállásoltatásáért esedeztek, a ravasz bíró, rác előljárók ellenfolyamodása túlbecsülésével nem méltányolva, többet hitt egyéni meggyőződésének, mint a vészre figyel-

meztetők jól számított hangulatának s szorgalmazásának, és midőn látta a sánc első műveit, elő nem lépett erélyesen szétrombolatására az árkolóknak, pedig csekély katonai erő kifejtésével megmentheté Bácsot a helyrepótlhatatlan veszteségektől, a hazát a roppant költségektől, véráldozatoktól a bösz, merész vadságig vetemült rácságot a reájuk váró végenyészettől. Az uralgási kedvezés, az elmulasztott pillanat, számtalan aggodalmas napokat, siralmas órákat, száz meg száz keserítő szerencsétlenségeket árasztott fejünk, országunk fölé, melyekért a feleletthez alá vonandás sem nyújthat kárpótlási kibékítést. Itt vala a rossznak a gyökere, itt e roppant szerencsétlenség alapja, a kis nevű Szenttamást egy elszalasztott perc szomorú történelmi emlékü várhelyé emelte, egy hivatali törpeség országos erőfeszítést s óriási küzdelmeket szükségel, sőt ha a hideg bölcsesség s higgadt ész diadalát ki nem vívja a láng szenvedélyen s tüzes szív áradáson, az országgyűlés tagjai közé a visszavonás szövetségét dobandja az utolsó csataesemény. Szentül bizonyos azonban, hogy bár a két első kísérleti csata az érdemlett győzelemmel nem jutalmazá is a hosszú fáradalom, lelkesülés s buzgalom törekvéseit, vezéři dicsőség koszorúzandja a bajnoki kitűrés s törhetetlen erély áldozatait, s veszni kell a gaz népnek, mely a magyar, mint jótévője ellen vérszomjas fegyvert emelve, ennek kiirtására gonoszul esküdött. Minél később üt a bosszú órája, annál rettenetesebb a diadal fürgetege. Ma azon hír rémíté el csüggedező kebleinket, hogy Jellasics Vukovárt elfoglalá, katonái a Dunán átkelve a palánkai s bácsi erdőkben rablanak, a kósza hírnek azonban hinni nem akartunk. Azt sem hisszük, hogy a csata holnap leend, mert ez a mohácsi* ütközet szívzaggató évnepje lévén, a csatatéren följelent jós hitű hadügyminiszterünk e nagy emlékü gyásznapot kegyelettel elmellőzendi. Hiszszük azonban, hogy a rációk ítéletnapja közel van. Rendes levelező.

Nagyratíztelt Szerkesztő Úr!

Forró epés lázbajaimból pár nap óta kezdvén felüdülni, első foglalkozásom vala, hogy Bács politikai változatai közül néhány nevezetesebbel kedveskedhessem. A sors istene úgy akará, hogy megfosztva lettem a tábóri jelenetek nevezetességeinek a látásától, s fájdalom, aligha a végcsatában is előjelenhetek. Sietni fogok azonban annak eredményét tüstént postán vagy gőzhajón fölküldeni.

Úri kedvezéseibe zárt teljes tisztelettel maradván Baján, 1848. évi augusztus 29-én

Nagyratíztelt Szerkesztő Úrnak

alázatos szolgálja s földije
Sebők József

Eredeti levél, tisztázat. BKMÖL XV. 33 Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) sz. n./1848. 7076. ksz.

* Utalás az 1526. augusztus 29-én lezajlott mohácsi csatára.

185.

Zenta, 1848. augusztus 29.

A Pesti Hírlap tudósítása a Zentán történt eseményekről

Zenta, 1848. augusztus 29-én. ...

Városunk sok feldúlt községek lakóinak szolgál menedékül. Kerületi magistratusunk megfutott, s annak néhány tagjai Pesten, Baján, Szegeden stb. tanyáznak, most veszély idején elhagyván a szegény, általok ezelőtt zsarnok igában tartott népet. Ennek következtében kerületbeli községeink némelyike már többször a fejtelenség színhelyeivé lőnek, csak némely jelesebb egyéneknek sikerülvén a rendet helyreállítani. Zenta legközelebb rendes tanácsért fog folyamodni. A kerület rémítően abnormális helyzetben van, ennek nem szabad sokáig így maradni! D. E.

Pesti Hírlap (Bp.), 1848. szeptember 8. 155. szám 845. – Hazai mozgalmak

186.

Baja, 1848. szeptember 1.

A bajai görög nem egyesült hitközség elhatárolja magát a szeparatizmus gyűlöletes eszméjétől

Felolvastatván a bajai Görög nem egyesült Vallású Községnek a nyilatkozata, mely szerint a hazánk alsó vidékein hitsorsosik által előidézett lázas, s vést hozó mozgalmakat határozottan, s állhatatosan kárhoztatva kijelentik, hogy ők a Separatizmus gyűlöletes eszméjétől távol lévén, valamint azelőtt, úgy most is, őseik példájára testvéries egyetértést, mely őket a hon minden ajkú, s vallású népeivel a közös célra, szeretett hazánk boldogságára iránylott haladásban összefűzte, fenntartani kívánják.

Határozat

Ezen hazafiúi nyilatkozat tudomásul vétetvén, a *Közlöny* hivatalos lapbani közhírré tétel végett e lap szerkesztőségének megküldetni, s egyszerűsmint több példányban leiratva, Városunkban szétosztatni rendeltetett.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényességének iratai 1056/1848. tan. törv. jkvi szám; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 288.

A bajai görög nem egyesült vallású lakosok fent hivatkozott hűségnyilatkozatát l. a 182. számú dokumentumban!

187.

Zombor, 1848. szeptember 3.

**Sztrilich Tóbiás polgári biztos közli a bajai városi tanáccsal,
hogy Zomborban 1848. szeptember 10-én 4000 db nyeles kasza
vásárlására kerül sor, és kéri az esemény meghirdetését**

Szabadalmas Baja Mezővárosa Tanácsának!

A Tábori Bizottmány vegyes osztályának határozata következtében a megyei közép járási nemzeti őrség számára 4000 darab megvasalt nyeles kasza és dzsida fegyver folyó szeptember hó 10. napján reggeli 10 órakor Zomborban a Vármegyeházánál, jelesen pedig a várkapitányi irodában általam tartandó közárszállítás útján megszerzendő lévén, a Tisztelt Városi Tanácsot hivatalosan megkérni szerencsém vagyon, miszerint a kebelében meghirdetni, és az árszállításhoz hozzájárulni kívánókat, az érintett időre Zomborba utasítani ne terheltesen.

Kelt Zomborban, 1848. szeptember hó 3-án

Sztrilich Tóbiás m. k.,
mint a nemzeti őrsereg rendezésére felhatalmazott Polgári Biztos

Eredeti körlevelek jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 16.; BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 78., 32. számú körlevél

188.

Baja, 1848. szeptember 4.

**A Nemzeti Politikai Hírlap jelentése a Szenttamás körüli
és az ókéri összecsapásokról**

Baja, 1848. szeptember 4. Mióta Szenttamás az augusztus 19-i ostrommal dacolván, az újabb megtámadással szemközt nézendő hatalmasb, s erősebb visszatöréshöz készül, azóta az al-dunai magyar és német ajkú lakosok a győzelem reménye felől kétségbeesve küzdenek önmagokkal.

A fájdalmas csüggedés méltánylást érdemel, mert ártatlan gyermekeik ritkán menekülnek meg a vad rablók kínzó körmei közül, házaikat, gabonáikat, s marháikat sok évi fáradozásaik gyümölcseit, a szilaj csordák kíméletlenül rabolják és égetik porrá, szóval élet és vagyonpusztítás jött már napirendre. De minő sivatag és puszta is lehet a kebel szent érzése, midőn letarolva látjuk az élet és ifjú szabadságunk zsenge virágait, midőn éhes és elfajult szörnyek leskelődnek az ártatlan martalék után, hogy azokat a legirtózatosb kínzásokkal gyilkolják halomra.

Augusztus 28-án mintegy 100 kocsi rác ütött ki ismét a bűnnel megrakott szenttamási sáncokból, s megtámadták a közelibe tanyázó 75 főből álló honvédeket, kik harciasan megállták a csata színhelyét. A rablók távolról kezdének lövöldözni, s a mieink mozdulatlanul nézték az előttük hulló golyózáport, s midőn a rablók kifáradván, töltéseiket sikertelenül fogyaszták el, lelkes honvédeink kezdték a tüzelést, e csata több rác életébe került, 2 kocsi elfogatott, és három rabló, kik közt egy magyar is volt, ki a legsűrűbben lövöldözött önkénteseinkre. Az elfogottak közt a szenttamási harangozó is lévén, kivallá, hogy az augusztus 19-i ostromnál Sztratimirovics György, a karlovici bizottmány elnöke is jelen volt, ki is állítása szerint többször nyaralván körül a sáncokat, kitűrésre lelkesíté a gyülevész rabló népet.

Szeptember 1-jén szemtelen merészséggel rohanának Ókért felgyújtani, de hadügyminiszterünk, ki a csapatok vezényletét átvevé, nagyszerű győzelmet vón a féktelen vad csapaton, mintegy 700 résztint elesett, résztint elfogott, egy előkelő szerb vezérük mindjárt a csata kezdetén lelövetett.

A legkülönösebb azonban az ókéri rácok taktikája, midőn seregeink figyelmét elvonni akarván, hátulról gyújták meg a helységet, de hadügyértünk a csejt észrevévé a falut égni hagyá, még vad elleneinket tökéletesen szétveré.

Nemzeti Politikai Hírlap (Bp.), 1848. szeptember 9. 43. évf. 104. szám 411. – Vidéki mozgalmak

189.

Baja, 1848. szeptember 4.

**Milassin Zsigmond esküdt közli a községi előljárókkal
a tábori bizottmány vegyes osztályának augusztus 27-i ülésén hozott
rendeletét, amely kimondja a lázadó rácokhoz pártolt lakosok
lakóházainak és ingó javainak lefoglalását**

37. számú körlevél

Teljesítendő!

A tábori bizottmány vegyes osztályának 1848. évi augusztus 27-én Újverbáson tartott ülése jegyzőkönyve.

196. Királyi Biztos Szentkirályi Móric úrnak folyó évi augusztus 25-ről 240. szám alatt kelt levelénél fogva a pénzügyi miniszter úrnak folyó évi augusztus 19-ről 1436/PM. szám alatt hozzája intézett levele párban szokott módóni köröztetés végett oly utasítással tétetik át, hogy a bizottmány az elhagyott telkek összeírása iránt, mindenütt ott hol a körülmények engedik, kellőleg intézkedjék a lefoglalandó ingó javakat pedig adassa el, és bocsássa Kovácsics Ágoston pénztárnok kezelése alá, mindenesetre mindezeket Fésús György királyi ügyvéd úr közbenjöttével teljesítvén.

Ezen levél és az ehhez kapcsolt melléklet oly meghagyással kerületi 15 szolgabírák uraknak párban kiadatni rendeltetett, miszerint az érintett melléklet foglalatai megyeszerte köröztetvén, egyszersmind az elhagyott telket ket jelenleg Verbáson létező királyi ügyvéd Fésús György úr közbenjöttével

összeírván, a lefoglalandó ingó javakat átvevési oklevél mellett adják el, eljárásokról mindenesetre emide jelentést tévén, ezen intézkedésekről egyébiránt említett királyi ügyvéd úr tudomás és mihez tartás végett értesíttetni határoztatott.

Kiadta: Kerekes Sándor biztos jegyző

Ezen fentebbi tábori bizottmányi határozatát illetőleg felsőbbi parancsokat, két darabokban csatolt mellékleteivel együtt oly formán közöltetik, hogy az illető eljáróságok kebelökbe kiadván vajon kik szítanak a szenttamási pártütökhöz, s evégből lakjaikat, javaikat netalán el is hagyták, az ilyes egyének javait azonnal elfoglaltassák és ide jelentést tegyenek a főszolgabírói hivatalba.

Kelt Baján, 1848. szeptember 4-én

Milassin Zsigmond esküdt

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 84.; BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 19–21. Ez utóbbi jegyzőkönyvbe másolatban bejegyezték az 1436/1848. PM rendeletet és Szentkirályi Móric királyi biztos 240/1848. számú rendeletét is. Kossuth 1436/PM. számú levelét Közli: KLÖM XII. k. Bp., 1957. 746–747.; Szentkirályi kísérbő körlevelét és Kossuth fenti 1436/PM. számú levelét a Szabadka városnak küldött példány alapján Közli: Iványi István-Magyar László: Szabadka és vidéke 1848/49-ben. Levéltári dokumentumok. Szabadka, 1998. 272–273.

190.

Baja, 1848. szeptember 5.

**Milassin Zsigmond esküdt, Beöthy Ödön meghagyásából,
a járási előljárók kötelességévé teszi a helyi szűrszabóknál
található hosszú szűrők azonnali lefoglalását**

34. számú körlevél

Isten vélünk!

Beöthy Ödön királyi biztos úrnak meghagyásából, az Előljáróknak legszorosabb felelet terhe alatt meghagyatik, hogy hova előbb bekövetkező zordon idő és hideg éjszakák végett, a felállított honvédek számára hirtelenében egész hosszúságú szűrők kívántatódván, ezért a kebelökben találtató minden szűrszabóknál a hosszú szűrőket azonnal lefoglalják, és a táborból Mészáros Lázár Hadügyminiszter Úr által a pesti hadipénztárra utalványozandó nyugtatók mellett amennyit csak lehet készíttessenek, darabjáért jó posztóból készült szűrért, mint a szabadkaiak és a bajai szűrszabók, úgy ők is váltó 12 ft-okat nyerendnek, mindenesetre azonban a készen lévő szűrőket bárha csak

néhány darab is van készen, és találtak, az Elöljárók a táborba azonnal le-
szállítsák, az eredményről pontos és azonnali tudósítások elváratván.

Kelt Baján, 1848. szeptember hó 5-én

jóakarójok, Milassin Zsigmond Esküdt m. k.

*Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL V. 342 Jánoshalma nagyközség iratai; Körle-
velek jkve 1848–1849. sz. n./1848.*

191.

Baja, 1848. szeptember 5.

Bács-Bodrog vármegye megállapítja Baja város vámdíjait

a) 33. szám

Isten Velünk!

Baja mezővárosa vámjavadalmainak folyó évi július 3-án Zomborban
tartott bizottmányi gyűlés alkalmával lett felvétele tárgyában hozott határozat
meghirdetés végett ./. alá csatolt vámdíjjegyzék oly móddal közöltetik, hogy
meghirdetés után az ./. alatti okirat visszaküldessék és netalán történendő e
tárgybani zsarolások iránt tudósítás tétessék.

Kelt Baján, 1848. szeptember 5-én

Milassin Zsigmond esküdt

b) Melléklet

Az útvám	váltó ft	kr
1. Minden lótól vagy igásmarhától, mely terhes nagy szekérbe vagy nagy kocsiba van befogva	-	5
2. Üres vagy terhes közönséges kocsiba befogott marhától	-	3
3. Ökörtől, lótól s más ilyes baromtól	-	2
4. Egy pár sovány sertéstől, juhtól, kecskétől	-	1
5. Egy hizott sertéstől	-	1
6. Gyalogosok, ha bármily terhes bútort vinnének is, a vámfizetéstől szabadok.	-	-
<u>Hetivásárok alkalmával</u>		
1. Két, 3 vagy 4 lovas kocsi, kivévén a borral, pálinkás terhelten	-	4
2. Egy lovú terhelten taligát,	-	2
3. akár 2, akár 3 vagy 4 lovas kocsi, ha borral van terhelten	-	6
4. Egy ökör szekér,	-	4
5. ha borral, pálinkával van terhelten	-	8
6. Egy darab ökör, tehén, ló, ha eladásra hajtónk be	-	1

7. Egy darab eladott juh	-	2
8. Tehert vivő gyalogos	-	1
9. Egy hordónak füzérlése	-	1
10. Eladott egy akó bor vagy pálinka vámbére	-	2

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 78–79.

192.

Baja, 1848. szeptember 6.

**Milassin Zsigmond esküdt közli a városi tanáccsal Mészáros Lázár
hadügyminiszternek és Horváth Antal főispánnak
Bács megye lakosaihoz intézett felhívását**

35. számú körlevél

Bács megye lakosihoz.
Barátim, rokonim, Polgártársim!

Midőn megyénk kebelében dülő szerb lázadók vad dühe által okozott szomorú események, s főleg Temerin és Járek népes helységeinknek rommá égettetése által a megyei lakosok közt az elcsüggedés s közlevertség majd-majd fő pontját érte, hírt nyilvánítok a megyei lakosságnak, Kiss Ernő ezredes úr által a perleszi táboron nyert fényes győzelméről. Ugyanis Kiss Ernő ezredes úr, amint a hozzánk érkezett hivatalos tudósítás tartalmából olvasható, seregével folyó hó 2-ának reggelén fél 5 órakor a perleszi táborban lévő ellenséget megtámadván, két óra hosszáig tartott ostromlás után az ellenség táborát bevette, mégpedig oly szerencsés sikerrel, hogy még az ellenség részéről mintegy százan nyomban elvérzettek, számosan megsebesültek, s többen elfogattak, a mieink közül csak néhányan estek el, a sebesültek száma pedig szinte csak 12-re megyen, elfoglaltattak a sáncok bevételekor az ellenségnek 9 álgúí, több lőszer, szekerekkel, melyek Nagybecskerekre szállítottak, az ellenség megfutamodván, üldöztetése Perlesz felé folyton tart, s teljes a remény, hogy közülök igen sokan elfogattandnak, ébredjetez hát fel elcsüggedt honfiak zsibbasztó levertségekből, s teljes reményben, hogyha az érettek elvérezni kész hadi erő általatok szép hivatásában támogattatni fog, a győzelmet e megyétől sem vonandja el a Mindenható, teljesítsétek tehát a Hadügyminiszter Úrnak idekapcsolt lelkes szózatát.

Költ Verbászon, 1848. szeptember 4-én

Horváth Antal m. k. Főispán

Másolat

Bács megye lakosaihoz.
Barátim, rokonim, Polgártársim!

Olyas polgártársaitok, kikkel a szabadság jótéteményeit osztottátok, visszavetették a baráti kezét, s ellensége levének, melyek ezen áldott földet most egy darab ideje dúlják, rontják, azon hadi erő, melyet a hon minden részeiből ideküldött, még eddig nem volt elegendő a rosszakat megfékezni, de mivel túrnünk nem szabad, hogy mások vagyonainkat dúlják, azon erőt, melyet betegség fogyasztott, de meg nem tört, szaporítjuk újra, felfuvalkodott elleneitekkel megvívandók.

Hanem hogy elébb adjon sikert a Mindenható nektek is Polgártársak, közremunkálkodnotok kell, s azért ne csüggedjete, hanem helységekben egyesüljete, rendezzete magatokat, vigyázzatek, öröködjete, hogy alávaló rablók, s gyújtogatók, kik kis csoportokban körülzállongani fogják, visszaveretessenek és elfogassanak, s így azon hadi erőt, mely értete itt vérezni kész, szép hivatásában segíszete.

Verbász, 1848. szeptember 4-én

Hadügyminiszter Mészáros Lázár m. k.

Másolat hitelül: Karácsony Lipót m. k. megyei első aljegyző

A fentebbi lelkes felszólítás és tudósítás nyomán megkerestetnek Szabadalmas Baja Város Tanácsa és a Községek Elöljárói, hogy e jó hírt a nép között közhírré tévén, azt jegyzőkönyvbe iktassák, egyszersmind a Községek Elöljárói a kebelükbeli bátorság tekintetéből, elegendő mind nappali, mind éjjeli öröket felállítani kötelességöknek ismerjék, jónak látnók, hogy e zavart rabló idő közepette, gulyáik mellé becsületes, teljes öröket állítsanak az Elöljáróságok.

Kelt Baján, 1848. szeptember 6-án

Milassin Zsigmond m. k. Esküdt

Eredeti körlevelek jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 17–18.; BKMÖL V. 342 Jánoshalma nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1849. sz. n./1848.; A jánoshalmi Körlevelek jegyzőkönyvébe nem másolták be a hadügyminiszter szózatát.; BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 82–83.

Baja, 1848. szeptember 6.

**A tábori élelmezési bizottmány Baján egy nagy gabonaraktárat
állít fel, megszabja a községek által oda beszállítandó
gabona mennyiségét, és az állami magtár mellé biztosnak
Tronner Nándor nyugalmazott kapitányt nevezi ki**

36. szám

A tábori élelmezési bizottmánynak feladata lévén, hogy Baján egy több ezer mázsa lisztet magában foglaló raktárt állítson, azért a bizottmánytól e tekintetbe vett rendelet következtében kiküldetik Esküdt Úr avégre, hogy az itten írt helységekből, az ugyanitt mindenikre kivetett mennyiségű, jól kirosztált kétszer búzaösszletet kiállítsa, s a község erejével a Baja alatti Szentjánosnál lévő Császári Magtárba beszállítsa, mégpedig oly utasítással, hogy ezen levél vételével tüstént útnak indulván, személyesen bejárja az illető községeket, s azokat tudósítsa az iránt, hogy az általok szállítandó öszletért, a néhány napok múlva bekövetkező összeszámitás alkalmával az álladalom pénztárából pesti mérőnként 7 váltóforintokat fognak kapni. Mely fizetésért azonban jól kirosztált, kétszer búzát adni, s a mondott raktárba szállítani tartoznak. Ahol is a kirendeledendő biztos a beszállítandó mennyiséget minden községnek nyugtatványozni fogja, magában értetődvén, hogy a községek előljárai a beadó gazdákat, s a beadott mennyiségeket szoros névjegyzékbe iktassák, hogy annak nyomán mindenkinek kifizetethessék járandósága.

Kelt Baján, 1848. augusztus 31-én

Rudics Máté m. k. Főszolgabíró

Csávoly	307 pesti mérőt
Szentiván	322 "
Jankovác	938 "
Mélykút	668 "
Tataháza	217 "
Baja	301 "

Az illető Községek Előljárainak meghagyatván, hogy a túlsó laponi meghagyás szerint, a kétszer búza mennyiséget négy napok alatt Bajára, az álladalom magtárába, a legszorosabb felelet terhe alatt beszállítsák, úgy, hogy kitől mennyi gabonát szedtek be, név szerint egy ívre felírják, hogy ki ki aszerint fizetését megkaphassa, a kinevezett biztos Tronner Nándor nyugalmazott Kapitány Úr adandja ki a búza átvétele felett a nyugtatót.

Kelt Baján, 1848. szeptember 1-jén

jóakarójok Milassin Zsigmond m. k. Esküdt

Ui. A nevezett Álladalmi Magtár mellé biztosnak Tronner Baján lakozó nyugalmazott Kapitány Úr neveztetvén ki, ezért a gabona átvételéről az igeiglenes nyugtatókat ő, mint kezelő fogja kiadni, miért az illető községek Elöljárói oda utasítottak, hogy a jól kirostált gabonával terhelt kocsijaikkal, bemérés előtt Tronner Kapitány Úrnál, ki Baján az úgynevezett Vörös Ökör Mészárszék mellett lakik, magokat jelentsék.

Kelt 1848. szeptember hó 6-án

Milassin Zsigmond m. k. Esküdt

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 18.; BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 80–81.

194.

Baja, 1848. szeptember 6.

**Milassin Zsigmond esküdt közli a bajai városi tanáccsal
Beöthy Ödön királyi biztossá történt kinevezését**

38. számú Körlevél

Másolat A tábori bizottmány vegyes osztályának 1848. évi szeptember 1-jén Újverbáson tartott ülése jegyzőkönyvének kivonatja.

234. Belügyminiszter Szemere Bertalan e megyét értesíti arról, miként Szentkirályi Móric volt Királyi Biztos úr helyébe, ki a csataterre száll, a Jászkun seregnek vezérletével a magában is többoldalú elfoglaltatást igénylő királyi biztosi működés által tetemesen terheltetik, Beöthy Ödön bihari főispánt teljhatalmú Királyi Biztosnak nevezte ki légyen.

Közhírré tétel végett közöltetik.

Baján, 1848. szeptember 6-án

Milassin Zsigmond m. k. Esküdt

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 21. Az 1848. augusztus 26-án kelt kinevezési okiratot Közli: Pap Dénes: Okmánytár Magyarország függetlenségi harcának történetéhez 1848–1849. Pest, 1868. I. k. 391–392.; Thim József: A magyarországi 1848–49-iki szerb fölkelés története. Bp., 1930. II. k. 636–637.

195.

Baja, 1848. szeptember 8.

Rudics Máté főszolgabíró főispáni utasításra a honvédség és a nemzetőrség részére eddig szállított szűrők, köpenyek további szállításának megszüntetését rendeli el

42. számú körlevél

Felső járásbeli Főszolgabírónak!

Miután az eddig csak foszlánk felső öltönnyel ellátott honvéd és nemzetőrsereg számára annyi szűrők s köpenyek szállítottak, hogy azoknak szükségéről gondoskodva vagyon, járásbeli Főszolgabíró urat ezennel oda utasítom, hogy e tárgyban kibocsátandó újabb rendelésig a szürszállítást szüntesse meg.

Költ Újverbászon, 1848. szeptember 5-én

Horváth Antal m. k. Főispán

Alkalmazandásul közöltetik.

Költ Baján, 1848. szeptember 8-án

Rudics Főszolgabíró m. k.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztaát. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 22.; BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n/1848. 85.

196.

Baja, 1848. szeptember 8.

Rudics Máté főszolgabíró közli a városi tanáccsal és a községek előljáróival gróf Batthyány Lajos miniszterelnöknek a nemzetőrök napidíjára vonatkozó rendeletét, valamint a Mészáros hadigözös parancsnokának jelentését

44. számú körlevél

Isten áldja meg az Érdemes Tanácsot és az Elöljárókat!

A tábori bizottmány vegyes osztályának 1848. szeptember 3. napján Újverbászon tartott ülése jegyzőkönyvének kivonatja.

251. Gróf Batthyány Lajos Miniszterelnök Úrnak folyó évi augusztus 27-ről 3055. szám alatt kelt rendeleténél fogva, miután értésére esett, hogy több Megyék a háború végéig ajánlkozó önkéntesek, nemzeti örök napidíját 8 krajcárnál nagyobbra határozzák, mivel az ilyen egyenlenségek azokban, kik kevesebb díjt vennének, csak elégtelenséget szülne, mi máris magában hordaná a felbomlás csíráját. Ezennel meghagyá, hogy a hatóságok, hacsak

az ügy hátráltatása nélkül lehet, úgy intézkedjenek, hogy a felesleges díjat minden nemzeti őrnök visszatértekor fizetessék a kezére, miből az az előny is támad, hogy ezen egyének visszajöttekor nagyobb összeg készpénz jön kezökben, mellyel szokott foglalatosságaikat újonnan megkezdhetik.

Ezen rendelet, mindannyi kerületi Szolgabíráknak megieszerte köröztetés és ahhoz alkalmazandás végett párban kiadatni határoztatik.

258. szám. Mészáros hadihajó parancsnoka Pálóczi százados úr folyó évi szeptember 1-jén 18. szám alatt kelt levelénél fogva jelenti, hogy a mondott hadihajó a Dráva szögen át egy búzával töltött nagyobb hajót, egy dereglyét és több kisebb hajókat liszttel, kötéllel, kenderrel és puskákkal, melyek Apatinból az ellen félre voltak viendők, a Belügyminiszter 7847. számú rendeletéhez képest lefoglalt, és ennek értelmében azt mondja minden élelemnek és fegyvernek az ellen felérei átvitelét megtiltotta, kérvén az elfoglalt javakat visszavitetni, egyszersmind pedig köröztetni, hogy miután a horvátok Vukovártól kezdve egész Eszékig mindannyi helységekben katonákat telepíttetnek s alkalmasint őrvonalat is, mielőtt húzandná, mindennemű gabona vagy egyéb kereskedelmi cikkek átvitele meg nem engedtetik, és csempészet alkalmával az illetőktől elfogatni fog.

Egyébiránt mindannyi kerületi Szolgabíráknak kötelességül létezik, miszerént megieszerte köröztessék, hogy mindennemű gabona és egyéb kereskedelmi cikkeknek az ellenség részerei átszállítása megtiltatott, és ezek tapasztalando csempészet alkalmával az illetőktől elvételni fognak.

Ezen rendelet köröztetés, szoros megtartás végett az illető előljáróságokkal közöltetvén, az előbb mondott esetekben vízen, szárazon felelet terhe alatt felügyelni tartozván.

Kelt Baján, 1848. szeptember 8-án.

Rudics Máté főszolgabíró úr

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 22–23.; BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 88–89. Batthyány fenti 3055. számú rendeletét Közli: Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Bp., 1999. II. k. 1141.

197.

Baja, 1848. szeptember 10.

Rudics Máté főszolgabíró végrehajtás céljából közli a bajai városi tanáccsal a táborig bizottmány vegyes osztályának két jegyzőkönyvi kivonatát az adóbehajtás, valamint a bécsi egy és kétforintos bankjegyek elfogadására vonatkozóan

45. számú körlevél

Isten áldja meg az Érdemes Tanácsot!

A táborig bizottmány vegyes osztályának 1848. évi szeptember 7-én Újverbázon tartott jegyzőkönyvének kivonatai.

289. Elnöklő Főispán úr előterjesztéseként, miután a megyei adószedők jeleztek, hogy a folyó évi s a múlt évekről fizetetlenül maradt adónak ismételve sürgetett behajtása kellő pontossággal máiglan sem történik, honét amellet hogy a legutóbbi törvények e részbeni szigorú rendeletének elég nem tételik, a megyei pénztár üressége miatt, egyszersmind számos kellemetlen zavarok keletkeznek, minthogy továbbá Főispán Úrnak biztos feljelentések nyomán értésére esett, hogy az adói kulcs a számvevőség által nem minden községnek adatott ki, ennél fogva az adónak mulhatlan és pontos behajtása tekintetéből rendeltetik, hogy a megyei számvevő minden e megyében kebelezett községekkel a folyó évi adókulcsot okvetetlenül és haladéktalanul közölje, miszerint a községek tartozások mennyisége eránt tisztába jöven, illetőségöket mulhatatlanul befizessék, mindannyi Fő- és Alszolgabíró Uraknak pedig felelősség terhe alatt szigorúan meghagyatik, hogy a kerületeikben lévő községek adóbeli tartozásaik időről időre nyilvánosságban tartván, minden célravezető eszközöket avégre használjanak, hogy a tartozásban lévő községek mind a múlt, mind a folyó évi adókat késedelem nélkül befizetvén, azt a megyei adószedőknek pontosan kézbesítsék, kik is az adónak miként és mennyiben történendő behajtására e megye fő kormányzójának havonkint jegyzékkel ellátott, kimerítő tudósítást adandnak.

285. Országos kir. Főbiztos Beöthy Ödön úr az ülésben személyesen megjelenvén előadta, miképp nékie feljelentetett, hogy veszélyeztetett megyénkben, a legközelebbi szomorú eseményekhez még azon nyomasztó körülmény is merült fel, hogy pénzügyi miniszter úr folyó év július 7-én 2593. szám alatt kelt rendeletének félreértése által a megyebeli lakosoknak nagy része a Bécsi Bank egy- és kétforintos pénzjegyeit elfogadni nem akarja, mi által Honunkban létező nagyszámú ily bankjegyek nehezített forgalma a legnagyobb zavarokat, különösen pedig az itt helyben létező tábori pénztárunkra nézve, hogy szintén nagyobb számú öszletben a mondott bankjegyek még e rendelet költe előtt bevételtek, idézhetne elő, miért ezen bizottmányt e részbeni intézkedésére felhívá.

Minek folytán kerületbeli mindannyi Szolgabíráknak meghagyatott, miszerint rögtön közhírré tegyék, hogy a gyakorta érintett egy, és kétforintos bécsi bankjegyek teljes értékűek, s eszerint a Hon minden részeiben a közforgalomban még most kelendősséggel bírnak, s miután azok a fenn érintett miniszteriális rendelet következtében csak a Magyarhon közpénztáraiban el nem vállaltatnak, azokat magánosok a közforgalomban bizton elfogadhatják, és elfogadni tartoznak, egyéberánt ennek feljelentése mellett pénzügyi miniszter úr megkéretni rendeltetett, hogy ezen Bizottmány mihez tartása, és a tábori pénztár jelen zavarteljes helyzetétől jövendőbeni megóvása tekintetéből, az iránt vajon a többször érintett miniszteriális rendelet jelenleg is fent áll-e erejében, felvilágosítást adni kegyeskedjék.

Kiadta: Karácsonyi Lipót m. k. aljegyző

Ezen fentebbi tábori bizottmányi végzések folytán az Érdemes bajai Tanácsnak és mindannyi Elöljáróknak újabban meghagyatik, hogy a 289. szám alatti végzés nyomán a hátralevő tartozásban maradt adót mulhatlanul és hova hamarabb behajtván, ennek behajtásáról, úgy az adói tartozásoknak nyilvánosságban tarthatása tekintetéből azonnal, ezentúlra nézve pedig a havi hetei első napján e tárgyban az Érdemes Tanács, és az Elöljáróságok ide pontos számodolási tudósítást tegyenek, a beszedett adói pénzt hozzám ugyan minden hétnek elsején behozni szoros kötelességeknek ismerjék. A 285. számú rendelet szintén meghirdettetni rendeltetvén, jegyzőkönyveikben leendő beiktatás és további alkalmazkodás végett közölniük.

Kelt Baján, 1848. szept. 10-én

Rudics Máté m. k. Főszolgabíró

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV 1102 Baja város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 23–25.; BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 91–93. – A fent említett 2593. számú pénzügyminiszteri rendelet esetében valószínűleg Kossuth 1848. augusztus 10-i dátummal kibocsátott rendeletéről van szó, Közli: KLÖM XII. k. Bp., 1957. 702., Kossuth ebben a rendeletben utalt az osztrák pénzügyminiszter 1848. július 7-én kelt 2593. számú rendeletére, amely megtiltotta a magyar bankjegyek elfogadását az ausztriai állami pénztárakban.

198.

Mezőkövesd, 1848. szeptember 11. és Verbász, 1848. szeptember 14.

Berecz Mihály Borsod megyei nemzetőr őrnagy jelenti a hadügyminiszternek, hogy az 1200 borsodi nemzetőr útban van a délvidéki táborba, és további parancsokat kér

a) Nemes Borsod Megye Nemzetőrségi Őrnagy Berecz

Nagyratisztelt Hadügyminiszter és Fő Tábornok Vezér Úr!

Mezőkövesd 1848. szeptember 11.

Folyó hó 7-én Budapesten kelt Hadügyminiszteri Rendelet következtében alázatosan alulírt a Nemes Borsod megyei 1200, tíz hetekre kiállított Mozgó Nemzetőrsereggel ugyan e hó 11-én Mezőkövesdről Vácra elindult, azon alázatos megjegyzéssel; minekutána a szállításra megkívántató nagyobb számú szekerek kirendelése több nehézséggel járván, a fent érintett 1200 nemzetőr két egymás utáni napon, úm. szeptember 12-én 600 fő, 12-én ismét 600 létszen kiindítandó a kijelelt helyre, ahol is a Bajáig megkívántató gőzösök a sereg számára folyó hó 13-ára és 14-ére megrendelve lévén; Nagyratisztelt Hadügyminiszter és Fővezér Urat további Kegyes Parancsaiért legalázatosabban megkérvén, kiindulásomról hivatalos jelentésemet tenni legfőbb kötelességemnek tartom.

Berecz Őrnagy

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 76 HM Mészáros Lázár verbászi iratai 121/M/1848. Beadványok – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Nemes Borsod Megyei Nemzetőrségi Őrnagy Berecz Nagyratisztelt Hadügyminiszter és Alvidéki Vezér Mészáros Lázár Úrnak. Hivatalból. A Táborban ibi - ubi. Hivatali rájegyzés: Érkezett Verbász, 1848. augusztus 14-én. 121 – M 1848. Elin-tézve. 600 indul 15-én, 600 indul 16-án Bajáról Verbászra. P. H.

b) Hadügyminiszteri nyílt rendelvénny

Berecz Borsod megyei nemzetőrségi Őrnagy Úr számára, ki is ezennel megbízatik 1200 főből álló önkénteseivel Bajáról, Zomboron, Szivácon, Kulán keresztül, ha lehet egy, különben két csapatban gyorsabb haladás végett szekereken ide a verbászi táborba leszállani. Minek folytán minden hatóságok fölszólíttatnak ezen önkéntes sereg haladását minden módon elősegíteni, szállást és élelmet is kiszolgáltatni.

Verbász, 1848. szeptember 14-én

Hadügyminiszter

c) Hadügyminiszter

Berecz Borsod megyei nemzetőrségi őrnagy úrnak!

Baján

Verbász, 1848. szeptember 14.

E hó 11-én Mezökövesden kelt levele folytán meghagyom Önnek e levelem vétele után, tüstént Garán, Staniticsen, Szivácon, Kulán keresztül, 1200 főből álló csapatával szekereken idesietni. Akadálytalan haladás végett jelen nyílt rendelvényemet küldöm.

h.ü.m.

Futárral.

Eredeti fogalmazvány. Vörös, kettétört hadügyminiszteri viaszpecséttel ellátva. MOL H 76 HM Mészáros Lázár verbászi iratai 102/M/1848. Kiadványok – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 102 M 1848. Kiad. Mészáros Lázár

199.

Pest, 1848. szeptember 13.

Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök utasítja báró Hrabovszky János főhadparancsnokot, hogy az alakulatuknál megmaradt budai gránátosokat indítsa a verbászi táborba

Báró Hrabovszky főhadi kormányzó úrhoz!

A rendes katonaság között elharapódzott zászlóelhagyás káros következményeit a jelen felzaklatott kedélyekhez képest meggátolandó, a másolatban idemellékelt hirdetményt bocsátottam ki, főhadi kormányzó urat egy-szersmind felszólítani sietek, hogy a még megmaradt legénysége holnap reggel korán tüstént gőzhajón Bajára, s onnan a verbászi táborba szállítani

méltóztassék. A gőzhajótársaságnál eziránt az illető intézkedéseket már megtettem, az indulandók számát szükség lesz a gőzhajótársasággal a főhadi kormány részéről azonnal tudatni.

Eredeti fogalmazvány. Közli: Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Budapest, 1999. II. k. 1302.

Mellette található a gőzhajótársasághoz intézett utasítás fogalmazványa.

200.

Budapest, 1848. szeptember 13.

**Batthyány Lajos miniszterelnök rövid tudósítása
a Verbászon lévő hadügyminiszterhez**

1141. szám K. Mo.

A Hadügyminisztériumból
A Hadügyminiszter Úrnak!

Budapest 1848. szeptember hó 13-án

Verbászon

A budavári gránátosok egy zászlóalja holnap gőzhajóra szállván Bajáig, onnan pedig szárazon Verbászra fog szállíttatni.

A württembergi huszárság 5 százada holnap kettős marsban a kanizsai táborba útnak fog indíttatni, minthogy báró Jellasich már a Dráván átkelt.

Melyeket is tudomás, s az első pontot kellő intézkedés végett ezennel Miniszter Úrnak tudtára adni kívántam.

Miniszterelnök
Gróf Batthyány Lajos

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 76 HM Mészáros Lázár verbászi iratai 116/M./1848. Beadványok. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 1141. szám K. Mo. Hadügyminiszter Úrnak. Hivatalból. Verbászon. Hivatali rájegyzés: Érkezett Verbász 1848. 9/15. Tudomásul. 116. M. 1848.; Közli: Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Budapest, 1999. II. k. 1297–1298.

201.

Baja, 1848. szeptember 13.

**Rudics Máté főszolgabíró közli a bajai városi tanáccsal a tábori
bizottmány vegyes osztályának 296., 297. és 307. számú határozatait
tudomásulvétel, illetve végrehajtás végett**

Isten áldja meg az Érdemes Tanácsot és az Elöljárókat!

A tábori bizottmány vegyes osztályának 1848. szept. hó 8-án Újverbáson tartott ülése jegyzőkönyvének ezen kivonatai:

296. Országos teljhatalmú biztos Beöthy Ödön Úr folyó évi szept. hó 8-án kelt 43. számú rendeletében e megye megüresedett hivatalaira a következőket nevezvén ki úm. másodalispánnak Piukovics Ágoston eddigi főjegyzőt, főjegyzőnek foganatos előléptetés szerént Karácsonyi Leopold eddigi első aljegyzőt, ennek helyébe Ast Ferdinánd volt másodaljegyzőt, másodaljegyzőnek Kerekes Sándor volt harmadaljegyzőt, harmadik aljegyzőnek Szevics Döme volt negyedik aljegyzőt, és ennek helyébe Fitos István eddigi táborigjegyzőt. A telecskai járás főszolgabírójának Csajághy Márton eddigi alszámvevőt, felső járási alszolgabírónak Kuluncsics Ágoston eddigi kerületi esküdtet, és ennek helyébe Malasevics Márton táborig esküdtet, és végül alsó járási főszolgabírói esküdtnek Vidákovics György megyei írnokot helyettesíté, mely alkalommal tisztelt országos biztos úr nem mulaszthatja el azon hiedelmét kijelenteni, miszerént tiszta reménnyel kívánja is, hogy ezen újonnan kinevezett hivatalnokok, valamint a régiek is e jelen vészteljes időben a hon minden lelkes fiaihoz illőleg hivatalaikban buzgón és híven eljárulnak, és ezen egész hazánkat, de főleg a megyét fenyegető vész elhárításában kettős szorgalommal működve, hazafiúi kötelességüknek eleget tenni iparkodjanak, annál is inkább, mivel e megyében a nép egy részének nemzetiség ürtügye alatt idéztetvén elő e jelen mozgalmak, ezen fanatizált és némely bujtogatók által tévútra vezetett, s netalán vezető népét, ha valaha, úgy bizonyára e jelen percben köztök minden időben gyakran megfordulva felvilágosítani, s a kormány, s a nemzet kívánságára, és igazságos szándékárúl értesíteni minden honpolgárt, de főleg a tisztviselőség mulhatatlan.

Ezen újonnan kinevezett hivatalnokok fizetése és illetősége szeptember 1-jétől lévén számítandó.

Ezen országos biztosi rendelet tudatul vétetvén, mindannyi fő- és alszolgabírákkal meghirdetés végett Szalmásy Miksa házi főpénztárnok úrral alkalmazandással közöltetni rendeltetett.

297. Országos teljhatalmú Királyi Biztos Beöthy Ödön Úr az élelmezési osztályának 296. szám alatt kelt hivatalos levele kapcsában, ugyan e folyó hó 8-án kiadott 44. szám alatti rendeleténél fogva meghagyá, hogy a temerini és járeki megkárosított, és lakhelyeiket elhagyott lakosok családonként összeíratván, a megye tehetősebb, és a tábortól távolabb eső községekben aránylagosan osztassanak fel, figyelem lévén mindenesetre fordítandó arra, hogy ezen szerencsétlenekre az ideiglenesen ellátandó helyeken élelmek megszerzésére, és maguk némi felsegítésére alkalom és mód nyújtassék, mely ekként összeírandó és felosztandó családok útlevéllel láttatván el, e számokra kijelelt községek előljároi ezen eljövételről eleve értesíttessenek, és a fennebb érintett kereseti mód megadására a szerencsétlenek pártolására, valamint tehetségök szerénti felsegélésére buzdíttassanak és szólíttassanak fel.

Mely országos biztosi rendelet mindannyi Szolgabíráknak avégett kiadatni rendeltetett, hogy annak tartalmaként eljárva és különösen az érintett szerencsétleneket összeírván, eljárásaikról szóló tudósításukat ide beadják.

307. Több helyekről jelentetvén, hogy számos községbeli lakosok azon balhiedelemtül és a legújabb törvények ferde magyarázójátul vezéreltetve, miszerint az úrbéri földekből adadni szokott kilenced megszüntetésével a

szőlőtermésből sem járul kilenced, a földesúrnak a bortermésből a kilencedet kiadni vonakodnak, eszerint az érintett borkilencedhez törvény szerént jogot tartó tulajdonosokat megkárosodni szándékoznak.

Nehogy az ily félreértések a jog szentséginek tagadására alkalmul szolgálván, a birtokosok igazságos követelésekben gátoltatván kárt szenvedni kényteleníttessenek, s hogy a szőlők gazdái a kilenced megtagadásából eredhető sajnós követelésétől megóvassanak, mindannyi Fő- és Alszolgabíráknak meghagyatik, hogy azon községeket, hol eddigelé a földesúrnak a szőlő terméséből dézsma adatott, komolyan oda utasítsák, hogy a törvény szerint járó kilencedet, vagy másként a netalán fenn lévő szerződés értelmeként is a földesúrnak járuló részt kiadják, a törvény értelmében kivétevével oly szőlők, melyek az úrbéri földek alkotórészeit tevék, melyekből mind úrbéri földekből adatni szokott dézsma az újabbi törvények rendeletéhez képest az ügyis megszüntetett.

Kiadta: Karácsonyi Leopold Főjegyző m. k.

A 296. szám alatti bizottmányi határozat az illető Elöljáróságokkal tudomásul közöltetvén; a 297. szám alatti határozat pedig oly meghagyás mellett közöltetik, hogy amennyiben a kebelbeli helyeken járeki és temerini ellenség elől megfutamodott szerencsétlen lakosok telepedtek volna le, ezeket a lakosság között felosztva elhelyeztessék, ezeknek úgy akiknél elhelyeztettek is, neveiket pontosan összeírván, nékem azonnal, de későbbre is ha menekülők jönnének, feljegyezvén beküldjék, az ideiglenes eltartásokról még a bizottmány továbbra intézkedni fog, az előljáróság gondoskodjék; a 307. szám alatti végzés felelet terhe alatt az Elöljáróságokkal, úgy a községekkel tudatik.

Kelt Baja, 1848. szept. 13.

Rudics Főszolgabíró m. k.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 25–27.; BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. 93–96. – 48. számú körlevél

202.

Pest, 1848. szeptember 14.

**Gróf Batthány Lajos miniszterelnök intézkedik
a Hunyadi-csapat Bajára szállításáról**

a) A hadügyminiszter úrnak!

Értesítem a hadügyminisztériumot, miszerint megmásítván előbbi szándékomat a Hunyadi-csapatot holnap gőzhajón Bajára szállítatom, ellenben az átjött gránátosokból felesleg fennmaradt mintegy 121 egyén egy honvéd

tüzértiszt vezénylete alatt a Drávára fog elindítani az ottani két honvédszászlóalj kiegészítéséhez, tegye meg e végett a hadügyminisztérium a kellő intézkedéseket, valamint a főhadi parancsnokságot is értesítse.

b) A gőzhajó igazgatóságának!

Meghagyom a gőzhajó igazgatóságának, miután a ma Bajára leküldendő gőzhajó szükségtelemmé vált, miszerint holnap reggelre annyi hajót készen tartson, hogy rajta az 1600 főből álló Hunyadi-csapatot Bajára leszállíthassa, tegye magát e végett Szalay csapatvezér úrral érintkezésbe.

Eredeti fogalmazvány. Közli: Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Budapest, 1999. II. k. 1322.

A gránátosokat gróf Batthyány Lajos miniszterelnök eredetileg a verbászi táborba szánta.

203.

Baja, 1848. szeptember 15.

**Kerekes József esküdt közli a bajai városi tanáccsal
a tábori bizottmány vegyes osztályának fuvarozásra
vonatkozó 323. számú rendeletét**

51. számú Körlevél

Isten áldja meg az Érdemes Tanácsot!

A tábori bizottmány vegyes osztályának 1848. évi szept. hó 11-én Új-verbászon tartott ülése jegyzőkönyvéből.

323. Miután a jelen táborozás által előidézett rendkívüli, s a megye népére nehezedett terhek főbbike a fuvarozás minden terhe viselése, pedig azáltal könnyítettnek, ha az többek közt helyes arány szerént és célszerűen felosztatnék, s ekként a ma káros következesek, melyek a szerfeletti zaklatásokból a népre háromlanának, a lehetőségik elszélesen megelőztetnek, Elnök úr ily nézetről vezéreltetve a megyében, főleg a Baja és Verbász közti vonalon fekvő helységek által folytonosan kiszolgált fuvarozásra vonatkozólag, az érintett helységek eddigi terheltségének némi enyhítését eredményezendő intézkedéseket szükségesnek tartván, e célra Thurszky Ferenc Főszámvevő Úr ezúttal bemutatott egy utazási tervet, mely szerént folyó 1848. szept. 15. napjától kezdve a Dunától, vagyis Apatinból a verbászi táborig a katonai és egyéb szállítások eszközzendők lennének, eszerént: 1. Apatin szállítani Priglovic Szentivánig 2. Priglovic Szentiván Bresztovácig 3. Bresztovác Keresztúrig 4. Keresztúr Verbászig és így visszafelé, azon megjegyzéssel, hogyha tetemesbek lennének a szállítások, Apatint és Priglevic Szentivánt segiténé Dorozsló, Bresztovácot Veprovác, Keresztúrt pedig Lalics. Előterjesztette továbbá a nevezett Főszámvevő Úr egyszersmind azon útvonalnak a kimutatását, mely folyó év szeptember 15. napjától kezdve a verbászi táborból Bajára, s onnan visszautazók a közfuvarokon jární köteleztetnek, és közfuvarokon szállítások történnek, jelesül.

Verbásztúl Bajáig
Verbász szállítana Cservenkáig
Cservenka Kernyáig
Kernya Staniticsig
Stanitics Garáig
Gara Bajáig

Bajától Verbászig
Baja Vaskútig
Vaskút Rigyicáig
Rigyica Csonopláig
Csonopla Szivácig
Szivác Kuláig
Kula Verbászig

Ami a Főszámvevő úr által bemutatott tervek elsejét ti. az apatini, verbászi vonalt érdeklett illeti, ez helyesnek s célszerűnek találtatván, teljhatalmú Királyi Biztos úrnak avégre előterjeszteni rendeltetett, miszerént arról a Minisztériumot értesítvén, felkérné, hogy a folyó szept. hó 15-én a katonai s egyéb szállításokat Pesttől Apatinig gőzöszön eszközölvén, a tárgyalt szállítások Apatinból egyenesen Priglevic Szentiván, Bresztovác és Keresztúron körösztül és vissza történhessenek. A Baja és Verbász közti vonalt illető főszámvevői terv hasonlóképpen jóba hagyatván, mindannyi szolgabírákkal avégett közöletetik, hogy e hó 17-től kezdve a köz fuvarozóit aszerént rendeljék el.

Kiadta: Ast Ferdinánd m. k. Első aljegyző

Ezen tábori bizottmány osztályának határozata leendő tudomás és alkalmazandás végett kiadatik.

Kelt Baján, 1848. szept. 15.

hivatalbeli kész köteles szolgáljuk Kerekes József esküdt

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 27–28.; BKMÖL V. 360 Mélykút nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1850. sz. n./1848. 98–99.

204.

Pest, 1848. szeptember 17.

**Khlayberel Ferenc dunagőzhajózási főügynök utasítást kér
Batthyány Lajos miniszterelnöktől egy gőzhajó
lerendelésére Batinára**

33/Pz.

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

Térei Ignác Úrtól hozzám érkezett felszólítás folytán tisztelettel nyilvánítom, hogy a Batinán összeseregltő 5000 ember felszállítására a már jelenleg 3 vontatóhajóval Baján álló Sámson gőzöshöz, már holnap egy másik, szintén nagyrendű gőzöst 3 rakhajóval lerendelhetek, melyek a mondott 5000

embert két vagy háromszori úton az illető kitűzött helyre felszállítani képesek leendenek, melynél fogva további rendeleteim megtevésére ezennel utasítást kérek.

Pesten, 1848. szeptember 17-én

a dunagőzhajózási Főügynök
Khlayberel Ferenc

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 Kossuth Polizei-Akten 33/Pz./1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 33/Pz. Érkezett 1848. szeptember 17. Határozat. Az iratok közé.

205.

Baja, 1848. szeptember 17.

**Szalay László a Hunyadi-dandár parancsnoka jelenti
a hadügyminiszternek Bajára érkezését, és két század lovast,
fél üteg ágyút kér a Baranya megyébe
beütött ellenség megfenyítésére**

a) Hunyadi-dandár főparancsnokságától

Tisztelt Hadügyminiszter Úr!

Miniszterelnöki rendelet következtében folyó év szeptember 15-én délután két órakor Pestről rögtön elindulván, folyó hó 17-én reggeli 9 órakor Bajára érkeztem. S midőn itt a számadások rendbeszedése s csapatom ellátása, s származási összeírása foglalkodtatnak, hiteles úton értesülök, hogy Mihályevácnál két zászlóalj határőr a Dráván át beütött Baranya megyébe. Kérem tehát Hadügyminiszter Urat, méltóztatnék két század lovast, s fél üteg ágyút a kezemnél lévő, csupán gyalogságból álló erőhöz csatoltatni, s ezen ellenség megfenyítésére rendelkezésem alá bocsátani.

E vállalat győzedelmes sikeréért jótállok, s megkülönböztetett tisztelettel maradtam

Baján, 1848. szeptember 17-én

Tisztelt Hadügyminiszter Úrnak alázatos szolgája

Szalay László csapatvezér

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 76 HM Mészáros Lázár verbászi iratai 125/M/1848. Beadványok. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Hunyadi-dandár főparancsnokságától. Mészáros Lázár Hadügyminiszter Úrnak. Hivatalból. Sürgőnyileg. Verbászson. Hivatali rájegyzés: Érkezett 1848. szeptember 18-án délelőtti 10 1/2 órakor. 125 M. 1848.

b) Hadügyminiszter
Szalay László csapatvezér úrnak!

Bajára

E hó 17-én kelt jelentése folytán jelen percekben se lovasságot, se ágyút teljességgel nem nélkülözhetvén, jobb szeretném, ha lelkes csapatával az iteni nemsokára történendő támadást elé akarná segíteni, miért is tehát felszólítom e levelem vétele után tüstént szekereken ide elindulni, és a verbászi táborba beszállítani szíveskedjék. Ha pedig reménylheti, hogy lovasság és ágyú nélkül az ellenséggel jó sikerrel megbirkózhat, e vállalatról el nem vonandom, de ha ezt nem véli, és utasításai mást nem követelnek, úgy mindenesetre ide siessen.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 76 HM Mészáros Lázár verbászi iratai 136/M/1848. Kiadványok.

206.

Verbász, 1848. szeptember 17.

Beöthy Ödön országos teljhatalmú biztos felhívása a bácsiakhoz

117. szám

Bácsiak!

Nemcsak Szabadságunk, de nemzetiségünk is meg van támadva.

E földet, melyet eleink kilencszáz évek előtt vitézségük által nyertek, melyet vérükkel annyit áztatánk, hol Elődeink tetemei nyugosznak, el akarják rabolni.

E nemzet hazaszeretetéről az egész világ előtt esméretes.

Ha szerette ezt eddig még a föld szabad nem volt, a polgár tulajdonnal nem bírt, robotra, dézsmaadásra volt kárhóztatva;

Mennél inkább szeretheti most, midőn a föld szabad, tulajdont bír, a testvériség, szabadság, egyenlőség minden közfalat, mely részekre szaggatott bennünket ledöntött.

Fegyverre tehát Kedves Barátim, polgártársaim, mutassátok meg, hogy őseiteknek méltó unokái vagytok.

Tartsuk meg e Hont Királyunknak és mindmagunknak.

Győzzük le elleneinket, és élvezzük békében Szabadságunkat, melyet e Hon minden Polgárainak minden különbség nélkül megadtunk.

Ne engedjétek e Kánaán földjét és magatokat martalékul azoknak, kik öreget, ifjút, asszonyt, gyermeket irgalom nélkül a legborzasztóbban gyilkolják;

Megszéplősítik az ártatlan hajadont, tűzzel-vassal pusztítják hosszas fáradságtok gyümölcseit.

Bocsássátok forró könnyörgéseiteket a seregek urához, és a győzelem kétséges nem lehet.

Éljen a Király, a Szabadság, a testvériség, most és mindörökké.

Országos teljhatalmú Biztos, s Bihar megye főispánja

Beöthy Ödön

Eredeti közgyűlési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja Város Közgyűlésének iratai 69/1848. kgy-i, 1088/1848. tan. ülési számú irat. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. évi szeptember 20-án.; Kossuth Hírlapja (Bp.), 1848. október 7. 85. sz. 385. Közli: Thim József: A magyarországi 1848–49-iki szerb fölkelés története. Bp., 1930. III. k. 24–25.

Beöthy Ödön a fenti lelkesítő felhívását 1848. szeptember 17-én Újverbászon adta ki.

207.

Baja, 1848. szeptember 17.

**Milassin Zsigmond megyei esküdt közli a bajai városi tanáccsal
a pénzügyminiszternek a magyar ötforintos
pénzjegyekre vonatkozó rendeletét**

52. számú körlevél
1232/s p. e.

A pénzügyminisztertől
Bács Megye Közönségének!

A magyar ötforintos pénzjegyeknek kibocsáttatása tekintetében a Közöny 90. számában közhírül adott közrendeletemet ezen jegyek leírásával együtt e megye közönségének másolatban mellékelve kellő tudomás és alkalmazkodás végett megküldöm.

Budán, 1848. szept. 6-án

a pénzügyminiszter helyett Duschek Ferenc m. k.

1032/s p. e. A pénzügyminisztertől.

A törvényhozás határozata következtében az országos közönség ezennel a következőkről értesítettik.

1. Az ötforintos magyar pénzjegyek ezennel forgalomba tételnek.

2. Ezennel rendeltetik, hogy ezen pénzjegyek minden közpénztárokban, akár adó, akár más bármely fizetéseknel név szerinti teljes értékükben, öt ezüstitforint gyanánt (egy forintra 3 huszas számlálva) elfogadtassanak.

3. Ezen pénzjegyeknek értékét a magyar álladalom minden javaival biztosítván, elfogadásokra nézve a magányosoknak semmi aggodalma sem lehet.

4. Ezen ötforintos pénzjegyeknek ismertetésére szolgál, azoknak alább olvasható leírása. Budapest, 1848. szept. 6-án

Leírása az ötforintos magyar pénzjegyeknek:

Ezen pénzjegyek 5. 1" szélesek és 3. 9" magasak. Az előlapon egy szürke könyomatú, domború modorban vésett arabeszk szegély környezi. A szegélynek felső része a szögleteken elhelyezett egy kagyló (tengeri csigahéj) alakú cifrázattól, közepén pedig kör alakú paizsból, és két hosszúdad térből áll. Az alsó része a felsővel egészen egyenlő, csak hogy itt a kör alakú paizs

hiányzik, s e helyett a magyar címer áll. A szegélyezet két oldalán golyókkal befoglalt egy-egy kerék paizs van, melyekhez felül és alól 5 levelű cirádák ragasztvák.

A szegélyen belől, melyet fehér vonal választ el a szintén szürke könyomatú s hullámozott alapot láthatni, melyen nagy és valamivel világosabb szürke számokkal 5 ft van kinyomva.

Eme könyomatú alapzaton vannak a vörös, barna ónyomatok, és pedig a felső kör oldalú paizson arab számmal 5, az oldalszegélyzetek mindkét kerék paizson római számokkal V., a szegélyzet négy hosszúdad terein pedig német, tót, horvát és oláh nyelven betűkkel kiírva ezen szó, öt forint.

A hullámzatos alapzaton cifra vonalok közt ez olvasható, öt forint (alatta pedig ez áll):

Ezen pénzjegy minden álladalmi s közpénztárokban öt ezüstofforint gyanánt, három huszast egy forintra számítva elfogadtatik, s teljes név szerinti értéke a közállomány által biztosítottatik. Budapest, 1848. szept. 1-jén

Sor aláírt a pénzügyi miniszter által.

A hátlapon egy ráncos szegélyzettel befoglalt vörös fehéren hullámozott alapot képezi, melyen ónyomatú zöld betűkkel e pénzjegyek hamisítói s utánzóí elleni büntetés öt nyelven, úgymint, magyarul, németől, tótul, horvátul és oláhul van nyomtatva.

Az ezen pénzjegyekhez sajátlagosan készített papirosnak azon tulajdonsága van, hogyha az feleresztett salétromsavval megnedvesítettetik, azonnal megfeketedik. E feketeség idővel elmúlik ugyan, de a papír megtartja eredeti tulajdonságát, annyira, hogyha ugyanazon hely utóbb ismét salétromsavval megnedvesítettetik, újjólag feketé leend.

Rudics Máté főszolgabíró úrnak köröztetés végett áttétetik.

Kelt Újverbászon, 1848. szept. hó 14-én

Knézy Antal Első Alispán m. k.

Meghirdetés és alkalmazkodás végett szabadalmas Baja Városa Tanácsával és az érdemes Elöljáróságokkal közöltetik.

Kelt Baján, 1848. szept. 17-én

Rudics főszolgabíró úr hon nem létében Milassin Zsigmond m. k. Bács Megye Esküdtje által

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai; Körlevelek jkve 1848–1851. sz. n./1848. 28–29. Kossuth fenti rendeletét Közli: KLÖM XII. k. Bp., 1957. 892–893.

208.

Verbász, 1848. szeptember 19.

Mészáros Lázár hadügyminiszter parancsot ad a Hunyadi-csapat parancsnokának az Ercsibe vonulásra

Verbász, 1848. szeptember 19.

Hadügyminiszter a Hunyadi-csapat parancsnokságának Baján!

Miniszterelnök Gróf Batthyány Lajos meghagyásából, és ezen rendeletem vette után az ide való útjától felszabadítottak, és Bajáról, egy Batináról odarendelendő gőzössel a Dunán felfelé Ercsényig, onnan pedig szárazon Fehérvárra vegye az útját, ott további parancsolatot veendő.

Elvárom tehát, hogy ezen rendeletet pontosan megfogadni szoros kötelességévé teendi. Erről tessék egyszersmind Fehér megyét azonnal értesíteni.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 76 HM Mészáros Lázár verbászi iratai 146/M/1848. Kiadványok.

209.

Batina, 1848. szeptember 20.

A dunagőzhajózási kapitányok jelentik a HM-nek az Erős nevű gőzös Bajára indulását, és további parancsokat várnak

A Hadügyminisztériumnak

Batinán, 1848. szeptember 20.

A Hadügyminisztérium mai napi parancsolatára feleljük, hogy az Erős nevű gőzös négy vonóhajóval tüstént Bajára menvén, azoknak 1400 főből álló seregnek Ercsénybe való szállítására.

Vélekedésünk szerint alkalmasabbnak találjuk a sereg felvételét Baján, ezen okból és a többi itt lévő 2 hajó is egyszersmind Bajára megy, ahol a Hadügyminisztériumtól a parancsolatot várja.

Minden hibának elmellőzésére a Hadügyminisztérium kérettetik, hogy a parancsolatjaikat olasz vagy francia nyelvben adatná, minekutána a magyar nyelvben nem elegendőképpen be vagyunk gyakorolva.

A Dunagőzhajózási Kapitányok

Olvashatatlan nevek, az Erős, a Friedrich, a Sámson No 17 kapitányai

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 76 HM Mészáros Lázár verbászi iratai 164/M/1848. Beadványok – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: A Gőzhajózási Kapitányságtól a Hadügyminisztériumnak. Hivatalból. Sürgetős. Verbászon. Hivatali rájegyzés: Érkezett 1848. szeptember 24-én. 164 M. 1848. Tudomásul. P. H.

210.

Baja, 1848. szeptember 20. és 22.

**Beöthy Ödön királyi biztos hivatalos levélben értesíti Baja városát
arról, hogy a félrevezetett szomszédos népek megtámadták
hazánkat, ezért a város minél nagyobb számú önkéntest állítson ki**

Felolvastatott Beöthy Ödön teljhatalmú királyi Biztos Úrnak folyó évi szeptember 17-én kelt hivatalos levele, melyben megemlítvén, miként a haza az ármány által félrevezetett idegen fajú s ajkú népek által éppen akkor, midőn ezeknek mindent megadott, hálátlanul megtámadtván Nemzetünk tűzzel-vassal pusztítottak. Ily körülmények közt az ellenségtől környezve, s magunkra hagyatva lévén, az erőt Magunkban kell keresnünk. Felhívja tehát Baja város közönségét, hogy kebelében fáradhatatlanul oda munkálkodjon, miszerint minél nagyobb számú önkéntesek állíttassanak ki, s ennek eredményéről Biztos Úr időről időre értesíttessék.

Határozat

Mely felhívás következtében az ahhoz csatolt felszólítás több példányban leíratván Városunkban kiosztatott, s addig is még a legközelőbb tartandó városi közgyűlés e részben további intézkedéseket teend, a haza védelmére ajánlkozó önkéntesek toborzás útjánai összecsődítése elhatározatván; Petrovics István Tanácsnok Úrra bízott, hogy a toborzáshoz alkalmas egyéneket kiszemelve, a minél előbb megkezdendő, s felügyelése alatt folytatandó toborzásra nézve a szükséges előkészületeket tegye meg.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 1088/1848. tan. törv. jkvi szám

211.

Baja, 1848. szeptember 21.

**Rosenman Pál Baja város tiszti főorvosa beszámolója
a Kossuth Hírlapja szerkesztősége számára
a Hunyadi-csapat bajai tartózkodásáról**

Tisztelt Szerkesztőség!

„Hunyady” derék csapatja városunkba szeptember 17-dike reggelén gőzösböli kiszálltával városunk főbírája és kapitánya kíséretében nemzetőségünk zenekara zengészete mellett daliás küllemű „Meszlényi” őrnagy vezényletével köszöntött be, városunk lakosaitól „éljen”-ekkel üdvözöltetve. Öröm vala látni a seregben ugyanannyi leventéket. Másnap a lövölde előterén tartatott az ünnepélyes „zászló felszentelés és felesketés”, szerencsétlété az ünnepélyt a dicső sereg Hunyady szellemét átlengő ezredese „Szalay László” harcfa, kinek arcán igazán olvasható vala a hazánk méltatlan sorsáni elkeseredés, és a tényezők feletti elszánt bosszúállás. Az első tiszteleti és emlékszőgverést jeles hazánk fia Latinovics Móric buzgó neje, mint zászló-

anya tevé, ahol a szentelést Bartók Mátyás prépost-plébánosunk tevé, nem mulasztván el lelkes beszédében az új leventéket „Hunyady” szellemére figyelmeztetni, azt tévén a református lelkész is. Az ünnepélyt követé a tisztikar által adatott fényes ebéd. Másnap azon módon a tisztikar vendégteltet meg városunk némely vendégszerető lelkesbjei által a Kaszinóban. Estve a hadoncok által fáklyás zenével tisztelték meg a zászlóanyát, ezredes és őrnagy, hol ugyanannyszor nem hiányzottak a szép buzdító és engedelmes-ségre intő szónoklatok. Az élénk csapat, mely hazánknak halálíg hűséget esküdött, ma indított fölfelé, állítólag Fehérvár felé utazását gőzösön teendő.

A szenttamási ütközet szeptember 17-én nem történt meg. Utasok tudósítása szerint szeptember 16-án igen sok ácsok foglalatoskodtak hídcsinálás-sal. 18-án és 19-én nagy esőzések voltak. A megtámadtatást mai nap megtörténtnek gyanítják, vagy holnap megtörténendőnek. Tegnap utaztak keresztül gróf Ráday Gedeon és Kállay* hazánk geniussai a táborba.

A Verbászról hozzánk áttétett 156 álladalmi foglyok fölött most folynak az ügy elintéztetések, közülök már igen sok bocsáttatott el szabadon vétlenségök miatt, eddig egy kapott halálos ítéletet, alkalmilag rovatosan értesítendem a tisztelt szerezkesztőséget a végzés folyamáról. Az adai rác pap is itt létez, keserűen várja pöre eredményét.

Az ipar és kereskedés majd végső vonaglásban vagyon. A most lefolyt vásárunk a legpangóbb és néptelenebb volt, némi életet adott a sereg vidor kalandozása, mely egyébként jellemes és egészen botránytalán volt.

Ki s egyéberánt magamat kegyeletébe ajánlván, teljes tisztelettel maradok

Baján, 1848. szeptember 21-én

a tisztelt szerkesztőségnek
hű polgártársa Dr. Rosenman Pál Baja város tisztí főorvosa

Eredeti irat, tisztlázat. BKMÖL XV. 33 Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) sz. n./1848. 7076. ksz.

* Valószínűleg Kállay Ödön (1815–1879) a hivatkozott személy, de ezt az állítást más források nem erősítik meg.

212.

Verbász, 1848. szeptember 22.

**Gróf Ráday Gedeon jelentést tesz Batthyány Lajos miniszterelnöknek
a délvidéki tapasztalatairól**

114/P.z. Verbász, 1848. szeptember 22. pénteken

Igen tisztelt Miniszterelnök Úr!

Pestről e folyó holnap 20-án éjjel rendelése következtében elindultam, de a gőzös csak kétnegyed háromra készülvén el, de a néhány óra múlva közbejött nagy köd miatt is, mely több óráig akadályoztatott, Bajára csak

délután 5 óraker érhettem, s aznap Batinára menni lehetetlen lett volna, s így Baján kiszállva, több sürgetések után sem kaphatván lovat, Horváth Főispán Úr lovain indultam el, tegnap reggel éppen az ostrom kezdetére megérkeztem. Miniszter Mészáros Úr már az éjjel a táborba kimenvén, általam ott felkerestetett, s véle Nagyméltóságodnak izenetét (:mert a Stafetát magammal kivinni nem akartam:), szóval közlöttem. A Hunyadi-csapatot visszamendve találtam Baján, ahol a még netalán leküldendő hadi erő számára, a Gőzhajóhivatalnál Batinán két remorqueurmot, Miniszter Mészáros Úr rendeletéig letartóztatni parancsoltam. Miniszter Mészáros Úr a székelyeket ma indítja felfelé. Méltóságod a tegnapi ostrom kimenetelét Főispán Horváth Antal leveléből méltóztatik megérteni, valamint a Megye állásáról is bent foglalt jelentését. Nekem meggyőződésem, hogy Szenttamást nagyobb erő, különösen több ágyúk nélkül bévni lehetetlen. Mindenki megfelelt kötelességének, azonban egyeseket kivéve, nagy enthusiasmust nem tapasztaltam. Ma még itt maradok, holnap igen jókor elindulva reményem szerencsém lesz Nagyméltóságodnál tisztelkedvén, szóval bővebb előadásimat megtenni, addig is magam nagybecsű jóvoltába ajánlva maradok
Igen tisztelt Miniszterelnök Úrnak

lekötelezettje
Gróf Ráday Gedeon

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 2 Kossuth Polizei-Akten 114/Pz/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Gróf Ráday Gedeontól Miniszterelnök Méltóságos Gróf Batthyány Lajos Úrnak. Hivatalból. Pesten. Hivatali rájegyzés: 114/Pz Érkezett 1848. szeptember 25. Határozat Az iratok közé. Közli: Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Budapest, 1999. II. k. 1549–1550.

213.

(Kalocsa), 1848. szeptember 23.

**Mészáros Károly főszolgabíró közli járása községi előljáróival
az újoncok kiállításának időpontját és a kiállítandók számát**

A Nemzetgyűlés a hon védelmére szükséges fegyveres erő szaporítását elhatározván, a kiállítás zsinórmértékül szolgáló és ./. alatt idecsatolt kormánybiztosi rendelet foganatosítása végett folyó hó 26-án reggeli 8 óraker Bátyán, 11 óraker Dusnokon, délután 3 óraker Sükösdön, szeptember 27-én reggeli 8 óraker Csanádon, 10 óraker Szentistvánon, délután 3 óraker Szeremlén, szeptember 28-án reggeli 8 óraker Nádudvaron, 10 óraker Hajóson, délután 3 óraker Miskén megjelendek, ugyanazért a Községek Elöljáróinak felelet terhe alatt meghagyatik, hogyha a fent kitett időre a reájok kivetett újoncok illetményét önkéntesekből ki nem állíthatná, miután a toborzás annak terhei miatt semmi szín alatt sem engedtetik meg, az összeírásban foglalt 19, 20, 21 éves alkalmas egyéneket személyesen leendő megjelenésre szólítsák fel, sőt kényszerítsék.

Ahol pedig az összeírás szigorú megvizsgálása után az Elöljárók látják, hogy a 19, 20 évesek elegendő számmal vannak, ott a 21 évesek elmaradhatnak.

A kormánybiztosi ívekből minden község a maga részire egy példányt vegyen ki.

Költ 1848. szeptember 23-án.

Bátya állít	13
Dusnok	10
Miske	10
Hajós	14
Nádudvar	8
Sükösd	11
Csanád	8
Szentistván	11
Szeremle	10
újoncot 4 évre.	

Mészáros főszolgabíró

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztaát. BKMÖL V. 307 Bajaszentistván nagyközség iratai, Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848–1850. sz. n./1848. 31.

214.

Baja, 1848. szeptember 24.

Sebők József beszámolója a Kossuth Hírlapja szerkesztőjének a Hunyadi-szabadcsapat Bajára érkezéséről

Bács-Bodrog szeptember 24-én. Baján e napokban ritka ünnepélynek valánk tanúi. A Hunyadi-csatárok folyó hó 17-én gőzösön hozzánk szállítván, másnap a zászlójuk fényes szertartással fölszenteltetett, mely alkalommal Bartók Mátyás prépost-plébános jeles beszédében buzdítólag kiemelés, hogy midőn a hadakat vezérlő Istennek a nevében áldást imádkozik azon harcfiakra, kik e zászló alatt édes hazájuk megmentésére vérüket s életüket áldozzák, elérzékenyült lelke buzgalmához azon forró kívánatát fűzi, miként azon világhírű s minden hű magyar keblét szent hódolatra emelő magyar hős „Hunyady” dicső árnyéka lebegjen minden csatában e zászló fölött, a Magyarok Istene, ki a nagy Hunyadyt annyi diadalokkal halhatatlanította, terjessze ki a harc szerencséjét azon honfi bajnokokra is, kik a király, haza, alkotmány, e három elválaszthatatlan szent frigy koszorúja alatt küzdendének. Magasztos vala a helybeli helvetiai vallású lelkész alkalmi beszéde is, mely vitéz lelket ébresztve, a szabadság diadalával egybekapcsolá nemzeti létünket. Zászlóanyának Latinovics Móric bács-kulai követ lelkes nője választatott. Az ünnepély tábori mise után a céllövész ház közelében, a szabad mezőn tartatott. Az esküszavak a szabad égbe szállongván, igen meghatólag érinté prépost-plébánosunk, hogy az isten szeme behatván minden vitéz kebelébe, szentnek

tartsa mindenki az esküjét. Lelkesítő látvány volt Kossuthunk rokonait, Szalay ezredesnőt, s a két Meszlényit, ez ünnepélyen a sereg között szemlélhetni, a név kihangzott kebelünkből, s Kossuth éljenekkel üdvözöltetett. Sajnosan esik lelkemnek jelentésem második pontja. Szenttamáson folyó hó 21-én reggeli hatodfél órától délutáni háromig ostrom tartatván, bár kétezer ágyúlövésnél több intéztetett a sáncok közé, mind hadügyminiszterünk a vezérekkel együtt golyózápor között minden áldozatot megkísértének, mind a derék bajnokok oroszláni vitézséggel vívtanak, jelenleg a tüzerek is buzgón működének, teljes diadal ezúttal sem koszorúzá katonáink dicső elszántságát, lelkes küzdelmüket. Két ágyú lett ugyan harci nyeremény, de drágább a veszteségünk. Hatvanhat sebes vérzett a harcban, negyven halott leve áldozat, lelkünk sír keserű fájdalmában, hogy a dicsőült Zichy Gróf égi árnyéka mellé Báró Orczy István vitéz nevét kell ezennel följegyeznünk. Áldás Újszászon nyugvandó dicső poraira. Vigasztalja szomorú özvegyét s négy árváit azon szent emlékezet, hogy a hősileg elhunyt hű honfi a nagynevű Orczyak fényes nemzetségét a haza könyvében örökké éltendi.

Baján, 1848. szeptember 24-én

Nagyratisztelt Szerkesztő Úr!

A szenttamási újabb ostromlás eseményét jelentve, könyörgő vagyok tisztelettel, méltóztassék e tudósításon lapja sorai közé méltatni.

Teljes tisztelettel maradván

Nagyratisztelt Szerkesztő Úrnak

alázatos szolgálja s földije
Sebők József

Eredeti levél, tisztázat. BKMÖL XV. 33 Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) sz. n./1848. 7076. ksz. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Sebők József Bács megyei levelező „Kossuth Hírlapja” Nagyratisztelt Szerkesztőjének teljes tisztelettel. Egyetem utca 90. szám, előbb Almásy, most a Pesti Takarékpénztár házában. Bérmentesítve. Pesten.

A levelet Sebők József elküldte Pestre a Kossuth Hírlapja szerkesztőségének, amit bizonyítanak az irat felzetén látható postai bélyegzők. A levelet azonban nem közölték le. Ez lehet a magyarázata annak, hogy az irat szerzője a szerkesztőnek az irat végén írt néhány sorát és a felzeti címzést is áthúzta.

215.

Baja, 1848. szeptember 24.

Beöthy Ödön országos teljhatalmú biztos a fellázadt nemzetiségek megfékezésére önkéntesek kiállítását rendeli el

Felolvastatott Méltóságos Beöthy Ödön országos teljhatalmú biztos úrnak Verbászon szeptember 17-én kelt azon nagybecsű felhívása, mely szerint az ármány és konokság által felbújtott idegen ajkú népek a Nemzetiség ürügye alatt ellenünk fellázadván, akkor midőn a Magyar mindenkit különbség

nélkül a szabadság, testvériség és egyenlőség ölelő karjai közé szorítván, a fejedelmi trónt és alkotmányos szabadságunkat semmivé tenni törekednek, minélfogva ezek megfékezésére nagyobb férfiúi erő igényeltetvén, minél több és nagyobb számú önkéntesek kiállítása elrendeltetik.

Határozat

Szent kötelességül választja és buzgó örömmel óhajtja teljesíteni a városi közgyűlés Öméltóságának, országos teljhatalmú biztosnak hazafiúi felhívását, s nincs fontosabb tárgy előttünk, mint a zsengejében szabadságunkat szét dúlni törekvők minél gyorsabbi megfékezése, és miután a minél rövidebb idő alatt nem másképp, hanem toborzás útján, hiszi ezen közgyűlés a legtöbb önkéntes újoncot kiállíthatni, ennek haladéktalan felállása elrendeltetvén, a hazáért szenvedő újoncaink, s azok pedig kik e toborzás által magokat azokká avatják, méltó, hogy némi jutalmazást is nyerjenek, és némiképpen a jövőjüket biztosítva lenni szemlélhessék, mindenkinek 80 pengőforint ezenel megszabatik, és kiköttetik úgy, hogy ezen összeget 4 évi katonai szolgálatuk kitöltése után a városi közpénztárból fogják külön pedig 20 pengőforintot azonnal előpénzül beavatásuk alkalmával ugyanezen városi közpénztárból nyerendenek, ezen főből közönségessé vált teher e város lakosságára birtokaránylag olyképpen kivettetni és beszedetni határozottat, hogy az összes illetmény 4 részre osztatván, a négy év alatt, amikor ti. a beállottak visszaváratnak, tökéletesen beszedve legyen. A toborzandó, és így díjazandó önkéntesek száma 104 egyénre szabatik. Megbizatik és kiküldetik imitten Petrovics István tanácsnok, miszerint az ő felügyelése alatt azonnal toborzást nyisson, és Fűrő Sámuel, úgy Oravecz Ignác uraknak önként erre felajánlott és hazafiúi érzet ösztönözte közremunkálását, s segédkedését használván, a kitűzött 104 önkéntes újoncot minél előbb kiállítani törekedjenek, a kiküldött Tanácsnok úrnak eljárulása feletti tudósítása annak idejében elváratik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, fogalmazvány. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 69/1848.

216.

Baja, 1848. szeptember 24.

Baja város fegyverért folyamodik a hadügyminiszterhez

A jelen békétlen idő minden igaz hazafinak a felfegyverzését parancsolván, és miután a közpénztárunk nyomasztó kiadásai miatt elegendő fegyver kiállítására képtelen.

Határozat

Országos hadügyminiszter Méltóságos Mészáros Lázár úr arra nézve, hogy legalább 4–5 száz szuronys fegyvert és bárha lehetséges egy pár ágyút a város részére kirendelni kegyeskedjék, megkéretni elrendeltetett, e részbeni eljárulás a városi Főbíró Úrra bízattván.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 70/1848.

217.

Bezdán, 1848. szeptember 25.

**Balás Konrád őrnagy zászlóalja továbbszállítása ügyében
jelentést tesz a hadügyminiszternek**

No 346

A 2. székely ezred 1. zászlóalj parancsnokától
A Hadügyminiszter Úrnak!

Bezdán, 1848. szeptember 25-én. Tegnap délután 5 óraker zászlóaljjal ide megérkezvén, úgy értesültem, hogy a Királyi Gőzösök már ezelőtt néhány napokkal visszaeveztek Bajára.

Ma reggel magam átmentem Batinára, meggyőződni afelől, hogy vajon nem érkezett-e gőzös a zászlóalj továbbszállítása végett, de reményem meghiúsulván, csak annyit tudhattam meg, hogy a Királyi Gőzösök jöllehet most is Baján vesztegelnek, minélfogva visszasiettem, s innen sürgöny által szólítottam fel a hajóskapitányt, hogy gőzösével a fenn említett célra haladéktalanul lejönni szíveskedjék.

Miről kötelességemnek tartom Méltóságodnak oly megjegyzéssel jelentést tenni, hogyha holnap reggelig gőzös nem érkeznek, zászlóaljam továbbszállítását más módon kelletik elintézni.

Balás Konrád Őrnagy

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 76 HM Mészáros Lázár verbászi iratai 177/M./1848. Beadványok – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: No 346 A 2. székely zászlóalj parancsnokától. A Hadügyminiszter Úrnak. Hivatalból. Igen sietős. Újverbászon, Sürgöny által elküldetett. 1848. szeptember 25-én déli 12 óraker. Hivatali rájegyzés: Tudomásul. 177. M. 1848. P. H.

218.

Baja, 1848. szeptember 25.

**Czvetkovics János hadnagy elmaradt napidíja
kiadását kéri a városi tanácstól**

Czvetkovics János, miután hadnagyi címmel pengő 1 ft 20 kr napidíj mellett a nemzetőrökkel az ókéri táborban 24 napot töltött, s eddig összesen csak 9 pengőforintot kapott, a még hátralévő pengő 23 forintnyi díja kiadását elrendeltetni kéri.

Határozat

Miután folyamodó önállítása szerint Sándor József Kapitány Úrtól pengő 2 forintot, s hitvese pedig Sámuel István Szószóló Úrtól napidíjai fejében 7 pengőforintot kapott; jelen kérelme most nevezett Szószóló Úrral véleményes nyilatkozat végett közöltetik.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényességének iratai 1119/1848. tan. törv. jkvi szám

219.

Pest, 1848. szeptember 26.

**Khlayberel Ferenc dunagőzhajózási főügynök utasítást kér
a miniszterelnöktől, mi történjen a Baján veszteglő hajókkal**

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

Tegnap kelt 761/E. számú rendelete következtében a hajózást az alsó dunai részen máától kezdve megszüntettem, midőn effelőli hivatalos jelentésem tisztelettel fölterjesztem, bátor vagyok egyszersmind Miniszterelnök Urat bizalommal megkérni, miszerint vélem tudatni szíveskedjék, hogy azon, az álladalom rendelkezése alá bocsátott, jelenleg 7 vontatóhajókkal Baján veszteglő Sámson, Erős és Friedrich gőzösökkel mi lesz történendő.

Pesten, 1848. szeptember 26-án

a Dunagőzhajózás Főügynöke
Khlayberel Ferenc

Eredeti irat, tiszttáza. MOL H 2 Kossuth Polizei-Akten 33/Pz./1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: ad 33/Pz. Érkezett 1848. szeptember 26-án. Elintéztetett. Az iratok közé. – Batthyány 761/E. számú említett rendeletét l. még MOL H 2 OHB-iratok. Közli: Katona Tamás: Görgey István: 1848 júliusától novemberéig. Okmánytár. Sajtó alá rendezte: Katona Tamás. Bibliotheca Historica. Bp., 1980. 158.

220.

Budapest, 1848. szeptember 26.

**Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök tájékoztatja Görgeyt
a rendelkezésére bocsátott hajókról és figyelmezteti,
hogy ügyeljen a gőzhajók kapitányaira**

Görgey Artúr őrnagy úrnak!

Mai napon a gőzhajó igazgatóságnál oly rendelkezést tettem, miszerint a Baján létező Friedrich gőzös mint Aviso, a Sámson gőzös pedig mint Remorqueur minden 7 vontatóhajóval együtt Földvára őrnagy úrnak a rendelkezése alá hozattassék fel. A vontatóhajókat akként kell az átszállítás esetében használni, hogy még hármat a gőzös a túlsó partra szállít, addig a többi rakodjék, ez intézkedés az átkelések gyorsítására szolgáló.

Az esetben, ha őrnagy úr azt tapasztalná, hogy valamelyik gőzhajónak a kapitánya az ellenséggel szövetkezni, és annak részére segédkezet nyújtani akarna, felhatalmazom Önt, hogy azon hajót késlekedés nélkül lövesse össze. Végül a hajóknak biztosítása, és az illető hajós személyzetnek figyelemben tartása végett célszerű lesz minden a parton tanyázó hajón egy tisztet egy pár legénnyel tartani, s ennek eszközlését őrnagy úr foganatosítsa.

Budapest, 1848. szeptember 26.

Miniszterelnök Gróf Batthyány Lajos

A fenti szövegben említett Aviso alatt futárhajót, Remonqueur alatt vontatóhajót, vontatóhajó alatt pedig uszályt kell érteni.

221.

Baja, 1848. szeptember 26.

**Horváth Antal Bács-Bodrog megye főispánja jelenti
gróf Batthyány Lajos miniszterelnöknek, hogy a bajai sóház
pénzszedője vonakodik elfogadni a magyar kétforintos
bankjegyeket, ezért kéri annak rendre utasítását**

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

Sietek ezennel tisztelt Miniszterelnök Urat értesíteni, miként Merzsei, az Álladalmi Bajai Sóház pénzszedője folyó hó 25-én sóvásárlás végett megjelenő Neisvader, született Garai Johanna nevű kulai lakosnőtól magyar kétforintos bankjegyeket, két darabot kivéve, elfogadni vonakodott, s miután Baja Városa Bírója által a főből kérdőre vonatott volna, elébb Miniszteri Rendelettel, utóbb midőn olyast előmutatni képes nem volt, az érintett Rendelet félreértésével mentegette magát, amint az említett Bírónak mássában idekapcsolt hivatalos feljelentéséből nyilván kitűnik.

Mivel pedig ezen, akár félreértésből, akár rossz szándékból támadt visszaélés a bajai köznépben máris a legkedvetlenebb hangulatot idézte elő; a nagyobb rossznak megelőzése tekintetéből bátor vagyok ezennel a tisztelt Miniszterelnök Urat felkérni, miként a nevezett pénzszedőt ebbeli kicsapongásáért fenyték alá vonatni, jövődőre pedig maga mihez tartására nézve szoros rendre utasítani méltóztatna.

Költ Baján, 1848. évi szeptember hó 26-án

Horváth Antal főispán

Melléklet

Másolat

Méltóságos Főispán Úr!

Naiszvaider, született Garai Johanna kulai lakosnő e mai alulírt napon panaszképp jelent meg előttem, hogy délutáni 2 órakor a bajai álladalmi sóházban sőt vásárolván, az árát magyar 2 forintos pénzjeggyel akarván fizetni, azt Merzsey pénzszedő két darabon felül elfogadni nem akarván, azt adván okul, hogy nékie Béccsel-i értekezése következtében parancsolatja volna, senkitől két darabon felül el nem venni; ennek folytán én azonnal a sóraktárba menvén, megkérdeni Merzsey pénzszedőt, hogy okadatolja magát előttem a magyar 2 forintos pénzjegy, egy vásárló személytől csak két darab elvételének honandi rendeletnek lehetőségét, melyre valószínű nyerém, hogy egyenesen a Magyar minisztériumtól, egyedül a sóházra szorítókozó rendelet

volna, egy-egy személytől nem többet mint két darabot vehetnek csak el, és amennyire lehető a kasszából mielőbb odább adni rajta, megvallom, hogy megütközésem ezen nagy volt, de azt mondom Merzseynek, látni szeretném a Magyar Minisztérium azon rendeletét, ő ugyan azonnal hozzáfog iratai között a kutatásokhoz, de csupán azon köztudomáson lévő rendeletet tudta előmutatni, hogy beváltani huszasokra egy egyéntől egyszerre nem többet, mint csak egy darabot 6 huszassal válthatni fel, még egyszer felszólítám, ha hogy volna-e más amolyan fent érintett rendelet, melyre színváltozottan Merzseytől azt kapám válaszul, hogy most jut eszébe, mintha más rendelet nem volna, hanem ezen előbbeni köztudomású rendeletet ő félreértette, és ezen félreértés következtében nem vett el egy egyéntől többet, mint csak két darabot.

Boldog Isten, sok ily félreértések szerencsétlenül károsítják honunkat, és most ismét egy sóházi régi tisztviselőtől eredő félreértés pénzügyünket, mely igen károsíthatja, ahonnan számtalan egyén mehetett már el, azon boldogtalan sóhajjal, hogy hát a magyar kétforintos pénzjegyet, a magyar álladalmi sóháznál, a magyar sóért nem veszik el. Ezt nemcsak tiszti, de szoros hazafiúi kötelességnek is tartottam Méltóságodnak azonnal feljelenteni, nehogy a rosszakarató félreértések még itt is napirendre keljenek.

Baján, 1848. szeptember 25-én

Méltóságos Főispán Úrnak alázatos szolgája
Pilaszanovics József Baja Város Főbírája

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 15 BM Rendőri osztály 1 kútfő 661. tétel 10 608/B./ 3146/1848. szám. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Bács Megye Főispánjától Gróf Batthyány Lajos Miniszterelnök Úrnak Hivatalból. Pesten. Hivatali rájegyzés: 10 608/B. 3146 érkezett október 9. 1848. Tudomásul vétetett. P. H. 1848. Rendőri 661. 1 Belügy.

222.

Verbász, 1848. szeptember 26.

**Mészáros Lázár hadügyminiszter 400 darab gyutacsos fegyvert
kíván küldeni Baja városának**

A Hadügyminiszter
Baja városa közönségének!

Szándékom az, hogy a város nemzetőrsége számára 400 darab gyutacsos fegyvert kiszolgáltassak; szíveskedjék a város közönsége velem tudatni, hogy léteznek-e egyének, akik ezzel az új fegyverrel eljárás tudják, hogy rendelkezhessek afelől, nehogy a fegyverek odaküldetvén azoknak hasznát ne vehessék. A mostani körülményekben a dunai átkeléseket különös figyelembe ajánlom.

Hadügyminiszter: Mészáros Lázár

Eredeti közgyűlési irat, tisztázat. BKMÖL. IV. 1101 Baja Város Közgyűlésének iratai 73/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 215/h. ü. szám, olvashatatlan betűk 523 a hadügyminisztertől Baja városa közönségének. Hivatalból. Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. évi szeptember 29-én.; l. még Eredeti fogalmazvány. MOL H 76 HM Mészáros Lázár verbászi iratai 215/h.ü./1848. Kiadványok. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 215/h.ü. szám 1848. szeptember 26-án. Kiadta: Mészáros.

223.

Verbász, 1848. szeptember 26.

**Mészáros Lázár hadügyminiszter jelentést tesz a miniszterelnöknek
a Péterváradról szállított fegyverek szétosztásáról**

Verbász, 9/26. 1848.

Gróf Batthyány Lajos Miniszterelnök Úrnak!

Ma érkezett Pétervárról 5000 darab fegyver, melyekből 3000 gyutacsos és 2000 kovás. Ezekből 1000 darab kovást elküldöttem a bihari önkéntesek számára Nagybecskerekre, 400 darabot Bezdánra a nemzetőrség számára, és 600 darabot Zentára, itt Mohol és Ada helységek nemzetőrségének felosztás végett.

A 3000 gyutacsos fegyverekből 400-at Baja város nemzetőrségének szántam elküldeni, a többi 2600 darab gyutacsos fegyverek Szabadkán maradandnak a városi tanács felügyelése alatt, melyekről Miniszterelnök Úr rendelést tenni, és vagy mind Pestre felvitetni, vagy Szeged és Szabadka városának egypár százat kirendelvén, a maradványt felszállíttatni méltóztassék.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 76 HM Mészáros Lázár verbászi iratai 218/M/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 218 M 1848. Kiadta: Mészáros. Közli: Urbán Aladár: Mészáros Lázár seregvezéri jelentései a bácskai táborból 1848. augusztus 27. – szeptember 28. In: HK Bp., 1998. 111. évf. 3. sz. 726.; Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Budapest, 1999. II. k. 1632.

224.

Verbász, 1848. szeptember 27.

**Mészáros Lázár hadügyminiszter pótlólagos jelentése
a miniszterelnöknek a Péterváradról érkezett
fegyverek elosztásáról**

227. szám 1848. szeptember 27.

Verbász, 1848. 9/27.

Gróf Batthyány Lajos Miniszterelnök Úrnak!

Tegnap 218. szám alatt kelt levelem folytán van szerencsém Miniszterelnök Úrnak pótlólag jelenteni, hogy a Péterváradról érkezett 3000 darab gyutacsos fegyverekből 500 Baja, és 500 Zombor városa nemzetőrsége számára küldetездik, és eszerint 2000 darab maradand Szabadkán, Miniszterelnök Úr dispositiojára.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 76 HM Mészáros Lázár verbászi iratai 227/1848. Kiadványok.- Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 227. szám 1848. szeptember 27. Kiadta: Mészáros. Közli: Urbán Aladár: Mészáros Lázár seregvezéri jelentései a bácskai táborból 1848. augusztus 27. – szeptember 28. In: HK Bp., 1998. 111. évf. 3. sz. 727.

225.

Újverbász, 1848. szeptember 27.

**Horváth Antal főispán jelentést tesz a hadügyminiszternek
a Bács megyében folyó toborzásról, az újoncok
felfegyverzéséről és kiképzéséről**

Mészáros Lázár Tábornok és Hadügyminiszter Úr Öméltóságának!

Baja mezőváros és Ómoravica helység részéről tett hivatalos jelentés szerint a csak imént megkezdett toborzás az említett két helyen oly szép sikerrel folyik, hogy máris mintegy 200-ra megy az önkéntesek sorába beállottak száma, s fel lehet tenni, hogy a megye többi helyein is folyvást tartó toborzás egy-két nap múlva hasonló óhajtott eredményt fog nyújtani.

A miniszterelnök úr 3844. számú rendeletében az újoncokat ugyan a hadfogadó parancsnokságnak átadatni rendeli, miután azonban e megye újoncai Pécsre lennének szállítandók, e város pedig hír szerint ellenséges csapatok által lenne megszállva, mely okból e megyebeli újoncok oda nem küldhetők, egész tisztelettel kérem tisztelt Hadügyminiszter Urat, miszerint tekintve azt, hogy e megyét folyvást növekedő veszély naponként fenyegeti, s mindamellett is a védelemre okvetetlenül megkívántató seregek száma ahelyett hogy szaporíttatnék, felsőbbi rendeleteknél fogva inkább kevesbítettik, hogy az e megyében kiállítandó önkéntes újoncok itt helyben fegyverrel elláttatván, a katonai gyakorlatokba minél előbb beavattassanak, s ekkint e megyének a borzasztó veszélytől megóvására szükséges katonai erőhöz csatoltassanak, bölcs belátása szerint elrendelni méltóztatnék.

Újverbászon, 1848. évi szeptember 27-én

Horváth Antal főispán

*Eredeti levél, tisztázat. MOL H 76 HM Mészáros Lázár verbászi iratai 193/h.ú./1848. Beadványok – Az irat felzetén olvasható még: Cimzés: Bács Megye Főispánjától. Hadügyminiszter Mészáros Lázár Úrnak Újverbászon. Hivatali rájegyzés: Érkezett 1848. szeptember 27-én. Ferenc Károly ezred harmadik zászlóalja parancsnokságának írni, hogyha alkalmas egyének találhatnának, azokat 2 százada előléptetésre ajánlana megerősítés végett élembe terjesszék, és a megkívántató altiszteket és a közlegényeket, mint kiképzőket hozzájuk adják. Ezen intézkedést a Főispánnak tudtára adni. Elintézve. P. H. – Batthyány Lajos miniszterelnök 1848. szeptember 18-án kelt 3844. számú rendeletét Közli: Urbán Aladár: *Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Bp., 1999. II. k. 1430–1431.**

Baja, 1848. szeptember 27.

Öt bajai vállalkozó Gyorskocsikázási Intézetet állít fel a Baja és Pest, valamint a Baja és Verbász közti útvonalon

(1486) Alulírottak a Baja és Pest útközi vonalon Gyorskocsikázási Intézetet állítván, van szerencsájük a tisztelt közönséget arról értesíteni, miképpen e folyó évi október hónap első napjától kezdve vasárnap, kedden és csütörtökön fel Pestre; hétfőn, szerdán és pénteken lefelé Bajára jól rendezett, felszerelt s kényelmes ülésekkel ellátott, fedeles kocsin szállítandják az utasokat; egyébiránt rendkívüli esetben és kívánatra, a kitűzött rendes napokon kívül is, az illető t. c. utasok elszállításáról szintén gondoskodva lévén; a lehető legkényelmesebb s gyorsabbi szolgáltatukat ajánlják. Állomási irodai helyek: Pesten a Soroksári utcában a „Két Kék Bak”, Baján: „Az Oroszlán” című vendégfogadó. A szállítási ár nem lévén kitűzve s megszabva, a legjutányosb s lehetőleg olcsón igyekszendünk az utasokat szállítani, és ezzel különösen kedvezésünket megérdemleni. Egyúttal a Baja és Verbász közötti útvonalon hasonló intézkedés tétetvén és hetenként háromszor felváltva induland a gyorskocsi.

Baján, 1848. szeptember 27-én

Bálint János, Markovics Szilárd,
Csanádi István, Bertiti Mihály és Mikosevics Pál
fuvarvállalkozó bajai lakosok

Pesti Hírlap (Bp.), 1848. október 1. 175. sz. 926. – Hirdetések

A Gyorskocsikázási Intézet felállítására vonatkozó hirdetményt közzétették még a Pesti Hírlap (Bp.), 1848. október 4. 177. sz. 932. – Hirdetések; az 1848. október 5. 178. sz. 934. – Hirdetések; az 1848. október 8. 181. sz. 944. – Hirdetések; az 1848. október 11. 184. sz. 954. – Hirdetések; az 1848. október 15. 188. sz. 970. – Hirdetések; az 1848. október 20. 192. sz. 986. – Hirdetések; az 1848. október 26. 197. sz. 1006. – Hirdetések; az 1848. november 2. 203. sz. 1030. – Hirdetések; az 1848. november 15. 214. sz. 1074. – Hirdetések; az 1848. november 19. 218. sz. 1090. – Hirdetések; az 1848. november 24. 222. sz. 1106. – Hirdetések; az 1848. december 2. 229. sz. 1134. – Hirdetések című rovatban.. A fuvarozóvállalat tényleges működéséről nincsenek adatok.

Baja, 1848. szeptember 29.

Grünvald Ferdinánd tanácsnok előterjesztést tesz Baja város tanácsának az önkéntesek felpénzének kifizetéséről

Grünvald Ferdinánd Tanácsnok s helyettes Bíró Úr előterjesztvén, miként a folyó évi szeptember 24-én tartott városi közgyűlés által, királyi biztosi rendelet következtében, toborzás útján kiállítani rendelt, s 20 pengőforint felcsapópénzzel ellátandó 104 önkéntesek díja kifizetése végett, a Város-

nak rögtön pénzre lévén szüksége, ahhoz csak kölcsön útján juthatna, mivel a tábori szállítmányok s egyéb honvédelem igényelte kiadások miatt rendkívül terhelt városi pénztár egészen kiürült.

Határozat

Miután a jelen honvézes zavarok közt, a műipar s a kereskedés fennakadása miatt nem pénzkelhető városi lakosainknál a hátralévő földárendai s egyéb tartozások egyhamar behajthatók nem lennének, Városunknak pedig a toborzási költségek fedezése, de leginkább a kiállított 104 önkénteseknek felcsapódija kifizethetése végett rögtön pénzre lenne szüksége; ily helyzetben háromezer pengőforint kölcsön felvétele elhatározatván, eziránti szükséges előlépések megtétele végett Grünvald Ferdinánd s Vojnics Imre Tanácsnok, Sámuel István Szószóló és Mikosevics Alajos Aljegyző Urak kiküldetnek. Tudósításuk elváratván.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvénysekének iratai 1128/1848. tan. törv. jkvi szám; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 311–312.

228.

Baja, 1848. október 1.

**A közgyűlés 6000 pengőforint kölcsönt vesz fel
a rendkívüli kiadások fedezésére**

Szóba hozatván, miképpen a városi közpénztár e jelen rendkívüli idő igényelte rendkívüli kiadásokat a szokott adófizetési befolyamból fedezni nem képes, melynek folytán.

Határozat

Hatezer pengőforint kölcsön felvételni elrendeltetvén, s hogy ezen összeg minél könnyebben feltalálathassék, a Céhek, s tehetősebb lakosai e Városnak erre felhívatni, s így a közszükséglet pótoltatni elhatároztatott.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 71/1848.

229.

Baja, 1848. október 1.

A közgyűlés határozatot hoz az újoncok élelmezéséről

A toborzott újoncok élelmezése iránt szó emeltetvén.

Határozat

Ezeknek naponként a szokott 8 pengőkracjár katonai zsold leend fizetendő.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 72/1848.

230.

Baja, 1848. október 1.

**Mészáros Lázár hadügyminiszter a város kérésére
400 darab gyutacsos fegyvert utal ki**

Felolvastattam a Hadügyminiszter Mészáros Lázár Öméltóságának szeptember 26-án 215. szám alatt Verbászon kelt nagybecsű levele, mely szerint kijelentetik, miképpen azon esetben, ha nemzetőreink a gyutacsos fegyverekeli való bánást értik, hajlandó Öméltósága 400 szuronyos fegyvert részünkre kirendelni.

Határozat

E kedvezetes ajánlata a Hadügyminiszter Öméltóságának szíves köszönettel vétetvén, s miután a nemzetőreink a gyutacsos fegyverekeli bánást már betanulták, azoknak minél előbbi felküldetése kéretni elrendeltetett.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 73/1848.

231.

Mohács, 1848. október 1.

**Gróf Batthyány Kázmér Baranya megye főispánja jelentést tesz
gróf Batthyány Lajos miniszterelnöknek a Baranyába beütött
horvát sereg legyőzéséről és lefegyverzéséről**

2119/E/1848. szám

Méltóságos Miniszterelnök Úr!

Szerencsém van Méltóságodnak bejelenteni, miszerént a Baranya megyébe berontott pártütő Horvát Hadsereg, melynek nagyobb száma s főképp ágyúí miatt akkoriban útját nem állhattam, e Megye határait egészen elhagyá, anélkül, hogy Invasioját Occupatiová szilárdítani, s egy talpalattnyi földet megtartani képes lett volna, csak ront, pusztít, emészt, s ismét tovább rohan, mint egy kiéhezett sáskasereg, azonban e távozása is nem történt anélkül, hogy részünkről érzékeny veszteségeket tapasztalni ne kénytelenítettett volna, mint ezt egy részben gyors futár által küldött jelentésemben múlt hó 28-ról már megírom, mihez még azt adhatom, hogy időközben egy Pécs városában hagyott, s mintegy 50–60 emberből álló Depot is lefegyvereztetett, az ekképp itt lefegyverzett egyének hazabocsátattak; az oroszlói támadásnál általunk elfogott 80 emberek pedig Hadügyminiszterünknek Baja város által hozzám érkezett javaslata szerént, mint hadifoglyok, úgy szintén 28 hordó lőszer, mindegyike 6000 keménytöltésekkel, összesen: 168. Ezen kész töltések, biztosítással Bajára átszállítottak, s a Kormány rendelkezésére állanak; a többi mintegy 26 ezer töltéseket, s a fegyvereket magunknak tartók meg.

Ily állásában a dolgoknak, midőn seregem hátrálója biztosítva van, részint a közigazgatás célszerűbb kezelése, részint a folyvást állított s állítandó újoncok könnyebb összeszedése s felruházása, s a morális hatás tekintetéből, nemkülönben azon hadvezényleti célból is, hogy az ellenség minden összeköttetését hazájával elzárjam, s részint új segédcapatnak a Dráván túlról magához húzhatását, részint visszamenetét a Mecsek hegyi szorosokon keresztül akadályozhassam, jónak találtam mohácsi főhadiszállásomat Pécsre október hó 2. napján általtenni, s ekképp a Dráva s a Mecsek hegyei közti állomást elfoglalni.

Örömmre szolgál továbbá jelentetni, hogy midőn az ellenséges puszkaporszállítmányt elfoglalván, híre terjedt, hogy az ellenség ezt megbosszulni kívánva, visszatérni szándékozik, 24 óra alatt Pécsert s Mohácsot több mint tízezer fegyveres felkelő nép lelkesedve sereglett egybe, azonban a tűzpróba kiállítására ellenségeink alkalmat nem nyújtottak, vadságuk beelégelvén, ezúttal csak néhány hegyháti falvakban vitézségüket a pusztításban, lopásban, rablásban, s a barmok legyilkolásában kitüntetni, így jelesül a hegyháti járás főszolgabírójának Börsön József egyik buzgóbb tisztviselőnek, kit a szállítmány elfoglalása egyedüli eszközlőjének alaptalanul gyanítottak, lakását egészen feldúlták Sásdon, s mindenét elrabolván, fejére 50 ft jutalmat hirdettek, mi a mívelt világ hadtörténetében bélyegzésükre maradjon feljegyezve.

Átaljában az invasio ólta a nép szelleme igen javul, sokkal készebb áldozatokra, s határozottan nyilatkozik minden reactio ellen, melynek ocsmány játékát az egyszerű Mezei Nép is igen kezdi belátni.

Öt ágyúim Bácsból megérkeztek, töltéseink bőven vannak, fegyver is volna, de 3600 újonc és önkéntesre nem elég a szuronyos puska, miért is minél többnek Mohácsra küldését igen kérem.

Mohács, 1848. október 1-jén

Gróf Batthyány Kázmér
Baranyai Főispán s Kormánybiztos

Eredeti levél, tiszttázat. MOL H 2 OHB 2119/E/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Gróf Batthyány Kázmér Baranya Főispánja s Kormánybiztos Méltóságos Németújvári Gróf Batthyány Lajos Úrnak – Miniszterelnöknek. Sürgöny útján. Budapest. Hivatali rájegyzés: 2119/E 1848. Tudomásul vétetik. I. még: Közlöny (Bp.), 1848. október 4. 116. sz. 589.; 1848. október 7. 119. sz. 603. – Belföld; Kossuth Hírlapja (Bp.), 1848. október 6. 84. sz. 379. – A Közlöny után; Nemzeti Politikai Hírlap (Bp.), 1848. október 5. 43. évf. 125. sz. – Hivatalos rovat; – Közli: Baranyai okmánytár 1848–1849. Közreadja: Baranya Margit, Bezerédy Győző, Fánegy József, Kardhordó Kálmán, Kisasszony Éva, Kopasz Gábor, Sándor László, Szita László, Tegzes Ferenc. In: Baranyai Helytörténetírás, 1973. Szerk.: Szita László. Pécs, 1973. 352.

Baja, 1848. október 3.

**Baja város főbírája levélben értesíti Bács-Bodrog vármegye alispánját
egy láda fegyver elvesztéséről**

Tekintetes Alispán Úr!

Panaszképp kell előadnom, hogy most Verbászon létemkor, hadügyminiszter úr által a Bajai Nemzetőrsereg között kiosztandó 20 1/2 ládában 492 fegyvert kaptam, melynek mihamarábbi általszállítására az újverbászi Schneider Ferenc, Kust Friedrich, Viller Miklós és Mór Krisztián lakosokat 7 kocsival fogadtam fel, ott az első alispán úr rendeletéből hét ottandi nemzetőrök késéretében.

A másik hét szerda estvefeléjén általadván nékiek a falu udvarában lévő fegyvereket, és egy levelet Baja városi tanácshoz, úgy mindazonáltal, hogy a fegyverekkel hitre, azokat korán reggel felrakják, és aznap Bajára tartozzanak hozni.

A fent nevezett vállalkozó fuvarosok 28-án reggel jókor meg is rakodván, de csak 29-én délelőtt értek Bajára, a levelet, melyet a puskákhoz adtam Bajára érkeztükkor nem adták által, és ennél fogva, Bajára érkeztekkor a puskákkal a tanács csak annyit vehetett által, amennyit magok vallottak be, hogy által volt nekik adva, most hogy hazajövék, egy egész láda puska hiányzik, a puskákkal adott leveletem pedig 30-án küldték által.

Itt vagy készakarva tett gazemberség forog fent, vagy ahol éjszakáztak, ott lopatták el a fegyvereket.

Kérem alispán urat, legyen szíves maga eleibe hívatni a fent nevezett fuvarosokat, maga elé rendelni, és a puskák hova létéről számoltatni velek Bischof Ferenc szintén jelen volt, mikor általadtam a ládákat és a levelet, a ládákat Bischof Ferenc fehér krétával még meg is számozta.

Alázatos szolgálója:
Pilaszanovics József

Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 320–321. – Az irat felzetén olvasható még: Tekintetes Piukovics Ágoston Úrnak, Tekintetes Bács Megye Másodalispánjának tisztelettel. Újverbász. Ugyanitt található feljegyzés még: Hoffman Mihály szolgabíró úr a keresett puskák és a hivatalos levél iránt, a fuvarosok kihallgatása mellett, szigorú vizsgálatot tegyen, az eredményeiről iratokat mielőbb mutassa be. Újverbászon, 1848. október 18. Piukovics Alispán

Újverbász, 1848. október 3.

Milassin József levele Forray Andrásnéhoz

Újverbászon, 1848. október 3-án

Nagyméltóságú s Méltóságos Grófnő, Kegyelmes Asszonyom!

Oka hosszas hallgatásomnak, gyakori és hosszas betegségem vala, melynek következtében egészen megsoványkodtam, s bal lábamra most sem állhatok. Különbén a hazai zavarok óta, Faragó Úrral folytonosan itt a verbászi táborban vagyok, innen Nagyméltóságod dolgai után is nézendő. Itteni tartózkodásunknak Excellentiádra nézve azon üdvös haszna lett, hogy miután az uradalmak a tábori katonaság számára liszt, bor, fa, széna és zabbal tetelesen megrovattak, Excellentiád kihagyatott a teherből, mert én azt vitattam, hogy a futaki uradalom éppen úgy áll, mint a temerini, a veszély szélén, a pusztítást várhatja, (mitől a jó Isten talán megőrzend bennünket) s így az állítás fogott, és egy teherből menekvénk.

A szeptember 21-i szenttamási ostrom körülményeiről nem kétlem Faragó Úr Excellentiádat értesítette, ehhez én még azt adom hozzá, hogy a szenttamási rácokat benn a sáncokban Mayerhoffer generális és belgrádi consul vezénylette, következőleg a csata napját előre tudta, melyre pontosan megjelent.

A rossz akaratot Gróf Kollowrát huszár ezredes koronázta be, ennek keze alatt állott a Császár és Ferdinánd huszárokból öt osztály Turia felé, egyszerre innen kitortek reá a rácok hét ágyúval, és vagy 3000 emberrel. Kollowrát ellenük egy osztály huszárt küldött csak, kik oroszláni dühösséggel rohanák meg a rabló csordát, sokak lemészárlása után ezt visszanyomák, s két ágyújokat elfoglalák, ámde a többi négy osztállyal Kollowrát nézte csak a történeteket, s újabb erőt nem küldvén, a vitéz osztály visszavonulni, és az elfoglalt két ágyút is ott hagyni kénytelen vala, holott ha az egész erőt neki rúgtatja a rácoknak, közülük egy sem maradt volna élve, és így elesvén Turia, Szenttamás is be lett volna véve. Mészáros gyáva anyámasszony, nem vezérnek való.

Jellasicsról azt írhatom Excellentiádnak, hogy Baranyában a puszkapor és pénz mellett volt granicsárjait, mintegy 80-at a nemzetőrök elfogták, s lefegyverkeztetvén őket, hozzánk Bajára áthozák, hol fogva tartatnak, ezek átkozzák Jellasicsot, s állítják, hogy többnyire megadandják magukat a többi granicsárok is a magyaroknak, mert ők a magyaroknak nem ellenségei. A pénzt a baranyaiak elsinkófálták, csupán 160 000 patrol, s puszkapor került a kezünkre.

Jellasicsot nagyon megzavarta az ottani huszároknak, a hozzá állott dragónerek elleni véres csatája, melyben vagy 60 dragonyos halva maradt, ezt ő nem várta, továbbá egy generálisa elfogatott.

Az itteni katonaság között aligha véres kitörés nem leend, ők a haza mellett nyilatkoznak, és a schwarzgelb tiszteket leölni készülnek.

Ezek után magasztos kegyelmében zárt, kéz csokolása mellett alázatos mély tisztelettel maradok Excellentiádnak

legalázatosabb s leghűségesebb szolgálja
Milassin József

Eredeti levél, tiszttzat. Közli: V. Waldapfel Eszter: A forradalom és szabadságharc levelestára. Budapest, 1952. II. k. 154–155.

234.

Budapest, 1848. október 8.

Az OHB utasításai a délvidéki nemzetőröknek

Mayerhoffer Dállya és Erdőd között a Dunán átkelvéen Bogojeva és Karavukova közt a verbászi tábor ellen nyomul, ennek következtében a következő rendeletek gyors végrehajtása szükséges:

1. Szegedről a nemzetőrség, amennyiben fegyverezve van, tüstént indítassék Verbászra, minél nagyobb számban, annál jobb, de legalább 1000 ember bizonyosan; 1000 darab fegyver küldetik számára Bajáról. Ezen szegediek rendeltetése: a verbászi tábor erejét növelni, miszerint ennek következtében onnan Mayerhoffer ellen rendes katonaság mobilizáltassék.

2. A tolnai jól fegyverzett nemzetőrök szálljanak át a Dunán, és Zombornak tartva, Mayerhoffer ellen működjenek.

3. Bajáról 500 nemzetőrnek hasonló rendeletek adassanak.

4. Szabadkáról azon 1200 fegyveres nemzetőr, kiket a hadügyminiszter a Duna bal partjának szemmel tartására kirendelt volt, szintűgy Mayerhoffer ellen vonuljon.

A bajai nemzetőrök Baján kapják a szükséges keménytöltéseket s lőszerket, azokból, melyeket gróf Batthyány Kázmér az ellenségtől elfogatott, a kellő rendelkezések azonban megeendők, miszerint többet is vigyenek magokkal a többiek számára.

Pest, 1848. október 8.

a király és a haza nevében az országos képviselő által megbízott
Országos Honvédelmi Bizottmány

Eredeti fogalmazvány. MOL H 2 OHB 895/E/1848. Kossuth Lajos aláírásával Közli: Iványi István-Magyar László: Szabadka és vidéke 1848/49-ben. Levéltári dokumentumok. Szabadka, 1998. 107.

235.

Baja, 1848. október 9.

Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök elrendeli az ellenségnek segítséget nyújtó személyek rögtönítelő bíróság elé állítását

Felolvastatott Miniszterelnök Gróf Batthyány Lajos Úrnak a rendelete, mely szerint az ellenség előtt álló táborunk számára szükséges fuvarok, kézi vagy szekeres munkákat kiszolgáltatni; ellenben az ellenségnek szállításokkal, munkával, tanáccsal segédkezeket nyújtók, mint honárulók rögtönítelő bíróság eleibe állíttatni rendeltetnek.

Határozat

Megtartás, s ahhoz való alkalmazkodás végett tudomásul vétetvén, a szokott módon meghirdetett.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényszékének iratai 1181/1848. tan. törv. jkvi szám – Közli: Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Bp., 1999. II. k. 1309.

236.

Újverbász, 1848. október 12.

A tábori bizottmány az önkéntesség elvének tiszteletben tartásával rendelkezéseket tesz a hadsereg kiegészítésére

67. számú körlevél

Tisztelt Városi Tanács!

A tábori bizottmány vegyes osztályának 1848. október 12-én Újverbáson tartott ülése jegyzőkönyvének ezen kivonatai.

480. Felolvastatott Miniszterelnök Batthyány Lajos Úrnak folyó év szeptember hó 19-ről 9762. szám alatt kelt rendelete, melynél fogva a növekedő közveszély multhatatlanná tévén, addig is még a katonaállítási törvény a vett fejedelmi szó szerint szentesítve visszaküldetik, a hadsereget az önkéntesség eszméje szerint kiegészíteni és öregbíteni, nehogy a trón és az ország védettlenül összeromboltassék, rendeli.

1. Minden célszerű módokon igyekezzék a Megye 127 lélekre két újoncot számítva összesen 6517 honvédet minél előbb kiállítani. Szükséges hát ezen számot a népesség arányához képest felosztani, és az illetőknek azonnal kihirdetni.

2. Ahol a Község hajló, a honvédeket a törvényjavaslat értelmeként a lelkészek és segédlelkészek a fegyverben álló határőrök a család fenntartására szükséges egyén, és a testi lényeges hiba miatt alkalmatlanok kivételével kor szerint kiállítani, az elfogadandó s azonnal életbe léptetendő, mert nemcsak a kiállítást siettetni, hanem a község a költségeztől is kíméltetik.

3. Ahol a Község az öt illető számot a 19, 20, 21, 22 éves egyénekből sorshúzás útján kívánja kiállítani az első pontban említett okoknál fogva hasonlóan jóváhagyandó és a kiállítás halasztás nélkül eszközzésbe veendő.

4. Ahol a Község az illető mennyiséget a maga határára szorítókozó toborzás útján akarja összegyűjteni, ez szintén megengedtetik, oly módon, hogy a toborzás legott megindíttassék.

A Király és a Haza, az önállóság és a Szabadság közös veszélye sokkal hatályosabb ösztön az ország iránti kötelesség gyors és buzgó teljesítésére, semmint az tisztí felszólítással erősíttethetnék. Ki-ki érzi, hogy az ellenséges csapás, mely a Nemzetet éri annak egyszersmind minden egyes tagját sújtja.

E hatóságnak meghagyatik továbbá, hogy a mellékletbe foglalt felhívás értelmében a lakosságot felvilágosítsa saját érdekéről, melyet minden halasztgatás, félelem, vonakodás vagy rossz akarat végveszélybe sülyeszthet.

Az eljárás foganatosításáról gyakori tudósítás adandó.

Az újoncok a Megye részéről kiállíttatni parancsolt mennyiségnek mielőbbi előállítására iránt e folyó évi október 5-én folyó jegyzőkönyv 441. szám alatt az imént tisztelt kormányi rendelet értelmében a szükséges intézkedés ez osztály részéről immár megtéve lévén, a mellékletben foglalt felhívás használatul s illetőleg alkalmazandásul mindannyi Szolgabíráknak kiadatni határozatott.

Eredeti közgyűlési irat, tisztazat. BKMÖL IV. 1101 Baja Város Közgyűlésének iratai 78/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Rudics Máté Főszolgabírótól. Baja Mezővárosa Tisztelt Tanácsának. Hivatalos. Sietős. Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. évi október 18-án. – Batthyány 9762. számú, 1848. szeptember 19-én kelt rendeletét Közli: Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. Bp., 1999. II. k. 1449.

237.

Budapest, 1848. október 14.

**Mészáros Lázár hadügyminiszter a Kumándon állomásozó
Woroniecki herceg nevét viselő csapatot
Baján át Pestre rendeli fel**

6433/h.ü.p. szám

A Hadügyminiszter

Az Országos Honvédelmi Bizottmánynak!

Budapest, 1848. október hó 14-én

Jelenleg Bánátban Kumándon szállásoló herceg Woroniecki csapatának Pestre szállítása iránt az Országos Honvédelmi Bizottmány folyó hó 13-áról 1052/E. szám alatt kelt felszólítás következtén a hadminisztérium részéről oly intézkedés történik, hogy Vetter alezredes vélem közlött jelentése nyomán ugyanezen egész csapat azonnali útnak indítása, és az idezárt útrendben jelelt állomásokon által Bajáig leendő szállítása iránt azzal szólíttatott fel, mi-

szerint az indulás napját e hadminisztériumnak sürgöny útján bejelentvén, ehhez képest azon napra, melyen a mondott csapat Bajára érkezendik, onnét felszállítására gőzhajó rendeltethessék.

Hadügyminiszter
Mészáros Lázár

Melléklet: Útrend, mely szerint Herceg Woroniecki Vadászcsapata Pestre költözendők. Létszám nem jegyztethetik fel. Az élelmezés és szállásolás a csapat részéről előre küldendő rendező által fog kívántatni. Indulási állomás: Kumánd. Megyen Óbecse, Hegyes, Bajmok, Bikity, Baja. A költség napjai az indulástól függnek, és a rendező által fog jelentetni.

Eredeti levél, tisztazat. MOL H 2 OHB iratok 1052/1848.E. – A melléklet eredeti nyomtatvány. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 6433/h.ü.p. a hadügyminisztertől Az Országos Honvédelmi Bizottmánynak. Hivatalból. Sürgős. Pesten. Hivatali rájegyzés: Érkezett 8–14 délután. Woroniecki csapatját illető. Tudomásul szolgál.

238.

Baja, 1848. október 17.

**Rudics Máté főszolgabíró közhírré téteti Bács-Bodrog megye
rendeletét az ezüstpénz forgalmának akadozásáról,
és az azt szándékosan előidézők büntetéséről**

481. (számú Bács-Bodrog vármegyei körlevelé)

Országos teljhatalmú Biztos Beöthy Ödön Úr folyó évi október hó 11-ről 258. szám alatt kelt rendeletében miután napról napra növekvő szükség, melyet az ezüsthuzasok hiányával éreztek, és leginkább a köznépnek és a katonaságnak terhére esik, méltó és szigorú figyelmet igényel, és pedig nem azért mintha illetén pengő pénz elegendő bőséggel nem létezne, hanem leginkább azon okból, mivel számosb egyének találtatnak, kik vagy szükkeblőség, vagy rosszakarat folytán a beszedett ezüstpénzt titkolni és a forgásból mintegy elrabolni nem idegenkednek, azon okból felhívja a Választmány azon szigorú rendelete és szándéka minél gyorsabb megyeszerte leendő közhírré tételére, miszerint mindazokat, kiknél nagyobb számú ezüstpénz huszásokban vagy kétforintos darabokban, mint heverő öszlet találtatnék, vagy feljelenetnék; azonnal, mint a Hon boldogságát akadályozó, és a béke és csend felzavarására anyagot és eszközt nyújtó bűnös egyéneket a Rögtönítélő Bíróság elejébe állíttatni és a törvény súlyát velök éreztetni fogja, meghagyván különösen s főleg a jelen rendeletnek Zombor városában és a hadi tábor környékén leendő azonnali kihirdetését.

Ezen rendelet tartalma megegyezte köröztetés végett mindannyi Szoligabíró Uraknak kiadatni határozatott.

Kiadta: Fábíán Ferenc Aljegyző m. k.

Dobszó melletti meghirdetés, értesítés, alkalmazás és szoros megtartás végett közöltetik.

hivatalos készségű szolgálja
Rudics Máté főszoligabíró

Eredeti közgyűlési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja Város Közgyűlésének iratai 78/1848. – Az irat felzetén felzetén olvasható még: Címzés: Rudics Máté Főszoligabírótól. Baja Mezővárosa Tisztelt Tanácsának. Hivatalos. Sietős. Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. évi október 18-án.

239.

Baja, 1848. október 18.

Rudics Máté főszoligabíró tájékoztatja a felső járásban élő zsidók elöljáróit, hogy a zsidó közösség 31 katona kiállítására van kötelezve

Rendkívüli körlevél

Isten megáldja az Elöljárókat!

Felsőbbi rendelet következtében Bács vármegye felső járasa zsidó közösségének 31 katonát, az álladalom és az ország védelmére adni kellett, mi végből a zsidó közösség e tárgyban intézkedések tekintetéből most folyó hó 22-re Baján, Boschán Sámuel bajai főbírájuknál a reggeli órákban gyűlést tartand, erre való nézve az Elöljáróknak szoros felelet terhe alatt meghagyatik, hogy a kebelükben található minden 19, 20, 21, 22 éves zsidó katonának való és megtermett fiaikat összeírván, az összeírást ide vasárnapig okvetetlen beküldjék. Meghagyatván egyszersmind az is, miszerint minden községbeli helyről, az ottani zsidóság által választandó képviselő, most említett vasárnap Baján tartandó közgyűlésükön, általa is behozandó összeírással megjelenjen, különösen ahol Elöljáróságok vagynak a zsidóknál, az ilyes helyekről két Elöljáró, jelesen: Madarasról Bech József, Sztanisicsról két Elöljáró, Almásról Grünbaum Simon, Bech Jakab, Rozenberg Gert, Jankovácrról Lövy Áron s két Elöljáró, avagy ezek hon nem létében más képviselők, ugyan a mondott összeírással ők is külön ellátva okvetetlen bejőjjenek, a tárgynak velősségét tanácskozásunkban felvéve, a legjobb sikert előmozdítandók.

Kelt Baján, 1848. október 18-án

jóakarójok Rudics Máté főszoligabíró m. k.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL V. 342 Jánoshalma nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1849. sz. n./1848.; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 335.

Baja, 1848. október 19. és 22.

**A tábori bizottmány vegyes osztálya a miniszteri utasítás szerint
kéri a várostól az újoncállítást végrehajtani**

Felolvastatott a tábori bizottmány vegyes osztályának 1848. év október 12-én Újverbászon tartott ülése jegyzőkönyvének 480. szám alatt kelt kegyes rendelete, mely szerint az újoncállítást illetőleg kelt miniszteriális utasító pontok, s szabályi intézkedések közöltetnek.

Határozat

E kelt kegyes végzemény kellő alkalmazandás tekintetéből tudomásul vétetik. Minthogy azonban e végzemény utó sorai szerint egy a már október 5-én 441. szám alatt ugyanezen tárgyban kelt végzeménynek értelmében e főbeni intézkedés teljesítettnek állíttatnék, mi azonban az idézett végzemény mivoltáról legkevésbé hivatalos úton értesítve nem lévén egyedül az itt e jelen alkalommal jelen álló Bajai Zsidóság megbízottjai kezeiből magánúton nyerheténk arról tudomást, nehogy netalán a legkisebb késedelmezési elmaradásunk akaratos mulasztásnak tudathassék be, imitten ez a jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetik. Miután pedig a Zsidóság kezeinél lévő kivetési jegyzék sorai szerint városunkra 229 újonc kivette lenni szemléltetnek ezenkívül pedig, valamint más e járásbeli helyek, úgy Baja Városának összes zsidó népessége e városi népesség közül kiszakíttatván, különleg intéztetett azokra az újonckivetés, s ezáltal e városi összes 14 646 lélek után sokkal kevesebb, mint 229 újonc illet bennünket, részint ezen aránytalan kivetés, részint pediglen azon körülmény, minélfogva a Zsidóság anélkül, hogy az országgyűlési határozatok, avagy a miniszteriális intézkedések a Zsidóságot mások közül kivétni rendelnék, sőt a Megyei Bizottmány ezen intézkedése a fennálló szabály ellenére intéztetvén, ezen a mai időben semmi elkülönözéseket, s kivételeket nem szenvedhető honvédelmi tárgy tetteles foganatosításával felmerült helytelen eljárás iránt szerzendő orvoslát tekintetéből Országos Teljhatalmú Biztos Beöthy Ödön Öméltóságához folyamodvány intézendő. Minthogy pedig a toborzás szép sikerrel teljesítettvén, a még hátralévő mintegy 130 újonc kiállítása sorshúzás által eszközözendő, addig azonban még a városi újoncilletőség ki nem állíttatik, a vidékiekre nézve az itteni toborzás eltiltatik. Végül miután az önkéntesen beállott újoncok között sok lelkes helybeli ifjak lenni szemléltetnének, hazafiúi buzgó fellépésük némi-némi jutalmazásául ezek szülői azon költségek viselésétül, amely a toborzás útján beállottak jutalmazandására e jegyzőkönyv 69. száma alatt kiköttetett, menten tartandók.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 78/1848.

241.

Baja, 1848. október 19. és 22.

**A közgyűlés a bajai nemzetőrök felmentését kéri
a kültáborozás alól, Beöthy Ödön kormánybiztostól**

Szóba hozatván az, miképpen a Városi Nemzetőrség részint a rác és horvát álladalmi foglyok, részint a bajai sóház, s az álladalmi magtár őrzésével tetemesen elfoglalva lenne, és e körülménynél fogva a kültáborozás által erején felül, s felette igen terhelhetik.

Határozat

Országos Teljhatalmú Biztos Beöthy Ödön Öméltósága mély tisztelettel megkéretni rendeltetvén, miszerint nemzetőreinket a kültáborozási tehertől menten tartani kegyeskedjen.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 79/1848.

242.

Baja, 1848. október 19. és 22.

**Bács-Bodrog megye közli Baja városával a népességszámmal
arányosan kivetett újonclétszámot, és elrendeli
a kiállítandó újoncok ruházattal való ellátását**

Felolvastatott a tekintetes Megyei Bizottmányi ülés jegyzőkönyvének 441. szám alatt kelt azon határozata, mely szerint e megye összes népessége számához képest külön-külön helységenkénti aránylagos lélekszám szerinti újonckivetés közöltetik, egyúttal némely az újoncozást illető, s különösen a kiállítandó egyéneknek ruházattal leendő ellátása elrendeltetik.

Határozat

Mínthogy minden e járásbeli más helyek ezen végzemény tartalmáról annak hivatalos útján jóval ezelőtt már értesítettek, csupán Baja Városa nem tudhatni mily oknál fogva mellőztetvén el a mai napig hiteles alakban és formában, hivatalosan erről nem tudósított, nehogy ezen egyéberánt vétükön kívüli ok miatt felmerülhető hátramaradás akaratos mulasztásnak tudathassék be, és netalán részvétlenség s hazafiútlanság legkisebb gyanújával terhelthessünk, intézkedéseink, s hazafiúi érzetünk tisztasága tekintetéből óvasos emlékül ez a jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetett. E tárgy fonalán szóba hozatván, felemlítetvén az, miképpen a kiállított újoncokon kívül még tetemes számú újoncok kiállítási terhe nyom bennünket, s ezeknek a kiállítása, úgy a 20 pengőforint felavatási díjak tetemes pénzüsszeget igényelnek, s pénztárunk e nyomasztó körülmények között viselni csaknem képtelen lenne, annál fogva a már eddig toborzás útján kiállított újoncokból a hátralévőségnek helyettesítés útján kiállítása elhatározatik, olyformán, hogy mind a 229 újoncszám kiegészítéséig az összes bajai ifjúságból sorshúzás intéztesék, és az olyanok, akik újoncsorsot húzandanak, azonban maguk helyett he-

lyettesíteni hajlandók lennének, megengedettik, hogy a 100 pengőforintnak, úgy a netalán okozandó költségeknek az előlegesen leendő lefizetése mellett, egyet a toborzás útján kiállítottakból a maguk nevére átírassanak, s illetőleg helyettesítsenek, az ily úton befolyandó pénzüsszezből fog fedeztetni azon újoncok felavatási 20–20 pengőforint díja, akik jövőre fognak besoroztatni. Amennyiben pedig netalán a sorsot húzott helyettesíteni nem akarna, magában értetődik, hogy az ilyen személyesen helyt állani köteleztetik.

A ruházatot illetőleg, miután a most felolvasott végzemény sorai szerint a katonaság formaruháinak díja az álladalom által megtérítendő lenne, és az erre fordított költségek csupán előlegezés adottaknak tekintetnek, e Város az ezután kiállítandó újoncait a lehetőségig ruházattal ellátni fogja, eszközzése ennek azonban árlejtés útján teljesítendő. Amennyiben a ruhakiállítási költségeket netalán a pénztárunk viselni képtelen lenne, fedezése felveendő kölcsön által eszközzendő. Az újoncozást illető tárgy körüli intézkedések fogantatba vétele e Városi Tanács, s úgy Ott Márton, Kerék Sándor, Simics Tivadar, Manhold Pál, Bálint János, Rorpech Antal, Nivel János, Busics János, Puhl Ferenc, Schneider János, Utry György, Dikán Pál, Dömötör István, Albert Miklós, Forstinger Antal, Jakobey János, Kopper György, Koller István, Mészáros Antal, Marics András, Jerkovic Péter, Krausz Károly, Repka Ignác, Beok István, Gyorgyevics Ignác képviselő urakra bízatik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttzat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 80/1848.

243.

Kalocsa, 1848. október 26.

**Mészáros Károly főszolgabíró közli járása községi elöljáróival
Pest megye kisgyűlésének a szolgabírák és az esküdtek
választására vonatkozó rendeletét**

Pest megyének 1848. esztendő október 12. Pesten tartatott kisgyűlése.

6645. Az 1848. évi XXIV. tc. rendeletéhez képest utasítatnak a Szolgabírák, hogy Kerületeiket az Esküdtekkel megválasztván, a Bíró- és az Esküdtválasztásokat tétessék meg.

E választások az illető tisztviselő elől ülése alatt történjék, kit a Bíró-ságra a lakosok meghallgatása után, azok ajánlatára kijelel.

A választási jogképességet az eddigi gyakorlat határozza meg, magában értetvén, hogy a Község jegyzői a megyének fennálló határozata szerént választás alá ez alkalommal nem jönnek.

Dunapatajon járásbéli főszolgabíró vezérelje a választásokat. Jankovics főjegyző.

Esküdt Nagy Károly úr fog e következő helyeken, jelesül Dusnokon, Sükösdön, Csanádon, Szentistvánon és Szeremlén a bíróválasztásban elnökösködni, ő meg fogja írni a választás hatámapját.

Kalocsa 1848. október 26.

Mészáros Károly főszolgabíró

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL V. 307 Bajszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848–1850. sz. n./1848. 35–36.

244.

Verbász, 1848. október 28.

Beöthy Ödön országos teljhatalmú biztos jelentést tesz az OHB-nek két szerb foglyról és több főtiszt előléptetéséről

353/Pz

Országos teljhatalmú Biztostól
A Honvédelmi Bizottmánynak!

Verbász, 1848. október hó 28-án

Budapesten

Tomasovácról egy szerb katona és egy szerb alattvaló, kik egyébként testvérek, fegyveresen Becskerekre átszöktek.

Azok onnan ide hozzám kísértettek, én pedig őket Bajára vitettem, s az ott lévő horvát foglyokkal egyenlően láttatom el, mit is a Honvédelmi Bizottmánynak szükséges tudomás végett feljelenteni el nem mulaszthatok.

Bátor vagyok újfent a következő előléptetések megtételére az Önök becesz figyelmét fölkeríteni: Aulich alezredest a Sándor gyalogsághoz, Lázár alezredest a Császár huszárokhoz, gróf Esterházy Sándor Hannover huszár alezredest, az első kettőt mostani, gróf Esterházyt pedig a Ferdinánd huszárokhoz ezredeseknek kinevezni.

Beöthy Ödön

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 Kossuth Polizei-Akten 353/Pz/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 353. Országos teljhatalmú Biztostól Honvédelmi Bizottmánynak Hivatalból. Budapest. Hivatali rájegyzés: Érki. 1848. október 31-én. Tudomásul. 353/Pz

245.

Baja, 1848. október 30.

**Latinovics Dávid nyugdíjazott kapitány tisztársai nevében
azt kéri a HM-től, hogy ezentúl a nyugdíjukat
a bajai sóhivatalnál vehessék fel**

a) A Baja Mezővárosában lakozó nyugdíjazott katonai tiszttektől
A magyarországi hadügyminisztériumnak!

alázatos jelentés

Minekutána a pénzügyminisztérium az augusztusi hóban kibocsátott rendelete értelmében a havi nyugdíjunkat a szabadkai királyi város pénztárából csak e hó végéig vehettük fel, és ez is nekünk havonként tetemes költségünkbe került, ezért bátorkodunk alázatosan könyörögni, hogy ezután havi nyugdíjunkat itt a bajai sóház hivatalnál való felvételét kegyelmesen elrendelni méltóztatna.

Kelt Baján, 1848. október 30.

Latinovics Dávid ...
nyugdíjazott kapitány és a többi tisztársai nevében

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 82 HM Biztossági (polgári-gazdászati) osztály iratai 31. kútfő 407. tétel 8195/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: A Magyarországi Hadügyminisztériumhoz Pesten Hivatali rájegyzés: 8195/h.ü.p. 17/11 1848. előleges P. H. Vörös viaszpacsét. 8195-1 1848. 407 Hadügy 31

b) 8195/h.ü.p. 1848. november 19.

A Baja Mezővárosában lakozó nyugdíjas katonatiszteknek ide zárt folyamodványa, melynél fogva elrendeltetni kérik, miszerint havi nyugdíjukat, melyet pénzügyminisztériumi rendelvény következtében folyó év augusztus havától át a Szabadka városi pénztárból kellett nekik felvenni, ezentúl, költségkímélés tekintetéből a bajai sóhivatalnál szedhessék, ezen hadi főparancsnokságnak visszavárolag azzal küldetik át, miszerint e kérelem irányában előforduló nézeteit ide bejelenteni ne terhelhetnék. A magyar hadi főparancsnokságnak ... nov. 20. látta Markovics ...

Eredeti irat, fogalmazvány. MOL H 82 HM Biztossági (polgári-gazdászati) osztály 31. kútfő 407. tétel 8195/1848. – Az irat felzetén olvasható még: 8195/h.ü.p. 1848. november 19. A magyar hadi főparancsnokságnak. A Baján lakozó katonai tiszttektől bent írt folyamodványa áttétetik. 9246/1848. 1/d a benyújtvány melléklete. Előleges. 1848. 407. Hadügy 31.

246.

Baja, 1848. október 31.

Baja város tanácsa tudomásul veszi az újoncozás módját meghatározó tábori bizottmányi rendeletet

Felolvastatott a tábori bizottmány vegyes osztályának Újverbáson 1848. évi október 22-én tartott ülése jegyzőkönyvének 535. szám alatti rendelete, melyben

1. Az újoncok sorába eső ifiak ott sorsot húzni köteleztetnek, hol özszeíráttak.

2. Oly ifiak, kik önkéntesen a haza védelmére felajánlották magokat, vagy bármi feltétel alatt más helység helyett katonának beállottak, a sorshúzástól mentesek, s illetőségi helyeik által vissza nem követeltethetnek.

3. Az izraelitáknak megengedtetik, hogy önkénteseiket más felekezetű egyénekből kiállíthassák.

4. Azok, kik családfenntartás ürügye alatt magokat a felavatástól felmentethetőknek hiszik, a folyó évi november 15-én Piukovics Ágoston Alispán Úr elnöklete alatt Zomborban tartandó bizottmány előtt, mentségekre szolgálható okaik előadására köteleztetnek, ellenkező esetben felavatásuk elrendeltetvén.

Határozat

Ahhoz való alkalmazás, teljesítés és megtartás végett tudomásul vétetvén, a szokott módon meghirdetni, s jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetett.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 1201/1848. tan. törv. jkvi szám; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 341.

247.

Baja, 1848. október 31.

A Nemzetőrségi Tanács kéri a nemzetőrség számának felterjesztését

Felolvastatván a Nemzetőrségi Tanács folyó évi 5338. szám alatt kelt rendelete, mely szerint a mellékletbe foglalt mintához képest a nemzetőrség száma felterjesztetni rendeltetik.

Határozat

A nemzetőrség tisztjeinek meghagyatik, hogy a századaikba sorozott nemzetőrök számát adják be, mely a tábori bizottmány folyó évi október 12-én kelt rendeletéhez képest most nevezett bizottmánynak felterjesztetni fog.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 1202/1848. tan. törv. jkvi szám

248.

Baja, 1848. október 31.

**A Mészáros hadigözös parancsnoksága tájékoztatást kér
a városi tanácstól gépfűtője, a bajai kórházban ápol
Philippe Károly állapotáról**

A Mészáros gözös parancsnoksága folyó évi október 25-én kelt levelében a főzúzással betegen, a bajai kórházba átadott gépfűtő, Philippe Károly állapotjáról magát tudósíttatni, s azon esetre, ha a nevezett egyén meghalt volna, halotti bizonyítványát és ruháit mielőbb a pesti gőzhajó hivatalhoz megküldetni kéri.

Határozat

Sámuel István kórházi gondnok úr a kérdéses egyén állapotja iránt adjon nyilatkozást.

Eredeti tanácstörvényeségi jegyzőkönyvi bejegyzés. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényesének iratai 1203/1848. tan. törv. jkvi szám

249.

Baja, 1848. november 3.

**Milassin Zsigmond esküdt a táborig bizottmány élmezési osztályának
parancsára utasítja járása községeit, hogy a rájuk kivetett
búzamennyiséget egy hét alatt szállítsák be a bajai magtárba**

81. szám

Isten áldja meg az Elöljárókat!

A táborig bizottmány élmezési osztályának 1848. október 27-én Újverbáson tartott ülési jegyzőkönyvéből.

483. Bemutatott Tronner Kapitány s Beszedő Biztos Úrnak a bajai tartalékmagtár október 22-i állapotáról tett rovatos kimutatása, melyből a bizottmány könnyű átvizsgálás után arról győződve meg, miszerént a kellő 10 000 mázsa lisztmennyiségig még körülbelől 3000 mázsa liszt hiányzik. Rudics Máté Főszolgabíró Úr utasíttatik, hogy a helységeket illetőségeik mentől előbbi kiállítására szorítsa.

Kiadta: Fitos István m. k. aljegyző

A fentebb lemasolt táborig bizottmányi parancsolat az illető Elöljáróságokkal oly szoros meghagyás mellett közöltetik, hogy minden község a reája kivetett búzamennyiséget legfeljebb még egy hét alatt a bajai magtárba a legszigorúbb felelet terhe alatt beszállítsa, az eddigi beszállítástról, úgy a hátramaradott és még beszállítandó mennyiségről pedig három napok alatt ide tudósítást tegyen, a mondott búzamennyiség hátralévőségét, ha minden község egy hét alatt beszállítani elmulasztaná, a Bíró és az Elöljáróság megbüntetésük végett a táborig bizottmány elébe Verbászra fog leküldetni, mert e hivatal

a községi rendtelenségek végett e tárgyban továbbra semmi főfájást szenvedni nem akar, elvárván, hogy folyó évi 36. szám alatti körlevele pontosan teljesíthessék.

Kelt Baján, 1848. november 3-án

jóakarójok Milassin Zsigmond Esküdt m. k.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL V. 342 Jánoshalma nagyközség iratai; Körlevelek jkve 1848–1849. sz. n./1848.

250.

Budapest, 1848. november 6.

Az OHB értesíti Beöthy Ödön teljhatalmú biztost, hogy a katonaság Pestre szállításához, ha ez szükséges, rekvirálással szerezzen búzaszállító hajókat

Beöthy Ödön ...

Utólagosan ezennel értesítjük, hogy a hajók Baján fognak várakozni. Oly intézkedéseket tevének, hogy útközben búzahordó hajók szerezvén, azokon a lovasság is könnyen és pihelve felszállíttassék. Azt jegyezvén meg, hogyha innen elegendő búzahordó hajó nem küldethetnék le, ott Baján és Baja körül efféle hajókat kellő számban, teljes hatalmánál fogva szerezzen és parancsoljon.

Budapest, 1848. november 6.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 2 OHB 2308/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 2308/e 1848. Rasko 11/6. Elküldve 11/6.

Mivel a pozsonyi haderőnek némi erősítésre volt szüksége, ezért a verbászi táborban lévő hadsereg egy részét oda indítják. Bakonyi Sándor vezérőrmagy szerint így a verbászi haderő lényegesen meggyengül, és különösen Zombor városa kerül veszélyeztetett helyzetbe. Ezért az OHB meghagyja Bakonyinak, hogy a meggyengült haderejét népfelkelő tömegekkel erősítse meg, és gondoskodjon Zombor védelméről is. I. H 2 OHB 2312/e/1848. Kiss Ernő vezérőrmagynak az OHB által küldött utasítást.

251.

Budapest, 1848. november 6.

Az OHB nyílt rendeletben küldi ki Allaga Imre nemzetgyűlési képviselőt búzaszállító hajók beszerzésére

2452/e/1848.

Nyílt rendelet

Allaga Imre nemzetgyűlési képviselő úrnak!

Őn ezennel kiküldetik avégett, hogy miután hadi erő felszállítása végett több búzahordó-féle hajókra van szükség, azokat Tolnán, Baján és Apatinban, sőt ahol talál, foglalja le és e célra vegye által, e szállítás után a tulajdosoknak vissza fogván adatni.

Tegeye magát a szállítás idejére nézve Beöthy Ödön teljhatalmú biztos úrral értekezésbe.

Az illető kormánybiztosoknak, hatóságoknak, tisztviselőknek pedig meghagyatik, hogyha a hajótulajdonosok hajóikat általadni vonakodnának, ezeknek általadását erőhatalommal is, éspedig a legnagyobb felelet terhe alatt eszközölgék, úgy és akképpen, amint azt Allaga Imre képviselő és biztos úr rendelendi.

Budapest, 1848. november 6.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 2 OHB 2452/e/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 2452/e 1848. elküldve 11/6. Plaveczy 11/6.

252.

Budapest, 1848. november 9.

**Baja város közönsége a BM-hez intézett folyamodványában azt kéri,
hogy az eddigi gyakorlat szerint a kiváltságos osztálytól
is szedhessen vámot**

a) Másolat

Előlegesen teljesítendő!

Bács-Bodrog megyének 1848. évi július 13-án Zomborban tartott bizottmányi ülése jegyzőkönyvéből.

205. Baja Mezővárosának folyó évi július 3-án tartott megyei bizottmányi ülés alkalmával a jegyzőkönyv 541. szám alatt bemutatott azon folyamodványára, mely szerint vámja hatalmainak hasznobérbe adása tekintetéből a vámjegyzéket az eddigi szokás szerint újonnan megállapíthatni, úgy nemkülönb 1844. évben a Megye közjegyzőkönyvének 3614. szám alatt az előbbi vámjegyzékre hozott határozat némely pontjaira különösen az élő marhákkal megrakott hetivásárokra megjelenő kocsik csak a szokott terhes kocsik díját tartoznak-e megfizetni, vagy pedig egyenként minden marha darabjának a díját, továbbá vajon a kocsin eladásra hozott áruk, ha nem kocsin árultatnak, hanem a téren lerakatnak, tartoznak-e külön helypénzi adót fizetni, magának felvilágosítást adatni; végül még azon körülményt is megnyire lenne a közös teherviselést megállapító 1848. évi VIII. tc. a kiváltságos osztály sértése nélkül kiterjesztendő, figyelembe vétetni kéri. Főjegyző Piukovics Ágoston úr elnöklete alatt kinevezett választmány aziránt megbízatva lévén, hogy összehasonlítván az eddigi vámjegyzékeket, úgy tekintetbe vévén a jelen körülményeket, s a nevezett Baja Mezővárosa által felhozott felvilágosítást igénylő pontokat, egy új vámjegyzéki javaslatot készítsen, s azt mutassa be; ehhez képest a kiküldött választmány jelenti ez alkalommal, hogy ebbeli megbízásában a hely színén összeülvén, mindenekelőtt a Város közönsége által kért felvilágosítások fonalán a következő elveket vélte megállapítani szükségesnek: minden olyas kocsi, melyen élő marha hozatnék be a városba jövődre fizetne, mint üres kocsi, ellenben a rajta lévő marha

különösen darabonként fizetendne a reá kivetett vám díját, magától értetőd-
vén, hogy azoktól vásárok alkalmával a meghatározott helypénz is külön
járandna. Továbbá mindazok, kik kocsin behozott áruit a térre rakandják,
fizetendnek a helypénzt a meghatározott jegyzék szerint. Végül, minthogy a
kiváltságos osztálynak a szabadalmait, ha szintén az 1848. évi VIII. tc. által a
közös teherviselés ki is mondatott, törvény által még eltörülve nem lévén, az
előbbi szokást erre nézve épségben fenntartandó, ellenben Baja Városának
lakosai a jövődre különben vámadás alatt lévők csak oly tárgyak díjazásától
lennének mentesek, melyek a város határából hoztattak a városba, de min-
den egyéb a város határán kívüli behozott tárgyakból vámdíjak fizetendné-
nek, megjegyeztetvén legittén az is, hogy a vásárookra hajtandó marhák
ekkori csekély díj mellett engedett legeltetése kárára lévén a közönségnek,
jövendőre tiltassék el, s az eladandó marha minden darabjától csak egy kraj-
cár fizetessék, mely fentebbiek választmányilag elvben kimondatván, s fon-
tolóra vévén különösen azon körülményt, hogy az úrbéri viszonyoknál
törvény által történt megszüntetésénél fogvást Baja Mezővárosát mind
eladási helyét használni szokott földesurak természetmennyőket jövendőre nem
szállíthatják díjmentes úrbéri, hanem díjat fizető fogadott kocsikon, s ezáltal
a vámjövédelme a városnak tetemesen nevedne a megbízott választmány
jövőre meghatározandó vámjegyzékeket a következőképpen véli megállapí-
tandónak.

Szabadalmas Baja Városának folyó 1848. évi július 2-án kelt és Bács
megye bizottmányához intézett azon folyamodványára, mely szerint vámja-
vadalmainak haszonbérbe adása tekintetéből a vámjegyzéket az eddigi szokás
szerint újonnan megállapítani, úgy nemkülönb 1848. évben a megye köz-
jegyzőkönyvének 3614. szám alatt az előbbi vámjegyzékre hozott határozat
némely pontjaira, különösen vajon az élő marhával megrakott hetivásárokra
megjelenő kocsik csak a szokott terhes kocsi díját tartoznak-e megfizetni,
vagy pedig egyenként minden marha darabjának a díját, továbbá vajon a ko-
csin eladásra behozott áruk, ha nem kocsin árultatnak, hanem a téren lerakat-
nak, tartoznak-e külön helypénzi adót fizetni, magának felvilágosítást adadni,
végül még azon körülmény is mennyire lenne a közös teherviselést megállapí-
tító 1848. évi VIII. tc. a kiváltságos osztály sértése nélkül kiterjesztendő, fi-
gyelembe vétetni kérvén folyó évi július 3. napján tartott bizottmányi ülésből
541. szám alatt hozott végzése által főjegyző Piukovics Ágoston, Markos Pál,
Kovacsics Antal, Grosschmidt Gábor, Főügyvéd Piukovics Mihály, Főszolga-
bíró Rudics Máté és segédesküdtje bizattak meg, hogy összehasonlítván az
eddigi vámjegyzékeket, úgy tekintetbe vévén a jelen körülményeket, s a ne-
vezett Baja Mezővárosa által felhozott felvilágosítást igénylő pontokat, egy
új vámjegyzéki javaslatot készítvén, azt a legközelebb tartandó bizottmányi
ülésnek bemutassák, mely végzés következtében a fent nevezett választmány
folyó 1848. július 9. napján Baja Mezővárosába összeülvén, mindenekelőtt a
város közönsége által kért felvilágosítások fonalán a következő elveket
vélt megállapíttatni szükségesnek: minden olyas kocsi, melyen élő marha ho-
zatnék be a városba, jövendőre fizetné mint üres kocsi, ellenben a rajta lévő
marha után, különösen darabonkint fizetendné a reá kivetett díjat, magától

értetődven, hogy azoktól vásár alkalmával meghatározott helypénz is külön járandna; továbbá mindaz, ki a kocsján behozott áruit a térre lerakandja, fizetendné a helypénzt a meghatározott jegyzék szerint; végül, minthogy a kiváltságos osztálynak szabadalmi, ha szintén az 1848. évi VIII. tc. által a közös teherviselés ki is mondatott, törvény által még eltörülve nem lévén, az előbbi szokás szerint erre nézve épségben fenntartandó, ellenben Baja Mezővárosának lakosai jövedőre a különben vámozás alatt lévő csak oly tárgyak díjazásától lennének mentesek, melyek a város határából hozatnak a városba, de minden egyéb a város határán kívülről behozott tárgyaktól a választmány véleményekint vámdíjak fizetendnének, megjegyeztetvén legitten az is, hogy a vásárookra hajtandó marhák ekkorig csekély díj mellett engedett legeltetések kárára lévén a közönségnek, jövedőre tiltassék el, és az eladandó marha minden darabjától csak 1 xr fizetessék, mely fentebbiek elvileg kimutatván és fontolóra vévén különösen azon körülményt, hogy az úrbéri viszonyoknak törvény által történt megszüntetésénél fogvást, Baja Mezővárosát, mint eladási helyet használni szokott földesurak természetényeiket a jövedőre nézve nem szállítandhatják díjmentes úrbéri, hanem díjat fizető fogadott kocson, s ezáltal a vámjövédelme a városnak tetemesen növekedne, a megbízott választmány jövőre meghatározandó vámjegyzékeket a következőképpen megállapítandónak véli.

Az útvámok:

Minden lótól vagy igásmarhától és a többi.

A választmány jelentésébe foglalt elvek irányában tisztí főügyvéd Piukovics Mihály Úrnak ezúttal kifejtett kifogása kapcsában, hogy a hetivásárokon az útvámon követelt helypénz törvénytelen légyen, a választmány által tervezett, s fentebb egész kiterjedésében elősorolt úti, parti és hetivásári vámjegyzék csupán azon tekintetből, minthogy a vámhaszonbér iránti szerződés ereje folyó évi augusztus első napján lejárand, ideiglenesen, s csak fél évre megállapított nyilvános olyatén utasítással, miszerint főügyvéd Piukovics Mihály Úr fennebbi szóbeli előterjesztését törvényesen okadatokon szeptember elején tartandó bizottmányi ülésre bemutassa, egyébként e határozatról a folyamodó Mezőváros, Főszolgabíró Rudics Máté Úr által e végzés közlendése mellett értesítettni rendeltetett.

Kiadta: Fábíán Ferenc m. k. aljegyző

Másolvány hitelétül P. H. Mikosevics Aloiz aljegyző

b) 826/1848.

Tisztelt Belügyminisztérium!

Az 1848. évi VIII., a közös teherviselésről szóló törvénycikk nyíltan megszabta azt, hogy e Hon minden lakosai, minden közterheket különbség nélkül egyenlően és aránylagosan kezdve e folyó 1848. november első napjától viselendik.

Áldás és malasztteljes ezen törvény, életbe léptetését buzgó örömmel vártuk, és úgy hittük, miszerint jövőre az idézett törvény szent szavai szerint legalább adóztatási tekintetben nem lesznek, és lenni nem foghatnak kivételek, és sok századokon keresztül annyi keserű érzést okozott feljelenések, ámde

Érzékeny megilletődéssel tapasztalni kénytelenítettünk azt, hogy tekintetes Bács megyének folyó évi július 13-án tartott bizottmányi ülése jegyzőkönyvének 205. s ide /. alá mellékletben kapcsolt végzeménye aláhúzott sorai szerint, a fenn hivatkozott 1848. évi VIII. tc. világos rendelete ellenére november hónapon túl, és eszerint törvénytelenül a kiváltságos osztály szabadalmakkal tetéztetik, és kivételes intézkedések által azon törvény, melyet oly homimádvá váránk, már csirájában, s életbe léptetése előtt meggyengíteni szándékoltatik.

E törvénycikk az, melyet leginkább óhajtott a terhek alatt görnyedező nép, saját könnyítésére, ezt megnyervén semmi áron nem óhajtaná a legkisebb részecskéjében azt meggyengítve, megcsorbítva látni, s nem akarhatjuk, hogy ez csak írott malaszt maradjon, annál is inkább, mert a Város összes érdeke is ezáltal veszítene.

Baja Város addig is, míg a Tisztelt Belügyminisztérium e részbeni, és törvényi kérdésre nézve kegyesen intézkedend, november 1-jétől 30-ig adta ki haszonbérbe vámi használati jogait, szentül várván, hogy a törvényesség és igazság, a panaszlott kivételes határozatot megváltoztatván, szerencsések lehetünk másképp intézkedni.

Minélfogva a legmélyebb tisztelettel könyörgők vagyunk a tisztelt Belügyminisztérium előtt méltóztassék az előterjesztettekhez képest e kérdést megoldván, az 1848. évi VIII. törvénycikket szentül megtartatni, és úti, ügyparti és területi, vagy hetivásári vámadóztatást a törvény szavai szerint magyarázván, az 1848. július 13-i 205. végzeményt módosítani kegyeskedni.

Hathatós törvényi pártfogásába és kedvezéseibe ajánlottak, mély tisztelettel maradván

Baján, 1848. október 29-én

A Tisztelt Belügyminisztériumnak alázatos szolgálói

Pilaszanovics József

Baja városa Főbírája és Tanácsközgyűlése

Eredeti levél, tisztaát. MOL H 14 BM Közigazgatási osztály 72. kútfő 55. tétel 11 222/B/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 11 222/B Érkezett 1848. november 7. A Magyarhon Belügy igen tisztelt Minisztériumához intézett alázatos esedezése Baja Városának a bent írt tárgyban. 1848. 55. Közigazgatási 72.

c) 11 222/B.

1848. november 9.

Bács Vármegyének!

Baja Város közönsége idezárt folyamodványában azt panaszolja, hogy noha az 1848. VIII. törvénycikk a közös teherviselést folyó évi november 1-jétől kezdve a honnak minden lakosaira nézve egyaránt megállapította, mégis Önök e város vámdíjai tárgyában folyó évi július 13-án 205. szám alatt ho-

zott határozatukkal, a kiváltságos osztály irányában az elébbi gyakorlatot továbbra is fenntartandónak nyilvánították. Mihez képest az úti, parti és területi vagy hetivásári vámadóztatást a felhívott törvény szavai szerint értelmeztetni, s érintett határozatukat e szerint módosítani kéri.

Baja Városának e kérelemlevele Önöknek visszavárólag oly rendelettel küldetik át, hogy az említett határozatuk indokait körülményesen kifejtvén, ide annál sietősebb véleményes jelentést tegyenek, mivel a folyamodó Város e kérdés mielőbbi eldöntendése reményében vámjogait egyelőre csupán egy hónapra adá bérbe, s így okvetlenül szükséges, hogy e bizonytalan helyzetből haladék nélkül felmentessék. Olvashatatlan szignó. Letisztázta 1848. november 10-én Bozóky. Elbocsátva 11/11.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés és fogalmazvány. MOL H 14 BM Közigazgatási osztály 72 kútfő 55 tétel 11 222/B/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 11 222/B. 1848. november 9. Bács Vármegyének. Baja Város folyamodványa a vámadóztatás tárgyában. Áttételt. 11 799/B/1848. Sürgetős. / a benyújt 2 db mellékletet. 1848. 55 Közigazgatási 72 kútfő

253.

Budapest, 1848. november 11.

Bezerédy Miklós őrnagy, a dunai őrvonal parancsnoka az OHB-nek felküldött jelentésében előterjeszti a Bács megyei nemzetőrség reorganizációjára és az alsó-dunai őrvonal fenntartására vonatkozó nézeteit

Tisztelt Honvédelmi Bizottmány!

Bács megye által határainak a lázadó szerbek és illírek elleni védelmére ügyelő parancsnokok egyikének még folyó év június 17-én kineveztetvén, csekély tehetségem minden igyekezetét oda irányoztam, miszerint az Alsó-Dunánk partjait az illír rabló csordák bétörései ellen erélyesen megvédném, mire való nézve szükségesnek láttam Futaktól Novoszellőig a Duna melletti őrvonalat kialakítani, amely még azon hó 24-én tervem szerint életbe is léptetett. Mennyiben sikerült eme feladatomnak megfelelni, tanúsítja azon körülmény is, hogy hazánk ellenséges szomszédjai által több ízben célba vett átkeléseik az általam tett intézkedések nyomán, mindannyiszor megghiúsítottak, s a pártütők e szándékuk kivételével felhagyni kénytelenítették.

Az alsó-dunai őrvonalnak a fenntartása szükséges lévén, szabad légyen nékem mindazon intézkedéseket bejelentenem, melyek igénytelen véleményem szerint a lázadó illírektől környezett Bács megye védelmezésére és a naponta mindinkább tornyosodó veszélyektől megmentésére elkerülhetetlenül szükségesnek látszanak.

Ezek között 1. helyet foglal el az alsó táborban lévő hadseregnek a szaporítása, amennyiben pedig ez a körülmények jelen helyzetében nem eszközölthetnék, bátor vagyok a tisztelt Bizottmány figyelmét arra felkérni, miszerint tekintve a lázadók növekedő hadi erejüket, az alsó táborban lévő katonaságnak egyéb rendeltetés ki ne jeleltessék, mert erősen meg vagyok

győződve, hogy a lázadók megtudván az alsó tábor haderejének gyengítését, azonnal sáncaikból kitörnek, s pusztítva földjeinket, kirabolva és felgyújtva falvainkat, minden további akadály nélkül Budapest alatt meg fognak jelenni.

2. Kötelességemnek ismerem a tisztelt Honvédelmi Bizottmányt Bács megyében kebelezett Bács Városában létező várfalaknak a helyreállítása iránt, stratégiai tekintetből figyelmeztetni, mégpedig annál inkább, minthogy eme a rómaiak által is a hajdani korban vár gyanánt használt védfalakat csekély költséggel oly erősséggé átalakítani lehetne, amely ágyúkkal ellátva és kellőképp felszerelve, rendkívüli hasznára leend a hazának, mivel Budapesttől Péterváradig a Dunának e partján erősség nincsen.

3. A nemzetőrsegről rendelkező törvénynek a megyében lett kihirdetése után az illető hatóságok által a nemzetőrség szervezése iránt a szükséges lépések megtétettek ugyan, és a nemzetőrség alakítottat is, minthogy azonban részint az időközben kiütközött lázadások fékezésére Bács megye lakosai által tett szolgálatok, fuvarozások és élelembeliek kiszolgáltatása és szállítása, részint a mezei gazdákra bekövetkezett szorgos munkaideje miatt a nemzetőrség nem úgy alakíthatott, miszerint az hivatásának tökéletesen megfelelt volna, ennél fogva a nemzetőrségnek Bács megyében a következő módton reorganisatióját szükségesnek tartom: Bács megye fel van osztva 5 kerületre vagy járásra, s minden járásban találhatik egy népesebb város, így a felső járásban Baja, a középsőben Zombor, az alsó járásban Újvidék, a telecskai járásban Szabadka, a tiszai járásban Zenta és Kanizsa, minden kerületben, tehát a városokat is odaértve, egy zászlóalj alakítandó volna, mely minthogy népesebbek a kerületek a szokottnál, több számú századból állhatna, egy példának okáért 6 század helyett 8–10-ből, azonkívül biztosan arra is lehet számítani, hogy a megyében 2 osztály (divisio) lovas nemzetőrség is alakíthatatik, de hogy ezen nagy számú nemzetőrség hivatásának megfelelhessen, mindenekelőtt szükségesnek hiszem, hogy a nemzetőrség a fegyver forgatásában és a katonai mozdulatokban katonák által betanítottassanak, mi végre a megyében lakozó nyugalmazott katonatisztek, kik a hazafiúi kötelesség teljesítésével a hazának tartoznak, alkalmazandók lennének, továbbá, hogy a Bács megyei nemzetőrség célszerűen és összességében működhessék, egy felügyelő parancsnoknak a kinevezését felette szükségesnek tartom, kinek parancsától az egyes zászlóaljak és osztályok egyedül függni, és rendeleteinek okvetetlenül engedelmeskedni tartozzanak. Végül tapasztalván azt is, miszerint az eddig alakult nemzetőrségi testületek oly tiszteteket is választottak, kik kötelességük teljesítésére egyáltalában nem alkalmasak, e részben is kellőképp intézkedni kellene. Az előterjesztetteket az alsó vidék bátorságára ismételve a tisztelt Bizottmány figyelmébe ajánlani polgári kötelességemnek tartottam.

Költ Pesten, 1848. november 11-én

Bezerédy Miklós
Őrnagy és a dunai Őrvonal Parancsnoka

*Eredeti levél, tisztázat. MOL H 2 OHB 3920/e/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 3920/e Érkezett 1848. november 24. El lévén intézve, tudomásul vétetik. Kelt Buda-
pesten, 1848. november 29. Az elnök úr parancsából az Országos Honvédelmi Bizottmányhoz
benyújtott jelentése Bezerédy Miklós nemzetőrségi őrnagynak, melyben a Bács megyei nemzet-
őrség reorganizatioja és az alsó-dunai őrvonal fenntartása eránti nézeteit előterjeszti. Rákóczi Já-
nos elnöki titkár. Ceruzával: El van végezve.*

254.

Baja, 1848. november 12.

**Bozsek József bajai gyógyszerész arra kéri a közgyűlést, hogy a város
és a városi kórház részére a szükséges gyógyszereket tőle,
a Szentháromság gyógyszerértárból szerezzék be**

Felolvastatott Bozsek József gyógyszerész úrnak a folyamodványa, mely szerint a városi kórház és a Város részére megkívántató gyógyszereket az ispotai intézet iránt tanúsított áldozatos adományozás, s a gyógyszerek árábóli tetemes leengedés méltánylatául a Szentháromsághoz címzett gyógyszerértárból hordatni elrendelni könyörög.

Határozat

Miután a legigazságosabbnak találtatnék az, hogy amennyiben e részből egyikre vagy másokra haszon háromlani szokott, e tekintetbeni kedvezés egyik vagy másik félnek a kizárásával az igazság ellenére nem lehetne folyton éreztethető, annálfogva az 1846. évi december hónap 30. napján 46. szám alatt hozott végzemény értelmében is a gyógyszerek a város és az ispotai részére megkívántatók, a jövőre nézve felváltva, majd az egyik, majd a másik gyógyszerértárból hozatni rendeltetvén, a folyamodó e részbeni kérelme ennyiben teljesíthetők.

*Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város köz-
ségi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 81/1848.*

255.

Baja, 1848. november 12.

**Dienes Ferenc és Gozovics Tóbiás írnokok Baja városa helyett
önkéntes újoncnak állnak be**

Dienes Ferenc és Gozovics Tóbiás fizetéses írnokok Baja Városa helyett önkéntes újoncnak állván be, ezen írnoki helyek betöltendése hozatott szóba, minélfogva.

Határozat

Jankovics József és Stauder András eddigi tiszteletbeli írnokok e két fizetéses helyre alkalmaztatnak. Borkity Ferenc és Schirmer Ferenc pedig tiszteletbeli írnokoknak előterjesztett folyamodványuk következtében megválasztatnak. Miután pedig Dienes Ferenc, Gozovics Tóbiás és Gergics Mátyás volt városi írnokok buzdító példával hatólag önként magukat Baja Vá-

rosa helyett az újoncok közé soroztatták, eme szép lelkesülés méltánylatául szerencsés visszaérkeztük esetében hivatali alkalmazás tekintetében gond és figyelem leend reájuk fordítandó.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 85/1848.

256.

Baja, 1848. november 12.

A közgyűlés a bordézsmaváltáságpénzt a bajai lakosok esetében visszafizetni, ám a vidékiekét továbbra is a városi pénztárban tartatni rendeli

A bordézsmaváltáságpénzszedés iránt említés tétetvén, határozatott.

Határozat

Miután az 1848. évi IX. törvénycikk a dézsma és a pénzbeli fizetéseket világosan megszüntette, nincs ok minélfogva ezt e jelenleg fizetnünk kellene, és amennyiben netalán némely az e tárgyat illető körülmények bővebb megfontolást és a Bajai Szőlők birtoklási jogának kérdése tekintetében ügyelést igényelnének, e főből netalán felmerülhető kérdések boncolgatása nem lehetvén a mai gyűlésünk tárgya, az eddig beszedett szőlődézsma-váltáságpénz az illetőknek visszafizettetni rendeltetvén, a vidékiek által e főből fizetett somma azonban további kérésig a pénztárban fenntartatik, alkalmazandásul e végzemény Harlikovics Benjámint pénztárnok úrnak kiadandó.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 86/1848.

257.

Baja, 1848. november 12.

Petrovics István tanácsnok jelentése a közgyűlésnek a bajai újonctoborzásról

Beadván Petrovics István tanácsnok úr hivatalos tudósítását jelenti, miképpen e jegyzőkönyv 69. száma alatt hozott határozatához képest a város részéről kiállítandó, 80 pengőforint jutalom s 20 pengőforint beavatási pénzzel ellátandó 104 újonc egyénnek toborzás útján leendő összeszedésére Fűrő Sámuel és Oravecz Ignác polgártársak hozzájárulásával nyílt toborzást kezdvén, 4 napi idő alatt 115 egyén állott be az újoncok sorába, ezekből a tudósításhoz mellékelt A. betű alatti jegyzék szerint 8 foglaló, vagyis előpénzzel ellátott egyén megszökött, a többiek október 14-én Zombor szabad királyi városába felavatás végett leszállítatván, közülök 98 egyén alkalmasnak találtatván be is soroztatott, 9 pedig testi hiba miatt alkalmatlan lévén visszavetettet. Jelenti egyúttal miképpen a B. alatti okirat szerint a toborzási költség 215 ft 45 kr, az újoncok egy heti tartása a C. alatti nyugtatvány szerint

166 ft 26 kr, a telt egy napi zsold D. alatti okirat szerint 34 ft 40 kr, zombori költség E. alatti csatolványként 7 ft 52 kr, a besorozottak közül minden egyén az F. alatti csatolványként 20 pengőforint előpénzt nyervén a kiadás 4900 forint, a megszökött és magokkal a foglalópénzt is elvitt A. alatti 8 egyén nyert 50 ft 20 kr-t, az el nem fogadott 9 újonc kapott 99 forint 20 kr-t, ez szerint az összes toborzási költség váltó 5474 ft 23 kr-ra telt légyen, kérvén ezen összeget a közpénztár kezelőjének számadása kiadásába rendeltetni.

Határozat

Eljáruló tanácsnok úr eme hivatalos jelentése tudomásul vétetik. És ezen, a hazai közügy iránt tanúsított buzgó fáradoalmainak, valamint Fűrő Sámuel és Oravecz Ignác urak szíves készségének méltánylatául nyílt elősmerés emlékére a jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetett. Oda utasítottván Harlikovics Benjámin pénztárnok úr, hogy az összes 2189 ft 45 kr-t iktassa számadásának kiadási sorába. Igazságos lévén azonban az, hogy azon egyének, kik az imént említett toborzás útján összeszedett egyénekből a fiaik helyett helyettesítettek újoncokat, minden, az ezen intézkedésből kifolyó költségeket szintén viseljék, minélfogva az apróbb kiadások összege 574 ft 23 kr váltó, mindannyiak között egyformán felosztandó és rajtok megveendő, minthogy pedig e tudósítás A. és G. melléklete szerint részint a megszökött, részint pedig a jóknak nem talált egyéneknél 149 forint 40 kr illetéktelen kiadás lenne, s különösen azoknál, akik foglalópénzzel elláttatván, semmi módon kinnhagyható nem lenne, oda utasítottatik és ezennel kiküldetik Imrédy József úr, e Város Kapitánya, miszerint az A. betű alatt jegyzett szökevény egyéneket a legszigorúbban kerestetvén elfogassa azokat, és további intézkedésig és illetőleg a beavattatásig biztos óvalom alatt tartsa, úgy a testi hiba miatt jóknak nem talált egyénektől, amennyiben netalán vagyoni helyheztesítéshöz képest, s netalán önkényleg is a felvett összeget visszatéríteni képesek lennének, avagy visszatéríteni akarnák, beszedje, és e részbeni intézkedéseiről annak idejében jelentését ide terjessze. Minthogy pedig Gozovics Tóbiás városi írnok szintén önkéntesen állott volna be Baja Városa helyett katonának, azonban némely kisebb s múltékony betegeskedési baja miatt e jelen fel nem avattatott, azonban jónak találtatott, reá nézve is szintén az e jegyzőkönyv 69. száma alatt hozott végzemény kedvezése kiterjesztendő.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 88/1848.; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 350–351.

A szövegben fent hivatkozott A–F. mellékletek hiányoznak, ezek szövegét a jegyzőkönyv nem tartalmazza.

258.

Baja, 1848. november 12.

**A közgyűlés elhatározza a piaci biztosi hivatal
és a kasznári teendők szétválasztását**

A piarci biztosi hivatal eddig a Kasznár által viseltetvén, miután pedig e jelen időben, midőn a katonaság nagyobb csapatokban és gyakrabban erre szokott utazni, és ezáltal a Kasznár munkássága felette is igénybe vétetik, e két hivatal elválasztása iránt szó emeltetett, minélfogva.

Határozat

Lipovcsevics Dániel képviselő úr egy akarattal városi piarci biztosnak elválasztatott.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 89/1848.

259.

Baja, 1848. november 12.

**A közgyűlés intézkedik a város téli személy-
és vagyonbiztonságának a biztosításáról**

A bekövetkezendő télen a vagyon- és személybátorság minél célszerűbb módni biztosítása hozatván szóba.

Határozat

Miután a nemzetőrség tetemes őri munkássága egyéberánt is ennek erejét igénybe veszi, annálfogva a nem nemzetőrök, Kapitány úr ügyelése alatt az illető Tanácsnok urak által összeíratni rendeltetvén, ugyan Kapitány úr rendezése által házról házra való örködés életbe léptettetni rendeltetik, a felügyelést illetőleg a képviselők és amennyiben a hivatali foglalkozásuk megengedi, a Tanácsnok urak a tizedesek segítségével éjjelenként fogják az őrséget vizsgálni.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 102/1848.

260.

Baja, 1848. november 13.

**A Kossuth Hírlapja beszámolója Sándor Ferenc és társai
Magyarországra szökéséről**

Baja, 1848. november 13-án. Külföldön idegen érdekért vérző harcosaink, elárult hazánk iránti lángoló szeretetök, s hősieis önfeláldozásoknak napról napra újabb jeleit adják. Így közelebbről a Bács megyei, bajai születésű Sándor Ferenc, a Ferenc Károly nevét viselő magyar gyalogezredbeli katona, ki három évvel ezelőtt, mint cadet a sorkatonaság közé állván, nem-

sokára atyja sürgető kívánságára haza hivatott, később a hadi pályához ki-
lönös vonzódásánál fogva, az említett ezredbe önként, közlegényképpen be-
lépett, távol a hazájától, Milánó környékén, Kossuth felhívása által, hona
borzasztó veszélyéről értesítettén, önmaga vezénylete alatt tizenketted ma-
gával, mint ezt az atyjához küldött levele tanúsítja, elszánta magát, Magyar-
hon szabadságáért életét áldozni, hogy az imádott hon nehéz küzdelmeiben
részt véve, vagy segíthesse kivívni a nemzeti szabadság dicső diadalát, vagy
ennek nem sikerültével, árva hazánk nagyszerű temetkezésénél a harcmezőn
vérezhessen el e honért. Ügyes intézkedései által az ellenség cseleit, s üldö-
zéseit meghiúsítván, számtalan veszélyek és fáradoalmak közt kis csapatával
múlt hónap október 10-én szerencsésen a Muráig haladott. Itt azonban a vo-
nalon örködő horvát határőrök által elfogtatván, Zágrábba kísértetni rendel-
tettek, de Sándor Ferenc, vitéz hazánkfia, inkább a halált, mint a horvát fog-
ságot választván, az őrzésükre rendelt horvát határőrt leszurta, és társait a
Mura partjához vezetvén, az ellenség golyózápora között a Mura vize in-
nenső partjára ladikon által evezett, hol az éppen akkor Nagykanizsán mű-
ködő Perczel Móric főparancsnok által, társaival együtt a szabolcsi honvédek
közé soroztatott. Polgári kötelességből teszem e közlést, hogy a magukat ha-
zánk szabadságának kivívásáért feláldozó dicső harcosaink a hon előtt ismer-
etlenül ne maradjanak, mert a haza kormánya akarja is, tudja is jutalmazni a
hazafias érdemet. M.

*Kossuth Hírlapja (Bp.), 1848. november 18. 121. sz. 533.; l. még: MOL H 2 OHB 6626/e/1848.;
Pesti Hírlap (Bp.), 1848. november 19. 218. sz. 1089. – Hazai mozgalmak; Pressburger Zeitung,
Nr. 123. Freitag, den 24. November 1848. 808. Pester Sonntagsbriefe.; Részleteket közöl belőle:
Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai. Budapest, 1988. 29.*

261.

Baja, 1848. november 14.

A kiszállási uradalom ispánja a gőzhajón való szállítás nehézségeiről tájékoztatja a számvevőt

Nemzetes Számvevő Úr!

Gőzhajóról újabban semmi sem jöven, a kívánt summát ki nem vihetem.

Hallom, hogy Bécsben már a közlekedés megkezdett, de mégis szoros felügyelés van. A grancsárok kimutatták az ő gyilkoló természeteket, még most is kirabolják a köztök elmenő bármi polgárt is, órájától, pénzétől és ru-
hájától.

Az alsó táborból vitetik újabban fel 8 ágyú, és 380 kocsikon hadiszerek
1320 hordóval. Katonaság is, gyalogság jön, 8 század, már rendelkeznek
szállásaikról. Kik is szintén fel tartanak. Köztök sok újonc van.

A lovasság majd holnap érkezik, szintén 8 század. Jut már ebből majd
az Uradalmi Házhhoz is.

Nem tudom tisztelt Felügyelő Úr odahaza van-e, oda azért nem írok, de Nemzetes Uraságod tudom megvan a pusztán, s így levelem kézbe hamarabb jön.

Melyeknek jelentése után szíves indulataiban ajánlott igaz tisztelettel vagyok

Baján, 1848. november 14-én

Nemzetes Számvevő Úr

alázatos szolgája
Tóth Sándor Ispán

Gabonának bajai piaci ára pozsonyi mérő váltóforinton:

1848. november 14-én

Tiszta búza	5 ft 50 xr	5 ft 30 xr	5 ft 6 xr
Kétszeres búza	4 ft 24 xr	4 ft 6 xr	3 ft 46 xr
Rozs	3 ft 18 xr		
Árpa	2 ft		
Zab	1 ft 32 xr		
Kukorica morzsolt	2 ft		
Kukorica csutás	–	38 xr	

Tóth Sándor m. k. ispán

*Eredeti irat, tisztázat. BKMÖL XI. 607 A Kiszállási Hercegi Uradalom iratai 29/1848. számvevői ir. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Nemzetes Huber Endre Úrnak Tekintetes Jankováci Uradalom Számvevőjének tisztelettel Kiszálláson
P. H. Hivatali rájegyzés: szvői 29 - 1848.; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 352.*

262.

Verbász, 1848. november 15.

Beöthy Ödön jelentése az OHB-nek a Bács megyében történt szerb-magyar fogolycseréről, a rémhírek ellen tett intézkedéseiről stb., valamint Pleskó József folyamodványáról

456.

Országos Teljhatalmú Biztostól
A Honvédelmi Bizottmánynak!

Verbász, 1848. évi november hó 15-én

Budapesten

A foglyok kicserélése mindkét részről megtörténvén eddigelé az itt fogya lévő rácokból 40-et bocsátottam ki, köztök 6-ot olyant, kik kisebb véttség miatt néhány hónapi fogságra ítéltettek, s ezen fogsági idejük egy részét már ki is töltötték.

Szenttamásról, hasonló számú embereink bocsátattak el, sőt a gyermekeket véve még több.

Mostanra a kicserélés megszűnt, mert az itt fogva lévő rácok, részint nagyobb vétséggel terheltetve már huzamosabb várfogságra ítéltettek, részint pedig még vizsgálat alatt vannak.

Amint kisebb vétségűek fognak találtatni, a kicserélés folytatatni fog.

A foglyok külsejéből ítélve azon öntudatnak örvendhetünk, hogy mi a rácokkal sokkal méltányosabban s emberiesebben bántunk.

A napokban innen kibocsátottak, amint később értésemre esett, azon hírt terjesztették, miszerént hazamentük után Ókér és Kiskér helységeket fel fogják gyűjtani.

Ezen hírre tüstént tudattam a szenttamási parancsnok, Kapitány Bigga és Báró Blagoevics Altábornagy által a karlováci exérsekkel, hogy azon esetre, ha a nevezett helységekből általunk csak egy kunyhó is fog felgyűjtatni, én Újvidéket, Zombort és Sztapárt a legnagyobb kegyetlenséggel fogom semmivé tétetni.

Órnagy Zákó, s a honvéd 34. zászlóalj parancsnoka e napokbani nálam létekor tudatá velem, miszerént, miután zászlóalja már ruházattal egészen, s fegyverzettel is nagyobb részben el vagy látva, s a folytonos avatás által legénysége csak a korhelysége szoktattatik, célszerűnek látná, ha zászlóalja a táborba rendeltetnék, miáltal egy alkalommal a katonai szolgálatban is gyakoroltatnék.

Minek folytán én a zászlóaljat ide fogom rendelni, s mint a körülmények kívánják, vagy Óbecsén, vagy Szeróson, Kisácson s Futakon elhelyeztetni.

Ha tehát Önök ezen zászlóaljjal másként kívánnának rendelkezni, azt az itteni sereg parancsnokságával tudassák.

Mint már magánlevelemben is érintettem, kérem Önöket, miután március óta csak néhány órát tölthettem családom, s gazdaságom körében, ha csak néhány naprai eltávozást engedni szíveskednének, ez eránti válaszukat Szegedre, hol kiküldetésem folytán lenni fogok, elvárom.

Pleskó József hátvidéki őrmesternek maga, s Baján letartóztatva lévő horvát fogoly társai nevében a Honvédelmi Bizottmányhoz, szabadon leendő bocsátatásuk iránt intézett folyamodványát, idemellékelve átteszem.

Megérintvén, hogy ezen foglyok egy része téli ruha nélkül lévén, ne hogy az álladalomnak azáltal is költség szereztessék, megkerestem Baja Város Főbíráját, miszerint habár adakozás útján is, azoknak a szükséges ruházatot megszerezni iparkodjék.

Beöthy Ödön

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 2 OHB 3909/e/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 3909/e Érkezett 1848. november Elnök úrral közlendő. Beöthy Ödön Országos Biztos értesítvénye a) A foglyok kölcsönösen lett kicseréléséről. b) A kibocsátottak által terjesztett rémületes hírek következtébeni intézkedésekről. c) Mi történt Zákó Örnagy zászlóaljával. d) Or-

szágos Biztos Úr engedelmet kér egy időre haza mehetni. e) Pleskó József őrmester folyamodása szabadon bocsáttatása végett, ide mellékeltek. Ceruzával: többire nem kell intézkedés, az e) pont meg nem adatik.

b) 3909/e/1848. a Honvédelmi Bizottmány Elnökétől

Beöthy Ödön Országos Biztos Úrnak!

Országos Biztos Úr folyó hó 15-éről kelt becses jelentésének többi pontjaira a kellő intézkedések már megtéve lévén, Pleskó József őrmesternek szabadon bocsáttatását tárgyazó folyamodványára, a hátrattal ellátott folyamodvány visszazárása mellett ezennel válaszolom, hogy nevezettnek a kérése nem teljesítettik.

Kelt Budapesten, 1848. november 29-én

a Honvédelmi Bizottmány Elnöke

Kiadta: Rákóczi. Letisztázta: Vukas.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 2 OHB 3909/e/1848. – Az irat felzetén olvasható még: 3909/e 1848. elküldve 1/12.

263.

Baja, 1848. november 19.

A közgyűlés több városi tisztséget választás útján tölt be

E jegyzőkönyv 96. száma alatt hozott végzeménynél fogva elhunyt tanácsnok Joannovics Ignác tanácsnoki helyének helyettesítés útján betöltendése lévén elhatározva, tárgyalás alá vétetvén s felolvastatván, Kosztics Antal ügyvéd, Sándor József ügyvéd, Mihájlyevics János ügyvéd, Gyöngyösi János, Simics Tivadar és Székely József képviselő urak e hivatal elnyeréséért benyújtott folyamodványra, ezután a titkosan intézendő voksolás elrendeztetvén, mind a hat folyamodó kijelölés és választás alá bocsáttatott, s a voksolás megkezdetvén, be is végeztetett és a voksoló ládáknak a felnyitásával a voksok száma nyilvánosan felolvastatván, Kosztics Antal 5, Sándor József 42, Mihájlyevics János 20, Gyöngyösi János 5, Simics Tivadar 6, Székely József 2 voksot nyervén, Sándor József hites ügyvéd úr 42 szavazatok többségével városi tanácsnoknak helyettesítve elválasztatott, s elválasztása után tiszti esküt tévén le, éljen üdvözlésekkel fogadtatott.

A kasznári hivatal betöltendésére intéztetvén a választás, Gyöngyösi János, Ivánovics István, Göröncsér Ignác, Katona István, Hankovszky József és Székely József urak, mint ezen hivatalt elnyerni óhajtók voks és választás alá bocsáttatván, Gyöngyösi János 3, Ivánovics István 6, Göröncsér Ignác 19, Katona István 17, Hankovszky József 17, Székely József 2 voksot nyervén, miután ezek közül tetemes többséget egy sem nyert, a három voksok nagyobb számát nyert Katona István, Göröncsér Ignác és Hankovszky József urak újabb voksolás alá bocsáttatván, Katona István 17, Göröncsér Ignác 19, Hankovszky József 22 voksot nyervén, Hankovszky József képviselő úr kasznárnak elválasztatott.

Kvartélymesternek közmegegyezéssel Kőműves Mihály és Jilk József urak újabban megerősítették.

Határozat

Ily renddel s móddal történt választás emlékére a jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetett.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 103/1848.

264.

Baja, 1848. november 19., december 3. és 10.

A közgyűlés kijelöli az úti, a területi, a hetivásári és a parti vámjavadalmak haszonbérbe adási határidejét, és határozatot hoz a vámfizetésre vonatkozóan

E várost illető úti, területi, hetivásári s parti vámi javadalmak kihasználási ideje már letelvén ezeknek újabbi haszonbérbe bocsátása tekintetéből határnap tűzetni javalltatván, minélfogva.

Határozat

E várost kiváltsági joggal illető vámjavadalmaknak nyilvános árverés útján eszközzendő bérbeadása határidejéül folyó hó 26-ra reggeli 9 óra kitűzetik oly érintéssel, hogy részint a város közhaszna, részint a bérbe vevő könnyebbi elirányzandásául a bérlési idő 8 hónapra terjesztetvén ki, december 1-jétől kezdve 1849. évi július utolsó napjáig bezárólag tartand.

E tárgy fonalán határozatik egyúttal, hogy miután a tekintetes Bács Megye 1848. évi július 13-án Zombor Városában tartott bizottmányi ülése 705. szám alatti határozata az 1848. évi VIII. tc. világos rendelete ellenére hozatott, és ámbár e részbeni orvoslandás nyeres tekintetéből október 29-ről már a Belügyminisztériumhoz e város által folyamodás is intéztetett azonban e jelen bonyolult viszonyok, és a kormány munkásságát mértéken túl igénylő honvédelmi bajok miatt hihetőleg a kellő felsőbbi határozat idejében kezünkhez nem jutand, másrésről pedig a november 1-jén tartott képviseleti hongyűlés e részbeni határozata nyíltan, s újabban megszabván azt, hogy a közös teherviselés az ország valamennyi lakosának közös kötelessége, s a közterhek nemeiben semmi különbség sem lévén megállapítva, az egyenlő és aránylagos teherviselésbeni részvétel alul senki föl nem mentethetik, és a közös teherviselés alatt nem csupán a közvetlen közadóbani részvétel, hanem a közteher minden neméhez, és így a vámtéherhez hozzájárulás is értettetvén, ennélfogva Baja Városa képviseleti közgyűlése az 1848. évi VIII. tc. nyílt rendeletéhez, s a törvényben kiszabott világos szavakhoz ragaszkodván, az érintett hongyűlés november 1-jei határozat magyarázata fonalán is a közös teherviselést a vámokra is értvén, ezennel tettleg életbe lépteti, egyébiránt, miután a tekintetes bizottmányi ülési 705. száma alatt hozott végzemény szerint a jövőre nézve Baja Városának lakosai különben a vámolás alatt lévő csak oly tárgyak díjazásától lennének mentesek, melyek a Város határából

hozatnak be a Városba, többnyire pedig minden egyéb a Város határán kívül behozott tárgyaktól fizetendnek vámbért, e városi közgyűlés eme egyéberánt és leginkább saját pénztárát illető, és magának a Városnak kizárólagi érdekében álló pontra és kérdésre nézve ezt oda módosíttatni határozá, miszerint valamint eddig, úgy ezután is e város lakosai egyébiránt is több nemű adóztatások címe alatt, de különösen a kereskedési tárgyaktól már külön adót fizetnek, ezután is egyáltalában a vámolás minden terheltetésétől menten és szabadon fenntartandók.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi közgyűlési üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 104/1848.

265.

Verbász, 1848. november 23.

**A Pesti Hírlap beszámolója a verbászi táborban
1848. november 22-én történekről**

Verbász, nov. 23-án. Tegnap alkonyatkor puskalövések, lármadob s a többi riasztának fel bennünket: „Jönek a rácok, die Raitzen kommen” szokott ilyenkor hallatni, s vártuk a vendégeket, üdvözlötökre már minden kész volt, ezer meg ezer kezekben fegyver, induló dobolások, lőtás-futás mindenfelé, már hallgattuk, az örege mikor kezd szólni, de ezúttal nem hangzott, s ablakainkat nem rázkódtatá az álgyúdörgés, jött aztán a híre, hogy a csatornaparton Óverbászon egy ház gyulladt ki, s végre a trombiták csillapító hangja hirdeté, hogy vége a bajnak, s minden újra a szokott vágásba esett. Már megszoktuk, ha tűz van, hogy na itt a jel, jönek a szomszédok, mindjárt járja: En avant marchons, contre leur canons!

Ugyan tegnap hoztak a nemzetőrök egy veressipkás fickót „ein Servianer” mondták a mi verbászi sógoraink, s apraja-nagyja futott a csodamadarat nézni. A csodált rémalak nem volt egyéb, mint egy Baján volt írnok, lump, aztán Schabatzt táján is barangolt félkalandor, aki Szenttamásra is bevetődött, ott hősködött hasonló pajtásival, a camarillának roppant szolgálatot tett, de mivel gonosz mulatság van Szervográdon, hát ő jobbnak találta magát egy fegyvertelen nemzetörnek megadni fegyverestől együtt, s bűnbánattal a magyarokhoz visszajöni, majd beszélünk emberünkkel, mert jól tud magyarul is. K.

Pesti Hírlap (Bp.), 1848. november 28. 225. sz. 1117. – Hazai mozgalmak

266.

Budapest, 1848. november 24.

Kossuth Lajos az OHB elnöke utasítja Hajnik Pál országos rendőrigazgatót, hogy mielőbb irányíttasson Bajára gőzhajókat a Császár huszárok Pestre szállítására

3544/e/1848.

A Honvédelmi Bizottmány elnökétől
Hajnik Pál Országos Rendőrigazgató Úrnak!

Megütközéssel értesülvén, miképp a Császár huszárok egy része folyó hó 15-étől fogva csak most érkezhettek meg Bajáról ide, hajóhiány miatt, más része pedig szintén folyó hó 17-étől ott van Baján, és nem jöhet ismét hajóhiány miatt; ezennel hivatalosan felszólítom Önt, hogy miután a gőzhajók a hazának jelen perceiben hasznosabb szolgálatot alig tehetnek annál, ha fegyveres erőt szállítanak, s rendeltetésüknek általában csak úgy felelnek meg, ha minden percben ott, ahol az állomány részéről szükségeltetnek készen állanak, akkint intézkedjék, hogy a fentebb említett eset hasonlólag többé elé ne forduljon, s a 17-étől Baján várakozó Császár huszárok mihamarább feljöhessenek.

Kelt Budapesten, 1848. november 24-én

A Honvédelmi Bizottmány elnöke

Eredeti fogalmazvány. MOL H 2 OHB 3544/e/1848. – Az irat belső oldalán olvasható még: Kiadta: Rákóczi – A felzetten: Hivatali rájegyzés: 3544/e/1848. l. 3675/e elküldve 1848. 11. 23. Közli: KLÖM XIII. k. Budapest, 1952. 545.

267.

Baja, 1848. november 27., 28. és 29.

Baja város tanácsulése a jótékonyági est bevételét a felvidéki tábor katonáinak megsegítésére fordítja

Beadván Volarics Antal Tanácsnok és Kanyó Alajos képviselő Urak, városi főbíró, Pilaszanovics József Úr által történt kiküldetésök következtében, a Bárány vendéglőben katonai hangászkar mellett rendezett, s a felvidéki vitéz tábor fehér ruhaneműinek beszerzésére szánt zeneestélyből beszédett pénzösszeg iránti hivatalos tudósításukat jelentik, hogy ezen célra hetvennégy pengőforint jött be.

Határozat

Sonnleitner Ferenc vendéglősnek, s az 1. számú huszárezred zenekarának ezen, a magyar vitéz tábor fehér ruhabeli szükségéi pótlására szánt, s ily szép sikerrel koronázott estély rendezése körül tett hazafiúi áldozatkészségök méltányos elismeréséül, jegyzőkönyvbe iktatni, a befolyt hetvennégy pengőforinton pedig, alkotmányos szabadságunkért vívó felső tábor számára fehér

ruhanemük készíttetni rendeltetnek, az ehhez szükséges vászon megvétele Simics Pál Tanácsnok és Schneider János Képviselő Urakra bízván. Végül e tárgy fonalán Városi Közönségünk is fehér ruhanemük adakozására felszólíttatni határoztatván, ennek az egyházi szószékekről leendő meghirdetése végett Bartók Mátyás Plébános Úr s a Szent Ferenciek Zárdafeőnöke hivatalos levél által lesznek megkeresendők.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 1239/1848. tan. törv. jkvi szám; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 362.

268.

Baja, 1848. november 27., 28. és 29.

A városi tanács felkéri gróf Batthyány Kázmér királyi biztost, hogy lépjen fel Eszék város tanácsával szemben, mivel az hivatalos levelét nem magyarul, hanem szerbül írta

Eszék Vároša Tanácsának rác nyelven írt hivatalos levelére.

Határozat

Miután újabbi törvényeink, jelesen az 1840. évi VI. és az 1844. évi II. törvénycikk világosan rendelnek, hogy minden hivatalos levelezések Magyar nyelven szerkesztessenek, s ami kivétel a kapcsolt részekre nézve nem is a rác, hanem a latin nyelv használatát, illetőleg az 1844. évi II. törvénycikk 7. §-ában találatik, az Eszék Városára, mint Magyarország kiegészítő részére alkalmazható nem lévén, Eszék Vároša hivatalosan csak magyar nyelven levelezhetne; annálfogva ezen rác nyelven szerkesztett levele, a törvény világos sérelme nélkül tárgyalható nem lévén, az Eszéken működő teljhatalmú Királyi Biztos Gróf Batthyány Kázmér Úr, az illető iratok közlése mellett megkéretni rendeltetett, miszerint Eszék Vároša Tanácsát a törvény megtartására utasítani, s a saját önkényéből, tetteg gyakorlatba hozott rác nyelv diplomatikai használatától eltiltani méltóztassék.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 1269/1848. tan. törv. jkvi szám. 1. még: MOL H 13 BM Országglásztati osztály 9. kútfő 227. tétel 10 995/1848.

269.

Baja, 1848. november 27., 28. és 29.

Milassevics Márton megyei esküdt nemzetőri szolgálatairól, valamint arról, hogy ő 7 hétig esküdtként működött, bizonyítvány kiadását kéri

Milassevics Márton Megyei Esküdt arról, hogy ő, még mielőtt a nemzetőrök törvény szabta módon összeíratlak volna, magát az önkéntesek közé beíratta, minden nemzetőri szolgálatokat megtett, s hogy a szerbek beroha-

nása elleni őrvi vonal képezésére rendelt nemzetőrökkel önkéntesen ment le, ott majd egy hónapig táborozott, s hogy végül, mint tábori Esküdt hét hétig működött légyen, magának bizonyítványt adatni kér.

Határozat

A folyamodványi kitételek köztudomás szerint valók lévén, Milassevics Márton Megyei Esküdt Úrnak a kért bizonyítvány kiadatni rendeltetett, azon kitételrel, hogy a Tanácsnak arról tudomása nincs, vajon a folyamodó hét hétig, mint tábori Esküdt működött-e vagy sem.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttáza. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvénykezése iratai 1274/1848. tan. törv. jkvi szám

270.

Petrovác, 1848. november 29.

**Szthlo János petrováci ágostai evangélikus lelkész panasza
Kossuthhoz, a bácskai honvédújoncok sanyarúságai miatt**

Méltóságos, Kegyelmes Uram!

Hogy panaszzom egyenesen Méltóságodnak előterjesztem, azt azon bizodalomnál fogva cselekszem, hogy keserves bajomat csak Méltóságod hatalma, igazsága és kegyessége orvosolhatja.

Károly fiamtól, melyet ez napokban a bácskai honvéd újoncai közé, mint önkéntest beállítottam, Pestről november 24-én kelt levelét vettem, melyben következő jelentést előad: „November 14-én Zomborból kimasíroztunk. Három napi gyaloglás után Bajára érkeztünk; innét pedig vontatóhajóban Pestre indultunk, melyben 4 borzasztó éjet töltöttünk, mert 400 ember egy szűk helybe zárt, egyik a másikon feküdt; nem hittem, hogy élve azon hajóból kijövök. Továbbá tíz nap alatt nem kaptunk egy krajcárt sem, kenyeret csak annyit, hogy éhen meg ne haljunk. Nyolc napja múlt, hogy meleg ételt nem kaphattam pénzemért. Itt Pesten kaszányából ki nem bocsátanak. Ruhánk nincsen, fázunk. Gyakorlatokat nem kapunk.”

Ez igenis borzasztó állapot, melyben elhagyott szegény fiaink sanyarodnak! Így veszélyeztetik életök, minekelőtte ellenséget látnak, de veszélyeztetik a Haza is, melynek védelmére ezen szerencsétlenek feláldozva, oly állapotba mit sem tehetnek.

Midőn ezen tárgyra Méltóságodnak figyelmét fordíttatni kívánám, egyszersmind szegény fiamat magas kegyeibe és hatalmas oltalmába alázatosan ajánlom, és legmélyebb tisztelettel maradok

Petrovácon, 1848. november 29.

Méltóságodnak alázatos szolgálja

Szthlo János,

egyszersmind bács-szerémi Evangélikusok Ág. Főesperese,
petrováci lelkész

Eredeti irat, tiszttázat. MOL H 2 OHB 4638/e/1848. – Az irat felzetén olvasható még: 4638/e/1848. 1848. dec. 5. Sztéhlo János lelkesz a Bácskából kiindított honvédújoncnak pesti útjokbani sanyarúságait írja le. Tudomásul vétetik. Kelt: Budapesten, 1848. dec. 8. a bizottmány határozatából. Rákóczi János Előadó Titkár

271.

Budapest, 1848. december 2.

**Kossuth tájékoztatást kér a HM-től a katonaság Bajáról
Pestre történő felszállításának lassúságáról**

A világ minden türelmét kimeríti azon lassúság, mellyel alulról a katonai szállítás történik. Ugyanis a 4. honvédzászlóalj s a Sándor gyalogság 3. zászlóalja, mely már 20-án Baján volt, még mind ez ideig meg nem érkezvén, ezennel komolyan utasítatik a hadügyminisztérium, miszerint ezen mulasztásnak okát nékem haladék nélkül feljelentvén, egyszerismind oly hathatós rendeleteket tegyen, hogy ezen kérdéses zászlóalj még ma Pestre megérkezzenek.

Eredeti fogalmazvány Kossuth kiegészítéseivel. MOL H 2 OHB 4250/E/1848. Közli: KLÖM XIII. k. Bp., 1952. 626.

272.

Budapest, 1848. december 2.

**Mészáros Lázár hadügyminiszter jelenti Kossuthnak
a Sándor gyalogság 3. és 4. honvédzászlóalja Budapestre történő
késedelmes felszállításának az okát**

1896/B. szám
4321/E/1848.

A Hadügyminiszter

Kossuth Lajos Úrnak a Honvédelmi Bizottmány elnökének!
Budapest, 1848. december hó 2-án

Becses irata következtében válaszolom, hogy a Sándor gyalogság 3. és a honvéd 4. zászlóaljak késedelmezési okát, mely rendelet különben kegyed elnöki irodájából ment ki, egy épp mindjárt elküldendő sürgöny által Bajáról foghatom csak tudni, hova a sürgöny elküldéseket is meghagytam, addig is csak a jelenleg már több napokig uralkodó ködös időben látom rejleni.

Hadügyminiszter
Mészáros Lázár

Eredeti irat, tiszttázat. MOL H 2 OHB 4321/E/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 1896/B. szám a hadügyminisztertől Az Országos Honvédelmi Bizottmány elnökének. Hivatalból. Pesten. Hivatali rájegyzés: 4321/E/1848. 1848. december 2. Hadügyminiszter Úr a Sándor gyalogság 3. és a honvéd 4. zászlóaljak késedelmezése okáról. Tudomásul vétetik. Kelt Budapesten, 1848. december 3-án. A Honvédelmi Bizottmány parancsából Rákóczi János Előadó, Elnöki Titkár

Baja, 1848. december 3.

**Kossuth Lajos az OHB elnöke 8 napon belül jelentést kér
a kiállított, és a kiállítandó újoncok számáról**

Felolvastatt az Országos Honvédelmi Bizottmány Elnöke Kossuth Lajos úrnak Pesten november 27-én kelt azon rendelete, mely szerint a meghatározott aránylagos újoncilletőségnek, amennyiben ez még meg nem történt volna a lehető legnagyobb gyorsasággal leendő eszközlése elrendeltetik, s egyúttal valamint a kiállított újoncok száma, úgy az arány szerint még kiállítandó újoncok mennyiségének mely időben, s mikor remélhető kiállítása tekintetében rövid nyolc napok alatt jelentés tétetni elrendeltetik, s egyúttal a haza e jelen vészes pillanataiban mindenkinek, ki e munka sikeresítéséhez hivatva van erélyes s készségteljes működése a haza nevében elváratik.

Határozottat

Szent kötelességének ismeri ezen képviseleti közgyűlés mindazon intézkedéseket, melyek az újonckiállítás tekintetében minél gyorsabban s minél célszerűbben a célra vezetnek eszközlésbe venni, minél fogva e tárgy kellő világosság s tisztába hozatal tekintetéből mindenekelőtte szükségeltetvén tudni azt,

1. Azon újoncok és beállítandó ifjak névsorát, kik a fennálló szabály szerint sorshúzás alá esvén itthon nem létök miatt be nem soroztathattak, s ez szerint köröztetés útján hollétök kitudandó.

2. Kell tudni oly újonc egyének névsorát, akik a véghezvitt városi újoncösszeírás, s illetőleg az orvosilag véghezvitt megvizsgálás, s ez szerénti beavattatás után Bajáról eltűntek, avagy más helységek helyett magokat besoroztatták, ilyenek a városi illetőségbe betudandók lévén, annak helyén s útján idevaló áttételök s átíratásuk szorgalmazandó.

3. Kell tudni a már felavatott és rendszeresen általadott újoncok mennyiségét, s végül

4. Azok számát, kik minden terhesebb akadály nélkül, a megtörtént, vagy megtörténendő összeírás szerint városi illetőségünkbe betudhatók, s besorozhatók. Azonban miután a teljesített összeírás némely pontjaiban tökéletlennek lenni szemléltetnék, hogy célravezetőleg az újonckiállítás tekintetében intézkedni lehessen, pontos és rendszeres újabbi összeírás, s illetőleg a megtörténtnek kiigazítása tekintetéből a tizedenkénti külön-külön összeírás elrendeltetvén, az illető tizedbeli Tanácsnok urak ezennel kiküldetnek és megbízatnak, miszerint az 1. tizedből Sándor György, Novák József, Ott Márton, a 2. tizedből Simics Tivadar, Malik Lukács, Becker Antal, a 3. tizedből Bálint János, Kreiniker József, Tinusz István, a 4. tizedből Nivel János, Csehújváry Lajos, Markovics Márton, az 5. tizedből Strohoffer János, Pukl Ferenc, Schneider János, a 6. tizedből Dikán Pál, Pasztrovics János, Csiliics Bertalan, a 7. tizedből Dömötör István, Dujmovics Mátyás, Bene István, a 8. tizedből Pajha Pál, Kanyó Alajos, Forstinger Antal, a 9. tizedből Kopper György, Radán Péter, Bayer Mihály, a 10. tizedből Jerkovics Antal, Márics András, Kardos Máté, a 11. tizedből Girk József, Csanády István,

Bencze István, a 12. tizedből Gyeorgyevics Ignác, Stolics Simon, Liszka György képviselő urakat maguk mellé vevén, és ezek imitten szintén ki is küldetvén, különben pedig a szőlők között lakók összeírásának teljesítése a hegymesterek segédül lenni köteleztetvén, Jankovics József és Schirmer Ferenc írnok urakra bízván meghagyatik, miszerint minden családfőnek vagy apának az élő fiúgyermekait sor és házszám szerint a legközelebbi csütörtöki naptól kezdve egyszerre és egy időben megkezdvén, haladéktalanul fogantatba vegyék, a teljesített összeírást pedig e jelen és imitten az újonckiállítást intézendő városi főbíró Pilaszanovics József úr elnöklete alatt működendő Grünvald Ferdinánd, Petrovics István tanácsnok, Hechtl József, Schneider János, Dujmovics Mátyás, Kanyó Alajos és Szevics Döme képviselő urakból, úgy a jegyzői hivatalból álló küldöttségnek átadják és kézbesíték, most ki-nevezett küldöttség pedig minden törekedését oda irányozza, hogy a hátralevő újoncok számát minél előbb kiállítani képesek lehessenek. Amennyiben a zsidóságnak a városi összeírásból történt kiszakítása miatt e városi összes közönségre nézve sérelem történt, ha netalán megyei bizottmányi úton e részben kétszeresen odaintézett folyamodványainkra orvoslat nem adatnék, annak idejében felsőbbi helyre s kormányhoz leendő orvoslat nyereség végett panasz s folyamodvány intézendő, végül az eddig az újonckiállítás tárgyában működött urak e végzeményben kített 4 pontra nézve kellő felvilágosítást az eddigi eljárulási iratokból szerezvén, s az átadandók átadása után a most ki-nevezett küldöttséget felvilágosíttatván, ez valamint a köröztetendő újoncok, úgy a netalán összeírt s megvizsgált és e szerint felavatott újonc egyének innóti eltávózása miatt a kellő helyen panaszolkojanak, és azokat az újonc-illetőségünkbe tudatni igyekezzenek.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 107/1848. – Kossuth fenti, 1848. november 27-én kelt rendeletét Közli: KLÖM XIII. k. Bp., 1952. 567.

274.

Baja, 1848. december 3.

**A közgyűlés intézkedik a tizhetes nemzetőrök
zsoldpótléki díjának beszédéséről**

A tizhetes nemzetőrök kivetett zsoldpótlékdíja e jelenig sem lévén beszédve.

Határozat

Tanácsnok urak maguk mellé vevén a népet leginkább ösmerő urak némelyikét, egyenként az adókat hívassák és oda törekedjenek, miszerint a hátralevőség minél előbb beszédve legyen.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 109/1848.

Baja, 1848. december 5.

**Egy ismeretlen bajai hölgy a Márczius Tizenötödike szerkesztőjéhez
írott levélben fejti ki nézeteit a nők hazájuk iránti
felelősségéről és kötelességeiről**

Baja, 1848. december 5.

Tisztelt Szerkesztő!

Szabadelvű lapja által van szándokom néhány igénytelen szót az illetők fülébe sügnom, én ugyan nem kétkedem Önnek nemünk iránti udvariasságán, és tudom, valamint minden nemesb férfibe, úgy Önbe is fellelhető azon gyengédség, hogy a nők egyes tetteit szigorún nem bírálja, s némi elnézéssel van a nők gyengeségei iránt, s azt tőlünk viszont várja, de egyszersmind azt is tudom, hogy azon elnézéseknak, Ön előtt is megvannak a maga határai, s amely nőknél az elárult hon iránti egykedvűség még akkor sem olvad fel, midőn atya, testvér, rokon, szóval a hazának minden hű polgára a megveendő hon számolyához viszi véré, egyetlen életét, és azon csekély tettekre, mely nemünknek osztalékul jutott, még akkor sem indítja meg, ott elnézésnek, gyengéd udvariasságnak nincs helye, ezen előnnyel kiindulva remélek egy kis helyet az Ön lapjában, de előre figyelmeztetem Önt, ne remegjen ám, hogy az illető carthagoi hölgyecskék kegyét elveszti, ha jelen soraim kiadandja, mert nem Ön e cikk írója, hanem én, arról pedig szintén nem Ön tehet, hogy a hölgyek egymás irányába oly irigy ármánykodók, mármint én is, ezen rágalmozók egyik példánya, és lapjára erőszakolom e néhány soraim, (mert ha a valót megmondjuk, akkor rendesen az imént elősorolt jeles címeikkel szoktunk kíméletlenül illetetni). De komolyan céloom nincs mások lealacsonyításával magamat kiemelni a köznapi lények sorából, sem pedig fondorkodni hölgytársaim ellen, s ezért nevem se tudatom, minthogy nem akarom azt tudatni, hogy ki, hanem hogy mit írt.

E napokban olvasám pirult Kossuth lapjában* azon olyannyira lealacsonyító vádat, mely a váci nőkre ott mondva van, és úgy hiszem, az említett cikk írójának kétségbevonhatatlan és biztos kútforrásból eredő okai voltak, hogy ezen megbélyegző, szégyenítő hírt a nyilvánosság terére kellett bocsátani, és ugyanazon úton őket ismételve felszólítani kötelességük teljesítésére, kétségkívül magán felszólítások sikertelensége után. Elmém megakadt azon gondolatnál, vajon mi lehet az a nagy hivatás, mire a hölgyek felszólítatnak, de lelkem rázkódott meg a meglepetés első pillanatában, hogy azon csekélység nem teljesítéséért e rovat, mit a női szűk korlátok között tehetünk honunkért, miért ha teljesítjük, köszönetet se fogadhatunk el, minthogy az csak minden nemesen gondolkozó hölgy lelkét sebzí, mert akkor van leginkább alkalma felfogni mi tétlenségbe van ő kárhozthatva, hogy ez mind, amit tehet ármány környezett hazájáért, s ezen úgyszólván játékszerért kell köszönetet elfogadni, mitőlünk nem kívánják, hogy viharral s az ellenekkel dacolva, szabad mellel fogjuk fel az ellen dolgait, mint férfi rokonink a harmezőn, hanem biztos helyen, meleg szobában, mint gyermekkorunkban a

játékszert, úgy most az egyszerű fehéreneműt öltögetjük a harcban fáradt férfiaknak, roncsolt testük fedezésére, tehát ez az, mit tőlünk várnak, és találkozott mégis magyar hölgy, ki ezen a nagy tettek között, mit sem számító, fehéreneműi adakozásra az ismételt felszólítást bevárta, találkozott honom földjén hölgy, kinek finomabb felfogással kellene bírni, minden nemes tett megértése iránt, mint bármely férfinak, ki e szent szózatot, minden a hazáé, fel nem fogta, és nem sietett a nemükhöz illő csekély áldozatot, kedves kötelességét mielőbb leróni, találkozott magyar hölgy, kibe Zrínyi Ilonától öröklött egy csepp vér szíve mélyében fel nem font, és nem zúgolódik végzete ellen, hogy imádott hona iránti égő szent lelkesedésének örök tétlenségbe kell elhamvadni, és kibékülésül a tőle vártakat késedelem nélkül nem teljesíti.

Ezt tettétek ti váci nők, bocsássá meg néktek nemzetem Istene, mert nem tudjátok mit cselekesztek, s ha iparkodni nem fogtok kétszeres erővel az elmulasztottakat helyreépítozni, tehát csak annyira megbélyegzitek magatokat, hogy magyar hölgyet mélyebben és szégyenítőbben nem sérthet senki, mintha a váci nőkhöz hasonlítandják és valamint minden nemesb hölgy megvetésének utált tárgya a gyáva férfi, úgy leendetek ti is, kik semmi nemest még felfogni se vagytok képesek, teljesíteni még kevésbé, így kell neki lenni, különben nem késedelmeznének ennyire, ha pedig megértettétek Csányinak a szózatát, csakhogy gondolkodva fogtok annak teljesítéséhez, azt igen rosszul tettétek, mert amire a haza hí, azt rögtön késedelem nélkül kell teljesíteni, hogy már és vesztettetek azon táblabírói ráérünkkel, egy nyilvános bizonyosságát mutatom fel. Két jó barát a harctérre volt menendő, mindegyik búcsúját ment venni azon hölgytől, kiért hazája után leginkább volt vérét ontandó, visszatértökbe találkoztak, kérdé az egyik, „barátom megkérdéd-e azon szép hölgytől, hogy hazánk diadalünnepén számolhatsz-e kezére. Meg, felele sóhajtván a kérdező, de ő mást szeret. Az mind semmi barátom, téged a csata után jobban fog szeretni, mint ezen ülő fickók egyikét, azaz, ha nemes lelke van, ellenkező esetben nem érdemes reá gondolni, de igaz, hogy fogadta vallomásod ne kérdezd, szavaimra oly hideg és egykedvű, mint a váci nők az elárult haza eránt, olyannyira, hogy már magam se remélek.” Hogy tetszik e jelenet hölgyeim! Nem olvastunk eddig még egy lapban sem többszöri figyelmeztetést, vagy éppen megrovást, mely a nőkhöz lett volna intézve, miért, mert egy hölgynek oly kevés teendője van a hazát illető magasztos ügyben, miképp mindenik hitte és méltán várhatta is tőlünk, hogy azon csekélységet mielőbb lerójuk, mert maga a cikk írója is pirult volna gyengédtelenül előre figyelmeztetni a nőket, hogy el ne maradjanak azon egyszerű hivatásuk teljesítésétől, mi nemünknek osztalékul jutott, és így csak ti vagytok azok, kiket e lealacsonyító figyelmeztetés minden nők között illet, a fájdalom és a keserű szégyen annyira eltölti valómat, hogy alig tudom eszméim összeszedni, és így igen rosszul mondám, hogy egyedül ti váci nők vagytok csak süketek a haza szent szavára, nem magatok vagytok ti, vannak még társnőitek, és kik e megvetést érdemlő érzéketlenséget baromként táplálják keblökben, s ezek a pécsi hölgyek, minden csepp vér agyamba szökelt, midőn az *Életképekben* olvasám, hölgyek, ha mindazon vádak, mik az említett két

lapban hirdetve vannak valók, és ez újabb felszólítás még mindig sikertelen leend, úgy Istenemre, megérdemlik Önök állatias egykedvűségök kikürtölését, sőt még többet is, Önök elvesztik a jogot követelni, hogy egy magyar hölgy Önöket magához hasonlónak mondja, siessenek Önök e szennyet, (mely páratlan), magokról lemosni, cáfolják meg tettekkel, de rögtön e szerencsétlen állítást, mert Önök nehezen, de nem is tudhatják, mi rémletesen fogják azon jelelt hölgyek lefutni éltök pályáját, kik honunk megmentését elébe nem teszik mindennek, mit a föld és ég adhat, és kikbe ezen az erények és nemes indulatok igazgyöngye, a honszeretet hiányzik, kik önérdeküket és hiúságokat elébe teszik e magasztos eszmének, higgyétek nekem ezeket, sápadt, beesett arcokról, melyre az elégedetlenség emésztő férge barázdákat ró, évtizedek múlva is ismértesek lesznek, a magyarok istene megjelelendi őket, hogy mindenki óvakodjék tőle, és tudjátok-e, mi kínos egy öröm és reménytelen hosszú életet leélni, ki nem hű honleány, számolhat reája, öntudata fogja őt gyötörni végpercéig, ha pedig annyira elvadul, hogy az nyugodt marad (mit még egy férfiről is alig tehetek fel), akkor azon női büszkeség leggyötrőbb eszköze, a megvetés, mellyel minden oldalról találkozand, sötét árny gyanánt fogja őt késérni a késő aggságig, de nyugalomra még a sírboltban se számoljon. Szerelmét, barátságát, sőt még szolgálatát is vissza fogja mindenki utasítani, ki sem akar véle érintkezésbe jönni, undorral forduland el tőle mindenki, és minden oldalról fogja hallani, ily önzéstelt, érzéketlen baromtól szerettetni, megbüntettetni, még szolgáltatni is gyalázat.

Egy sem váci, sem pécsi hölgy

Ui.: Szerkesztő! Ha Önnek közkedvességű lapját egy hölgy igénytelen sorai homályba nem borítandják, akkor találkozandunk még.

Márctius Tizenötödike (Bp.), 1848. december 9. 230. sz. 927–928. – A fenti levélre, szintén névtelenül, egy váci hölgy válaszolt 1848. december 10-én, a Márctius Tizenötödike (Bp.), 1848. december 16. 236. sz. 951–952. oldalain. Alaptalan vádaskodással illette cikkében a D. M. monogrammal jelölt, Pesten a rendőri hivatalnál dolgozó bajai hölgyet.

* Itt a levélíró bajai hölgy a *Kossuth Hirlapjára* utal.

276.

Bács, 1848. december 6.

**A Közlöny tudósítása Bács-Bodrog vármegye
1848. december 6-i bizottmányi üléséről**

Bácsból, 1848. december 6-án. Valahára sanayargatott megyénk székvárosából küldhetjük tudósításunkat. Ma rendes bizottmányi ülésünk vette kezdetét. Szentgyörgyi Horváth Antal főispánunk szokott termünkben ma először elnökölt. ...

Ötödik hónapja már, hogy üléseink Verbászra a táborba áttették, onnét intéztettek el e megyének sürgetős ügyei, melyek főképpen a táborra vonatkoztak. ...

Baja mezőváros által több nemeseken megvett vám vitatkozásra adott alkalmat, egyik rész nézete az, hogy a vámfizetést nem lehet a törvényileg megállapított közös teherviselés elvéből következtetni, a másik fél pedig azt mondja, miszerint a vám is oly teher, melyet a nemések máris mindenhol együtt viselni tartoznak; e kérdés eldöntés végett a Honvédelmi Bizottmányhoz felterjesztetik, s az érkezendő válaszig Baja mezőváros a nemesektől vámszedéstől eltiltatni rendeltetett. ...

Közlöny (Bp.), 1848. december 13. 186. sz. 879-880. – Belföld

277.

Baja, 1848. december 6.

**A bajai izraelita hitközség Bács-Bodrog megye másodalispánjához
folyamodik önkénteseinek a város által toborzás útján kiállított
újonccal való helyettesítéséért**

A bajai Izraelita hitközségnek Másodalispán Piukovics Ágoston Úrhoz nyújtott, s a Tanáccsal nyilatkozat végett közlött abbeli folyamodványára, mely szerint az állítólag sorsot húzott hat ifiaiknak Baja Város által toborzás útján kiállított újoncokból való helyettesítést megengedtetni kéri.

Határozat

Baja Városa teljhatalmú Királyi Biztosának Beöthy Ödön Úrnak az újoncok toborzás útján kiállítása iránt folyó 1848. évi szeptember 17-én kelt felszólítása következtében, szeptember 24-én tartott közgyűlési határozata szerint, 20 pengőforint felcsapópénznek, egy-egy újonc részerei előleges, 80 pengőforintnak pedig négy évi szolgálati idő eltelte utáni kifizetendése mellett, toborzás útján 104 újoncot kiállítani határozván, az ekként összegyűlt önkéntesekből folyó évi október 15-én Zomborban 98 újoncot beavatott. Csakhamar azután országgyűlési határozat következtében 127 lakos után két újonc kiállítása elrendeltetvén, a toborzási tetemes költségek fedeztetése végett közgyűlésileg határozatott, hogy a folyó évi szeptember 3-án Verbászon tartott tábori bizottmányi ülés 250. számú rendeletére összeírt 19, 20, 21, 22 éves fiaknak, a toborzás útján állított s beavatott újoncokból azon summának, melybe egy-egy újonc kiállítása került, tüsténti lefizetése mellett a helyettesítés megengedtesse, s így történt, hogy az életkoruknál fogva katonáskodni tartozó, s a választmány által összeírt Izraeliták közül is hatan a kiállítási illetőséget letették. Miután azonban az Izraeliták később, megyei kivetés nyomán, Baja Városától elszakítottak, s maguk külön a felső járásban 31 újoncot állítani köteleztettek, Baja Városa a maga beavatott újoncaiból helyettesítést nekik megtagadta, nem lévén köteles a maga pénzén állított újoncait más községeknek, s így az Izraelitáknak sem adni, annyival is inkább, mivel az Izraelitáknak, a Város többi lakosaitól kiszakítása ellen illető helyekre nyúj-

tott három rendbeli folyamodványára is ki nem nyerhette, hogy azok a Városnak betudassanak. Egyéberánt a folyamodványi azon kitétel, mintha a toborzás útján kiállított újoncok közt hat önkéntes Izraelita találatnék, nem áll, mert csak 3 állott be, az sem mind bajai születésű, de ha a kitétel állana is, a tábori bizottmány október 22-én 535. szám alatt kelt, s a folyó évi tanácsi iratok közt 1202. szám alatt létező rendelete szerint vissza nem követelhetők. Ily értelemben leend a nyilatkozat szerkesztendő.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszlázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényezékének iratai 1282/1848. tan. törv. jkvi szám; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét. 1988. 364–365.

278.

Budapest, 1848. december 8.

**A PM közhírré teszi az ágyúk öntéséhez szükséges ón
állami beváltási árát és a kijelölt beváltóhelyek neveit**

Tudósítás. Az ágyúk öntéséhez megkívántató ón cin iránt közlött Országos Honvédelmi Bizottmányi felszólításra vonatkozólag, ezennel közhírré tétetik, miszerint a honpolgároktól a hazának felajánlandó, vagy fontját egy pengőft-jával beváltandó ónmennyiségek a kassai főhamincadi hivatalnál és a következő sóhivataloknál fognak elfogadtatni s sajátlag beváltatni; úgymint Pozsonyban, Szereden, Vágújhelyt, Zsolnán, Rozenbergán, Turdosinban, Késmárkon, Iglón, Bártfán, Soóvárt, Munkácson, Ungvárt, Nagymihályon, Tárkányban, Debrecenben, Nagyváradon, Szatmárt, Tiszaújlakon, Marmarosszigeten, Aradon, Eszéken, Pécsett, Kanizsán, Körmenden, Dömölkön, Sopronban, Komáromban, Győrött, Verebélyen, Selmecen, Ipolyságon, Gácscon, Hatvanban, Egerben, Miskolcon, Szolnokon, Poroszlón, Tokajban, Szegeden, Földvárt, Veszprémben, Baján.

A pénzügyminisztériumtól

Kossuth Hirlapja (Bp.), 1848. december 8. 138. szám 601. – A Közlöny után

279.

Baja, 1848. december 10.

**Petrovics István tanácsnok jelenti a közgyűlésnek a kiállított
és a kiállítandó újoncok számát, és 460 pengőforint
kiutalását kéri**

Beadván Petrovics István tanácsnok úr a város részéről másodízben Zomborba szállított újoncok iránti jelentését, jelenti, hogy az eddig kiállítottak száma 122, a kiállítandóké 107, kérvén a C. és D. alatt idemellékelt okiratként 460 pengőforintokat kiadásba soroztatni.

Határozat

Eljárulása tudomásul vétetik, egyéberánt Harlikovics Benjámin tanácsnok és pénztárnok úr oda utasíttatik, hogy e tudósítási összeget pengő négyszázhatvan forintokat kifizetvén, tegye számadásának kiadási sorába.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 111/1848.

280.

Baja, 1848. december 10.

Bács-Bodrog vármegye Megyei Bizottmánya megtiltja Baja városának, hogy a kiváltságos osztálytól vámot szedjen

Folyó hó 6. napján Zombor Szabad Királyi Városában tartott bizottmányi ülés alkalmával ott jelen volt egyik tanácsnok Sándor József úr és mások jelentik, miként azon folyamodvány, melyben Baja városa a július 13-án 705. szám alatt hozott bizottmányi ülés határozatában a kiváltságos osztálynak vám alóli fizetési felmentetése iránt a Belügyminisztériumhoz folyamodott, és azon törvénybe ütköző körülmény iránti nézeteit, miszerint az 1848. évi VIII. tc. ellenére mentetvén fel a kiváltságos osztály értelmeztetni, s eszerint az idézett bizottmányi ülés határozatát módosíttatni könyörgött a Belügyminisztériumtól, tudniillik ahova terjesztve vala, visszakerülvén a tekintetes Megyei Bizottmány újabbi végzeménye által a dolog a régi állásában fenntartatni, s illetőleg a város által hozott végzeményt érvénytelennek nyilváníttatván, járásbeli szolgabíró úr által e Város a kiváltságos osztálytól szedendő vámbér szedésétől eltiltatott.

Határozat

A július 13-án 705. szám alatt hozott, s a világos törvénnyel, s különösen a képviselők házának november 1-jén hozott határozatával világosan egybe nem férő ellenkező tartalmú végzemény iránt már e jegyzőkönyv 104. száma alatt kifejtette ezen közgyűlés törvényi nézeteit és észrevételeit. Mint-hogy azonban ezen az újabbi végzemény e városnak tetteg nemcsak anyagi kárát idézné elő, de sőt netalán kellemetlen érzelmű visszahatást, gyűlöletet és surlódásokat okozhat, e képviseleti közgyűlés hivatásánál fogva minden ilyen körülményt mellőzni óhajtván, elhatározá, miszerint ezen a vámkérdést tárgyzó iratok minél előbbi felterjesztése felsőbbi helyen sürgettesék, továbbá azon kérdést vajon tartozik-e a kiváltságos osztály vámdíjat fizetni vagy nem, szintén felsőbb helyen kimondva legyen, azonban nehogy e főből a városi közpénztár terheltesével e városra nézve anyagi kár idéztessek elő, e város a dolgot úgy mint e jelenben áll, épségben tartatni elrendelni esedezék. Biztosítván mindazokat, akiknek netalán az eddig vagy ezutáni vámolattás által sérelem okoztatott, kárpótlást adand, s illetőleg a fizetett díjat azon esetben, ha csakugyan az eddigi kiváltságos osztály vámmentesnek nyilváníttatnék, s felsőbb helyen így döntetnék el e kérdés, mindenkinek visszatéríteni kész. Kiküldetnek és megbízatnak imitten Szakáll József és Ott Márton

képviselő urak, miszerint a vámjavadalmak ezen kérdésére vonatkozó iratait, valamint Baja városának, úgy Bács megye bizottmányának végzeményét előterjesztendő folyamodvány értelmében előadván a Honvédelmi Bizottmány előtt a Várost törvényes igazaiban fenntartatni a vám iránt kötött szerződést, s illetőleg a dolog jelenlegi állását addig is, még a kérdés a szokott úton eldöntve nem leend, fenntartatni kegyeskedjen. Kiküldött városi megbízottak e részbeni jelentése annak idejében elváratik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 113/1848.

281.

Baja, 1848. december 10.

Jerkovics Antal és Liszka György képviselők panasza

Panaszképp előterjeszték Jerkovics Antal és Liszka György képviselő urak, miképpen az elsőt Dorics Mihály hitvese, a másodikát pedig Roznovszki József helybeli lakosok azon oknál fogva, minthogy mint képviselők némely városi közdolgokban részt vettek, különösen az újoncösszeírás intézésében jelen voltak, becsületük nem kis lealacsonyításával megsértettek légyen.

Határozat

A képviselő urak tekintélye fenntartása a közdolgok intézésének s sikeres végrehajtásának múlthatatlan tényezője lévén, megbízatik és kiküldetik imitten Imrédy József városi kapitány úr, miszerint e részben vizsgálatot tartván, törvényszerűleg intézkedjen.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 114/1848.

282.

Bács-Bodrog vármegye, 1848. december 10.

A Kossuth Hírlapja beszámolója

Bács-Bodrog vármegye 1848. december 10-ei közgyűléséről

Bács-Bodrog, 1848. december 10-én. A nemzeti függetlenség nagyszerű küzdelmei között Bácsnak oly nehéz szerep jutván, melynek szerencsés megoldása hazánk anyagi nagyságának egyik fő alapja leend, nem lehet a hon őrangyalának éber figyelmét s bölcs intézkedéseit magasztalni, midőn Bácsnak megmentésére minden lehetségest áldozatosan előválasztanak, s e dús Kánaánt a magyarnak dicsően megvédették. És bár sokáig dülhat is még e csel teremtette rác háború, és ha a camarilla minden mesterfogását megkísértendi is, Bácsban nincs többé részére győzelem, itt gyümölcséről ismerik e mérges kígyófajt. Tudjuk, fő terve mindenhol rendetlenítő zavarokat támasztani, s piszkos kézzel halászni, ámde, hogy reménye is elenyésszék, nálunk

folyó hó 6-án, főispáni elnöklet alatt rendes bizottmányi közgyűlés tartaték, s a közigazgatási ügyek kerékvágásba indítottak. Megyénk másodalispánja jelenté, miként a verbászi táborban, a védelmi katonaság száma, a nemzetőr-ségen kívül, igen szép számmal van, s így semmi veszély sem fenyegeti közbátorsági állásunkat. Örvendetesen értesít, hogy a 6517 újonc kiállítási illetményből, bár Szenttamás, Földvár, Turia, Temerin és Járek az ellenség hatalmában vannak, a mai napig 3611 lelkes ifjú soroztatott be, csak az fájt a lelkünknek, midőn hivatalos számítás által kimutattatott, miként a kiállításban a magyar ajkú községek a leghanyagabbak. Egyébiránt a kiállítási zár-időnek január 20. napja határozatott meg, eddig a vándorlásban vagy sző-késben levők névsora is előterjesztendő. November és december hónapokra a szükséges adó 66 194 ft-ban állapítottatott meg, s ebben a szolgaruházat, rabtartás, s az írószerek gazdasági szempontból az egész jövő évre benn foglaltatnak. A választmányi munkálat azonnal fölterjesztetni rendeltetett. Csiklandós vita volt a közfuvarozás tárgyában, ennek célszerű rendezése végett választmány küldetett ki. A bajai kövezeti, hetivásári s parti vám kérdésében, miután a megyei választmány ezt, mint kiváltságból eredő jogot közteherviselési tartozásnak nem tekintve, a nemességet az előbbi gyakorlatban fenntartani véleményezte, s ez Verbászon a bizottmányi ülésben határozatba ment, most Baja város tanácsa felsőbb helyre folyamodott, ennek folytán a választmány munkálata fölterjesztetni rendeltetett, keserű vita után a bizottmányi végzemény, a városi tanácsi végzemény ellenére, felsőbb helyről érkezendő intézvényig a járásbeli főszolgabíró által fenntartatni határoztatván. Bezerédy Miklós úr megyénkben nemzetőri alezredesnek neveztetvén ki, s a nemzetőrség rendezésével megbízatván, a jó tapintatú választásból szép sikert várhatunk. Végül, hogy ötszázra szaporodott rabjaink száma kevesbüljön, folyó hó 11-től folytonosan tíz napig két tanácsban tartandó fe-nyítő törvényszék rendeztetett. 1849. évi január 8-án bizottmányi, február 5-én tudósításos közgyűlés leend.

Kossuth Hírlapja (Bp.), 1848. december 23. 151. szám 655.

283.

Baja, 1848. december 11.

**Szentgyörgyi Horváth Antal Bács-Bodrog megye főispánja
jelentést tesz a BM-nek az 1848. december 6-i megyei gyűlés
tartásáról, és tájékoztatást ad a megye állapotáról**

41.

Bács Megye Főispánjától
A Belügyminisztériumnak!

Baja, 1848. évi december 10-én

Budapesten

Július hónap végétől megyei bizottmányi ülés nem tartatván, Országos Teljhatalmú Biztos Beöthy Ödön Öméltóságát az összehalmozott kormányi

rendeletek meghirdetése és elintézése végett hivatalosan megkerestem, hogy egy bizottmányi ülésnek tartását megengedné, hajolván, engedelmet adott, hogy folyó hó 6-ra a Megye bizottmányi tagjait, az elmaradott miniszteri rendeleteket, és az eddig elhanyagolt megyei teendőket bizottmányilag tárgyalhassuk.

Minélfogva december 6-án egybegyűlvén Zomborban, mint a Megye székhelyében, a bizottmányi ülést megtartottam, és 3 napokig teljes renddel folytatván bevégeztem, minden jelenlévők örvendettek, hogy 6 havak elforgása óta nyújtva látnak alkalmat, és megnyitva bizottmányi üléseit, melyben a Megye a renدهz közelítve a köztanácskozás, bíraskodás és tisztí eljárások ismét a rendes kerékvágásukba hozattatnak.

Az ómoravicai kerületben megürült képviselőség választására a középonti választmányt egybehivatván, e folyó hó 20-ra a választást az illető elnök által megtartatni rendeltem.

Május hó 2-tól fogva e megyében fenyítő törvényszék nem tartatván, a megyei rabok száma majd 300-ra szaporodott, és ezáltal Megyém börtönei alig voltak képesek ennyi számú rabokat befogadhatni, 2 tanácsban bünyefenyítő törvényszék tartását elrendeltem, mely munkálatát bevégezvén, polgári törvényszékre fog átalváltozni, mely szintén a majd 300-ra menő fellebb vitetett polgári pereket fog tárgyalni.

Rendkívüli eseteket ide nem értve, minden hónap első hétfőjén rendes bizottmányi ülés fog tartatni.

Bezeredy Miklós alezredessé és nemzetőri főparancsnokká a Honvédelmi Bizottmány által lévén kinevezve, minden járásbéli tisztviselőknék meghagyatott, hogy rendelkezéseinek leggyorsabb előmozdításában és azok végrehajtására segédkezeket nyújtsanak.

A pénzügyi minisztériumtól rendelés érkezvén, hogy november és december hónapokra a közteherviselés elvein alapult a megyei szükségek fedezésére az adó mennyisége vettessen ki a már előleges megyei számvevőhivatal munkája után egy 7 tagból álló kiküldöttség neveztetett ki, melynek munkálatja gyűlésileg is helybenhagyatott, adói kivetése a pénzügyi minisztériumnak felterjesztetni fog.

Ezek után majd 400-ra menő miniszteriális rendeletek végrehajtás végett adattak ki.

A megyei folyamodványok között érdekes volt több nemes birtokosoknak azon panasza, hogy Baja Városa által vám és helypénz szedetük anélkül, hogy a megyében létező Királyi Városokban illetén fizetések tételére szoritattának. Mire való nézvest a Megye részéről a Minisztériumhoz az egyformaságnak elérése végett felírás történt, Baja Város tanácsa pedig járásbéli főszolgabíró által oda utasítatott, hogy addig, míg a kormány részéről elhatározó rendelet nem érkezik, további zavarok és panaszok elkerülése tekintetéből az előbbi vámfizetési szokáshoz magát alkalmazza.

Ezen Megyének zavart állapotját leginkább onnan eredhetnek látom, hogy másfél évtől fogva számoló (recapitulationalis) gyűlés nem tartatott, és a tisztviselőség kiküldetéséig végzései eránt kérdésre nem vonatott.

Mire való nézve, hogy végső eredményt méltányolva várhassak, és a tisztviselőségnek a reábizottak tárgyalása végett elegendő határidő kijeleltésén, jövő év február 8-ra ezen bizottmányt rendeltem, bizton várván, hogy elavult, és az előbbeni évekről hátramaradt tárgyakat bevégezvén, ezen Megyének belső kormányát a maga rendes kerékvágásába hozhatom.

El nem mulaszthatom azonban a belügyminisztériumnak jelenteni Megyém aggasztó állapotját, minélfogva 1 hét óta az altábori vonalon tetemes rablások követtettek el, több ezer birkák, több százra menő szarvasmarhák és lovak hajtattak el, úgyszintén kiszácsi lakosok, részint a helység határára, részint Újvidékre utazván, gúnyájoktól és lovaiktól megfosztattak.

Melyekről azonban teljhatalmú Országos Biztos Úr hathatósan rendelkezvén, így csak érintésbe hozni kívántam.

Én Megyémből ily körülmények között nem távozom, részint Baján lakásom helyén, részint Verbászon fogok tartózkodni.

Baján, 1848. december hónap 11-én

Szentgyörgyi Horváth Antal Főispán

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 14 BM Közigazgatási osztály 2. kútfő 61. tétel 11 914/B/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 41. Bács Megye Főispánjától Belügyminisztériumnak. Hivatalból. Budapesten. Hivatali rájegyzés: 11 914/B Érkezett 1848. december 15. Tudomásul vétetik. 1848. 12/16. Rác. 1848. 61. Közigazgatási 2.

284.

Baja, 1848. december 11. és 13.

Gozovics Tóbiás honvéd rendelkezik a vagyonáról

Gozovics Tóbiás II. zászlóaljbeli honvéd, miután Baja Városáért a honvédek közé állott, s éltét a Hazának áldozta, vagyonáról tett rendelkezését levéltárba tételni, a nyolcvan pengőforintról szóló kötelezvényt pedig, melyet Baja Város Kézönsége, a honvédek közé történt sorozása alkalmával részére jutalmul ajánlott, öreganyjának Mihálovics Annának kiadatni kéri.

Határozat

A táborban az ellenség előtt álló folyamodó Gozovics Tóbiás vagyonáról tett rendelkezése a szokott módon meghirdettvén, levéltárba tételni, s a honvédi szolgálatai jutalmául Baja Város részéről ajánlott nyolcvan pengőforintról szóló kötelezvény özvegy Mihálovics Annának kiadatni rendeltetett.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvénykének iratai 1297/1848. tan. törv. jkvi szám

285.

Baja, 1848. december 11. és 13.

**A bajai szíjgyártómesterek Dragics Dániel társuk
felmentését kérik a katonáskodás alól**

Oláh János, Markó József, Dudás János stb. szíjgyártómesterek, ügyes csatkészítő Dragics Dánielt, ki különben a szíjgyártó mesterséghez is a szükséges munkákat készíti, s kire mesterségük folytatásánál nagy szükségük van, a katonáskodás alól felmentetni kérik.

Határozat

Az életkoránál fogva honvédi szolgálatot tenni tartozó Dragics Dániel a katonáskodástól fel nem menthető.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényezékének iratai 1298/1848. tan. törv. jkvi szám

286.

Baja, 1848. december 11. és 13.

A Sopronban alakuló Német Légión két tisztje Baján toboroz

A Sopronban alakuló Német Légión Kossuth Lajos honvédelmi bizottmányi Elnök Úr engedelmével Magyarországon toborzó, s az Országos Rendőri Hivatal rendeletéből fuvarozással, szállásolással, étellemezéssel ellátandó, s Városunkban is érintett Német Csapat részére toborzási célból tartózkodott Gravogel György és Somossy Ferenc nevű tisztjeinek iratai, szám szerint három, lemásoltatván.

Határozat

Annak ideibeni használhatandás végett levéltárba tétetni rendeltettek.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényezékének iratai 1302/1848. tan. törv. jkvi szám

287.

Baja, 1848. december 11. és 13.

**A táborig bizottmány a téli kitörések megakadályozására
alkalmas nemzetőrök küldését kéri**

Felolvastatván a táborig bizottmány folyó évi 720. szám alatti rendelete, mely szerint a történhető téli kártékony kitörések elkerülhetése, s megakadályoztatása végett táborokba rendelendő nemzetőrökül alkalmas fegyverfogható egyének küldetni rendeltettek.

Határozat

Ahhoz való alkalmazkodás végett tudomásul vétetett.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényezékének iratai 1307/1848. tan. törv. jkvi szám

Baja, 1848. december 11. és 13.

**Rosenman Pál orvos jelentést tesz a tanácsnak a városon átutazott,
és itt betegen maradt honvédek haláláról**

Rosenman Pál Orvos Úrnak a Városunkon körösztültuzott, s itt betegen maradt honvédek haláláról szóló hivatalos jelentései, úgy a megholtak ruhaneműi is bemutatattván.

Határozat

Mely jelentések levéltárba tétetni, s azok másolatai, a megholtak ruhaneműivel együtt a hadügyminisztérium katonai osztálya igazgatóságához felküldetni rendeltettek.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 1309/1848. tan. törv. jkvi szám

Baja, 1848. december 15.

**Rudics Máté főszolgabíró közli a városi tanáccsal
Bács-Bodrog vármegyének azon határozatát, amely megtiltja,
hogy a városi tanács a kiváltságos osztályoktól vámot szedjen**

Tisztelt Városi Tanács!

Bács-Bodrog Megyének 1848. évi december hónap 6-án Zomborban tartott bizottmányi ülésjegyzőkönyvének ezen kivonatját

897. A Belügyminisztériumnak folyó évi november 9-én 11 222 szám alatt kelt rendeleténél fogva Baja városa folyamodványát, melyben panaszoltatik, hogy noha az 1848. évi VIII. tc. a közös teherviselést folyó évi november 1-jétől kezdve a honnak minden lakosaira megállapította, mégis a Megye e város vámdíjai tárgyában folyó évi július 13-án 205. szám alatt hozott határozattal a kiváltságos osztály irányában az elébbi gyakorlatot továbbra is fenntartatni nyilvánítá, mihez képest az úti, parti és területi, vagy hetivásári vámadóztatást a felhívott törvény szavai szerint értelmeztetni, és az érintett határozatot e szerint módosíttatni kéri, oly rendeléssel küldetik át, hogy az említett határozat indokait körülményesen kifejtve, annál sietősb vélemény tétessék, mivel a folyamodó város a kérdés mielőbbi eldöntendése reményében vámjogait egyelőre csupán egy hónapra adá bérbe, s így okvetlen szükséges, hogy e bizonytalan helyzetből haladék nélkül felmentessék.

Ezen rendelet kapcsában a folyó évi július 13-án tartott bizottmányi ülés jegyzőkönyvének 205. szám alatt hozott megyei határozat alapjául szolgált választmányi javallat hiteles alakban a belügyminisztériumnak felterjesztetni rendeltetett; egyúttal mivel másodalispán Piukovics Ágoston Úrnak szóval tett jelentéseként Baja Város Tanácsa az érintett végzés mellőzésével a vámbért mindenkitől kivétel nélkül, s így a kiváltságos osztálytól is szedetni ren-

delt, sőt ezt már tetteleg is gyakorolja, ez okból főszolgabíró Rudics Máté Úrnak meghagyatott, miszerint addig is még ez érdemben az említett város folyamodványára elhatározó rendelet érkezend, ugyanazt a vámbérnek a kiváltságos osztálytól szedésétől tiltsa el; illetőleg a fennebb említett megyei határozatot a maga épségében tartsa fenn.

Oly végre közlöm a tisztelt Városi Tanáccsal és illetőleg bírónak intem, hogy addig is, méglen ez iránt a rendelet elérkezend, a kiváltságos osztályoktól a vámbért szedni óvakodjék a tisztelt Városi Tanács.

Rudics Máté főszolgabíró

Eredeti tanácsi irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1102 Baja Város Tanácsának iratai 1314/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Rudics Máté főszolgabíró. Tisztelt Baja Mezőváros Tanácsának, tisztelettel 1848. december hó 15-én. Hivatalból. Baján. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1848. december 15-én. Az 1848. évi VIII. törvénycikk rendelete, s jelen országgyűlési határozat nyomán életbe léptetett kiváltságos osztálytól vámbérszedés a Városi Közgyűlés 1848. évi november 19-én hozott végzése következtében történn, de különben is ezen ügy közgyűlési tárgyalást igényelvén, jelen megyei bizottmányi rendelet a Városi Közgyűléshez áttétetni rendeltetett. Baján, 1848. december hó 18., 19., 20-án tartott Tanácsülésből. Kiadta: Gergics Imre főjegyző. 1848. Közgyűlés 115.; I. még BKMÖL IV. 1007 1314/1848. tan. törv. jkvi szám alatt.

290.

Dunavecse, 1848. december 16.

**Somogyi József nemzetőr őrnagy közli a bajaszentistváni előljárákkal
Pest megyének a nemzetőrség tárgyában hozott
1848. november 27-i határozatát**

Folyó évi november 27-én Pesten Gróf Károlyi István főispán elnöklete alatt nemzetőrségi tárgyban tartatott gyűlésben kelt határozat következtiben hivatalosan tudtul adom a kívül nevezett községek Előljáróinak e következőkötet ügymint:

1. Ezen Megye a nemzetőri osztályra nézve kerületekre osztatott fel, minden kerületre 4000 ember vagyis nemzetőr számíttatván, rendelkezésem alá a 8. kerület adatván, melyből 6 század alakul e következő községekből.

1. Század: Pataj, Ordas, Lak, Szentbenedek

2. Ua.: Uszód, Foktő, Bátya, Fajsz, Bogyiszló, Dusnok

3. Ua.: Kalocsa

4. Ua.: Kiskőrös, Vadkert

5. Ua.: Kecel, Császártöltés, Hajós, Miske

6. Ua.: Nádudvar, Sükösd, Csanád, Szentistván, Szeremle

megjegyezvén, miszerint a fentebb kijelelt Századok csak azon esetre lesznek akképp alakítandók, ha a Haza védelmére kebelökből ki lesznek mozdu landók. Egyéberánt a rendes gyakorlatra és helybeli szolgálatra nézve minden községben úgy fog maradni a Nemzetőrség és Tisztjei, valamint a múlt tavasszal maguk a Községek elrendezték, s illetőleg Tisztjeiket megválasztották, a kimozdulás esetire az újonnan választandó tisztetek csak az eddig hivataloskodott tisztetekből választatván meg.

2. Felkérem a kívül nevezett Községek Elöljáróit, miképp minden községben jelenleg létező nemzetőrök fő s altisztjeik névjegyzékét januárius első napjáig Dunavecseré nékem elküldeni ne késsenek.

3. A Nemzetőrséggel értekezni, s rendelkezni kívánván, szólítsák fel az Elöljárók azokat, hogy az alább írt napon s órákban a községek házaiknál teljes számmal megjelenjenek úm.

Patajon dec. 18-án reggeli 8 órákor

Kalocsán dec. 19-én "

Kiskőrösön dec. 20-án "

Vadkertén dec. 20-án du. 2 órákor

Kecelen dec. 21-én reggeli 10 órákor

Szentbenedeken dec. 22-én du. 3 órákor

Lakon dec. 23-án reggeli 9 órákor

Ordason dec. 23-án déli 12 órákor

Az itt meg nem nevezett Községekben pedig ünnep után fogom körutamat folytatni. Miről eleve lesznek általam értesítendőök.

4. Megkerestetnek általam minden községekbeli Jegyző Urak, miszerént jelen körleveletem a helybeli nemzetőri tisztekkal közölvén, jegyzőkönyvbé iktassák, nemcsak, hanem azt láttamozván és az utolsó Község nékem Vecserére visszaküldeni legyen szíves.

Kelt Dunavecserén, 1848. december 16.

Somogyi József nemz. Őrnagy

Érkezett 1848. dec. 20. reggeli 9 órákor

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztazat. BKMÖL V. 307 Bajaszentistván nagyközség iratai; Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848–1850. sz. n./1848. 44–45.

291.

Baja, 1848. december 17.

**Horváth Antal Bács megye főispánja Beöthy Ödönnek
bácskai kormánybiztosként való meghagyását kéri Kossuthtól,
a vidék békéjének megőrzése érdekében**

44.

Bács Megye Főispánjától
Tisztelt Honvédelmi Bizottmányi Elnök Úr!

Baja, 1848. december 17-én

Budapesten

Aggodalmas fájdalommal értesítettvén arról, hogy Beöthy Ödön az al-dunai táborban működő teljhatalmú Országos Biztos Úr a kormány által innen más hivatalra alkalmaztatni szándékoltatik, miután ezen Táborban és Vidéken a háborúi bajok nemcsak nem enyhültek, sőt inkább a sorkatonaság

nagy részének inneni elrendelésével, és a közbejött Fejedelmi Változás miatt a katonai tisztek között lappangott kormányunk iránti határozatlanság öregbedett, de a tábori dolgok vitelét, mely oly igen sok és bonyolódott felelősséggel egybekötött előzményekkel jár, és mely páratlan eszély és erélyességgel kezeltetett Biztos Úr által, helyette bárki is a folyamatba tett dolgok vitelét az egésznek veszélyeztetése nélkül annál kevésbé folytathatná, mint-hogy kormányunk elleni újabb lázítások, és veszedelmes Clubbok keletkezéséről értesítettvén, ezeknek csirájábani elnyomása legeszélyesebb férfiasságú eljárást igényel, mely merényletek iránt én a célszerű kémlő és vizsgáló lépéseket megtettem ugyan már, de a gyanús személyek és célzatik iránt még most bővebb felfedezéssel nem szolgálhatok.

Mindezeknél fogva tehát odamegyen a magam és a kormányom alatti Megyéim igen aggodalmas kérése, méltóztatna a Honvédelmi Bizottmány Beöthy Ödön Urat, mint aki szilárd hazafiúi jellemének köszönheti leginkább, hogy Bácska mindeddig az ellenségnek fel nem áldoztatott, továbbra is vigasztaló reményünkre Kormányzó Biztosul itt meghagyni, lakosaink nyugalomára.

Horváth Antal Főispán

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 2 OHB 6184/e/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 44. Bács Megye Főispánjától Kossuth Lajos Úrnak, Honvédelmi Bizottmány Elnökének. Hivatából. Budapest. Hivatali rájegyzés: 6184/e 1848., 1848. december 21. Bács megyei főispán Horváth Antal kéri Beöthy Ödön Országos Biztosul továbbra is az al-dunai vidéken biztosul meghagyatni, különben a vidék csendje veszélynek van kitéve. Tudomásul. P. H.

292.

Újvidék, 1848. december 17.

Haczell Márton jelenti Kossuthnak, hogy a Bács megyei kormánybiztosi hivatalt elvállalja, jelentés tesz az újvidéki gyanús személyekről, a Verbászra szállított fegyverekről, az Athanazkovics püspökkel folytatott tárgyalásairól és Pétervárad állapotáról

48/el.

Haczell Kormánybiztos
az Országos Honvédelmi Bizottmány Elnökéhez!

Újvidék, 1848. december 17.

Budapesten

Folyó hó 12-ről kelt nagybecsű iratára van szerencsém Tisztelt Elnök Úrnak válaszolni.

Fontos, s nagyszerű megbízatásom büszke érzettel tölté el keblemet, gyermekkori álmaim, hogy egykor Hazámnak, mint egyszerű polgár én is szolgálatot tehessek, valósulni kezdének, s Tisztelt Elnök Úrnak nagybecsű bizodalját hálás köszönettel fogadni kész voltam.

Azonban az öröm első pillanatait nálam éltem minden körülményeiben hideg megfontolás szokta követni, s megbírálása tehetségeimnek, vajon a reám ruházott kötelességeknek meg tudok-e felelni?

Ily meggyőződéssel nyúltam keblembe most is, és úgy találtam, hogy meghalni tudnék Hazámért, az annyi éveken által hasztalan óhajtott szabadságért, de azon fontos hivatásnak, melyet Tisztelt Elnök Úr reám bízni méltóztatott, megfelelni nehezen, sőt talán éppen nem.

E szegény roncsolt Hazának mindig az volt a szerencsétlensége, hogy akik az ügyeit kezelték, többnyire arra nem bírtak elegendő képességgel, vagy elég nyomorultak voltak megcsalni, elárulni a Nemzetet.

Én sem egyik, sem másik osztályba tartozni nem akarok, s bár örömezt viszek a nagy munkához, melyet Tisztelt Elnök Úr e szegény elárult Haza megmentésére annyi kisütéssel, feláldozással épít, s melyért ha Isten van, meg fogja áldani Elnök Urat maradékaiban is, egy marok homokot, de elégtelenségem érzetében nem akarom kockáztatni az al-dunai ügyet, mely annyi politikai tapintatot, annyi magas lelki tehetségeket igényel, hogy azokat eddigi életem egyszerű körében teljességgel meg nem szerezhettem, azért is

Mint becsületes ember kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy ezen fontos állást, melynek mondhatom nálamnál ügyesebbek sem felelhetek meg, bétölteni képes nem lévén, azt csak addig fogom hűségesen s pontos szorgalommal kezelni, még Tisztelt Elnök Úr egy alkalmatos, a várakozásnak minden tekintetben megfelelő egyént helyettem le nem küldend, mi hogy minél előbb meg fog történni, legyen szabad ösztinteségem jutalmául reménylenem.

Most már az ügyekre nézve van szerencsém jelenteni:

Az újvidéki gyanús személyek iránt eddig is a legnagyobb figyelemmel voltam, s többeket a Tábori Bünvizsgáló Bizottmány eleibe állíttattam, s elítéltettem, a renDELETEhez képest hol szigorú eljárás szükséges, az ezután is meg fog történni.

Stratimirovics Rádóné holnap indul Baja felé, szegény állapotban lévén, nem tudja, miképpen élhessen Baján, s azért könyörög, engedtetne meg neki Zomborban az anyja házánál maradni, további felsőbb renDELETEig ezen kérése úgy engedtetett meg, hogy tagadó válasz érkezéVEL Bajára tartozzon általmenni. Szemmel tartása végett Zomborban addig is megttettem a renDELETEt.

Doctor Kuh s Koslics Főhadnagy iránt, Hollán Örnagy Úr jelentésében tettem említést, megjegyezvén itt általában, hogy a várbeli felsőbb s alsóbb rangú tisztek iránt követendő politikát nézve, mely azon jelentésben benne foglaltatik, közös elhatározás történt közöttünk, ha csak ellenkező parancsot nem veszünk.

Dozsics Péter hivatalától lett felfüggesztése után már bírói vizsgálat alatt volt, de eredmény nélkül, mert semmi sem világos adat ellene, általában kijelenthetem Tisztelt Elnök Úrnak, hogy Újvidéken lett fellépésem óta, itt minden mozgalmak megszűntek, a gazok hamarább semmint megérkeztem, megszöktek, továbbá itt helyben s Karlovácon is meghitt ügynökeim vannak, kik által csaknem mindent megtudok jó előre, azért is e részben nyugodt lehet Elnök Úr.

277 tüzi fegyvereket, azok között 92 darab vadászfegyvert, vágószuro-nyokkal, igen szépeket, tegnap Verbászra általszállítottam, e héten még külden-i fogok 23 darabot.

Az újvidéki magyar s német ajkú nemzetőrök már ezren felül vannak, de fegyvert még eddig csak 700 darabot szerezhettem számokra.

Török Gábor megérkezése minél előbb szükséges lenne, hogy az élelmezési teher a Kormánybiztos, s közte megosztathatna.

Ráics Örnagy betegem fekszik, levelét iderekesztve küldöm.

Athanazkovicus Püspök itt van, többször értekeztem véle, s ma Blagoevicsnál mutattam be, tulajdon állítása szerint az itteni rácok rokonszenvét nemigen bírja. Én felszólítottam, „eszközölné ki, hogy a pásztorsága alá tartozó rácok, a pestiek példájára nyilatkozzanak. Békét óhajtván, kárhóztassák a szerémi s slávoniai testvéreiket, bűnös törekvéseikért.”

Kisértené meg továbbá felszólítani a Karlovici Bizottmányt, vennék szívekre a Magyarországon lakó rácoknak békövetkezhető szomorú helyhezétét, kiknek életét a felbőszült kedélyek elleniben csak a kormány erélyességének sikerült eddig is megoltalmazni!

Részemről azonban már tisztában vagyok régen aziránt, hogy a szerb törekvések többé nem a vallás s a nemzetiség érdekében történnek, hanem néhány nyomorult főnök zsoldért, s jövőendő alkalmazás reményében, Ausztria zsarnoki hatalmát akarja Hazánkban visszaállítani.

Pétervárad csendes, a tiszték nagyobb része a legénységgel kibékült, de tagadni nem lehet, hogy a fegyelem kötelékei megszakadoztak, s a szomorú jelenetek a tisztekre nézve megújulhatók, a vár azonban így is biztosabb, mint valaha.

Ha a honvédszászlóalj be lesz szállásolva, s főképpen ha a már útban lévő 600 újonc is megérkezik, a rendes, most itt lévő katonasággal Karlovicot azonnal szét kell romboltatni, midőn évégett a parancsot kiadandja Tisztelt Elnök Úr, írjon Bozsichevics Alezredesnek egy pár sort, privát levélben, nagy hatásain jót állók.

Beöthy elmenetelével Verbászon, Horváth Főispán helyettesítette, most már nem tudom addig is, még felváltásom megtörténik, a tábor szükségéi iránt rendelkeznek-é?

Haczell Márton Kormánybiztos

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 2 OHB 6272/e/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 6272/e/1848., 1848. december 22. Kormánybiztosi hivatalának elvállalása tárgyában nyilatkozik, míg ti. egy alkalmasb férfiu nem küldetik helyébe. – Az újvidéki gyanús személyekről. – Stratimirovicusné, Kuh, Dozsics iránt. – Verbászra fegyvert szállított. – Athanazkovicusali értekezés. – Pétervárad állapota. Tudomásul, az iratok közé! – A dokumentumot kivonatossan Közli: Thim József: A magyarországi 1848–49-iki szerb fölkelés története. Bp., 1930. III. k. 262. Kossuth 1848. december 12-én Haczell Mártonhoz intézett levelét Közli: KLÖM XIII. k. Bp., 1952. 716–717.

Budapest, 1848. december 18.

**Bács-Bodrog vármegye felterjeszti a BM-hez 205. számú határozatát
jóváhagyás végett, a bajai kiváltságos osztály
vámfizetésére vonatkozóan**

a) Másolat

Szabadalmas Baja Mezővárosának folyó 1848. évi július 2-án költ, s Bács megye bizottmányához intézett azon folyamodványára, mely szerint vámjavadalmainak haszonbérbe adása tekintetéből a vámjegyzéket az eddigi szokás szerint újonnan megállapítani, úgy nemkülönben 1844. évben a megye közjegyzőkönyvének 3614. száma alatt az előbbi vámjegyzékre hozott határozat némely pontjaira, különösen: vajon az élő marhákkal megrakott hetivásárookra megjelenő kocsik csak a szokott terhes kocsik díját tartoznak-e megfizetni, vagy pedig egyenkint minden marha darabjának a díját, továbbá vajon a kocsin eladásra behozott áruk, ha nem kocsin árultatnak, hanem a téren lerakatnak, tartoznak-e külön helypénzi adót fizetni, magának felvilágosítást adadni. Végül még azon körülményt is, mennyire lenne a közös teherviselést megállapító 1848. VIII. törvénycikk a kiváltságos osztály sértése nélkül kiterjesztendő, figyelembe vétetni kérvén; a folyó évi július 3. napján tartott bizottmányi ülésből 541. szám alatt hozott végzése által Főjegyző Piukovics Ágoston, Markos Pál, Kovacsics Antal, Grosschmidt Gábor, Főügyvéd Piukovics Mihály, Főszolgabíró Rudics Máté és segédesküdtje bizattak meg, hogy összehasonlítván az eddigi vámjegyzékeket, úgy tekintetbe vévén a jelen körülményeket, s a nevezett Baja Mezővárosa által felhozott felvilágosítást igénylő pontokat, egy új vámjegyzéki javaslatot készítvén, azt a legközelebb tartandó bizottmányi ülésre bemutassák, mely végzés következtében a fenn nevezett választmány folyó 1848. évi július 9. napján Baja Mezővárosában összeülvén, mindenekelőtt a város közönsége által kért felvilágosítások fonalán következő elveket vélt megállapítani szükségesnek. Minden olyan kocsi, melyen élő marha hozatnék be a városba, jövendőre fizetne, mint üres kocsi, ellenben a rajta lévő marha különösen darabonként fizetendné a ma kivetett vámdíjat; magától értetődvén, hogy azoktól a vásárok alkalmával a meghatározott helypénz is külön járandna. Továbbá mindaz, ki a kocsiján behozott árut a térre lerakandja, fizetendné a helypénzt a meghatározott jegyzék szerint. Végül, minthogy a kiváltságos osztályoknak szabadalmi, ha szintén az 1848. évi VIII. törvénycikk által a közös teherviselés ki is mondatott, törvény által még eltörölve nem lévén, az előbbi szokás erre nézve épségben fenntartandó. Ellenben Baja Mezővárosának lakosai jövendőre a különben vámozás alatt lévő, csak oly tárgyak díjazásától lennének mentesek, melyek a város határából hozatnak a városba, de minden egyéb a város határáon kívülről behozott tárgyaktól a választmány véleményeként vámdíjat fizetendnének, megjegyeztetvén legittén az is, hogy a vásárookra hajtandó marhák ekkorig csekély díj mellett engedett legeltetése kárára lévén a közönségnek, jövendőre tiltatnék el, s az eladandó marha minden darabjától

csak egy krajcár fiztessék, mely fentebbiek elvileg kimondatván, s fontolórá vévén különösen azon körülményt, hogy az úrbéri viszonyoknak törvény által történt megszüntetésénél fogvást Baja Mezővárosát, mint eladási helyet használni szokott földesurak természetnyüket a jövendőre nézve nem szállítandhatják díjmentes úrbéri fizető fogadott kocsikon, hanem díjat, s ezáltal a vámjövödelme a városnak tetemesen növekedne, a megbízott választmány a jövőre meghatározandó vámjegyzékeket a következőképpen véli megállapítandóknak. Kihagyván a kihagyandókat. Piukovics Ágoston m. k. megyei főjegyző, s választmányi elnök, Grosschmidt Gábor m. k. bizottmányi tag, Piukovics Mihály m. k. tisztii főügyvéd, Milassin Zsigmond esküdt m. k.

Eredetivel összeegyeztette: Szevics Döme aljegyző

b) Kivonat Bács-Bodrog megyének 1848. évi július hó 13-án Zomborban tartott bizottmányi ülése jegyzőkönyvéből.

705. az 541-re. Baja Mezővárosának a folyó évi július 3-án tartott megyei bizottmányi ülés alkalmával a jegyzőkönyv 541. szám alatt bemutatott azon folyamodványára, mely szerént vámjavadalmainak haszonberbe adása tekintetéből a vámjegyzéket az eddigi szokás szerént újonnan megállapíttatni, úgy nemkülönben az 1844. évben a Megye közjegyzőkönyvének 3614. száma alatt az előbbi vámjegyzékre hozott határozat némely pontjaira különösen, vajon az élő marhákkal megrakott hetivásárookra megjelenő kocsik csak a szokott terhes kocsik díját tartoznak-e megfizetni, vagy pedig egyenként minden marha darabjának a díját, továbbá vajon a kocsin eladásra behozott áruk, ha nem kocsin árultatnak, hanem ha a téren lerakatnak, tartoznak-e külön helypénzi adót fizetni, magának felvilágosítást adatni, végre még azon körülményt is, mennyire lenne a közös teherviselést megállapító 1848. évi VIII. törvénycikk a kiváltságos osztály sértése nélkül kiterjesztendő, figyelembe vétetni kéri. Főjegyző Piukovics Ágoston Úr elnöklete alatt kinevezett Választmány az iránt megbízatva lévén, hogy összehasonlítván az eddigi vámjegyzékeket, úgy tekintetbe véve a jelen körülményeket, s a nevezett Baja Városa által felhozott felvilágosítást igénylő pontokat, egy új vámjegyzéki javaslatot készítsen, s azt mutassa be; ehhez képest a kiküldött Választmány jelenté ez alkalommal, hogy ebbéli megbízatásában a helyszínén összeülvén, mindenekelőtt a Város közönsége által kért felvilágosítások fonalán következő elveket vélt megállapítani szükségesnek; minden olyas kocsi, melyen élő marha hozatnék be a Városba, jövendőre fizetne, mint üres kocsi, ellenben a rajta lévő marha, különösen darabonként fizetendne a reá kivetett vámdíjat, magától értetődvén, hogy azoktól a vásárok alkalmával a meghatározott helypénz is külön járandna. Továbbá mindaz, ki kocsiján behozott áruit a térre lerakandja, fizetendné a helypénzt a meghatározott jegyzék szerént. Végül, minthogy a kiváltságos osztályoknak a szabadalmi, ha szintén az 1848. évi VIII. törvénycikk által a közös teherviselés ki is mondatott, törvény által még eltörölve nem lévén, az előbbi szokás erre nézve épségben fenntartandó, ellenben Baja Mezővárosának lakosai jövendőre, különben vá-

mozás alatt lévő, csak oly tárgyak díjazásától lennének mentesek, melyek a Város határából hozatnak a Városba, de minden egyéb a Város határán kívülről behozott tárgyaktól vámdíjat fizetendnének, megjegyztetvén legittén az is, hogy a vásárookra hajtandó marhák ekkora csekély díj mellett engedett legeltetése kárára lévén a közönségnek, jövendőre tiltatnék el, s az eladandó marha minden darabjától csak egy krajcár fizetessék, mely fentebbiek választmányilag elvben kimondatván, s fontolóra vévén különösen azon körülményt, hogy az úrbéri viszonyoknak törvény által történt megszüntetésénél fogvást Baja Mezővárosát, mint eladási helyet használni szokott Földesurak természetnyüket a jövendőre nézve nem szállítandhatják díjmentes úrbéri, hanem díjat fizető fogadott kocsikon, s ezáltal a vámjövédelme a Városnak tetemesen növekedne, a megbízott Választmány a jövőre meghatározandó vámjegyzékeket a következőképp véli megállapítandónak: Kihagyván a kihagyandókat.

A Választmány jelentésében foglalt elvek irányában tisztí főügyvéd Piu-kovics Mihály Úrnak ezúttal kifejtett kifogása kapcsában, hogy a hetivásárokon az útvámon kívül követelt helypénz törvénytelen legyen, a Választmány által tervezett, s fentebb egész kiterjedésében elősorolt úti, parti és hetivásári vámjegyzék csupán azon tekintetből, minthogy a vámhaszonbér iránti szerződés ereje folyó évi augusztus első napján lejárand, ideiglenesen, s csak fél évre megállapított nyilvános olyatén utasítással, miszerént főügyvéd Piukovics Mihály Úr fennebbi szóbeli előterjesztését törvényesen okadatolva idei szeptember elején tartandó bizottmányi ülésre bemutassa, egyébként e határozatról a folyamodó Mezőváros főszolgabíró Rudics Máté Úr által e végzés közlendése mellett értesíteni rendeltetett.

Olvasta, s kiadta a tisztelt Megyének harmadik aljegyzője:
Szevics Döme

c) 897.

Belügyminisztériumnak!

Baja város közönségének abbeli folyamodványára, melyben panaszolja, hogy noha az 1848. évi VIII. törvénycikk a közös teherviselést folyó évi november első napjától kezdve a honnak minden lakosaira nézve egyaránt megállapította, mégis e Megye, az említett Város vámdíjai tárgyában idei július 13-án 205. szám alatt hozott határozatával a kiváltságos osztály irányában az előbbi gyakorlatot továbbra is fenntartandónak nyilvánította, mihez képest az úti, parti és területi, vagy hetivásári vámadóztatást a felhívott törvény szavai szerint értelmeztetni, s az érintett határozatot e szerint módosíttatni kéri, idei év november 9-én 11 222. szám alatt költ belügyminiszteri rendeletre hivatkozva, a szóban lévő bizottmányi határozatot, az annak alapjául szolgáló választmányi véleménnyel együtt, a közlött eredeti folyamodvány visszarekesztése mellett kellő értesítésül /. alatti mellékletben felterjesztjük.

Költ a mi 1848. évi december 6-án Zomborban tartott bizottmányi ülésünkből

Bács-Bodrog megye közönsége

Eredeti fogalmazvány. MOL H 14 BM Közigazgatási osztály 72. kútfő 68. tétel 11 799/B/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 897. Bács Megye Bizottmányi Ülése a Belügyminisztériumnak. Hivatalból. 7 1/2 l. Budapesten. Hivatali rájegyzés: 11 799/B Érkezett 1848. december 14., 68 Közigazgatási 72.

d) 11 799/B 1848. december 18.

Bács Vármegyének

Miután a közös teherviselés elvét megállapító 1848. évi VIII. törvény-cikk teljes kiterjedésében még mindekkorig életbe nem léptethetett, Önöknek Baja Város vámdíjai tárgyában hozott, s annak panasza következtében folyó hó 6-án 897. szám alatt felterjesztett határozatuk helyeseltetik, miről szükséges tudomás végett, a mondott Város Községe értesítendő leend.

Mivel azonban a jelen közgyűlés gondoskodásától, az érintett VIII. törvény-cikk hova hamarábbi teljes sikeresítése iránti rendelkezés reménylhető, ugyanazért Baja Város egyszersmind utasítandó lesz, hogy vámjogainak haszonbére iránt kötetendő újabb szerződvényét előre is akképp szerkesztesse, miszerint az, a hongyülésnek netalán bekövetkezhető intézkedéséhez képest rögtön módosíthatassék.

Tisztázta: 1848. december 19-én P. és L. Petrovich.

Elbocsátva: 12/20.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 14 BM Közigazgatási osztály 72. kútfő 68. tétel 11 799/B/1848. – Az irat felzetén olvasható még: 11 799/B 1848. december 18. Bács Vármegyéhez. Baja Városnak a vámdíjak körül hozott megyei határozat iránti panaszára. 11 843/B 1848. Sürgető. 1848. 68. Közigazgatási 72.

294.

Baja, 1848. december 18., 19. és 20.

Bács-Bodrog vármegye bizottmányi ülése a közteherviselés alapján az 1848. novemberi és decemberi házi adó Baja városára eső részének pontos befizetését rendeli el

Felolvastatván Bács-Bodrog Megye 1848. évi december 6-án Zomborban tartott bizottmányi üléséből a pénzügyminisztérium idei november 3-án 1503. szám alatt kelt rendelvénye nyomán 1064. szám alatt kelt rendelete, mely szerint a folyó 1848. évi november és december hónapokra megkívántató, s a megyei költségek megvizsgálása után megállapított házi adó, közteherviselés alapján az illetőkre kivetttévén, s Baja Városára 300 pengőforint rovatván, ezen összeg a jövő 1849. évi január 8-ig beszedetni, s a megyei főadószedői hivatalnál pontosan befizettetni rendeltetik.

Határozat

Ahhoz való alkalmazkodás végett tudomásul vétetvén, miután az idő rövidsége különös kulcs kidolgozását alig engedné, annálfogva ezen folyó évi november és december hónapokra számított 300 pengőforintnyi adó-

mennyiség az 1847/8. évi kivetéshez képest e Város adózóira, ideértve a kiváltásos osztálybelieket is, aránylag kivettetni, s jövő 1849. évi január 8. napjáig beszedetni rendeltetett.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 1328/1848. tan. törv. jkvi szám

295.

Verbász, 1848. december 21.

Horváth Antal Bács megye főispánja jelenti Kossuthnak, hogy rendelkezett az ágyúöntéshez szükséges réz és ón beszerzéséről, egy önkéntes mozgó lovascsapat felállításáról; Péterváradra 1500 mázsá lisztet szállított, a péterváradiaiak pedig megtámadták az ellenséget

.../1848. h.

Bács megyei főispántól
Honvédelmi Bizottmányi Elnök, Kossuth Lajos Úrnak!

Budapesten

Verbász, 1848. évi december 21-én

Országos teljhatalmú biztos Beöthy Ödön Úrnak eltávozása óta, annak megbízása folytán, az itteni ügyek elintézésével foglalatokodom.

Hogy azonban Bács megyén kívül, némely kérdésekben az itteni táborral kapcsolatban lévő hatóságok, rendelkezésem alá tartoznak-e, a kölcsönös félreértések, s az ebből támadható zavarok kikerülése tekintetéből, magamat értesíttetni kérem.

Elnök Úrnak folyó hó 18-án kelt rendelete következtében, az ágyúöntéshez megkívántató réz és ón (cink) beszerzése, úgy

Egy önkéntes mozgó lovascsapatnak a kiállítása iránt a kellő rendelkezéseket, s intézkedéseket megtettem.

Az eredményről mindenesetre annak idején jelentésemet tenni el nem mulasztandom.

Honvédelmi bizottmányi tag Nyáry Pál Úrnak a rendelete nyomán, az itt lévő lisztmennyiségből 1500 mázsát holnap, s ugyanannyit pár nap múlva a péterváradiai várba fogok szállíttatni.

Intézkedtem egyébként, hogy a bajai és egyéb magtárakban lévő liszt egy része ide küldessék, s az esetben, ha kívántatni fog, több is szállíttathatik még Péterváradra.

A vágómarha beszerzése iránt már eleve gondoskodtam.

Mai napon Péterváradról az ellenség megtámadtatott, s az itteni egész vonalon lévő katonaság a szenttamási, s a szomszédos helyeken összegyűlt rablócsoport féken tartása tekintetéből szintén előrenyomult.

Katonaságunk minden összeütközés nélkül most estefelé visszatért, a péterváradí eredményt azonban még nem tudjuk.

Horváth Antal főispán

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 2 OHB 6611/e/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 6611/e/1848., 12/24. 1848. Horváth Antal Bács megyei főispán jelenti, hogy Beöthy Ödön megbízásából ott ő foglalkozik a) magát a teendőkről értesíteni kéri. b) az ágyúöntéshez szükséges ön és cink iránt, valamint egy önkéntes mozgó lovascsapat rendezése iránt intézkedett. c) 1500 mázsa lisztet Péterváradba szállítand, és végre, hogy onnan az ellenség megtámadtatott, eredményt nem tud. – Kossuth 1848. december 18-án Horváth Antalhoz intézett rendeletét l. MOL H 2 OHB 5993/1848., a Haczell Mártonhoz küldött azonos szövegű rendelet alapján Közli: KLÖM XIII. k. Bp., 1952. 802.

296.

Bezdán, 1848. december 21.

**Volvátz György bezdáni plébános tájékoztatja az OHB-t
a Bezdán mezőváros által a haza megmentésére felajánlott
harang Bajára szállításáról**

448.

Mélyen tisztelt Honvédelmi Bizottmány!

Lelkemből örvendek aziránt hitelesen értesíthetni, miszerint az álladalmi Bezdán mezőváros tisztán magyar ajkú és érzelmű, 8000-et megközelítő közönsége gonoszul veszélyeztetett Édes Hazánk az emberiség szentesített jogok, és nemzeti lét ellen istentelenül törekvő ellenei vagy kijozánítására, vagy tönkretevésére, majd a verbászi táborban, majd a Dráva torkolatánál a megtámadtatás kezdetétől mind e korig száz számot meghaladó fegyveres nemzetőrökkel és más rendű tetemes áldozattal készségesen kiállván, s érdemleges felszólításom kapcsában, aki egyébként a templomi vagyonaíróól az illető Feljebbvalóimnak szoros számadással tartozok, 228 font nehézségű harangot, a béke helyreálltával kárpótlást ígérve, az imént tisztelt Honvédelmi Bizottmány rendelkezése szerint a Haza oltárára ingyen felajánlotta, általam pedig ez okból azonnal Bajára indíttatott, ugyanazon ajánlat Feljebbvalóim jóváhagyásának kétségtelen reményében.

Egyéberánt magát kegyeibe tisztelettel ajánlott vagyok

Bezdánban, 1848. december 21-én

Mélyen tisztelt Bizottmány

legalázatosabb szolgálja

Volvátz György bácsi felső kerületi alesperes és bezdáni plébános

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 OHB 7005/e/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 7005/e/1848. Ér. dec. 29-én. Volvátz György bezdáni plébános a község nevében 228 font súlyú harangot a haza oltárára ajánl.

297.

Baja, 1848. december 24.

**Horváth Antal Bács megye főispánja jelenti Verbászra indulását
Kossuthnak, továbbá azt, hogy melyik zászlóaljkat küldi fel
a felső tábor számára**

25/1848. h.

Bács megyei főispán s kormánybiztostól
a Honvédelmi Bizottmány Elnökének!

Budapesten

Baja, 1848. december 24-én

Biasini futár által küldött, s e vidéken mindannyiunkat megváltásként megvigasztaló rendeletnek következtében sietek jelenteni, hogy én dacára hurutos és mellfájásos állapotomnak, még ez éjjel nevezett futárral Verbászra utazandok, és ott érkekezvén Gróf Eszterházy Tábornokkal, a Dom Miguel ezred egyik zászlóalját, úgy Zákóét is, azonnal útnak indítandjuk, mely zászlóaljoknak, valamint Bács, úgy Pest megyén keresztül minél serényebb felszállításuk iránt e mai nap felküldött tudósításom szerint a célszerű rendelkezéseket immár megtettem, reménylem, ha valami közbe nem jön, az első zászlóalj szombaton Pestre érkezik, úgy nemkülönben testtel-lélekkel mind ezen, mind az ezutáni teendőimben azon leendek, hogy bennem helyezett magas bizodalomhoz képest olyannyira szorongatott édes Hazám, és kormányomra bízott Megyém fenntartására részemről minden áldozatokkal, a lehető minden módok és eszközök minél célszerűbben felhasználtassanak.

Bács megyei főispán s kormánybiztos
Horváth Antal

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 2 OHB 6714/e/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 25/h. Bács Megyei Főispán, s Kormánybiztostól a Honvédelmi Bizottmány Elnökének. Hivatalból. Sürgöny. Budapest. Baja dec. 24. Hivatali rájegyzés: 6714/e/1848., december 26. 1848. Horváth Antal bácsi főispán jelenti Verbászra leendő elindulását. Minő zászlóaljkat küldend fel a felső táborba. P. H.

(Baja), 1848. december 25.

Szakáll József és Ott Márton Baja város kiküldöttei az OHB-hez fordulnak, hogy a Megyei Bizottmánynak a kiváltságos osztálytól való vámszedést tiltó rendeletét függessze fel, és a város újabb haszonbérleti szerződését a kérdés rendezéséig épségben tartsa fent

a) Tisztelt Honvédelmi Bizottmány!

Baja Mezővárosa vámjavadalmait haszonbérbe adni kívánván, folyó évi július hónap 13-án Bács megyének bizottmányi üléséhez folyamodott, kérelmének egyéb pontjai között az 1848. évi VIII. törvénycikkben megállapított közös teherviselés elvénél fogva különösen esedezett, miszerint a kiváltságos osztályra is folyó évi november első napjától kiterjesztessék.

Kérelme figyelembe nem vétetett, s eszerint a kiváltságos osztály továbbra is vámentesnek határozatott.

A fent nevezett Város a megyei bizottmányi ülésnek ezen határozatát az imént idézett törvénybe ütközőnek, s így sérelmesnek találta; orvoslásért a Minisztériumhoz folyamodott, a Minisztérium a megyei bizottmányi ülésnek meghagyta, miképp ezen határozatát okokkal támogatva, ez ügyre vonatkozó egyéb iratokkal együtt felterjessze.

Időközben a megyei bizottmányi ülések tartása felfüggesztetett, ezúton tehát a panaszlott sérelem orvosolhatása bizonytalan időtül feltételeztetett, s a nép között pedig azon eszme, hogy a vám és közös teher napról napra mindig jobban terjed, s elvégre a hírlapok útján értésére jutván, miképp az alsóház is határozatában közös tehernek vette azt, ismét sűrűbben kezde nyilatkozni, s hangosabban követelte, miképp a kiváltságos osztály is viselje a vámterhet.

A Város előljáróinak nem lévén nemesebb kötelessége, mint polgárait kivált ily rendkívüli időkben minden meghasonlástól megóvni, s midőn november első napja bekövetkezett, a közvélemény pedig a fent idézett törvényt az alsóház értelmezése s határozata szerint életbe léptetni követelte, képviselői közgyűlést tartatni rendelt, s folyó évi november hó 19-én meg is tartatta.

Nagy számmal jelentek meg a Városi Képviselők, s köztök számosan olyanok is, kik előbb a kiváltságos osztályhoz tartoztak; nem szótöbbséggel, hanem közös akarattal határozatba is ment, hogy a vámbér közös teher lévén, mint ilyen a kiváltságos osztályra is kiterjesztetik. Ezen határozat hozatalába leginkább vezérelte a közgyűlést, az alsóház már fentebb említett, s hírlapok útján a népnek tudtára adott értelmezése és határozata, s azon meggyőződés, hogy miután az alsóház már a fent idézett törvényt megmagyarázta, s határozatában a vámbért köztehernek vette, a megyei bizottmányi ülés vámentes határozataitól önként elálland.

Ezek így megtörténvén, árverési határnap hirdtetett, s folyó évi november hó 26-án ily feltételek alatt a vámjavadalmak haszonbérbe ki is adtak, tartozván a kiváltságos osztály is, mint e Hazának bármely más polgára a vámterhet egyaránt viselni, valamint hogy viselte is folyó hó 7. napjáig.

Történt ekkor, hogy a megyei bizottmányi gyűlés ismét felélesztetvén, csakugyan meg is tartatott, s a vám kérdése szőnyegre kerülvén, irányában határozatba is ment, miképp a kiváltságos osztályt illeten terhekkel megróni törvény szerint nem lehet, annálfogva a bajai Képviselési Közgyűlésnek a vámkérdésben hozott határozata érvénytelennek nyilvánítván, egyszersmind határozatot, hogy járásbeli Szolgabíró által a város a kiváltságos osztálytól szedendő vámbértől egyszerűen tiltassék el.

Törvényes kiküldöttjei által a megyei bizottmányi gyűlésnek ezen eltíltó határozatáról értesítetvén a Város Képviselési Közgyűlése, rögtön összeült, s ösmérvén a közvéleményt, csakhamar tapasztalta, hogy ezen eltíltó határozat a nép közt Páris almája leend, kitűnőleg visszahatást, szakadást, gyanúsítgatást, s gyűlöletet idézhetend elő, elhatározta tehát, küldöttség által felkérni a tisztelt Honvédelmi Bizottmányt.

1. Arra, miszerint a megyei bizottmányi üléstől késedelem nélkül ezen tárgyban már folyamatban lévő s fent is érintett iratokat, s határozatot felterjesztetni rendelni, s egyszersmind eldönteni méltóztassék, vajon a vámbér közteher-e, s tartozik-e azt a kiváltságos osztály viselni vagy nem?

2. Arra, hogy eddig is még ezek megtörténnének a kedélyek megnyugtatására, a dolgot úgy, amint most áll a maga épségében fenntartatni rendelni méltóztassék, s kötelezvé magát a város, hogy a kiváltságos osztálynak azon esetre, ha vámmentesnek határozatik, minden eddig s addig tett fizetésekért kárpótlást adand.

Ezek lévén a határozatai s kérelmei a városi képviselési gyűlésnek, alulírtakat egyszersmind kiküldé, hogy ezen kérelmet szóval is előterjessék, s megelőzésére minden a nép közt megtörténhető szakadásoknak a tisztelt Honvédelmi Bizottmányt felkérjék, hogy rögtön intézkedni méltóztassék, mely ebbéli kiküldetéseket midőn eszerint alulírtak teljesítenék, mély tisztelettel maradnak a

Tisztelt Honvédelmi Bizottmánynak

alázatos szolgálái
Szakáll József m. k., Ott Márton m. k.,
mint kiküldött képviselők

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 14 BM Közigazgatási osztály 72. kútfő 72. tétel 11 843/B/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 11 843/B érkezett 1848. december 25. A tisztelt Honvédelmi Bizottmányhoz alázatos kérelmek Szakáll József s Ott Mártonnak, mint Baja Városa kiküldötteinek, melyben esedeznek, miszerint a bajai Képviselési Közgyűlésnek a vámjavadalmak haszonbérletére vonatkozó iratait, s ezekre a Megyei Bizottmány által hozott határozatnak sietős felterjesztését, úgy nemkülönben a megyei bizottmányi gyűlésnek a kiváltságos osztálytól a vámbér szedését jövőre letíltó határozatát felfüggesztetni, s a város s haszonbérletői között kötött újabb szerződést mindaddig a maga épségében fenntartatni rendelni méltóztassék, még azon kérdés el nem döntődik, vajon tartozik-e a kiváltságos osztály a vámterhet viselni vagy nem? 1848. 72. Belügy Közigazgatási 72.

b) 11 799/B. 1848. december 22.

Bács Vármegye első Alispánjának!

Bács Vármegyének azon határozata iránt, melyet Baja Város vámdíjai tárgyában folyó évi június 13-án hozott, e hó 18-áról 11 799/B. szám alatt ment egy rendelet a nevezett vármegyéhez. Némi tekintetek azonban más rendelkezést igényelvén, ezennel felszólítatik Ön, hogy az érintett miniszteri rendeletet, mielőtt közhírré tétetnék, jelen sorok vételével rögtön ide küldje vissza. 1848. dec. 22. Petrovics. Elbocsátva 12/22., sürgönnyel.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 14 BM Közigazgatási osztály 72. kútfő 72. tétel 11 799/B/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 11 799/B. 1848. december 22. Bács Vármegye első Alispánjához a bent érintett rendelvény visszaküldése iránt. Rögtön sebes postával. 1848. 72. Közigazgatási 72.

299.

Baja, 1848. december 27.

**Pilaszanovics József bajai főbíró arra kéri a Belügyminisztériumot,
hogy Eszék városát tiltsa el a rác nyelv használatától
a közigazgatásban**

a) A Belügyminisztériumnak!

Eszék Városának rác nyelven írt levelét vevén, nem késtünk azonnal folyó 1848. évi november 29-én tartott Tanácsülésünkől Eszéken működő teljhatalmú Kormánybiztos Gróf Batthyány Kázmér Urat illető iratok közlése mellett megkérni, miszerint Eszék Városa Tanácsát a törvény ellenére saját önkényéből gyakorlatba hozott rác diplomatikai nyelv használatától tiltsa el, s mi hisszük, hogy a Tisztelt Gróf Úr Eszék Városát a törvény megtartására utasította. Azonban néhány nap múlva bámulva vettük Eszék Városának ugyanazon rác levelét, azon különbséggel, hogy alatta magyar fordítás olvasható volt minden aláírás nélkül. Mi tehát ezt újólag is világos törvény sérelme nélkül tárgyalhatónak nem vélvén, a törvénytelen levelet mellékleteivel együtt /. alatt oly kéréssel terjesztjük fel, miszerint Eszék Városának ily törvényellenes tettei meggátlása iránt intézkedni, s minket is ezen rögtönzött rác diplomatikai nyelv irányábani teendők iránt utasítással ellátni méltóztassék.

Baján, 1848. évi december 27-én

alázatos szolgálói
Pilaszanovics József Baja városa Főbírája és Tanácsa

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 13 BM Országglásztati osztály 9. kútfő 227. tétel 10 995/1848.

b) Melléklet 1687. szám

Fordítás

Az ide mellékelt panasza Bonet Antalnak trieszti Törvényhatóság ítélőszékétől hozzánk küldetvén, azt eszközlendő kézbesítés végett az ottani la-

kosnak Petrovics Györgynek, aki egy ideig hajója végett itten tartózkodott, de időközben kétség nélkül haza Bajára visszatért, az érintett célból a tisztelt tanácsnak átküldjük. Kelt a mi november 21. napján folyó évben Eszéken tartott Tanácsülésünkben.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 13 BM Országglásztati osztály 9. kútfő 227. tétel 10 995/1848. – A fordítás fölött a szerb szöveg olvasható, Poglavarstvo Kralj. Slobodnog Grada Oseza aláírással. Az irat elülső oldalán az 1269/1848. számú tanácsi határozat található, amelyet Gergics Imre főjegyző írt alá.

MOL H 13 BM Országglásztati osztály 9. kútfő 227. tétel 10 995/1848. – Melléklet.

300.

Újverbász, 1848. december 29.

Knézy Antal alispán hadügyminiszteri felszólításra felhívja Baja város főbíróját és tanácsát, nyilatkozzanak arról, vajon lenne-e a városban egy 150–250 főt befogadó középület nemzeti uszoda céljára

27/i szám

A Tábori Bizottmány Vegyes Osztálya
Baja Mezővárosa Főbírójának s Tanácsának!

Figyelmeztetvén a Bizottmány a Közlöny hivatalos lap 187. számában levő azon hadügyminiszteri felszólításra, miszerint a víz mellett levő városok az iránti nyilatkozatra hívatnak föl, ha vajon nem volna-e kebelökben 150–250 egyént befogadható középületjök, nemzeti uszodaül átalakítandó, sietek önöket tisztelt Uraim felhívni, nyilatkozzanak az 1849. január 7-én Zomborban tartandó Megye Bizottmányi Gyűlés előtt aziránt, hogy a városuk kebelében levő Nagy vagy Kis Kaszárnya épületet, és több tágos udvarhelyeket nem volnának-e hajlandók e szintoly nemes, mint a városra nézve dísz s hasznot hozó célra általengedni?

A Tábori Bizottmány Vegyes Osztályának Elnöke
Knézy Antal alispán

Eredeti közgyűlési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja Város Közgyűlésének iratai 128/1848. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 27/i A Tábori Bizottmány Vegyes Osztálya. Baja Városa érdemes Főbírója, s Tanácsának. Hivatalból. Baján.

301.

Baja, 1848. december 30. és folytatólag több ezutáni napokban Bács-Bodrog megye eltiltja Baja városát attól, hogy a kiváltságos osztálytól vámot szedjen

Felolvastatott Tekintetes Bács-Bodrog megye folyó hó 6-án Zomborban tartott bizottmányi ülése jegyzőkönyvének 897. száma alatt kelt kegyes azon rendelete, melynél fogva e város által 1848. évi VIII. tc. nyomán tettleg

életbe léptetett közös teherviselés eszméjénél fogva a vámokra is értelmezett azon határozata, miszerint a vámszedést a kiváltságos osztályra is kiterjesztette, felfüggesztetvén ezektől a vámszedéstől tiltatik, és már a Tekintetes Megyei Bizottmányi ülés által e főben 205. szám alatt hozott végzemény, addig is még az e részben felterjesztett iratok nyomán miniszteriális végelhatározó rendelet megérkezend, a megyének e tárgyban hozott végzeménye ép-ségben fenntartatni rendeltetik.

Határozat

Ámbár a most felolvasott kelt kegyes végzeményben megemlített 205. szám alatti megyei határozat iránt nincs tudomása ezen közgyűlésnek, egyedül ugyan e tárgyban július 13-án tartott bizottmányi ülés 705. száma alatt kelt kegyes végzeményről értesítettünk hivatalosan, mindazonáltal habár ezen képviseleti közgyűlés e részben hozott végzeménye és intézkedései törvényességéről tökéletesen meg van győződve, a Tekintetes Megyétől függésénél fogva hódolati tisztelettel engedelmeskedni kész a jelen felolvasott kelt kegyes rendeletnek, minthogy azonban értésünkre esett volna az is, hogy a vám tárgyában a Belügyminisztériumhoz felterjesztett iratok újabban a Tekintetes Megyére visszakerültek, s pár nap után hivatalos úton reményljük is azt kezeinkhez nyerhetni, nehogy ezen magában felette rövid idő miatt a kihatásbérlett vámi javadalmak iránt kötött szerződést és illetőleg eljárásunkat megsemmisíteni s által az egyéberánt is tetemes adakozási áldozatokkal s hazafiúi felajánlatok által terhelt pénztárunkat tetemesen megrövidíteni kénytelenek legyünk, előbbeni intézkedésünk mellett maradni óhajtván, valamint e jegyzőkönyv 113. száma alatt hozott, úgy e jelenben is megerősített végzeményünknel fogva biztosítatik mindenki ha netalán illetéktelenül vámoltatik meg, ezt tökéletesen visszatéríteni kötelességünknek ösmerjük.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztaát. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 115/1848.

A közgyűlés Ott Márton és Szakáll József képviselőket küldte ki, hogy a vámszedés ügyében felmerült nehézségeket az Országos Honvédelmi Bizottmánynál elsimítsák. I. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 116/1848.

302.

Baja, 1848. december 30. és folytatólag több ezután napokban Kilenc városi tanácsnok jelentés tesz a közgyűlésnek a táborba küldött bajai nemzetőrök zsoldpótlékának adakozásból való fedezéséről

Felolvasatott Simics Pál, Vojnics Imre, Grünvald Ferdinánd, Volarich Antal, Jilk Sándor, Imrédy József, Petrovics István, Petrovác István, Harlikovics Benjámin tanácsnok urak hivatalos tudósítása, jelentik, miképpen a négy hétre táborba küldött nemzetőrök zsoldpótlékának adakozás útján történendő beszédetést illető képviselő urakkal intézvén az ide rekesztett 12 tizedbeli jegyzékek szerint összesen pengő 1046 ft 46 2/5 kr folyt légyen be, kérvén ezen sommát a kamerális számadás bevételébe rendeltetni.

Határozat

Eljárulásuk tudomásul vétetik, az adakozás útján befolyt pengő 1046 ft 46 2/5 kr-nyi összeg Harlikovics Benjámin pénztárnok úrnak átadatván, iktassa ezt számadásának bevételi sorába.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 117/1848.; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 371.

303.

Baja, 1848. december 30. és folytatólag több ezutáni napokban

A közgyűlés Sámuel István szószólónak kiadni rendeli

a nemzetőrök zsoldpótlékát

Beadván Sámuel István Szószóló úr Baja városa által a táborba leküldött 150 nemzetőrnek naponként 2 huszusra szabott zsoldpótléka kifizetése iránt szóló hivatalos tudósítását, kérvén ezen főből 3161 ft 19 kr-t a városi pénztár kiadásába soroztatni.

Határozat

Harlikovics Benjámin pénztárnok úr e tudósítási összeget, pengő 3161 ft 19 kr-t kifizetvén, iktassa számadásának kiadási sorába.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 118/1848.

304.

Baja, 1848. december 30. és folytatólag több ezutáni napokban

A közgyűlés kvartélymestereket választ

Nemkülönben a katonai kvartélymesteri tisztség iránt szó emeltetvén.

Határozat

Miután a katonaságnak folyton s nagyobb számmal történt erre utazása által a kvartélymesteri tiszt felette nagy munkasággal terheltetnék, még két kvartélymesternek a szaporítása mulhatatlanul szükségessé válván, a felsővárosra nézve Jilk József és Lipovcsevics Dániel, az alsóvárosra Liszka György és Beok István urak elválasztattak.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 125/1848.

Baja, 1848. december 30. és folytatólag több ezutáni napokban
**Knézy Antal alispán tájékoztatást kér a közgyűléstől, hogy van-e
 a városban uszodának, valamint lovardának való középület**

Felolvastatott a tábori bizottmány vegyes osztálya elnökének Knézy Antal Alispán Úrnak december 29-én 27. számú kegyes rendelete, mely szerint arról vajon volna-e a városban közuszoda intézeti tanulóknak 150–250-ig egyénnek alkalmas középület, 1849. január 7-i bizottmányi gyűlésre jelentésünk bevaratik. Felolvastatott egyúttal a 187. számú közlönyí azon rendelet, mely szerint arról, vajon lovardának alkalmazható hely találtatik-e, szintén tudósítás kívántatik.

Határozat

Lovardának alakítható hely leginkább a Rigyczai Kovács-féle ház lévén alkalmas, e teleknek és az épületnek mérnökileg történendő felvétele elrendeltetett. Az uszodát illetőleg szintén lévén elegendő s alkalmas épület, de különben is Baja Városa műveltségi s kereskedelmi élénk állásánál, és a Duna Sugovica folyamhozi közel való fekvésénél s kedvezetes helyzeti körülményeknél fogva, sok más városok felett előnnyel bírván, óhajtjuk, miszerint ezen intézetek városunkban nyerjenek lételt, ily értelemben leend jelentés szerkesztendő.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 128/1848.

Baja, 1848. december 30. és folytatólag több ezutáni napokban
Baja város felajánlja harangjait ágyúöntés céljára a kormánynak

Városi főbíró úr hazánk vészes helyzetét, s más városok hazafias azon jeles tettét kiemelvén, miszerint e szorult helyzetben ágyúk öntésére szükséges ércanyag pótlására harangjaikat hazafias feláldozással a haza oltárára már sokan felajánlották, nehogy e város, mely különben sok tekintetben kereskedelmi s műveltségi, úgy szabadalmi állásánál fogva a haza előtt ösmeretes, s legújabbban is törvényes kikülönböztetésre méltatott, a többi városoknál alantabb maradjon, kér e részben, úgy, mind a hazai közérdek és e város becsülete kívánja, intézkedni.

Határozat

Méltányolván főbíró úr előterjesztését, de különben is a haza szorult helyzetén a lehetőleg segíteni kötelességének ismervén, a Baja városában lévő templomokból némely nélkülözhető harangjait ezennel felajánlja, jelesen: a Parochialis templom tornyában meghagyatván a nagyharang, ezen kívül egy az óraütéshez szükséges, úgy még egy más, az úgynevezett „lélekharang” a többi leszedendő. Rochusi kápolnánál kettő, Kálváriánál egy, a külső temetőekben egy, Vodiczán egy hagyatván a toronyban, a többi harang leve-

endő. Tisztelendő barátok hivatalosan megkeresendők, miszerint főnöküknél illető helyen a város ebbeli intézkedését tudtul adván, minél előbb részükről is e részben illő felajánlat s áldozat eszközöltessék. Nemkülönbén a helybeli görög nem egyesült atyáinkfiai szintén buzdítólag e jeles példa követésére felhívatni, és részükről is a nélkülözhető harang felajánlatni kéretni határozottat; mindezen intézkedés és eljárás sikeresítése városi főjegyző Gergics Imre, Dömötör István és Dikán Pál képviselő urakra bízott.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 129/1848.; Közli: Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 370–371.

307.

Baja, 1848. december 30. és folytatólag több ezutáni napokban

**A közgyűlés rendelkezik az éjjeli őrség
rendezéséről és megválasztásáról**

Az éjjeli városi őrség rendezése és választása kerülvén szőnyegre.

Határozat

Miután az eddigi ügyelő főőrök iránt fennállott rend a célnak megfelelő nem vala, a tizenkét tizedbeli tizedes ügyelése alá rendeltetik egyúttal az eddigi rend szerint a városban örködni szokott alórség is, fizetése a tizedeseknek e tekintetből az eddig fennállott főőrök tömegesítendő összes fizetéséből aránylag felosztandó tizenketted rész, azaz 30 pengőft leend. Az alórsök a volt fizetés mellett, és az eddigi renddel az öröködést illetőleg megszabva volt köteleesség szerint 24 számra szállítván, e következők: Zubánovics Antal, Vargics Mihály, Horváth Márton, Vilovics János, Bagó György, Magyar János, Vida Péter, Vaics Antal, Vukovics István, Kiss István, Paucsek György, Cvetkovics Lukács, Bajai János, Jerkovics József, Szaif Ferdinánd, Verebi Mátyás, Labuda Ádám, Krecsko Ferenc, Kapocs Mihály, Jaksics Antal, Bagó Károly, Csokics Péter, Jako Ferenc, Gyiszoló Demeter, mi is a szükséges tudomás végett a jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetett.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 133/1848.

308.

Baja, 1848. december 30. és folytatólag több ezutáni napokban

**Lipovcsevics Dániel képviselő elszámol a közgyűlésnek
a katonaság részére kiszolgáltattott kenyérporciókról**

Felolvasatott Lipovcsevics Dániel képviselő úrnak hivatalos tudósítása, jelenti, miképpen elnöki kiküldetés folytán a Baja Városában hosszabb ideig tartózkodott katonaság részére kiszolgáltandó kenyér átvétele s kiadására ügyelvén az ./. alatt ide mellékelt jegyzék szerint 13 183 részlet kenyeret ki-

adott, 12 304 részletet pedig bevévén, nyilvánvaló, hogy 879 részletet nem ugyan kenyérben, hanem készpénzül 20 ft 38 kr pengőn megváltott legyen, kérvén valamint ezen összeget, úgy a 12 napi felügyelés díját 48 kr-ral számítva összesen 9 ft 36 kr-t kirendelni.

Határozat

Eljárulása tudomásul vétetvén, oda utasíttatik Simics Pál tanácsnok s királyi adószedő úr, hogy a kenyér valósági pengő 20 ft 38 kr-t kifizetvén, iktassa számadásának kiadási sorába, Harlikovics Benjámín pénztárnok úr a felügyelésben kiérdemelt napidíjakat pengő 9 ft 36 kr elégítse ki, és tegye számadásának kiadásába.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 139/1848.

309.

Baja, 1848. december 30. és folytatólag több ezutáni napokban
**Sándor József tanácsnok kéri a közgyűlést, tegye közhírré,
hogy milyen feltételek mellett lesznek az önkéntesek felfogadva**

Sándor József tanácsnok úr a haza jelen vészes helyzetét érzékeny színnel festvén előterjeszté azt, miképpen a hazai kormány részéről minden önkéntes felkelőnek a sorsa becsületesen biztosítatván készpénz avagy földajándékozás által leend minden önkéntes jutalmazandó, könyörög az ily kedvezetes körülményeknek a közönség előtt leendő közhírré tétele mellett minél több önkéntes harcfít a haza védelmére szereztetni és célszerűleg rendelkezni.

Határozat

A hazai kormány által kibocsátott felhívás dobszó és hirdetmény által közhírül tétetni rendeltetett. Egyéberánt e tárgy fonalán, midőn a haza vészes helyzete s aggasztó állapotunk felett vitatkozás folya, Ott Márton képviselő úr kijelenté azt, miképpen ő e mai napon az anyaszentegyházi ünnepélyben részt vévén, sajnosan tapasztalta, hogy a helybeli káplán, tisztelendő Sámuel Ferenc úr kétértelműleg, sőt éppen a közönség lehangolására szolgáló kitételekkel szerkesztett egyházi beszédében a hazai ügy irányában károsan hatólag szónoklott legyen, minélfogva e részben azonnal eszközendő vizsgálatételre Sándor József, Grünvald Ferdinánd és Kanyó Alajos tanácsnok urak kiküldetnek, e részbeni jelentésük elváratik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 141/1848.

310.

Baja, 1848. december 30. és folytatólag több ezután napokban
**A város a Markovics-féle alapítványt pénzügyi nehézségei miatt
a városi közszükségletek fedezésére fordítja**

Jelentette szóval Harlikovics Benjámín pénztárnok úr, miképpen azon egyezer pengőforintot, mellyel egykoron Arno János, később Arno született Pados Franciska, Főtisztelendő Markovics Antal kanonok-esperes, s vaskúti plébános úrnak tartozott, most tisztelt plébános úr pedig ezt a bajai iskolai jeles nevendékek jutalmazásául alapítványképp e városi tanács gondoskodó kezelése alá bízván, említett adós, Arno született Pados Franciska, mint a ki- nek kizárólag kötelezvénye kezeltetett eddig a városi pénztár által, most az ezer pengőft tartozást készpénzül lefizette légyen.

Határozat

Miután a jelen fennálló rendkívüli idők miatt a városi pénztár csaknem kiürült és a szükségeseket fedezni szinte képtelenné válván, az iménti jelentés szerint befolyt egyezer pengőft a városi közszükségek fedezésére fordítatni rendeltetvén, és ez szerint maga e városi közpénztár az érintett alapítvány adósává válván, ünnepélyesen kijelentetik, hogy ezen ezer pengőft törvényes kamatai annak idejében és helyén, mindaddig még a tőke le nem rovatik, és illetőleg a város által visszafizetve nem lesz, pontosan fizettetni fognak, mire nézve e végzemény kellő alkalmazandásul a pénztárnok úrnak kiadatni rendeltetik, egyúttal oda utasítatván e jelenlegi pénztárnok Harlikovics Benjámín úr, hogy ezen egyezer pengőftot iktassa számadásának bevételi sorába, valamint szintén a várost terhelő tartozási tabellába vezesse be, és az alapítványt tevő nyílt rendeletéhez képest kezelje.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, fogalmazvány. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 143/1848.

311.

Baja, 1849. január 2. és 4.

**Jilk Sándor tanácsnok jelenti a városi tanácsnak,
hogy az 1. számú huszárezred zenekarának hangversenyéből
befolyt összegből elkészítette a fehérműket,
kéri ezeket rendeltetési helyükre szállítani**

Beadván Jilk Sándor Tanácsnok Úr az 1. számú huszárezred zenekara által adott hangversenyből bejött jövedelmen vásárolt fehér ruhaneműk készítésére magukat felajánlott honfiak, s honleányok névjegyzékét, jelenti, hogy mindössze 57 ing, 57 gatyá és 24 sérkötő készült, melyet rendeltetése helyére szállíttatni kér.

Határozat

Az érdekllett fehér ruhaneműk készítésével foglalkozott honfiak s honleányok hazafiúi buzgó készsége méltányos elismerésül jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetvén, ezen ruhaneműknek a magyar táborba szállíttatása iránti intézkedés Főbíró Pilaszanovics József Úrra bízott.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényességének iratai 7/1849. tan. törv. jkvi szám

312.

Baja, 1849. január 2. és 4.

Sándor József tanácsnok és Klenáncz János jelentik a városi tanácsnak, hogy az 1848. december 31-i hangversenyből befolyt összeget átadták a városi főbírónak

a) Tisztelt Tanács!

Némely nagylelkű műkedvelő honfiak által honvédeinknek fehérneműekkel könnyebb felszereltethetése végett, a lefolyt 1848. évi december 31. napján adatott hangverseny alkalmával befolyandó pénznek az átvételére főbíróilag kiküldetve lévén, alázattal jelentjük, miszerént a begyűlt pénz pengő nyolcvanöt forintot tevén, ebből pedig a kivilágításra fordított pengő két forint kifizettetvén, miután a vendéglős Verb József az átengedett teremért, úgy a fűtésért is semmi jutalmat el nem fogadott, hanem a haza oltárára ajánlotta, eszerént tiszta haszonul maradt pengő 83 forint, mely összeg Főbíró Úrnak rövid kézzel által is adatott.

Mely alázatos jelentésünk után teljes tisztelettel maradván
Baján, 1849. évi január 4-én

a Tisztelt Tanácsnak alázatos szolgálái
Sándor József tanácsnok
Klenáncz János

Eredeti levél, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényességének iratai 8/1849. – Hivatali rájegyzés: Láttam 1849. január 4-én. Baja Város tisztelt tanácsához nyújtandó hivatalos tudósítása Sándor József tanácsnoknak és Klenáncz János képviselőnek az 1848. évi december 31-én honvédeink javára adatott hangverseny alkalmával begyűlt pénzösszeg tárgyában. Tanácsülési 2. szám.

b) Beadván Sándor József Tanácsnok és Klenáncz János Urak, némely műkedvelő honfiak által a múlt 1848. évi december 31-én Verb József vendéglős által átengedett teremben adott hangverseny alkalmával, főbíróilag történt megbízatásuk következtében beszédett pénzösszegekről szóló hivatalos tudósításukat, jelentik, hogy a terem kivilágításáért fizetett pengő két forint költségen felül, tiszta haszon maradt pengő 83 ft, mely összeget rövid kézzel a Főbíró Úrnak át is adták.

Határozat

A műkedvelő honfiaknak ezen, honvédeink javára adott hangverseny rendezése körül tanúsított hazafiúi buzgó törekvése, méltányos elismerésül jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetvén, a bejött pengő 83 forintot a magyar tábor számára készítendő fehér ruhaneműkhöz kívántató vászon megvétele s varratása iránti intézkedés Városi Főbíró Pilaszanovics József Úrra bízott.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényezékének iratai 8/1849. tan. törv. jkvi. szám

313.

Baja, 1849. január 2. és 4.

A görög nem egyesült hitközség ágyúöntés céljára felajánlja egyik harangját

Felolvasatván a bajai görög nem egyesült község nyilatkozványa, mely szerint a hon védelmére megkívántató ágyúk öntéséhez harangjai közül egyet felajánlván, amennyiben a helybeli római katolikus templomok tornyairól odaajánlott harangok helyett annak idején a városi közpénztár költségén mások öntetnének, ezen jótéteményt ajándokához képest a görög nem egyesült községre is kiterjesztetni, s a harang levéttetése körüli költségeket a városi pénztár által fedeztetni kéri.

Határozat

A görög nem egyesült községnek ezen hazafiúi áldozatkészsége méltányos elismerésül jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetvén, amennyiben a helybeli római katolikus templomokból a haza védelmére felajánlott harangok helyett annak idején a Városi Közpénztár költségén mások öntetnének, ezen jótéteményben, most adott ajándokához képest a bajai görög nem egyesült község is részesítetteti fog.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényezékének iratai 15/1849. tan. törv. jkvi. szám

314.

Baja, 1849. január 3.

Bartók Mátyás bajai plébános ünnepélyes óvást emel azért, mert a város ágyúöntés céljára felajánlott két harangot

Felolvasatott Főtisztelendő Bartók Mátyás Prépost s helybeli Plébános Úrnak azon ünnepélyes óvása, mely szerént e város részéről ágyúk öntésére felajánlott két harangnak a toronybóli elvitelét addig is, még részéről e főben a Honvédelmi Bizottmányhoz felterjesztett folyamodására intézvény érkezend elhalasztani, s ezen óvását a jegyzőkönyvbe iktatni könyörög, gyámolító okul felemlítvén azt, miképpen a kérdéses harangok magánalapítvány

lévén, de különben is egyházi esküjénél fogva a kezelése alatt lévő tárgyakból elidegeníteni mit sem lévén szabad, e fontos körülmény figyelembevételéért esedezik.

Határozat

A múlt évi jegyzőkönyv 129. száma alatti határozatánál fogva óhajtván maradni e közgyűlés, az abban tett ajánlatától el nem áll, annál is inkább, mert habár e városi közönség kegyúri joggal nem bír, mindazonáltal eddig is az anyaszentegyházat illető szükséges tárgyak megszerzéséről buzgóan gondoskodik, valamint a templom külső díszes kinézése, úgy a papi lak némely hiányos részének helyreállításáról szorgoskodott, s legnagyobb részben a fennálló harangok is e városi buzgó közönségnek az áldozatos teremténye lévén, ezután is mit sem mulasztand el e közönség, hogy szükség esetében a templomi szükségésekben hiány ne maradjon fenn, minthogy pedig e jelen felhozott nyilvánítás szerint állítólag némely egyes lakosok által is ellenző fellépés merénye emlegettetett, ezek kik légyenek? Főtisztelendő Plébános Úr ide bejelenteni szíveskedjen, különben Főtisztelendő Prépost Plébános Úrnak az óvásos folyamodása a jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetett.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 1/1849.

315.

Baja, 1849. január 3.

**Horváth Antal főispán és Rudics Máté főszolgabíró
Baja városát két lovas felszerelésére és kiállítására utasítja
a mozgó lovascsapathoz**

Felolvastatott Bács Megyei Főispán Horváth Antal Úrnak s Rudics Máté járásbeli főszolgabíró úrnak a mozgó lovascsapat kiállítására tárgyában kelt rendelete, mely szerint Baja Városának két lovas felszerelése és kiállítása meghagyatik.

Határozat

E kelt kegyes rendeletnek engedelmességgel kellene, hogy e városi pénztárnak ez újabb kivetés oly tetemes áldozatába ne kerüljön aláírás útján önkéntes ajánlat szedetni elrendeltetett, s e részbeni eljárás Balázs József levéltárnok úrra adandó tudósítás köteleességével bízott, különben e halasztást nem szenvedő dolognak, illetőleg a lovasoknak a kiállítása feletti gondoskodás e városi Főbíró Úrra bízott.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja városi községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 2/1849.

316.

Baja, 1849. január 3.

**Horváth Antal Bács-Bodrog megye főispánja távolléte idejére
családját Baja város gondoskodására bizza**

E városi Főbíró Úr kijelenté azt, miképpen Uraságunk Önegysága, e megyei Főispán s kormánybiztos Horváth Antal Úr e megye védelmére az alsó-bácskai részekre utazand, nejét s gyermekeit e városi közönség buzgó gondoskodásába s örökösébe ajánlja, ígervén Önegysága, hogy mit sem mulasztand el megtenni mit szülőtte földje Bács megye megmentésére hasznosnak találand.

Határozat

Kísérje szerencse az útját buzgó Megyei Főispán Úrnak, e városi közönség Urasága családjának biztosításáról szükség esetében gondoskodni szent kötelességül választá.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztaát. BKMÖL IV. 1101 Baja városi közönségi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 3/1849.

317.

Tass, 1849. január 3.

**Végh Ignác főszolgabíró utasítja járása községi bíráit,
hogy a dunai átjárókat örökkel lássák el**

Minden jót a Bíráknak!

Vetter Tábornok Úrnak Pestről érkezett segédje azon rendeletet hozta hozzám, hogy miután a szombaton volt csata* után az ellenség eltűnt, s holléte nem tudatik, nehogy az alsóbb vidékekre ürülve véletlenül meglepjen bennünket, a dunáni általjárások strázsákkal láttassanak el, hogyha netalán valahol a jégen általjönni szándékozna, azt a strázsák észrevévén, azonnal hírt adjanak, annálfogva szoros felelet alatti kötelességévé teszem a Bíráknak, hogy mindegyik község ugyanazon helyekre, amelyekre felkelés alkalmával rendelve voltak, naponként tíz strázsát 24 órás felváltás mellett állítsanak oly formán, hogy minden strázsaháznál vagy helynél legalább két lovas legyen, ki ha netalán valami hír lenne, azt azonnal a községnek megvigye, a község pedig az Örnagy Urakat fogja értesíteni, egyéberánt ezen rendeletem vételénél a kívánt mennyiséget azonnal kiállítsák, hogy az Örnagy Urak vizitálni menvén, mindent pontosan találjanak, élelemre valóval ki-ki lássa el magát, mivel ügyis 24 órára megyen, a lovaknak pedig a község adjon szénarészleteket.

Kelt Tasson, 1849. január 3-án

Végh Ignác főszolgabíró

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL V. 307 Bajaszentistván nagyközség iratai. Pest vármegye gyűléseiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848–1850. sz. n./1849. 47–48.

*„A szombaton volt csata után” – értsd az 1848. december 30-i, Perczel Mór és Jellačić hadteste által vívott móri ütközet után.

318.

Dunapataj, 1849. január 4.

**Somogyi József nemzetőr őrnagy 24 órás őrséget rendel ki
a szeremlei révbe**

A múlt éjjel járásbeli Főszolgabírótól jött rendelet következtében a dunai átjárásoknál azonnal örök lévén kiállítandók, ehhez képest a szeremlei révben állítsanak naponkénti felvigyázásra minden 24 órára

Szentistván 5 gyalogost és 1 lovast ...

Szeremle 5 gyalogost és 1 lovast

Jelen levelem értelmében a fentebbieket az illető Birák azonnal a legszigorúbb felelet terhe alatt teljesítsék.

Kelt Dunapatajon mint fentebb

Somogyi József Őrnagy

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL V. 307 Bajaszentistván nagyközség iratai; Pest vármegye gyűlésiről felvett jegyzőkönyvek és rendeletek másolati könyve 1848–1850. sz. n./1849. 49.

319.

Verbász, 1849. január 4.

**Nádossy Sándor ezredes jelentést tesz az OHB-nek
az általa tett katonai intézkedésekről a Délvidéken**

34. szám

Az Országos Honvédelmi Bizottmánynak!

Debrecenben

Verbász, 1849. január hó 4-én

Minthogy legutóbbi futárom a kormányt Pesten alig találhatta, bátorkodom a tisztelt Honvédelmi Bizottmányt a következőkről tudósítani:

Tegnapelőtt Péterváradra érkezvén, ottan és Újvidéken, a várszemélyzetben és a várórségben rossz szellemet, és nagy fegyelmetlenséget találtam. Ennek következtében az 5. soredrebeli ottani tüzérszázad tisztjeit hivataluktól felmentvén, Bajára utasítottam, s egyszóval számos egyéneket az ottani személyzetből elutasítván, a rendet helyreállítottam.

Az idemellékelt előterjesztési kinevezések megerősítését és kihirdetését kérem. A Miguel gyalogságnál kevés, de még kevesebb tiszték maradtak meg az Este gyalogságnál, hol is a fegyelem igen megbomlott volt, de remélem, tett intézkedéseimmel helyreállítva leend.

Blagoevics derék altábornagy úr arcrákban szenvedvén, igen nehéz beteg, s bár Csuha ezredes úr a legnagyobb tevékenység mellett a várparancsnoksági teendőket a legcélszerűbben kezeli, mindamellet is ki kell nyilatkoztatnom, hogy ugyanazon egy egyénnek a főhadí kormányt is vinni teljes lehetetlenség, s végre míg oda a kormány más tábornokot alkalmazna, a főhadí kormány ideiglenes kezelését Zahn altábornagy úrnál meghagyni jónak vélném.

Az itteni táborban csupán Óbecsén Lenkey ezredes úr dandárjánál vannak még egyenetlenségek. Ezen dandárt még kitisztítani szükséges, mely végre tüstént odautazom.

A december 31-én Pestről ideküldött futár által jött, s innét sürgöny által Aradra küldött két hivatalos levelek a postalegénnyel együtt a rácok által elfogatván, elvesztek.

Kémek által biztos kútfőből tudva van, hogy e folyó hó 6-a és 10-e közt az ország többi megtámadásaival egyetértőleg ezen sereg is a sáncokból nagyobb erővel, köztök az Olaszországból már számosan visszatért határőrökkel fog megtámadtatni.

Bukovic és Kamenic lerombolása óta Karlovicban több ellenséges csapatok vonultak Futakkal átellenben nagyobb ellenséges csapatok sereglenek össze, köztök egy zászlóalj likkai határőr. A Duna mindenütt be van fagyva, s így a közlekedés helyreállván, csapataink védelmi helyzete megnehezítve, de ezen derék sereg kétszer nagyobb erővel is bátran megküzdhet. Az egész sereg bizalma egyedül gróf Eszterházy tábornokban összpontosul.

Az itteni rettentő hosszú védvonalat már legnagyobb részt megszemlélvén, határozottan mondhatom, hogy az egész itteni táborozás nem egyéb, mint egynéhány derék, jó szellemű bácsi helységek őrizete, s mivel ezen hosszú vonal igen csekély számmal vagyon megrakva, nemcsak hogy a nagyobb rabló rác csapatok mindennapi, több mértföldekre áttörése meg nem gátolható, hanem még derék seregeink szétszórásával annak állása is veszélyeztetik. Mindamellet Óbecsét addig, míg a bánáti tábor Bácsba ki nem vonult, elhagyni teljes lehetetlenség.

Ha a kormány a Bács és bánáti tábort egyesítené, egy derék, harcedzett sereget képezne, akkor csupán az elszigetelt Péterváradra még egy honvédzászlóalj, s egy század lovasságot kellene küldeni. Baja, Szabadka és Szeged közt két század lovasság, s egy-két részre osztott, szekereken járó erős gyalogzászlóaljból kellene két mozgó, s négy-négy könnyű ágyúkkal ellátott mozgó csapatokat alakítani. Ezeknek feladatuk lenne Szabadka és Baja, Szabadka és Szeged közt szünet nélkül cirkálni, akkor a kormány a többi sereggel rendelkezhetnék, de a szép Bánáttal Arad és Temesvár közt akkor mi történend, a jó Isten tudja.

Az Elnök Úr legutóbbi levele következtében az itteni egész sereg minden csapataihoz egy megnyugtató proclamatiot bocsátottam.

Vojnics ezredes még mindeddig a 3. huszárezred parancsnokságát, nem tudom mely okból, át nem vette.

Nádossy Sándor Ezredes

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 2 OHB 608/e/1849. - Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 608/e/1849. 1849. január 17. Az Országos Honvédelmi Bizottmányának. Bikkessy Örnagy úr olvassa meg, s rögtön intézkedés történjék. Nádossy Sándor ezredes jelentése Verbászról január 4-ről.

- a) A péterváradai és újvidéki várőrségben rossz szellemet és fegyelmetlenséget tapasztalt.
- b) Az 5. sorozredbeli ottani tüzérszászad tisztjeit, mint szintén a Miguel és Este gyalogságéit is nagyobb részben elmozdítván, Bajára utasította, az idemellékelt tisztí kinevezéseket megerősítetmi, s kihirdettetni kéri. Reméli, hogy intézkedései a rendet helyreállítandják.
- c) Blagoevics betegsége miatt a főhadí kormányzat terhe is Csuha tábornokra nehezედvén, a főhadí kormányzat kezelését ideiglenesen Zahn altábornagyra bízta.
- d) Még csak Lenkey dandárjánál vannak egyenetlenségek.
- e) A december 31-én Pestről küldött két levelet a postalegényvel együtt a rácok elfogták.
- f) Kémek által tudomására jött, hogy folyó hó 6–10-e közt az ottani sereg a sáncokból számos Olaszországból hazatért határőrökkel szaporodott erővel meg fog támadtatni.
- g) Az ottani sereg lelkes, s bizalma Eszterházy tábornokban összpontosul.
- h) Az ottani hosszú őrvonalat megszünetni, s a bácsi és bánati táborn egyesíteni javallja, így elég lenne Pétervárad oltalmára még egy zászlóalj gyalogságot és egy zászad lovasságot küldeni, s Baja, Szabadka és Szeged között két zászad lovasságból, s egy zászlóalj gyalogságból egy-két részre osztott 4 könnyű ágyúval ellátott cirkáló csapatot felállítani.

320.

Baja, 1849. január 6. és Debrecen, 1849. január 16–17.

Baja város felajánlja az OHB-nek ágyúöntésre 9 harangját azzal a feltétellel, hogy a háború végeztével azok ismét a város tulajdonába kerüljenek vissza; továbbá utasítást kér arra nézve, hová szállítsa a harangokat

a) 4/1849.

Tisztelt Elnök Úr!

Közönségünk mindenkor, s különösen e vészteljes időkben tanúsított hazafiúi buzgalmánál fogva, a függetlenségében s alkotmányos szabadságában megtámadott haza védelmére néhány harangjait, szám szerint kilencet, összesen mintegy 2892 fonttal, feláldozván, azokat a Honvédelmi Bizottmányának múlt évi december 31-én tartott közgyűléséből azon kéréssel átadni határozta, hogy ezekből öntendő, s Baja nevével címezendő ágyúk a szabadsági harc bevégezte után örök emlékül Baja Városának a felszerelési költségek e Város általi visszatérítendése mellett ajándékoztassanak. Minthogy azonban a Magas Kormány székét Debrecenbe tette át, s a fegyvergyár is Bu-

dapestről hallomás szerint elszállítatott, s így harangjainkat hová szállítani nem tudnók, annál fogva esedezők vagyunk, hogy azok hová szállítása iránt minket utasítással ellátni méltóztassék.

Baján, 1849. évi január 6-án

Tisztelt Elnök Úrnak alázatos szolgálai
Pilaszanovics József
Baja Városa Főbírája, Tanácsa és Közgyűlése

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 2 OHB 266/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: 4/1/1849. Baja Város Tanácsa A Honvédelmi Bizottmány Tisztelt Elnökének Kossuth Lajos Úrnak. Az ágyúk öntésére ajánlott harangok hová szállítása tárgyában. Debrecenben. Hivatali rájegyzés: 266/e/1849. 1849. január 12. Baja Város ágyúöntéshez 9 darab harangját, 2892 font, ajánlván oly módon, hogy a háború végeztével azok a Városéi legyenek, de kér egyszersemind utasítást, hová küldje a harangokat. P. H. Utasíttatni fog Nagybányára szállítsák, és a Közlönybe az ajánlat kihirdetendő.

b) 266/e/1849.

A Honvédelmi Bizottmány
Baja városa közönségének!

Debrecen, 1849. január 16.

A derék város folyó hó 6-án kelt azon jelentését, melyben kilenc harangját ágyúöntés végett a haza védelmére följánlja, az Országos Honvédelmi Bizottmány meleg köszönettel vette. Oly ércből, melyet vallás s nemes hazafiúi áldozat szentelnének meg, ily ércből öntendő ágyúkon lehetetlen, hogy azon ágyúk, melyeket kényuralkodás és bitor hatalom zsarolt ércből öntetett, diadalmaskodjanak. Ezt az igaz Isten nem engedendi. Nem engedendi, hogy az ily hű áldozatot, oly fényes eredmény ne kövesse, melynek sugárai az utókorra is kihatván, örök emléküvé teendik, hervadatlan soha nem enyésző hála és tisztelettel jutalmazandják az áldozó népet. Fogadja a derék város nemes ajánlatáért ismételve a kormány meleg köszönetét.

Azon föltételek, hogy e kilenc harangból öntendő ágyúk, Baja névvvel jeletlessenek, s hogy a harc múltával azon ágyúk, a felszerelési költségek Baja város általi visszatérítendése mellett, ajándékoztassanak nekie, teljesítetni fognak.

Végül, mi a harangok hova szállítandását érdekli, szállíttassanak azok Nagybányára.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 2 OHB 266/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 266/e/1849. Ér. Elküldetett 1849. 1/17. – A fenti fogalmazvány szó szerinti szövegét Kossuth Lajos az OHB elnöke, Debrecenben, 1849. január 17-én kelt, és saját kezű aláírásával ellátott levélben küldte el Baja városának. I. BKMÖL XV. 33 sz. n./1849. Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) 7076. ksz. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: Érkezett 1849. január 22., valamint 1849. közgyűlési 9. Közli: KLÖM XIV. k. Bp., 1953. 148.

Mint az a fentiekből kitűnik, Baja 1849. január 6-án, míg Zombor január 9-én ajánlotta fel harangjait ágyúöntés céljára, amely felajánlásokat az OHB köszönettel vett. Mindkét város harangjait Nagybányára rendelték szállíttatni. V. ö. MOL H 2 OHB 642/1849. Közli: KLÖM XIV. k. Bp., 1953. 169–170.

321.

Verbász, 1849. január 7.

**Horváth Antal Bács-Bodrog megye főispánja Kossuthhoz intézett
jelentésében intézkedést kér a bajai sóháznál számára nyitott
hitel hátralévő részének kiutalására, továbbá tudatni kéri
a PM jelenlegi tartózkodási helyét**

18/1849.

Bács megyei Főispán s Kormánybiztostól
Honvédelmi Bizottmány Elnökének Kossuth Lajos Úrnak!

Verbász, 1849. évi január hó 7-én

Debrecenben

Mint már értesített Elnök Úr, az Újvidéken tanyázó Zanini olasz ezred 4. százada a lázongó rácokhoz átszökött.

Ezen szökés következtében Újvidéken elégtelenség s bizalmatlanság állván be, miután a polgári ügyek elintézésével megbízott Kormánybiztos Haczell Márton úr, mind ez ideig meg nem érkezett, polgári Biztosnak Újvidékre Faragó Antalt, egyébként a Futaki Uradalom Igazgatóját bízam meg.

A Pénzügyminisztériumnak folyó év január 1-jén Szolnokon kelt levele következtében a bajai sóháznál számomra nyitott pengő 40 ezer forintnyi hitelből pengő 13 500 forintot vettem fel.

Mindenesetre kérem a hátralévőség elküldése iránt is rendelkezni, annyival inkább, mivel a katonaság egy részét, úgy a mozgó csapatot is nekem kellett ellátnom, egyébként már előbbeni levelemben éríteni szerencsétlitem több oly fizetéseket is kellett tennem, melyek még Országos Biztos Beöthy Ödön úr idejéből maradtak hátra.

Azonfelül az itteni katonai parancsnokság által igen gyakran futárok küldetvén fel, ezek számára szintén nagyobb mennyiségű pénz kívántatnék.

Végül a Pénzügyminisztérium 23 727 PM. számok alatt kelt levelében tudósított, hogy Bács Megye által az álladalom részére kiszolgáltatott termesztmények lerovására utalványozott 60 ezer pengőforint elhozataláért egy megbízott egyént küldjek Budára.

Minthogy azonban a Pénzügyminisztérium jelenlegi holléte nem tudott, kérem magamat értesítetni, vajon az ebbeli megbízottamat hová küldjem?

Horváth Antal

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 OHB 312/1849.

Baja, 1849. január 7. és 8.

**Fúró Sámuel nemzetőri alhadnagy betegsége miatt felmentését kéri
a városi tanácstól a nemzetőri szolgálat alól**

a) Tisztelt Városi Tanács!

Hazánk nyomasztó körülményei között mindazon szolgálatokat, melyeket egy hű polgár teljesített, és kész volt minden szolgálatok teljesítésére, egyik voltam azok közül, kik e részben egyéniségem részéről, hazám s városom eránti kötelességemet teljesítém, s kész vagyok szerette hazámért, ha kell véretem is ontani, de tekintetbe vevén jelen állapotomat, azon hivatalt, melyet eddig viselék, betegsége miatt pontosan abban jelenleg el nem járulhatok, s éveimnél fogva is a nemzetőrségtől a törvények értelme szerint fel vagyok mentve, alázatos kérésem oda járul, miszerént jelen nemzetőri hivatalomtól felmenteni, és helyettem mást kinevezni méltóztassék, kijelentvén, hogy a városi szolgálatokat, mint bármelyik polgártársam, híven teljesítendem, s hű öre leendek hazámnak s szerette városomnak, ki egyéberánt teljes tisztelettel maradok a

Tisztelt Városi Tanácsnak alázatos szolgálója
Kelt Baján, 1849. január 7-én

Fúró Sámuel nemzetőri alhadnagy

Eredeti levél, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényszékének iratai 23/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Szabadalmas Baja Mezőváros Érdemes Tanácsához nyújtott alázatos folyamodványa a bent írtnak. Hivatali rájegyzés: Kaptam 1849. január 7-én. 1849. – 23. Tanácsülési 11. szám.

b) Fúró Sámuel Nemzetőri Alhadnagy, miután éveinél fogva törvény szerint a nemzetőrségbe besorozandó nem lenne, s betegsége miatt is hivatala pontos teljesítésében akadályoztatnék, magát attól felmentetni kéri, kész lévén a városi belső szolgálatokat teljesíteni.

Határozat

Méltányos elismeréssel fogadja a Tanács, folyamodónak a nemzetőri szolgálatok teljesítése körül tanúsított hazafiúi buzgalmát, valamint azon okokat is méltányolja, melyeknél fogva magát hivatalától felmentetni kéri; nem is fogja őt a legközelebb újonnan szerkesztendő nemzetőrseregbe sorozni. Miután azonban az ellenséges betörések ellen örvonalat képezendő nemzetőreink sorsot húztak, s a sors folyamodót is érte, a dolog ily helyzetében, midőn még új sorshúzást tartani elégtelenség kitörése nélkül alig lehetne, folyamodó Fúró Sámuel, jelenleg hivatalától fel nem menthető, tekintetbe vétetvén azonban egészségi állapota, a helyettesítés nékie megengedtetik.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényszékének iratai 23/1849. tan. törv. jkvi szám

323.

Baja, 1849. január 8.

Baranya vármegye védelmi bizottmánya levélben kéri a bajai városi tanácsot Antal János futár munkájának a támogatására

Felolvasatott Baranya Megye védelmi bizottmányának folyó évi január 7-én kelt hivatalos levele, melyben Pestre, vagy a körülményekhez képest oly helyekre, hol biztos kútfő után a kívánt hírek megszerezhetők, nemzeti kormányunkkal összeköttetés eszközlése, úgy nemzeti hadseregünk állapotáról biztos hírek megszerzése végett kiküldött futár, Antal János Alügyész Úrnak készpénzfizetés melletti szekerezések kiszolgáltatása, s úgy a levélküldésekben segédkezek nyújtása iránt megkerestettünk.

Határozat

Mely hivatalos megkeresésnek Baja Város Tanácsa szíves készséggel eleget tenni, s Baranya megyei futár Antal János Úrnak hivatalos megbízatásában segédkezeket nyújtani kívánván, az általa Baranya Megyéhez a bajai postaállomásra intézendő sürgönyöket és leveleket, rendeltetésük helyeire gyorsabb eljuthatás végett, városi biztos embere által Szekcsőre fogja átküldeni, hogy azok az ottani postán Pécsre szállíttassanak.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénykének iratai 19/1849. tan. törv. jkvi szám

324.

Baja, 1849. január 16.

Csertán Sándor Zala megyei kormánybiztos az ellenség dél-dunántúlróli kiűzésének módjáról fejti ki véleményét

Tisztelt Főispán és Kormánybiztos Úr!

A sok csapások közt, melyek Hazánkat érik, egyes Megyékre és egyes Hazafiakra nézve legfájdalmasabb az, hogy mielőtt Hazánk sorsa csata által eldöntetnék, egyes Megyék csekély erő, és leginkább rettegtes által hódolásra kényszerítettek.

Még fennáll Hazánk és más számos megyéket számlálhatnék elő, melyek feltétlenül hódoltak meg, minő szégyen fogja ezeket bélyegezni akkor, ha győzelmet hív ki ügyünk igazsága, mit hiszek és reménylek az Istentől és a Magyar nép józan akarattjától, meg vagyok annál fogva győződve, miszerint Főispán Úr és Tolna Megye lelkes rendei mindent el fognak követni, hogy ezen balsors, az idő előtti meghódolás csapása ne érje megyéjüket.

Zalában december 30-án vonult be Burics serege Zalaegerszegre, az Alispánok, kik egy időre a székvárosból kivonultak, harmadnap múlva feltétlenül megadták magokat, sőt a megtöltött megyei pénztárt is átadták az ellenségnek, eszerént ámbátor el volt hagyva a nép, mégis szilárd magatartásá-

val és bátorságával az ellenség hatalmának terjedését néhány napokig meg tudta gátolni, annyira, hogy csak január 13-án vonult az ellenség Nagykánizsa városába.

Ennek megtörténte után én mintegy 400 főre menő felfegyverzett vadászcsapattal vonultam Somogyba, volt mind a népnél, mind az Úri rendeknél a legjobb hangulattal találkoztam, azonban a szomszéd megyékkel való szoros és gyors egyetértés hiánya, és katonai erőre nem támaszkodhatás lehangolták Somogy Megye lelkületét is, nekem tehát nem maradt más hátra, mint az országgyűlésre sietnem.

Így indultam meg Kaposvárról január 14-én, s jövék Tolna Megyén keresztül, valamint Zalában és Somogyban, úgy ezen Megyében is a népnél a legjobb indulatot a legnagyobb örömmel tapasztaltam, és ebből következően tisztán láttam, hogy a nép erejénél, ha az rendes hadsereggel gyámolítatnék, az ellenséget rövid időn a dunántúli megyékből kiűzni sikerülhetne.

Ily gondolatokkal foglalkozva értem január 16-án Bajára, hol biztos tudósításokból azt értettem, hogy a verbászi táborból 5000 főnyi rendes katonaság 20 ágyúval segedelmünkre jöhetne, ha erre felszólítatnék, ennél fogva kötelességemnek tartottam nyomban Verbászra menni, és az ottani hadsereget segedelemnyújtásra felszólítani.

Hogy azonban Verbászról érkezendő segedelem biztos sikerrel működhessek, elkerülhetetlenül szükségesnek látom, hogy a megyék is részükről minden lehetőet megtegyenek. Ennél fogva meg fogja engedni Főispán Úr, hogy esmeretes hazafiúságánál fogva, mint egyes Hazapolgára felszólítsam, hogy Tolna Megye részéről minden lehető erőt e célra kifejtteni méltóztassék.

Az ellenségnek ereje 3 ezred lovasságból, melyek úgy hiszem nem teljes számúak, egy zászlóalj Vimpfen olasz, egy zászlóalj ... és 1 1/2 zászlóalj határszéلبeli nemzetőrségből áll, melyhez még több ezerre menő impopulatio is van vegyítve, minthogy azonban ezen seregből több ezerre menő Zalaegerszegen, Kanizsán és Somogyban is fog maradni, önként következik, hogy mire az ellenség Pécsre ér, ereje nem leszen oly nagy, hogy azt Verbásztól érkező erő le nem győzhetné, pedig ezen győzelem legnagyobb fontosságú lenne, mert nemcsak egyes megyéket mentene meg az ellenség hatalmától, de azon szándéka is, miszerint Eszéket körülvétel által meghódítsa, másrészt pedig a rác háborút újra feléléssze, megghiúsítatnék.

Ezeknek folytán bátor vagyok felkérni Főispán Urat, miszerént *először*: Addig is, míg a verbászi táborból biztos tudósítás küldetnék, egyetértve Baranya Megye Alispánjával, annyi nemzetőrt amennyit lehet, Pécs felé indítatna. *Másodszor*: Rendezni méltóztatná a népfelkelést, hogy azon esetre, ha Verbászról segedelem érkeznek, Baranya, Tolna és Somogy Megye népe által az ellenség tábora körülvétetvén, mint Roth serege megsemmisítették.

Midőn hazafiúi felszólításomért engedelmet kérnék, teljes tisztelettel maradok

Baján, 1849. január 16-án

Alázatos szolgája

Csertán Sándor Zala megyei Kormánybiztos

Eredeti irat, tisztázat. – Közli: Dr. Dobos Gyula: Tolna megye 1848–1849-ben. Forrásgyűjtemény. Szekszárd, 1998. 126–127.

325.

Baja, 1849. január 16.

**Tóth Lajos pesti menekült levélben kéri Kund Vilmos pesti ügyvédet,
hogyan az ottani eseményekről tudósítsa**

Baján, 1849. januárius 16.

Tekintetes Uram!

A legnagyobb aggodalommal s nyugtalansággal várjuk itt a pesti híreket. Januárius 5-e óta még senki ide nem jött Pestről, mint két zsidó marhakereskedő, és egy idevaló serfőző, ezek ugyanazt erősítik, hogy mindenki szabadon mehet ki és be. De ha ez való volna, többen is jöttek volna ide emigránsok, miután a Fehér vagy Tolna megyeiek is erre kénytelenek jönni. A császári seregek Fehérvárt elfoglalva tartván, de mondom senki se jön. Bizonyosat semmit sem tudunk. Homályos hírek keringenek, hogy Pozsony, Moson, Sopron és Győr megyékből 14 000 újoncot vitt el. Hogy Pestre 6 millió huszast vetett. Minden fegyvert, még a konyhakéseket is elszedette, s hogy Jókait, a Pesti Hírlap szerkesztőjét, s más ügyvédek már agyonlővette. Mi igaz ezen hírekből mi nem, itt meg nem tudjuk határozni, hanem oly rettegésben vagyunk, hogy visszamenni Pestre nem merünk, pedig vannak itt sokan Bujdosók, pesti háziurak is, a Valeró fia is itt volt, de már hazament. Hogy tehát bizonyosat tudjunk, igen szépen kérem a Tens Urat, méltóztatná nőmet a dolgok állásáról tudósítani, hogy ő ismét engem levele által értesítvén, ha a visszamenetel reám nem veszélyes, minél előbb szolgálatomba visszamehessek, ne legyek kénytelen továbbra is itt csavargani. Ha pedig a Tens Úr gondolná, hogy odamenetelemmel magamat bajba dönteném, arra az esetre könyörgöm alássan, azt is vele tudatni méltóztatná, s hogy addig, míg vagy bizton lejöhete nőm fiacskámmal, vagy én visszamehetek, atyáskodó kegyességét reájok továbbra is kiterjeszteni szíveskedjen. Erre a nép hangulata s készsége a legjobb. A városok, faluk, sőt még a puszták is vetélkednek egymással, szabadcsapatok (guerilla) kiállításában. Semmiféle hírlap se Pestről, se Debrecenből ide új esztendő óta nem jött. Nem tudjuk mit csinál a kormányunk. Pestről azt is halljuk, hogy valami Hubai és Havas a kreisha-

uptmann és királyi biztos. Miután fentebbi kérésemet még egyszer egész alázattal megújítanám, a Tens Úr és Tens Asszony kezeiket alázatosan csókolva, s pártfogását ott lévő családomra továbbra is kikérve, maradtam a Tens Úrnak

alázatos szolgája
Tóth Lajos

Eredeti levél, tisztázat. Hadtörténeti Múzeum 714751/1849. Em. Kézírtos Emlékanyag-gyűjtemény. – A levél felzetén olvasható még: Címzés: Tekintetes Kund Vilmos Ügyvéd Úrnak a legelőbb tisztelettel AI-Duna sor 65. szám Pesten. A felzetén még további rájegyzés: ps: 1849. jan. 19.

326.

Debrecen, 1849. január 16.

**Kossuth Lajos az OHB elnöke megküldi Baja városának az OHB
439/E/1849. számú, január 14-i körlevelét mihez tartás végett**

a) 439/E

A Honvédelmi Bizottmány Elnöke
Baja Város Közönségének!

A képviselőháznak folyó hó 13-án kelt, s a megyékhez szétküldött határozatát, s az ország kormányának felhívását idemellékelve azon megvárással küldöm e város közönségének, hogy tapasztalt hazafiúi buzgalmánál s erélyességénél fogva magát azon határozat, s ezen felhívás értelméhez tartva ez értelemben, köréhez képest, híven közremunkálанд.

Kelt Debrecenben 1849. januárius 16-án

A Honvédelmi Bizottmány Elnöke
Kossuth Lajos

b) 439. sz.

A Honvédelmi Bizottmánytól
Baja Város Közönségének!

Debrecen, 1849. január 14-én

Az országgyűlés, a nemzetet képviselő ezen legtvényesebb hatóság Debrecenben székel.

Innen teljesíti a magasztos kötelességét, magyar hazánkat védelmezni az enyészet ellen, mellyel a zsarnokság nyíltan fenyeget. Védelmezni, s az igazságos isten segítségével meg is menteni.

Borúsak édes hazánk körülményei, de nehezebb időket is élt már a magyar; s az nem lehet hogy ezredéves életét épp akkor veszítse el, midőn a szabadság ifjú életével ajándékozá meg a gondviselés.

E megye közönsége tudja, hogy a magyar nemzet sem fel nem támadt a királyi hatalom ellen, sem új szerzemények végett nem indított háborút.

Horvát, rác, oláh fellázadt a törvények uralma ellen, miket királyi eskü szentesített.

A király maga avégett hívta össze az országgyűlést, hogy gondoskodjék fegyveres erőről, s pénzforrásokról ezen lázadás ellen, melynek kárhozzátását, az országgyűlés megnyitására leküldött királyi levelében, úgy maga, mint egész családjá nevében nyíltan és határozottan kimondotta.

De míg ez mondaték, alattomban a leggyalázatosabb gyilkos pártütés szítogatott; s midőn ezt elég erősnek vélték, hogy a magyar nemzetet semmivé tegyék, akkor rögtön a pártütőket, rablókat, a király kedves híveinek nevezé, királyi tekintélyével melléjük, a pártütőkhöz állott; a magyar nemzetnek azt mondá, ne merd magadat védelmezni, s a pártütés vezérének kezébe akará adni az ország feletti katonai zsarnok uralmat.

A magyar nemzet csak nem lehetett oly okatlan, hogy védelem nélkül nyújtsa nyakát a bárd alá.

Tehát az öfenntartás természeti ösztönéből indulva, melyet Isten még a féregnek is megadott, védelmezé magát.

E védelem terén vagyunk még ma is.

Soha az országgyűlés a legkedvezőbb viszonyok között sem lépett az elbizakodás terére; soha sem mondott többet mint azt „Védelmezzük a nemzetet pártütés, lázadás, hitszegés ellen.”

És szégyen, gyalázat, ők támadják meg a törvényt, lázadást támasztanak az országban, idegen fegyveres erővel rohanják meg az országot; s még ők merik nemzetünket rágalmazni, hogy a nemzet pártütő. Borzasztó, hallatlan istentelenség.

A király leköszönt, s a királyi ház egy mellékágának ivadéka feláll, és azt mondja „én vagyok császár és király” minderről a nemzetnek semmit sem szólnak, mintha a magyar nemzet egy birkanyáj volna, melyet híre tudta nélkül adni venni lehet, tetszés szerint.

Soha még Árpád idejétől, egy király sem mert ilyet megkísérteni.

Soha egy szabad önálló, alkotmányos nemzettel ily botrányos játék nem űzetett.

És az ifjú herceg, ki magát császár és királynak nevezi, első szavában nem azt mondja: „megtartom az alkukötést, melyet őseim, őseitekkel kötöttenek; megesküszöm törvényeitekre, tegyétek fejemre Szent István koronáját,” hanem egyetlen szava, melyet mondott ez: „nyakatokra küldöm seurgeimet, s fegyverrel foglalom el országotokat.”

És mégis az országgyűlés ily körülmények közt sem akará kísérletlenül hagyni a békés kiegyenlítést.

És mit feleltek ajánlatára, letartóztaták emberi s népjog ellenére az országgyűlés követeit, s Windisch-Grätz kinyilatkoztatá, hogy „feltétlen megadást követel, elfoglalja katonai erővel az országot, s katonai kormányt hozand be.”

Feltétlen feladás, ez annyi mint nemzeti halál. Mert kimondák az ausztriai miniszterek a kremziri országgyűlésen, hogy Magyarországot kitörlendik az önálló nemzetek sorából, s tartomány gyanánt olvasztandják be a szabad-ságvesztett Ausztriába.

A nemzetgyűlés, melynek lételét is tagadni meri a bitor hatalom, ezen iszonyatos elbizakodásra a nemzeti s emberi önérzet indignatiójával felelt.

A zsarnok ellenség nemzetünk halálát kívánja a béke béréül. Ennél nagyobb baj a legrosszabb esetben sem érhetne.

És az országgyűlés egy szívvel lélekkel elhatározá, hogy e nemzet védeni fogja hazáját, és országos önállását, életre-halálra, még egy magyar él.

Az igazságos Isten megáldandja a kényszerített önvédelem harcában fegyvereinket.

Budapest elvesztése még nem veszté el a nemzetet.

Az országgyűlés együtt van. 120 000 ember áll fegyverben a hazát megvédeni. Bém tábornok Erdélyben győzelemről győzelemre halad. A nemzet seregei koncentráltatnak. A nép hű a hazához és lelkesült, úgy a Tisza vidékén, mint amott a Dunánál.

Csak kitérés és hűség a hazához, és Isten nem engedheti, hogy a hit-szegő zsarnokság diadalmaskodhassék Magyarország ezredéves nemzeti életén.

Az ország kormánya tehát azon tántoríthatatlan meggyőződéssel közli mellékletben e megye közönségével a nemzet képviselőinek határozatát, hogy ezen megyének lelkes közönsége semmit sem fog elmulasztani, mit a nemzeti hűség megkíván.

Ezen nemzeti és hazafiúi kötelesség alapján következők rendeltetnek:

1. A törvényhatóságok netán közeledő, vagy a törvényhatóság területeit megszállott ellenségnek semminemű ellátást nyújtani és rendelni nem fognak, sőt úgy a tisztviselői kart, mint a törvényhatóság minden egyes lakóját eltiltandják, hogy az ellenséges hadseregnek szállásolás, élelmezés, elszállítás tekintetében segédkezet ne nyújtsanak.

Ennek következtében a nemzet iránti hűség kötelességénél fogva mindenki hazafiúi szoros tartozásának ismerje az élelmiszereket és takarmányt az ellenség elől eltakarítani, vagy ha eltakarítani nem tudná, megsemmisíteni. Fontolja meg ki-ki, hogy ahol arról van szó, miszerint az élelmiszereket vagy eltakarítsa s megsemmisítse, vagy ha ezt nem teszi, az ellenség kezébe fog kerülni, azt a kétkedés által semmi esetre nem menti meg, s csak azt eszközölte, hogy az ellenség kezébe kerülend. Jobb tehát eltakarítania, jobb megsemmisítenie, mert ekkor az ellenség éhen veszend el, s a nemzet megmentetik, megmentvén pedig becsületének lekötésével mindenkit biztosít, hogy az ekkint szenvedett károkat kamatostól együtt megtérítendi.

A nép győzhetetlen, ha hazájához hű. Ha semmi mást nem tenne is a nép, mint azon egyet, hogy az ellenségnek az élelmet lehetetlenné tegye, ezen egy dolog is elég arra, hogy a haza megmentessék.

2. Különösen megtiltatik pedig, hogy oly helyekre, melyek az ellenség által elfoglalva tartatnak, élelmi- vagy akármilyen más árucikkeket bevinni, senki honárulási bűn súlya alatt ne merészeljen; aki ellenkezőleg cselekednék, és az ellenségnek bármiben is segédkezet nyújtana, haditörvényszék elébe fog állíttatni, és mint honáruló büntettetni.

3. A hivatalos, s magánlevelezések, vagy bármely érintkezés az ellenséggel hasonló vétek súlya s hasonló büntetés terhe alatt a nemzet nevében tilalmaztatik.

Ha valaki az ellenségtől, bármely megbízást, bármely hivatalt elvállalni merészel, az a törvény oltalmán kívül állónak nyilváníttatik; s azt elfogni, s a legközelebbi rögtönítelő törvényszéknek átszolgáltatni mindenkinek nemcsak joga, de sőt kötelessége. S evégett, valamint minden seregszereplők, s rendes katonaság és szabadcsapatok vezérei vérhatalmi joggal ruházttatnak fel, úgy másrészt minden rendezett tanács rögtönítelő bírósági hatósággal ruházttatik fel.

Minden törvényhatóság, melyet az ellenség megszállott, vagy megszállani készül, ostromállapotban lévőnek nyilváníttatik; s a törvényhatóságoknak hazafiúi kötelességévé tétetik, szabadcsapatokat alkotni, népfelkelést szervezni; s úgy a szabadcsapatokat, mint a népfelkelést, a legközelebb működő nemzeti seregek vezérének, vagy a várak parancsnokának utasításai szerint a haza védelmébeni közredolgozásra alkalmazni.

4. Minden törvényhatóság a közadót s a haza védelmére áldozott magánjajánlatokat, akármilyenek legyenek, vagy amennyiben helyzetük s összeköttetésük engedi, az ország központi pénztárába Debrecenbe, vagy pedig a közelében működő táborigazgatóságok kezébe, avagy pedig vidéki község szerint Munkács, Nagyvárad, Szeged, Eszék, Pétervárad, Komárom, Lipótvár s az ország kezeiben lévő más akármely erősség parancsnoksághoz szolgáltatassák be; az álladalom mindennemű javait pedig hasonló módon biztosítsák.

5. Az ellenség minden mozdulatait a legéberebb figyelemmel kísérve s kísértetve, annak minden lépéseiről az ország alkotmányát s a vidékükbéli nemzeti seregek vezéreit s várparancsnokait tudósíttassák; s az ellenségnek előőreit, kisebb csapatait, a nép legyőzhetetlen erejével megtámadtatva, előhaladását, az utak, hidak, átjárások akadályozásával nehezítve annak előrenyomulását vagy concentratioját minden módon gátolják.

6. A törvényhatóságok állítsák ki még hátralevő újoncaikat, részint a Királyhágón túliakat Bem tábornok úr rendelkezése alá, a Tiszán innenieket, részint a miskolc-tokaji táborba, részint Debrecenbe, a Tiszán túliakat Debrecenbe, Nagyváradra, Aradra vagy Szegedre, a Dunán innenieket Szegedre, Komáromba vagy az ott táborozó nemzeti hadsereghez, a Dunán túliakat pedig vagy Eszékre vagy Komáromba, s a Dunán túl táborozó seregszereplők rendelkezése alá bocsássák.

Ezek a kormánynak részletes utasításai, melyekhez általában azon figyelmeltetés járul, eszközöljék, hogy a népnek méltó haragja Isten bosszúja gyanánt szállongja körül az ellenséget; a kormánybiztosok és csapatvezérek folytassák működéseiket; a megye közönsége a nemzet becsületének leköltése

mellett biztosítson kárpótlást minden kárért, melyet akár egyesek, akár egész közösségek hazafiúi hűségök miatt szenvedhetnek, és tartsák fel kebleikben és ápolják a népben a hazaszeretet szent érzelmeit, és ha mindenki kötelességét teljesíti, az ellenség ephemer előnyomulása nem veendő tartós diadalt hazánk szent szabadságán.

A kormány elvárja, hogy e megye közönsége biztos futárok által fenn tartandja a kormánnyal a folytonos hivatalos érintkezést.

Kelt Debrecenben 1849. január 16-án

az Országos Honvédelmi Bizottmány nevében: Kossuth Lajos

a) Eredeti irat, tisztázat, Kossuth Lajos aláírásával. b) Egykorú nyomtatvány, a címzés, a dátumozás kézzel írt, ez is eredeti Kossuth Lajos aláírással van ellátva.

BKMÖL XV. 33 Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) 51/1849. tan. ir. 7076. ksz. – Az irat felzetén még a következők olvashatók: Hivatali rájegyzés: 51 – 1849. Piros ceruzával ráírva: Az 1849. évi debreceni országgyűlés határozata, az országos Kormány felhívása. Tanácsülési 28. szám.

A képviselőház 1849. január 13-án kelt, fent az a) pontban említett, és a megyékhez szétküldött határozatát Közli: Beér János-Csizmadia Andor szerk.: Az 1848/49. évi népképviseleti országgyűlés. Bp., 1954. 352–354.; KLÖM XIV. k. Bp., 1953. 119–120. Ezek a határozatok a 792., 793. és 794. számot viselik. Az alábbiakban a 333. és 334. számú források is utalnak a 439/E számú OHB határozatra. A 333. számú forrás ezzel kapcsolatban közli a bajai városi tanácsnak a rendelethez való alkalmazkodását, annak városszerte történő meghirdetését, valamint a városba érkező utasok és szállítások ellenőrzését. A 334. számú forrásban pedig Baja város főbírája, Pilszanovics József rövid levélben fejti ki Kossuthnak a város rendelettel kapcsolatos hazafias nyilatkozatát.

327.

Újverbász, 1849. január 17.

**Knézy Antal, a tábori bizottmány elnöke
arra kéri Horváth Antal főispánt, hogy a nép által
a katonaság számára szállított természetmennyekért
és fuvarokért járó összeget térítse meg**

725/E.B.

A Tábori Bizottmánytól

Különösen tisztelt Főispán s Kormánybiztos Úr!

A Bizottmányt azon meggyőződés hatván át, miszerént ha van még jövődjö szabadságharcunknak, az az összes népnek a kormányhozi kegyeletos bizalmában lehet, ugyanazért ezt elérendők igazságosak akarunk lenni a nép irányába, be akarjuk váltani a szót, melyet nekie adtunk. Eszközök akarunk benne lenni, fenn tisztelt Főispán s Kormánybiztos meghagyása folytán is, hogy a népnek az állomány által elég tétessék, azon temérdek szolgálato-kért, melyeket az ennek tett. E szolgálatok e következők:

1. Az ide ./. alá másolatban hajlított, s a Honvédelmi Bizottmányhoz múlt évi december 29-én intézett 661. számú fölterjesztésünk szerint e megye zabban, szénában, lisztben, fuvarokban november első napjáig kiszolgáltattott a főszámvevői összeszámítás szerint 189 238 forint 6 2/8 xrt.

2. A tábori bizottmány szeptember 16-ig 200. szám alatti végzése következtében Baján és Szabadkán felállíttatni tervezett, s Török Gábor Kormánybiztos úr által is helybenhagyatott tartalékmagtárokhoz múlt évi december 19-ig kiszolgáltattott a megye Bajára 10 026 2/3, a szabadkai raktárhoz, Zentára és Kanizsára 4843 2/3, mindösszesen 14 869 1/3 pesti mérő kétszeres búzát, melynek ára pesti mérőnként 2 forint 48 xr-jával teszen 41 634 forint 8 xrt és végül

3. A könnyen számítva 1300 darabra tett szarvasmarhákban kiszolgáltattott e megye a táborozó katonaság és Pétervárad számára átmérői számítás szerint 46 000 pengőftot. Összesen 276 872 forint 14 2/8 xrt.

Mely összegeket midőn fenn tisztelt Főispán s Kormánybiztos úrnak kimutatni szerencsénk volna, alázatosan kérjük, méltóztassék e megye lakosainak Ön előtt igenis jól ismert hangulatát a Honvédelmi Bizottmánynak fölterjeszteni, s ezen okadat mellett különösen azon körülménynek is, hogy a november-áprilisi félévre tett természetményi kivetés s a fuvarok még előző időkbeli legnagyobb része is e kimutatásba befoglalva nincsen, főlemlítésével kieszközölni, miszerent a kormány a nép irántai bizalmának megerősítése céljából utalványozza a fenn kitett summát a népnek kifizetésére.

Újverbász, 1849. január 17-én

a Tábori Bizottmány Elnöke
Knézy Antal alispán

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 OHB 882/e/1849.

Az irat mellett található első kimutatás azokról a természetményekről készült, amelyeket a Bács-Bodrog megyében 1848. május 1-jétől 1848. október végéig szállásolt és táborozott katonaság részére szolgáltattak ki, az azokért járó, meghatározott ár szerint kiszámított pénzösszeg feltüntetésével. A kimutatás szerint a felső járásba tartozó Baja város a jelzett időben kiszolgáltattott 12 077 kenyérrészletet, részletét 4 ft 13/32 xr-ral számítva, összesen: 886 ft 54 2/1 xr; lisztet 188 mázsát, mázsáját 4 ft-tal számítva, összesen: 752 ft; zabot 3515 részletet, részletét 6 xr-ral számítva, összesen: 351 ft 30 xr; szénát 3604 részletet, részletét 6 xr-ral számítva, összesen: 360 ft 24 xr, azaz mindösszesen 2350 ft 48 2/1 xr értékben. Ugyanekkor a Bajai Uradalom kiszolgáltattott 825 mázsa lisztet 3300 ft; 10350 részlet zabot, 1035 ft; 10 350 részlet szénát, 1035 ft; mindösszesen: 5370 ft értékben.

Az irat mellett található második kimutatás a Bács-Bodrog megyei helységek által a megyében táborozó honvédeknek kiszolgáltattott fuvarokért járó pénzösszegeket tünteti fel. A kimutatás szerint a kiszolgáltattott fuvarokért Baja városnak 448 ft 25 xr pengő pénz jár.

Kossuthnak, mint az OHB elnökének a fenti tárgyban a PM-hez küldött válasza ugyancsak a fenti számon olvasható.

Verbász, 1849. január 18.

**Horváth Antal Bács-Bodrog megye főispánja és kormánybiztos
jelentést tesz az OHB-nek a megyében történekről,
és pénz kiutalását kéri a megyei pénztár részére**

45/1849. szám

Bács megyei Főispán s Kormánybiztostól
a Honvédelmi Bizottmánynak!

Verbász, 1849. évi január hó 18-án

Debrecenben

Azon félve várt szent pillantat, melyben Bács megye a rabló, s dühöngő ellenségnek fel leszen adva, bekövetkezett, mert holnap az itteni összes hadsereg Szegedre fog vonulni.

Erősen hittem, a Honvédelmi Bizottmány azon rendeletét teljesíttetni, miszerént a rendes katonaságból egy mozgó csapat néhány ágyúval itt fog maradni, mely legalább a betörő ellenséget némileg feltartóztatta volna, azonban az sem történvén meg, most egészen magunkra vagyunk hagyatva.

A katonaság rögtöni eltávozásáról eleve tudósítva nem lévén, a jelen vész perceiben egyebet nem tehettem, mint a megyei, szabadkai és zombori tisztviselőséggel egyetértőleg, a mozgó csapat öregbítésére 5000 gyalog, s 600 lovas nemzetőrt, mely legfeljebb 6 nap alatt meg fog jelenni, kirendelni, ezen erővel a mostani vonalat kívánám legalább fenntartani, s minden igyekezetemet oda fordítom, hogy Péterváradja, mint hazánk egyik fő kincse, megmentessék, s a jelenlegi közlekedés fenntartassék.

Mai napon a péterváradai vár számára 100 darab hízott ökröt hajtatok be.

Ennyit kívánt még a Parancsnokság, ennyit talált elegendőnek az e végre kiküldött Alezredes Bátor Stein, ma azonban Csuha tábornok úr megkezesett, miszerént ezen 100 darabon felül még 170-et szállíttassak a várba.

Jelenlegi pénzviszonyaink következtében, s az alkalmas ökrök hiányában ezen száz darabot is a legnagyobb erőfeszítéssel szerezhettem meg, most azonban többet vásárolnom tökéletesen lehetetlen, takarmányt elegendőt szállíttattam be, s miután a liszt, mely mindenestre elegendő a várban elromolhat, a kész búza megőrlésére egy eddig nélkülözött szárazmalmot állíttattam fel, mely ott a netaláni lisztfogyatkozást elenyésztetni fogja.

Az említett várparancsnokság az idemlékelt hivatalos levél szerént, négy orvos doctort, s 25 sebészt kívánván az erősségbe beküldetni, miután ily egének e tájon nem léteznek, azt nem teljesíthetem.

Ezen vár jelenleg minden szükségességekkel el vagyon látva, s fogyatkozást semmiben sem szenved, bizonyíthatja ezt Debrecenben lévő Alezredes Bátor Stein is.

Meghagyásunk folytán Bács megye a természetnyek kiszolgáltatása iránt október hó végéig a Computust elkészítvén, a követelési kimutatást december 29-én Pestre Önökhöz elküldötte, azonban ezen hivatalos levél bizonyosan az ellenség kezébe jutott, miért is azt az élmezési bizottmány kísé-

rőlevelével együtt futárképp felküldött megyei Aljegyző Fitos István által újólág felterjesztem azon ismételt kérés mellett, miszerént méltó tekintetbe vévén ezen megye lakosságának eddigi buzgalmát, s szolgálati készségét, a tett ajánlatokhoz képest a kiszolgáltattott természetmények kifizetésére szükségelt pénzmenyiséget leküldeni méltóztassanak.

Az itteni pénztár mostanság mintegy 5800 pengőforintból áll, s ez mozgó csapataim ellátására is csak néhány napra elegendő.

A péterváradi erősség számára a parancsnokságnak hozzám tett megke- resése szerént 50 ezer pengőforint szükségeltetik, ezt természetesen nem tel- jesíthettem, mivel e célra hozzám pénz nem küldetett, a fennebb érintett 100 darab ökröket is az itteni igen szűken lévő pénztárból kellett kifizetni.

A legutóbban számomra utalványozott 40 ezer forintból csak 16 500 ft- ot vehettem fel.

A pénzügyminisztériumnak, múlt évi december 27-én 23 727 PM szám alatt kelt hivatalos levele következtében a természetmények előleges fizetésére utalványozott 60 ezer pengőforintért Budára szintén fel nem küldhettem.

Országos Biztos Beöthy Ödön úr rendelete következtében 655 forintnyi rongyos bankjegyek Örnagy Schonát által, kinek nyugtatványa itt létezik, felváltás végett Pestre küldettek, azonban ezen összeg máiglan sem térítettet vissza a pénztárunknak.

Mint fennebb is érintém, pénztárunk rövid idő múlva kiürülvén, a za- varnak okvetlenül beállani kellett, ugyanazért kérem Önöket, szíveskedje- nek bennünket, ha már a katonaságot nem is, legalább pénzzel kiségeteni, biztosítván Önöket, hogy azon esetre, ha a mozgó csapat fizetésére a Honvé- delmi Bizottmány rendeletéhez képest, melyre az egyenesen hivatkozik is, elegendő pénz küldetik, a vonalt a lehetőségig megvéndem.

Zala megyei Kormánybiztos Csertán Sándor az ellenség elől menekülve tegnap nálam megjelent, s előadta, hogy az ellenség Burics és Nugent vezér- lete alatt Zala, Vas és Somogy megyéket elfoglalván, Pécs és Eszék felé vo- nult, ő Batthyány részére katonai segítséget kért, miután azonban katonasá- gunk Szegedre vonulni parancsoltatott, az eszéki erő öregbítése nem eszközölthetett.

A hadsereg elvonulása után a pénztárt Verbászon többé biztosan nem tarthatván, azt Zomborba teszem át, magam pedig részint Baján, részint Zomborban, hol a fizetések tételére bizonyos napokat tűzök ki, fogok tartóz- kodni, egyrészt azon okból, mivel ekként a zombori álladalmi pénztárt is szemmel tarthatom.

Bátaszék és Baja közt Tolna megyei Főispán Sztankovánszky Úrral egyetértőleg a postavonalat életbe lépttettem, s igyekezni fogok a tolna-bara- nyai közlekedést fenntartani.

A 3. számú huszázredből az elvonulás következtében ma igen számos tiszték leköszöntek.

Pestről, mint Önök már tudhatják, tegnap ide igen jó hírek érkeztek, adja az ég, hogy meg is valósuljanak.

Én hiszem, hogy él még a magyarok Istene, s igaz ügyünk győzni fog.

Horváth Antal

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 2 OHB 882/e/1849. - Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 882/e/1849. január hó 17-én. Érkezett 1849. január 22.

A dokumentumban említett „a Honvédelmi Bizottmány azon rendeletét” kitétel az OHB 1849. január 9-i rendelete lehetett, amely ugyan intézkedett a Bácska és a Bánság kiürítéséről, de azzal, hogy a megyék biztonságát mozgó csapatokkal biztosítják. Maga a rendelet nem ismert, de tartalmára következtetni lehet a január 9-én Szeged városához, január 10-én Damjanich Jánoshoz intézett rendeletről. I. *KLÖM XIV. k. Bp., 1953. 72. és 89.*, valamint Kossuthnak január 9-én Gaál Miklós vezérőrnagyhoz és Hadik Gusztáv ezredeshez intézett rendeleteiből. Ezeket *Közli: Hermann Róbert: Kossuth Lajos, az Országos Honvédelmi Bizottmány és a kormányzóelnöki iroda kiadatlan iratai 1849-ből. In: Hadtörténelmi Közlemények 1992. 3. szám 139–140.* Horváth Antal főispán levelére Kossuth 1849. január 22-én válaszolt. Válaszában jelezte, hogy intézkedett Horváth pénzügyével kapcsolatban. Kossuth egyúttal Horváth főispán jelentése alapján értesítette Madarász Lászlót, hogy a Bátaszék-Baja közti postavonal megnyílt. Ezeket *Közli: KLÖM XIV. k. Bp., 1953. 193–195.; Deák Imre: 1848, ahogyan a kortársak látták. A szabadságharc története levelekben. Bp., 1942. 301–302.*

329.

Baja, 1849. január 21.

A táborig bizottmány vegyes osztálya a járási főszoligabíró útján utasítja Baja városát, hogy 4 hónapon belül 186 gyalogos és 21 lovas nemzetőrt állítson ki

Felolvastatott az újonckiallítás tárgyában 21. és 186. szám alatt kelt kegyes rendelet, felolvastatott egyúttal a táborig bizottmány vegyes osztályának 1849. január 18-án tartott ülései jegyzőkönyvének tartott első szám alatti végzeménye, mely szerint minden ellenséges megtámadástól megóvás tekintetéből, az elvonulandó katonaság helyett kipótlendő őrség a nemzetőrökből alakítandó lévén, 5000 gyalogos és 600 lovas nemzetörnek a kiállítás elrendeltetvén, és az őrvonal fő helyei kitézetvén és parancsokkal láttatván el, Baja városára esendő 186 gyalogos és 21 lovas nemzetörnek négy hónapon általi kiállítását hagyatván meg, e kelt kegyes rendelet az illető járásbeli Főszoligabíró úr által teljesítés végett közöltetik.

Határozat

Miután a reánk kivetett csapatnak a kiállítását toborzás útján lehetne csak a legcélszerűbben és a legrövidebb idő alatt előteremthető, Sándor József tanácsnok úr e toborzás sikeresítését buzgó lelkűen teljesíteni ünnepélyesen nyilatkozván és e csapatot vezérteni hajlandó lévén, szerencsekívánatok között elbocsáttatik. Az alakítandó csapat felfegyverzésére minden szuronyos és alkalmas fegyverek beszedetni rendeltetvén, minthogy azonban minden áldozat nélkül alig hiszi e közgyűlés e nagy számú csapat kiállíthatóságát, hónaponként 10, s így fejenként minden ily egyénnek 40 pengőft külön

jutalmul kitűzetik, hogy azonban részint a toborzás és az ezt követő költségek, részint netalán más megkívántatok megszerzésében fennakadás ne történjen, húszezer pengőftre ezennel kölcsön nyitattik oly megjegyzéssel, hogy egy alkalmas földrész a határból kihalasítván, az ebből befolyandó haszonbér leendő a kölcsönzendő tőke lerovására fordítandó, mire nézve a földek vizsgálatára megbízott és kiküldött választmány e részbeni eljárásra szintén megbízatik oly utasítással, hogy arról, mely földrészt jelezni ki e célra alkalmasnak javall, ide jelentést tegyen. A toborzandó egyének felavatására Volarics Antal és Jilk József tanácsnok, úgy Kanyó Alajos Képviselő Urak kiküldetnek oly utasítással, hogy egyúttal a nemzetőrségi tiszteket és nemzetőrségi összes gyűlés tartására felhíván, azon gyűlésben e fontos ügy a nemzetőség buzgalmába ajánlássék. Miután pedig egy nagyobb mennyiségű összeg azonnal igényeltetnék, ennek megszerzésére és illetőleg kölcsönzésére Grünvald Ferdinánd tanácsnok s Jilk József képviselő urak megbízatnak. Farkas József helybeli lakos azon ajánlata, mely szerint fiát önkéntesen, saját lován kiállítani késznek nyilatkozott, szívesen fogadtatván, e buzgó akarat méltánylatául a jegyzőkönyvbe iktattatik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 6/1849.

330.

Baja, 1849. január 21.

**Bács-Bodrog megye zombori bizottmányi ülése
újabb 11 újonc kiállítására kötelezi Baja városát**

Felolvasott Bács-Bodrog Megye január 8-án Zomborban tartott bizottmányi gyűlése 3. szám alatti végzeménye, mely szerint az elpusztult helyek helyett az újoncilletőség a megyére kivettéven, Baja városára 11 újonccal több hárulna légyen.

Határozat

Alkalmazandásul tudomásul vétetett. Amennyiben pedig ismételt esetekben is e tekintetben engedetlenséget tapasztalni kénytelenítettünk, e részbeni orvoslandás tekintetéből e Megyei Főispán és Kormánybiztos Úrhoz folyamodás leendő intézendő.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 8/1849.

331.

Baja, 1849. január 21.

**Kossuth Lajos, az OHB elnöke köszönetet mond
Baja városának a felajánlott harangokért**

Felolvastatott a Honvédelmi Bizottmány Elnöke Kossuth Lajos úrnak Debrecenben január 17-én 266/e szám alatt kelt azon nagybecsű levele, mely szerint a város által felajánlott harangok iránti hazafiúi áldozatáért szíves elösmerést nyilvánítván, köszönettel veszi, továbbá a harc végeztével ezen ágyúkat a városnak visszaadni ígéri, végül azokat Nagybányára szállíttatni rendeli.

Határozat

Tudomásul vétetik.

Eredeti tanácsközség-ülési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztaát. BKMÖL IV. 1101 Baja város községi üléseinek jegyzőkönyve 1847–1849. 9/1849.

332.

Debrecen, 1849. január 23.

**Az OHB köszönetet mond gróf Vécsey Károly tábornoknak
a bácsi hadsereg megmentéséért, továbbá több utasítást ad
az elvégzendő teendőire vonatkozóan**

932/e/1849.

A Honvédelmi Bizottmánytól
Gróf Vécsey Tábornok és Seregvezér Úrnak!

Szegeden

Debrecen, 1849. január 23.

Tábornok Úrnak Újverbásról január 19-ről 132. szám alatt a Honvédelmi Bizottmányhoz intézett jelentésére vonatkozólag:

A Honvédelmi Bizottmány különös köszönettel vette mindazon tájékoztató felvilágosításokat, mik részint Tábornok Úr felhívott jelentésében, részint az azt átadó derék százados úr szóbeli előterjesztései által a Kormány-nak tudomására juttatni szíveskedett.

Aminő szív- s lélekhaborító azon ármány és árulás, mely ezen hadseregosztálynál a volt parancsnok gróf Eszterházy alatt s által a sereg felbomlásztásának szándékával üzetett, oly magasztos azon érdem, melyet Tábornok Úr, ezen vitéz hadseregeknek a haza számára megmentésében kitüntetett.

Fogadja Tábornok Úr a Nemzet nevében a Kormány-nak meleg háláját, s legöszintébb tiszteletét.

1. Gróf Eszterházy Sándor volt Tábornoknak a hűtelenül zászlóikat elhagyott tisztekkel Baján összegyülekezése a Kormány figyelmét a legnagyobb mértékben felébresztette. Amit polgári úton s a Hadügyminiszter pa-

rancsa által annak ellenében tenni lehet megtörtént. Azonban Tábornok Úr előterjesztése szerint itt már a múltra nézve is valóságos katonai complot gyanúja forog fenn, a Honvédelmi Bizottmány annál fogva kéri és felhatalmazza Tábornok Urat, hogy azon egyéneket Baján mindenestre gondos figyelemmel kísértetvén, a múltra nézve mindenestre hadi vizsgálatot tétessen, s ha valaki iránt akár a múltra, akár a jelenre nézve árulás vagy hűtelenség, bujtogatás avagy csak hívtelen pénzkezelés, avagy az álladalom vagyónának eltulajdonítási vádja bebizonyosodnék, azt személyválogatás nélkül elfogassa, s hadi törvény elibe állíttassa, vagy ha el nem fogattathatnék is, felette az ítéletet mindenestre kimondassa.

2. A Tábornok Úr által tett tisztí kinevezések nemcsak általában helyesletnek, hanem egyszersmind teljes bizalommal megbízatik Tábornok Úr, hogy a sereg teljes organisatiojára még netán szükséges tisztí kinevezéseket s előléptetéseket megtehesse. A főtisztí kinevezések a Hadügyminiszter által, a törzstisztí pedig a Honvédelmi Bizottmány által a Tábornok Úr általi kinevezés napjától meg fogván erősítettni.

Minélfogva a 3. huszárezrednél Kászonyi József alezredesnek ezredessé s ezredparancsnokká, Dipold őrnagynak a 6. honvédzászlóaljtól alezredessé. Puchly századosnak első, Földváry századosnak 2., és Irinyi századosnak 3. őrnaggyá, valamint szintűgy az 52. gyalogezred 3. zászlóaljnál Bárány századosnak őrnaggyá és zászlóaljparancsnokká lett kineveztetése ezennel meg erősítettnek nyilvánítatik. A kinevezési okleveleknek haladék nélküli kiadása végett a kinevezés napjárólí tudósítás felkívántatván,

3. Azon egyénre nézve, ki iránt Tábornok Úr figyelmeztetni szíves volt, a Bizottmány gonddal legyen, hogy a hazának ártalmára ne lehessen.*

4. Különös köszönetet mond a Bizottmány Tábornok Úrnak azon gondoskodásért, mellyel figyelmét az ügyis annyira terhelt Status pénztárai gazdálkodása, parancsnokságának mindjárt az első perciben kiterjesztette. A hadügyminisztérium utasított, hogy a pénzkezelés iránt szoros számvételről haladéktalanul intézkedjék; jövendőre teljes megnyugvását helyezvén e részben is a Honvédelmi Bizottmány, Tábornok Úrnak erélyes kormányzásába.

5. Az előbbi seregparancsnokság által oly botránykoztatólag osztogatott szabadsággal a seregtől távollévő törzs- és főtisztekre nézve kinyilatkoztatik, hogy hacsak valakinek szabadsági távolléte betegség vagy más alapos ok által igazolva nincs, tisztí fizetéseiket s javadalmaikat azonnal meg kell szüntetni, ha helyeiket azonnal el nem foglalják, a tisztí névsorbólí kitörültetése iránt a hadügyminisztérium intézkedni utasítottván.

Fogadja Tábornok Úr még egyszer a bácsi hadsereg megmentéséértí köszönetűnket a nemzet nevében, s legyen szíves azt mindazon derék tisztí uraknak s más egyéneknek, kik Tábornok Urat e nehéz és nagy munkában elősegítették, valamint az egész vitéz hadseregnek is rendíthetetlen hazafiságáért a Nemzet elismerését azon remény kijelentésével nyilvánítani, mikint meg vagyunk győződve, hogyha rendíthetetlen kitűréssel védették a hazának

Bács vármegyét, kétszeres lelkesedéssel fognak harcolni ott, hol a hazát kell a nemzetnek megmenteni, s a haza szabadsága megmentésének örökzöld bájérját füzendik vitéz homlokaikra.

Az Országos Honvédelmi Bizottmány

Eredeti fogalmazvány. MOL H 2 OHB 932/e/1849. – A fenti utasítás ugyanitt németül is megtalálható. Közli: KLÖM XIV. k. Budapest, 1953. 200–202.

* Bizonytalan, hogy ez az utalás kire vonatkozik, de feltehetőleg Stein Miksa alezredesre, aki nemrégiben került fel a déli hadseregből a hadügyminisztériumba, és akitől korábban már mások is óva intettek Kossuthot.

333.

Baja, 1849. január 23.

Kossuth Lajos közli a kormány felhívását a bajai városi tanáccsal, hogy az ellenséggel való mindennemű érintkezés tilos

Felolvastatott az Országos Honvédelmi Bizottmány Elnökének Kossuth Lajos Úrnak, folyó 1849. évi január 16-án 439/E szám alatt kelt hivatalos levele, melyben a képviselőháznak január 13-án hozott abbeli határozatát, mely szerint a képviselők mindaddig együtt maradni elhatározók, míg a haza megmentve nem leend, s hogy a Kormány mindazt, mit a nép az álladalom részére kiszolgált, vagy adóban elfogadja, vagy készpénzben kifizesse, s amennyiben ez még most itt-ott meg nem történhetne, mihelyt a körülmények megengedik, az álladalom részerei kiszolgáltatások törvényes kamatokkal együtt megtérítetni rendeltettek. Továbbá a Kormány felhívását, mely szerint

1. Az ellenségnek szállásolás, élelmezés, elszállítás tekintetében segédkezek nyújtani tiltatnak, s az élelmiszereknek az ellenség előli eltakarítása, s megsemmisítése elrendeltetik.

2. Az ellenség által elfoglalt helyekre, honárulási bűn súlya alatt, élelmi s egyéb árucikkek vitetni tilalmaztatnak.

3. A hivatalos s magánlevelezések, úgy az ellenséggeli bármimemű érintkezés honárulási büntetés terhe alatt tiltatik, s ezen rendszabályok áthágói rögtönítelő bíróság eleibe állíttatni rendeltetnek, s evégett vérhatalmi joggal a rendes sereg parancsnokai, a szabadcsapatok vezérei, s minden rendezett Tanács rögtönítelő bírósággal ruháztatik fel.

4. Oly törvényhatóságok, melyeket az ellenség megszállott, vagy megszállani készül, ostromállapotba helyeztetnek, s a törvényhatóságnak népfelkelés, szabadcsapatok rendezése kötelességül tétetik.

A közadó, s a haza védelmére áldozott magánajánlatok Debrecenbe szállíttatni, vagy a legközelebb működő Kormánybiztos kezeibe adatni rendeltetnek.

5. Az ellenség minden mozdulatai éber figyelemmel kísértetni, annak lépéseiről az Ország Kormánya, s a vidékbeli nemzeti seregek Vezérei tudósítani, az ellenség kisebb csapatai megtámadtatni, s annak előnyomulása, az utak, hidak, átjárások akadályozásával hátráltatni rendeltetik.

6. A hátralévő újoncok kiállítatni, s a Dunán inneniek Szegedre szállítatni rendeltetnek.

Baja Város Közönségének oly megvárással küldetik meg, hogy tapasztalt hazafiúi buzgalmánál, s erélyességénél fogva magát azon határozat, s felhívás értelméhez tartva, ez értelemben köréhez képest közremunkálанд.

Határozat

A Honvédelmi Bizottmány Elnökének ezen, a bajai közönség hazafiúi törekvéseit méltányoló bizalmas elismerése örömmel üdvözöltetvén, s az érdeklött országgyűlési határozat és kormányi felhívás, ahhoz való alkalmazkodás, s szoros megtartás végett tudomásul vétetvén, kifüggesztés, dobszó, s az egyházi szószékekről meghirdetés által közhírré tétetni, s szabadcsapatainknak másolatban megküldetni rendeltettek. Az egyházakbani meghirdetés eszközzésével: a plébániatemplomban Volarics Antal, a barátoknál Jilk Sándor, az óhitűeknél Petrovácz István Tanácsnok, az evangélikusoknál Kanyó Alajos képviselő, a zsidóknál Imrédy József Kapitány Urak bizatván meg. Egyszersmind pedig az utasokra, s a szállításokrai felügyelés tekintetéből a vaskúti, a pesti s a szegedi sorompókhöz két-két nemzetőr 30 krajcár fizetés-sel kiállítatni rendeltetett.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 51/1849. tan. törv. jkvi szám

334.

Baja, 1849. január 23.

Pilaszanovics József bajai főbíró közli Kossuthal Baja város közönségének hazafias nyilatkozatát

17/1849.

Igen tisztelt Honvédbizottmányi Elnök Úr!

Debrecenben január 16-án 439. szám alatt kelt rendeletét vettük, mindenekelőtt az irántunk annyira tanúsított bizalmát legdrágább kincsnek tekintjük és ezért mi forró köszönetet szavazunk.

Elárult hazánknak, s ezáltal elárult mi magunk helyzetét, a honfiúi kebel szülte fájdalom legérzékenyebb érzetével méltányoljuk, legszeretebb kötelességünknek választjuk azt, hogy kormányunk és különösen tisztelt Elnök Úr intézkedéseit saját feláldozásunkkal is teljesíteni, rendeleteit végrehajtani a legpontosabban igyekszendünk, bizalmunk a Kormányban határtalan, s nincs rendelet, melynek feltétlenül engedelmeskedni, valamint hivatalos ügy, legédeesebb kötelességünknek ne tartanánk.

Midőn szerencsések lehetünk tisztelt Elnök Úr s kormányunknak ezen őszinte nyilvánításunkat tenni, a népek Istenétől, az igazságvédőtől, minden intézkedéseikre áldást óhajtván, kegyei s kedvezéseibe ajánlottak a legnagyobb bizodalommal s tiszteléssel maradtunk.

Baján, 1849. évi január 23-án tartott gyűlésünkől
Tisztelt Elnök Úrnak

alázatos szolgálói
Pilaszanovics József Baja városa Főbírája,
Tanácsa és Közgyűlése

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 OHB 3594/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Baja Városa részéről. Az Országos Honvédelmi Bizottmány Elnökének tisztelt Kossuth Lajos úrnak teljes tisztelettel. Hivatalból. Debrecenben. Hivatali rájegyzés: 3594/e/1849. január 27. Baja város közönségének hazafias nyilatkozata vonatkozólag a 439. számú kegyes rendeletre. Tudomásul. P. H. 439. számhoz.

335.

Baja, 1849. január 23.

**Knézy Antal alispán a Verbászon pusztító ellenség megfékezésére
általános népfelkelést rendel el, és utasítja Baja városát,
hogy fegyvereseit szállítsa Zomborba**

Felolvastatott Knézy Antal Alispán Úrnak folyó évi január 21-én Zomborban kelt hivatalos levele, mely szerint a Szenttamásról kitört, s Verbászon pusztító, raboló, gyilkoló rablócsoport fékezése végett általános népfelkelés elrendeltek, s a nép hova nagyobb számmal, puskákkal, pisztolyokkal, kaszákkal fegyverkezve, a helybeli bírák vezérlete alatt Zomborba szállíttatni rendeltetik.

Határozat

Tekintetbe vétetvén a közlő vész nagysága, az illető tizedbeli Tanácsnok Uraknak meghagyatik, hogy tizedeikben minden fegyverfogható egyéneket összeírván, őket a felkelésre buzdítsák, s oda utasítsák, hogy magokat lehetőleg felfegyverkezve, s három napi eleséggel ellátva, a rabló ellenség fékezésére siessenek.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 52/1849. tan. törv. jkvi szám

Knézy Antal alispán hasonló értelmű, 1849. január 22-én kelt, és Szabadka városához intézett levelét Közli: *Iványi István-Magyar László: Szabadka és vidéke 1848/49-ben. Levéltári dokumentumok. Szabadka, 1998. 134–135.*

Baja, 1849. január 23.

**Bajaszentistván község átadja az általa gyűjtött fehéreneműket
Baja városának, tájékoztatást kér a politikai és katonai helyzetről,
és felajánlja az erejéhez mért fegyveres erő kiállítását**

a) Igen Tisztelt Főbíró Úr!

Azon becses szívességiért, miszerént a toborzó magyar honvédek számára általunk tiszta hazafiúi buzgalomból összeszedett fehéreneműeknek az átvételét ajánlotta, hálás köszönetünket nyilvánítva, azokat két példányban szerkesztett jegyzék mellett van szerencsénk kézbesíteni.

De van még egy alázatos kérésünk. Nékünk tudniillik, kik oly szerencsétlen helyzetben állunk jelenleg, hogy sem a Megyei Tisztviselőség útján, annyival inkább postán a Honvédelmi Kormánytól semmi rendeletet sem kaphatván, kérjük, ha akár postán, akár más úton Baja Városához érkezend, legyen szíves velünk tudatni, hogy azok szerént mi is a haza és a nemzetiség javára, csekély tehetségünk szerént intézkedhessünk, megértvén abból a haza boldogsága eránti rendelkezéseket, nyomban fogjuk a kívántató erőt kiállítani.

Kérésünket újítva illetőleg vagyunk
Szentistvánon, 1849. évi január 23-án
Tisztelt Főbíró Úrnak

hivatalbeli szolgája
Sztrikinác Antal Bíró és a Tanács

Deák Jegyző

Eredeti levél, tiszttázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvényszékének iratai 53/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: Bajaszentistván, 1849. január 23. 1849 – 53. Tanácsülési 30. szám.

b) Bemutatván városunk főbírája Szentistván helységének folyó évi január 23-án hozzá intézett levelét, mely szerint a honvédek számára szedett fehéreneműeket néki kézbesítvén, egyszersmind arra kéri, hogy miután se a megyei tisztviselőség, se posta útján a Honvédelmi Bizottmánytól rendeletet nem kaphatnak, Baja Város Tanácsához érkezendő rendeleteket velök közölje, a haza, s nemzetiség javára tehetségökhöz képesti erő kiállítását felajánlván.

Határozat

A lelkes községnek ezen hazafiúi ajánlata örömmel vétetvén, méltányos elismerésül jegyzőkönyvbe iktatni rendeltetett.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tiszttázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvényszékének iratai 53/1849. tan. törv. jkvi szám

337.

Baja, 1849. január 24.

**Pilaszanovics József bajai főbíró értesíti Kossuthot, hogy Baja városa
a hazának felajánlott harangjait már elküldte Nagybányára,
és hazafias érzéseiről biztosítja az OHB-t**

18/1849.

Tisztelt Honvédelmi Bizottmányi Elnök Úr!

Örömmel olvastuk, Debrecenben január 17-én 266. szám alatt kelt nagybecsű levelét, és habár Pest felől a Világ Zsarnoka, alulról a rabló, mindinkább felénk közeledő csoport uralma aggodalmas, s nyomasztó fájdalomra élesztik lelkünket, mindazonáltal e vészes pillanatok közepette hazafiúi érzetünk inkább erősödven, legkevésbé sem kétkedtünk s zavartattunk meg intézkedéseinkben, és az általunk december 6-án felajánlott harangjainkat, felette becses utasításához képest nem késtünk azonnal Nagybányára szállíttatni, vegye a hon méltó kormánya oly kedvesen csekély ajándokunkat, mily kedvesen adtuk azt, ez leend lelkünk legfőbb jutalma.

Midőn szerencsénk lenne erről Tisztelt Elnök Urat és a Honvédelmi Bizottmányt értesíteni. Kedvezéseibe ajánlottak teljes tisztelettel maradván

Baján, 1849. január 24-én

Tisztelt Elnök Úrnak

alázatos szolgálái

Pilaszanovics József Baja városa Főbírája,
Tanácsa és Közgyűlése

Eredeti irat, tiszttázat. MOL H 2 OHB 1787/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Cimzés: Baja Városa Közönsége A Honvédelmi Bizottmány Elnökének tisztelt Kossuth Lajos Úrnak minden tisztelettel. Hivatalból. Debrecenben. Hivatali rájegyzés: 1787/e/1849. 1849. február 9. Baja Város közönsége értesít, hogy a megajánlott harangjait Nagybányára már elküldötte. Egyébiránt honfiúi érzelmeiről tudatja a Honvédelmi Bizottmányt. Ceruzával ráírva: Közlönybe. P. H.

338.

Kula, 1849. január 26.

**A szerb vajdaság középponti kormánya által teljhatalommal
felruházott bizottmány hódolatra szólítja fel
Jankovácot és Baját**

Nagyon Tisztelt Egyházi Pásztoroknak, Tudós Tanítóknak,
Ügyvédeknek, Jegyzőknek, becses Kereskedők, Kézművesek,
Földművelők sat. népnek üdvöt s barátságos felhívást!

Dicsőségesen országgló Első Ferenc József Királyunk múlt év december hó 15-én kelt, s a Szerb Nemzethez intézett leirattal múlt év május 1. és 3-ai napon, Karlócán tartott gyűlésen hozott határozatokat ugyanazon Nemzetnek

jóváhagyta, s valamint Vajdát s Patriárchát, úgy belügyi kormányzást is a Szerb Vajdaságba, mely magában Bácskát, Baranyát, Bánátot s Szremet foglalja, szabadsági és egyenlőségi alapon, legkegyesebben megerősítette.

Minek következtében mi alább írottak Első Ferenc József, s Szerb Vajdaságnak Középponti Kormánya nevében felhívjuk Szerb Vajdaságnak minden lakosait vallás- és nemzetséggkülönbég nélkül, hogy minden községtől küldöttség által, jelen felhívás vételétől számítva 48 óra alatt a Szerb Nemzetnek tartózkodó Középponti Kormány által teljes hatalommal felruházott Bizottmány előtt megjelenvén ennek hódolatukat nyilvánítsák, s úgy hadi, mint polgári hatóságok, engedelmesskedjenek.

Amely község a kiszabott idő alatt ezen barátságos felhívást teljesíti, s mind Ófelségének, mind a Szerb Vajdasági Kormánynak híven engedelmesskedik, biztosíttatik becsülete, élete, vagyona s minden helybeli avagy községi jogok, meg saját köröktől közvetlen Elöljáróknak megválasztandása vallás s nemzetséggkülönbég nélkül. Mely községek pedig ezen felhívásnak nem engedelmesskednek, hanem hitlenül tovább is a Kossuth-féle lázítókkal cimboráskodnak, azok, mint hazaárulók tekintetnek, és mint ilyenek ellen az ausztriai-szerb sereg fegyvert használand.

Kelt Kulán, 1849. január 26-án

A. Nikolics titoknok

A Szerb Vajdaságnak Középponti Kormánya
által teljes hatalommal felruházott Bizottmány
Pál Nikolics, Matvej Nenadovics, Aleksandar Kostić

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 OHB 1869/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: A Szerb Nemzeti Kormánynak teljhatalommal felruházott Bizottmányától. Ezen körlevél elolvasása után rögtön küldessék tovább. Tisztelt Jankováci s Bajai Községnek. Hivatalos. Jankovácon s Baján. Hivatali rájegyzés: jött 1849. február 4-én P. H. 1869/e/1849.

A fenti felhívólevél a Hunkár Antal kormánybiztos által Szegeden, 1849. február 9-én kelt, és a Kossuthnak küldött jelentés melléklete.

I. Ferenc József 1848. december 15-i kéziratát. *Közl.: Thim József: A magyarországi 1848–49-iki szerb fölkelés története. Bp., 1930. III. k. 250–252.*

339.

Baja, 1849. január 26.

A bajai városi tanács ítéletet hoz a Kossuth Lajost és a városi előljárókat nyilvánosan szidalmazó Matkovics Ferenc és Bertity Jakab ügyében

Felvétetett a Kormány Elnöke, s az Elöljárók elleni kikeléssel vádolt Matkovics Ferenc és Bertity Jakab önvallomása.

Határozat

Ámbátor a vádlottak azon tettüket, mely szerint a Kormány Elnökét Kossuth Lajos Urat szidták, s e Városi Tanácsot becstelenítették, önvallomásaikban tagadnák, miután azonban ötrendbeli egyformán valló tanúknak hi-

telesített vallomásából kitűnne, hogy a vádlott Matkovics Ferenc és Bertity Jakab folyó évi január 23-án a Vörös Ökör című vendéglőben Kossuth Lajos Urat szidták, s huncut névvel illették, úgy a Városi Tanácsot is becstelenségteltek, sőt az ellenséges rációk eljövételével is fenyegetőztek, ezen merényletükért, azonfelül, hogy Matkovics Ferenc a Képviselők sorából kitöröltetik, Bertity Jakab pedig szőlőcsöszsi szolgálatából elbocsáttatik. Mindketten fél évi vason, közmunkán, s hetenként kétszer kenyéren és vízen töltendő börtön elszenvetésére ítéltettek. A végrehajtás Kapitány Úrra bízattván.

Eredeti tanács törvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényességének iratai 57/1849. tan. törv. jkvi szám

340.

Baja, 1849. január 26.

**A bajai városi tanács ítéletet hoz
a Kossuth Lajos elleni kikeléssel vádolt Pestalics Ágoston ügyében**

a) 1849. évi január hó 23. napján kivett Tanúvallomások.

Első tanú. Csendes István róm. kat., feleséges, hite ajánlata mellett vallja, miképp ő folyó hó 22-én saját szőlőjében sógora Lengyel Ferenc s többek társaságában mulatván, a szintén oda megjelent Pestalics Ágostontól hallotta, Kossuthot Antikrisztusnak s népcsábítónak neveztetni, ugyanez alkalommal azt is kinyilvánította, hogy nekünk nem sok idő múlva mindannyiunknak bunyevácokká kelletik lennünk, mindezeket azonban részeg fővel s egész mámorosságában beszélte, később meg is bánván e tettét, mindannyiunktól bocsánatot kérve távozott el tőlünk. Jelen voltak ez alkalommal Zorics és Szakács Antal, kiket is e tárgyban alkalmas tanúkul használhatni.

Második tanú. Lengyel Ferenc, r. kat., feleséges, a fentebbivel egyezőleg vall, azon megjegyzéssel, hogy ő mint rácul nem tudó, Pestalics kifejezéseit csak mások tolmácsolása után érthette meg, s csupán csak ezen kijelentését, mintha nekünk rövid idő múlva bunyevácokká kellenék lennünk, hallotta tőle magyarul, alkalmas tanúkul szintén a fentebbieket nevezi.

Harmadik tanú. Szakács Antal, 33 éves, róm. kat., nőtlen, bajai lakos és szücsmester hit letétel ajánlata mellett vallja, hogy folyó hó 22-én Csendes István szőlőjében volt, Csendes István, Lengyel Ferenc, Zorics Pál és Pestalics Ágoston társaságában, hol Pestalics Ágostontól hallotta, miként Kossuthot Antikrisztusnak, néplázítóknak s huncfutnak nevezte, Lengyel Ferenchez szólva állította, hogy nékie is rácnak kell lennie. Hallomásból azt is tudja, hogy Pestalics Ágoston Szekeres Mihályt és még egy mesterembert azal fenyegette, hogy mihelyt a rációk bejönnek, a mesterembereket megölik, megjegyzi a tanú, hogy Pestalics Ágoston ez alkalommal boros volt.

Negyedik tanú. Zorics Pál, 50 éves, róm. kat., özvegy, bajai lakos hit letétel ajánlata mellett vallja: Pestalics Ágostontúl, ki boros volt, csak azt hallotta, hogy Kossuthot Antikrisztusnak és nép felbuzdítónak nevezte.

Imrédy József
Város Kapitánya által

1849. évi január 26-án tartott tanácsülés alkalmával Csendes István r. kat., feleséges, Lengyel Ferenc r. kat., feleséges, Szakács Antal, 33 éves, r. kat., nőtlen, Zorics Pál, 50 éves r. kat., özvegy, letett hitük után fentebbi val lomásaikat egész terjedelmében megerősítve hitelesítették. Kelt mint feljebb.

P. H. (Baja város pecsétje, 1696 megújíttatott 1840)

Pilaszanovics József Baja Városa Főbírája

Eredeti tanács törvénykezési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényezékének iratai 58/1849.

b) Baján, 1849. évi január 24-én kivétetett e következő Önvallomás

1. Mi a neved, hány éves, micsoda hitű s állapotú vagy?

Pestalics Ágoston a nevem, 56 éves, r. kat., feleséges, bajai lakos va gyok.

2. Miért vagy befogva?

Boros lévén, állítólag a Magyar Minisztérium ellen kikeltem.

3. Valld meg, miként keltél ki, mi okod volt arra, ki volt a bujtogatód.

Vince napján szokás szerént kimentem a szőlőmbe, ott ittam, s igen le borosodtam, visszajövet boros fővel bementem Csendes szőléjébe, de nem emlékszem, hogy valamit is mondtam volna, különben okom sincsen, bujto gatóm sem volt.

4. Valld meg, négy tanú van, kik bizonyítják, hogy Kossuth Lajos Hon védelmi Bizottmány elnökét hucfutnak s népcsábítónak nevezted?

Boros voltam nagyon, semmire sem emlékszem.

5. Katona, fogva vagy büntetve voltál-e, s mi vagyonod van?

Katona nem voltam, fogva és büntetve nem voltam, vagyonom áll Baján egy házból s szőlőből.

Kelt mint feljebb.

Imrédy József város kapitánya

Eredeti tanács törvénykezési irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanács törvényezékének iratai 58/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 1849 – 58 Pestalics Ágoston Önvallomása. Tanácsülési 33. szám.

c) Felvétellett Pestalics Ágoston, Kormány Elnöke elleni kikeléssel vádolt egyénnek az önvallomása.

Határozat

Ámbátor a vádolt Pestalics Ágoston, ittasságát adván okul, nem emlékezik, hogy Kossuth Lajos Úr ellen kikelt volna. Miután azonban négyrendbeli tanúknak hitelesített vallomásából kitünne, hogy ő folyó évi január 22-én Csendes István szőlőjében Kossuth Lajos Urat Antikrisztusnak, népcsábítóknak, néplázítóknak nevezte, a tanúkat pedig azzal fenyegette, hogy rövid idő múlva bunyevácokká kell lenniök, ezen merényletért, azon enyhítő körülmény tekintetbe vételével, miszerint mindezt boros mámorában beszélte, s később tettét megbánva, a tanúktól bocsánatot kért, három hónapi vason, közmunkán, s hetenként kétszer kenyéren és vízen töltendő börtön elszenvedésére ítéltetett. A végrehajtás Kapitány Úrra bízván.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvényezékének iratai 58/1849.

341.

Baja, 1849. január 26.

**Petrovics István tanácsnok és társai
beadják jelentésüket a városi tanácsnak az újoncozásról**

Beadván Petrovics István, Petrovác István tanácsnok, s Gergics Imre főjegyző urak hivatalos tudósításukat, jelentik, hogy ők részint az újoncok felavatása, részint némely újoncállítási kérdések elintézése végett Zomborban összeülendő Megyei Választmány előtt a magokat a katonáskodástól felmentetni kérő egyes fiak folyamodványaira lehető észrevételek előadása végett elnökileg kiküldve lévén, az időnként leszállított újoncok közül folyó 1849. évi január 16., 17., 18., 19. és 23. napjain 21 újoncot avattak fel, s eszerint, a már előbb kiállítottakkal együtt Baja Város által eddig kiállított újoncok száma 144-et tesz ki. Mely hivatalos eljárásukban kiérdemlett 9 napi díjakat január 15-től 24-ig két forintjával számítva, mindegyiknek 18, s összesen hármuk részére 54 pengőforinttal kirendeltetni kérik.

Határozat

Eljárásuk tudomásul vétetvén, Harlikovics Benjámin pénztárnok úrnak meghagyatik, hogy a 9 napi díjat hármuk részére 54 pengőforinttal kifizetvén, tegye kiadásba.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvényezékének iratai 60/1849. tan. törv. jkvi szám

342.

Baja, 1849. január 26.

**A városi tanács a kormány felhívására intézkedik
a bajai postaállomásra érkező levelek felbontásáról**

Folyó évi január 16-án 439. szám alatt Baja Város Közönségéhez intézett kormányi felhívás következtében a tanácsi jegyzőkönyv 51. száma alatt tett intézkedéseken felül.

Határozat

Az ellenséggeli hivatalos s magánlevelezések meggátlása tekintetéből, a bajai postaállomásra érkezett, sőt az itt feltett levelek tartalma is megvizsgáltatni rendeltetvén, azok megvizsgálása a Városi Főbíró Úr által kiküldendő Tanácsnok Úrra bízott.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztaát. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 61/1849. tan. törv. jkvi szám

343.

Baja, 1849. január 27.

Nádossy Sándor ezredes jelentése pénztalványozásairól Kossuthnak

Tisztelt Elnök Úr!

Baján, 1849. január 27.

Én itten csupán családi szükségékből, s betegeskedésem miatt tartózkodtam eddig, Debrecenbe leendő utazásom úgyis feltett szándékom vala.

Ami a rajtam követelt számadásokat illeti, én 1848. november 1-jétől fogva vagyok a hadügyminisztériumban, s mint annak tagja pénztalványozásokra feljogosítva nem valék, s egy fillér pénzt sem nem utalványoztam ottan, de sohasem is kezeltem.

Mint volt Nemzetőrségi Tanács elnöke felsőbb rendeletekre utalványoztam pénzt, de egy garast se kezeltem, s amit utalványoztam, azt egyedül Erdős Örnagy és főszámvivő tiszt úr szoros és rendes számadásai, s mindenkor megbízó rendeletekre vonatkozó utalványozásaira tettem. Ezen számadások 1848. december 1-je bevégeztével az archívumban minden percben beláthatók, s hű tanúi annak, mely pontosság és hazafeljes becsületességgel vitte azokat a Számadó Erdős Örnagy Úr. Én elnöki hivatalom terheitől és felelősségétől, a Honvédelmi Bizottmány és a hadügyminisztérium által a fent írt naptól fogva felmentve vagyok.

Miről adjak még számadást, nem tudom, de bármi legyen is az, arra mindenkor kész vagyok, mert igazabban a hazáját senki sem szolgálta mint én, de meggyőződésből republicánus vagy communista, alkotmányunk vesztélyeztetése nélkül lenni nem tudok! Én csak alkotmányos szabadságért küzdök, utolsó csepp vérig, s imádott hazám hű fia leszek, bár csak kaszát adjanak is Önök a kezembe! De a király és a haza nevében.

Jó híreink édes élvezettel hatják át mindenkor keblemet, s köszönöm Elnök Úrnak azokat, bár már a szélvész után a kikötőbe juthatnánk! Én hazánknek igaz ügye győzedelmén sohasem kételkedtem, s jelenleg is meggyőződéselem, hogy bár temérdek szenvedésekbe van bonyolítva hazánk, de mindamellet is az igazság oltalmazója, kivezetvén bennünket az igaz útra.

Nádossy Sándor

Eredeti levél, tisztázat. MOL H 2 OHB 1515/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 1515/e/1849. Érkezett 1849. február 4. Az elnöki levéltárba teendő. Kelt Debrecen, 1849. február 4., a Honvédelmi Bizottmány határozatából. Rákóczi János m. k. Előadó Elnöki Titoknok. Mellette található Nádossy 1848. december 28-án Pesten kiállított, 600 ezüstforintról szóló útit számlája is. – Kossuth 1849. január 22-én szólította fel Mészáros Lázár hadügyminisztert, hogy írjon Nádossynak, s kérjen tőle számadást az általa kezelt pénzről, valamint rendelje őt Debrecenbe. Vö. KLÖM XIV. k. Bp., 1953. 187–188.

344.

Baja, 1849. január 28.

**Horváth Antal Bács-Bodrog megye főispánjának jelentése
az OHB-nek megyéje helyzetéről**

75. szám/1849.

Bács megyei Főispán s Kormánybiztostól
A Honvédelmi Bizottmánynak!

Baja, 1849. évi január 28-án

Debrecenben

Folyó hó 23-án kelt levelüket a Pénzügyminisztérium által küldött pengő 100 000 forintokkal egyetemben megkaptam.

Az, hogy a katonaság innen való elvonulása nem egyes érdekből vagy a haza más részének megmentése, hanem egyenesen a Nemzet létele fenntartása tekintetéből történt, előttem is tudva vagyon. Amde Uraim bocsássanak meg, itt e Megye 40 000 főnyi lakossága, minden véderő nélkül, egy oly ellenség irányában hagyatott, mely egyenesen a magyarnak nemcsak vagyona, hanem élete ellen is törekszik.

Kérelmem nem is oda terjedt, hogy az összes katonaság, hanem csak annak egy része hagyatott volna mozgó csapatként a Megyénkben, mely meg is ígértetett.

Utolsó tudósításom olta a nép minden lelkesedése dacára is az ellenség naponta pusztít, és felfelé vonul; így foglaltatott el tegnap délután 2 óraker Kula mezővárosa is, melyet az ellenség számos ágyúkkal, több zászlóalj gyalogsággal, s mintegy 6–7 száz lovassággal támadott meg, s az ezek hiányában volt nemzetőröket visszaverte.

Egy példa ez is arra, hogy a nép ágyú hiányában annak ellenében nem védheti magát, fájdalom nem az első eset ez, így történt Kassánál is, ott pedig ágyú s fegyver is volt.

Ami azonban legborzasztóbb a nép dühétől kell tartanunk, az, főleg a németseg az egész Megyénkben fellázadt.

Tanúsítá ezt a nép, a kulai csata után is, hol a németek a közeli Szivác helységébe menekvő lovascsapat közül hármat, mivel magyarok voltak, s állításuk szerint az Urak mellett tartottak, iszonyú kínok közt kivégezték.

A nép egyedül a civilisált osztálynak s illetőleg a tisztviselőségnek tulajdonítja, hogy a katonaság megyénkbelől kivonult, bosszút forral ennek irányában, s minden igyekezetét annak kiírtására fordítja.

Kettős ellenség közepette állunk, a dühöngő rác ellenség, s a felingerült nép között.

Nincs vezérünk, nincs fegyverünk, nincs municiónk.

Uraim intézkedjenek életünk megmentése felett, rendeljék ide a Szegeden lévő, s a felső ellenség ellen anélkül sem használható katonaság egy részét.

Ott a haza kárára, itt hasznára lehetnek.

Higgyék el én a katonaság irányában mindenkor igazat mondtam, s tapasztalni fogják Önök is, hogy Bácska feladásával nemzetünk ellenében többet ártottak, mint használtak.

Lelkes itt azért még a magyar lakosság, megtesz nemzetiségünkért mindent, csak küldjenek Önök vezetőket.

Bács megye tisztikara ellen terjesztett azon hír, mintha megadásról tanácskozott volna, alaptalan, lehetnek egyesek, kik tán a felső ellenséghez szítanak, de ha tényök, s illetőleg szándokuk napfényre derülend, a haza bosszúját kikerülni nem fogják.

Folyó hó 25-én 61. szám alatt kelt levelemben érintett Zdráhál Ferenc álladalmi számtartót, ki az ellenséghez mint közhivatalnok hivatlanul átment, elfogattattam.

Megyénk állását Baja Város Főbírájának leveléből is átláthatják.

Népfelkelésünk öregbítésére Pest megyei szomszédos magyar községeket is felhívtam.

Gróf Eszterházy Sándor Tábornok 25-én a Bakonyban lévő szentlászlói birtokába elindult.

Nádossy Ezredes pedig nálom volt szállva, tegnap estve tölem csak avval ment el, hogy jó éjszakát kívánt, ma délelőtt senki sem látván, ebédre ke-restettem, mire a szobájába ment cselédem keresé, hült helyét találta, hova ment, nem tudom.

Horváth Antal

Uram, a nép dühe rettenetes, mi legrosszabb a Németseg a Rácokhoz kapcsolódik és irgalmatlanul gyilkol.

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 OHB 1343/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 1343/e/1849. 1849. február 2. Horváth Antal Bács megyei főispán jelentése az ottani nép ingerültségéről, mely nemcsak a rácok, hanem a tisztviselők irányában is mutatkozik. – Katonai erőt kér odaküldetni. – Elintéztetett. Debrecen, 1849. február 17. A bizottmány határozatából: Rákóczi János m. k. Előadó Elnöki Titoknok. Mellette van a fenti levél német nyelvű fordí-

tása is. *Az iratból részleteket közöl: Dr. Thim József: A magyarországi 1848–49-iki szerb fölkelés története. Bp., 1935. III. k. 361.; Iványosi-Szabó Tibor: A mai Bács-Kiskun megye az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Kecskemét, 1988. 389–390. A dokumentum elején történető hivatkozás, miszerint „Folyó hó 23-án kelt levelünket” – ez nyilván Kossuth 1849. január 22-i dátummal fogalmazott levele Horváth Antalhoz. Közli: KLÖM XIV. k. Bp., 1953. 193–194. A fenti jelentés alapján Kossuth 1849. február 1-jén tájékoztatta a hadügyminisztériumot a Bács megye kiürítésével kapcsolatos problémákról. I. MOL H 2 OHB 1329/1849. és KLÖM XIV. Bp., 1953. 284.*

345.

Baja, 1849. január 28.

**Pilaszanovics József Baja város főbírája jelentést tesz
az OHB elnökének Bács megye állapotáról**

4145/e/1849.

Méltóságos Elnök Úr!

Megyénk Főispánja, Horváth Antal Úr megbízásából vagyok bátor Bács Megye állásáról és népe hangulatáról némely tapasztalatokat felterjeszteni.

Megyénk, amiólta a katonaság Megyéinkből kivonult, szomorú állásban van, a rácok szerte dúlnak, rablás és kegyetlenségek közt, Verbász kirabolva, az álladalmi élelmezési javak ott veszve, mint szintén Magyarbecse is, Szikics, Feketics és Hegyes felgyújtva és kirabolva.

Azonban magyar ajkú népeink ébrednek azon mámorból, melyben némely rossz lelkűek ringatták, és tömegestül szítnak a vész megakadályozására, hiszem a jó Istent, hogy egy jó ideig képesek leendünk magunkat fenntarthatni.

Főispánunkat kivéve, a többi tisztviselőinkben kevés az erély, de bizony azt mondhatom, hogy sokakban akarat sincs ügyünk mellett, és ha veszünk kellend, nem a nép, hanem a gazok lesznek az okai.

A nép, de csak a magyar semmi áldozattól sem kíméli magát, minden a haza védelmére irányzott felszállítást egy szívvel lélekkel fogad el, és ha csügged, csak kaputosaink lélektelensége az ok, akiknek nagyobb része még most is kétesen néz a jövő elébe, nincs bennök határozottság, és sokan rossz akaratúak.

Latinovics Károly és Rudics József átaljánosan hisszük, hogy javunkra nincsenek.

Volt szerencsém olvasni Méltóságodnak Főispánunkhoz írt levelét, melyben a Bács Megye Tisztikara Konferenciájáról van említés, nehezen bébizonyítható még most, hanem mi is gyanítjuk, hogy igaz, csak az az egy vizsgálat bennünket, hogy eljövend a fizető óra.

Tisztikarunk olyan, hogy egész őszinteséggel el lehet mondani, Főispánunk egyedül áll, pedig ilyenkor jólelkű segedelemre van szükség.

Pest megye alsóbb helységei, jelesen Szeremle, Szentistván és Csanád Baja városa hatósága alá adta magát addig, míg a Honvédelmi Bizottmány róluk rendelkezend, gaz tisztviselőik elhagyván őket, mi tehát ennél fogva bátrak vagyunk nagylelkű ajánlatikat a haza védelmére felhasználni.

Honvédi Kormányunkban Isten után a legőszintébb bizodalommal vagyunk, általa hazánkat, és hazánkkal minket is, mind övéit megmentend a fenyegető véstől. Istennek teljes áldását kérve. Méltóságod minden felfogott működéseire, kegyeibe ajánlott vagyok és maradok.

Méltóságos Elnök Úrnak
Baja, 1849. január 28-án

alázatos szolgálója
Pilaszanovics József, mint Baja városa Bírája is

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 OHB 4145/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Méltóságos Kossuth Lajos úrnak a Honvédelmi Bizottmány Elnökének tisztelettel Debrecenben. Hivatali rájegyzés: 4145/e/1849. február 4. Pilaszanovics, Baja város bírása Bács megye állapottáról tett jelentése január 28-ról. – A dokumentumban említett „Méltóságodnak Főispánunkhoz irt levelét” hivatkozás nem más, mint Kossuth 1849. január 22-i dátummal fogalmazott, és amint az már az előző 344. számú dokumentumból is kiderül, január 23-i dátummal postázott levele Horváth Antalhoz. Közli: KLÖM XIV. k. Bp., 1953. 193–194.

346.

Csonopla, 1849. január 28.-Szeged, 1849. február 23.

A bajai mozgó csapat számára tett kifizetések

- 1) A bajai Mozgó Csapat számára 1849. évi január hó 24-től kezdve 28-ig bezárólag 5 napra járó illetmény kimutatása:

százados	1
főhadnagy	1
alhadnagy	2
őrmester	2
zászlós	1
tizedes	12
dobos	2
ács	2
örvezető	12
közvitéz	175
Összesen:	210

5 napi illetmény kimutatása:

Fejszám	Napi illetmény		Járandóság	
	ft	xr	ft	xr
2 őrmester	0	24	4	0
12 tizedes	0	14	14	0
2 dobos	0	10	1	40
1 zászlós	0	24	2	0
189 közvitéz	0	8	126	0
Összesen: 206 fő	0	0	147	40

Hogy fentebbi 147 ft, azaz száznegyvenhét forint negyven krajcárt Sándor József Százados Úrtól felvevén, e pénz a nép között felosztatott, ezennel nyugtattatik és bizonyíttatik. Kelt Csonoplán, 1849. évi január hó 28-án azaz pengő pénzben 147 ft 40 xr

Oláh János első századbeli őrmester

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 1

- 2) A bajai Mozgó Csapat számára 1849. évi január hó 28-tól kezdve február 2-ig bezárólag járó illetmény kimutatása:

százados	1
főhadnagy	1
alhadnagy	2
őrmester	2
zászlós	1
tizedes	12
dobos	2
ács	2
őrvezető	12
közvitéz	196
Összesen:	231

5 napi illetmény kimutatása:

Fejszám	Napi illetmény		Járandóság	
	ft	xr	ft	xr
2 őrmester	0	24	4	0
12 tizedes	0	14	14	0
2 dobos	0	10	1	40
1 zászlós	0	24	2	0
196 közvitéz	0	8	130	40
Összesen: 213 fő	0	0	152	20

Hogy fentebbi százötvenkét forint húsz krajcárt Sándor József Százados Úrtól felvevén, e pénz a nép között felosztott, ezennel bizonyítatik. Kelt Sztanicsicson, 1849. évi február 2-án
azaz pengő pénzben 152 ft 20 xr

Oláh János első századbéli őrmester

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 2

- 3) A bajai Mozgó Csapat számára 1849. évi február hó 2. napjától kezdve február hó 7. napjáig bezárolag járó illetmény kimutatása:

százados	1
főhadnagy	1
alhadnagy	2
őrmester	2
zászlós	1
tizedes	12
dobos	2
ács	2
őrvezető	12
közvitéz	196
Összesen:	231

5 napi illetmény kimutatása:

Fejszám	Napi illetmény		Járandóság	
	ft	xr	ft	xr
2 őrmester	0	24	4	0
12 tizedes	0	14	14	0
2 dobos	0	10	1	40
1 zászlós	0	24	2	0
196 közvitéz	0	8	130	40
Összesen: 213 fő	0	0	152	20

Hogy fentebbi százötvenkét forint húsz krajcárt Sándor József Százados Úrtól felvevén, e pénz a nép között felosztott, ezennel bizonyítatik. Kelt Zomborban, 1849. február hó 7-én
 azaz pengő pénzben 152 ft 20 xr

Oláh János első századbéli őrmester

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 3

- 4) A bajai Mozgó Csapat osztályának 1849. évi január hó 24. napjától február hó 7. napjáig 15 napokra számított tisztii illetmények feljegyzése:

Sorszám	Vezeték és keresztnév	Rangfokozat	Illetmény (pengő- forintban)
1.	Sándor József	osztályvezénylő százados	60
2.	Reichl Benjámín	százados	60
3.	Kardos György	főhadnagy	31
4.	Radány Gyula	főhadnagy	31
5.	Horváth József	alhadnagy	29
6.	Gyöngyösy János	alhadnagy	29
7.	Bogovics Mátyás	mint később választottnak illetményök	0
8.	Schumacher Keresztély	február hó 7. napjától számíttatni fognak	0
Összeg összesen:			240

A fentebb érintett kétszáznegyven pengőforintokat mi alulírt tiszték Sándor József első Százados Úrtól felvetteknek lenni bizonyítjuk. Zombor, 1849. február hó 6. napján

Sándor József mozgó osztálycsapat vezénylő századosa
 Reichl Benjámín százados
 Kardos György főhadnagy
 Radány Gyula főhadnagy
 Horváth József hadnagy
 Gyöngyösy János hadnagy

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 4

- 5) A bajai Mozgó Csapat számára 1849. évi február hó 8. napjától kezdve február 13-ig bezárólag járó illetmény kimutatása:

százados	1
főhadnagy	1
alhadnagy	2
őrmester	2
zászlós	1
tizedes	12
dobos	2
ács	2
örvezető	12
közvitéz	196
Összesen:	231

6 napi illetmény kimutatása, mikor is a csapat elszéledt:

Fejszám	Napi illetmény		Járandóság	
	ft	xr	ft	xr
2 őrmester	0	24	4	48
12 tizedes	0	14	16	48
2 dobos	0	0	2	0
1 zászlós	0	24	2	24
196 közvitéz	0	8	156	48
Összesen: 213 fő	0	0	182	48

Hogy fentebbi száznövevankét forint negyvennyolc krajcárt Sándor József Százados Úrtól felvettem, e pénz a nép között felosztott, ezennel bizonyítatik. Kelt Katymáron, 1849. február hó 13-án
azaz pengő pénzben 182 ft 48 xr

Oláh János első századbeli őrmester

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 5

6) A bajai mozgó csapat számára szükségelt apróbb kiadások feljegyzése:

Sorszám	Az apróbb kiadások megnevezése	Ára	
		ft	xr
1.	15 iskátula kapsl 1 pengőforintjával	15	0
2.	Ide zárt /. alatti jegyzék szerint puskák javításáért	6	32
3.	Réztollért //. alatti jegyzék szerint	0	20
4.	Négy konc papírosért	1	12
5.	Orvos hiányában orvosság, jelesen Antoni balzsam	3	0
Összesen:		26	4

A fentebbi kiadások tudtommal összesen pengő 26 ft 4 xr Sándor József Százados Úr által kifizettetett, mi is ezennel bizonyítatik.

Kelt Zomboron, 1849. febr. 10-én

Horváth József főhadnagy

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 6

7) Árjegyzék
Tekintetes és vitézlő bajai mozgó osztály csapat vezénylő Százados Úrnak parancsolatára 13 darab fegyver megjavításának díja. Egész somma 6 ft 32 xr
p: p:

Zomborban, 1849. februárius 9.

Alázatos szolgája Kumerkramer Mihály puskamíves

Hogy a fent kitett 6 forint 32 xroat pengő pénzben fent tisztelt Százados Úrtól valósággal felvettem légyen, ezennel elősmérem.

Zomborban, 1849. febr. hó 9-én

Kumerkramer Mihály puskamíves

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 7 – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 1849. február 9. Kumerkramer Mihály puskamíves számlája.

- 8) A bajai mozgó csapathoz országos feltételek alatt 5 pengőforint előpénz felvétele mellett csatlakozott örvítézek névsora:

Folyószám	Név	Előpénz (pengőforintban)
1.	Kovács József	5
2.	Keller Antal	5
3.	Vitman János	5
4.	Rádics András	5
5.	Vince György	5
6.	Hor András	5
7.	Farkas Antal	5
8.	Vitman Antal	5
9.	Mojzes György	5
10.	Horváth János	5
11.	Hofman Ferenc	5
12.	Sipos András	5
13.	Sándor József	5
14.	Kardos György	5
15.	Reichl Benjámin	5
16.	Radán Gyula	5
17.	Hering Lukács	5
18.	Piller Gáspár	5
19.	Dragics Dániel	5
20.	Burkovics Sándor	5
21.	Fischer Móric	5
22.	Fiala Károly	5
23.	Zsíros József	5
24.	Gyöngyösi János	5
25.	Buela József	5
26.	Tamás Mihály	5
27.	Balog József	5
28.	Kaizer Ferdinánd	5
29.	Smolicsics Ferenc	5
30.	Bébic Ágoston	5
31.	Illés Imre	5
32.	Csincsek Flórián	5
33.	Schumacher Keresztély	5
34.	Febo Lajos	5
35.	Holcinger Károly	5

Hogy a fentebbi 35 egyénekre egyenként 5 pengőforintjával számítva esett pengő 175, azaz egyszázhetvenöt forint az álladalmi pénzből Sándor József százados által kifizetődött, ezennel bizonyíttatik.

Kelt Szegeden, 1849. febr. 22-én

Oláh János első századbéli őrmester

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 8

9) Nyugtatvány

Pengő egyszázhetven forint és 24 xr-ról, melyeket alólírt Sándor József Százados Úrtól második kaszás századom, jelesen 12 Tizedes és 192 Őrvitéz számára hat napi illetve fejében, azaz február 9-től 14-ig bezárólag felvettem, mire nézve a fent nevezett Százados Urat ezzel megnyugtatom.

Kelt Zomborban, 1849. febr. 12-én

azaz 170 pengőforint és 24 xr

Reichl Benjámín Második Százados

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 9

10) (Nyugtatvány)

Alólírt ezennel bizonyítom, hogy miután századunkbéli emberek, ez idei február hó 9-én Kuluncsics Viktor Bács megyei esküdt úr által fizetettek, az első századból által tétettetett két őrmester és két dobos, e folyó évi január hó 24. napjától február 15-ig bezárólag, és így 23 napig Sándor József Százados Úr által folytonosan fizetettek, kiknek is jelesen két őrmester huszonhárom napi illetménye, naponta egy egyénre 24 xrt számítva, és a két dobosnak ugyanannyi napra az illetménye naponta 10 kr, összesen tészen pengő huszonhat forint 4 krt, mely összeg, hogy a tisztelt Százados Sándor József Úr által kifizetett, ezennel elősmérem és bizonyítom. Kelt Szabadkán, 1849. évi február hó 15-én

azaz 26 ft 4 xr pengő

Reichl Benjámín Második Százados

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 10

11) `

A bajai Mozgó Csapatnak alulírt maradványa az ellenség elől 16 hordó élestöltényeket megszabadítván, Bajárúl Szegedig szállították, kiknek is állványuk legitt feljegyeztetik:

százados	2
főhadnagy	1
alhadnagy	2
őrmester	2
tizedes	2
dobos	1
közvitéz	27
Összesen:	37

5 napi illetmény kimutatása február hó 18-tól kezdve február 23-ig bezárólag:

Fejszám	Napi illetmény		Járandóság	
	ft	xr	ft	xr
2 őrmester	0	24	4	0
2 tizedes	0	14	2	20
1 dobos	0	10	0	50
27 közvitéz	0	8	18	0
Összesen: 32 fő	0	0	25	10

Hogy a fentebbi huszonöt forint tíz krajcárt Sándor József Százados Úrtól felvevén, e pénz a nép között felosztott, ezennel bizonyítatik.

Kelt Szegeden, 1849. február hó 19-én
azaz pengő pénzben 25 ft 10 xr

Oláh János első századbeli őrmester

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 13

12)

A bajai Mozgó Csapatnak alulírt maradványa az ellenség elől 16 hordó éleستőlényeket megszabadítván, Bajáról Szegedig szállítottak, kiknek is állványuk legitt feljegyeztetik:

százados	2
főhadnagy	1
alhadnagy	2
őrmester	2
tizedes	2
dobos	1
közvitéz	27
Összesen:	37

5 napi illetmény kimutatása február hó 23. napjától február hótúl kezdve 28-ig bezárólag:

Fejszám	Napi illetmény		Járandóság	
	ft	xr	ft	xr
2 őrmester	0	24	4	0
2 tizedes	0	14	2	20
1 dobos	0	10	0	50
27 közvitéz	0	8	18	0
Összesen: 32 fő	0	0	25	10

Hogy a fentebbi huszonöt forint tíz krajcárt Sándor József Százados Úrtól felvevén, e pénz a nép között felosztott, ezennel bizonyítatik.

Kelt Szegeden, 1849. febr. hó 23-án
pengő pénzben 25 ft 10 xr

Oláh János első századbeli őrmester

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 14

13) Nyugtatvány
pengő negyvenhárom forint harminc xr-okról, melyeket alulírott február hó 7. napjától, ezen hó utolsó napjáig járó hadnagyi fizetésem fejében Sándor József Százados Úrtól hiány nélkül felvettem, ezzel a fent nevezett Százados Urat nyugtatom.

Kelt Szabadkán, 1849. február hó 16-án
azaz 43 ft 30 xr pengő

Gyöngyösy János a bajai vörössapkás mozgó csapat hadnagya

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 15

14) Nyugtatvány
pp. ft 96 azaz kilencvenhat pengőforintokról, melyeket alulírt Sándor József százados úrtól február 7-étől egész február hó utoljáig, mint egy holnapi járandóságom fejében felvettem, ezennel bizonyítom.

Kelt Szabadkán, 1849. február hó 16-án
azaz 96 ft pengő

Kardos György Bács megye mozgó csapatja 4. osztályának századosa

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 16

15) Nyugtatvány
pengő száztizenhat forintokról, azaz 116 forintokról pengőben, melyeket mi
alulírtak Sándor József Százados Úrtól havi illetményünk fejében felvettünk.
Költ Szabadkán, 1849. február hó 16-án
azaz 116 pengőforint

Bogovics Mátyás 2. századbeli alhadnagy
Schumacher Keresztély 4. századbeli alhadnagy

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 17

16) Nyugtatvány
hatvankét pengőforintról, melyet Sándor József Százados Úrtól havidíj
fejében felvettem.
Kelt Szabadkán, 1849. febr. 16-án
azaz 62 pengőforint

Horváth József főhadnagy

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 18

17) Nyugtatvány
egyszázhusz pengőforintról, melyet Sándor József Százados Úrtól havidíj
fejében felvettem.
Kelt Szabadkán, 1849. febr. 16-án
azaz 120 ft pengő

Reichl Benjámín második százados

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 19

18) Nyugtatvány
pengő egyszázhusz forintokról, melyeket a kezelésem alatt volt álladalmi
pénzből havi fizetésem fejében fölvettem.
Költ Szabadkán, 1849. február 16-án
azaz 120 ft pengő

Sándor József első századbeli százados

Eredeti irat, tisztázat. MOL R 306 Katonai iratok sz. n./1849. No. 20

347.

Debrecen, 1849. január 30.

Az OHB utasítja Hunkár Antal országos biztost, hogy a Frank Salamon bajai lakos által az állam részére felvásárolt cinket vegye át

1231/e

A Honvédelmi Bizottmány Elnökétől
Hunkár Antal Főispán s Országos Biztos Úrnak!

Debrecen, 1849. január 30.

Bajai lakos, Frank Salamon azon jelentést tevő, hogy felsőbb megbízás következtében az álladalom részére 40 mázsa cinket vásárolván, midőn a bevásárlott mennyiséget az illető helyen át akará szolgáltatni, már akkor a cinkvásárlás iránt, az álladalom részére, kormányparancs következtében be lőn tiltva, melynek folytán tekintetbe vétetvén az, hogy nevezett Frank Salamon felsőbb megbízás nyomán, s a vásárlást betiltó rendelet előtt vette be azon 40 mázsa cinket, megkerestetik Országos Biztos Úr, hogyha a kérdéses cink ólomtól mentes, vétesse tőle át, s fizettesse ki az árát.

Eredeti fogalmazvány. MOL H 2 OHB 1231/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 1231/e/1849. Elbocsátva 30/1 1849.

348.

Baja, 1849. január 30.

Perczel Miklós képviselő a Bács megyei rác lázadás elfojtására ajánlkozik

Baján, 1849. január 30-án

Perczel Miklós Képviselőtől
Kossuth Lajos Elnök Úrnak!

Debrecen

Midőn január 27-én Perczel Mór Tábornoknál őrnagyi hivatalomról lemondottam, korántsem volt gondolatom hazám szolgálatát e vészes napokban elhagyni, egyedül a nevezett Tábornok adta engedelmet használva ügyeim rendezése végett menék haza, útközben súlyos betegség ért utol, de fekvő ágyomban sem hágy nyugtot azon borzasztó események hallása, melyeket Bács alsó vidékén a gaz rácok elkövetnek, de leginkább botrányozott a Megyei Tisztviselők egykedvűsége, hanyagsága, ostobasága s Árulása, mellyel mindezeket nézik anélkül, hogy csak legkisebbet tennének a naponként terjedő s növekedő baj elhárítására. Maga Horváth Kormánybiztos és Főispán is élhetetlenül viseli magát, s ennek következtében a rácok naponként feljebb nyomulnak, minden órán várható, hogy Zombor is fellázad, Kulát, Kerynyáját már feldúlták, s irtózatos vérengzéseket és kebellázító irtózatosságokat kö-

vettek el, itt a legnagyobb erély kell, és nézetem szerént a véres repussáliák eszköze az egyedüli, mely őket előhaladásukban meggátolja, én itt embert nem ösmerek, ki valami férfiás fellépésre is, annál kevésbé ilyesmire alkalmas volna, én esmérem e vidék Urait, a középrendűek közül néhányat kivéve, kik között Baja Bírája Pilaszanovics József első helyet érdemel, gyáva haszontalan, cudar emberek, és ezért bátor vagyok magamat e vidék megmentésére ajánlani, 3 zászlóalj, de jó gyalogság, két divisio lovas és 12 ágyú elég, ennyit a konkurálás terve csorbítása nélkül lehet, de kell is rendelkezésem alá adni, de ami legfőbb, minden tekintetben Charte Blanche, és én fejtemmel jótállok, hogy néhány nap alatt visszariasztom a gazokat, vagy ha veszni kell, a vidéknek oly halotti máglyát gyújtok nékie, hogy sírva néznek a győzelemre.

Éppen most vett tudósítás szerént Burits Pécs felé közeleg, a baranyaitolnai egyesült seregek, kikhez Nemegyei 1600 emberrel csatlakozott, Pécs előtt akarnak vele ütközni, Perczel Sándor ezen seregeknél marad s tesz mit tehet, ha hivatalos megbízást kapna az ottani dandárok egyike átvételére, tán hatályosabban működhetnék, ezt várja, és ezennel általam kéreti.

Részemre minél hamarább elvárom a rendelkezést, de csak úgy, mint azt a jelen és helybeli körülmények tökéletes esmeretében szükségesnek tartom, minden megszorítás elzsibbasztana, és célt nem érnék, ha így tetszik elfogadni ajánlatomat, kész vagyok e szolgálatra.

Minden esetben, amint csak lehet, és ezt kevés napok múlva reménylem a képviselői állásomat Debrecenben elfoglalni szent kötelességemnek tartom.

Perczel Miklós

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 OHB 1369/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Perczel Miklós képviselőtől Kossuth Lajos Elnök Úrnak Hivatalból. Igen sürgős. Debrecenbe. Hivatali rájegyzés: 1369/e – 1849. 1849. február 2. Perczel Miklós képviselő a Bács megyei rác lázadás elfojtására ajánlkozik. Tudomásul. P. H. P. H.

349.

Baja, 1849. január 30.

Pilaszanovics József Baja város főbírája a Bács megyében mutatkozó fejtelenségről és a rácok előrenyomulásáról tudósítja Kossuthot

Méltóságos Elnök Úr!

Folyó hó 28-án Méltóságodhoz intézett némely vázlatim Bács Megyéről, e néhány órai időköz óta tetemesen változott, a rácok napról napra erősödve közelednek a felsőbb részekhez, ekkorig, a legközelebbi napokban Verbász, Szikics, Feketehegy és Magyarbecsin kívül Kula, Hegyes, Cservenka, Szivác, Kernya megadták magokat, és amint e mai napon Bajára menekültek hiszik, holnap Zomborba, és akkor pár nap alatt Baján leendnek.

Nem rosszul nevezgették Bács Megyét Bécs Országnak, ez Uram igaz, mert ha Becsét a rác elfoglalja, amit ez ideig erélytelen tisztviselői nem tud-

tak teremteni e valóból, hogy megér egy figyelmet nem érdemlő ronda csorda ellen fenn tudhatta volna tartani, és minden és minden veszedelemtől megóvni, azt Méltóságos Uram a rác, ha hatalmába keríti Megyénk erőteljes népét, ezzel egy fél ország ellen tudandja magát védeni.

Uram, rémképektől ijedni nem szoktam, de ha rögtön segedelem nem érkezend, veszve vagyunk, és hű magyarja áldozatul esend.

Én állásomat nem hagyom, és mindent el fogok követni, habár csak a Megye egy részecskéjének is, és talán túlságoskodásokra fogok vetemülni csak hazámnak használhassak.

Főispánunk egyedül áll, tisztviselője azt bizton lehet mondani egy sincs.

Mozgó és szabadsapataink nagyobbára kiállítva, némelyek már közülök el is fajulva, de Uram nem csoda, tisztviselő sehol, még csak bén mutatkozna is.

A nép magára hagyatva, bélátva, hogy akiknek a nép élén kellene állani, megszöktek vagy elbúvtak, és ha az ilyenek kézbe kerülve, a népbosszú áldozatává lesznek, ki lesz oka, ha ártatlanok is fognak szenvedni.

Arra kérem Méltóságodat, a simogatási időszaknak le kellett már folynia, és nehogy a nagy gaz szaladjon, míg a kicsi fennakad.

Nekünk most sem tisztviselőnk, sem pedig vezérünk, ne adja az Isten, de félek, hogy elveszünk.

Méltóságos Elnök Úrnak

alázatos szolgálja

Pilaszanovics József Baja Városa Főbírája

Eredeti levél, tiszttázat. MOL H 2 OHB 1370/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Címzés: Méltóságos Kossuth Lajos Úrnak, az Országos Honvédelmi Bizottmány Elnökének Debrecenben. Hivatali rájegyzés: 1370/e – 1849. 1849. február 2. Pilaszanovics József Bács megyei szolgabíró a megyében lábrakapott fejtelenségről, s a rácok előnyomulásáról értesít. Tudomásul. P. H. – Pilaszanovics József bajai főbíró Bács megye kiűritésével kapcsolatban felmerült problémákról szóló fenti jelentése csak 1849. február 2-án jutott el Kossuth kezéhez. I. KLÖM XIV. k. Bp., 1953. 284.

350.

Baja, 1849. február 1.

**Horváth Antal Bács-Bodrog megye főispánja újabb jelentésben
számol be az OHB-nek megyéje helyzetéről
a rác támadást követően**

86/1849. H.

Bács megyei Főispán s Kormánybiztostól
a Honvédelmi Bizottmánynak!

Baja, 1849. február hó 1-jén

Debrecenben

Bács Megye kétharmad része már rác hatalom alatt vagyon, helységeink elpusztítottak s kirabolttak, a magyar lakosság ezrei részint meggyilkoltak, részint földönfutókká lettek, néhány nap, s egészen veszve vagyunk.

Segélyt hasztalan vártunk, a számos ágyúkkal ellátott ellenség irányában magunkat nem védelmezhattük, megtettünk mindent, de nem lett sikere.

A kegyetlenséget, melyet az igazi, s nevüknek valódi módon megfelelő vad-
rácok végbevisznek, leírni, vagy csak elképzelni is lehetetlen.

Nem gyilkolják ezek meg a magyart, ez még kegyelem lenne, hanem napokig a legnagyobb kegyetlenséggel kínozza fosztják meg a szerencsétlent életétől.

Kristofek 70 éves kulai álladalmi Tisztartó fához köttetvén, egész nap borzasztó kínzások közt gyötörtetett, hajadon leánya pedig megszeplősítettvén, a kéjt élvezők által gyilkoltatott meg, több hajadon, s nőnem részesült ily kegyetlenségben.

A szintén kulai Orvos nyakánál fogva egy számár farkához köttetett, s a számárra egy dudás ültetvén, dudaszó mellett addig vontatattott a városban, míg csak meg nem halt, mások lófarkra köttetve végeztettek ki.

Borzasztó mindezeknek csak a hallása is, s melyek az erdélyi oláhság tetteit, ha tán nem haladják is felől, de mindenesetre azokkal párvonalba állanak!

Uraim, az Istenért küldjenek Szegedről segélyt, különben Bács Megye több ezer magyar ajkú lakosa koldussá s földönfutóvá lesz.

Megyénkben a rácok már mintegy befészkelvén magukat, a meghódítandó községekhez rendeleteket bocsátanak ki.

Ily rendeletek kezeimbe is jövének, azokból egyet eredetben, hű fordításával együtt, valamint egy németet is, idemellékelve Önöknek tudomására juttatom.

A gazok ezen szözataikban békét és csendet ígérnek, azonban a történetek sajnos tanúsítják, miként váltják be szavaikat, ők egyaránt kegyetlenkednek az ellenszegülő, s a magát megadó községen.

Külerönk nincs, az érkezett népfelkelési segély is szintén rabolván, az első ágyúszóra megfutamodott, minden törekvéseim s intézkedéseim, ágyúk s rendes katonaság nélkül hasztalanok.

Knézy első Alispán éppen most menekült Zomborból, hol a színlelt csendben volt 14 ezer rác szintén felzendült, s mint hallom, ezek élére Latinovics Károly volt Másodalispán, s Önök előtt is ismeretes egyén szándékozik állani.

A már általam érintett Zdráhál Ferenc álladalmi Számtartó az ellenség kezébe került.

A bácsi javakban volt álladalmi birkákat felfelé hajtattam, s ellátásokról intézkedtem, kiszámíthatatlan itt a kár, mit az álladalom eddigelé is szenvedett.

Uraim, mi mátyrjai lettünk nemzetünknek, megfosztattunk mindenektől, s ha a halált keresve is meg nem találjuk, legalább gondoskodjanak az én, s polgártársaim életük anyagi fenntartásáról.

Horváth Antal

Eredeti irat, tiszttázat. MOL H 2 OHB 1467/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 1467/e/1849. 1849. február 4. Horváth Antal bácsi főispán jelenti, hogy Megyéjének 2/3-da már a vadrákok kezében. Minő kegyetlenséget visznek ezek véghez; közli proclamatiojokat. Tudomásul, az iratok közé!

A jelentésben említett szerb és német nyelvű rendeletek az irathoz vannak mellékelve.

351.

Baja, 1849. február 2.

**Giron Péter, a Német Légión főparancsnoka, tudakozódik
Baja város főbírájánál csapata hollétéről**

Tisztelt Főparancsnok Úr!

Január 25-én kelt becses megkeresése folytában szíves kötelességemnek tartom főparancsnok urat arról értesíteni, hogy a parancsnoksága alá tartozó Gravogel tiszttúr vezénylete alatti csapat, itt környékünkön nem tartózkodik, hanem amennyire tudomásom vagyon, Eszéken állomásoz.

Midőn szerencsém lenne erről értesíteni, teljes tisztelettel vagyok

Baján, 1849. február 2-án

Tisztelt Főparancsnok Úr

alázatos szolgája

Pilaszanovics József Baja Városa Főbírája

Eredeti irat, tiszttázat. HL VII/C 203. Az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc iratai 11/454/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Cimzés: Baja Város főbírája Német Légión főparancsnokának tisztelt Giron Péter Úrnak tisztelettel. Hivatalból. Nagyváradon. Hivatali rájegyzés: 1849. február 2. A felzetre németül ceruzával még három sort írtak.

352.

Debrecen, 1849. február 2. és 11.

A solti járás községei kéréseikkel az OHB-hez fordulnak segítségért

a) Igen Tisztelt Országos Honvédelmi Bizottmány!

Annak hallatára, hogy az ellenség bévonulása miatt az Országos Honvédelmi Bizottmány és a Képviselőház Buda-Pestből eltávozni kénytelenített, a vér fagyott meg az ereinkben, elszomorodtunk, és csak akkor vigasztaltatánk meg először, amidőn folyó évi január 6-án a Nemzeti Kormány nevében Debrecen Város lakosaihoz intézett Proclamatiot volt szerencsénk a bajai Postáról megkapni.

De fájdalom! Azon időtől egy betű Kormányrendelethez sem juthatunk.

Nagyobb fájdalom! Miként a Pest megyei Tisztviselőség Babarczy törvénytelen Királyi Biztosnak halálos büntetés fenyegetésével egybekötött felszólítására Pesten Ferenc József ausztriai Császár részére hódolatát nyilvánította, ezek által pedig a Pest megyei Községek meghódítását is hasonló fenyíték mellett kijelentette, miszerint valamint a Tisztség, úgy az Előljáróság, a Nép méltó ingerültségének tétetett ki.

Borzadnunk kell a szomorú következményekre, mert Hazánk, Nemzetiségünk virágzásáért, s jobb létünk fent tarthatásáért élni vagy halni, utolsó emberig harcolni készek vagyunk, de a fenyegető nagy vész előtt Pesttől kezdve Bajáig fedezetlenül, fegyveres erő, fegyver s vezér nélkül magunkra hagyatva állunk, fenyegettetünk még az alsó rác kitörésekkel is, ezeknél fogva:

A következőkre bátorkodunk alattvalói hódolattal felkérni az Országos Honvédelmi Bizottmányt:

1. Méltóztatna a Postahivataloknál akképpen rendelkezni, hogy mi az Országos Honvédelmi Bizottmánynak a rendelkezéseit a bajai Postán kaphassuk.

2. Az adónak, és a hátralévő újoncoknak hová leendő szállításáról utasítást adatni.

3. A nemzetőrök rendezésére minden Községbe legalább két lelkes Honvéd Altisztet rendelni, és Nemzeti Őrnagy Somogyi Józsefet, ki nemzetőreink közt soha meg nem jelent, s kötelességét hanyagul vitte, elcsapatni.

4. Mostani kétséges helyzetünkben a solti Járás fedezésére legalább tízezer fegyveres erőt állíttatni, kikhez a fellelkesített Nép csatlakozna, jöjjön bár akkor ki Buda-Pestből Windisch-Grätz, ha még annyi ezer ördögöket hozand is magával, a solti Járást környező nagy őrjességbe leendő temetőhelye, és ha maradand csak egy hírmondó közülök, a poklok mélységébe is azt fogja hirdetni „Ne bátsd a Magyarat!”

Az Országos Honvédelmi Bizottmánynak

Feljegyzette:

Deák András m. k.

Szentistván helység Jegyzője

hódoló alattvalói a solti Járásnak

Bács Megye szomszédtságában lévő

Pest megyei községek Előljárói

P. H. Késmárki Sándor Sükösd Helység Bírája

Német József Esküdt

P. H. Bárdos Benedek Csanád helységének Bírája

Gyenis György Esküdt

Rajháty László m. k. Csanád Helység

vicejegyzője

P. H. Sztrikinátz Antal Bírója Szentistvánnak

Bánk Márton Helység Esküdtje

P. H. Kőrösi István Szeremle Helység Bírája

Kozma János Esküdt

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 OHB 1344/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 1344/e/1849. 1849. febr. 2. A bent írt Pest megyei solti járásban fekvő helységek kérik: a) – hogy a Honvédelmi Bizottmány rendeletei a bajai postahivatal útján jussanak hozzájuk. b) – az adónak és a hátralevő újoncnak hova szállítása iránt utasítást kérek. c) – a nemzetőrség rendezésére legalább két honvéd altisztet küldetni, és Somogyi József nemzetőri őrnagyukat elmozdítani kérik. d) – a solti járás fedezésére 10 ezer főnyi fegyveres sereg volna kifizendő.

– A dokumentumban említett „Nemzeti Kormány nevében Debrecen Város lakosaihoz intézett Proclamatiot” *Közli: KLÓM XIV. k. Bp., 1953. 47–48.*

b) 1344

1849.

A Honvédelmi Bizottmány

1. Madarász László bizottsági tag Úrnak!

Debrecen, 1849. február 6.

A solti járás községeinek abbéli felterjesztését, hogy a Honvédelmi Bizottmány rendeleteit a bajai postán kaphassák, szíveskedjék Ön figyelembe venni, s aszerint intézkedni.

2. A pénzügyminisztériumnak.

A solti járás községi elöljárói utasítást kérek az adó hova szállítása iránt. A bajai posta útján adja meg nekik a minisztérium az illető utasítást.

3. A hadügyminisztériumnak.

Utasítást kérvén a solti járás községeinek elöljárói a hátralevő újoncok hova szállítása iránt. Tessék őket ez iránt a bajai posta útján utasítani.

Tisztázta. Halász 1849. 2/11.

Eredeti irat, fogalmazvány. MOL H 2 OHB 1344/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Hivatali rájegyzés: 1344/e/1849. Halász 2/7. Elküldve. 1849. 2/7.

353.

Petrovác, 1849. február 3.

**Bezerédy Miklós alezredes jelentése Horváth Antal főispánnak
az általa tett intézkedésekről, a torzsai útközetről és a nemzetőrségnek
a Bácska felső részébe vezényléséről**

Másolat

Petrovác, 1849. február 3-án

Bezerédy Miklós Alezredes és bácsi Nemzetőrség parancsnoka
Méltóságos Főispán és Kormánybiztos Úr!

Mielőtt Méltóságod január 31-én 885. szám alatt kelt rendeletére válaszolnék, van szerencsém eddigi eljárásomról következőkben számadást adni, jóllehet ismételt kéréseim ellenére semmiféle utasítást, mely működéseim alapjául szolgálhatott volna nem kaphattam.

Alig hogy az ellenség az általam már akkor is rosszalnt intézkedések következtében Verbászt elfoglalta legyen, azonnal Petrovádra összes erőmmel siettem, mert nyilvános volt előttem, hogy a péterváradai várat, ha is ugyan

meg nem menthetem, amint Méltóságod fent idézett rendeletében magát kifejezni kegyeskedik, legalább annyira védhetem, hogy fent tartván a szabad közlekedést a környékkel, Újvidék városát, mely mindeddig a piarcból él, mely azonban Pétervár elzáratása esetében élelmiszereit ott keresni kénytelenítették, a körüllevő helységekkal szabad érintkezésben tarthatom, és azáltal, ha egyebet nem, legalább azt nyertem, hogy a Vár, mely ágyúira és embereire nézve ugyan reám nem szorult, magát a sok éhes gyomor végett megadni nem kénytelenítették, ami előttem oly fontos, hogy inkább az egész Bácskát ideiglenesen az ellenség által elfoglalva, mint Pétervárat veszve láthatnám, mert veszve Pétervár, veszve volna minden erőltetés dacára örök időre Bácska is, még állván a vár, még mindég reményünk van, hogy a jelenleg az ellenség által elfoglalt vidéket célszerű intézkedéseknél visszanyerendünk. Petrovácon lévén minden jelentéseim, kéréseim, felszólításaim, sőt fenyegetéseim, hála a megye egyetértő rendeleteinek, és azoknak pontos teljesítésének, egész tegnapelőtt, mintegy 1500 nemzetőrnél többet nem szedhettem össze, melyek közül azonban 200 újvidéki és 100 bajai nemzetőr lévén, ezeket az előbbeni összeghez nem is számíthatom. Ezekhez csatolva még 3 század Pétervárról érkezett sorkatonaságot, elszigetelt állásomban sem az ellenség mozgalmairól, sem a mieink hol leendő összegyűléséről senki által nem értesítettén, a mindenfelé futár által küldött hivatalos leveleimre sehonnán választ nem nyervén, eljárási terveimet a pétervári hadifőkormányzóival indokolva közöltem, ahol ezek az egész Bácskára nézve célszerűbbnek ítéltétven, és nekem zsinórmértékül szabotván, folyó hó 1-jén nevezett erőmmel, melyhez még hat kisebb-nagyobb ágyú számítandó, Torzsára vonultam, látván, hogy a megye részéről segítségre nem számolhatok, hogy tehát önállólag eljárnom kell, Torzsán tegnap reggeli 7 és 8 óra közt a Bélapusztán Kannyúk ezredbeli hadnagy parancsnoksága alatt egy 3 fontos ágyúval a közlekedés fenntartása tekintetéből felállított előőrsöm az ellenség által megtámadtatván, a legelső riadóra egész erőmmel vonultam az ellenség eleibe, és mivel ugyanakkor az ellenség Kucuráról is mutatkozott, egy század Gyulai és fél század Miguel gyalogságból álló jobbszárnyomat Torzsa helység hosszában, Kucura felé terjesztettem ki, még a 3 nagyobb súlyú ágyúk a közép-pontot elfoglalván, az Este gyalogságból álló balszárnyomat két egy fontos ágyúkkal előbb említett előőrsöm segítségére küldtem, a nemzetőrség ideiglenesen a második vonalban felállítva lévén. Mivel azonban az összes jobbszárnyon felállított sorkatonaság, miután az ellenség 3 ágyúból reá irányított tüzének hosszabb ideig kiteve volt, elragadva túl bátorsága által, nem hallgatván tisztjeinek parancsait, egyenest az ellenségre rohant, jöllehet ezt Michel Alajos gyulai ezredbeli hadnagy és a század parancsnoka, és Chernel Ferenc a Hadügyminiszter Úr által mellém rendelt, az ütközet alkalmával a Dom Miguel századhoz besorozott honvéd hadnagy, erélyes vezényletük alatt az ellenséget ágyúi dacára vissza, és Kucurából kiverték, jobbszárnyom tehát túlnyomólag győztes volt, és én azáltal erőmmek tetemes részétől fosztattam meg, de a többször érintett előőrsöm segítségére küldött Este század, mely Splihál és Steinbach hadnagyok vezénylete alatt, elszánt védelmük egy 3000 főből álló, 8 ágyúval, melyek között 12 fontos is volt,

ellátott ellenség ellen nem kevésbé tüntette ki magát, gyámolítására küldött 4 század nemzetőrség váratlanul történt elszökése által terveim tetemesen megzavartatván, tovább a tűzerek, miután egy vontatási lovat az ellenséges tűz által vesztek volna, Venzler Dom Miguel ezredbeli főhadnagy és osztályparancsnok, ki az egész ütközet alatt egyforma erélyességgel működött, minden erőltetés dacára rögtön hátrálván, és így ilyformán seregem nagy része az ágyúkkal együtt kötelességeit felejtve a harcmezőt elhagyván, célszerűnek találtam a visszavonulást elrendelni, miután egész 1/2 2-ig egy sokkal erősebb ellenségnek helytállottunk, s mely visszavonulás ide Petrovára a legnagyobb rendben véghez is vitett.

Egyébiránt a megye január hó 29-én 49. szám alatt kelt határozata által Tóth 5. honvédszászlóaljbeli Örnagy Úr Bács megyei fegyveres erő főparancsnokának neveztetvén ki, még az összegyülemző lovasság vezénylete Végh Örnagy Úrra bízatik, ezen rendelet által tehát a bizalmatlanság e megye által, melynek mind hazánknak 8 hónap óta áldozott kímélet nélkül, teljes erőmmel tettelesen ellenem kimondatván, becsület érzésem, melyet mindég szentségül őriztem, egyebet meg nem enged, minthogy visszalépek azon színpadról, melyre csak a legtisztább honszeretet vezetete, s melyről engem mindig azon öntudat kísérni fog, hogy tettem amit legtisztább akarat hatalmában állt, mely szándékomat Karassay és Czintula Örnagyok nevében, kik a torzsai ütközetben nem csekély segítségemül voltak, a Bács Megyei Bizottmányának tudára adván, azt Méltóságodnak azon hozzátétellel jelentem, hogy az egész életemben minden tetteimről felelni kész lévén, eddigi eljárásomról is a felelősséget magamra vállolom.

Rendeletének azon pontjára nézve, mely szerint a nemzetőrökkel azonnal a felső vidékre siessek, van szerencsém jelenteni, hogy a bajai nemzetőrséget, mely az újvidéki önkéntesekkel együtt, kik Bachman Százados Úr alatt derekasan helytállottak, a torzsai ütközet után egyedül megmaradt a lovas mozgó csapattal együtt Karassay és Czintula Örnagyokkal azonnal a felső vidékre megindítandom, az ágyúk és a sorkatonaság eránt pedig szigorú parancsom lévén, hogy azokat csak addig használjam, míg a szakadatlan összeköttetést Pétervárral tarthatom fenn, ellenkező esetben pedig Újvidékre vonuljak vissza, most midőn minden segély nélkül hagyatván, a körülvevéstől minden percben tartanom kell, visszamegyek Futakra és Újvidékre, ahol hazámnak akár is milyen állásban szolgálni fogok, addig míg hazám, mely engem ide a nemzetőrséghez rendelt, mely rendelet azonban mindeddig véghez nem vitett, szolgálataimat máshol felhíni nem fog.

Bezerédy Miklós m. p. Alezredes

Baja, 1849. február 4.

Hunkár Antal Bács-Bodrog megye kormánybiztosa 200 000 forint kiutalását kéri az OHB-től, továbbá jelenti a rácok előrenyomulását, a nemzetőrök önkényeskedéseit, Esterházy Sándor tábornok árulását

Az Országos Honvédelmi Bizottmánynak!

A kétszázezer pengőforintról szóló hitellevelet eddig még nem használhattam, mert úgy a bajai, mint a szegedi sóház pénztárai üresek, pedig mindenfelül pénzért ostromolnak.

Mindenekelőtt tehát megragadom a pillanatot, melyben éppen mostani ideérkezésemmel egy eszéki futárral találkoztam, felhasználni és az Országos Honvédelmi Bizottmányt megkérni, méltóztasson Szegedre ezer pengőforintot minél előbb küldeni, hogy azzal Gróf Vécsey Tábarnok úr, az most legközelebbi Dunán általkelt Nemegeyi népe, meg is egyéb nemzetőrseregek kívánatának megfelelhessenek.

Zentát, Kanizsát a Rácok elfoglalták, fenyegetik Szabadkát, és levelet írtak már Jankovácnak és Bajának is, a Nép fájdalom gyáva, sem Debrecenig, sem túl a Dunán lelket itt nem találok, a rác elem mindenütt rossz, a magyar, mivel kiirtására céloznak egészen lehangolva, a dolog úgy áll, hogy Szabadkán ma a legjobb emberek is arra kértek, ne tartanék a Városházánál Gyűlést, és máshol sem Népgyűlést, mert a legzordabb következtésekről jót nem állhatnak.

Azonban küldöttem erőt Szabadkára, marad valamelyes Szegeden is, mert ismervén az Országos Honvédelmi Bizottmány felsőbb összpontosítási nézeteit, ezt különben nem tevé, hanem Magtárházat szükséges fenntartani a felvonuló Tábarnak, mert már tegnap nyert Csongrád Megye a felső vidékről oly utasítást, miszerint hétről hétre Törökszentmiklósrá 60 000 adag kenyeret és 600 köből zabot szállíttasson a Táborba, amint tehát Zentát, Kanizsát és Szabadka vidékét megmentettük, de még az alatt is számos gabonát hordanak Szegedre, de még inkább Vásárhelyre, honand időrül időre a felső Tábort majd kenyérrel elláthatjuk.

E vidéken a nemzetőrség gyalázatosan viselte magát, Zentán megölte a kalocsai nép Demcsa Örnagyot, e napokban pedig a szegedi lovas nemzetőrök Kanizsán Tarr Örnagyot, de ezen utolsó merénylet tegnap egy kapitány és egy alhadnagy az agyonlövésével Szegeden lön megbosszulva, egy második hadnagy pedig is halálos kínok kiállása után kegyelmet nyert.

Szegedre és a vidék Csapatainak Vezérségire alkalmas embert még nem lelhettem, azonban küldék Damjanics Tábarnokhoz és reménylem, hogy Hrabovsky Örnagyot elküldi.

Tudakozódtam Esterházy felől, ki e vidékről már elillant, és több Tisztek árulása eránt, mindannyian megegyeznek abban, hogy a dolog igaz, hogy Molnár és Stein voltak a dologban a fő cinkosok és Esterházy csábító, sőt Stein kéz alatt egy a rácok legnevezetesebb cimborájának fiával ... tudatta

volna titkainkat a rácokkal, még ezt is beszélük, hogy a rác sáncoknál még azon helyek, ahol a Rácok Vezérei állottak, bizonyos jelek által különbözve valának, és akkor tűzereink oda sohasem, hanem vagy hegyette vagy mellette löttek volna.

Kelt Baján, 1849. február 4-én

Hazafiúi tisztelettel
Hunkár m. k. Kormánybiztos

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 OHB 1587/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Cimzés: Bács megyei Kormánybiztostól az Országos Honvédelmi Bizottmányynak. Hivatalból. Debrecenben. Hivatali rájegyzés: 1587/e/1849. 1849. február 7. Hunkár Antal bácsi főispán a küldött hitellel helyett (minélfogva 200 000 pengőft kifizetése volt a bajai és szegedi sóhivatalokra utalványozva), kéri ezen összeget Szegedre leküldetni. – A rácok újabb előnyomulása, a vidéki nemzetőrség Demcsa Őrnagyot és Tarr Századost megölvén, az ezt okozó tisztek bűnhődtek. – Eszterházy onnan ellillant, – az árulások. A levéltárba tétetik. Kelt Debrecenben, 1849. február 17. a Honvédelmi Bizottmány határozatából. Rákóczi János m. k. Előadó elnöki Titoknok.

355.

Baja, 1849. február 4.

**Németszegi Jánost álhírek terjesztése miatt
a bajai városi tanács szigorú őrizet mellett Szegedre kísérteti**

a) Az ellenség állásáról álhírek terjesztgetése miatt Városi Főbíránk által elfogatott Németszegi János ellen kivett tanúvallomások meghitelesítettén.

Határozat

Miután a hatrendbeli tanúknak hitelesített vallomásából kitűnne, hogy Németszegi János az ellenséges rabló rác csorda erejét túlságos színben előadva, Szabadka, Almás, Bikity s Baja nemsokára bekövetkezendő feladását jósolgatta, s ezáltal a jó érzelmű polgárokat lehangolni törekedett, ezen bujtogatás bélyegét magával hordó vétkes tette miatt, Tábornok Gróf Vécsey Károly Úrnak folyó évi január 29-én 339. szám alatt kelt, s az ily esetekre vonatkozó rendelete nyomán elnyerendő büntetés végett a katonai parancsnoksághoz őrizet alatt Szegedre kísértetni rendeltetett.

Eredeti tanácstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 64/1849. tan. törv. jkvi szám

b) Másolat

Tisztelt katonai parancsnokság!

Németszegi János, Bács megyei, almási származású, különben viseletére nézve számtalan kicsapongásai s rendetlen életmódja tekintetéből a Hazára és az állományra nézve káros egyén, leginkább most, midőn minden becsületes embernek s hazafinak ereje s tehetsége igénybe vétetik, s legszen-
tebb kötelessége mindenkinek a hazai közügy mellett tettel és szóval egya-

ránt harcolni, Baján nyilvánosan feljelentvén, az ide /. alá rekesztett tanúvallomások szerint a hazai ügyre nézve káros, s rakoncátlan kifejezéseivel úgy látszik károsan oda irányozta törekedését, hogy a hallgatók és jelen voltak jobb érzését s bizalmas viseletét lehangolja, ijesztgetések, ámitások és bujtogatás nyílt bélyegét magával hordó szavaival lázításokat s a Haza szent ügyével ellenkező merényeket vihessen véghez.

Becsületességi szempontból véve Németszegi Jánost ha csak felügyeletesen, s némi nemű szigorúsággal elmélkedünk felőle, ő a földnek, s a Hazának hasztalan terhe, jó lelkű, szelid polgár nyugtalanító ostora, és hitelezők káros kijátszója, van szerencsénk az ezelőtti évekről, némely a viseletét illető körülményekre nézve felvilágosításul szolgáló ezen // alatti okiratot ide mellékelni.

Miután pedig a Honvédelmi Bizottmánynak 1849. január hónap 16. napján 439. szám alatt, úgy tábornok Gróf Vécsey Öméltóságának január 29-én kelt 334. számú rendelete szerint az ilyenek szigorúan lennének fenyítendőek. Németszegi Jánost a sorsához, élete s viseletéhez mérendő büntetés elnyerése végett van szerencsénk ezennel őrizet alatt általküldeni, többnyire teljes tisztelettel maradtunk.

Baján, 1849. február 4-én tartott rendkívüli tanácsülésből

A tisztelt katonai parancsnokság alázatos szolgálí
Pilaszanovics József m. k. Baja Városa Főbírája és Tanácsa

// ezen melléklet az 1844. évi jegyzőkönyv 990. szám alatti kivonata

Másolat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvényezékének iratai 64/1849. – Az irat felzetén olvasható még: 1849. Tanácsi 64 Tanácsülési 36. szám

c) Másolat

Baján, 1849. évi február 4-én kivétetett e következő Tanúvallomás.

1. Tanú: Jónicz Ferenc, 64 éves, r. k., özvegy, bajai lakos és halászmester hit letétel ajánlata mellett vallja: csak azt hallotta, hogy Keszler Mihály Németszeghy Jánost komolyan felszólította a kiejtett szavai visszavételére, azt is hallotta Németszeghy Jánostól, hogy a rácok Szabadkától kezdve Bajáig úm. Jankovác, Mélykút akarnak uralkodni és azt elfoglalni.

2. Tanú: Cserba Ferenc, 52 éves, r. k., feleséges, bajai lakos és molnár-mester hit letétel ajánlata mellett vallja: folyó 1849. évi február 3-án délutáni, mintegy 4 óra tájban a Bárány vendéglőbe menvén, a Tanúhoz Németszeghy János későbbben kardosan szintén odajött, a Tanú véle párbeszédbe ereszkedvén, azt tudakolta, vajon Szabadka városa magát a rácoknak megadta-e? A kérdezett azt felelte: Eddig még nem, de ezután bizonyosan, úgy Almás, Bikity és Baja, ezen szavai után Keszler Mihály bajai képviselő, ki szintén jelen volt, azon kérdést intézé hozzá, de ki fogja általadni Baját a rácoknak? Mire Németszeghy János azt válaszolta: Mi fogjuk általadni. Keszler Mihály ekkoron komolyan felszólította: E szavait vegye vissza, melyek után

Némethszeghy János újonnan azt mondá: Igenis általadjuk, mert nem vagyunk képesek ellentállani a rácoknak, száz meg száz ágyújok van, egyébként is, akik jönnek mind császári katonák, csak maszkírozva vannak.

3. Tanú: Keszler Mihály, 32 éves, r. k., feleséges, bajai lakos és képviselő hit letétel ajánlata mellett vallja: mint a második Tanú.

4. Tanú: Kailbach József, 35 éves, r. k., feleséges, bajai lakos és képviselő hit letétel ajánlata mellett vallja: mint a második Tanú.

5. Tanú: Karnász Mihály, 32 éves, r. k., nőtlen, bajai lakos hit letétel ajánlata mellett vallja: mint a második Tanú.

6. Tanú: Veil János, 37 éves, r. k., feleséges, bajai lakos szabómester hit letétel ajánlata mellett vallja: mint a második Tanú. Kelt mint feljebb, Imrédy József m. k. Baja város Kapitánya által.

Az 1849. február 4-én Baján tartott rendkívüli tanácsülés alkalmával Jónicz Ferenc 64 esztendő, r. k., özvegy; Cserba Ferenc 52 esztendő, r. k., feleséges; 3. Keszler Mihály 32 esztendő, r. k., feleséges; 4. tanú Kailbach József 35 esztendő, r. k., feleséges; 5. tanú Karnász Mihály 32 esztendő, r. k., nőtlen; 6. tanú Veil János 37 esztendő, r. k., mindannyian bajai lakosok, letett hitük után túlsó lapi vallomásukat általánosan megerősítvén, hitelesítették. K. m. f. és feljegyezte Mikosevics Alajos m. k. Aljegyző (P. H.)

Másolat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város tanácstörvényezékének iratai 64/1849.

d) Baján, 1849. évi február hó 4-én kivételet e következő önvallomás.

Első. Mi a neve, hány éves, micsoda hitű és állapotú?

Némethszeghy János a nevem, 26 éves, r. k., feleséges, s almási lakos vagyok.

Második. Miért van befogva?

Nem tudom.

Harmadik. Folyó 1849. évi február 3-án, azaz tegnap a Bárány vendéglőben lévén, mintegy délutáni 4 órakor ott rossz híreket terjesztgetett, a város lakosait elrémítette, mondja el körülményesen micsoda álhíreket terjesztgetett, s micsoda kútfőből szerezte?

Hogy folyó évi és folyó hó 3-án délutáni 4 órakor a Bárány vendéglőben levék Devics Gábor tataházi jegyző, s jelenleg mozgó lovascsapat vezetője és Dudás István késéretében, ahol is találkoztam Jónicz Ferenc, Cserba Ferenc, Karnász Mihály és Keszler Mihály, s egy vidéki, állítólag ómorovicai lakossal. Jónicz Ferenc által felszólítottam, nem tudnék-e valami bizonyos hírt mondani a szabadkai eseményekről, minthogy előtök az ott történtek rémületesen voltak lefestve, a dolog valódiságát imígy adam elő: Egy valaki, kit megnevezni nem tudok, a népet felbújtatva, mintha Szabadka Város Tanácsa a várost a rácok kezibe játszani akarná, erre a felbőszült nép a városházát megrohanva, a tanácsterembe betört, és Kuluncsics István polgármester alúl a széket kirántotta, több tisztet megsértettek. E kicsapongás visszatar-tására s fékezésére fegyveres erő használtatott a város tisztjei személyei megmentésére, s ekkor a népből a piacon két holt egyén maradt. Ennek bebi-

zonyítására hozok elő 24 mozgó csapati egyént Steininger Antal vezérlete alatt. Ezen elbeszélésem után elmondám azt, miképp tegnapi nap délutáni fél egy órakeror öméltóságával Horváth Antal Bács megyei Főispán és Kormánybiztos Úrral, Vargai István megyei Alügyész s Kormánybiztosi Segéd Úrral, a mozgó lovascsapattal jövén, velök, azaz a Főispánnal Bikity fölött találkozáván, bátrak voltunk Végh Bertalan Őrnagy Úrral őket megállítani, s a nevezett Kormánybiztos Úrtól azon örvendetes hírt vettük, hogy Baranyából 11 ágyú, 4000 fegyveres katonával a Dunán átszállított és Zomborba vitetett. Erre barátságos beszélgetés közt azon megjegyzést tettem: Hála az Égnek, hogy ez történt, különben néhány napok alatt kénytelenek lettünk volna Bácskát általadni. Ezen megjegyzésemre Karnász Mihály és Keszler Mihály szörnyen felpattanva, ezen szavakat intézték hozzám: Hát az Úr is schwarzgelb, aki Istene van, mint valamennyi bácskai közbirtokos, mert ha ezekre bízánk a haza megmentését, akkor úgy is tudánk, hogy veszünk kellene. Válaszom erre ez volt: Az egész világ gyermekségemtől fogva tudja, hogy mily szabadon gondolkodtam és gondolkodom jelenleg is, ennek elbírálását okosabb emberekre bízom, mint Önök. Ezzel asztalunktól felkelve egy másik asztalhoz vonultam, a már megnevezett, s állítólag morovicai mészáros, ki egy 3. asztalnál ült, felkelvén, s ezt mondá: Morovica egyedül a bajai ott lévő lovascsapatnak tulajdoníthatja vesztét, mert amint az első ágyúlövés történt, Szalmási Miksa úr házából lovon mind szétfutottak, s erre az ott lévő lakosság rémülésbe jött, szintén megfutott. Ezen szavai után vélem lévő Devics Gábor ezen szavakkal válaszolt: Azon mozgó lovascsapat, mely ekkor Morovicán volt nem nevezhető bajaiaknak, mert Alföldy István megyei csendbiztos s mozgó lovascsapat Kapitánysághoz tartozott, s bajai alig volt köztök 8. Ő mindezek közt ott jelenlévő, sértve érzi magát azon nyilatkozat által, mintha ők az első ágyúlövésre megfutamodtak volna, mert ők az ellenséggel csekély számuk miatt össze nem csaphattak, s így kénytelenek voltak a városból kivonulni, de egész rendben és csendességben, és már akkor, amidőn a menekülni kívánók már megrakott kocsikkal a városból szintén kivonultak, s így mindenkit gazembernek nevez, ki azt állítani meri, hogy az akkor ott létező csekély számú lovasság megszaladt volna. Ezek után felhozódott a topolyai szerencsétlen eset, vitatkozni velök tovább nem akartam, minthogy már más asztalhoz ültem, de a sok mindenféle nagyító dolgok után mégis ezt mondtam: Tudunkkal az egész topolyai eseményekből ennyi való: A rácok a szérűskerteket fölgyújtották, de magából a városból csak 5 ház égett el. Erre nagyobb vita támadt, s jobbnak láttam a bortól felhevült egyénekkel tovább nem vitázni, a fentebb nevezett Bárány vendéglőt odahagyva, az Oroszlán című vendégfogadóba menék, ottan beszélgetve boroztunk, s ekkor egy városi hajdú bejött, s Pilaszanovics József Baja Város Főbírája nevében véle menni felkért. Én azonnal a megnevezett Főbíró úr parancsolatjára elzárattam.

Negyedik. Ön Cserba Ferenc által kérdeztetett Szabadka város megadásáról, mire azt válaszolta: Szabadka város még eddig a rácoknak magát meg nem adta, de megadja magát bizonyosan, valamint Bikity, Almás s Baja, ekoron Keszler Mihály e kérdést tette: Baját ki fogja megadni? A válasz lön: Mi fogjuk megadni. Mire ugyan Keszler Mihály felszólította, hogy ezen szavait vegye vissza, s ahelyett, hogy kimondott szavait visszavette volna, azon szavait ismételve, okokkal támogatta, jelesül, hogy a magyar nem képes ellentállani a rácnak, mert a rácnak száz meg száz ágyúi vannak, úgy fegyveres ereje, mert az állítólagos rác mind maszkírozott császári katona. Mondja el tehát őszintén, annál is inkább, miután Bács vármegye körülményei egészen másként állanak, mióta a fegyveres erő átjött Baranya megyéből, miért hozta rémületbe a bajai lakosokat?

Cserba Ferenchez mondott szavaim ezek valának: A szabadkai nép megszűnt bizalommal lenni a városi tanácshoz, amit megmutatott azzal, hogy borzadt a tanácsterembe berohanni, s a tanácsnokokat megtámadni, s ezek után az ő hivatali eljárásukat megszüntetni, s az egész várost katonai lábra állította. Hogy pedig Szabadka megadását említettem volt, az áll, de nem az esetre, ha jelenleg ott létező katonaságot, amint hírlik onnan elviszik. Továbbá, ami Almást, Bikityet és Baját illetik, erre annyit mondtam a közbeszéd után, mintha a rácok Szabadkától fogva a megnevezett két városon keresztül Bajáig akarnák vinni a határt, és ha ez nem találna való lenni, hogy máris 11 ágyút s 4000 embert kaptunk Bácskába, akkor kénytelenek volnánk magunkat megadni. Miért? Azért, mivel a Bács megyei nagy számú ifjúságot, s így az erőt odaadtuk katonának, magunk pedig a rác csordának, akit a nagy katonai erő, még a verbászi s ókéri táborban volt, kipörkölni nem bírt, hát mi hogy állhatnánk ellent, az ágyúk számosságát, valamint a katonákét is, azt hír és közbeszéd után mondtam, valamint a katonaságnak a rendes katonasági létét, csakhogy átöltözve vannak szintén. A népet nem rémítettem, mert csak 4 egyénnel beszéltem, kiket régen ismerek, s már többször ily tárgyak felett magunk közt beszélgettünk. Kelt m. f.

Imrédy József m. k. Baja város Kapitánya által

Az 1849. február hó 4-én Baján tartott rendkívüli tanácsülés alkalmával Németszeghy János 26 éves, r. k., feleséges, almási lakos, fentebbi önvallo-mását általánosan megerősítvén, hitelesítette. K. m. f. és feljegyezte (P. H.) Mikosevics Alajos m. k. Aljegyző

Eredeti irat, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácstörvénysekének iratai 64/1849. – A tanúvallomások kivonatát l. még: MOL H 2 OHB ad 2107/e/1849. A kivonatot Molnár Pál szegedi kormánytudósító készítette 1849. február 11-én és küldte meg Kornis Károly országos rendőri biztosnak.

356.

Nagybánya, 1849. február 5.

Eötvös Mihály Szatmár megyei első alispán jelenti az OHB elnökének a bajai harangok megérkezését, a Kővár vidékéről elkobzott harangok számát, továbbá utasítást kér az ágyúöntés folytatására, a vadászfegyverek kijavítására

444/1849.

Szatmár megye első alispánja

Az Országos Honvédelmi Bizottmány Elnökének!

Nagybánya, 1849. február 5-én

Debrecenben

Ma érkeztek meg ide Baja város küldöttjei az Ország számára felajánlott harangokkal. Ezekon kívül vannak itten a kővári lázadóktól elkobzott harangok, 60 darab.

A nagybányai bányászkerületben nagy mennyiségű réz termeltetik, úgy tudom ebből néhány száz mázsa készlet van.

Van ezen bányászkerületben egy Böhm János nevű gépész, ki az első dézsi táborozás alkalmával itt Strimbulban néhány ércágyúkat a legjobb sikerrel öntött, minden két nap egy-egy ágyúcsövet megöntött és ki is fűrt. Ő ezeket fel is szerelte. E munka azonban az akkori visszavonulás alkalmával megszűnván, azolta nem folytattatik. Ha Országos Honvédelmi Bizottmányi Elnök Úr az itteni bányatisztségnek rendelést adand, a munka azonnal újból folytattathatik. Azonban a megkívántató 10 % cink ideküldetése iránt méltóztassék rendelkezni.

Ezekon kívül van az itteni raktárban 60 darab hosszabb, vadászok által, és 40 darab rövidebb lovas karabélyoknak használható vadászfegyver, ezeknek megigazításokat én elrendeltem.

Méltóztassék ezeknek hová, s kinek általadásáról is rendelkezni.

Eötvös Mihály Szatmár megyei első alispán

Eredeti irat, tisztázat. MOL H 2 OHB 1646/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Cimzés: 444/1849. Szatmár megye első Alispánja. Az Országos Honvédelmi Bizottmány Elnökének tisztelt Kossuth Lajos úrnak. Hivatalból. Debrecen. Hivatali rájegyzés: 1646/e/1849. 1849. február 8. Eötvös Mihály Szatmár megyei első alispán jelentése a Bajáról és Kővár vidékéről odaérkezett harangok mennyiségéről, s a nagybányai rézkészletről. Böhm gépész ügyessége az ágyúöntésben és fűrásban. Utasítást kér, az ágyúöntés folytattassék-e, s ha igen, intézkedjék elnök úr a cink odaküldése iránt. Az ott levő mintegy 100 fegyver kiigazításáról rendelkezett. – Ceruzával még a következőket írták rá: Lukács adja ki az utasítást ágyúöntés végett. Hunkárnak azon bajai izraelitának, ki 40 mázsa cint Nagybányára szállítson. A pénzügyminiszternek, hogy a cinre ... P. H. Elintézve.

Baja, 1849. február 5.

**Horváth Antal Bács-Bodrog megye főispánja újabb jelentést tesz
megyéje helyzetéről Kossuthnak**

Baján, 1849. február 5.

Bács megyei Főispán
a Honvédelmi Bizottmány Elnökének!

Tegnap Hunkár Antal újonnan kinevezett teljhatalmú Kormánybiztos Úr eleibe Szabadkára menvén, öt ide Bajára késértem.

Szabadkán az egybegyűjtött Előjárókat és az előbbkelő népet buzdítottuk, és felszólítottuk hazafias, szilárd viseletre, de fájdalom a Nép hangulatát oly hazafiatlannak és az Urak ellen ingerültnek találtuk, hogy a rend és a csend csak katonai erő által tartható fel, úgy az elpártolás is csak az attóli félelem által gátoltatik, melyekről Hunkár Biztos Úr már tett jelzést.

Baján e mai nap szintén egybegyűjtöttük a lakosság nagy részét, úgy a Megye és a Város Tisztviselőségét, és ámbár ide már érkezett a rácoktól felhívólevél, mégis a hazafiúi lelkesedés nem csüggedett, és egyhangúan kijelentetett a minden módoni ellentállás, mely hangulatot igyekezni fognak a Kormány részére fenntartani. E hí lelkesedést némileg felvillanyozta azon körülmény, hogy Baranyából Nemegyei Örnagy vezérlete alatt 2000 egynéhány százból álló seregével és 10 álgúval segedelmünkre érkezett, és már Zomborba bevonult, ahová holnap én és a Megye Tisztviselőségének egy része a teendők elrendelése végett oda rándulunk, és a szükséges tábortábori működésünket megteendjük.

Most a rácok helységről helysége hódolatra felhívó leveleket küldenek, amelyekre már számos megrémült helység megadta magát, sikerült ugyan több ilyen felhívóleveleket, mielőtt az illető helységekhez érkezhettek, kezünkbe keríteni, és a megkísértett Helységeket a hazafiúság szilárdabb ösvényére téríteni, ha azonban erősebb katonai segély nem érkezik, igen lehet félni, hogy a zaklatott Helységek sorba megadják magukat, az ellenszegülő Helységeket nemcsak hogy feldúlja, pusztítja, gyűjtja és rabolja az ellenség, hanem a népét részént legyilkolja, részént magával rabságba elhurcolja, így a napokban Báró Kray Jánost és Secretariussát pörére levetkeztetve, Allaga István fő-, Sorok Sándor Alsolzabírákat megkötözve Zdrahál kincstári Ispánnal együtt elhurcolták, sőt, ami csak a legvadabb Népeknél divatos, az elfoglalt helységekből bizonyos számú kiválogatott nőszemélyeket is rabokul elhurcolnak buja szenvedélyük emberiségtelen kielégítésére.

Szalmási Ferenc népképviselő az itteni körülményeknek Szemtanúja lévén, bővebben értesítendheti a Tisztelt Bizottmányt és a Törvényhozó testet, mily borzasztóan gyászos helyzetbe sodortatott ezen virágzó, dús Megye, azért csak katonai erőt ide, mivel anélkül helyrepótolhatatlanul veszve lesz minden.

Egyébiránt el nem mulaszthatom megjegyezni, hogy Hunkár Antal Úr, mint Országos Teljhatalmú Biztos lévén ideküldve, én az általam eddig kezelt kormánybiztosi iratokat nékie át akartam adni, de ő azokat el nem fogadván, engem oda utasított, hogy csak tovább is folytassam biztosi működésemet, bátor vagyok tehát ezen túli hatáskörömnek terjedését határozottan kijelölő utasítást kérni, mivel nem remélem, hogy ezen az itteni legsúlyosabb környülményekben reám nézve valóban örvendetes elmellőztetés, nem valamely irántami bizalmatlanság vagy gyanúsítás következménye. Miután én Eszterházy parancsnoksága alatti katonaság rendetlenségeiről én mindenkor hív Tudósításokat tettem, és figyelmeztettem a Bizottmányt, mégis érzékenyen kellett tapasztalnom, hogy mindezek iránt csupán Eszterházyval magával folytak a levelezések.

Baranyába küldött Kémek megjövén jelenték, hogy az ellenség Pécsset megszállotta, és a Megye magát megadta, a seregek nagy része Eszék felé vonul.

Horváth Antal

Eredeti irat, tisztaát. MOL H 2 OHB 1722/e/1849. – Az irat felzetén olvasható még: Cimzés: Bács Megye Főispánjától a Honvédelmi Bizottmány Elnökének Kossuth Lajos Úrnak. Hivatalból. Debrecenben. Hivatali rájegyzés: 1722/e/1849. 1849. február 9. Horváth Antal főispán jelentése a szabadkai nép hangulata nem jó, ellenben Baja késznek nyilatkozott az ellenségnek ellentállani. Nemegei már Zomborba bevonult, erejének létszáma. A rácok hódolatra fölhívó leveleket küldenek szét a helységekhez, mi sikerrel? A rácok kegyetlenségei, fegyveres erőt kér. Hunkár kormánybiztos a neki átajánlott iratokat át nem vevén. Horváth kormánybiztos kéri hatáskörét meghatározatni. Baranyából vett értesítések. P. H.

358.

Baja, 1849. február 5., 7., 9. és 10.

Baján a választott tanács és képviselőtestület az ellenség fenyegetése miatt védelmi bizottmánnyá alakul

Jelen vészteljes körülmények közt, midőn az ellenségtől elborított megyénkben békés polgárok élete s vagyona veszélyeztetve van, a városunkat is fenyegető vész nagysága elhárításáról kellett gondoskodni, s ez okból a folyó évi január 16-án 439. szám alatt kelt kormányi felhívás 3. §-a, valamint Gróf Vécsey Tábornok Szegeden ugyancsak folyó évi január 31-én kelt rendelete nyomán is egy védelmi bizottmány alakítása szükségeltetvén.

Határozat

A nép bizalmával választott Tanács és Képviselőtestület védelmi bizottmánnyá alakult, fő feladatul tűzvén ki tehetségéhez képest oda munkálni, hogy a védelmi eszközök minél gyorsabban s célszerűbben alkalmaztassanak.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvénysszékeének iratai 66/1849. tan. törv. jkvi szám – Gróf Vécsey Károly tábornok 1849. január 31-én Szegeden kelt rendeletét Közli: Thim József: A magyarországi szerb fölkelés története. Bp., 1930. III. k. 387–389.; Iványi István-Magyar László: Szabadka és vidéke 1848/49-ben. Levéltári dokumentumok. Szabadka. 1998. 153–155.

359.

Baja, 1849. február 5., 7., 9. és 10.

A védelmi bizottmány elszedeti a helyi óhitű lakosok fegyvereit

A rabló rác csorda közeledése esetére Városunk kebelében történhetõ kitörések megelőzése tekintetébõl tanúságot vevén, egyébként más községek szomorú példájából, hol a rabló ellenség közeledtével a szerb ajkú lakosság a lázadókhöz csatlakozott.

Határozat

Az ellenséges rácok iránt rokonszenvvel viseltetõ óhitű lakosainktól a fegyverek elszedetni rendeltetvén, e rendeletnek szigorúan eszközözlendõ végrehajtása nemzetõri tisztjeinkre bízott.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvénysszékeének iratai 67/1849. tan. törv. jkvi szám

360.

Baja, 1849. február 5., 7., 9. és 10.

A védelmi bizottmány a rác fenyegetés elhárítására népfelkelést rendel el

Hogy pedig az ellenségnek ellentállani, s a fenyegetõ vést annál sikeresebben elhárítani lehessen.

Határozat

A népfelkelés rendeztetni határozatván, annak tizedenkénti rendezése az illetõ Tanácsnok Urakra bízott, s egyszersmint a rokonszenvű, segedel-müket felajánlott szomszéd Szeremle, Szentistván, Csanád, Sükösd s Kalocsa Közönségei megkerestetni rendeltettek, hogy kebelükben szintén népfelkelést rendezve, általunki felhívandás esetére lehetőleg felfegyverkezve, s három-napi eleséggel ellátva, a szabadságot az életet és a vagyont végveszéllyel fenyegetõ ellenség megtörésére segédkezeket nyújtani szíveskedjenek.

Eredeti tanácsstörvénykezési jegyzőkönyvi bejegyzés, tisztázat. BKMÖL IV. 1007 Baja Város Tanácsstörvénysszékeének iratai 68/1849. tan. törv. jkvi szám

Nyomdai munkálatok:
ADRIA-PRINT
Nyomdaipari Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.
6000 Kecskemét, Külső-Szegedi út 136.
Készült: 300 példányban

Az első és második kötet
együttes ára: **2000 Ft**